Digitized by Google

BIBLIOTECA NAZIONALE VITTORIO EMANUELE
6
17 A
3
31
6-C
12

Digitized by Google

Aurelii Pru DENTII CLE= MENTIS, VIRI CONSVLARIS, OPERA:

Commentarijs AElij Antonij Nebriſenſis, atq; Ioannis Sichardi ſcholijs illuſtrata.

6 . 17 . A . 3

LIBRORVM, QVI in hoc opere habentur, ſingulorum catalogus.

Pſychomachia.
Cathemerinon.
Periſtephanon.
Apotheoſis.
Hamartigenia.
Contra Symmachum, præfectum vrbis, libri duo.
Enchiridion Noui & Veteris teſtamenti.

ORNATISSIMO VIRO D. MARTINO GOLIÆ, Decano Aſchaffenburgenſi, neceſſario ſuo, Ioan. Sichardus S. D.

QVi duis velim potius tibi in mentem veniat, ornatiſſime vir, quàm obliuione me tui rarius ad te hactenus ſcripſiſſe. Eius enim quum ſim ingenij, vt quos cœpero, conſtantiſſimè amem, talesq́ nonnunquam quos iure meo odiſſe etiam poteram, committi à me poſſe per ſummum flagitium putas, vt tui ſim vnquam paſſurus obliuionem mihi obrepere? Quem quum mihi primum ſanguinis neceſſitudo quædam coniungat, tum ingenium illud tuum, non modò eo, quo haberis apud tuos loco, dignum, ſed quouis maximo imperio: deinde plurimæ tuæ virtutes, quæ hominem te nouum, abſit inuidia verbo, eouſque euexere, vt, id quod eſt planè monſtri ſimile, nihil à purpuratis illis dextrè obiri vulgo perſuaſum ſit, quod non tuis veluti auſpicijs geratur. Accedit eò, quòd non vulgaribus ſum à te beneficijs prouocatus, vt ita amantem nõ redamaſſe, hominis ſit non modò ingrati, ſed ne quidem eius, qui velit ſenſu ali-

quo humano præditus videri. Vetus enim offenſa, quemadmodum dum vterque ſententiam ſuam pro virili tuetur, eſt inter nos ſuſcepta, ita tolletur, niſi fallor, commodè: vbi iam ea de re, de qua in certamen, non diſſidendi ſtudio, ſed exempli cauſſa, ventum erat, inter nos conuenit. Sunt autem, quæ, vt maximè fuerim iniquus, non repugno enim magnoperè, culpæ tamen me eximant, ſi cogites à me tempori fuiſſe ſeruitum: cui quum me anxiè magis quàm feliciter accommodo, ne id quidem tuli, quod in primis captabam. Aut ſi ne id quidem apud te ſatis eſt habiturum ponderis, quod tamen ſecus futurum exiſtimo, eiuſmodi mea fuit ætas, in quam ſi tale quid cadat, quale à maximis ingeniis non fuit alienum, an non donabis? nimirum ſi cum Flacco noſtro me videas

Iraſci celerem, tamen vt placabilis eſſem.

Quamuis, ſi verum fateri velim, non iniuria videri poſſem ſuſcepiſſe hanc, non dico ſimultatem, nolo enim hoc verbum nominari apud eos, qui omnino inter ſe aliquando cohæſerint, ſed offenſionem animi temporariam: quam quum protinus depoſuiſſem, eiúsque dediſſem paulò pòſt tibi ſignificationem haud obſcuram, facis tu quidem parum è dignitate tua, ſi

poſt reditionem in gratiam, atque demum miſſos placati ad te animi mei obſides, pergis tamen etiam nunc conflictatiunculæ illius, cuius iam pridem oportebat memoriam apud te exoleuiſſe, recordari diem. Ad me quidem quod pertinet, hanc volo omnino de me tibi opinionem induas, nunquam te poſt expoſtulationem illam à me non modò amatum frigidius, ſed quum ſingularem animi tui moderationem vehementer eſſem admiratus, cœpi tandem etiam ſuſpicere: Cuius equidem rei ad te Prudentium hunc noſtrum, qui pro me ſpondeat, mittimus. In quo emendando ſi ſum, quod potiſſimum volui, conſecutus, triumpho, videlicet vt is tibi bene erga te affecti animi mei faciat fidem, & à noſtræ ætatis hominibus paulò inoffenſius legatur: qui antehac non modo mutilus, quod temporum iniuriæ imputari conueniebat, ſed & ſui diſſimilis eſt circumlatus: ita, vt primo protinus aſpectu agnoſcas quædam temerè à ſciolo, neſcio quo, inſerta ſubdititia, quæ à Prudentij dictione longè latéque diſſideant. Priſtino autem nitori reſtituimus, non ingenio freti, quod eſt genus emendandi ſatis lubricum, ne dicam interim peſtilens, ſed ex codicibus vetuſtiori-

bus, quorum ad me vnum ex Argentorato ſubmiſit vir Conſularis VVerinherus Vuoflinus, vir cùm eruditus, tum quod in magna nunc laude, vt ſunt mores hominum, eſt ponendum, communibus ſtudijs maximè fauens. Quem laborem ſi tibi, tuique ſimilibus gratum ſenſero, addet id mihi calcar, vt in cæteris quoque idem facere nihil ſim dubitaturus. Interim iſta noſtra candide amplectere, & Vale.

Baſileæ ex ædibus noſtris. Anno M.D.XXXVII. Menſe Martio.

AVRELII PRVDENTII VITA PER ALDVM ROMANVM.

AVrelius Prudentius Clemens, vir Conſularis, genere fuit Hiſpanus, ex vrbe Cæſarauguſta, vt ex eo hymno colligimus, quem in laudem duodeuiginti martyrum Cæſarauguſtanorum ſcripſit. Fuit homo ingenioſus, grauis, & ornatus moribus, ac Chriſtianæ religionis obſeruantiſſimus, quod ex ipſius operibus facile eſt cognoſcere: licet adoleſcentiam, & iuuentutem, quum bonis literis indulgeret, incontinenter egerit: quod dolet ipſe in procœmio καθημερινῶν his verbis:

Ætas prima crepantibus
Fleuit ſub ferulis, mox docuit toga
Infectum uitiis falſa loqui non ſine crimine.
Tum laſciua proteruitas,
Et luxus petulans (heu pudet, ac piget)
Fœdauit iuuenem nequitiæ ſordibus, ac luto.

Fuit & iuris peritus, ac Maſſaliæ Conſul. Militauit etiam non ſine laude, puto ſub Honorio, quod ſic ipſe teſtatur:

Bis legum moderamine
Frenos nobilium reximus urbium.
Ius ciuile bonis reddidimus, terruimus reos.
Tandem militiæ gradu
Euectum pietas principis extulit,
Aſſumptum propius ſtare iubens ordine proximo.

Poſtremo ſeptimum & quinquageſimũ annum agens, res eccleſiaſticas vario metrorum genere cœpit componere, ingenioſe quidem, & eleganter, ſed ſpreta interdum ſyllabarum quantitate in peregrinis dictionibus, & maxime Græcis:

 non

non quód putem ipſum ignoraſſe literas Græcas, quoniam hi tituli librorum eius redarguunt, ψυχομαχία, καθημερινόν, ἀποθέωσις, ἁμαρτιγένεια, περὶ στεφάνων, διττοχαῖον, ſed Ectaſin; Syſtolenq́ facere poſſe interdum in rebus ſacris ſibi licuiſſe (niſi mendoſi codices) fortaſſe voluit. Dolens præterea nihil ſcribendo eò ætatis veniſſe, ſic queritur:

Inſtat terminus, & diem
Vicinum ſenio iam deus applicat,
Quid nos utile tanti ſpacio temporis egimus!

Floruit temporibus Valentiniani ſecundi, & Theodoſii magni, & filiorum eius Arcadii & Honorii Imperatorum, quibus & Auſonius & Claudianus poëtæ, item Hieronymus, Ambroſius, Auguſtinus, diui Eccleſiæ ſanctæ doctores floruerunt. Nam in prooemio primi libri contra Symmachum, colligimus Prudentium eo tempore floruiſſe, quo Symmachus, his ad Chriſtum pro Symmacho precibus:

Saluator generis Romulei precor,
Qui cunctis ueniam das pereuntibus,
Qui nullum ſtatuis non operis tui
Mortalem, facili quem releues manu.
Huius, ſi potis eſt, iam miſereſcito
Præruptam in foueam præcipitis uiri.
Spirat ſacrilegis flatibus inſcius,
Erroresq́ue ſuos indocilis fouet,
Obteſtor iubeas, ne citus impetus
Arſurum medijs inferat ignibus.

Tum quia contra Symmachum diuus etiam Ambroſius ſcripſit ad Valentinianum Auguſtum, perſpicimus diui Ambroſii tempeſtate fuiſſe Prudentium. In fine autem ſecundi libri contra Symmachum, videtur Prudentius ad Honoriū Theodoſii

Magni

Magni filium dirigere ſermonem his carminibus:
Te precor Auſonij dux Auguſtiſſime regni,
Et tam triſte ſacrum iubeas, ut cætera tolli.
Perſpice, nónne uacat meriti locus iſte paterni,
Quem tibi ſuppleadum deus, & genitoris amica
Seruábit pietas? ſolus ne præmia tantæ
Virtutis caperet, partem tibi nate reſeruo,
Dixit: & integrum decus, intactumq́ue reliquit.
Arripe dilatam tua dux in tempora famam,
Quodq́ue patri ſupereſt, ſucceſſor laudis habeto.
Ille urbem uetuit taurorum ſanguine tingi,
Tu mortes miſerorum hominum prohibeto litari.
Nullus in urbe cadat, cuius ſit pœna uoluptas,
Nec ſua uirginitas oblectet cædibus ora,
Iam ſolis contenta feris immanis harena,
Nulla cruentatis homicidia ludat in armis.
Sit deuota deo, ſit tanto principe digna,
Et uirtute potens, & criminis inſcia Roma,
Quemq́ue ducem belli ſequitur, pietate ſequatur.

Præterea meminit Stiliconis, quem & Rufinum Theodoſius Magnus, quum Arcadius, & Honorius filii, quos poſt liberatum orbem, ſubactosq́ue vndique domitosq́ue tyrannos, conſortes imperii fecerat, nondum maturi imperio forent, ductores legit, & Rufinum Arcadio adiunxit, & Stiliconem Honorio: & Arcadius Conſtantinopoli, Romæ Honorius imperauit. Carmina vero qbus de Stilicone Honorii comite meminit, quoniam ſtragem Barbarorum continent, qui duce Radagaſio in Italiam irruperunt, (fuit enim numerus CC. millium) operæprecium hoc loco recenſere exiſtimauimus, ſunt autem hæc:
Tentauit Gethicus nuper delere tyrannus
Italiam, patrio ueniens iuratus ab Iſtro
Has arces æquare ſolo, tecta aurea flammis
Soluere, maſtrucis proceres ueſtire togatos.

Iam:

Iamq́ue ruens Venetos turmis protriuerat agros,
Et Ligurum uaſtarat opes, & amœna profundi
Rura Padi, Thuſcumq́; ſolum uicto amne premebat.
Depulit hos equitum nimbus, non peruigil anſer
Proditor occulti tenebroſa nocte pericli,
Sed uis cruda uirûm, perfractaq́ue congredientum
Pectora, nec trepidans animus ſuccumbere leto
Pro patria, & pulchram per uulnera quærere laudem.
Nunquid & ille dies Ioue contulit auſpice tantum
Virtutis precium? dux agminis, imperijq́ue,
Chriſti potens nobis iuuenis fuit, & comes eius,
Atque parens Stilico, Deus unus Chriſtus utrique.
Huius adoratis altaribus, & cruce fronti
Inſcripta, cecinere tubæ, prima haſta dracones
Præcurrit, quæ Chriſti apicem ſublimior effert.
Illic terdenis gens exitiabilis annis
Pannoniæ pœnas tandem deleta pependit.
Corpora famoſis olim ditata rapinis
In cumulos congeſta iacent, mirabere ſeris
Poſteritas ſæclis inhumata cadauera late,
Quæ Pollentinos texerunt oſſibus agros.

Romam quoque ex Hiſpania profectum fuiſſe teſtatur ipſe in libro περὶ στεφάνων, in Caſſiani, Hyppolyti, & Petri, & Pauli martyriis. Compoſuit autem multa quæ titulis Græcis ornare operæ precium duxit, præter duos libros aduerſus Symmachum, ac Romani martyris tragœdiam. Ea vero ſunt: ψυχομαχία, hoc eſt, animi pugna, Heroico carmine, ψυχὴ, enim Græce, Latine animus, & μάχομαι pugno. In eo enim libro vitia cum virtutibus pugnant, & ſuccumbunt vitia. καθημερινὸν, hoc eſt, diurnarum rerum opus. Sunt enim odæ ex vario metrorum genere à matutino ad veſpertinum crepuſculum. ἀποθέωσις, hoc eſt, diuinitas, deificatio, ἀποθεόω, deifico: eſt enim opus de rebus diuinis. ἁμαρτιγένεια, peccatorum origo, ἡ ἁμαρτία, pec

catum, & γεννάω, genero. Scribit enim aduerſus Marcionem hæreticum, qui duos eſſe deos dicebat, alterum Veteris teſtamenti crudelem, ſanguinarium, ac peſſimum: Noui alterum, pium, miſericordem, optimum: atque animos à bono, à malo corpora eſſe creata, pugnaſſeq́; eos inter ſe, atque à malo bonum victum, animumq́; in corpus immiſſum, & hinc inter carnem & animum bella geri inteſtina aſſiduè: quod confirmabat his Apoſtoli verbis: Caro concupiſcit aduerſus ſpiritum, ſpiritus autem aduerſus carnem. Id verò, quia fomes peccatorum, origoq́; eſt, ἁμαρτιγένεια ei libello inditum eſt nomen. περὶ στεφάνων, hoc eſt, de coronis. Sunt enim hymni in laudem martyrum, qui quoniam legitimè certauerunt, coronis honeſtati ſunt. Διττοχαῖον, duplex cibus, διττὸς, duplex, & ὀχὴ cibus. Sunt enim tituli hiſtoriarum veteris, & noui teſtamenti: atque hinc puto Dittochæum, hoc eſt, duplicem cibum appellatū hunc librum à Prudentio. Sed quoniam non ſic excultus eſt, & elaboratus hic liber, vt cæteri â Poëta cōpoſiti, ſunt qui non eſſe Prudentii dicunt. Ego verò ipſum à cæteris ſeparare non ſum auſus: tum quia Gennadius, qui poſt diuum Hieronymum ſcripſit de viris illuſtribus, Dittochæum à Prudentio compoſitum dicit, tum etiam, quia in antiquiſſimo codice cæteris Prudentii operibus, quæ imprimenda curauimus, inſertus & hic erat libellus, & pro Dittochæum, Dirrochæum titulus, ſcriptorum culpa, quod coniicio facile: quia interpretatum inibi eſt antiquiſſimis characteribus, duplex refectio, pro duplex cibus. Scripſit etiam aduerſus Symmachū libros duos Heroico carmine pulcherrimos, in quibus & doctrinam ſuam, copiamq́; ac ingenium non mediocre oſtendit. Erat autem hic Symmachus vrbis Romæ præfectus, ac ſumma vir eloquen

quen

quentia, qui ad Valentinianum & Theodoſium, Arcadiumq; Imperatores legatus à Senatu miſſus, vt veteres deorum cultus reuocarentur, hac de re elegantem habuit orationem. Quæ impreſſa inter diui Ambroſii epiſtolas viſitur, cui & Ambroſius proſa oratione, & Prudentius duobus libris heroico carmine compoſitis, aptè, copioſeq; reſpondent. Inquit quoque Gennadius Hexaëmeron de mundi fabrica, vſque ad conditionem primi parentis, & præuaricationem eiuſdem commentatum fuiſſe Prudentium, quod opus ſi veniſſet in manus noſtras, vnà cum cæteris prodiiſſet in publicum.

FINIS.

GENNADIVS PRESBYTER in catalogo virorum illuſtrium huius Prudentii ſic meminit.

PRudentius vir ſecularis literaturæ eruditus compoſuit Dittochæum de veteri, & nouo teſtamento perſonis excerptis. Commentatus eſt & in morem Græcorum Hexaëmeron de mundi fabrica, vſque ad conditionem primi hominis, & præuaricationem eius. Compoſuit & libellos, quos Græca appellatione prætitulauit, ἀποθέωσις, ψυχομαχία, ἁμαρτιγένεια, id eſt, de diuinitate, de compugnantia animi, de origine peccatorum. Fecit & in laudem martyrum ſub aliquorum nominibus, Innitatorium ad martyrium librum vnum, & Hymnorum alterum: ſpeciali tamen conditione aduerſus Symmachum, idololatriam defendentem, ex quorum lectione agnoſcitur Palatinus miles fuiſſe. Hæc Gennadius, vbi, quia Dittochæum, & commentarios in Hexaëmeron, cæteris præponit: hinc ſubiungit, Compoſuit & libellos, an Dittochæum aliud opus fuerit, quàm nos ſcripſimus, quærendum.

FINIS.

AVRELII PRVDENTII CLEMENTIS VIRI CONSVLARIS, IN ψυχομαχίαν.

PRÆFATIO.

Carmen iambicum ſenarium acatalecticum, habens locis imparibus Spondeum, Anapæſtum, Iambum, Tribrachum. Paribus uero Iambum, & nonnunquam Anapæſtum, in ſexto Pyrrhichium etiam.

v– v– –– v– –– v–

SEnex fidelis prima credendi via eſt
Abram beati ſeminis ſerus Pater,
Adiecta cuius nomen auxit ſyllaba,
Abram parenti dictus, Abraham deo.
Senile pignus qui dicauit victimæ,

Io. Sichard. *Iſaac intelligit, quem quum unicũ filium, & poſteritatis quodammodo obſidem Abraham unicè diligeret, tanti tamen non fecit, ut eum ſibi amorem pateretur apud Deum obeſſe. Quin magis ita ſe geſſit, ut dum patrijs affectibus, quos in animos nõ niſi maximos fuiſſe inducimus, paulũm in immolando filio abrenunciat, documentum dedit, quid ſacrificantes ſpectare debeamus poſteri, nimirum quod ſit cordi præcipuè, id eſt, noſmetipſos.*

Docens ad aram cum litare quis velit,
Quod dulce cordi eſt, quod pium, quod vnicum,
Deo libenter offerendum credito.
Pugnare noſmet cum prophanis gentibus
Suaſit, ſuumq́ ſuaſor exemplum dedit,
Nec antè prolem coniugalem gignere
Deo *placentem, matre Virtute æditam, *parẽte

Io. Sichard. Deo placentem) Vetuſtiora exemplaria non placentem, ſed parente habent, nec abludit quod ſequitur, matre Virtute æditam. Vt matrem Virtutem, & parentem Deum, eo modo fere accipias, quo Cicero Laborẽ ſe ſuæ nobi–

nobilitatis parentem habere ſubinde repetit, contra eos, qui cum nihil diſpicerent quod in tanto uiro calumniaren tur, nouitatem, ſi Dijs placet, auſi ſunt uitio uertere.

Quàm ſtrage multa bellicoſus ſpiritus
Portenta cordis ſæuientis vicerit.
Victum feroces forte reges ceperant
Loth, immorantem criminoſis vrbibus
Sodomæ & Gomorrhæ, quas fouebat aduena
Pollens honore patruelis gloriæ.
Abram ſiniſtris excitatus nunciis
Andit propinquum ſorte captum bellica,
Seruire duris Barbarorum vinculis,
Armat trecentos ter'q; ſenos vernulas,
Pergant vt hoſtis terga euntis cædere,
Quem gaza diues, ac *triumphus nobilis *trium phator
Captis tenebat impeditum copiis.
Quin ipſe ferrum ſtringit, & plenus deo
Reges ſuperbos mole prædarum graues
Pellit fugatos, ſauciatos proterit,
Frangit catenas, & rapinam liberat,
Aurum, puellas, paruulos, monilia,
Greges equarum, vaſa, veſtem, buculas.
Loth ipſe ruptis expeditus nexibus
Attrita *baccis colla liber erigit. * bagis
Abram triumphi diſſipator hoſtici
Redit, recepta prole fratris inclytus,
Ne quam fidelis ſanguinis proſapiam
Vis peſſimorum poſſideret principum.
Adhuc recentem cæde de tanta virum,
Donat ſacerdos ferculis cœleſtibus.
Dei ſacerdos, Rex & idem præpotens,
Origo cuius fonte inenarrabili
Secreta, nullum prodit autorem ſui.
Melchiſedech, qua ſtirpe, quis maioribus
Ignotus, vni cognitus tantum Deo.
Mox & triformis Angelorum trìnitas

Senis

Senis reuiſit hoſpitis mapalia.
*aliâs Et iã quietam Sarrę in aluũ fertile Mun⁹ venire. *Et iam vieta Sarra in aluo fertilis
Munus iuuentæ mater exanguis ſtupet,
Hærede gaudens,& cachinni pœnitens.
Hæc ad figuram prænotata eſt linea,
Quam noſtra recto vita reſculpat pede,
Vigilandum in armis pectorum fidelium,
Omnemq́ noſtri portionem corporis,
Quæ capta fœdæ ſeruiat libidini,
Domi coactis liberandam viribus.
Nos eſſe large vernularum diuites,
Si quid trecenti,bis nouenis additis

Io. Sichard. Si quid trecenti) Quid ſibi uelit myſterium, ſic enim Prudentius appellat,trecentorum bis nouenorum ab Abraham armatorũ,nondum à quoquam, quod modò ſciam,traditum eſt. Suſpicor autem concilij Niceni ſigni ficationem eſſe,in quo autoritate .CCC.XVIII. epiſcoporum,fidei noſtræ ſunt certa quædam,ut ſic dixerim,deſcripta pomeria,cum antea in incerto pleraque poſita,& hæreticorum calumnijs exagitata,huc illuc pro cuiuſque libidine torquerentur.Vt uero in hanc ſententiã eam,cùm alia,tum maxime uetuſtiſſimi exemplaris, quo ſumus uſi, effecerunt ueſtigia quædam.Non repugnauerim tamen,ſi aliò quis referat,quanuis non uideo,quid hic cuiquam in mentem uenire poſſit aliud.

Poſſint,figura nouerimus myſtica.
Mox ipſe Chriſtus,qui ſacerdos verus eſt,
Parente natus alto,& ineffabili,
Cibum beatis offerens victoribus,
Paruam pudici cordis intrabit caſam,
Monſtrans honorem trinitatis hoſpitæ.
*cõplexibus. Animam deinde ſpiritus*connexibus,
Pie maritam,prolis expertem diu,
Faciet perenni fertilem de ſemine.
*Tunc ſera *Tum Sarra dotem poſſidens puerpera,
Hærede digno patris implebit domum.

SEnex fidelis) Carmen eſt trimetrum Iambicum ſenarium ſiue archilochium: recipiens in locis imparibus ſpondeum, anapeſtum, iambum, tribrachum: paribus uerò iambum, nonnunq̃ & anapeſtum. Scripturus uero poeta Pſychomachiam, præmittit procemiũ: in quo dicit, eum, qui per uirtutes ſit cum uitijs decertaturus, debere in fide fundamenta iacere. Itaque affert hiſtoriã ex Geneſi, dicens, quòd Abrahã à fide orſus eſt. Quia quemadmodum cap. xij. legimus, cum apparuiſſet illi deus, dixiſſetque, ut egrederetur de terra & de cognatione ſua & de domo patris ſui: & quòd daturus eſſet illi innumeram poſteritatem, credidit monenti: & egreſſus inde cum tota familia ſua uenit in terram Chanaan. & iterum cap. xv. ubi eadem repromiſſio ad Abraham facta repetitur, ſubdit: credidit Abraham deo, & reputatum eſt illi ad iuſtitiam: & quemadmodum poſt fidem acceptam cum quatuor illi reges, de quibus Cap. xiiii. profligaſſent fudiſſentque reges pentapoleos, id eſt, quinque illarum ciuitatum, quæ diuino poſtea iudicio perierunt: Loth quoque Abraham ex fratre nepotem, qui in Sodomis habitabat, cum omni ſubſtantia duxiſſent captiuum: cumq; Abraham nuncio eius rei accepto expediſſet trecẽtos decem & octo ſeruos uernaculos, regesq́ue inſecutus ceciſſet, nepotemq́ue cum præda recuperaſſet: Ita & nos cum uitijs decertaturi à fide auſpicabimur: atque ita demum fide, quæ aliarum uirtutum eſt fundamentum, muniti, cum uitijs confligemus, & cætera quæ ſequuntur.

Senex fidelis, ordo eſt, Abram ſenex fidelis, id eſt, qui fide potiſſimum cenſetur: quia, ut diximus, credidit Abraham deo. Pater ſerus, quia ſerò, hoc eſt, anno ætatis centeſimo Iſaac genuit: Eſt prima uia credendi, id eſt, quam credituri debemus imitari. Cuius nomen, ſcilicet Abram, ſyllaba adiecta ſcilicet ha, elemẽto aſpirato addito, ſiue potius interiecto, auxit nomen: ut ex Abram factus ſit Abraham. Ideo ſubdit, Abram parenti dictus, id eſt à patre ſuo Thare. Abrahã deo, ex Geneſi ca. xvii.

dixit nanque illi Deus: non uocabitur nomen tuum Abram, ſed uocabitur Abraham. quia patrem multarum gentium conſtitui te. Hieronymus in libro Hebraicarum *quæſtionum hunc locum exponens, dicunt inquit* Hebræi, *quòd ex nomine ſuo Deus, quòd apud illos eſt tetragrammaton, hoc eſt, quatuor literarum, h literam Abraham dederit: dicebatur enim Abram, quod interpretatur pater excelſus: & poſtea appellatus eſt Abraham, quod eſt pater multitudinis: nam quod ſequitur, gentium, non habetur in nomine ſed intelligitur.* Pignus *ſenile, id eſt, Iſaac filium, quem ut diximus Abraham centenarius genuit, pignus autem pro filijs ſæpe legimus.* Dicauit *uictimæ, id eſt, deſtinauit ſiue deuouit.* Vergil.ii. Æneid. *& me deſtinat aræ.* Cum litare, *id eſt, ſacrificio aliquid à Deo impetrare.* Offerendum Deo credito, *id eſt, cui credi neceſſarium eſt: id quod & ipſe fecit: & reputatum eſt illi ad iuſtitiam.* Dulce, pium, unicum, *quæ tria fuerunt ex Iſaac patri. Nam quid potuit dulcius eſſe Abraham filio in ſenecta ex uxore genito? quid obſequentius eo, qui patri ſe uictimam præbuit? Nam quod unicus ex uxore fuerit, ſatis conſtat, cum ex Agar ancilla prius Iſmaelem, & poſtea ex Cetura plures genuerit.* Pugnare nos, *ſenſus eſt: quòd Abraham cum Loth captiuum audiſſet ab illis quatuor regibus qui pentapoleos fines ubi Loth habitabat populati ſunt, collecta ſeruorum manu illos perſecutus & nepotem reſtituit libertati & omnem prædam cum uictoria reportauit.* Deinde *centenarius ex Sara nonagenaria filium legitimum procreauit: poëta nunc moraliter rem geſtam exponens dicit, quòd quemadmodum Abraham profligatis hoſtibus genuit filium ex uxore: ita & nos ſuperatis hoſtibus ſpiritalibus, qui ſunt caro, mundus & dæmonia, debemus gignere liberos legitimos, id eſt, opera uirtutis Deo placentia ex anima, quæ uitijs antea erat ſterilis & oppreſſa, nunc uero illis expulſis libera.* Dicit igitur: Suaſit *ſcilicet Abraham pugnare cum profanis gentibus, id eſt,*

cum

cum uitijs: quemadmodum ille pugnauit cum quatuor regibus. Prolem coniugalem, id eſt, ex uxore legitima, hoc eſt anima uitiis libera: ut ille ex Sara Iſaac genuit, ut Apoſtolus ait, nõ ſecundum carnem ſed ex promiſſione. Spiritus bellicoſus, id eſt, recta ratio & prudentia uitiorum profligatrix. Vicerit portenta cordis, id eſt, uitia & peſtes animorum: quæ ſibi in corde ſedes fixerunt. Sed quia pugna illa quam Abraham pugnauit pro liberando nepote nimis ſtricte pertractata eſt, iterum per partes quo pacto res eſt geſta exponit. Vinctum feroces & cætera. Sed argumentũ huius hiſtoriæ ex Geneſi cap. xiiii. deliniata eſt. Reges feroces, hi quatuor fuerunt, Amraphel rex Senear, Arioch rex Ponti, Codorlogomor rex Elamitarum, & Thadal rex gentium. Ceperant Loth, cum popularentur fines pentapoleos, ubi forte fortuna eo tempore Loth habitabat. Criminoſis, crimine illo peſſimo quod ab ipſis cognominatum eſt. Fouebat, illuſtrabat. Gloriæ patruelis, id eſt, Abraham patrui ſui, ac ſi dicat, quòd Loth cauſa patrui ſui & illuſtrabat loca illa & honorabatur ab illius loci incolis. Siniſtris nunciis, ſiniſtrum nuncium afferentibus. Terſenos, id eſt duo de uiginti. Hoſtis euntis, id eſt, cum præda ſe in patriam recipientis. Captis copijs, id eſt, aduerſarijs pentapoleos ſuperatis. Graues, id eſt, onuſtos. Proterit, id eſt proculcat & profligat. Catenas, quibus erat impeditus Loth cum reliquis captiuis. Attrita baccis colla, quia antea quàm ab hoſtibus caperetur, geſtabat monilia baccata, id eſt, gemmata. Vergilius primo Aeneid. colloq; monile baccatum. Prole fratris, id eſt, Loth qui erat filius Aran fratris Abraham. Nequa uis, id eſt, ne aliqua uiolentia. Recentem de tanta cæde, id eſt cruentatum. Vergilius. ij. Aeneid. Me bello è tanto digreſſum & cæde recenti Sacerdos. Melchiſedech rex ſalem, qui Abrahã reportanti ex hoſtibus uictoriam occurrit offerens illi panem & uinũ. Ferculis cœleſtibus, alludit ad illud quòd ſcribitur pſalmo. cix. Tu es ſacerdos in æternum ſecundum

ordinem Melchiſedech:qui panem & uinum,hoc eſt, con ſecrationis materiam Abraham uictori obtulit. Sed cu ius hic fuerit filius,ignoratur. Paulus in epiſtola ad Hebræos cap.7.Melchiſedech inquit,rex Salē ſacerdos Dei ſummi, qui obuiauit Abrahæ regreſſo à cæde regū,& benedixit ei: cui & decimas omniū diuiſit Abrahā.Primum quidem qui interpretatur rex iuſtitiæ, deinde rex Salem,quod eſt rex pacis,ſine patre & ſine matre,ſine ge nealogia,neque initium dierū neque finem uitæ habens, aſſimilatus autem filio Dei manet ſacerdos in perpetuum. Hebræi referente Hieronymo in libris Hebraicarum quæſtionum,dicunt hunc fuiſſe Sem filium Noe: & ſupputantes annos uitæ ſuæ,oſtendunt ad Iſaac uſque ætatem perueniſſe.Dicit itaque Dei ſacerdos &c.& eſt ordo. Melchiſedech dei ſacerdos & idem rex præpotēs. Ignotùs qua ſtirpe,quia (ut dicit Apoſtolus) ſine patre, ſine matre, ſine genealogia. Itaque idem Hieronymus ad Euagriū ſcribens,ageconologon Melchiſedech appel lat.Quis maioribus, id eſt, quibus parentibus, auis, ataauis. Reuiſit mapalia &c. Melchiſedech inquā.Cuius ori go ſecreta, id eſt, quæ ignoratur. Fonte inenarrabili, id eſt,principio quod enarrari nō poteſt, iuxta illud Eſaiæ, Generationem eius quis enarrabit? Nullum autorē ſui, id eſt, progenitorem.Prodit,id eſt, oſtendit.Mox ſcilicet poſt oblationē panis & uini. Trinitas triformis angelorum. Ex Geneſi cap.xviii. ubi legitur,quòd apparuerūt Abraham tres Angeli in ſpecie uirorum, ſed quòd aliquando de tribus fit mentio quaſi de uno, aliquando ſin gulatim quaſi de pluribus, ita per tres Angelos trinitatem intelligimus,ſicut ſuprà per Melchiſedech Chriſtum Ieſum. Mapalia,domos paſtoricias.Vergilius.iii. Geor. raris habitata mapalia tectis. eadem & magalia dicun tur. Et iam Sara,Abraham uxor,quæ interpretatur prin ceps, nam antea Sarai, id eſt, princeps mea dicebatur. Vieta,id eſt,languida& ſine ui,hoc eſt naturalibus priua ta uiribus ut exponit Feſtus. Cicero.II. de diuinatione,

bonis exile & exiguum & uietum cor. In aluo fertilis, quaſi dicat, licet fronte rugis ſulcata & reliquis uiribus corporis deſtituta, fœcunda tamen erat. Mater exanguis quia in ſenibus ſanguis eſt diminutus. Lucanus in .II. de Martia, dum ſanguis inerat, dum uis materna peregi iuſſa Cato. Stupet munus iuuentæ, id eſt miratur ſe præſtare officium iuuenculæ, hoc eſt parere. Pœnitens cachinni, id eſt, riſus, quando uidelicet riſit poſt oſtium tabernaculi, audiens ex Angelo quòd filium eſſet paritura, unde & Iſaac riſus interpretatur. Hæc ad figuram, ex hiſtoria ſuperius enarrata infert ſenſum allegoricū, dicens: Hæc linea, id eſt, hæc hiſtoria quæ per quandam figurā oſtendit nobis uiam, qua ſit in hac uita proficiſcendum ad alteram. Reſculpat, quaſi dicat hiſtoria oſtendit nobis lineā, id eſt, ſemitam anguſtam, ſed nos debemus eam reſculpere, id eſt, attendendo dilatare pede recto non declinando ad dexteram neque ad ſiniſtram. In armis, ita habent omnes codices, ſed ut conſtet ſenſus in animis potius legendum eſt. Omnem portionem noſtri corporis, id eſt, partis irrationalis, quæ membris & partibus corporis utitur, cum ab imperio rationis rebellat. Liberandam, id eſt, à uitiorum miſera ſeruitute libertati uere reſtituendam. Viribus coactis domi, id eſt, uernaculis domeſticis, quod & Abraham fecit. Quia ut Cicero dicit, in morbis corporis opus medico exteriori habemus, at in animi uitijs remedia ipſa intra nos ſunt, atq; illud in primis uelle curari: quare uires domeſticas uocat prudentiam, ſolertiam, & eiuſmodi uirtutes. Large diuites, id eſt, ualde copioſi. Figura myſtica, id eſt, ſecreta & diuina. Trecenti bis nouenis additis, id eſt, tercentum decem & octo. Quid autem numerus ille ſignificet, conſulendus eſſet quiſpiam pythagoricus, qui in huiuſmodi rationibus numerorum uerſatur. Sed ego nullum aliud myſterium uideo per Abraham comites ſignificari, niſi trecentos decem & octo Epiſcopos illos qui in concilio Niceno interfuerunt, ubi multa de Chriſtiana religione conſtituta ſunt.

ſed imprimis de fide qua cenſetur Abraham, ibi nanque ſymbolum Nicenũ eſt conflatum. Sacerdos uetus, qui ſecundum ordinẽ Melchiſedech ſeipſum in ſpecie panis & uini obtulit. Alto & ineffabili, ſicut Melchiſedech incognito. Victoribus beatis, ſcilicet qui ſuperauerunt animi uitia. Paruam caſam, hoc eſt Abraham, per quem intelligimus uictorem uitiorum: qui tamen poſſit dicere, domine non ſum dignus ut intres ſub tectum meum. Honorem trinitatis hoſpitæ, quia honorificum eſt Abraham quòd trinitas in domum ſuam diuertat: & ita animam à uitijs purgare quòd ſit templum trinitatis. Animam deinde. Ordo eſt, deinde Chriſtus faciet animam maritam, id eſt copulabit illam ſibi quaſi ſponſam. Connexibus ſpiritus, id eſt ſpiritus ſancti copula. Diu expertem prolis piæ, id eſt ſterilem bonorum operum, cum erat ſub peccatorum dominatione. Fertilem, id eſt fœcundam, contra id quod dixit ſterilem. Sara puerpera, id eſt anima prolis fœcunda. Poſſidens dotem, qua fuit dotata, cùm primùm creata eſt, hoc eſt innocentiam. Implebit digno hærede, id eſt ſeipſa. Domum patris, id eſt regnum cœli, in quo noſtra merces repoſita eſt.

AVR. PRVDENTII V. C. PSYCHOMACHIÆ, ID EST, DE CONPVGNANTIA ANIMI LIBER.

CHriſte graues hominum ſemper miſerate labores,
Qui patria virtute cluis, propriaq́; ſed vna.
Vnum nanq; Deum colimus de nomine trino.
Non tamen & ſolũ, quia tu deus ex patre Chriſte.
Diſſere rex noſter, quo milite pellere culpas
Mens armata queat noſtri de pectoris antro,
Exoritur quoties turbatis ſenſibus intus
Seditio, atq; animam morborum rixa fatigat.

Quod

Quod tunc præſidium pro libertate tuenda,
Quæve acies furiis inter præcordia mixtis
Obſiſtat meliore manu. Nec enim bone ductor
Magnarum virtutum inopes, neruiſq; carentes
Chriſticolas vitiis populantibus expoſuiſti.
Ipſe ſalutiferas obſeſſo in corpore turmas
Depugnare iubes, ipſe excellentibus armas
Artibus ingenium, quibus ad ludibria cordis
Oppugnanda potens tibi dimicet, & tibi vincat.
Vincendi præſens ratio eſt, ſi cominus ipſas
Virtutum facies, & colluctantia contra
Viribus infeſtis liceat portenta notare.

Inuocat & proponit.

CHriſte gra.) Tametſi in proœmio ſuperiori Prudentius inſinuauit, qua de re in hoc opere ſcripturus erat, cum poëtarum Latinorum moris ſit, prius proponere, deinde inuocare, tum demum proſequi opus inſtitutum, hoc in loco ſimul inuocat & proponit, poëtas Græcos imitatus, ut Homerus in Iliade: Iram pande mihi Pelide diua ſuperbi. & in Odyſſea: Dic mihi muſa uirum captæ poſt tempora Troiæ. Sed quia poëtarum eſt deos earum rerum præſides, de quibus ſcripturi ſunt, inuocare: Chriſtũ quo cum nobis humanitatis commercium eſt, quique per redemptionem uel peculiari quodam iure noſter eſt dominus, more poëtarum inuocat, ut nobis in hac pugna rationis cum parte animi irrationali adſit, quandoquidem ipſe & per ſe & per nuncios ſuos Apoſtolos & Prophetas illud ipſum debere facere multis in ſacræ ſcripturæ locis hortatus eſt. Chriſte graues, æmulatio eſt Vergiliana ex libro æneidos ſexto, Phœbe graues ſemper noſtros miſerate labores. Qui patria uirtute cluis, id eſt pugnas & es potens, id enim cluere ſignificat, unde & dei brachium in ſcriptura appellatur, & Apoſtolus illum portare omnia uerba uirtutis eius dicit, & qui centones ex Vergilij poëmate compegerunt, ſignificanter patrem

ad filium loquentem inducunt: Nate meæ uires, mea ma gna potentia ſolus. Propriaque ſed una: quia illa uirtus cum ſit patris, eſt & propria filij, quia una & eadem eſt in utroque uirtus. Vnum nanque, per parentheſim interponit duos uerſus, reddens rationem cur eadem ſit uirtus patris & filij, quia cum ſit idem Deus eſſentia, eſt tamen trinus in perſonis, ideo ſubdit, non tamen & ſolum: neque enim ſatis eſt confuſe unum & eundem ſolum deum confiteri, ſed explicare perſonas in diuinis, ut ſolum referatur ad perſonam, ut Sedulius ſolus de ſolo: itaque ſubiungit, quia tu deus ex patre Chriſte, ſubaudi, procedens per æternam generationem. Diſſere rex noſter, ordo eſt, Chriſte rex noſter diſſere. i. oſtende: quo milite, quibus armis & auxilio: mens armata, de parte animi rationali intelligitur: queat pellere culpas, id eſt uitia quæ occupauerunt alteram partem animi rationis expertem, quod appellat antrum pectoris, id eſt receſſum quendam, ubi uitia ſedes ſuas fixerunt. Exoritur quoties, quaſi uelit dicere, ad expellendas animorum peſtes: tunc proſunt diuina præcepta, parentum cohibitiones, atque (ut ait Ariſtoteles) amicorum admonitiones atque conſilia: cum ſentimus eiuſmodi bellum ultra nos geri, hoc eſt, in quibus incontinentia locum habet. Nam qui uitio ſtupet fibriſque increuit opimum pingue, demerſus ſumma rurſus non bullat in unda. Quod præſidium, ſignificantius dixiſſet ſubſidium. Quæ acies, ſcilicet rationũ, quibus utendum eſt contra appetitum: obſiſtat, opponatur: meliore manu, id eſt exercitu, à parte honeſtiore. Neque enim bonc ductor, ſenſus eſt, neque enim credibile eſt, quod Simonides inquit, inuidiſſe Deum homini, faciendo illum tot morbis atque animorum peſtibus obnoxium: quin potius propter nimiam charitatem, qua dilexit nos, ut ait Apoſtolus, miſiſſe filium ſuum, ut eos, qui ſub peccati iugo erant, à miſera uitiorum ſeruitute liberaret. Carentes neruis, id eſt uiribus. Vitijs populantibus, id eſt humanum genus euertentibus. Turmas ſalutiferas, id eſt,

uirtutes morales,quæ opponuntur uitiis. Ad ludibria cordis, id eſt, uanas aut pernicioſas cogitationes, quæ nos illudunt.Tibi dimicet & uincat,id eſt,ad nominis tui gloriam. Præſens ratio,id eſt,in promptu & manifeſta. Si liceat notare, id eſt, ſi mihi concedatur fingere atque ante oculos ponere : cominus,id eſt,prope,more illorum qui cõflicturi ſunt. Facies uirtutum,id eſt,formas ſiue figuras. Et portẽta,id eſt uitia,quæ tam ſunt præter naturæ intentionem q̃ hominẽ naſci bicipitem aut multipedẽ.

¶FIDEI ET IDOLOLATRIÆ PVGNA.

PRima petit campum dubia ſub ſorte duelli
Pugnatura Fides, agreſti turbida cultu,
Nuda humeros, intonſa comas,exerta lacertos,

IO. SICH. *Prima petit cam.)Commiſſurus ingenioſiſſimus poëta Fidem cum Idololatria, utriuſque uires, atque armaturam deſcribit,ita ut ex primo Fidei aſpectu facile tibi uictoriam pollicearis. Alacritate enim,qua uel maxime opus eſt in congreſſu, tanta fuiſſe dicit Fidem,ut armorum oblita,ultro ſe hoſti obiecerit,nihil uerita ne hoſti omni armorum genere inſtructiſſimo ſuccumberet. Eam uero nudam humeros, exertiſque lacertis quòd fingit,huc pertinet,ut intelligas ad officium obeundum fide nihil eſſe promptius, eamq́ue ſi ſemel in te tranſtuleris, nequaquam deſidem eſſe, aut ignauam, aut pugnam quanlibet plenam diſcriminis detrectantẽ.Expedimus enim tum maximè manus,atque nudamus brachia, cum operi alicui magno ſtudio intenti, nihil ſpectamus potius, quàm ut quoque primo momento ſupremam liceat manum imponere,ſimulq́ue circumſpicimus necunde præter opinionem accidat, quod conatus noſtros refringat,aut debilitet.*

Nanq; repentinus laudis calor ad noua feruens
Prælia,nec telis meminit,nec tegmine cingi.
Pectore ſed fidens ualido,membriſq; retectis

Pro-

Prouocat inſani frangenda pericula belli.
Ecce laceſſentem collatis viribus audet
Prima ferire Fidem, veterum cultura deorum.
Illa hoſtile caput, phaleratáq; tempora vittis
Altior inſurgens labefactat, & ora cruore
E pecudum ſatiata ſolo applicat, & pede calcat,
Eliſos in mortem oculos, animamq; malignam
Fracta intercepti commertia gutturis arctant,
Difficilemq; obitum ſuſpiria longa fatigant.
Exultat victrix legio, quam mille coactam
Martyribus regina Fides animarat in hoſtem.
Nunc fortes ſocios parta pro laude coronat
Floribus, ardentiq; iubet veſtirier oſtro.

PRima petit) Opponit atque in certamen committit fidem, hoc eſt, chriſtianam religionem atque gentilium impietatem culturamque deorum, quam primo congreſſu ponit fuiſſe ſuperatam: ut ſignificet uidelicet, in iis quæ ad conuellendũ contra nos inſurgunt, non eſſe dandum longis diſputationibus, ſed quod dicitur oculis clauſſis Andabatarũ more pugnantes primo impetu rem conficere. Sub dubia ſorte, non quòd uictoria ſit dubia fortiter pro fide pugnanti, ſed ad naturam reſpexit, in qua fortuna plerunque dominari ſolet. Turbida, non quòd per aliquam animi perturbationem in pugnam deſcenderit: ſed quòd exarmata & nuda: utcunque illam ſors offendit ſola conſcientia atque ſui fiducia ad primum inſtantis pugnæ clamorem concurrerit. Ideo dicit: Cultu agreſti, id eſt inornato. Exerta lacertos .i. habens exertos ac proinde ad conflictum magis expeditos lacertos. Noua prælia laudis, id eſt uictoriæ, unde magnam laudem atque gloriam erat reportatura. Telis, armis ut uulgo dicitur offenſiuis. Tegmine, id eſt, armis defenſiuis. Membris retectis, id eſt nudis atque exarmatis. Pericula frangenda, id eſt, periculoſum hoſtem: ſed tamen facile profligandum. Laceſſentem, ſcilicet fidem prouocans

cantem illam ad certamen. Collatis uiribus, id eſt conſertis in pugna. Veterum deorum, quia idololatria iam inde à prima Aſſyriorum monarchia incepit. Illa ſcilicet fides, inſurgens altior, ut ſcilicet maiori conatu ictum infligeret. Labefactat, id eſt diſſipat atque diſſoluit. Phalerata tempora, id eſt adornata: cũ tamen proprie equorum ornamenta ſint phaleræ. Vittis, id eſt uelaminibus ſacris, quibus in ſacrificijs utebantur. Et applicat ſolo, id eſt in terram deprimit. Ora ſatiata de cruore pecudum, quas ſacrificantes Dijs immolabant. Et pede calcat oculos, id eſt cum oculis totum caput. Eliſos in morte, id eſt diſſipatos ex pedum conculcatione. Vergil. 8. Aeneid. angit inhærens Eliſa oculos & ſiccũ ſanguine guttur. Commercia gutturis, id eſt uiciſſitudo expirandi & reſpirandi quæ per guttur fit. Intercepti pro intercluſi. Animam malignam, id eſt ſpiritũ tenuem: quemadmodum Verg. 6. Aeneid. ſub luce maligna dixit, pro anguſta. Suſpiria longa, id eſt ſingultus mortis. Obitum difficilem, id eſt uiolentum. Vergil. 4. Aeneid. longum miſerata laborem difficileſq; obitus. Legio ſcilicet martyrũ: per quos fides impietatem gentium ſuperauerat. Coacta, conſtipata & coadunata. Animarat, incitarat. Iuuenal. animante tuba galeatum ſero duelli pœnitet. Floribus, ſertis ex floribus cõtextis. Veſtirier. paragogé eſt pro ueſtiri. Oſtro ardenti, id eſt purpura ſiue murice ſplendenti. Vergil. 4. Aenei. Tyrioque ardebat murice læna.

¶ PVDICITIÆ, ET LIBIDINIS PVGNÆ.

EXin gramineo in campo concurrere prompta
Virgo Pudicitia, ſpecioſis fulget in armis:
Quam patrias ſuccincta faces Sodomita Libido

IO. SICH. *Quam patrias ſuccincta faces) Furias finxit uetuſtas facibus armatas, uidelicet quòd impellendorum ad quoduis flagitium hominum iſtas animos facere traderent. Re autem uera conſcientiæ ſunt hominum, alicuius ſceleris ſibi conſciæ, quenque enim ſua fraus im-*

Impellit, ac de ſanitate mentis deturbat, ut in Piſonē Cicero dicit. Libidinem uero qui potuiſſet Poëta magis è dignitate ſua armaſſe, quàm cum ei facem tribuit, nòn ſecus ac Furiæ cuidam, qua ſperet ſe, poſtquā uidet alijs armis nihil profici, depulſura è priſtino mentis ſtatu Pudicitiam? quid enim aliud auderet elumbis libido, ſtupris perdita, in ea maxime quam ob accuratiorem apparatum non uidebat ullis telis fore prætercà obnoxiam?

Aggreditur, piceamq́; ardenti ſulphure pinum
Ingerit in faciem, pudibundaq́; lumina flammis
Appetit, & tetro tentat ſuffundere fumo.
Sed dextram furiæ flagrantis, & ignea diræ
Tela lupæ ſaxo ferit imperterrita virgo.
Excuſſasq́; ſacro tedas depellit ab ore.
Tunc exarmatæ iugulum meretricis adacto
Transfigit gladio, calidos vomit illa vapores,
Sanguine concretos cœnoſo: ſpiritus inde
Sordidus exhalans vicinas polluit auras.
*Hoc habet *Hoc tibi habe, exclamat victrix regina, ſupremus
Hic tibi finis erit, ſemper proſtrata iacebis,
Nec iam mortiferas audebis ſpargere flammas
In famulos famulásue Dei, quibus intima caſti
Vena animi ſola feruet de lampade Chriſti.
Té ne, ô vexatrix hominum, potuiſſe reſumptis
Viribus extincti capitis recaleſcere flatu?
Aſſyrium poſtquam thalamum ceruix Olophernī
Cæſa cupidineo madefactum ſanguine lauit.
Gemmatumq́; torum mœchi ducis aſpera Iudith
Spreuit, & inceſtos compeſcuit enſe furores.
Famoſum mulier referens ex hoſte trophæum
Non trepidante manu vindex mea cœlitus audax.
At fortaſſe parum fortis matrona ſub vmbra
Legis adhuc pugnās, dum tempora noſtra figurat
Vera, quibus virtus terrena in corpora fluxit,
Grande per infirmos caput exciſura miniſtros.

Fas

Nunquid & intactæ poſt partum virginis vllum
Fas tibi iam supereſt? poſt partum virginis, ex quo
Corporis humani naturam *priſca propago *Priſtina origo
Deſeruit, carnemq́ue nouam vis ardua ſeuit.
Atque innupta deum concepit fœmina Chriſtum,
Mortali de matre hominem, ſed cum patre numē.
Inde omnis iam diua caro eſt, quæ concipit illum,
Naturamq́ue Dei conſorti fœdere ſumit:
Verbum quippe caro factum, non deſtitit eſſe
Quod fuerat verbum, carnis dum glutinat vſum,
Maieſtate quidem non degenerante per vſum
Carnis, ſed miſeros ad nobiliora trahente.
Ille manet quod ſemper erat, quod non erat, eſſe
Incipiens. Nos quod fuimus, iam nō ſumus, aucti
Naſcendo in melius: mihi contulit, & ſibi manſit.
Nec Deus ex noſtris minuit ſua, ſed ſua noſtris
Dum tribuit, noſmet dona ad cœleſtia vexit.
Dona hæc ſunt, *quis victa iaces lutulenta libido, *quod
Nec mea poſt Mariam potis es perfringere iura.
Tu præceps ad mortis iter, tu ianua lethi,
Corpora cōmaculans, animas in tartara mergis.
Abde caput triſti iam frigida peſtis abyſſo,
Occide proſtibulū, manes pete, claudere Auerno,
Inq́ue tenebroſum noctis detrudere fundum.
Te voluant ſubter vada flammea, te vada nigra,
Sulphureusq́ue rotet per ſtagna ſonantia vortex.
Nec iam Chriſticolas, furiarum maxima, tentes,
Vt purgata ſuo ſeruentur corpora *Regi. *Chriſto.
Dixerat hæc: & læta libidinis interfectæ
Morte Pudicitia, gladium Iordanis in vndis
Abluit infectum, ſanies cui rore rubenti
Hæſerat, & nitidum macularat vulnere ferrum.
Expiat ergo aciem fluuiali docta lauacro
Victricem victrix, abolens baptiſmate labem
Hoſtilis iuguli, nec iam contenta piatum
Condere vagina gladium, ne tecta rubigo

Occupet. Ablutum ſcabroſa ſorde nitorem
Catholico in templo diuini fontis ad aram
Cõſecrat, æterna ſplendens vbi luce *niteſcat.

*coruſcet

IO. SICH. *Cathol. in temp.) More dixit uete rũ, qui ſicubi res bene proceſſiſſet foris, reuerſi incolumes, arma ſoliti ſunt ſuſpẽdere in fanis deorũ, uel ut eſſent ad uirtutem poſteris documẽto, uel ut gratos ſe erga Deos exhiberẽt, quorũ beneficio rem bene cecidiſſe ſibi pſuaſerãt.*

E *XIN gramineo) ſecundus pudicitiæ cum libidine conflictus: quam noſtri tertiam animorum peſtem faciunt: hoc eſt, luxuriam: cum ſit luxuria aliud, quemadmodum infra dicemus. Concurrere prona, id eſt, procliuis & parata ad concurrendum cum libidine. Sodomita libido, id eſt, quæ diu uerſata eſt Sodomis urbe illa pentapoleos infami impuratæ libidinis uitio, quam Sodomitam genere fœminino protulit, cum ex forma declinationis græcæ, id quod alicubi diximus, generis ſit tantum maſculini: nam fœminino Sodomitis Sodomitidis potius diceretur. Succincta faces, id eſt, habens faces ignis ſuccinctas, ſic enim exponi ſolet ſynecdoche per participium, ſed hic improprie pro ipſa ſuccincta, id eſt, expedita habens faces. Faces patrias, id eſt, intinctas bitumine ſulphureo, quod aſphaltites lacus, hoc eſt, mare quod Hebræi uocant mortuum exudat: ubi Sodoma cum alijs quatuor urbibus incendio abſumptæ ſunt; itaq; patrias appellauit, cum ipſa libido Sodomita ſit patria nata ſique. Ardenti ſulphure: ex bitumine quod diximus. Pinum piceam, id eſt, facem ex pinu arbore in cuius genere numeratur picea: Vergil. V. Aeneid. Procumbunt piceæ, ſonat icta ſecuribus ilex. Appetit. pro impetit & inuadit. Pudibunda, uerecunda in bonam partem accipiendo. Ignea tela, id eſt, faces pineas ex ſulphure incenſas. Lupæ diræ, id eſt, meretricis, ſic enim apud antiquiores dicebatur, unde & lupanaria dicta ſunt. Iuuenalis. Ite quibus grata eſt picta lupa barbara mitra. Tedas*

das,illas faces igneas.Tranſfigit,traijcit atque tranſuerberat. Gladio adacto,id eſt,impulſo ac impreſſo. Vapores concretos ſanguine,id eſt, ſpiritum ſanguine commixtum emittit.Vergil.ii.Æneid.Squallentem barbam, concretos ſanguine crines. Cœnoſo,id eſt,ad cœni ſimilitudinem craſſo & turpi. Inde,ex iuguli tranſfoſſi uulnere. Hoc tibi habe, ſubaudi uulnus.Terentius in Andria: habet,captus eſt: quod Donatus pro uulneratꝰ eſt illo in loco exponit. Flammas mortiferas,id eſt,uenerem & amores ad mortem æternam perducentes. Vena intima, pro iecore poſuit.Vergil.iiij.Æneid. Vulnus alit uenis & cæco carpitur igni. Lampade Chriſti,id eſt,amore caſto nō ucnereo. Iuuenal. Nec pharetris ueneris macer eſt, aut lampade feruet.Tène òuexatrix.pudicitia uictrix amarè atque hoſtiliter increpat libidinem profligatam. Potuiſſe,ſubaudi decuit. Vergil.i.Æneid.Mé ne Iliacis occumbere campis non potuiſſe. Recaleſcere flatu, id eſt,reuiuiſcerē ſpiritu. Capitis extincti, ac ſi dicat,quo tempore Iudith amputauit caput Holophernis,tu quoque cum illo pariter extincta es, quomodo igitur nunc reuiuiſcis atque priſtinas uires reſumis? Aſſyrium thalamum, quia Holophernes dux erat Nabuchodonoſor Aſſyriorum regis. Lauit ſanguine,id eſt, commaculauit. Moechi ducis, id eſt,qui uolebat eſſe moechus,ut Vergil.Quos ego ſum toties iam dedignata maritos.Famoſum trophcum,uictoriam inſignem. Mea uindex, id eſt, quæ me in libertatem aſſeruit, quia ulta eſt. Cœlitus audax,quia illud præclarum facinus non potuit abſolui ſine cœleſti quodam auxilio. At fortaſſe parum fortis,imò fortiter pro pudicitia rem geſſit: quanuis ſub lege ueteri in qua pudicitia non tantopere commendabatur,ſed nimium inquit illa figura nouæ legis erat, in qua uirginitas uiduitati, continentia nuptijs præfertur, contra priſcæ legis conſuetudinem. Sub umbra legis,id eſt,lege umbratili & quæ figura erat legis ſolidæ, ueræ, & expreſſæ: quia ut inquit Apoſtolus ad Corinthios prima, Omnia in figura contingebant

illis

illis. Quibus ſcilicet temporibus: Virtus uera, non fucata, non adumbrata, ut in lege ueteri: in qua probro dabatur filios nõ gignere. Fluxit in corpora terrena, id eſt illapſa eſt in homines. Exciſura grande caput, ſumptum eſt ex eo quod ſcribitur .1. Corin. 1. Elegit deus infirma mundi huius, ut fortia quæque confunderet. Nunquid & intacte libidinem nihil iuris habere in corpora humana oſtendit, poſtea quàm uerbum diuinum incarnatum, uel ut dicunt Græci, humanatũ eſt: propterea quòd ex carnis humanæ commercio cum diuinitate ſumus quodammodo conſecrati. Vllum fas ſupereſt, id eſt, relicta eſt tibi ulla facultas aut poteſtas? quaſi diceret nulla, niſi quatenus homines uinci ſe uolunt. Ex quo, ſubaudi tempore, uel ex quo partu. Propago priſca, id eſt uetus homo ſubiectus morti propter peccatum. Deſeruit naturam, id eſt, mutauit conditionem. Vis ardua, id eſt, diuina, hoc eſt, uerbum. Seuit nouam carnẽ, id eſt inſeuit. quid ſi legas ſumpſit? Cum patre numen, id eſt, deum ex patris ſubſtantia: & hominem ex ſubſtantia matris. Caro diua eſt, id eſt, diuinitatis facta particeps & ſacrata. Quæ cõcipit illum ut referatur ad totam ſpeciem: non ad numerũ. Conſorti fœdere, id eſt communi ſocietate: quod quemadmodum factum ſit, & quid inde ſequatur, multis modis exponit. Dum glutinat, id eſt ſibi coagmentat & connectit. Vſum carnis, id eſt, carnem, qua ueluti inſtrumẽto quodam utatur. Non degenerante, id eſt, in deterius mutata, nam illa degenerare dicũtur, quæ ſui generis principio nõ reſpondent. Iam non ſumus, imò ijdem ſumus: ſed aucti naſcendo in melius, id eſt, conditionem nobiliorem. Mihi contulit, id eſt, mihi aliquid dedit, & ipſe nihil amiſit, quod adhuc alijs uerbis explicat magis. Hæc ſunt dona, id eſt, beneficia homini à deo conceſſa. Quis pro quibus. Lutulenta, luto plena & immũda. Poſt Mariam, id eſt, Mariæ fœcundam uirginitatem. Perſtringere, id eſt, uel leuiter tangere & uiolare. Præceps, actiue pro præcipitãs, ſiue præcipitanter impellens. Peſtis feruida ad ueneris igneam na

tu

turam retulit. Abde caput, id eſt, mergere ſiue mergaris. Occide proſtibulum, id eſt, morere ò meretrix: ſic enim meretrices uocantur proſtibulæ à proſtando. Manes pete, id eſt, inferos. In fundum noctis, id eſt, in profunditatem inferorum. Verg. Pallentes umbras Erebi noctemque profundam. Vada flammea, id eſt, Phlegeton fluuius inferorum qui flammeus interpretatur. Vada nigra, Erebum intelligit: de quo Verg. Imas Erebi deſcendit ad umbras. Vortex ſulphureus, ad eundem Phlegetonta retulit, de quo Verg. Qui rapidus flammis ambit torrentibus amnis tartareus phlegeton. Furiarum maxima. Verg. Furiarum maxima iuxta accubat. Iordanis in undis, quæ ſunt Chriſti baptiſmate conſecratæ. Sanies hæſerat, id eſt, ſanguis corruptus: quippe qui extra uenas. Rore rubenti, id eſt, ſanguine roranti. Vulnere, id eſt, uulneris cruore. Virgo docta, id eſt, quæ huiuſmodi armorum poſituram bene nouerat. Aciem uictricem, id eſt, gladium quo ipſa fuerat uictrix. Labem hoſtilis iuguli, id eſt, maculam ex libidinis cruore. Baptiſmate, id eſt, ablutione & intinctu: nam baptizare eſt intingere ſiue mergere: alludit tamē ad baptiſma quo ueſtigia peccati abluuntur. Tecta rubigo, id eſt, gladij ſcabritia, quæ ex uaginæ tegumento citius irrepit. Conſecrat nitorem ablutum, id eſt, gladium nitentem & politum. Sorde ſcabroſa, id eſt, quæ gladijs ſcabriciem ſuperinducit. Ad aram diuini fontis, id eſt, Iordanis Chriſti baptiſmate conſecrati, & tangit conſuetudinem illorum, qui artis ſuæ inſtrumenta emeriti deo conſecrabant, in cuius erant tutela. Horat. 1. epi. Veianius armis Herculis ad poſtem fixis latet abditus agro.

PATIENTIÆ ET IRÆ CONGRESSVS.

ECCE modeſta graui ſtabat Patientia uultu,
Per medias immota acies, varioſq; tumultus,
Vulneraq;, & rigidis vitalia peruia pilis
Spectabat defixa oculos, & lenta manebat.
Hanc procul Ira tumens ſpumanti feruida rictu,

Sanguinea intorquens ſuffuſo lumina felle,
Vt belli exortem,teloq́;,& voce laceſſit,
Impatienſq́; moræ conto petit,increpat ore,
Hirſutas quatiens galeato in vertice criſtas.
En tibi Martis,ait,ſpectatrix libera noſtri,
Excipe mortiferum ſecuro pectore ferrum,
Nec doleas,quia turpe tibi gemuiſſe dolorem.
Sic ait,& ſtridens ſequitur conuicia pinus
Per teneros criſpata Notos,& certa ſub ipſum
Defertur ſtomachum,rectoq́; illiditur ictu,
Sed reſilit duro loricæ excuſſa repulſu.
Prouida nam Virtus conſerto adamante trilicem
Induerat thoraca humeros,ſquamoſaq́; ferri
*innumeros. Texta per *intortos commiſerat vndique neruos.
Inde quieta manet Patientia,fortis ad omnes
Telorum nimbos,& non penetrabile durans,
Nec mora eſt iaculo monſtri,ſine more furentis,
Opperiens propriis perituram viribus iram,
Scilicet indomitos poſtquã ſtomachãdo lacertos
Barbara bellatrix impenderat,& iaculorum
Nube ſuperuacuam laſſauerat irrita dextram,
Cùm ventoſa leui cecidiſſent tela volatu,
*Iactibus *Ictibus & vacuis haſtilia fracta iacerent,(ruſco
Vertitur ad capulũ manus improba,& enſe co-
Connixa in plagam,dextra ſublimis ab aure
Erigitur,mediumq́; ferit librata cerebrum.
Ærea ſed cocto caſſis formata metallo
Tinnitum percuſſa refert,aciemq́; retundit
Dura reſultantem,frangit quoq; vena rebellis
*caſſis Illiſum chalybem,dum cedere neſcia,*caſſos
Excipit aſſultus,ferienti & tuta reſiſtit.
Ira,vbi truncati mucronis fragmina vidit,

IO. SICH. *Ira ubi truncati mucronis) Prodeat Apelles aliquis,qui tam penicillo exprimat iracundiam,quàm ſuis coloribus ſemel eſt ob oculos poſita ab elegantiſſimo poe-*

poëta. Enſis enim fractus in minutas partes, quid aliud præ ſe fert, quàm iratorũ conſilia plerunq; obeſſe, quum pro magna aliqua laude, aut uictoria decertent? neq; iniuriam eſſe creditum, in medijs quoque armis eſſe animo locum placidiori: qui niſi adſit, accidere ſæpenumero, ut adducti iracundia aliquò nos præcipitemus, unde re noſtra integra emergere non liceat, fallantq́ue nos non raro, cladisq́ue ſunt cauſa, quibus confiſi potiſſimum in harenam deſcendimus. Huc etiam pertinet, quòd ſuo ſemet fingit telo incumbere, dum dicit: Ipſa ſibi eſt hoſtis uæſania, ſeq́ue furendo interimit.

Et procul in partes enſem crepuiſſe minutas,
Iam capulum retinente manu ſine pondere ferri,
Mentis inops, ebur infelix, decorisq́ȝ pudendi
Perfida ſigna abiicit, monimentaq́ȝ triſtia longe
Spernit, & ad proprium ſuccẽditur effera lethum.
Miſſile de multis, quæ fruſtra ſparſerat, vnum
Puluere de campi peruerſos ſumit in vſus,
Raſile figit humi lignum, ac ſe cuſpide verſa
Perfodit, & calido pulmonem vulnere tranſit.
Quam ſuper aſſiſtens Patientia, Vicimus, inquit,
Exultans vitium ſolita virtute ſine vllo
Sanguinis, ac vitæ diſcrimine: lex habet iſtud
Noſtra genus belli, furias, omnemq́ȝ malorum
Militiam, & rabidas tolerando extinguere vires.
Ipſa ſibi eſt hoſtis Veſania, ſeq́ȝ furendo
Interimit, moriturq́ȝ ſuis Ira ignea telis.
Hæc effata, ſecat medias impunè cohortes,
Egregio comitata viro: nam proximus Iob

IO. SICH. *Egregio comitata uiro) Quid, quæſo, accommodatius potuit fingi, q̃ patientiæ, ei inquam, quæ ſemel ſibi quicquid humanitꝰ accidiſſet imperarit infracto animo perpeti, addere ſatellitem Iob laborum, periculorumq; omnium tanquam fidum aliquem Achatem. Cuius tantam legimus incommodorũ omniũ fuiſſe tolerantiam,*

ut quum à fortuna miris exagitaretur modis, nihilo tamē ſecius ſibi placeret, quàm re integra: quippe occallere didicerat animus, malorum iam ſubinde aliorum uſu, & quodam ueluti commercio. Videbat autem hac una in re homo mirè perſpicax, non eſſe ullū uictoriæ genus plauſibilius, quàm quum hoſtes uel deſperatione, uel pœnitudine adductos, cogimus patientia noſtra ſibi tandem inferre manus: quemadmodum Iram ultro tandem in telum incumbentem poëta deſcribit.

Hæſerat inuictæ dura inter bella magiſtræ,
Fronte ſeuerus adhuc, & multo funere anhelus.
Sed iam clauſa truci ſubridens vlcera vultu,
Perq́ cicatricum numerum ſudata recenſens
Millia pugnarum, ſua præmia, dedecus hoſtis.
Illum Diua iubet tandem requieſcere ab omni
*quæq́ Armorum ſtrepitu, captis, & perdita *quæ ſunt
Multiplicare opibus, nec iam peritura referre.
Ipſa globum legionum, & concurrentia rumpit
Agmina, vulniferos gradiens intacta per imbres,
Omnibus vna comes virtutibus aſſociatur,
Auxiliumq́ ſuum fortis Patientia miſcet.
Nulla anceps luctamen init virtute ſine iſta
Virtus, nam vidua eſt, quam non patientia firmat.

Ecce modeſta) Tertius patiētiæ cum ira conflictus quam noſtri quartam animorum peſtem dicunt. Graui uultu, id eſt ſereno & conſtanti. Defixa oculos, id eſt in terrā deiectos: quod ipſum conſtantiæ ſignum eſt. Vergil. vi. *Aeneid. Illa ſolo fixos oculos auerſa tenebat. Spectabat uulnera, quæ ab omnibus inuicem inferebantur. Et uitalia, ſubaudi membra. Peruia, id eſt expoſita armorum incurſionibus. Et manebat lenta, id eſt immobilis & otioſa. Ira tumens, proprium iræ epitheton. Feruida rictu ſpumanti, id eſt, propter calorem per ora ſpumas emittens. Intorquens lumina, id eſt huc atque illuc uoluens oculos, contra id quod de patientia dixit, defixa*

ocu

oculos. Sanguinea. Vergil. Sanguineam uoluens aciem. Suffuſo felle, id eſt mixto cum ſanguine. Laceſſit hanc, id eſt, prouocat ad pugnam patientiam. Telo & uoce, id eſt, armis & uerbis. Vt exortem belli, quaſi inuidens illi, quod ſignificauit per illud quod dixit, ſuffuſo felle, cum uideret illam immunem belli. Impatiens moræ, id eſt, non potis ſe continere. Iuuenal. Impatienſque moræ pauet. Conto petit, id eſt haſtâ. Increpat ore, quod dixit, teloq; & uoce laceſſit. Quatiens criſtas hirſutas, id eſt, ex equina cauda. Vergil. Caudaque hirſutus equina. & alio in loco. Cui triplici crinita iuba, galea alta. In pectore ſecuro, id eſt, ſine belli cura, quia turpe, non quòd ita putat ira, ſed quòd patienti id ſe facere iactat: ut ſit dictum per ironiam. Pinus ſtridens, id eſt, cum ſtridore uolans. Criſpata, id eſt, uibrata & tremens. Per Notos teneros, id eſt peruios, quid ſi legas tenues. Vergil. Tenues in uentos uita receſſit. Certa, id eſt non fruſtrata ictum deſtinatum. Illuditur ictu recto, id eſt in nullam partem aliam deflexo. Reſilit, id eſt, reſultat & repercutitur. Induerat thoraca, de eadem armatura dixit loricam & thoracem: cum lorica proprie ſit ex hamis contexta, thorax ex corio. Sed Varro lorica inquit quod è loris de corio crudo pectoralia faciebant, poſteà ſuccuderũt Galli è ferro ſub id uocabulum ex anulis tunicam ferream. Trilicem thoraca. Vergil. de lorica libro. 5. Leuibus huic hamis conſertam auroque trilicem loricam: cum ſit corio crudo. Martial. Accipe belligeræ crudum thoraca Mineruæ. Squammoſa texta, idem dicit ſed alijs uerbis, nam nihil aliud eſt lorica ferri, quàm annuli ſiue hami ferrei contexti in modum ſquammarum. Commiſerat, id eſt connexuit & coagmentauit.. Iuuenal. Eadem plumbo commiſſa manebit. Per neruos intortos, quia forte ad maiorem loricæ ſecuritatem nerui interponebantur hamis ferreis. Inde, ſcilicet ex armaturæ firmitate. Telorum nimbos, id eſt ad tela cadentia in modum grandinis ſiue pluuiæ. Durans non penetrabile, nomen pro aduerbio, pro

impenetrabiliter, uel potius genus poſuit pro genere, ut ſit non penetrabile pro non penetrabilis. Mota eſt, id eſt perturbata. Opperiens, id eſt expectans. Stomachando, id eſt iraſcendo. Impenderat lacertos, id eſt, conſumpſerat uires. Irrita, deluſa & fruſtrata ſua ſpe. Laſſauerat, id eſt, uſque ad laſſitudinem fatigauerat. Nube iaculorum, quod ſuprà dixit, telorum nimbos. Ventoſa tela, id eſt per uentos uolitantia. Ictibus uacuis, id eſt otioſis & finem ſuum non conſequentibus. Ad capulum, id eſt ad enſem qua parte capitur cùm ſtringendus eſt. Connixa ab aure dextra, graphice morem ferire uolentium exprimit. Ouidius pri. Metamorph. Retundit aciem, id eſt, hebetat gladij acumen. Vena rebellis, id eſt galea ærea reſiſtens: nam ex uenis terræ effoditur æs & ferrum. Chalybem illiſum id eſt enſem impactum. Neſcia cedere, id eſt, perforari & uinci. Excipit aſſultus, id eſt ictus iræ aſſilientis. Mucronis, id eſt enſis. Crepuiſſe, id eſt, cum crepitu diſſiluiſſe. Capulum, ſolum ſine lamina ferri. Mentis inops, id eſt præceps & ſine conſilio. Ebur infelix, id eſt capulum ex ebore quo infeliciter uſa eſt. Signa perfida, id eſt capulum in quo erant ſigna & imagines ebori impreſſæ, quæ tamen perfida uocat, quia illis non erat fidendum utpote falſis. Decoris pudendi, id eſt ornamenti ex quo plus ignominiæ quàm laudis retulit. Monimenta triſtia, id eſt quæ triſtem recordationem illi afferebant: quoniam illorum defectu uicta fuit. Effera, id eſt furioſa & ueluti ferarum rabie percita. Vnum miſſile, id eſt, iaculum. In uſus peruerſos, id eſt in perniciem ſuam uerſos, cum illos antea in patientiam iaculata fuiſſet. Raſile lignum, id eſt haſtam politam ac leuigatam. Cuſpide uerſa, ſubaudi contra ſeipſam. Tranſit, pro traijcit & penetrat. Verbere calido, id eſt haſta ſanguine calefacta. Vicimus uitium, id eſt iram uitioſam: nam ira per prudentiam moderata non eſt uitioſa, ut Peripatetici oſtendunt, quin potius in manſuetudinem refertur, ut probat Ariſtoteles in tertio Ethicorum libro. Vis ignea, diffinitio eſt iræ: hoc eſt, aſcen-

ſio

ſio ſanguinis circa cor. Secat cohortes,id eſt tranſit. Vergil. Littus harenoſum Libyæ uentoſque ſecabat. Iob hauſerat; qui potiſſimum patientia commendatur: Fronte ſeuerus,id eſt triſtis & rugoſus. Anhelus præ nimio labore ſudans. Vlcera clauſa,in cicatricem coëuntia. Truci uultu ſubridens,ſignificat in illo triſticiam lætitiæ fuiſſe mixtam. Per numerum cicatricum, id eſt, multitudinem plagarum. Milia pugnarum ſudata, id eſt, cum ſudore ſuo deuicta. Sua præmia,appoſitio eſt,id eſt,ſuam uictoriam & laudem. Dedecus hoſtis, ſcilicet impatientiæ & iræ. Multiplicare, quia omnia quæ illi fuerant rapta,reddita ſunt duplicia. Nec peritura, id eſt,permanſura ſemper. Per imbres ulniferos ſcilicet telorum, ſic ſuprà ex eadē tranſlatione dixit telorum nimbos & iaculorum nubem. Vna comes,uirtutibus. Eſt nanque patientia (quemadmodū in rhetoricis à Cicerone diffinitur) honeſtatis aut utilitatis cauſa rerum difficiliū uoluntaria ac diuturna perpeſſio, quod in omni uirtute neceſſarium eſt: quia uirtus & ars circa difficile uerſantur.

SVPERBIÆ, ET HVMILITATIS PVGNA.

*F Orte per effuſas inflata Superbia turmas **Morte*
Effreni volitabat equo,quem pelle leonis
Texerat,& validos villis onerauerat armos:
Quò ſe fulta iubis iactantius illa ferinis
Inferret, tumido deſpectans agmina faſtu:
Turritum tortis caput accumularat in altum
Crinibus,extructos augeret vt addita cirros
Congeries, celſumq́ apicem frons ardua ferret.
Carbaſea ex humeris ſummo collecta coibat
Palla ſinu,teretem nectens à pectore nodum.
A ceruice fluens tenui velamine limbus
Concipit *infeſtas textis turgentibus auras. **ingeſtas*
Nec minus inſtabili ſonipes feritate ſuperbit
Impatiens madidis frenarier ora lupatis,
Huc illuc frendens obuertit terga, negata

Libertate fugæ, preſſisq́ꝫ tumeſcit habenis.
Hoc ſeſe oſtentans habitu ventoſa virago
Inter vtranqꝫ aciem ſupereminet, & phaleratum
Circunflectit equum, vultuq́ꝫ, & voce minatur.
Aduerſum ſpectans cuneum, quem milite raro,
Et paupertinis ad bella coegerat armis
Mens humilis, Regina quidem, ſed egens alieni
Auxilii, proprio nec ſat confiſa paratu
Spem ſibi collegam coniunxerat, ædita cuius
Et ſuſpenſa ab humo eſt Opulentia diuite regno.
Ergo humilem poſtq̃ maleſana Superbia mentem
Vilibus inſtructam nullo oſtentamine telis
Aſpicit, in vocem dictis ſe fundit amaris.
Non pudet ô miſeri plebeio milite claros
Attentare duces? ferroq́ꝫ laceſſere gentem
*telis Inſignem * titulis? veteres cui bellica virtus
Diuitias peperit: lætos & gramine colles
Imperio calcare dedit: vnde aduena nudus
Nititur antiquos (ſi fas eſt) pellere Reges.
En, qui noſtra ſuis in prædam cedere dextris
Sceptra volunt, en qui noſtros ſulcare nouales,
Aruaq́ꝫ capta manu popularier hoſpite aratro
Contendunt, duros & pellere Marte colonos.
*hoc Nempe * ô ridiculum vulgus, natalibus horis
Totũ hoĩem, et calidos à matre amplectimur art'.

IO. SICH. *Totum hominem, & calidos.) Enarrans Superbia opum, uirium, fortunarumq́ue genera, quibus contra hoſtem affatim inſtructa ueniat, hoc etiam nõ prætcrit, quod ad deterrendam à congreſſu Humilitatem uel maxime ualeret: Nimirum eam ſe eſſe perhibens, cuius non modo non ſit recens inuecta autoritas, aut quæ iam nunc demum Regina eſſe incipiat, ſed quæ à teneris, ut ſic dixerim, unguiculis hominem in poſſeſſione detinedt. Simul enim atq; eſt aliquis in lucem æditus, quædam præ ſe fert non obſcura ſuperbiæ argumẽta, etiam tum quum ne quidem ſatis uagire dedidicerit.*

Vim

Vimq́ poteſtatum per membra recentis alumni
Spargimus, & rudibus dominamur in oſſibus oĉs.
Quis locus in noſtra tunc vobis ſede dabatur,
Congenitis cum regna ſimul ditionibus æquo
Robore creſcebant? nati nam luce ſub vna
Et domus, & domini paribus adoleuimus annis.
Ex quo plaſma nouum de conſepto paradiſi
Limite progrediens amplum transfugit in orbẽ.
Pellitosq́ habitus ſumpſit venerabilis Adam,
Nudus adhuc, ni noſtra foret præcepta ſequutus.
Quis nam iſte ignotis nunc hoſtis ſurgit ab oris
Importunus, iners, infœlix, degener, amens?
Qui ſibi tam ſerum ius vindicat, hactenus exul.
Nimirum vacuæ credentur friuola famæ,
Quæ miſeros optare iubent, quandoq; futuri
Spem fortaſſe boni,* lenta vt ſolatia mollem *læta
Deſidiam pigro rerum medicamine palpent.
Quid ni illos ſpes palpet iners, quos puluere ĩ iſto
Tyrones Bellona truci non excitat ære,
Imbellesq́ animos virtus tepefacta reſoluit?
An ne Pudicitiæ gelidum iecur vtile bello eſt?
An tenerum pietatis opus ſudatur in armis?
Quàm pudet ô Mauors, & Virtus conſcia, talem
Contra ſtare aciem, ferroq́ laceſſere nugas,
Et cum virgineis dextram conferre choreis,
Iuſtitia eſt *nam ſemp egens, & pauper Honeſtas, *vbi
Arida Sobrietas, albo Ieiunia vultu,
Sanguine vix tenui Pudor interfuſus, aperta
Simplicitas, & ad omne patẽs ſine tegmine vulnus,
Et poſtrata in humum, nec libera iudice ſeſe
Mens humilis, quem degenerẽ trepidatio prodit.
Faxo ego ſub pedibus ſtipularum more teratur
Inualida iſta manus, neq; enim perſtringere duris
Dignamur gladiis, algenti & ſanguine ferrum
Imbuere, *& fragili vires fœdare triumpho. *fragilis viros
Talia vociferans rapidum calcaribus vrget

Cor

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Cornipedem,laxiſq; volat temeraria frenis,
Hoſtem humilē cupiens impulſu vmbonis equini
Sternere,deiectamq; ſupercalcare ruinam.
Sed cadit in foueam præceps,quam calida forte
Fraus interciſo ſuffoderat æquore furtim.
Fraus deteſtandis vitiorum e peſtibus vna,
Fallendi verſuta opifex,quæ præſcia belli
Planiciem ſcrobibus violauerat inſidioſis,
Hoſtili de parte latens, vt foſſa ruentes
Exciperet cuneos,atq; agmina merſa voraret.
Ac ne fallacem puteum deprendere poſſet
Clara acies,virgis adopertas texerat oras,
Et ſuper impoſito ſimularat ceſpite campum.
At regina humilis quanuis ignara manebat
Vlteriore loco,nec adhuc ad fraudis opertum
Venerat,aut foueæ calcarat furta malignæ.
Hunc eques illa dolum dum fertur præpete curſu
Incidit,& cæcum ſubitò patefecit hiatum.
Prona ruentis equi ceruice inuoluitur,ac ſub
Pectoris impreſſu fracta inter crura rotatur.
At Virtus placidi moderaminis,vt leuitatem
Perſpicit obtritam monſtri ſub morte iacentis,
Intendit greſſum mediocriter,os quoq; parcè
Erigit,& comi moderatur gaudia vultu.
Cunctanti Spes fida comes ſuccurrit,& offert
Vltorem gladium, laudiſq; inſpirat amorem.
Illa cruentatam correptis crinibus hoſtem
Protrahit,& faciem læua reuocante ſupinat.
Tunc caput orantis flexa ceruice reſectum
Eripit,ac madido ſuſpendit colla capillo.
Extinctum vitium ſancto Spes increpat ore,
« Deſine grāde loqui,frangit Deus omne ſuperbū,
« Magna cadūt,inflata crepāt,tumefacta premunt.
« Diſce ſupercilium deponere, diſce cauere
« Ante pedes foueam,quiſquis ſublime minaris.
Peruulgata viget noſtri ſententia Chriſti,

Scan-

Scandere celſa humiles,& ad ima redire feroces,
Vidimus horrendum membris,animiſq; Goliam
Inualida cecidiſſe manu,puerilis in illum
Dextera fundali torſit ſtridore lapillum,
Tranſiectamq; cauo penetrauit vulnere frontem:
Ille minax,rigidus,iactans,truculentus,amarus,
Dum tumet indomitum,dum formidabile feruet,
Dum ſeſe oſtentat clypeo,dum territat auras,
Expertus pueri quid poſſint ludicra parui,
Succubuit teneris bellator turbidus armis.
Me tunc ille puer virtutis pube ſequutus
Florentes animos ſurſum in mea regna tetendit.
Seruatur qua certa mihi domus omnipotentis
Sub pedibus domini,meq; ad ſublime vocantem
Victores cæſa culparum labe capeſſunt.
Dixit,& auratis perſtringens aëra pennis
In cœlum ſe virgo rapit:mirantur euntem
Virtutes,tolluntq; animos in vota,volentes
Ire ſimul,ni bella duces terrena retardent.
Confligunt vitiis, ſeq; ad ſua præmia ſeruant.

Forte per effuſas) Humilitatis cũ ſuperbia cõgreſſum ponit ante oculos. Effreni, qualis & ipſa eſt. Quo, pro ut. Fulta, id eſt ipſa ſedens & ſuſtentata in pelle leonis iubata. Accumularat in altum, id eſt, in ſublime creſcere fecit. Caput turritum, id eſt, in modum turris extructum. Crinibus tortis, id eſt, in funium ſimilitudinem contextis: quaſi chimeram & galeæ criſtas. ſic ſuprà dicit de ira, hirſutas quatiens galeato in uertice criſtas. Vt congeries addita, id eſt illa criminum multitudo adiuncta capiti aut caſſidi. Augeret cirros, id eſt crines, ad maiorem hoſtis terrorem. Palla carbaſea, ex carbaſo genere lini candidiſſimo contexta. Collectæ ſummo ſinu, quia ſinus ueſtis inferiores fluxi erant: ſed ſuperior ſinus collectus à pectore ſurſum, ideo dicit, nectens à pectore nodum teretem, id eſt, cingulum. Virgil. in. 4. Æneid. Aurea purpuream ſubnectit fibula ueſtem. Idem in ſexto. Sordibus ex

hu-

humeris nodo dependet amictus. itaque nodum teretem fibulam cinguli appellat. Limbus tenui uelamine, id eſt uelamen tenue habens limbum. A ceruice fluens, id eſt pendẽs. Infeſtas auras, id eſt obſtantes ſiue obuias. Ouid. Obuiaque aduerſas uibrabant flamina ueſtes. Textis turgentibus, id eſt, uelaminibus aura inflatis. Sonipes, id eſt, equus nõ potens conſiſtere pedibus. Vergil. Stat ſonipes & frena ferox ſpumantia mandit. Frenarier ora, ſynecdoche per uerbum paſſiuum. Obuertit terga, id eſt retrocedit. Negata libertate fugæ, id eſt, curſus, hoc eſt quia non permittitur currere. Ventoſa uirago, id eſt, ſuperbia opinione ſui tumida & inflata. Superemĩnet, quia in omnibus ſe oſtentat. Circumflectit ſubaudi habenis, quanuis ſupra effrenem dixit: ſed intelligendũ effrenem pro male frenis obedientem. Aduerſum cuneum, id eſt, humilitatis aciem in cunei ſpeciem ordinatam. Milite raro, quia pauci tales reperiuntur. Coëgerat, congregauerat. Paupertinis, pauperibus, Apuleius, Quod oro fili paupertinas reculas donas uicinis. Mens humilis, id eſt, humilitas. ſed non potuit in carmine tres ſyllabas breues ponere. Regina quidem, id eſt, quanquam pauper non ſine maieſtate regia. Proprio paratu, id eſt exercitus expeditione. Collegam, id eſt, auxiliarẽ ad hanc pugnam ad quam ſola ſpe uincendi deſcendebat. Cuius regno diuite ſcilicet ſpei. Opulentia, id eſt, omnium rerum abundantia, eſt ædita, id eſt, procreata, & ſuſpenſa ab humo, id eſt, è terra ſubleuata, & alludit ad conſuetudinem Romanorum qui infantes recens natos humi collocabant & deinde ſubleuabant, unde eſt dea Leuana quæ infantes de terra leuabat. Humilem mentem, ut ſupra humilitatem. Nullo oſtentamine, id eſt, ſine oſtentatione: cum ſuperbia nihil ſine oſtentatione faciat. Fundit ſe, id eſt, prorumpit. Non pudet, inſectatur multis uerbis atque amarulentis humilitatis milites, dicens indignos qui cum ſuo exercitu audeant pugnare. Laceſſere, prouocare ad certamen. Peperit, comparauit. Calcare, id eſt poſſidere. Si

fas

fas eſt. q.d. quod nefas eſt. En qui noſtra ſuis, eſt quale illud Vergil. ex Aeneid. En qui noſtra ſibi bello connubia poſcunt. Sceptra, id eſt, inſignia noſtri regni. Sulcare nouales, id eſt, exercere agros, qui quo anno cultura renouantur dicuntur nouales, ſicut quo non coluntur anno, reſtiles appellántur. Capta manu, uel antea à nobis, uel nunc ab ipſis. Popularier, id eſt, per uim occupare. Hoſpite aratro, id eſt, cultura ſua qui non indiginæ ſed hoſpites ſunt. Duros colonos, id eſt, nos fortes uiros. Natalibus horis, Senſus eſt, ego Superbia ſic exerceo meos milites, quòd ab hora diei natalis aſſuefacio illos ad rerum dominium. Calidos à matre. Iuuenal. Modo primos incipientem ædere uagitus & adhuc à matre rubentem. Vim poteſtatum, id eſt, potentes uires. Et omnes, id eſt, ego cum meis. In oſſibus rudibus, id eſt, ab infantia & tenera ætate. Quis locus. q.d. in ditione noſtra quæ nobiſcum genita eſt & creuit nullus eſt locus. Congenitis ditionibus, id eſt, regnis & dominijs rerum nobiſcum genitis. Et domus & domini, idem dicit alijs uerbis. Ex quo, dicit iam inde ab initio mundi hoc fuiſſe, quòd potentiores atque perinde ſuperiores rerum potiti ſunt. Plaſma nouum, Adam ex luto factus. Pellitos habitus, id eſt, ueſtes pelliceas. Ouid. de ponto, Littora pellitis nimiũ ſubiecta corallis. Noſtra præcepta, id eſt, per ſuperbiam occupaſſet agros. Ab oris ignotis, id eſt, aduena ignobilis & obſcurus. Tam ſerum ius, id eſt, ſero. Nimirum uacue, ſenſus eſt, non eſſe credendũ famæ, quæ iubet miſeros bene ſperare. Friuola creduntur famæ, id eſt, fruſtra illi creditur. Vacue, id eſt, uane ſiue ocioſe. Spem boni futuri. quia ſpes non eſt niſi de bono futuro. Vt palpent, ſenſus eſt; ut hæc leuis conſolatio blandiatur illorum deſidiæ. Pigro medicamine, id eſt, leui remedio. Quidni, id eſt, certe. Spes iners, id eſt, quæ inertium eſt. Palpet illos, id eſt, illis blandiatur, conſtruiturque cum accuſatiuo & cum datiuo. Iuuen. Quem munere palpat carus. Horat. Cui male ſi palpere recalcitrat. Quos Bellona, dea belli. Non exci-

tat

tat, non exercet. In iſto puluere, id eſt, in exercitio militari, ac ſi dicat, indigni ſunt qui in militia uerſentur. Truci ære, id eſt, terribili tuba. Virtus tepefacta, id eſt, fortitudo quæ debet eſſe feruētiſſima. Reſoluit, euirat, enernat. Iecur gelidum, nam cum in feruore iecoris ſit uis amoris, pudicitia frigeſcat ea parte neceſſe eſt. Pietatis opus tenerum, id eſt religionis quæ in timore eſt dei, uideturq́ue homines facere formidoloſos. Sudatur, id eſt, exercetur. Virtus conſcia, id eſt uires quarum nobisipſis ſumus conſcij. Nugas, id eſt homines nihili. Hanc dextram, id eſt noſtrum robur. Cum choris uirgineis, id eſt, cum uirtutibus quæ uirgines finguntur, ut pudicitia, pietas. Iuſtitia egens quia uiri iuſti non poſſunt ditari. Honeſtas pauper, quia qui in ſola honeſtate ponit beatitudinem, pauper ſit neceſſe eſt, cùm bona fortunæ non numeret in bonis. Sobrietas arida, cum è contrario ebrietas ſit madida. Albo uultu, id eſt, pallido. Tenui ſanguine, ſubaudi tantum in facie, ubi eſt ſedes pudoris. Simplicitas aperta, quia nullam habet duplicitatem. Ad omne uulnus, quia quilibet poteſt illam decipere. Proſtrata in humum, unde dicitur humilitas. Nec libera, ſed ſerua. Trepidatio, id eſt, conſcientia proprij timoris. Prodit degenerem, id eſt, facit degenerare. Faxo ego, id eſt, faciam. Sub pedibus, conculcando non ferro percutiendo. Perſtringere, id eſt uulnerare. Imbuere ferrum, id eſt intingere. Sanguine algenti, id eſt, hoſtium ignauorum. Fragili triumpho, id eſt, ex tam parua materia. Rapidum cornipedem, id eſt, equum uelocem. Laxis frenis, id eſt ſolutis. Vergil. Laxas ſciret dare iuſſus habenas. Vmbonis equi, id eſt, clypeo, ſiue cetra ex corio equino. Ruinam, id eſt, humilitatem ruentem. Fraus callida, quæ pro parte ſuperbiæ in pugna ſtabat. Æquore interciſo, id eſt campo medio effoſſo, ut in illa compleretur quod Pſalmographus ſcribit, Incidit in foueam quam fecit. Deteſtandis peſtibus, id eſt inter peſtes deteſtandas. Verſuta, callida & aſtuta, ſed in malum. Præſcia belli gerendi inter ſuperbiam & humilitatem.

Violauerat, effodiendo corruperat. Deprendere quaſi quod lateret furto. Oras ſcilicet foſſarum. Adopertas uirgis, id eſt arborum ramis. Simularat campum ceſpite, id eſt herbis congeſtis, cum reuera eſſet foſſa. Quanuis ignara, ſcilicet latentis foſſæ. Vlteriore loco, id eſt citra foſſam. Ad opertũ fraudis, id eſt ad ſcrobem quẽ fraus effoderat: in quem humilitas non ĩncidit, quia ſuo præcipitio ſuperbia loci fraudem patefecerat. Eques illa, id eſt, ſuperbia obequitans. Incidit hunc, id eſt in hunc hiatum: cæcum, id eſt, ramis & ceſpitibus opertum. Prona inuoluitur, id eſt, præceps deijcitur. Ceruice equi. i. ſuper equi ceruicẽ. Sub impreſſu pectoris, ſcilicet equi qui ſup ipſam ſeſtricem cecidit. Fracta. i. diſſipata & lacerata. Inter crura, ſcilicet equi. Virtus placidi moderaminis. i. humilitas uitæ humanæ moderatrix. Leuitatem monſtri, id eſt, ſuperbiam ſibi contrariam, quod eſt quaſi monſtrum quoddam. Intendit greſſum, id eſt, properat. Erigit os parcè, quod ſuperbiæ quaſſanti capite atq; erecta ceruice feciſſet. Vultu comi, id eſt, feſtiuo & hilari. Cunctanti, dubitanti quid faceret, uel quod humilitas nihil præcipitanter agit. Amorem laudis, id eſt uictoriæ. Hoſtem, ſuperbiam. Supinat faciem, quia prona erat. Leua reuocante, id eſt, illam reſupinante. Orantis miſericordiam uictricis ſuppliciter implorantis. Colla, ſcilicet cum capite. Spes, Humilitatis comes: quia ipſa humilitas nihil ſublime aut minax dicit. Grande loqui, quod antehac faciebas. Magna cadunt. Lucanus: In ſe magna ruunt. Inflata crepant, id eſt, rumpuntur tumeſcendo. Tumefacta premuntur, idem dicit alijs uerbis. Superciliũ. i. ſuperbiã. Iune. Si cum magnis uirtutibus affers grande ſupercilium. Sentẽtia Chriſti, Lucæ cap. xiiij. Qui ſe exaltat humiliabitur, & qui ſe humiliat, exaltabitur. Atque unus ex ſeptem ſapientibus interroganti Æſopo quid faceret Iuppiter, reſpondit: Extollit humiles, atq; ſuperbos deprimit. Vidimus, quod de ſuperbia dixit: ſpes exemplo Goliæ ex primo Regum libro demonſtrat. Membris,

bris, erat quippe procerus. Animis, id eſt, animoſitate grandiloquus. Inualida manu, Dauid pueri debilis comparatione Goliæ, cum alioqui robuſtiſſimus eſſet. Stridore fundali, id eſt, miſſum ex funda cum ſtridore. Cauo uulnere, quia lapis deſcendit ad intimum cerebrum. Amarus, amarulentis utens uerbis. Indomitum & formidabile, nomina ſunt pro aduerbijs. Dum territat auras, ex Vergil. xi. Aeneid. Cœlum territat armis. Ludicra pueri, quia funda rem aliquam figere puerorum ludus eſt. Bellator turbidus, id eſt, præcipitanter omnia atq; ex perturbatione faciens. Teneris armis, id eſt, puerilibus: quia ætas tenera eſt. Secutus me, ſcilicet ſpem maiora indies exequendi. Nube uirtutis, id eſt, adoleſcentia ſub uirtutum exercitio educata. Tetendit in mea regna, id eſt, direxit. Animos florentes, id eſt, animi actiones in ætate florida. Certa domus, non quòd ſpes illuc uſque perueniat, dicente Apoſtolo: Cum uenerit quod perfectum eſt, euacuabitur quod ex parte eſt: ſed quod in uia ſperantes in patria collocandi ſunt. Ad ſublime, id eſt, regna cœleſtia. Cæſa labe culparum, id eſt, ſuperata cauſa uitiorum. Perſtringens aëra, id eſt, leniter uerberans. Tollunt animos in uota, id eſt, erigunt ſe in ſpem. Volentes ire ſimul, cum ſpe in cœlum aſcendente. Bella terrena, quia in hac uita decertandum eſt cum uitijs. Ad ſua præmia, poſt uictoriam de illis partam.

LVXVRIÆ, ET SOBRIETATIS PVGNA.

VEnerat occiduis mundi de finibus hoſtis
Luxuria, extinctæ iandudum prodiga famæ,
Delibuta comas, oculis vaga, languida voce,
Perdita delitiis, vitæ cui cauſa voluptas,
Elumbem mollire animum, petulanter amœnas
Haurire illecebras, & fractos ſoluere ſenſus.
Et nunc peruigilem ructabat marcida cœnam.
Sub lucem quia forte iacens ad fercula raucos
Audierat lituos, atque inde tepentia linquens

Pocula,lapſanti per vina,& balſama greſſu
Ebria calcatis ad bellum floribus ibat.
Non tamẽ illa pedes,ſed curru inuecta venuſto,
Saucia mirantum capiebat corda virorum.
O noua pugnandi ſpecies,non ales harundo
Neruo pulſa fugit,nec ſtridula lancea torto
Emicat amento,framea nec dextra minatur.
Sed violas laſciua iacit,foliiſq; roſarum
Dimicat,& calathos inimica per agmina fundit.
Inde eblanditis virtutibus,halitus illex
Inſpirat tenerum labefacta per oſſa venenum.
Et male dulcis odor domat ora,& pectora,& ar-
Ferratoſq; toros oblito robore mulcet. (ma,
Deiiciunt animos,ceu victi,& ſpicula ponunt
Turpiter,heu dextris languentibus obſtupefacti,
Dum currum varia gemmarum luce micantem
Mirantur,dum bracteolis crepitantia lora,
Et ſolido ex auro precioſi ponderis axem
Defixis inhiant obtutibus,& radiorum
Argento albentem ſeriem, quam ſumma rotarum
Flexura electri pallentis continet orbe.
Et iam cuncta acies in deditionis amorem
Sponte ſua verſis tranſibat perfida ſignis,
Luxuriæ ſeruire volens,dominæq; fluentis
Iura pati,& laxa ganeorum lege teneri.
Ingemuit tam triſte nefas fortiſſima virtus
Sobrietas,dextro ſocios decedere cornu,
Inuictamq; manum quondam ſine cæde perire.
Vexillum ſublime Crucis,quod in agmine primo
Dux bona prætulerat,defixa cuſpide ſiſtit,
Inſtauratq; leuem dictis mordacibus alam,
Extimulãs animos, nũc probris,nũc prece mixta,
Quis furor inſanas agitat caligine mentes?
Quò ruitis?cui colla datis?quæ vincula tandem
Proh pudor,armigeris amor eſt perferre lacertis?
Lilia luteolis interlucentia ſertis

Et ferrugineo vernantes flore coronas,
His placet aſſuetas bello iam tradere palmas
Nexibus? his rigidas nodis innectier vlnas?
Vt mitra cæſariem cohibens aurata virilem
Combibat infuſum croceo religamine nardum.
Poſt inſcripta oleo frontis ſignacula, per quæ
Vnguentum regale datum eſt, & chriſma perenne
Vt tener inceſſus veſtigia ſyrmate verrat,
Sericaq́; infractis fluitent vt pallia membris
Poſt immortalem tunicam, quam pollice docto
Texuit alma fides, dans impenetrabile tegmen
Pectoribus lotis, dederat quibus ipſa renaſci.
Ire ad nocturnas epulas, vbi cantharus ingens
Deſpuit effuſi ſpumantia damna falerni
Immenſam cyathis ſtillantibus vndam, vbi multo
Fulcra mero, veteriq́; toreumata rore rigantur.
Excidit ergo animis eremi ſitis, excidit ille
Fons patribus de rupe datus, quem myſtica virga
Elicuit ſciſſi ſalientem è vertice ſaxi,
Angelicúsue cibus prima in tentoria noſtris
Fluxit auis, quem nunc ſerò felicior æuo
Veſpertinus edit populus de corpore Chriſti.
His vos imbutos dapibus iam crapula turpis
Luxuriæ, ad madidum rapit importuna lupanar,
Quosq́; viros non ira fremens, idolaq́; bello
Cedere compulerāt, ſaltatrix ebria flexit. (Chriſti,
State precor veſtri memores, memores quoque
Quæ ſit veſtra tribus, quę gloria, quis deus & rex,
Quis dominus, meminiſſe decet. Vos nobile Iudæ
Germen adusq́; dei genitricem, qua deus ipſe
Natus homo, procerum veniſtis ſanguine longo,
Excitet egregias mentes celeberrima Dauid
Gloria continuis bellorum exercita curis.
Excitet & Samuel, ſpolium qui diuite ab hoſte
Attrectare vetat, nec victum viuere Regem
Incircunciſum patitur, ne præda ſuperſtes

Victorem placidum rediuiua in prælia poſcat.
Parcere iam capto crimen putat ille tyranno.
At nobis contrà vinci, & ſuccumbere votum eſt,
Pœniteat,per ſi qua mouet reuerentia ſummi
Numinis,hoc tam dulce malum voluiſſe nefanda
Proditione ſequi,ſi pœnitet,haud nocet error.
Pœnituit Ionathan ieiunia ſobria dulci
Conuiolaſſe fauo ſumpto,mellisq́ ſapore
Heu male guſtato,regni dum blanda voluptas
Oblectat iuuenem,iurataq́ ſacra reſoluit.
Sed quia pœnituit,nec ſors lachrymabilis illa eſt,
Nec tinxit patrias ſententia ſæua ſecures.
En ego Sobrietas (ſi conſpirare paratis)
Pando viam cunctis virtutibus, vt maleſuada
Luxuries multo ſtipata ſatellite pœnas
Cum legione ſua Chriſto ſub iudice pendat.
Sic effata,Crucem domini feruentibus offert
Obuia quadrigis, lignum venerabile in ipſos
Intentans frenos,quod vt expauere feroces,
Cornibus expanſis,& ſumma fronte coruſcum,
Vertunt præcipitem cæca formidine fuſi
Per prærupta fugam,fertur reſupina reductis
Nequicquam auriga loris,comasq́ madentes
Puluere fœdat humi, tunc & vertigo rotarum
Implicat excuſſam dominam.nam prona ſub axe
Labitur,& lacero tardat ſuffilamine currum.
Addit Sobrietas vulnus lethale iacenti,
Coniiciens ſilicem rupis de parte molarem.
Hunc vexilliferæ,quoniam ſors obtulit,ictum
Spicula nulla manu,ſed belli inſigne gerenti
Caſus agit ſaxum,medii ſpiramen vt oris
Frangeret,& recauo miſceret labra palato,
Dentibus introrſum reſolutis lingua reſectam
Dilaniata gulam fruſtis cum ſanguinis implet.
Inſolitis dapibus crudeſcit guttur, & oſſa
Colliquefacta vorãs reuomit,quas hauſerat,offas

Ebibe iam proprium poſt pocula multa cruorē,
Virgo ait increpitans: ſint hæc tibi fercula tandem
Triſtia præteriti nimiis ſub luxibus æui.
Laſciuas vitæ illecebras guſtatus amaræ
Mortis,& horrifico ſapor vltimus aſperat hauſtu.
Cæde ducis diſperſa fugit trepidante pauore
Nugatrix acies. Iocus,& Petulantia primi
Cymbala proiiciunt: bellum nam talibus armis
Ludebant reſono meditantes vulnera ſiſtro.
Dat tergum fugitiuus Amor, lita tela veneno,
Et lapſum ex humeris arcū, pharetramq́ cadentē
Pallidus ipſe metu ſua poſt veſtigia linquit.
Pompa oſtentatrix vani ſplendoris, inani
Exuitur nudata peplo. diſciſſa trahuntur
Serta venuſtatis, colliq́ ac verticis aurum
Soluitur,& gemmas diſcordia diſſona turpat.
Non piget attritis pedibus per acuta fruteta
Ire voluptatem: quoniam vis maior acerbam
Compellit tolerare fugam, formido pericli
Perdurat teneras iter ad cruciabile plantas.
Qua ſe cunque fugax trepidis fert curſibus agmē,
Damna iacent, crinalis acus, redimicula, vittæ,
Fibula, flammeolum, ſtrophium, diadema, monile,
His ſe Sobrietas,& totus Sobrietatis
Abſtinet exuuiis miles, damnataq́ caſtis
Scandala proculcat pedibus, nec fronte ſeueros
Conniuente oculos prædarum ad gaudia flectit.

V *Enerat) Deſcribit ſobrietatis cum luxuria certamen, accipiens luxuriam in propria ſignificatione hoc eſt pro ſuperfluitate in omni re, cuius eſt immoderatus uſus. Cicero primo Officiorum: Intelligimus quàm ſit turpe deſluere luxuria, delicate ac molliter uiuere. De finibus occiduis, de Aphrica, an de Hiſpania? ſed à neutra mores corrupti uenerunt in medium orbem. An de finibus occiduis, id eſt, uergente mundi ueſpere, ut canit hymnographus: in quos ut inquit Apoſtolus ſeculorum fines*

nes deuenerunt, pri. Corin.x. Vnde paulò poſt ueſper-tinus edit populus, id eſt, in mundi ueſpere conſtitutus. Prodiga famæ, non curans de infamia quæ inde ſequitur. Delibuta comas ſcilicet unguento precioſo. Oculis uaga. Perſius: Permiſit ſparſiſſe oculos. Languida uoce, id eſt, habens uocem effœminatam. Cauſa uitæ, quia niſi pro-pter uoluptates nollet uiuere. Elumbem animum, id eſt, euiratum. Perſius, Summa delumbe ſalina. Marcida, id eſt ex nimio cibo languens. Cœnam peruigilem, id eſt, quæ ab incipiente ueſpere per totam noctem durauerat. Sub lucem, id eſt aduentante die. Lituos raucos, id eſt, tubas bellicum canentes. Pocula tepentia, id eſt calefa-cientia potores. Greſſu lapſanti, id eſt paſſu titubante. Flo ribus, ſertis, quæ iam ex capitibus deciderant. Vergil. Ser ta procul tantum capiti delapſa iacebant. Venuſto curru, id eſt pulchro. Corda ſaucia, iam pridem à ſe uulnerata. Ales arundo, id eſt ſagitta ex plumis alas habens. Pulſa neruo, id eſt arcus chorda. Lancea ſtridula, id eſt cum ſtridore miſſa. Framea, id eſt enſe. Calathos, quibus flo-res comportãtur. Inimica per agmina ſcilicet ſobrietatis. Illex, id eſt luxuria illiciens ad ſe omnes. Eblanditis, id eſt blanditijs delinitis. Et male dulcis, id eſt, in perniciem utentium à luxuria oblatus. Domat uincit. Ferratos to-ros, id eſt, muſculos & neruos rigidos, unde toroſa iuuen tus dixit Perſius. Oblito robore, id eſt, priſtino rigore. Gemmarum luce, quibus currus erat ornatus. Bracteolis, laminis aureis. Verg. 6. Aeneid. Leni crepitabat bractea uento. Axem ex auro ſolido. Ouid. ij. Meta. Aureus axis erat. Inhiant, id eſt, quaſi hiantes admirantur. Vergilius ſecundo Georgicorum: Nec pulchros inhiant uaria teſtu dine poſtes. Defixis obtutibus. Vergilius primo Aeneis-dos: Obtutuq; manet defixus in uno. Et radiorũ ſeriem. Ouidius ſecundo Metamorph. Radiorum argenteus or-do. Flexura rotarum, id eſt, curuatura, ut Ouidius dicit: Aurea ſummæ curuatura rotæ: hæc à græcis canthus di citur. Electri pallentis, eſt enim electrum in quo quinta

 pars

pars argenti auro miſcetur. Cuncta acies, ſcilicet uirtutum deſciſcentium à ſobrietate. In amorem deditionis, cupiens dedere ſe luxuriæ. Perfida, atq; ex perfidia tranſfuga. Fluentis, id eſt, fluxæ & delicatæ. Laxa lege, id eſt, ampla & ſolutiore. Ganeorum, id eſt, popinarũ, ſiue cauponarum. Dextro cornu, id eſt, quos ipſa in dextro pugnæ cornu collocauerat. Perire ſine cæde, ſcilicet in hoc certamine. Prætulerat, id eſt, præ ſe tulerat. Alam leuem, id eſt, exercitum inconſtantem. Inſtaurat, in meliorẽ partem reducens confirmat. Agitat caligine, id eſt, perturbat atque obcæcat. Quò ruitis, quaſi dicat, in perniciem manifeſtariam. Cui colla datis, quaſi dicat, ignominioſæ luxuriæ. Quæ uincula, quaſi dicat, turpia & propter ignauiam recepta, ſcilicet, lilia pro uinculis. Luteolis ſertis, id eſt, coronis ex floribus pallidulis. Flore ferrugineo, ex purpura nigricante, qualis eſt color uiolaceus. Verg. Ferrugine clarus Ibera. His nexibus ſcilicet florum. Vergilius Inijciunt ipſis ex uincula ſertis. Innectier ulnas, id eſt, habere ulnas innexas. & eſt ſynecbdoche per uerbum paſſiuum, ut Vergilius Expleri mentẽ nequit. Mitra aurata, quod ornamentum mollium uirorum aut meretricum eſt. Vergilius. iiij. Aeneid. Meonia mentum mitra. & Iuuenalis. Itẽ quibus grata eſt picta lupa barbara mitra. Croceo religamine, id eſt, reticulo in quo inuoluuntur comæ. Iuuenalis, Sed nigrum flauo crinem abſcondente galero. & illud. Reticulumq; comis auratum ingentibus implet. Signacula, ex chriſmate characteres. Vnguentũ regale, id eſt, oleum quo reges inungebantur. Et chriſma perenne, quia character ille nunquam delebitur. Vt tener, ſenſus eſt, ut togam ſiue tunicam candidam, quam in baptiſmate accepimus: incedamus ueſtiti mollibus indumentis. Syrmate, ueſte caudata: nam ſyrma eſt ueſtis pars quæ per terram trahitur. Membris infractis, id eſt, effœminatis & mollibus. Fluitent, id eſt, in ſinus effundantur. Tunicam immortalẽ, de qua in baptiſmate dicitur, Accipe ueſtem candidam &c. Pectoribus lotis, aqua baptiſmatis

mundatis. Ipſa renaſci, unde & regeneramur per illam. Ite ad epulas, permiſſio eſt ironica. Cantharus ingens, Vas in ſacris Bacchi. Deſpuit, quod redundat effundit, id eſt, dicit damna ſpumantia. Falerni effuſi, ſcilicet in pateras. Fulcra rigantur, id eſt, menſæ. Toreumata, uaſa cælata ſiue ſculpta. Rore ueteri, id eſt, uino. Eremi ſitis, quando Hebræi in deſerto ſiti laborabant, & ſyllabam natura longam breuiauit in hac particula eremus. Myſtica uirga, ſcilicet Aaron & Moſis. Elicuit, quaſi per uim extraxit, & ſumptum eſt ex Exod. cap. x. ſicut quod ſequitur ex cap. x. Angelicus cibus, id eſt, manna de cælo. Noſtris auis, id eſt, noſtris patribus & maioribus. Populus ueſpertinus, id eſt, chriſtianus qui in mundi ueſpere ſurrexit. De corpore Chriſti, id eſt, in corpore Chriſti, quem manna figurabat: de quo in pſalmo: Panem angelorum manducauit homo. His dapibus, id eſt, pane cæleſti. Crapula turpis, ebrietas deformis. Lupanar madidum, id eſt, quo ſe ebrij conferunt. Quoſque uiros ira fremens, id eſt, perſecutores nominis Chriſtiani. Idolaque, id eſt, deorum gentilium cultus. Cedere, id eſt, uinci. Saltatrix ebria, id eſt, luxuria. Memores ueſtri, id eſt, uirtutis priſtinæ. Veſtra tribus, id eſt, ex quo genere eſtis orti. Quæ gloria, quia non oportet gloriari niſi in cruce domini noſtri Ieſu Chriſti. Quis Deus & Rex. quia ſolus rex regum & dominus dominantium. Germen Iudæ, ad illud referendum eſt, quod dicit: Quæ ſit ueſtra tribus, & eſt ordo, gloria Dauid celeberrima excitet uos germen. Ad Dei genitricem, quia ab Abraham per Iſaac, Iacob, Iudam & cæteros Patriarchas propagata eſt genealogia materna ſaluatoris. Longo ſanguine, id eſt, ſtemmate nobili, hoc eſt, adoptati eſtis in familiã Chriſti per baptiſmum. Excitet exemplis. hortatur ſuos milites ſobrietas ad pugnam capeſſendam contra luxuriam. & primo de Dauid rege, qui bellis gerendis omne tempus contriuit. Samuel, hoc ex primo regum libro cap. xv.

ſumptum eſt, ubi Saul iuſſu Samuelis profectus contra Amalechitas illos uſque ad internecionem cecidit, niſi quòd pepercit illorum regi Agag, & partem prædæ ſeruauit contra præceptum Dei. Regem uictum ſcilicet Agag. Hæc præda ſuperſtes, id eſt, aliquis qui ex ea pugna fuiſſet reliquus. Victorem placidum, id eſt, Saul. In prælia rediuiua, id eſt, quæ inde poſtea renaſcerentur. Iuuenal. Rediuiuus pullulet arca numus, id eſt, renaſcens. Tyranno capto, quia nihilominus Samuel iuſſit illum occidi. Contrà, quàm fecerunt Dauid & Samuel. Per ſi qua, periurantis eſt. & eſt ordo, per reuerentiam ſummi numinis, id eſt, Dei, ſi qua reuerentia Dei mouet uos. Sic Vergilius ſecundo Æneid. Per ſi qua eſt quæ reſtat adhuc mortalibus uſquam intemerata fides. Proditione, quia proditis Deum ueſtrum: ſequentes dulce malum, id eſt, luxuriam. Pœnituit Ionathan, ex eodem primo Regum libro capit. xiiij. Quomodo in pugna contra Philiſteos Ionathan contra præceptum Saul patris quod non audierat, guſtauit mellis fauum. Malegnſtato, quia contra patris adiurationem. Regni uoluptas, quia in eadem pugna agebatur de ſumma regni. Reſoluit, id eſt, uiolauit. Vergil. iiij. Æneid. Quàm te uiolem aut tua iura reſoluam. Patrias ſecures, quia Saul iubebat filium ex lege occidi. Conſpirare, ſubaudi mecum. Maleſuada, id eſt, quæ ad malum ſuadet. Vergilius in. vi. Æneid. Maleſuada fames. Feruentibus quadrigis, id eſt, equis ardore percitis in pugnam. Lignum uenerabile, id eſt, adorandam crucem. Feroces ſcilicet equi. Expanſis cornibus, id eſt, brachijs. duo enim brachia crux habet extenta. Fuſi, equi conſternati perterrefactiq́ue obiectu crucis. Per prærupta, id eſt, loca aſpera & in præcipitium poſita. Auriga, quæ moderabatur currum luxuriæ. Reductis loris, quia fruſtra retinebat contrahebatq́ue lora. Dominam excuſſam, ſcilicet ipſam luxuriam ex curru deiectam. Suſflamine lacero, id eſt, machina qua decurrens rota ex nimio impetu retinetur. De parte rupis, id eſt, partem

ru

rupis ad magnitudinem lapidis molaris. Vexillifer, id eſt ſobrietati ſignum crucis pro uexillo ferenti. Hunc ictum, ſcilicet lapidis molaris. Belli inſigne, id eſt, uexillum crucis. Caſus fortuna, imò prouidentia quædam diuina. Spiramen oris, id eſt, qua ſpiramus ore. Palato recauo, id eſt, ipſius oris cœlo concauo. Dentibus reſolutis, id eſt, diſſipatis & confuſis intra oris inanitatem. Gulam reſectam, id eſt, ingluuiem qua cibos glutimus ictu lapidis pertuſam. Cum fruſtis, ſuperabundat præpoſitio cum. Crudeſcit, id eſt, ex cruditate redundat. Oſſa colliquefacta, id eſt, fracta & comminuta. Offas, fruſta ſanguinis, oſſium, & carnis. Virgo, ſobrietas. Proprium, id eſt, tuum. Hæc fercula, ſenſus eſt, oportet eos, qui ætatem in delitijs conſumpſerunt, exitus uitæ triſtis ſequatur. Acui præteriti ſub luxibus, id eſt, tranſacti in uoluptatibus. Guſtus amaræ mortis, & quod idem eſt ſapor ultimus. Aſperat hauſtu horrifico, id eſt, aſperiores reddit & exacerbat. Illecebras, id eſt, blanditias. Cæde ducis, id eſt, morte luxuriæ. Acies nugatrix, id eſt, uana & nihil agens. Iocus, filius Veneris. Et petulantia, quæ in ipſa comitatu Veneris ſiue luxuriæ eſt. Cymbala, inſtrumenta libidinis excitatiua. Vergil. Cymbala cum crotalis pruriginis arma. Talibus armis, ſcilicet cymbalis. Meditantes uulnera, id eſt, exercentes prælia. Iuuenal. Statua meditatur prælia luſca. Siſtro, tuba proprie in ſacris Iſidis. Amor, & ipſe Veneris filius in comitatu quoq; luxuriæ uerſatus. Tela lita ueneno, id eſt, ſagittas. Arcum & pharetram, quæ ſunt illius inſignia. Oſtentatrix, id eſt, quæ non ad ueritatem ſed ad oſtentationem et ad id quod uidetur ad præſens uiuit. Exuitur peplo inani, id eſt, ueſte qua prius uidebatur ſibi pudenda tegere, quæ tamen in fine denudantur. Serta uenuſtatis, id eſt, Veneris. ſicut econtrario Venus pro uenuſtate. Aurum colli & uerticis, id eſt, monilia & diſcriminalia ex auro. Diſcordia, id eſt, tumultus & trepidatio in caſtris, quia nihil eſt tam diſſonum q̃ ſunt uitia inter ſe. Per fruteta, id eſt, per loca frutico-

ſa

ſa & uepribus aſpera. Pedibus attritis, cũ antea non niſi mollia calcarent. Tolerare fugam, id eſt, fugæ labores & difficultates. Perdurat, actiue, id eſt, duras & tollerantes laboris reddit. Ad iter cruciabile, id eſt, crucians actiue. Agmen fugax, id eſt, exercitus luxuriæ fugitiuus. Damna iacent, id eſt, ſpolia ſparguntur. Acus crinalis, id eſt, quã crines diſcriminantur. Flammeolum, uelamen quod nouis nuptis ante faciem prætẽditur. Strophiũ quod tum capitis diadema ſignificat. ut Vergil. Necte caput ſtrophio. Tum faſciam pectoralem, ut Catullus, Non tereti ſtrophio lactentes uincta papillas. Exuijs, ſpolijs ex hoſtibus. Scandala, id eſt, offendicula, ſic enim ſcandalum Græce Latine interpretatur, ſunt enim omnia huiuſmodi ornamẽta occaſiones quædam ad uitia. Fronte conniuente, id eſt, ſaltem annuente.

AVARITIÆ ET LARGITATIS PVGNA.

FErtur Auaritia gremio præcincta capaci,
Quicquid edax luxus precioſum liquerat, vnca
Corripuiſſe manu, pulchra ad ludibria vaſto
Ore inhians, auriq; legens fragmenta caduci
Inter arenarum cumulos, nec ſufficit amplos
Impleuiſſe ſinus, iuuat infarcire crumenis
Turpe lucrũ, & grauidos furtis diſtendere fiſcos,
Quos leua celante tegit, laterisq; ſiniſtri
Velat oprimento: velox nam dextra rapinas
Abradit, ſpoliisq; vngues exercet ahenos.
Cura, fames, metus, anxietas, periuria, pallor,
Corruptela, dolus, commenta, inſomnia, ſordes,
*varíæ. Eumenides *furiæ, monſtri comitatus aguntur.
Nec minus interea rabidorum more luporum
Crimina perſultant toto graſſantia campo,
Matris Auaritiæ nigro de lacte creata.
Si fratris galeam fuluis radiare ceraunis
Germanus vidit commilito, non timet enſem
Exerere, atq; caput ſocio mucrone ferire,

De conſanguineo rapturus vertice gemmas.
Filius extinctum belli ſub ſorte cadauer
Aſpexit ſi forte patris, fulgentia bullis
Cingula,&exuuias gaudet rapuiſſe cruentas,
Cognatam ciuilis agit diſcordia prædam,
Nec parcit propriis amor inſatiatus habendi
Pignoribus,ſpoliatq; ſuos fames impia natos.
Talia per populos edebat funera victrix
Orbis Auaritia, ſternens centena virorum
Millia vulneribus variis,hunc lumine adempto
Effoſſisq; oculis velut in caligine noctis
Cæcum errare ſinit,perq; offenſacula multa
Ire,nec oppoſitum baculo tentare periclum.
Porrò alium capit intuitu, fallitq; videntem,
Inſigne oſtentans aliquid:quod dum petit ille,
Excipitur telo incautus,cordiſq; ſub ipſo
Saucius occulto ferrum ſuſpirat adactum.
Multos præcipitans in aperta incendia cogit,
Nec patitur vitare focos,quibus æſtuat aurum:
Quod petit arſurus pariter ſpeculator auarus.
Omne hominum rapit illa genus,mortalia cuncta
Occupat interitu : neq; enim eſt violentius vllum
Terrarum vitium,quod tantis cladibus æuum
Mundani inuoluat populi,damnetq; gehennæ.
Quin ipſos tentare manu (ſi credere dignum eſt)
Auſa ſacerdotes Domini, qui prælia forte
Ductores primā ante aciem pro laude gerebant
Virtutum,magnoq; implebant claſſica flatu.
Et fors innocuo tinxiſſet ſanguine ferrum,
Ni Ratio armipotens gentis Leuitidis vna
Semper fida comes,clypeum obiectaſſet,& atræ
Hoſtis ab incurſu claros texiſſet alumnos.
Stant tuti Rationis ope, ſtant turbine ab omni
Immunes, forteſq; animi,vix in cute ſumma
Perſtringens paucos tenui de vulnere lædit
Cuſpis Auaritiæ.Stupuit lues improba caſtis

He

Heroum iugulis longe ſua tela repelli.
Ingemit,& dictis ardens furialibus infit:
Vincimur heu ſegnes,nec noſtra potentia perfert
Vim ſolitam,languet violentia ſæua nocendi.
Sueuerat inuictis quæ viribus omnia vbiq;
Rumpere corda hoīm,nec enim tā ferrea quenq̄
Formauit natura virum,cuius rigor æra
Sperneret,aut noſtro foret impenetrabilis auro.
Ingeniū omne neci dedimus,tenera,aſpera,dura,
Docta,indocta ſimul,bruta,& ſapientia,nec non
Caſta,inceſta meæ patuerunt pectora dextræ:
Sola igitur rapui quicquid Styx abdit auaris
Gurgitibus: nobis ditiſſima Tartara debent
Quos retinēt populos,qd̄ voluūt ſecula,noſtrū eſt:
Quòd miſcet mundus veſana negotia,noſtrū eſt.
*Quid ſit * Quî ſit,prævalidas quòd pollens gloria vires
Deſerit,& caſſos ludit fortuna lacertos.
Sordet Chriſticolis rutilantis fulua monetæ
Effigies, ſordent argenti emblemata,& omnis
Theſaurus nigrante oculis vileſcit honore.
Quid ſibi docta volunt faſtidia: nónne triumphū
*ſummus Egimus è Scarioth? *magnus qui diſcipulorum
Et conuiua Dei,dum fallit fœdere menſæ
Haud quaq̄ ignarū,dextramq; paropſide tingit,
Incidit in noſtrum flammante cupidine telum,
Infamem mercatus agrum de ſanguine amici
Numinis,obliſo luiturus iugera collo.
Viderat & Hiericho propria inter funera,quantū
Poſſet noſtra manus,cum victor concidit Achar,
Cædibus inſignis,murali & ſtrage ſuperbus,
Succubuit capto victis ex hoſtibus auro,
Dum vetitis inſigne legens anathema fauillis,
Mœſta ruinarum ſpolia inſatiabilis haurit.
Non illum generoſa tribus,non plebis auitæ
*Iura Iuuit *Iuda parens,Chriſto quandoq; propinquo
Nobilis,& tali felix Patriarcha nepote.

Quis

Quis placet exẽplũ generis,placeat quoq; forma.
Exitii ſit pœna eadem,quibus & genus vnum eſt.
Quid moror aut Iudæ populares,aut populares
Sacricolæ ſummi (Summus nam fertur Aaron)
Fallere fraude aliqua,Martis congreſſibus impar.
Nil refert,armis contingat palma dolisve.
Dixerat,& toruam faciem, furialiaq; arma
Exuit,inq; habitum ſeſe transformat honeſtum.
Fit virtus ſpecie,vultuq;,& veſte ſeuera,

I O. S I C H. *Fit) Hoc eſt quod Saluſtianus Cato conqueritur,uera rerum uocabula interijſſe, eoque ueniri,ut uitia quædam magnificis quibuſdam titulis uulgo ſe pro uirtutibus uenditent : ut ſordidus qui ſit,frugi dici uelit: profuſor uero liberalis : timidus,cautus : demum uix reperies ſcelus tam immane,quod non reperiat,quo ſe honeſtam in ſpeciem palliet, adeo ut non modo imperitis, quibus non ita magno negotio imponitur, ſed & eruditis oculos præſtringat. Recte ergo Horatius.*

Eſt modus in rebus, ſunt certi denique fines,
Quos ultra, citraq; nequit conſiſtere rectum.

Quam memorant frugi,parcè cui viuere cordi eſt
Et ſeruare ſuum,tanquam nil raptet auare,
Artis adumbratæ meruit ceu ſedula laudem.
Huius ſe ſpecie mendax Bellona coaptat.
Non vt auara lues,ſed virtus parca putetur,
Nec non & tenero pietatis tegmine crines
Obtegit anguineos,vt candida palla latentem
Diſſimulet *rabiem,diroq; obtenta furori,
Qd rapere,&clepere eſt,auideq;abſcondere parta *formam
Natorum curam dulci ſub nomine iactet.
Talibus illudens,male credula corda virorum
Fallit imaginibus,monſtrumq; ferale ſequuntur,
Dum credunt virtutis opus,caput impia Erinnys
Conſenſu faciles,maniciſq; tenacibus arctat.
Attonitis ducibus, perturbatiſq; maniplis
Nutabat virtutum acies errore biformis

Por

Portenti,ignorans,quid amicum credat in illo,
*notet. Quidve hoſtile*vocet lethum,verſatile & anceps
Lubricat incertus dubia ſub imagine viſus.
*ope ratio Cum ſubitò in mediū frendens*miſeratio campū
Proſilit auxilio ſociis,pugnamq́ capeſſit
Militiæ poſtrema gradu,ſed ſola duello
Impoſitura manum,ne quid iam triſte ſuperſit.
Omne onus ex humeris reiecerat,omnibus ibat
*indu uiis, Nudata *exuuiis,multo & ſe faſce leuarat,
Olim diuitiis,grauibusq́ oppreſſa talentis,
Libera nūc miſerādo inopes, quos largà benigne
Fouerat, effundēs patrium bene prodiga cenſum,
Iam loculos ditata fide ſpectabat inanes,
Æternam numerans redituro fœnore ſummam.
*& inops Horruit inuictæ Virtutis fulmen,*inopsq́
Mentis auaritia ſtupefactis ſenſibus hæſit,
Certa mori,nam quæ fraudis via reſtat,vt ipſa
Calcatrix mundi mundanis victa fatiſcat
Illecebris,ſpretoq́ iterum ſeſe implicet auro?
Inuadit trepidam Virtus fortiſſima duris
Vlnarum nodis,obliſo & gutture frangit
Exanguem ſiccamq́ gulam, compreſſa ligantur
Vincla lacertorum ſub mentum, & faucibus arctis
Extorquent animam,nullo quæ vulnere rapta
Palpitat,atq́ aditu ſpiraminis intercepto
Incluſam patitur venarum carcere mortem.
Illa reluctanti genibusq́, & calcibus inſtans
Perfodit & coſtas,atq́ ilia rumpit anhela.
Mox ſpolia extincto de corpore diripit,auri
Sordida fruſta rudis,nec adhuc fornace recoctam
Materiem tineis etiam marſupia crebris
Exeſa,& virides obducta ærugine numos
Diſpergit ſeruata diu victrix,& egenis
Diſſipat,ac tenues captiuo munere donat
*multū Tunc circunfuſam*vultu exultante coronam
Reſpiciens,alacris media inter milia clamat

Soluite

Soluite procinctum iuſti, & diſcedite ab armis,
Cauſſa mali tanti iacet interfecta, lucrandi
*Ingluuie pereunte, licet requieſcere ſanctis. *Illuuie
Summa quies, nil velle ſuper quàm poſtulet vſus
Debitus, vt ſimplex alimonia, veſtis & vna

IO. SICH. *Summa quies, nil uelle ſuper quàm poſtulet uſus.) Magnam tollunt ſibi humanarum calamitatum partem, qui ita ſe inſtituunt, ut naturam in omnibus tanquam ducem ſequantur. Ea enim cum & alibi, tum & quærendarum diuitiarum nobis modum præſcribit, intra quem qui uixerint, eorum non admodum retulerit, an centum iugera, an arent mille, ut elegantiſſimus Poëta cecinit. Contempta uero natura, quum rationem ipſi uitæ ex habendi libidine mimus, neceſſe eſt ſemel in uitam noſtram acerſi quicquid poteſt uſpiam fingi malorum. Et dum falſo nobis perſuademus quæri aliquod tanq̃ perfugium, quo tutam ſperemus ſenectutem, facimus ut ne maximis quidem periculis uacare poſſimus, à quibus cum omnem ætatem, quod in nobis erat, tum maxime ingraueſcentem oportebat eſſe immunem: quod fieret haud dubie, ſi quod uſus poſtularet, conſideraremus.*

Infirmos tegat, ac recreet mediocriter artus,
Expletumq́ modum naturæ non trahat extra,
Ingreſſurus iter peram ne tollito, neue
De tunicæ alterius geſtamine prouidus *eſto. *ito.
Nec te ſollicitet res craſtina, ne cibus aluo
Defuerit: redeunt eſcæ cum Sole diurnæ.
Nonne vides vt nulla auium cras cogitet? ac ſe
Paſcendam, præſtante deo, non anxia credat?
Confidunt volucres victum non defore viles,
Paſſeribusq́ ſubeſt modico venalibus aſſe
Indubitata fides, Dominum curare potentem
Ne pereant. Tu cura Dei, facies quoq; Chriſti,
An dubitas, ne te tuus vnquam deſerat autor?
Ne trepidate homines, vitæ dator, eſt dator eſcæ.

Quæ

Quærite luciferum cœleſti dogmate paſtum,
*inſati Qui ſpem multiplicans alat *inuiolabilis æui
abilis Corporis immemores:memor eſt,q cõdidit illud,
Suppeditare cibos,atq; indiga membra fouere.
His dictis curæ emoræ,metus,& labor,& vis,
Et ſcelus,& placitæ fidei fraus inficiatrix
Depulſæ vertêre ſolum.Pax inde fugatis
Hoſtibus,alma abigit bellum:diſcinditur omnis
Terror,& auulſis exfibulat ilia zonis.
Veſtis ad vſq; pedes deſcendens defluit imos,
Temperat & rapidum priuata modeſtia greſſum.
Cornicinum curua æra ſilent,placabilis implet
Vaginam gladius,ſedato & puluere campi
Suda redit facies,liquidæ ſine nube diei
Purpuream videas cœli clareſcere lucem.
Agmina caſta ſuper vultum ſenſere Tonantis
Arridere,hilares pulſo certamine turmæ,
Et Chriſtum gaudere ſuis victoribus,arcem
Ætheris,ac portum famulis aperire profundum.
Dat ſignum felix Concordia,reddere caſtris
Victrices aquilas,atque in tentoria cogi.
Nunquam tanta fuit ſpecies,nec par Deus vlli
Militiæ,cum diſpoſitis bifida agmina longe
Duceret ordinibus,peditum pſallente caterua.
Aſt alia de parte equitum reſonantibus hymnis,
Non aliter cecinit reſpectans victor hiantem
Iſrael rabiem ponti poſt terga minacis,
Cum iam progrediens calcaret littora ſicco
Vlteriora pede,ſtridensq; per extima calcis
Mons rueret pendentis aquæ,nigrosq; relapſo
Gurgite Nilicolas fundo deprenderet imo,
Ac refluente ſinu iam redderet vnda natatum
Piſcibus,& nudas præceps operiret arenas.
Pulſauit reſono modulantia tympana plectro
Turba Dei celebrans mirum ac memorabile ſeclis
Omnipotentis opus,liquidas inter freta ripas
Flu

Fluctibus inciſis, & ſubſiſtente procella
Creſcere, ſuſpenſoſq; globos potuiſſe teneri.
Sic expugnata vitiorum gente, reſultant
Myſtica dulcimodis virtutum carmina pſalmis.
Ventũ erat ad fauces portæ caſtrenſis, vbi arctum
Liminis introitum bifori dant cardine clauſtra.
Naſcitur hic inopina mali lachrymabilis aſtu
Tempeſtas, placidæ turbatrix inuida Pacis:
Quæ tantum ſubita vexauit clade triumphum.

Fertur auaricia) Certamen Miſericordiæ uel potius liberalitatis cum auaricia: & quia dixerat paulò ante, poſt uictoriam partam de luxuria campũ relictum hoſtium exuuijs plenum, dicit nunc auariciam eò deſcendiſſe, ſinuſque ſpolijs impleuiſſe. Præcincta gremio, ita ut ex ſinuoſa ueſte amplum receptaculum faceret. Luxus edax omnia conſumens, ut Verg. Ignis edax. & eſt ordo, Auaricia fertur corripuiſſe manu unca, id eſt, ad rapiendum digitos habens aduncos. Ad ludibria pulchra, id eſt, ad dicta ſpolia homines ludentia. Inhians, more nimis cupientium. Infarcire, inculcare, id quod alioqui iam plenum ſcilicet loculos & crumenas. Diſtendere, implere atque infarcire. Verg. Diſtentant ubera uaccæ. Fiſcos, fiſcinos ſiue fiſcelas ex ſparto: in quibus reponebantur pecuniæ ex ære, præſertim ex publicis uectigalibus. Iuuen. Et æra ta multus in arca fiſcus. Tegit, proprium auariciæ occultare diuitias. Oprimento, ſyncopam fecit pro operimento. Vngues ahenos, id eſt, rigidos & duros acutoſque ad rapiendum. Cura, quos habeat comites auaricia. Eumenides furiæ, quibus exagitatur. Monſtri, id eſt, auariciæ. Nec minus, quid auaricia in bello cogat mortales facere. Crimina graſſantia, id eſt, ſæuientia. Campo, in quo pugnandum eſt. Nigro lacte, cum alioqui ſit album. Germanus commilito, id eſt, in eadem parte exercitus, quod execrabilius eſt. Fuluis ceraunis, ſpeciẽ pro genere, neq; enim ceraunus lapis adeo eſt precioſus. Exercere, ſtringere in fratrem. Socio, eiuſdẽ partis fautor: quod ut dixi

mus magis eſt impium. Sub ſorte belli,id eſt,fortuna,quæ ut ait Cicero,cùm alijs in rebus plurimū dominetur, tum in bello præcipuè uires ſuas oſtentat. Cingula fulgentia bullis,id eſt,balthea. Verg. xij. Æneid. Balthcus & notis fulſerunt cingula bullis. Ciuilis diſcordia,quia hæc auaritiæ crimina in bellis maximè ciuilibus contingunt. Prædam cognatam,id eſt,ex ſpolijs cognatorum. Proprijs pignoribus,id eſt,etiam proprijs filijs. Suos natos,idem dicit ſed alijs uerbis. Victrix orbis,id eſt,quæ totum orbem ſuis moribus infecerat. Talia funera,id eſt,crimina. Vulneribus uariis,quia alios alia uia decipit. Vnde ſubdit: Nunc lumine adempto: obcæcat enim illum ut neſciat diſtinguere turpe ab honeſto. Effoſſis oculis, ſcilicet mentis. Offenſacula,id eſt,obices quibus incurrat & in quos pedes impingat. Baculo,q.d. ſi non oculis ducibus ſaltem baculo: itaque omni ope illum deſtituit,ne poſſit cernere uerum. Intuitu,id eſt,uidentem, faciens ea quæ uideat,ut appareant meliora appetibilioráque quàm ſint. Excipitur telo,quaſi ex inſidijs. Vergilius. VI. Æneid. Aemulus exceptum triton. Incautus, nihil tale timens. Sub occulto cordis, id eſt, ſub corde occulto. Suſpirat ſaucius, uidens iam ſe ſub auaritiæ dominio: ſed iam non poſſe redire in priſtinam libertatem. Adactum,id eſt,in intima preſſum. In aperta incendia, id eſt,in manifeſta pericula. Quibus æſtuat aurum,id eſt,ardet. Speculator auarus, qui uidet res precioſas incendio perire. Occupat interitu,id eſt interimit. Terrarum uitium,id eſt, hominum in terra uiuentium. Aeuum populi mundum, id eſt, uitam hominum. Gehennæ,morti æternæ. Sacerdotes domini, quos ſacerdotes ſignificet, non auſim dicere an Heli,cuius filios corrupit: nam de Samuele, Achimalech, Abiathar, Sadoc,non eſt dignum credere. Poſt Iudam Aſmonai,hoc eſt Machabæum,quod interpretatur pugnax, omnes auaritia propè ſubegit. Pro laude uirtutum, non pro ſua gloria. Claſſica,id eſt,tubas ad prælium animantes. Et fors, forte fortuna. Tinxiſſet ferrum,id eſt,in ſen

tentiam ſuam illos traxiſſet. Ratio armipotens, imò quæ potentior eſt omnibus armis. Vna comes fida, id eſt, quæ ſola ſemper comitata eſt ſacerdotes. Gentis Leuitidis, id eſt, ſacerdotum qui erant de genere Leui: à Leuita nanque pro genere fœminino Leuitis Leuitidis dicimus. Ab incurſu atræ hoſtis, id eſt, inuaſione turpis auariciæ. Stant fortes animi, ſubaudi ſacerdotum. In cute ſumma, quia uulnus non deſcendit ad uiuum. Perſtringens, leuiter tangens. Paucis, ſcilicet ex ſacerdotibus, qui aliquando in paruis ab auaricia corrumpuntur. Lues improba, id eſt hominum peſtis. Sua tela repelli, id eſt, repercuti & non admitti. Iugulis caſtis, id eſt, non corruptis. Heroum, id eſt, ſacerdotum ſemideorũ, de quibus ſcriptura dicit, ego dixi, dij eſtis. Vincimur, quia hoc genus hominum nõ poſſumus ſuperare. Vim ſolitam, qua ante hac omnes ſuperabamus. Quæ ſueuerat, id eſt, conſueuerat. Ferrea natura, dura & impenetrabilis. Cuius rigor, id eſt, duricia. Sperneret æra, id eſt, pecunias. Noſtro auro, quo omnes expugnare conſueuimus. Neci dedimus, id eſt, uſque ad internetionem profligauimus. Pectora tenera, quod in genere dixit, ingenium omne neci dedimus: nunc per partes enumerat. Patuerunt, id eſt, expoſita & aperta fuerunt meis telis. Sola, quaſi nõ & alia uitia plures demerſerint in inferos, ſed loquitur ex arrogantia, quod prope ſola, cum plures ꝗ̃ alia uitia in Styga detruſerit. Styx, palus apud inferos. Dij cuius iurare timent et fallere numen. Auaris gurgitibus, quia quæ ſemel uorauit, nunquam remittit. Ditiſſima tartara, quippe in quæ omnia terminantur, unde & Pluto deus inferorũ. Dis, hoc eſt, diues appellatur. Debent nobis, quia ego illos transmiſi illuc. Quod uoluũt ſecula, id eſt, homines in hoc ſeculo, quod miſcent atque perturbãt mentiẽdo, peierando, imponẽdo, decipiẽdoq;, totum eſt auariciæ opus. Quod miſcet, idem dicit. Qui fit, .i. quomodo poteſt fieri hoc. Gloria pollẽs, id eſt qua ante hac ego pollebam. Deſerit uires. ſ. meas priſtinas. Ludit lacertos, in quibus nullæ mihi ſunt uires ad torquẽda te-

la in Chriſtianos præcipuè.Effigies monetæ rutilantis,id eſt,moneta aurea habens effigiẽ impreſſam.Emblemata argenti,id eſt,uaſa argentea in quibus ſunt imagines cælatæ,nam argumentũ cælaturæ dicitur emblema.Honore nigrante,quia theſauri nõ habentur in precio apud illos. Docta faſtidia,id eſt,homines theſauros faſtidiẽtes.Scarioth,id eſt,ex Iuda Scariothe. Conuiua dei,Chriſti contubernalis. Fallit haud ignarum, id eſt,conſcium eorum quæ Iudas ſubripiebat.In noſtrũ telum,cum acceperit triginta argenteos proditionis precium. Mercatus agrum, non ipſe,ſed illi quibus ipſe precium reſtituit. Infamem agrum, id eſt,teſtem infamis proditionis. De ſanguine, id eſt,de precio ſanguinis Chriſti.Luiturus,id eſt,in pœnam ſoluturus. Iugera, id eſt,precium quo ager ille eſt emptus.Collo eliſo,quia ſe ſuſpendit laqueo.Viderat Iericho,ex Ioſue libro cap.vij. quomodo Achan fuit lapidatus à populo propter furtum ex præda hoſtili.Noſtra manus,quia ſuperaui Achan. Victor,expugnata urbe Iericho.Succubuit,uictus à me.Legens anathema inſigne,id eſt,furto ſurripiens pallium coccineum,ducentos ſiclos argenti.&c. quæ erant domino conſecranda,& ſeparanda ab uſu profano.Fauillis uetitis.ſ. à Ioſue,cap.vi.Haurit, id eſt ſubripit Achan.Iuda,erat enim Achan ex tribu Iuda, qui numeratur in genealogia Chriſti. Tali nepote.i. Chriſto. Quis placet,pro quibus placet:exemplũ generis ſumentis exemplum à ſuis maioribus.Placeat forma,quã ex illis imitentur.Eadem pœna,.i.æque peccantes æque puniãtur.Populares inde,ex qua tribu fuit Achan.Sacricolæ,.i.Aaron qui fuit ex tribu Leui. Impar.ſ.ego. Nil refert. Verg.ij.Aeneid.Dolus an uirtus quis in hoſte requirat?In habitũ honeſtũ,cũ in proprio nõ poſſet fallere. Virtus frugi.i.frugalitas,& totũ hoc ſumptũ eſt ex Iuue. Fallit enim uitiũ ſpecie uirtutis et umbra.Nec dubie tanq̃ frugi laudatur auarus,Tanq̃ parcus homo & rerũ tutela ſuarũ.Tanq̃ nil raptet,ſed nõ ſatis eſt abſtinere ab alieno,niſi etiã de proprio benefeceris.Ceu ſedula,quaſi diligens

gens

*gens cuſtos. Artis adumbratæ .i. uirtutis non ueræ: nã uir
tus & ars pro alterutro accipiũtur. Mẽdax bellona .i. aua
ricia bellũ gerẽs cũ hoĩbus. Huius ſpecie, aut frugalitatis
aut parſimoniæ. Non ut auara lues .i. peſtilens auaricia.
Sed uirtus parca .i. parſimonia quæ à liberalitate paululũ
declinat ad auariciã. Pietatis tegmine .i. ſub colore acqui
rendi filijs: in quos eſt patrum pietas. Crines anguineos,
quos auaricia quaſi furia habet. Furori .ſ. acquirẽdi. Quod
rapere .i. rapinam. Clepere .i. furtũ, nam clepo eſt furor.
Iactat .i. fingit. Sub dulci noĩe .i. honeſto. Corda male cre
dula .i. q̃d malum eſt credentia. Monſtrũ ferale .i. auariciã.
Impia erinnys .i. furia hoc eſt auaricia. Arctat caput ma-
nicis, improprie pro uinculis poſuit, poteſtq; legi caput,
ut fugiamus improprietatẽ. Conſenſu faciles .i. conſentien
tes ſe uinciri, quaſi ſit figura ſynecbdoche, quæ nõ conſue
uit fieri per uerbũ actiuũ, ſed melius eſt ut legas cõſenſu
facili. Nutabat .i. dubitabat. Biformis portenti, id eſt, aua
riciæ ſub honeſta ſpecie ad malum ſuadentis. Letum uer-
ſatile, ſubaudi erat. quia dubitabat acies uirtutũ pro qua
parte occũberet. Lubricat uiſus, id eſt, huc atq; illuc uol-
uit oculos, quod ipſum dubitãtis eſt quid faciat. Miſera-
tio, quã autor opponit auariciæ. Auxilio ſocijs .i. in auxi-
lium ſociorũ. Poſtrema gradu, ſed in hac pugna futura ui
ctrix. Triſte, id eſt, timendum ab hoſte. Omnibus ibat, ni-
mirũ quæ omnia pauperibus bona ſua elargita eſt. Onus,
diuitiarum. Multo faſce, id eſt, onere. Vergil. Ego hoc te
faſce leuabo. Libera, id eſt, expedita & exonerata. Beni
gne, id eſt, largiter, ſicut econtrario maligne pro angu-
ſte. Vergil. vi. Aeneid. Sub luce maligna. Bene prodiga,
quia & ſi prodigalitas uicium eſt atq; uituperabilis, hæc
tamen laudanda eſt. Loculos inanes, id eſt, facta pauper,
ſed diues fide. Numerans ſummam æternam, id eſt, expe-
ctans quaſi rem iam manibus teneat. Fœnore redituro, q̃a
pro ſimplis centena reddentur. Fulmen inuictæ uirtutis,
id eſt, miſerationis impetum animiq́ue uigorem. Certa
mori, præ deſperatione uincendi. Quæ uia fraudis? q. d.*

nullus eſt relictus locus dolo. Vt ipſa calcatrix mundi, id eſt diuitiarum contemptrix. Spreto auro, quo ſola auaricia alios conſueuit ſuperare. Virtus fortiſſima, id eſt, miſeratio. Nodus ulnarum comprimens illam inter brachia. Exanguem gulam, id eſt, mortuam. Vincla lacertorũ, eadem uincula & comprimebant lacertos & guttur ſub mentum, & extingunt animam. Nullo uulnere ſed tantum uinculorum compreſſione. Palpitat, per partes corporis tremit. Intercepto aditu, id eſt interclusſo meatu ſpirandi. Carcere uenarum, quia nõ exhalauit animam per fauces: ſed interclusſo ſpiramento quaſi in carcere extincta eſt, et loquitur de anima non qua ſentimus, uiuimus, & intelligimus, quæ immortalis eſt: ſed de anima qua ſpiramus & reſpiramus. Perſius. Pulmo animæ prælargus anhelet. Reluctanti, ſcilicet auaritiæ. Perfodit, id eſt tranſuerberat. Ilia anhela, nam partes illæ potiſſimum ſpiritu intenduntur & remittuntur. Sordida ſpolia, id eſt, turpiter acquiſita. Fruſta auri rudis, id eſt, non formati in nummos aureos, & eſt appoſitio ad id quod dixit ſpolia. Marſupia exeſa, id eſt, corrupta & nimia attritione conſumpta. Crebris cinctis, id eſt, crebra cinctura, nam ex eo erãt attrita marſupia quòd crebro illa cingebat auaritia. Nummos uirides, quia pecuniæ ex ære contrahunt eruginem quandam uiridem. Diu ſeruata, ab auaritia. Diſſipat, id eſt, diuidit. Tenues, id eſt, pauperes. Munere captiuo. i. quod ex hoſte auaritia cepit. Coronam. i. milites ſuos in circuitu aſſiſtentem. Soluite procinctum, id eſt, belli apparatum: uel potius procinctus dicebatur, ut inquit Feſtus, cum exercitus cinctus erat ritu gabino cõfeſtim pugnaturus. Plinius lib. viij. cornibus in procinctu ad dimicandum paratis. Ingluuie pereunte, id eſt, uoracitate pecuniarũ in auaricia. Summa quies, id eſt, maxima tranquillitas animi. Super, id eſt, ultra. Simplex alimonia, quæ ſufficit intra naturæ fines uiuenti. Vna ueſtis, ex Euangelico conſilio, qui habet duas tunicas det unã non habenti. Recreet, & ad id quod dixit ſimplex alimonia refertur. Nõ trahat extra. i. quiſq̃

non tranſgrediatur.Modum naturæ expletum.i.finem,cũ natura habet quod ſatis eſt ad neceſſitates uictus & ueſtitus.Peram ne tollito. Conſilium quoque Euangelicum. Tunicæ alterius,ſubaudi ab ea quã habes.Redeunt cũ ſole,quod fit prouidentia quadã diuina.Cras cogitet,id eſt de craſtino ſolicita ſit . Non anxia .i.ſine cura.Credat ſe paſcendam.i.quòd non deficiet ſibi cibus.Volucres uiles, id eſt parui pretij. Subeſt fides.i.credunt. Modico aſſe. ad illud quod Euãgeliſta dicit,Duo paſſeres aſſe ueneũt: & alius,Quinq; paſſeres ueneunt dipondio.Tu cura Dei, id eſt cuius peculiarem curam habet Deus. Facies Chriſti,ad cuius ſimilitudinem factus es . Vitæ dator, & hoc de iure naturali.Quærite,ordo eſt,uos immemores corporis, id eſt,nullam curam illius habentes. Quærite paſtum luciferum,id eſt,cœleſtem & ſpiritalem.Dogmate cœleſti,id eſt ex ſaluatoris noſtri ſententia,qui ait:Operamini cibum qui non perit.Multiplicans ſpem,quia omnis illius ſpes ex futuro ſeculo pendet.Indiga membra,id eſt, indigẽtia cibo,potu & ueſtitu. His dictis,hemiſtichiõ eſt Vergil.vi.Æneid.Metus & labor.&c. Hæc in comitatu auaritiæ erant. Fraus inficiatrix, .i.negatrix & aduerſa. Fidei placidæ .i.quæ cõciliat homines inter ſe ut placide uiuant.Vertere ſolum.i.fugerunt.quanquã uertere ſolum proprium eſt fugere ob debita.Iuuen.Qui uertere ſolum Baias & ad oſtia currunt.Pax,quæ ſecuta eſt poſt uictoriam.Diſcinditur,id eſt,diſſipatur. Exfibulat ilia,pro refibulat & reſoluit quaſi loricam.Veſtis defluit,quod in pace fit . nam in pugna ueſtes præcinctæ ſunt . Virgil. pri. Æneid.Veſtis pedes defluxit ad imos.Priuata modeſtia, id eſt,priuatam uitam agens,id eſt,non ductans exercitũ. Curua æra. cornua ærea:nam tuba recta eſt. Ouid.Non tuba directi,non æris cornua flexi.Placabilis,q prius erat iratus.Implet uagmã,id eſt,reponitur.Suda facies,id eſt ſerena. Verg.iiij.Geor.Ergo ubi uer nactæ ſudum.Liquidæ diei .i.puræ & defecatæ.Vultũ tonantis,id eſt Deum adeſſe. Turmæ arridere,pro arridebant inuicem.Et gau

dere pro gaudebant. Aperire arcem & portum profundum, quia portus quò profundior eò ſecurior eſt: ponit autem portum pro regno cœleſti quò omnes tendimus. Dat ſignum. i. iubet canere receptui. Victrices aquilas, more Romanorum loquitur, quorum uexilla aquilas habebant. Cogi. i. plicata reponi. Tanta ſpecies. i. uictoriæ pulchritudo. Nec par decus. i. æqualis honore. Duceret. ſ. concordia. Bifida agmina. i. in duas partes diuiſa. ſ. peditum & equitum. Nō aliter cecinit. Comparatio eſt, quòd poſt uictoriā partam de auaricia ſic cecinit Dei laudes uictor exercitus: quemadmodū Iſrael cum uidit inſequētes Aegyptios in mari ſubmerſos. Exo. xv. Tunc cecinit Moſes & filij Iſrael car. &c. Hiantem rabiem ponti. i. pontum in duas partes fiſſum. Littora ulteriora, quæ erant ex aduerſo littoribus Aegyptiorū. Mons aquæ pendentis. Verg. i. Aen. Inſequitur cumulo præruptus aquæ mons. Per extima calcis. i. extra pedes Hebræorū, nam extimus. a. um. ab extra deducitur in forma ſuperlatiui. Nilicolas. i. Aegyptios, qui fere oēs habitant iuxta Nilum. Arenas nudas, cum apertū erat mare. Turba dei, Iſrael. Plectro, quo tympana pulſantur. Opus omnipotentis, hoc eſt ripas. Liquidas. i. pura & purgatas: & poſuit ripas, pro littorib. Subſiſtente procella. i. pendēti procelloſo mari, facto hinc inde pariete. Creſcere. i. in longum quā ituri erant aperiri. Globos. i. maris undas globoſas. Reſultant. i. reſonāt. Ventum erat. i. exercitus poſt uictoriā uenerat. Ad fauces, ad anguſtias. Portæ caſtrenſis, portam prætoriam dicit, erat & decumana & principalis. Bifori cardine, quia ualuæ duæ ſunt oſtiorum plærunque. Inopina tempeſtas, id eſt, ſubita & non præuiſa. Aſtu, id eſt, aſtutia & dolo diſcordiæ. Inuidia turbatrix, ea erat diſcordia quæ inuidit paci quæ ſecuta eſt uictoriam ſuperiorem.

CONCORDIÆ ET DISCORDIÆ PVGNA.

INter confertos cuneos Concordia fortè
Dum ſtipata pedem iam tutis mœnibus infert,

Ex-

Excipit occultum vitii latitantis ab ictu
Mucronem leuo in latere,ſqualentia quanuis
Texta catenato ferri ſub tegmine corpus
Ambirent,ſutis & acumen vulneris hamis
Reſpuerent rigidis,nec fila tenacia nodis
Impactum ſinerent penetrare in viſcera telum.
Rara tamen chalybem tenui tranſmittere puncto
Commiſſura dedit,qua ſeſe extrema politæ
Squama ligat tunicæ,ſinus & ſibi conſerit oras.
Intulit hoc vulnus pugnatrix ſubdola victæ
Partis,& incautis victoribus inſidiata eſt.
Nam pulſa culparum acie Diſcordia,noſtros
Intrarat cuneos,ſociam mentita figuram.
Sciſſa procul palla,ſtructum & ſerpente flagellum
Multiplici,media camporum in ſtrage iacebat.
Ipſa redimitos olea frondente capillos
Oſtentans,feſtis reſpondit læta choreis.
Sed ſicam ſub veſte tegit,te maxima Virtus,
Te ſolam tanto è numero, Concordia triſti
Fraude petens.Sed non vitalia rumpere ſacri
Corporis eſt licitum,ſummotenus extima tactu
Læſa cutis,tenuem ſignauit ſanguine riuum.
Exclamat Virtus ſubitò turbata: Quid hoc eſt?
Quæ manus hic inimica latet? quæ pectora noſtra
Vulnerat,& ferrum tanta inter gaudia vibrat?
Quid iuuat indomitos bello ſedaſſe furores,
Et ſanctum vitiis pereuntibus omne receptum,
Si Virtus ſub Pace cadit? Trepida agmina mœſtos
Conuertere oculos,ſtillabat vulneris index
Ferrata de veſte cruor,mox & pauor hoſtem
Comminus aſtantem prodit:nam pallor in ore
Conſcius audacis facti,dat ſigna reatus,
Et deprenſa tremit languēs manus,& color albēs
Circunſtat properè ſtrictis mucronibus omnis
Virtutum legio,exquirens feruente tumultu
Et genus,& nomen,patriam,ſectamq́;,deumq́;,

Quem

Quem colat, & iuſſu cuiatis venerit. illa
Exanguis, turbante metu Diſcordia dicor,
Cognomēto hęreſis. Deus eſt mihi diſcolor, inqt,
Nunc minor, aut maior, mō duplex, & mō ſimplex
Cum placet aëreus & de phantaſmate viſus,
Aut innata anima eſt, quoties volo ludere numen,
Præceptor Belial mihi fit, domus eſt plaga mūdi.
Non tulit vlterius capti blaſphemia monſtri
Virtutum Regina Fides: ſed verba loquentis
Impedit, & vocis claudit ſpiramina pilo,
Pollutam rigida transfigens cuſpide linguam.
Carpitur innumeris feralis beſtia dextris,
Fruſtatim ſibi quiſq; rapit, quod ſpargat in auras,
Quod canibus donet, coruis quod edacibus vltro
Offerat, immundis cœno exhalante cloacis
Quod tradat, mōſtris qd mandet habere marinis,
*Diſciſſumq; feris. *Diſciſſum fœdis animalibus omne cadauer
Diuiditur, ruptis perit hæreſis horrida membris.
Compoſitis igitur rerum, morumq; ſecundis
*poſtquā intra tuta moraricō tigit, ac ſtatione frui In commune bonis, *tranquillæ plebis ad vnum
Contigit hac ſtatione frui, valloq; foueri
Pacificos ſenſus, & in otia ſoluere curas.
Extruitur media caſtrorum ſede tribunal
Editiore loco, tumulus quem vertice acuto
Excitat in ſpeculam, ſubiecta vnde omnia latè
Liber inoffenſo circumſpicit aëre viſus,
Hunc ſyncera Fides, ſimul & Concordia ſacro
Fœdere iuratæ Chriſti ſub amore ſorores
Conſcendunt apicem, mox & ſublime tribunal.
Par ſanctum, charumq; ſibi ſupereminet æquo
Iure poteſtatis, conſiſtunt aggere ſummo
Conſpicuæ, populosq; iubent aſtare frequentes.
Concurrūt alacres caſtris ex omnibus omnes,
Nulla latet pars mentis iners, quæ corporis vllo
Intercepta ſinu per conceptacula ſeſe
Degeneri languore tegat, tentoria apertis
Cun

Cuncta patent velis,referantur carbaſa,ne quis
Marceat obſcuro ſtertens habitator operto.
Auribus intentis expectat concio,quid nam
Victores poſt bella vocet Concordia princeps,
Quam velit atq; Fides virtutibus addere legem.
Erumpit primam in vocem Concordia tali
Alloquio,cumulata quidem iam gloria vobis
O patris,ô domini fidiſſima pignora Chriſti,
Contigit: extincta eſt multo certamine ſæua
Barbaries, ſanctæ quæ circunſepſerat vrbis
Indigenas,ferroq; viros,flammaq; premebat.
Publica ſed requies priuatis rure, foroq;
Conſtat amicitiis: ſciſſura domeſtica turbat
Rem populi,titubatq; foris,quod diſſidet intus.
Ergo cauete viri,ne ſit ſententia diſcors
Senſibus in veſtris,ne ſecta exotica tectis
Naſcatur conflata odiis:quia ſciſſa voluntas
Confundit variis arcana biformia fibris.
Quod ſapimus coniungat amor:qđ viuimus,vno
Conſpiret ſtudio. nil diſſociabile firmum eſt.
Vtq; homini atq; Deo medius interuenit Ieſus,
Qui ſociat mortale patri,ne carnea diſtent
Spiritui æterno, ſitq; vt Deus vnus vtrunq;:
Sic quicquid gerimus,mentiſq; &corporis actu,
Spiritus vnimodis texat compagibus vnus.
Pax plenum virtutis opus,pax ſumma laborum,
Pax belli exacti pretium eſt,pretiumq; pericli.
Sydera pace vigent,conſiſtunt terrea pace.
Nil placitum ſine pace Deo,non munus ad aram
Cum cupias offerre probat,ſi turbida fratrem
Mens impacati ſub pectoris oderit antro,
Nec ſi *flammiuomis Chriſti pro nomine martyr
Ignibus inſilias,ſeruans inamabile votum
Bile ſub obliqua,pretioſam profit IESV
Impendiſſe animam,meriti quia clauſula Pax eſt.
Non inflata tumet, non inuidet æmula fratri.

flammicomis

Omnia perpetitur patiens, atq; omnia credit.
Nunquam læſa dolet, cuncta offenſacula donat.
Occaſum lucis venia præcurrere geſtit
Anxia, ne ſtabilem linquat ſol conſcius iram.
Quiſq; litare Deo mactatis vult holocauſtis,
Offerat in primis Pacem: nulla hoſtia Chriſto
Dulcior, hoc ſolo ſancta ad donaria vultum
Munere conuertens, liquido oblectatur odore.
Sed tamen & niueis tradit Deus ipſe columbis
Pennatum tenera plumarum veſte colubrum
Rimante ingenio docte internoſcere mixtum
Innocuis auibus: latet & lupus ore cruento
Lacteolam mentitus ouem ſub vellere molli,
Cruda per agninos exercens funera rictus.
Hac ſeſe occultant Fotinus & Arrius arte,
Immanes feritate lupi: diſcrimina produnt
Noſtra, recensq; cruor q̃uis de corpore ſummo
Quid poſſit furtiua manus, gemitum dedit omnis
Virtutum populus, caſu concuſſus acerbo.
Tunc generoſa Fides hæc ſubdidit: Imô ſecundis
In rebus ceſſet gemitus, Concordia læſa eſt,
Sed defenſa Fides: quin & Concordia ſoſpes
Germanam comitata Fidem, ſua vulnera ridet.
Hæc mea ſola ſalus, nihil hac mihi triſte recepta,
Vnum opus egregium reſtat poſt bella labori
O proceres, regni quod tandem pacifer hæres
Belligeri armatæ ſucceſſor inermis & aulæ
*Inſtituit Solomon: quoniam genitoris anheli
*Inſtruxit. Fumarat calido regum de ſanguine dextra.
Sanguine nam terſo templum fundatur, & ara
Ponitur auratis Chriſti domus ardua tectis,
Hieruſalem templo tunc illuſtrata quieto
Suſcepit iam diua Deum, circumuaga poſtquàm
Sedit marmoreis fundata altaribus arca.
Surgat & in noſtris templum venerabile caſtris.
Omnipotens cuius ſanctorum ſancta reuiſat.

Nam

Nam quid terrigenas ferro pepuliſſe phalanges
Culparum prodeſt, hominis ſi filius arce
Ætheris illapſus, purgati corporis vrbem
Intret inornatam, templi ſplendentis egenus?
Hactenus alternis ſudatum eſt comminus armis,
Munia nunc agitet tacitæ toga candida Pacis,
Atq; ſacri ſedem properet diſcincta iuuentus.
Hæc vbi dicta dedit, gradibus Regina ſuperbis
Deſiliit, tantiq; operis Concordia conſors,
Metatura nouum iacto fundamine templum:
Aurea planiciem ſpatiis percurrit arundo
Dimenſis, quadrent vt quattuor vndiq; frontes,
Ne commiſſuris diſtantibus angulus impar
Argutam mutilet per diſſona ſymmetra normam.
Auroræ de parte tribus plaga lucida portis
Illuſtrata patet, triplex aperitur ad Auſtrum
Portarum numerus, tres occidualibus offert
Ianua trina fores, toties Aquilonis ad axem
Panditur alta domus: nullum illic ſtructile ſaxum;
Sed caua per ſolidum, multoq; forata dolatu
Gemma relucenti limen complectitur arcu,
Veſtibulumq; lapis penetrabile concipit vnus,
Portarum ſummis inſcripta in poſtibus auro
Nomina Apoſtolici fulgent biſſena Senatus.
Spiritus his titulis arcana recondita mentis
Ambit, & electos vocat in præcordia ſenſus.
Quaq; hominis natura viget, qua corpore toto
Quadrua vis animæ, trinis ingreſſibus aram
Cordis adit, caſtiſq; colit ſacraria votis.
Seu pueros Sol primus agat, ſeu feruor ephebos
Incendat nimius, ſeu conſummabilis æui
Perficiat lux plena viros, ſiue algida Borræ
Ætas, decrepitam vocet ad pia ſacra ſenectam.
Occurrit trinum quadrina ad compita numen,
Quod bene diſcipulis diſponit rex duodenis.
Quin etiam totidem gemmarum inſignia textis

Parietibus diſtincta micant, animasq; colorum
Viuentes liquido lux euomit alta profundo.
Ingens chryſolitus natiuo interlitus auro,
Hinc ſibi ſapphirum ſociauerat, inde beryllum,
Diſtantesq; nitor medius variabat honores.
Hinc chalcedon hebes perfunditur ex hyacinthi
Lumine vicino, nam forte cyanea propter
Stagna lapis cohibens, oſtro fulgebat aquoſo.
Sardonychen pingunt amethyſtina, pingit iaſpis
Sardonium iuxta appoſitum, pulcherq; topazon.
Has inter ſpecies ſmaragdina gramine verno
Prata virent, voluitq; vagos lux herbida fluctus.
Te quoq; conſpicuum ſtructura interſerit ardens
Chryſopraſe, & ſydus ſaxis ſtellantibus addit.
Stridebat grauidis funalis machina vinclis,
Immenſas rapiens alta ad faſtigia gemmas.
At domus interior ſeptem ſubnixa columnis
Cryſtalli algentis, vitrea de rupe reciſis
Conſtruitur, quarum tegit edita calculus albens
In conum cæſus capita, & ſinuamine ſubter
Subductus conchę in ſpeciem, quod mille talentis
*aſtu Margaritum ingens opibusq; & viribus *arte
Adductis animoſa Fides mercata pararat.
Hoc reſidet ſolio pollens Sapientia, & omne
Conſilium regni celſa diſponit ab aula,
Tutandiq; hominis leges ſub corde retractat.
In manibus dominæ ſceptrum, non arte politum,
*Sed lignum viuum eſt, viridi quod ſtirpe reciſum
*Sed lig Quamuis nullus alat terreni ceſpitis humor,
no viui Fronde tamē viret incolumi, tum ſanguine tinctis
viridi eſt Intertexta roſis candentia lilia miſcet,
Neſcia marcenti florem ſubmittere collo.
Huius forma fuit ſceptri geſtamen Aaron,
Floriferum, ſicco quod germina cortice trudens,
Explicuit tenerum ſpe pubeſcente decorem,
*tumuit Inq; nouos ſubito *viruit virga arida fœtus.

Reddimus æternas indulgentiſſime doctor
Grates Chriſte tibi,meritosq́; ſacramus honores
Ore pio : nam cor vitiorum ſtercore ſordet.
Tu nos corporei latebroſa pericula operti,
Luctantisq́; animæ voluiſti agnoſcere caſus.
Nouimus ancipites nebuloſo in pectore ſenſus
Sudare alternis conflictibus,& variato
Pugnarum euentu,nunc indole creſcere dextram,
Nunc inclinatis ceruicibus ad iuga vitæ
Deteriora trahi,ſeſeq́; addicere noxis
Turpibus,& propriæ iacturam ferre ſalutis.
O quoties animam vitiorum peſte repulſa
Senſimus incaluiſſe Deo,quoties tepefactum
Cœleſte ingenium poſt gaudia candida tetro
Ceſſiſſe è ſtomacho?feruent bella horrida,feruent
Oſſibus,atque incluſa fremit diſcordibus armis
Non ſimplex natura hominis:nam viſcera limo
Effigiata premunt animum.Contrà ille ſereno
Æditus afflatu nigrantis carcere cordis
Æſtuat,& ſordes arcta inter vincla recuſat.
Spiritibus pugnant variis lux,atq; tenebræ,
Diſtantesq́; animat duplex ſubſtantia vires,
Donec præſidio Chriſtus Deus adſit,& omnes
Virtutum gemmas componat ſede piata.
Atq; vbi peccatum regnauerat,aurea templi
Atria conſtituens,texat ſpectamine morum
Ornamenta animæ,quibus oblectata decoro
Æternum ſolio diues Sapientia regnet.

INter conſert.) Inducit pugnam concordiæ cum diſcordia. Confertos cuneos, id eſt, condenſatos ordines militum. Concordia ſtipata,id eſt,ab omni parte armatis circundata. Mœnibus,aut caſtrorum,aut alicuius urbis in qua triumphaturi erant. Excipit occultum mucronem,id eſt,uulnus accipit ab ictu. Vitij latitantis.i.diſcordiæ.Texta ſqualentia .i. thoraces ſiue loricæ in modum

ſquam

ſquammarum contextæ. Nam ut inquit Gell. lib. ij. ſqualere dictum eſt à ſquammarũ crebritate aſperitateq;, quæ in ſerpentum piſciumque corijs uiſuntur. Catenato ſub tegmine, id eſt, contexto cum flamine ut ſic dixerim. Et reſpuerent, id eſt, repellerent. Acumen uulneris, id eſt, enſis ſiue teli. Hamis rigidis, ex quibus lorica contextæ erat. Sutis, id eſt, contextis. Verg. V. Aeneid. Leuibus huic hamis conſertam auroque trilicem loricam. Fila tenacia, quibus hami loricæ connectebant per nodos. Telum impactum, id eſt, uiribus adactum & impulſum. Commiſſura rara, id eſt, qua parte loricæ membra committuntur, id eſt, coniunguntur. Tranſmittere chalybẽ, id eſt, diloricare iuncturam illam. Sed puncto tenui, id eſt, leui punctura. Qua ſeſe, exponit qua parte lorica admiſit uulnus. Extrema ſquama, id eſt, loricæ ora. Ligat ſeſe tunicæ, armatura quoque eſt tunica. Iuuen. Tunicati fuſcina gracchi. Sinus conſerit oras, id eſt, medium illud iungit extremitates. Pugnatrix ſubdola, ſcilicet diſcordia. Incautis, nihil tale cauentibus. Acie culparum, id eſt, uitiorum. Sociam figuram, id eſt, nobis amicam. Palla & flagellum. Vergil. VI. Aenei. Diſcordia demens uipereum crinem uittis innexa cruentis: & illud, ſciſſa diſcordia palla. Structum ſerpente multiplici, id eſt, textum ex implicatis ſerpentibus. Ipſa læta, ſimulans ſe lætam. Olea frondente, quæ in tutela pacis eſt, atque pacem petituri illam præferebant. Sicam, gladium. Petens te fraude triſti, ab effectu quæ triſticiam uictoribus attulit. Extima, exterior nõ interior. Summotenus tactu, id eſt, leuiter perſtringens. Verg. Summotenus attigit ore. Latet hic ſcilicet in caſtris pacificis. Vibrat ferrum, torquet iaculaturque. Sedaſſe, id eſt, pacaſſe & ad tranquillitatẽ reduxiſſe. Omne ſanctum receptum, id eſt, omnes uirtutes à periculis liberatas & reſtitutas. Conuertere oculos, ſcilicet ad uerba concordiæ. Index uulneris, appoſitiue, id eſt, qui cruor ſignum erat uulneris. Ferrata de ueſte, id eſt, lorica ferrea. Hoſtẽ ſcilicet diſcordiam. Pallor conſcius, id eſt, ex conſciẽtia ſceleris peracti

pro

prouenienſ. Dat ſigna reatus,pro culpæ,ut Iuniores acci piunt:cum reatus ſit eius qui poſtulatur coram iudice ſiue iuſte ſiue iniuſte.Manus deprenſa,ſcilicet in crimine. Pal lor albus,id eſt,ad albedinem uergens, hoc eſt,ipſa pal lida tremit. Strictis mucronibus,id eſt euaginatis enſibus. Vergil. Stat ferri acies mucrone choruſco ſtricta parata neci.Et genus & nomē,quinq; ſunt quæ à diſcordia quæ runtur,genus,nomē,patria,religio. Quis illam miſit. Ad quæ omnia reſpondet. Cuiatis iuſſu,pro cuius,deriuatiuū pro primitiuo. Diſcordia dicor,ecce nomen.Hæreſis,ecce genus,nam cognomentū cõmune eſt multorū. Deus diſco lor.i.uarius.Nunc minor aut maior,ut Arrianus,qui dixit filium minorē patre. Modo duplex,ut quidā Græcorū q tertiam perſonam in diuinis excluſerunt. Modo ſimplex, ut Manicheus,qui unam tantum perſonam poſuit ſortitā per officia diuerſa nomina. Æreus & de phantaſmate, hoc Manicheus de Chriſto dixit ſumpſiſſe corpus phanta ſticum. Anima innata .i.anima mundi,ut Plato. Numen .i.uerus deus,ſed cum ludit nõ cum re uera fatetur.Fides quam à principio induximus cum idololatria pugnantem. Regina uirtutum,quia eſt illarum fundamentū. Pilo,telo Romanorum proprio,cuius ferri acumine illius transfixit linguam. Carpitur.i.in partes laceratur. Fruſtatim.i.per fruſta. Cloacis immundis, quæ ſunt emunctoria per quæ ſordes urbis expellūtur,partim ex latrinis partim aliarū ſordium colluuione. Columella,Immūdis quæcūq; uomit latrina cloacis.Monſtris marinis.i.maris piſcibus ad de uorandam:ſed appellat monſtra,quia diuerſarum forma rum quotidie in mari reperiūtur aquatilia.Fœdis anima libus,carniuoris & feris.Hæreſis,nimis inconſtanter: cum prius primam breuiarit, hic eandem produxit. In com mune,id eſt ad publicam omnium utilitatem.Tranquillæ plebis, ordo eſt,contigit ſenſus pacificos plebis tranquil læ frui hac ſtatione.i.uigilia ſiue loco in caſtris ubi mili tes ſtāt expediti.Foueri uallo,id eſt,recreari intra caſtra uallo,foſſa,propugnaculiſq; munita.Tribunal.i.ſuggeſtū

unde Concordia ad populum concionatura erat. Quem.ſ. locum: Tumulus excitat in ſpeculam.i.erigit in cacumen ſiue montis uerticem, unde ſpeculari in omnes partes quiſpiam poſſet. Vnde.i.ex qua ſpecula. Viſus liber.i.expeditus. Conſcendunt hunc apicem.i.hunc montis uerticem. Iurata, coniurata. Par ſanctum, quia ambæ inter ſe pares erant, ſanctum quoque & charum ſibi dixit: quia de duobus inter ſe certantibus proprie dicitur. Horat.1.Ser. Rupili & Perſi par pugnat. Supereminet tribunal.i.eminet ſuper tribunal. Conſpicuæ .i. ab omnibus conſpiciendæ. Frequentes.i.crebros & condenſatos. Nulla latet: ſenſus eſt, uſque adeo omnes alacri animo concurrebant ad concionem, quòd nulla erat animi pars quæ non geſtiret in lætitiam. Iners .i.ocioſa. Quæ interſepta .i. circumcluſa. Vllo ſinu corporis, id eſt, quæ animi pars aliquando ſolet recipere ſe ad intima, cogitandi aliquid aut contemplandi gratia. Tegat ſeſe, id eſt, in tanta celebritate recolligat ſeſe. Per conceptacula.i.per interiores receſſus. Languore degeneri .i.inertia. Velis.ſ.tentoriorum tabernaculorumque. Carbaſa .i.uela ex carbaſo, quod eſt genus lini, & dicit idem. Ne quis marceat, in tanta ſolennitate dormiat in loco abdito. Concio.i.q uenerũt ad concionẽ quaſi concilium. Virtutibus.ſ. alijs atq; illarum ſtudioſis. Prima, id eſt, prior, quia de duobus loquitur. Gloria cumulata.i.cumulate parta. Pignora fidiſſima, id eſt, filij. Barbaries.ſ. uitiorum barbarus exercitus. Sanctæ urbis, in qua boni habitant. Indigenas, id eſt, incolas ibidem genitos. Publica requies, ſenſus eſt, quòd concordia publica conſtat ex amicitijs priuatis. Publica requies, id eſt, ciuitatis trãquillitas. Rure & foro, id eſt, intra urbem: & extra urbem. Sciſſura, id eſt diſcordia. Quod diſſidet intus, id eſt, in domibus priuatis diſcordat. Titubat foris, id eſt fluctuat in rep. Senſibus in ueſtris, id eſt, intra uos. Exotica, id eſt, extranea & peregrina opinio. Conflata odijs tectis, id eſt, occultis inimicitijs. Naſcatur, & qđ eſt conſequens inualeſcat, Voluntas ſciſſa, id eſt, non uniformis

ſed diſcors. Arcana biformia .i. ambigua & incerta. Fibris uarijs .i. intimis præcordijs uariantibus. Coniungat amor. i. Chriſti charitas cõciliet et cõſentire faciat. Quod uiuimus. i. tota uita noſtra. Vno ſtudio, quia idem uelle & idẽ nolle ea eſt uera charitas. Vtq; homini, ſimilitudo eſt quòd quemadmodum Chriſtus mediator dei & hominũ, conciliauit nos patri, ita ſpiritus debet conciliare partes intra noſmetipſos diſſidentes. Mortale, id eſt, genus humanum, uel potius naturam humanam, quia ſubdit: Nec carnea diſtent ſpiritui .i. humanitas à diuinitate. Vtrunque. ſ. humanitas. Vnimodis compagibus. i. iuncturis utraq; unũ facientibus. Par eſt precium. i. merces ſiue præmium. Belli exacti, id eſt, finiti: & pericli ſubeuitati. Sydera pace, qa in cœlo nulla eſt perturbatio, ſed ſumma quies atque conſtantia. Terrea. i. homines in terra habitantes. Conſiſtunt pace, quẽadmodũ diſſipantur diſcordia. Sine pace. i. ſine animi tranquillitate & odij uacuitate. Non probat, ſubaudi deus. Ex Mach. cap. v. Pectoris impacati, id eſt, non habentis pacem cum proximo. Antro, id eſt, receſſu cordis penetrali. & accipit pacem pro charitate, unde ſubdit ex Epiſtola ad Corin. pri. cap. xiij. Ignibus flammiuomis, quod Apoſtolus ait, Si tradidero corpus meum ita ut ardeam, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodeſt. Seruans inamabile uotum, id eſt, non habens charitatem. Bile ſub obliqua, id eſt, iratus proximo. Profit iunge cum ſuperiori nec, nec profit IESV Chriſto uitam dediſſe. Clauſula, id eſt, in qua includitur omnis Chriſtiana uirtus, quæ ſola meritoria eſt. Pax pro charitate, ut ſuprà. Non inflata, omnia hæc ex Apoſtolo ubi ſuprà. Offenſacula donat, id eſt, remittit offenſas. Anxia id eſt, ſolicita. Præcurrere occaſum, id eſt, anteà quàm Sol occidat. Ex Apoſtolo Epheſ. iiij. Sol non occidat ſuper iracundiam ueſtram. Sol conſcius, id eſt, tu Sole teſte non relinquas iram. Litare deo, id eſt, à deo aliquid ſacrificio impetrare, nam illud eſt litare. Liquido odore, alludit ad Iudæorum holocauſta, ex quibus incenſis

aſcendebat fumus ad dominum quaſi illum oblectaturus. Liquidum uero appellat odorem ex flammis reſolutum. Perſius. Tot tibi cum in flammas iunicum omenta liqueſcant. Ad donaria, loca in templo quò dona feruntur. Vergil. iij. Georg. Imparibus ductos alta ad donaria currus. Columbis niueis. Ex Euangelio Mat. x. Eſtote prudentes ſicut ſerpentes. Colubrum plumatum, id eſt prudentiã ſerpentis. Tenera ueſte pennarũ. id eſt, ſub mollibus plumis columbarum. Ingenio rimante internoſcere .i. inquirente ad dignoſcere. Mixtum, id eſt, quod ſe uult immiſcere ut decipiat. Lupus, ex eo quod ſcribitur Matth. vij. Attendite à falſis prophetis &c. Rictus agninos, cũ rictus propriè ſint ferarum & carniuororum animalium. Fontinus & Arrius, inſignes hæretici. Diſcrimina noſtra, quando paulò ante uulnerata ſum. Dedit gemitum, recordata uulneris à cõcordia accepti. Hæc ſubdidit, id eſt, cœpit loqui. In rebus ſecundis, id eſt pacificis. Defenſa fide, quia illam tutata ſum. Sua uulnera ridet, id eſt, nihili facit me comite. Sola ſalus, quia hac ſoſpite ego ero ſoſpes. Hac recepta, id eſt à periculo liberata, ut ſupra. Vnum opus, ſcilicet conſtructio & dedicatio templi ſiue cœleſtis Ieruſalem: quæ non ex lapidibus manu quadratis, ſed ex beatorum animis conſtruenda eſt. Quod, ſcilicet opus, hoc eſt, templum, per quod ſignificabatur templum hoc ſpirituale. Solomon pacifer, hoc enim Solomon interpretatur, id eſt, pacificus. Hæres regis belligeri, id eſt, Dauid uiri in bellis exercitatiſſimi, ut in primo & ſecundo regum legitur. Et ſucceſſor inermis, idem dicit alijs uerbis. Genitoris anheli, id eſt, Dauid in bellis defatigati. De ſanguine calido, atque ideo noluit deus, ut ab eo templum ædificaretur, unde in primo Paralipo. cap. xxviij. Non ædificabis mihi domum, eò quòd ſis bellator, & ſanguinem multum effuderis. Fundatur, fundari debet. Domus Chriſti, id eſt familia chriſtianorũ. Hieruſalem diua, id eſt, cœleſtis quæ terrenam deſignat. Templo quieto, id eſt, pacifico: quia Hieruſalem uiſio pacis interpretatur. Suſcepit deũ, ut in

ea,hoc eſt animis fidelium habitaret. Arca circumuaga, habitans ex Philiſtinorum tabernaculis in domo Obedezdon, quoad templum eſt illi ædificatum à Solomone, ex lib.ij Regum.cap.vi.vij. Sancta ſanctorum, ſicut arca in templi ſacrario fuit poſita. Phalanges terrigenas culparum,id eſt,uitiorum exercitum,qui ex terra habet originem,nihilque ſapit cœleſte.Illapſus,id eſt,deſcendens de cœlo.Purgati corporis,quia non ſatis eſt animam à uitijs purgatam eſſe,niſi etiã ornetur quaſi ſponſa ſponſo.Egenus templi, non quòd eget Deus tali templo,iuxta illud Pſal.xv. Bonorum meorum non eges. Sudatum eſt,claborauimus in profligandis uitijs.Alternis, id eſt,diuerſarum partium.Toga,ueſtis cuius erat uſus tempore pacis. Munia & officia. Inuentus diſcincta, ſicut econtrario in bello milites dicuntur præcincti & eſſe in præcinctu.Regina ſcilicet fides. Metatura,graphice deſcriptura more eorum qui ædificaturi ſunt.Templum nouum.Iuxta illud Apocal.xxi. Hieruſalem nouam deſcendentem de cœlo. Arundo,hæc metiẽdi templi ratio ex Apocal. tota ſumpta eſt. Quadrent,id eſt,in formam quadrati conſentiãt. Angulus impar,id eſt,acutus aut obtuſus, hoc eſt,maior aut minor recto.Cõmiſſuris diſtantibus.i.in diſtãtia cõmiſſurarũ ubi duo latera in angulos coeunt.Mutilet normam.i.defraudet non conſentiendo cum illa: eſt autẽ norma Hiſpanè el cartabon. Argutam autẽ uocat.i.ingenioſam quia deprehendit errata. Symmetra diſſona.i.commenſurationes diſcordantes.Auroræ,clara eſt deſcriptio ternarum à quatuor mundi lateribus portarum. Saxum ſtructile,id eſt,quale aliorum ædificiorũ.Sed gemma caua, ut ex foratura in ædificio poſſit colligari.Veſtibulum penetrabile, id eſt,per quod introitus eſt ad templi penetralia. Nomina biſſena,id eſt,duodecim Apoſtolorũ. Spiritus his titulis,quid ſibi uelint nomina duodecim Apoſtolorum, oſtendit,dicens quòd Spiritus, id eſt, ſenſus ſpiritualis. Ambit,id eſt,inquirit.Arcana,id eſt,ſecreta quædam myſtica.His titulis ſcilicet duodecim nominũ.

Vocat in præcordia,id eſt,ad intimam cogitationem reducit. Senſus electos,id eſt,exquiſitos.Quaq́ue hominis. Ordo eſt.ſpiritus addit aram cordis,quia ſacrificiũ Deo ſpiritus contribulatus & cor contritum. Trinis ingreſſibus, ſubaudi ab unoquoque quatuor laterum,ut ter quatuor reddant numerum Apoſtolorum. Qua uiget natura hominis,qa à corde eſt fons & origo totius uigoris.Quadrua uis,quæ per quatuor templi latera deſignantur:ſunt quatuor hominis ætates,quæ quatuor quoq; partibus diei aut anni coæquantur. Prima pueritiæ,à media nocte ad ortum Solis. Secunda adoleſcentiæ,ab ortu Solis ad meridiem. Tertia ætatis perfectæ, à meridie ad occaſum. Quarta ſenectutis, ab occaſu ad mediam noctem. Agat, id eſt,regat.Ephebos,id eſt,adoleſcentes.Æui conſummabilis,id eſt,ætatis conſummatæ & perfectæ.Aetas borea,id eſt,ſenecta,quæ reſpõdet illi parti diei in qua Sol ab occaſu tendit ad ſeptentrionem,ſed poſuit anapeſtum pro ſpondeo in ſexto loco.Ad pia ſacra,quia ætas ſenilis religioni uacare debet.Trinum,ſ.portarum.Ad quadrina compita,id eſt,quatuor laterum cõcurſus.Totidem gemmarum,de quibus in Apocal. cap.xxi.Animas colorum uiuentes, id eſt,colores uiuos per quos animæ deſignantur.Profundo liquido .i.fundamentis & medio diaphono & pellucenti.Interlitus auro,habet enim chryſolitus maculas aureas,unde & nomen. Hinc inde,itaq; ipſe erat medius.Diſtantes honores.i.pulchritudines,id eſt,ex uarietate colorum.Vergil.1.Aenid.Lætos oculis afflarat honores. Calcedon hebes, id eſt,ſubobſcurus. Perfunditur,id eſt,eius color excitatur.Lapis,ſcilicet,cyaneus,hic eſt quem ſeculo noſtro turchium dicimus, propter ſtagna cyanea quæ ſunt in ponto ſiue in Sicilia, unde dictus lapis,ut uult poëta. Oſtro aquoſo .i.purpura marina. Pingunt uarietate colorum,ut Vergil. Pingit uacinia caltha. Prata ſmaragdina,id eſt,ſmaragdi colorem prata habentia tempore uerno. Lux herbida, id eſt,coloris herbacei lapis. Fluctus uagos,id eſt,colores fluctuum marinorum,

quì uirides ſunt. Martialis, Duasque ſimiles fluctibus pares gemmas. de ſmaragdis loquitur. Chryſopraſe, gemma uiridis maculas habens aureas unde nomen habet. Sydus, id eſt, ſyderis ſplendorem. Columella ſic dixit, terreſtria ſydera flores. Machina funalis, throclea & epagon dicitur à Græcis. Vinclis grauibus, id eſt, craſſis & robuſtis funibus. Cryſtalli algentis, quia cryſtallus eſt aqua congelata & lapis qui ex medijs nubibus eruitur. Rupe uitrea, id eſt, niuibus & glacie congelata. Quarum edita, id eſt, altitudinem columnarum, hoc eſt culmen. Cæſus in conum, id eſt, formatus in cacumen, quod à Græcis epiſtylium, Hieronymus capitellum interpretatur. Subductũ capita, id eſt, habentem capita ſubducta, hoc eſt, à parte inferiori excauata: & ſinuoſa, in ſpeciem conchæ, hoc eſt, ſtriatæ: petaſum Græci uocant partes quæ ex columnæ epiſtylio propendent. Quem, ſcilicet, calculum albentem. Fides pararat, id eſt, comparauit: hic eſt ille calculus qui in Euangelio dicitur precioſa margarita, quam qui inuenit homo abijt & uendidit omnia quæ habuit & emit eam, per quam Chriſtus intelligitur. Hoc ſolio, id eſt, templo in quo eſt ſolium. Tutandi hominis .i. humanæ Reip. conſeruãdæ. Sceptrũ, inſigne regiũ. Lignum uiuũ, ſemper uirens. Humor alat, ꝑ radices. Viret fronde .i. habet frondes uirides. Miſcet lilia, cum ſceptri frondibus. Sanguine incolumi, id eſt, uigente & non corrupto: ut roſæ imitentur ſanguinis uiui colorem. Collo marcenti, id eſt, languido, quod fit cum lilia flacceſcunt. Forma huius ſceptri, id eſt, uirga Aaron fuit ſimilis huic ſceptro, nam quemadmodum legitur in libro Numerorum capi. xxij. Virga Aaron floruit inter cæteras uirgas filiorum Iſrael, quæ poſita eſt in tabernaculo teſtimonij à Moſe. Quod ſcilicet geſtamen Aaron, id eſt, uirga. Trudens, id eſt, emittens. Germinauit inquit uirga Aaron, & turgentibus gemmis eruperant flores, qui folijs dilatatis in amygdalas deformati ſunt. Explicuit tenerum decorem, id eſt, ſparſit flores teneros nimia pulchritudine.

Spe pubeſcente,id eſt,flore in quo eſt fructus ſpes germinante. In nouos fœtus, ſcilicet amygdalinos. Reddimus concluſio eſt operis conueniens principio. Indulgentiſſime,id eſt,qui nos molliter & delicate tractas.Reddimus, grates,pro agimus atque repetimus.Meritos honores,id eſt,debitos.Nam cor.q.d.corde non poſſumus,quia indigni,igitur ore. Tu nos,ſenſus eſt,tu feciſti ut cognoſcere poſſemus hanc compugnantiam animæ ſecum:id quod intra nosmetipſos ſentimus.Ordo eſt,tu uoluiſti nos agnoſcere. Pericula latebroſa, id eſt,unde imminet nobis periculum latens. Operti corporei, id eſt,quod occultum intra nos latet,de quo Pſal. Ab occultis meis munda me. Animæ luctantis,id eſt,ſecum compugnantis. Ancipites ſenſus,de quibus Apoſtolus. Ro.vij. Video aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ. Creſcere indole,id eſt,uincere rationem. Ad iuga deteriora,id eſt,uinci & trahi ſub iugum peccati. Animam incaluiſſe Deo,cum ſuperauit uitia. Tepefactum, ex ardore illo diuino remiſſum. Ceſſiſſe, id eſt,fuiſſe uictum. Stomacho tetro,id eſt,turpi ſenſu,hoc eſt,male ſentiendo. Oſſibus, .i.intra nos ipſis medullis, Non ſimplex, quia ex altera parte rationalis ex altera irrationalis pugnat. Viſcera.i. pars irrationalis,quæ corporis cõtagio tendit in malum. Æditus afflatu ſereno.i.cœleſtem habens originem.Lux & tenebræ,id eſt,ratio & appetitus.Duplex ſubſtantia, idem dicit.Diſtantes,id eſt,diuerſas atq; contrarias.Deus adſit:qa ſine dei gratia ex tali pugna nõ poſſumus euadere uictores. Sede piata,in regno cœlorũ.Peccatũ regnauerat ſcilicet in homine. Atria templi,ut deus in illo habitet. Spectamine morum, id eſt,moribus ſpectatis, hoc eſt,uirtutibus perfectis. Sapientia,de qua dicitur Prouer.ix. Sapientia ædificauit ſibi domum. Oblectata,ſcilicet animæ ornamẽtis:ut cum illa ineat nuptias. Æternum regnet,nomen pro aduerbio. Vergil.vi. Æneidos: Sedet æternumque ſedebit.

Finis Pſychomachiæ.

AVRELII PRVDENTII, VIRI CONSVLARIS IN LIBRVM καθημερινῶν.

PRÆFATIO.

Ode tricolos triſtrophos: Primus enim uerſus eſt Glyconius, conſtans Spondeo, Choriambo, & Pyrrhichio. Secundus Aſclepiadeus, conſtans Spondeo, & duobus Choriambis, & Pyrrhichio. Tertius Choriambus, conſtans Spondeo, & tribus choriambis, & Pyrrichio, hoc modo

-- -vv- vv
-- -vv- -vv- vv
-- -vv- -vv- -vv- vv

PER quinquennia iam decem
Ni fallor, fuimus, ſeptimus inſuper
Annum cardo rotat, dum fruimur Sole volubili.
Inſtat terminus, & diem
Vicinum ſenio iam Deus applicat.
Quid nos vtile tanti ſpatio temporis egimus?
Ætas prima crepantibus
Fleuit ſub ferulis. Mox docuit toga
Infectum vitiis falſa loqui, non ſine crimine.
Tum laſciua proteruitas,
Ac luxus petulans, heu pudet, ac piget,
Fœdauit iuuenem nequitiæ ſordibus, ac luto:
Exin iurgia turbidos
Armarunt animos, & male pertinax
Vincendi ſtudium ſubiacuit caſibus aſperis.
Bis legum moderamine
Frenos nobilium reximus vrbium,
Ius ciuile bonis reddidimus, terruimus reos.

IO. SICH. *Ius ciuile bon.) Totam iuris ciuilis uim hoc carmine eſt complexus. Nam quum in ciuitate bene inſtituta certum oporteat eſſe reſpectum eorum, qui bene*

de repub. mercantur, & ob id ſint beneficio digni, neceſſe eſt his leges eſſe amicas. In eos aũt duriores, qui ſcelere ſe aliquo nobilitant, qui non tam dedecoris ſui cauſa, q̃uis id etiam, pleƈtuntur, quàm ut illis ſublatis è medio, boni in ocio uiuant. Veriſſime ergo Solon ille duabus maxime rebus reſpub. contineri dixit, præmio & pœna.

Tandem militiæ gradu
Eueƈtum pietas Principis extulit,
Aſſumptum propius ſtare iubẽs ordine proximo.
Hæc dum vita volans agit,
*Maſſaliæ Irrepſit ſubitò canities ſeni,
Oblitum veteris *Meſſaliæ conſulis arguens.
Sub quo prima dies mihi
Quàm multas hyemes voluerit, & roſas
Pratis poſt glaciem reddiderit, nix capitis probat.
Nunquid talia proderunt
Carnis poſt obitum vel bona vel mala?
Cum iam, quicqd id eſt qđ fuerã, mors aboleuerit.
Dicendum mihi quiſquis es:
Mundum, quem coluit, mens tua perdidit,
Non ſunt illa dei, quæ ſtuduit, cuius habeberis.
Atqui fine ſub vltimo
Peccatrix anima ſtultitiam exuat,
Saltem voce deum concelebret, ſi meritis nequit.
Hymnis continuet dies,
Nec nox vlla vacet, quin dominum canat,
Pugnet contra hæreſes, catholicã diſcutiat fidem.
Conculcet ſacra gentium,
Labem Roma tuis inferat idolis,
Carmen martyribus deuoueat, laudet apoſtolos.
Hæc dum ſcribo, vel eloquor,
Vinclis ô vtinam corporis emicem
Liber, quô tulerit lingua ſono mobilis vltimo.

PER *quinquennia) Carmen eſt tricolon, triſtrophon: primus uerſus eſt Glyconicus, conſtans ſpõdeo, choriambo*

bo,& pyrrhichio: ſecundus Aſclepiadeus,conſtans ſpon
deo & duobus choriambis & pyrrhichio: tertius eſt cho
riambicus ſapphicus, conſtans ſpondeo, tribus choriam-
bis & pyrrhichio. Cum poëta ageret annum ætatis ſepti
mum & quinquageſimum, quod reliquum erat uitæ de-
dicat rebus diuinis: itaque numerat ſtudia ſua puerilia
& adoleſcentiæ, tum quòd in iuuenili ætate egerit cau-
ſas,& deinde rexerit urbes, & in palatio cum Cæſarib.
ſit uerſatus uſq; ad ſenectutem. Fuimus iam,ad illud Ver
gilianum alludit, Fuimus Troes. Per decem quinquennia,
quinquaginta annos. Septimus cardo,id eſt,ſeptima uer-
tigo ſiue reuolutio ſolis. Rotat annum,id eſt uoluit. Ver-
gilius, Atque in ſe ſua per ueſtigia uoluitur annus. Inſu-
per, id eſt, ultra quinquaginta. Inſtat terminus, id eſt,
mors, quæ omnium finis eſt. Et diem uicinum ſenio,id eſt
mortem quæ eſt ſenectuti proxima. Quid egimus. q. d.
nihil quod eſſet animæ conducibile. Ætas prima, ſcilicet
puerilis, quæ fuit ſub pædagogis. Sub ferulis crepan-
tibus, id eſt, ſonantibus, nam ferulis pædagogi in pue-
ros ſæuiũt. Martialis in diſticho cuius lemma eſt ferula,
Ingratæ nimium pueris grataéque magiſtris, clara Pro-
metheo munere ligna ſumus. Columella, Nec manibus mĩ
tes ferulas nec curribus æquas. Iuuenal. Et nos ergo ma-
num ferulæ ſubduximus. Mox docuit toga, ſubaudi ui-
rilis,nam poſt togam prætextam pueri anno ætatis octa-
uo decimo ſumebant togam uirilem: quo tempore ut in-
quit Terentius, liberior erat uiuendi poteſtas: & Per-
ſius, Totaq; impune ſubura permiſit ſparſiſſe oculos iam
candidus umbo. Falſa loqui, blandiri æqualibus: nam
adulationis eſt mentiri. Perſius: Cum blandi comites.
aut per togam intellexit uitam togatorum qui regibus
ſuis adulantur. Tum,id eſt,eo tempore aut deinde. Pro-
teruitas laſciua, omnia hæc ad libidinem ſpectant, laſ-
ciuia, proteruitas, petulantia, procacitas, nequitia. Ex-
in iurgia, tempus illud deſignat cum in foro cauſas e-
git. Iurgia, id eſt,litigia. Seneca in Hercule furente, Hic

clamoſi rabioſa fori iurgia, uenereas improbus iras & uerba locat. Turbidos animos, non perſpicientes iuſtam an iniuſtam cauſam defenderemus. Studium uincendi, id eſt, nimia & immoderata cura uincendi cauſam turpem. Male pertinax, id eſt, in malam partem peruicax. Horatius in alia ſignificatione dixit, & digito male pertinaci. Caſibus aſperis, quia ſolicitus erat & ſub ancipiti ſorte, uinceret ne an uinceretur. Bis legũ, dicit ſe rexiſſe urbes cum poteſtate iuris dicundi, hoc eſt, fuiſſe prætorẽ principis beneficio, idq́ue bis ſibi contigiſſe. Reddidimus ius ciuile, id eſt, iuſta petentibus per ius ciuile reſtituimus. Reos uidetur accipere in ea ſignificatione qua recentiores accipiunt, cum ſit reus à quo in iudicio aliquid petitur iuſte ſiue iniuſte. Tandẽ militiæ gradu, ſignificat ſe perueniſſe ad præfecturam prætorij: nam poſt principem is erat ordine primus. fuerunt autẽ ſub imperatoribus præfecti prætorio, q ſub regibus fuerunt tribuni ſcelerũ, ſub conſulibus magiſtri equitum. Pietas principis, id eſt, princeps pijſſimus, qui me eò dignitatis euexit. Vita uolans. Ouid. Labitur occulte fallitq́ue uolatilis ætas. Irrepſit ſubito, ut Vergilius ait, nõ intellecta ſenectus. Arguens, id eſt, reprehendens me. Oblitam, ueteris Maſſaliæ conſulis, ſub hoc conſule uidetur natus Prudentius. Prima dies, id eſt, natalis. Quàm multas hyemes, id eſt, annos. Nix capitis, id eſt, canicies. Poſt obitũ carnis, quia anima non interit. Vel bona uel mala, non ſimpliciter bona uel malæ quæ ſunt animi, ſcilicet fortunæ & naturæ bona & mala dicit. Mors aboleuerit, quia quotidie morimur & quotidie commutamur, neque aliud eſt in nobis uiuere quàm morte accedere. Quiſquis es, id eſt, cum quo mihi ſermo eſt. Perdidit mundum, id eſt, omnia bona mundana, quæ ut dixi aut fortunæ aut naturæ ſunt. Non ſunt illa dei, q̃a ſola animi bona tendunt ad deum, cætera cum uita terminantur. Cuius habeberis, id eſt, in cuius poteſtate futurus es. Fine ſub ultimo, id eſt, prope mortẽ. Stultitiam exuat, id eſt, deponat amorem talium rerum. Si nequit meritis,

id eſt,operibus iuſtis, quanquam & ipſa concelebratio meritoria eſt. Continet,ſcilicet anima laudet deum die nocteq́ue. Pugnet contra hæreſes, hæc futura eſt totius operis materia.Emicē liber,illud Apoſtoli eſt:Miſer ego homo,quis me liberabit à corpore mortis huius? & illud, Cupio diſſolui & eſſe cum Chriſto. Quo.id eſt,eo quo. Lingua mobilis.i.loquens talia.ſ.diuina.Tulerit me ſono ultimo .i.optauerit me ferri aut latū iri ultimis precibus, hoc eſt,utinam inter canendum talia moriar.

HYMNVS AD GALLICANTVM.

Monocolon, dimetrum, Iambicum,Archilochicum Acatalecticum, recipiens locis imparibus Spondeum,& nonnunquam Anapæſtum:paribus uero Iambum,& nonnunquam Pyrrhichium,hoc modo.

-- v- -- vv

ALes diei nuncius
Lucem propinquam præcinit,
Nos excitator mentium
Iam Chriſtus ad vitam vocat.
Auferte clamat lectulos,
Ægros, ſopores,deſides,
Caſtiq́, recti, ac ſobrii
Vigilate, iam ſum proximus.
Poſt Solis ortum fulgidi
Serum eſt cubile ſpernere,
Ni parte noctis addita
Tempus labori adieceris.
Vox iſta,qua ſtrepunt aues
Stantes ſub ipſo culmine
Paulò antè quàm lux emicet,
Noſtri figura eſt Iudicis.
Tectos tenebris horridis,
Stratisq́ opertos ſegnibus,
Suadet quietem linquere
Iam iamq́ venturo die,

Vt cum coruſcis flatibus
Aurora cœlum ſparſerit,
Omnes labore exercitos
Confirmet ad ſpem luminis.
Hic ſomnus ad tempus datus,
Eſt forma mortis perpetis,
Peccata ceu nox horrida
Cogunt iacere, ac ſtertere.
Sed vox ab alto culmine
Chriſti docentis præmonet,
Adeſſe iam lucem prope,
Ne mens ſopori ſeruiat.
Ne ſomnus vſq; ad terminos
Vitæ ſocordis, opprimat
Pectus ſepultum crimine,
Et lucis oblitum ſuæ.
Ferunt vagantes dæmonas
Lætos tenebris noctium,
Gallo canente exterritos
Sparſim timere, & cedere.
Inuiſa nam vicinitas
Lucis, ſalutis, numinis,
Rupto tenebrarum ſitu
Noctis fugat ſatellites.
Hoc eſſe ſignum præſcii
Norunt repromiſſæ ſpei,
Qua nos ſoporis liberi
Speramus aduentum Dei.
Quæ vis ſit huius alitis,
Saluator oſtendit Petro,
Ter antè quàm gallus canat,
Seſe negandum prædicans.
Fit nanque *peccator prius
Quàm præco lucis proximæ
Illuſtret humanum genus,
Finemq; peccandi ferat.

*Peccatum

Fle-

Fleuit negator denique
Ex ore prolapſum nefas,
Cum mens maneret innocens,
Animuſq́ ſeruaret fidem.
Nec tale quicquam poſtea
Lingua loquutus lubrica eſt,
Cantuq́ galli cognito,
Peccare iuſtus deſtitit.
Inde eſt, quòd omnes credimus,
Illo quietis tempore,
Quo gallus exultans canit,
Chriſtum rediſſe ex inferis.
Tunc mortis oppreſſus vigor,
Tunc lex ſubacta eſt Tartari,
Tunc vis diei fortior
Noctem coëgit cedere.
Iam iam quieſcant improba,
Iam culpa furua obdormiat,
Iam noxa lethalis ſuum
Perpeſſa ſomnum, marceat.
Vigil viciſſim Spiritus
Quodcunq; reſtat temporis
Dum meta noctis clauditur,
Stans, ac laborans excubet.
IESVM ciamus vocibus,
Flentes, precantes, *ſobrii, *ſobriè
Intenta ſupplicatio
Dormire cor mundum vetat.
Sat conuolutis artubus
Senſum profunda obliuio
Preſſit, grauauit, obruit
Vanis vagantem ſomniis.
Sunt nempe falſa, & friuola,
Quæ mundiali gloria
Ceu dormientes egimus.
Vigilemus, hic eſt veritas,

Au-

Aurum, voluptas, gaudium,
Opes, honores, proſpera,
Quæcunque nos inflant mala
Fit mane, nil ſunt omnia.
Tu Chriſte ſomnum diſiice,
Tu rumpe noctis vincula,
Tu ſolue peccatum vetus,
Nouumq́ lumen ingere.

Ales diei nuncius) Carmen eſt dimetrum Iambicum recipiens in locis imparibus iambum, ſpondeum et interdum anapeſtum: in locis uero paribus ſemper iambum. Incipit Prudentij cathemerinon, hoc eſt, hymnorum per horas diei, atque auſpicatur à galli cantu, hoc eſt, à media nocte, quem Varro gallicinium uocat: nam media nocte inclinante, gallus prope ſemp canit. hortatur itaq; Hymnographus ut gallo canente omnes ſurgāt ad canendum Chriſto Deo: petendumq́ue peccatorum condonationem: dicit itaque primò quòd per gallum figurate debemus intelligere Chriſtum: & quemadmodum ille prædicit lucem prope futuram, & tenebrarum noctis magnam partem abſceſſiſſe, ita Chriſtus uocat nos ut relictis tenebris peccatorum ſurgamus ad uitam, iuxta illud Apoſtoli Pauli Ro. xiij. Nox præceſſit, dies autem appropinquauit, abijcite ergo opera tenebrarum. Ales nuncius diei, id eſt, gallus qui nunciat diem aduentare. Verg. in Moreto. Excubitorque diem cantu prædixerat ales. Chriſtus, qui per gallum figuratur, Vocat ad uitam, id eſt ad ſe, q dixit, Ego ſum uia ueritas & uita. & alibi, Ego ſum lux mundi. Auferte clamat lectulos, clamat per gallum excitatorem. Lectulos ægros, id eſt, in quibus ægroti ſolent iacere neque poſſunt inde ſurgere. Sopores, deſides, ſcilicet ab effectu, quia nimius ſomnus deſidiam & languorem parit. Iam ſum proximus, id eſt, ego qui ſum Sol, lux uera quæ illuminat omnem hominem uenientem in hunc mundum, iam appropinquo, iuxta orietur timentibus nomen meum Sol iuſtitiæ. Poſt Solis ortū dicit per-

uenicndum eſſe. Neque expectandũ quouſq; ſol oriatur, iuxta illud Anacharſis ad Miſonē: Ante diem properas ò Miſon munus aratri, Ille refert, properat uiuere nemo ſatis. Addenda igitur eſt pars noctis laudibus diuinis. Serum eſt ſpernere cubile, id eſt, relinquere lectum poſt ortum Solis tardi eſt & deſidioſi: & ſubaudi culpandi, niſi partem noctis adieceris labori, id eſt, uigiliæ: nam quemadmodum ſomnus eſt quies rerum placidiſſima, ut dicit Ouid. ita uigilia eſt labor. Vox iſta, non ſolum galli, ſed etiam cæterarum auium quæ ſub lucem canunt. Strepunt .i. ſonāt, aut ad illud reſpicit, quòd cùm gallus cantaturus eſt, alas excutiens ſtrepitum facit. Sub ipſo culmine, ex Vergil. viij. Æneid. Et matutini uolucrũ ſub culmine cantus. Figura noſtri iudicis .i. figurate per illam uolucrum uocem intelligimus Chriſtũ, qui eſt iudex uiuorũ & mortuorum, iuxta illud, Pater omne iudicium dedit filio. Dic iam iamq;.i. cito uenturo. Suadet nos mortales Tectos tenebris .i. inuolutos peccatis, & opertos: Stratis ſegnibus, id eſt, lectis qui faciunt nos ſegnes: linquere quietem, id eſt, ſomnum, ut ſuprà, laborē appellans uigiliam. Aurora ſparſerit cœlum. Vergilius. iiij. Æneid. Et iam prima nouo ſpargebat lumine terras Tithoni croceum linques aurora cubile. Coruſcis flatibus, id eſt, flaminis, aut quia ſub auroram ſpirant auræ. Confirmet, id eſt, præparet ſcilicet, aurora, hoc eſt, tempus matutinum. Nos omnes exercitos, id eſt, exercitatos. Labore, id eſt, uigilia, ut ſuprà. Ad ſpem luminis, id eſt, Chriſti paulò pòſt orituri ut nos illuminet. Hic ſomnus, moraliter dicit: per ſomnum qui eſt mortis imago, intelligimus animę mortem, & per tenebras noctis intelligimus peccata, quæ ſuo torpore cogunt nos ſomno grauatos iacere & dormire. Sed uox Chriſti docentis ab alto culmine, unde gallus & aues cānunt, ut diximus. Adeſſe prope, pro accedere. Somni deſidia, ſub peccato. Ad terminos uitæ, id eſt, uſque ad horam mortis. Socordis, languentis. Sepultum, obrutum. Vergilius. ij. Æneid. Inuadunt urbem ſomno uinoque ſe-

pultam. Suæ lucis, id eſt, cœleſtis, unde traxit originem, aut Suæ lucis, id eſt, Chriſti. Ferunt, ea eſt hominum opinio, atque hodie uulgo id creditur. Sparſim timere, qui prius agminatim incedebāt. Quod uidetur ſimile illi quod Anchiſes apud Vergilium in. vi. Æneid. dicit: Et me ſæuus equis Oriens afflauit anhelis. Inuiſa uicinitas, reddit cauſam cur dæmones fugiunt: quia ſcilicet ciuitas lucis fugat ſatellites noctis, id eſt, Chriſtus dæmones. Rupto ſitu, id eſt, ſqualore ſiue torpore noctis: unde Vergilius vi. Æneid. per loca ſenta ſitu, dixit. Hoc eſſe ſignum, ſcilicet, cum Gallus canit, ſcimus quòd lux noſtra prope eſt. Liberi ſoporis, id eſt, ſopore liberati. Vis huius alitis, id eſt, Galli poteſtas. Fit nanque, ſenſus & ordo eſt, Petrus & quilibet homo fit peccator prius quàm præco lucis; id eſt, Gallus, hoc eſt, Chriſtus illuſtret. &c. Fleuit negator ſcilicet Petrus. Prolapſum ex ore nefas, quia oblitus ſui Chriſtum negauit, unde ad cantum Galli reſipuit & ad ſe rediit. Nec tale quicquam, ſed poſtea Petrus permanſit in fide uſque ad mortem. Lubrico linguæ, id eſt, lubricitate, quia nunquam tale uerbum eſt lapſum ex ore illius. Inde eſt, quòd illo tempore quo Gallus canit, credibile eſt Chriſtum ſpoliata morte rediſſe ad ſuperos. Tempore quietis, id eſt, ſomni, ut ſuprà. Vigor mortis, iuxta illud prophetæ: Ero mors tua ò mors. Vis dici, id eſt, Chriſtus qui dies eſt. Noctem, id eſt, diabolum. Iamiam hortatur occaſione temporis, ut ceſſemus à peccatis, & uigilemus Chriſto. Improba quieſcant, id eſt, mala noſtra ceſſent. Et culpa furua, id eſt, nigra & tenebroſa: quia ut diximus per tenebras peccata intelligimus: unde eſt illud, Abiiciamus opera tenebrarum. Noxa lethalis, peccatum quod mortem parit. Perpeſſa ſuum ſomnum, id eſt, ceſſationem à peccatis. Marceat, torpeſcat, & ceſſet. Viciſſim, quia ut ſomni & uigiliæ uiciſſitudo eſt: ita eſſe debet peccatorū & reſurrectionis à peccato. Meta noctis clauditur, id eſt, terminus noctis finitur, hoc eſt, ſub ortum ſolis. Ciamus, id eſt, uocemus ſiue

moueamus: & declinatur, cio, cis, & cieo, cies. Sobrij ante cibum. Intenta, attenta: nam qui remiſſus eſt in orando, facile dormitat. Obliuio profunda, quoniam in profundo ſomno omnium rerum obliuiſcuntur. Preſſum, id eſt, uim ſentiendi, quia omnia membra in ſomno torpent. Conuolutis artubus, id eſt, omnibus membris impeditis, neque officium ſuum exercentibus. Senſum dico Vagantem uanis ſomnijs, id eſt, ſolutum ad uana tantum phantaſmata. Sunt nempe, comparat bona fortunæ tenebris noctis: uera autem bona, hoc eſt, animi, comparat luci dici: itaque illa agimus quaſi in tenebris, hæc autem in luce. Aurum, uoluptas, omnia hæc bona opinata & falſa quæ nos inflant in ſuperbiam, adueniẽte luce euaneſcunt, ideo dicit: Fit mane, id eſt, ſi lux oriatur. Diſiice, id eſt, diſſipa. Vergilius primo Aeneid. Et diſiice corpora ponto. Vincula noctis, id eſt, peccatorum quibus impliciti ſumus. Peccatum uetus, quo ſumus inueterati. Ingere lumen, id eſt, illuſtra nos tuo lumine, hoc eſt gratia & uenia tua.

HYMNVS MATVTINVS.

Carminis ratio eadem eſt,
quæ eſt ſuperioris.

NOX, & tenebræ, & nubila,
Confuſa mundi, & turbida,
Lux intrat, albeſcit polus,
Chriſtus venit, diſcedite.
Caligo terræ ſcinditur
Percuſſa Solis ſpiculo,
Rebusq́ iam color redit,
Vultu nitentis ſyderis.
Sic noſtra mox obſcuritas,
Fraudisq́ pectus conſcium,
Ruptis retectum nubibus,

Regnante palleſcit Deo.
Tunc non licebit claudere,
Quod quiſque fuſcum cogitat,
Sed mane clareſcent nouo
Secreta mentis prodita.
Fur ante lucem ſqualido
Impunè peccat tempore,
Sed lux dolis contraria
Latêre furtum non ſinit.
Verſuta fraus, & callida,
Amat tenebris obtegi,
Aptamq́ noctem turpibus
Adulter occultus fouet.
Sol ecce ſurgit igneus,
Piget, pudeſcit, pœnitet,
Nec teſte quiſquam lumine
Peccare conſtanter poteſt.
Quis mane ſumptis nequiter
Non erubeſcit poculis,
Cum ſit libido temperans,
Caſtumq́ nugator ſapit?
Nunc nunc ſeuerum viuitur,
Nunc nemo tentat ludicrum,
Inepta nunc omnes ſua
Vultu colorant ſerio.
Hæc hora cunctis vtilis
Qua quiſque, quod ſtudet, gerat,
Miles, togatus, nauita,
*Inſitor. Opifex, arator, *inſtitor.
Illum forenſis gloria
Hunc triſte raptat claſſicum,
Mercator hinc ac ruſticus
Auara ſuſpirant lucra.
At nos lucelli ac fœnoris
Fandiq́ prorſus neſcii,
Nec arte fortes bellica,

Te Chriſte ſolum nouimus.
Te mente pura,& ſimplici,
Te voce,te cantu pio,
Rogare curuato genu
Flendo,&canendo diſcimus.
His nos lucramur quæſtibus,
Hac arte tantum viuimus,
Hæc inchoamus munera
Cum ſol reſurgens emicat.
Intende noſtris ſenſibus,
Vitamq; totam diſpice:
Sunt multa fucis illita,
Quæ luce purgentur tua.
Durare nos tales iube,
Quales remotis ſordibus,
Nitere pridem iuſſeras,
Iordane tinctos flumine.
Quodcunque nox mundi dehinc
Infecit atris nubibus,
Tu *rex Eoi ſyderis *lux
Vultu ſereno illumina.
Tu Sancte,qui tetram picem
Candore tingis lacteo;
Ebenoq; cryſtallum facis,
Delicta tergens liuida.
Sub nocte Iacob cærula
Luctator audax angeli
Eouſque dum lux ſurgeret,
Sudauit impar prælio.
Sed cum iubar clareſceret,
Lapſante claudus poplite,
Fœmurq; victus debile.
Culpæ vigorem perdidit.
Nutabat inguen ſaucium,
Quæ corporis pars vilior,
Longeq; ſub cordis loco,

Diram fouet libidinem.
Hæc nos docent imagines,
Hominem tenebris obſitum,
Si forte non cedat Deo,
Vires rebelles perdere.
Erit tamen beatior
Intemperans membrum cui
Luctando claudum, & tabidum
Dies oborta inuenerit.
Tandem faceſſat cæcitas,
Quæ noſmet in præceps diu
Lapſos ſiniſtris greſſibus,
Errore traxit deuio.
Hæc lux ſerenum conferat,
Puroſq; nos præſtet ſibi,
Nihil loquamur ſubdolum,
Voluamus obſcurum nihil.
Sic tota decurrat dies,
Ne lingua mendax, nec manus.
Oculi ne peccent lubrici,
Ne noxa corpus inquinet.
Speculator adſtat deſuper,
Qui nos diebus omnibus,
Actuſq; noſtros proſpicit
A luce prima in veſperum
Hic teſtis, hic eſt arbiter,
Hic intuetur quicquid eſt
Humana quod mens concipit,
Hunc nemo fallit iudicem.

N *ox & tenebræ) Hymnus qualis ſuperior, Ales diei nuncius. Matutinum tempus eſt inter gallicinium & ortum Solis, ex occaſione temporis in quo incipiunt tenebræ euaneſcere & lux increbeſcere, multa dicit de tenebris, hoc eſt, peccatis, & de luce, id eſt, de Chriſto. dicit igitur: O nox & ò tenebræ & ò nubila mundi confuſa*

& turbida, quia in tenebris omnia confunduntur, ſicut in luce diſcernuntur. Lux intrat, ſubaudi feneſtras. Perſius: Iam clarum mane feneſtras intrat. Albeſcit, luceſcit. Chriſtus uenit, qui eſt ſol iuſticiæ. Caligo terræ, id eſt, tenebræ quæ fiunt Sole ab aſpectu noſtro ſubtracto terra interueniente, quia ſi terra non eſſet, nullæ eſſent tenebræ, quia ſol cuncta illuſtraret. Spiculo Solis, ad fabulam alludit, quæ in Apollinem ſagittas refert propter radios, nam ſpiculum ſagitta eſt. Color redit rebus qui fuerat ablatus à tenebris noctis, unde Vergilius: Et rebus nox abſtulit atra colorem. Vultu nitentis ſyderis, id eſt, ex præſentia Solis. Sic noſtra, ſenſus eſt, quòd quemadmodum Sole omnia illuſtrantur, ſic noſtræ tenebræ, hoc eſt peccatorum ſordes à Chriſto purgentur. Pectus conſcium fraudis, id eſt, in quo fraudes latent. Retectum, id eſt, apertū. Vergilius, Radijsque retexerit orbem. Palleſcat, pro albeſcat, & alludit ad tempus matutinum quo aurora pallet. Vergil. iiij. Aeneid. Tithoni croceum linquens auroræ cubile. Tunc, cum Chriſtus Sol iuſticiæ ortus fuerit, qui omnia occulta reteget. Fuſcum, id eſt, nigrum, hoc eſt turpe. Nouo mane, id eſt, noua luce, quia deum nihil latet, cum ſit lux. Vergilius. iij. Georg. Dum mane nouum dum gramina canent. Secreta prodita, id eſt, manifeſtata. Ante lucem, quia qui male agit odit lucem. Squallido tempore, id eſt, tenebroſo, hoc eſt inerti & inculto. Peccat impune, quia ſine arbitris furatur, ſed non impune niſi ad tempus, quia nihil occultū quod nō reueletur. Lux. i. dies. Contraria dolis, id eſt, fallere cupientibus. Fouet noctem, id eſt, amplectitur & amat, quia ut diximus, qui male agit, odit lucem. Sol igneus, ex opinione antiquorum, aut ab effectu. Piget, pudeſcit, pœnitet, quia turpiter facta lateſcunt. Peccare conſtanter, quia non conſtabit ſibi ipſi, ſed mutabit uitæ modum. Sumptis poculis, ſcilicet nocte heſterna: quia pudet nos fuiſſe ebrios. Cum. i. quo tempore. ſ. matutino. Libido fit temperans, id eſt, libidinoſus continet à uoluptatibus. Nugator, id eſt, qui per

noctem nugas agebat & delibabat. Sapit, id eſt, ſapiens eſt & reſipiſcit, caſtum.i.caſte & műde. Nunc.ſ.tempore matutino. Viuitur ſeuerum, pro ſeuere. Ludicrum.i.nemo ludit. Omnes colorăt uultu ſerio .i.accommodant uultum grauem & triſtem, & diſſimulăt ſuas ineptias. Hæc hora .ſ.matutina. Eſt utilis.i.eſt accōmodata uſui & operibus. Gerat quod ſtudet.i.adminiſtret ſuum officiű. Miles, qui uerſatur in bello. Togatus, qui exercet artes pacis, unde eſt illud Cicerōis: Cedăt arma togæ. Inſtitor, mercatores, qui merces exercent. Illum forenſis gloria.ſ.togatum qui agit cauſas in foro. Hunc rapit claſſicum triſte, id eſt, militem: nam claſſicum eſt ſonus tubæ cũ canitur ad pugnã quod triſticiam affert pugnaturis militibus. Hinc.i.à tempore matutino. Suſpirăt lucra, quia negociătur ut lucrentur. At nos.ſ.boni Chriſtiani & religioni dediti. Neſcii lucri & fœnoris, ut mercatores: & neſcij fandi .i.agendi cauſas in foro. Arte bellica, ut milites. Pura & ſimplici.i. uni tantum rei intenta. Iuuenal. Tum fœmina ſimplex. & Horatius, Simplex mundicijs. Dicimus te, id eſt, laudamus te. Horatius, Prima dicte mihi ſumma dicende camœna. His quæſtibus, id eſt, lucris, aut quæſtubus, ut uult Valla. Hæc munera, id eſt, officia. Noſtris ſenſibus.i.precibus quas mente concipimus & uoce effundimus. Diſpice, aſpice & circũſpice, & tuo fauore proſequere. quia ut inquit Seruius, aſpectus Dei ſemper fauorem affert. Illita fucis, id eſt, maculata uitijs: legitur & fuſcis, id eſt, inquinata tenebris, & ſic magis cohæret ſequẽs litera, cũ dicit, luce purgentur tua: aut reſpicit ad aliam ſolis proprietatẽ, quæ nõ ſolum illuſtrat ſed etiam purgat. Durare tales, id eſt, perſeuerare. Quales tinctos flumine Iordane, id eſt, aqua baptiſmatis, quæ iam inde à Chriſti baptiſmate fuit cõſecrata: remotis ſordibus, quia per baptiſma delentur peccata, hoc eſt, originale & actuale. Nox mundi, id eſt, peccata quæ per noctem intelliguntur. Dehinc, id eſt, poſt baptiſma. Atris nubibus, quæ ſubtrahunt lucẽ. Syderis eoi, id eſt, lucis matutinæ, Illumina, abijciendo te-

ne

nebras & inferendo lucem. Tetram picem, id eſt, nigrorem peccatorum. Tingis, lauas & in candorem uertis. Iuuenalis, quanq̃ in diuerſa ſentẽtia: Qui nigrum in candida uertunt. Eſaiæ primo, Si fuerint peccata ueſtra ut coccinum quaſi nix dealbabuntur. Cryſtallum, aquam congelatam ſiue lapidem, quæ alba ſunt. Ebeno .i. ex ebeno, quæ materia nigra eſt. Vergilius primo Georg. India nigrum fert ebenum. Liuida, nigra, ut ſæpe diximus. Sub nocte, per exemplum Iacob luctantis cum angelo probat quod dixit, quòd per tenebras intelligimus peccatum & per lucem culpæ remiſſionem: nam quemadmodum legimus Gene. cap. xxxij. Iacob rediens ex Meſopotamia, cum ueniſſet ad locum quem ipſe uocauit Phanuel, per totam noctem luctatus eſt cum angelo, quod erat quaſi deo reſiſtere: ſed poſtea ſub auroram, hoc eſt, luce aduentante ceſſit, quia tacto ab angelo coxendicis neruo claudicauit, atque ita uictus eſt. Sub nocte, ordo eſt. Iacob luctator audax impar prælio angeli ſudauit. Eouſque, id eſt, quoad ſurgeret, quod factum eſt. Sub nocte cærula, id eſt, nigra, uel potius ad cœli colorem retulit. Poplite lapſante, id eſt, labenter ſucciduo. Vergilius. ij. Æneid. Multo lapſantem ſanguine nati traxit. Victus fœmur debile, id eſt, ab angelo debilitatum, & eſt ſynechdoche. Perdidit uigorem culpæ, id eſt, uires ſuas quibus angelo reſiſtens peccabat. Inguen pro coxendice poſuit: quæ è regione inguinum eſt. Nutabat, uacillabat & claudicabat. Pars uilior corporis. Horatius primo ſermonum, Inguen ad obſcœnum ſubductis uſque facetus. Longe ſub loco cordis, quia inguina & partes genitales diſtant à corde in quo uiget ſapientia. Hæ imagines, id eſt, figuræ. Hominem obſitum tenebris, id eſt, peccatis inuolutum. Vires rebelles, id eſt quibus deo reſiſtit. Perdere, quia fruſtra reſiſtit. Sed ille eſt beatior cui membrum intemperans & inobediens. Dies inuenerit claudum & tabidum .i. luxatum & conuulſum. Tandem faceſſat, hortatur fugiendas eſſe tenebras, & ſequendam eſſe lucem. Faceſſat cæcitas .i. recedat

dat: nam faceſſere tum facere tum recedere ſignificat. Liuinc faceſſe hinc Tarquinias aut Corinthum. Siniſtris greſſibus, quia uia ſiniſtra in præcipitium trahit, ex ſententia literæ Pythagoreæ. Serenum, animi tranquillitatē. Puros, ſine ulla perturbatione. Obſcurum, id eſt, tenebricoſum. Oculi lubrici, id eſt. libidinoſi, & quibus ducibus præcipitamur. Speculator, teſtis & arbiter quem nō poſſumus quicquam celare. Quod mens concipit, quia ſcrutans corda & renes.

HYMNVS ANTE CIBVM.

Carmen Alcmanium, trimetrum, hypercatalecticum monocolon, pentaſtrophon, conſtans tribus Dactylis & ſemipede, id eſt, heptimemetri heroica, hoc modo:

– v v – v v – v v v

O Crucifer bone lucifator,
Omniparens pie, verbigena,
Ædite corpore virgineo.
Sed prius in genitore potens,
Aſtra, ſolum, mare quàm fierent.
Huc nitido precor intuitu,
Flecte ſalutiferam faciem,
Fronte ſerenus: & inradia,
Nominis vt ſub honore tui
Has epulas liceat capere.
Te ſine dulce nihil domine,
Nec iuuat ore quid appetere,
Pocula ni prius atque cibos
Chriſte tuus fauor imbuerit,
Omnia ſanctificante fide.
Fercula noſtra Deum ſapiant,
Chriſtus & influat in pateras
Seria, ludicra, verba, iocos,
Denique quod ſumus, aut agimus,
Trina ſuperna regat pietas.
Hic mihi nulla roſæ ſpolia,
Nullus aromate fragrat odor,

Sed

Sed liquor influit ambroſius,
Nectareamq; fidem redolet
Fuſus ab vſque patris gremio.
  Sperne Camœna leues ederas,
Cingere tempora quîs ſolita es.
Sertaq; myſtica dactylico
Texere docta liga ſtrophio
Laude dei redimita comas.
  Quod generoſa poteſt anima,
Lucis, & ætheris indigena,
Soluere dignius obſequium,
Quàm data munera ſi recinat
Artificem modulata ſuum?
  Ipſe homini quia cuncta dedit,
Quæ capimus dominante manu
Quæ polus, aut humus, aut pelagus
Aëre, gurgite, rure creant,
Hæc mihi ſubdidit, & ſibi me.
  Callidus inlaqueat volucres
Aut pedicis dolus, aut maculis,
Inlita glutine corticeo
Vimina plumigeram ſeriem
Impediunt, & abire vetant.
  Ecce per æquora fluctiuagos
Texta greges ſinuoſa trahunt.
Piſcis item ſequitur calamum,
Raptus acumine vulnifico
Credula ſaucius ora cibo.
  Fundit opes ager ingenuas,
Diues ariſtiferæ ſegetis,
Hic vbi vitea pampineo
Brachia palmite luxuriant,
Pacis alumna vbi bacca viret.
  Hæc opulentia Chriſticolis
Seruit, & omnia ſuppeditat.
Abſit enim procul illa fames

Cædibus vt pecudum, libeat
Sanguineas lacerare dapes.
Sint fera gentibus indomitis
Prandia, de nece quadrupedum
Nos oleris coma, nos ſiliqua
Fœta legumine multimodo
Pauerit innocuis epulis.
Spumea mulctra gerunt niueos
Vbere de gemino latices,
Perq; coagula denſa liquor
Inſolidum coit, & fragili
Lac tenerum premitur calatho.
Mella recens mihi Cecropia
Nectare ſudat olente fauus,
Hæc opifex apis aërio
Rore liquet, tenuiq; thymo,
Nexilis inſcia connubii.
Hinc quoque pomiferi nemoris
Munera mitia proueniunt,
Arbor onus tremefacta ſuum
Deciduo grauis imbre pluit,
Puniceosq; iacit cumulos.
Quæ veterum tuba, quæve lyra
Flatibus incita, vel fidibus,
Diuitis omnipotentis opus,
Quæq; fruenda patent homini,
Laudibus æquiparare queat?
Te pater optime manè nouo,
Solis & orbita cum media eſt,
Te quoque luce ſub occidua
Sumere cum monet hora cibum,
Noſtra deus canet armonia.
Quod calet halitus interior,
Corde quod abdita vena tremit,
Pulſat & incita quod reſonam
Lingua ſub ore latens caueam,

Laus ſuperi patris eſto mihi.
Nos igitur tua ſancta manus
Ceſpite compoſuit madido,
Effigiem meditata ſuam.
Vtq; foret rata materies,
Flauit & indidit ore animam.
Tunc peramœna viretra iubet
Frondicomis habitare locis,
Ver vbi perpetuum redolet,
Prataq; multicolorata latex
Quadrifluo celer amne rigat.
Hæc tibi nunc famulentur ait,
Vſibus omnia dedo tuis,
Sed tamen aſpera mortifero
Stipite carpere poma veto,
Qui medio viret in nemore.
Hic draco perfidus indocile
Virginis inlicit ingenium,
Vt ſocium male ſuada virum
Mandere cogeret ex vetitis,
Ipſa pari peritura modo.
Corpora mutua noſſe nefas,
Poſt epulas inoperta vident
Lubricus error & erubuit:
Tegmina ſuta parant foliis,
Dedecus vt pudor occuleret.
Conſcia culpa deum pauitans
Sede pia procul exigitur.
Innuba fœmina quæ fuerat,
Coniugis excipit imperium,
Fœdera triſtia iuſſa pati.
Autor & ipſe doli Coluber
Plectitur improbus, vt mulier
Colla trilinguia calce terat,
Sic coluber muliebre ſolum
Suſpicit, atque virum mulier.

His

His ducibus vitioſa dehinc
Poſteritas ruit in facinus,
Dumq́ rudes imitatur auos,
Fasq́, nefasq́ ſimul glomerans,
Impia crimina morte luit.
Ecce venit noua progenies,
Æthere proditus alter homo,
Non luteus, velut ille prius:
Sed Deus ipſe gerens hominem,
Corporeisq́ carens vitiis.
Fit caro viuida ſermo patris,
Numine quem rutilante grauis
Non thalamo, neq; iure tori,
Nec genialibus inlecebris
Intemerata puella parit.
Hoc odium vetus illud erat,
Hoc erat aſpidis atq; hominis
Digladiabile diſſidium,
Quod modo cernua fœmineis
Vipera proteritur pedibus.
Ædere namq; Deum merita
Omnia virgo venena domat,
Tractibus anguis inexplicitis
Virus inerme piger reuomit,
Gramine concolor in viridi.
Quæ feritas modo nõ trepidat,
Territa de grege candidulo?
Impauidas lupus inter oues
Triſtis obambulat, & rabidum
Sanguinis immemor os cohibet.
Agnus enim vice mirifica
Ecce leonibus imperitat,
Exagitansq́ truces aquilas
Per vaga nubila, perq́ Notos
Sydere lapſa columba fugat.
Tu mihi Chriſte columba potẽs,

San

Sanguine paſta cui cedit auis,
Tu niueus per ouile tuum
Agnus hiare lupum prohibes.
Sub iuga tigridis ora premens.
Da locuples Deus hoc famulis
Rite precantibus, vt tenui
Membra cibo recreata leuent,
Neu piger immodicis dapibus
Viſcera * tanta grauet ſtomachus. *tenſa
Hauſtus amarus abeſto procul,
Nec libeat tetigiſſe manu
Exitiale quid, aut vetitum,
Guſtus & ipſe modum teneat.
Hoſpitet vt iecur incolume.
Sit ſatis anguibus horrificis,
Liba quod impia corporibus
Ah miſeram peperere necem.
Sufficiat ſemel ob facinus
Plaſma dei potuiſſe mori.
Oris opus, vigor igneolus
Non moritur, quia flante Deo
Compoſitus, ſuperoq́ꝫ fluens
De ſolio patris artificis,
Vim liquidæ rationis habet.
Viſcera mortua quinetiam
Poſt obitum reparare datur,
Vtq́ꝫ ſuis iterum tumulis
Priſca renaſcitur effigies,
Puluereo coëunte ſitu.
Credo equidem, neq́ꝫ vana fides
Corpora viuere more animæ:
Nam modo corporeum memini
De Phlegethonte gradu facili
Ad ſuperos remeaſſe Deum.
Spes eadẽ mea membra manet,
Quæ redolentia funereo

Iuſſa

Iuſſa quieſcere ſarcophago.
Dux *parilis rediuiuus homo — *parili rediui
Ignea Chriſtus ad aſtra vocat. — uus humo..

O *Crucifer bone lucisator)Carmen eſt monocolon alcmanium dactylicum,trimetrum,hybercatalecticum, conſtans tribus dactylis & ſyllaba. Principio inuocat Chriſtum ac proinde totam trinitatem,hortaturq; ſeipſum ad cibi parſimoniam,& ſobriam cœnam,quaſi ſit ieiunium ecclesiæ completurus. O crucifer, qui tuliſti crucem ad locum caluariæ ubi paſſus es, & nunc fers illam quaſi uictoriæ inſignia.Luci ſator,id eſt,lucis creator. Omniparens,id eſt,omnium rerum pater,quia per filium pater omnia creauit, & ipſe per ſe cum patre & ſpiritu ſancto creator eſt. Verbigena,fuit tempus quo non putabamus de Chriſto poſſe dici uerbigenam,& reuera ſi uerbigena exponatur uerbum genitum,recte dicitur:ſed nos conſimilium ſequebamur rationem, nam uerbigena ita exponendū eſt,uerbo genitus:ſicut Martigena Marte genitus, Iunonigena Iunone genitus.improprie igitur dixit uerbigena,ſicut infra in hymno natalis Chriſti dixit: Ex ore quamlibet patris ſis ortus & uerbo æditus: neq; enim eſt partus uerbo, ſed eſt uerbum à patre partum ſiue æditum. Ædite, generate & parte. Iuuenalis: Si bos æderet agnum.In genitore,id eſt,cum genitore. Nitido intuitu, id eſt, ſereno uultu. Inradia, inſpira, ſanctifica, ſubaudi nos.Tuus fauor imbuerit,id eſt,inſpirauerit & impleuerit.Fide ſanctificāte,id eſt,nobis omnia per fidem cooperantibus, quæ nos ſanctificat tibi. Sapiant deum,id eſt, diuinum habeant ſaporem, ſicut dicimus melimela poma quæ ſapiunt mel. Influat in pateras, id eſt,inſpiret in uina,ut uinum quoq; ſapiat Chriſtum. Seria,quæ opponuntur iocis.Ludicra,id eſt,ludos: qui permiſſi ſunt ad ceſſationem & quietem,& denique omnia uerba quæ loquuntur,nam & uirtutem quandam ponit Ariſtoteles in huiuſ modi rebus in.ij.& .iiij.Ethi.Hic mihi,id eſt,in hoc meo*

pran

prandio ſiue cœna, non facio quod ſolent diuites & potentes in conuiuijs ſumptuoſioribus, qui coronati & unguentis delibuti diſcumbunt. Spolia roſæ.i.coronæ ex roſis, quæ ad hoc afferuntur ex roſetis. Ex aromate, ex rebus odoratis. Sed ambroſius liquor.i. ſuccus diuinus, .i. quod ſuprà dixit, qui Deum ſapiant. Eſt nanq; ambroſia quemadmodũ poëtæ dicunt, cibus deorum: ſicut nectar illorum potus. Fuſus.i.deſcendens ex cœlo. Camœna, ò muſa Chriſtiana. Sperne hederas, quibus coronaris in deſcribendis poëmatis ſecularibus: nam hederæ cõſecratæ ſunt Baccho poëtarum deo peculiari, ſicut laurus Phœbo. Martial. Quid poſſunt hederæ Bacchi dare. Sertaq;, ordo eſt, tu ò muſa docta texere ſerta myſtica.i.coronas non lauraceas & hederaceas, ſed ex ſacris literis contexta: tu inquam, Redimita laude Dei.i.ornata & inſtructa rebus diuinis. Liga caput.i.corona, & cinge caput ſtrophio .i. corona. Vergil.in copia. Et grauidum roſeo necte caput ſtrophio. aliàs accipitur pro cingulo. Anima indigena ætheris, quæ habet cœleſtem originem. Iuuenalis, Senſum à cœleſti demiſſum traximus arce. Modulata ſuum artificem .i. laudans Deum canendo. Recinat munera data .i. cantet beneficia deo accepta, quæ omnia numerat per genera, & primo uolucres cœli, deinde piſces maris, poſtea terræ fructus, iuxta illud Geneſis primo, Faciamus hominem ad imaginem & ſimilitudinem noſtram, & præſit piſcibus maris & uolatilibus cœli, & beſtijs uniuerſæ terræ. Ipſe homini, quia omnia ſubiecit pedibus eius, & hominem ſibi. Quæ polus.i.uolucres cœli, hoc eſt aëris. Callidus dolus, quia niſi parentur inſidiæ uolucribus, non poſſumus illas capere, itaque opus eſt calliditate & dolis. Aut pedicis.i.laqueis quibus à pedibus capiantur. Vergilius primo Georg. Tunc laqueis captare feras & fallere uiſco: & ibidem, Tunc gruibus pedicas & retia ponere ceruis. Aut maculis, retibus maculoſis: ſunt autem maculæ ipſa retis foramina, mallas Hiſpani uocant. Vimina illita, id eſt, uirgæ perunctæ. Glutine corticeo, id eſt, uiſco

quod ſit aut ex corticibus quarundã arborũ, aut ex uiſco quod innaſcitur ex ſtercore turdorũ. de quo Verg. 6. Æn. Quale ſolet ſyluis brumali frigore uiſcum Fronde uirere noua, quod non ſua ſeminat arbos, Et croceo fœtu teretes circundare truncos. Seriem plumigeram, id eſt, aues quæ gregatim & ex ſerie uolant ſicut grues. Vetant abire, id eſt, capiunt illas. Texta ſinuoſa .i. retia ſinus multos habentia, contexta ex canabe aut lino. Greges fluctiuagos .i. piſces, qui, ut dicit Pſalmiſta, perambulant ſemitas maris. Acumine uulnifico .i. hamo, qui non poteſt capere piſcem niſi uulnus inferat. Sequitur calamum .i. harundinem qua trahitur: piſcis inquam, ſaucius ora credula cibo .i. quæ nimium credide runt eſcæ latenti in hamo. Opes ingenuas .i. quas decet homines ingenuos eſitare. Segetis ariſtiferæ .i. frumẽti, quæ ſola habet ariſtas, puta ordeum, triticum, tipha, far, ſemẽ. Brachia uitea .i. uitium, quæ à ſimilitudine noſtrorum brachiorum brachia dicuntur in arboribus: quæ ex trunco diuiduntur ſicut rami ex brachijs, & germina ex ramis. Vergil. vi. Æneid. In medio ramos annoſaque brachia pandit ulmus opaca ingens. Luxuriant palmite .i. effunduntur in palmites, qui ſunt quaſi rami in uite. Pampineo .i. pampinis, hoc eſt, frondibus pleno. Bacca alumna pacis .i. oliua quæ eſt inſigne pacis. Vergil. ij. Georg. Et placitam paci nutritor oliuam. Et Ouid. vi. Metamorph. Circuit extremas oleis pacalibus oras. Suppeditat, ſubminiſtrat. Abſit, Chriſtianos non decere eſus carnium dicit, ex ſententia Pythagoræ, qui mortalibus eſum carnium interdixit. Illa fames .i. cibi appetitus. Cædibus pecudum. Vergil. ij. Georg. Ante impia quàm cæſis gens eſt epulata iuuencis Aureus hãc uitam in terris Saturnus agebat. & in ſacris literis legimus ante diluuium non fuiſſe uſum carniũ. Oleris coma .i. folia herbarum hortenſium. Siliqua fœta .i. plena: ſunt autem ſiliquæ folliculi illi ſiue uaginæ in quibus legumina proueniunt. Epulis innocuis .i. quæ nulli nocent animali, imò præſtant ne noceatur. Mulctra, uaſa il-

illa lactis exceptoria, quæ & mulctralia dicuntur. Vergilius in Bucolicis: Bis uenit ad mulctrā, binos alit ubere fœtus. Idem in.iiij.Georg. Implebunt mulctralia uaccæ. Spumea, ſpumantia cum lac emungitur. Niueos latices, i.d eſt, lac. Gemino ubere, puta caprarum & ouium & boum: nam quæ plurimos procreant fœtus, plures habent papillas, ut ſues. Per coagula denſa, effectiue pro condenſantia. Liquor, id eſt, lac liquidum. Coit, id eſt, ſolideſcit inſpiſſaturque. Lac tenerum, id eſt, non pingue ſed ſubtile ſerum ſignificat, nam pingue coagulatur in caſeum. Calatho fragili, id eſt, fiſcina unde lac exprimitur. Mella recens, ordo eſt, Fauus qui conſtat melle & cera. Recens cum primum eximitur ex aluco apum. Sudat mihi, id eſt, quaſi ſudorem mittit. Mella cecropia, id eſt, optima & generoſa, qualia ſunt ex Hymetto monte Attico: celebratur autem mel Atticum apud omnes autores, maximè apud Galenum. Nectare olente, ad Thymi odorem retulit, de quo Verg.i.Georg. Redolentq; thymo fragrantia mella. Apis opifex .i.mellis operatrix. Liquet hæc, ſcilicet mella, ex rore cæli & floribus thymi concinnat in liquorem. Nexilis inſcia connubij .i.quæ non nectitur alteri eiuſdem ſpeciei ut prolem generet: neque enim apis generat more aliarum animantium ex coitu. Vergil. 4. Geor.

Illum adeò placuiſſe apibus mirabere morem,
Quòd nec concubitu indulgent, nec corpora ſegnes
In Venerem ſoluunt, aut fœtus nixibus ædunt;
Verùm ipſæ natos folijs & ſuauibus herbis
Ore legunt, ipſæ reges paruosque Quirites
Sufficiunt.

Hinc quoque.i.ultra ſuperiora quæ diximus ex agro proueniunt poma. Munera mitia.i. poma matura. Verg. in Bucol. Sunt nobis mitia poma. Arbor tremefacta, concuſſa, Grauis, id eſt, onuſta pomis. Pluit imbre deciduo, id eſt, ad modum imbris demittit. Suum onus, id eſt, ſuos fœtus quibus eſt onuſta. Quæ ueterum, ſenſus eſt, quòd neque Homeri aut Vergilij tuba.i.grandiloquentia, aut boatus tragicus, neque lyra.i.poetæ lyrici, poteris

laudibus exæquare munera quæ accipimus à Deo. Flatibus, refertur ad tubam, & fidibus ad lyram. Opus, id eſt, quæ operatus eſt hominis cauſa. Te pater optime, ex hoc infert ſibi omni tempore agēdas eſſe gratias deo, pro muneribus acceptis. Mane nouo; ut ſuprà ex autoritate Vergilij. Sumere cùm monet hora cibum, antiqui non conſueuerunt ſumere cibum ante horā ueſpertinam: temporibus ſaluatoris noſtri hora nona diei cœnabāt, ſed & in noſtra religione ieiunantes non ſumebant cibos ante horam ueſpertinam. Noſtra harmonia, nota accentum in antepenultima. Quod calet, omnia ſua dicit autor debere laudare Deum. Quod halitus interior calet .i. ſpiritus qui attrahit ut refrigeretur cor & in corde caleſcit. Et quod uena abdita tremit .i. arteria abſcondita palpitat. Et incitata pulſat: unde & arteriarum pulſus dicitur. Et quod lingua latens in cauea .i. in oris concauitate: ſed caueam appellauit, quia aues quæ garriunt, caueis continentur: ita & lingua garrula in cauea eſt. Eſto mihi laus .i. totum expletur in laudem Dei. Nos igitur, igitur hoc in loco non illatiue ſed completiue tenetur. Tua manus compoſuit nos .i. plaſmauit & finxit. Ceſpite madido .i. terra humenti, quia terra aliàs non conſtaret. Ouid. pri. meta. Quam .ſ. terrā, ſatus Iapeto miſtam fluuialibus undis Finxit in effigiem moderantum cuncta deorum. Meditata .i. exercens & faciens ſimilitudinem ſuam, non quòd Deus habuerit tunc effigiem humanam, ut putauit Epicurus. Vt materia .i. corpus ſic formatū. Foret rata, quia in formæ cadauer iacebat. Flauit, Geneſis cap. ij. Formauit hominē de limo terræ, & inſpirauit in faciem eius ſpiraculum uitæ. Ore, id eſt, ſpiritu oris ſui, intus dedit animam. Tunc, id eſt, poſtquam illum creauit. Geneſis. ij. Tulit dominus deus hominem, & poſuit eum in paradiſo uoluptatis, ut operaretur & cuſtodiret illum. Iubet hominem .ſ. creatum. Locis frondicomis, id eſt arboroſis: nam frondes tantum ſunt arborū. Ver perpetuū .i. flores qui Veris tempore proueniunt. Martialis: Cùm breue ſicaneæ Ver populan-

lantur apes. Redolet, ad flores refertur ille odor. Latex celer, id eſt aqua celeriter fluens. Rigat prata multicolora, propter florum uarietatem in coloribus. Amne quadrifluo, id eſt, qui diuiditur in quatuor illa flumina, quæ oriuntur ex paradiſo uoluptatis, Phiſon ſcilicet, Gion, Tigris, Euphrates. Gene. ij. Et fluuius egrediebatur de loco uoluptatis ad irrigandũ paradiſum, qui inde diuiditur in quatuor capita. Famulentur ait, id eſt, ſeruiant. Gene. ij. Præcepitq; Deus homini dicens: Ex omni ligno paradiſi comede, de ligno autem ſcientiæ boni & mali ne comedas. Medio nemore, Gene. ij. Produxit lignum uitæ in medio paradiſi & lignum ſcientiæ boni & mali. Hic, tunc. Illicit, blanditijs attrahit ingeniũ. Indocile, aut pro indocto poſuit, hoc eſt, rudi, aut indocile bonarum .ſ. artium, & uirtutum, quæ in fœmina non reperiuntur, teſte Ariſtotele. Maleſuada, id eſt quæ ſemper malum ſuadet. Vergil. vi. Aeneid. Maleſuada fames. Corpora, ordo eſt, Poſt epulas, id eſt, poſtquam comederunt de ligno uetito. Vident corpora inoperta, id eſt, nuda: mutua, id eſt, alter alterius, & mutuo, & ſubaudi quæ corpora erat nefas noſſe, quia prius q̃ comederẽt non uidebant uerenda ſua. Lubricus error erubuit, id eſt poſtquã ſunt præuaricati per errorem erubuerunt. Tegmina, perizomata. Conſcia culpa .i. culpæ conſcij. Exigitur .i. expellitur. Ex ſede propria, non propria quando illam perdidit, ſed quæ fuiſſet propria ſi non peccaſſet. Innuba .i. uiro non ſubiecta, ſed ſocia & omniũ particeps: nam nubere eſt minori cõditione ſe coniugi ſuo dare. Martial. Vxori nubere nolo meæ: & ſequitur, Inferior matrona ſuo ſit Priſce marito, Non aliter fiunt fœmina uirq; pares. Ouidius quoq; Metam. Tibi nubere nympha uolentis notis cede dei. Vides quid eſt uirum nubere uxori ſuæ, hoc eſt eſſe inferiorẽ & ſubiectum illi. Igitur innubam dixit Euam, id eſt, uiro non ſubditam, unde ſubdit: coniugis excipit imperium .i. ſubditur illi, unde mulieri dixit deus, Sub poteſtate uiri eris & ipſe dominabitur tui. Fœdera triſtia .i. mulieri iniqua,

quia fœdera æqualia eſſe debent utrique parti. Plectitur id eſt, punitur. Colla trilinguia, id eſt, ſerpentis, qui uulgo putatur triplices habere linguas. Verg. iij. Geor. Linguis micat ore triſulcis. Calce terat, ad illud reſpicit quod ſerpenti dixit, Ipſa conteret caput tuum. Muliebre ſolum, id eſt, terrã quam mulier calcat, ſiue plantã pedis unde ſolea dicta. Suſpicit. i. obſeruat & ueneratur: & mulier ſuſpicit uirum: in priori tamen ſignificatione eſt pro ſurſum aſpicere, ut Vergil. Daphni quid antiquos ſignorum ſuſpicis ortus. In ſecũdo pro uenerari, ut Plinius Cæcilius in Epiſtolis: Patrem tuum ſuſpexerim magis an amauerim. His ducibus, id eſt, autoribus. Glomerans, miſcens et inuolues. Luit morte. i. pœna mortis. Impia, quæ. ſ. in Deum commiſit. Ecce uenit, proſequitur hominis à morte peccati liberationẽ. Noua progenies, ad illud Vergilij alludit: Iam noua progenies cœlo demittitur alto. uel ad illud Iere. 31 Creauit dominus nouũ ſuper terram, fœmina circundabit uirũ. Proditus, à procul datus. Alter homo, ſecundus Adã quem Paulus uocat nouũ hominẽ, ad Epheſios. 5. Induite inquit nouum hominem. Non luteus, uerus homo: ſed non propagatus cum traduce peccati primi hominis, ideo dixit carens uitijs. Sermo patris, uerbum. Sapientiæ. 18. Dum medium ſilentium teneret omnia, omnipotẽs ſermo tuus à regalibus ſedibus deſcendit. Numine quam, ordo eſt, quam carnem puella intemerata parit. Grauis, id eſt, grauida. Verg. in Bucolicis, Non inſueta graues tentabũt pabula fœtas. Numine rutilante. i. ſpiritũ ſancto ſplendente: et reſpicit ad ignis naturam in qua ſpiritus ſanctus ad diſcipulos uenit. Non thalamo, id eſt, matrimonio uirili. Neque illecebris, id eſt, uoluptatibus: genialibus, id eſt, coniugalibus. Horatius: Lectus genialis in aula eſt. nam Genius generationis erat deus. Hoc erat illud odiũ uetus, de quo Deus ad ſerpentem loquitur, inimicitias ponam inter te & mulierem, & ſemen illius. Diſſidium digladiabile; id eſt, diſcordia in qua digladiati ſunt homo & diabolus. Vipera cernua, id eſt, ſerpens in humum de-

ictus,nam illud ſignificat cernuus, unde illi dixit Deus: Super pectus tuum gradieris. Proteritur pedibus,ſcilicet uirginis deiparæ. Domat uenena.ſ. ſerpentis uenenalis. Tractibus,ordo eſt,Anguis concolor in uiridi gramine, quia uiridis eſt,unde Horatius uirides colubros dixit,& Vergil.Virides occultant ſpineta lacertos.Piger,id eſt,frigidus.Verg.Frigidus in pratis cantãdo rumpitur anguis. Aut piger,id eſt,iam debilitatus,unde dicit,reuomit uirus inerme.ſ. poſt Chriſti incarnationem. Tractibus inexplicitis,id eſt,ſinuoſis,& in ſpicas conuolutis.Quæ feritas,id eſt,omnes feræ timent inuadere gregẽ Chriſtianum.De grege candidulo,id eſt,baptiſmate mundato: unde & baptizati ueſte candida induuntur:& inde Dominica in albis celebratur,quia ea die cathecchumeni baptizabantur. Immemor ſanguinis,q̃a iam dediſcit ueſci ſanguine humano. Vice mirifica, id eſt, facta uiciſſitudine contra communem naturæ curſum. Imperitat leonibus, cum Agnus ſit præda leonum. Et columba lapſa ſydere, id eſt,de cœlo deſcendens,hoc eſt,Chriſtus,aliàs ſpiritus ſanctus,qui in illa ſpecie deſcendit poſt Chriſti baptiſmum,exagitans Aquilas truces,& cætera. Auis paſta ſanguine,hoc eſt Aquila,id eſt,dæmon, qui ſolet in mortales graſſari. Per lupum quoque & tigridem æquè Diabolum intelligit. Da locuples, poſt longam phraſin redit ad propoſitum. Leuent membra, id eſt,membra habeant non grauata cibo, ſed leuia & agilia. Stomachus grauet uiſcera tota, quaſi dicat, ſatis eſt ipſum eſſe aliquatenus cibo grauatum, ſed non occupet alia membra. Sed proprie ſtomachus eſt ipſum uentris os, & ſic ſtat melius ſententia. Hauſtus amarus, id eſt,potus qui in amaritudinem terminantur.Vnde eſt illud Anacharſis Scythæ. Tres uuas uitis fert,quarum prima uoluptas, ſecunda ebrietas,tertia mœſtitia. Exitiale,id eſt,mortiferum ipſi animæ. Iecur incolume, per iecur affectus intelligit, ex Platonis opinione. Anguibus horrificis, id eſt, dæmonibus. Libamina, quæ ante Chriſti natalem

offerebant dæmonibus. Semel, hoc eſt, morte naturali, quã ut ait Apoſtolus, ſtatutum eſt hominibus ſemel mori, ſed non morte animæ. Vigor igneolus, id eſt, anima. & eſt Vergil. vi. Æneid. Igneus eſt ollis uigor & cœleſtis ori go, oppoſitiue. Oris opus, id eſt, in quod, ut paulò antè diximus, inſpirauit ſpiraculum uitæ. Compoſitus, id eſt, citatus. De ſolio patris, hoc etiam ex ſententia Ariſtotelis, qui dicit animas non ex traduce corporis ſed à deo infundi. Liquidæ rationis, id eſt, puræ & ab omni contagione immunis. Viſcera mortua, id eſt, corpus caducum etiam reparabitur in die iudicij. Effigies priſca, id eſt, prior. Innaſcitur, pro renaſcitur ut ſtet uerſus. Situ puluereo, id eſt, puluere ſqualido & reſoluto. Credo equidem nec uana fides, Vergilij eſt ex quarto Æneid. Corpora uiuere, pro eſſe uictura, ut ſuprà: renaſcitur pro renaſcetur. More animæ, id eſt, ſicut anima corpori ſuperſtes uiuit, & eſt Iuuenalis: Vulgi perit omne cadauer more animæ. quanquam in diuerſa ſententia. Nam modo, Argumentum eſt Pauli Apoſtoli, ad probandum quòd ſumus reſurrecturi, quia Chriſtus primitiæ dormientium reſurrexit. Deum corporeum, id eſt, Chriſtum. De phlegethonte, id eſt, ab inferis, quia phlegethon inferorum fluuius eſt. Gradu facili non laborioſo, cum cæteris facilis ſit deſcenſus auerni, ut Vergilius in ſexto Æneid. dicit. Sed reuocare gradum ſuperaſque euadere ad auras, hoc opus hic labor eſt. Eadem ſpes, id eſt, reſurgendi à mortuis ad ſuperos. Manet mea, id eſt, expectat, id eſt, expecto reſurrectionem mortuorum. Quæ redolentia, more antiquorum, qui odoribus aromaticis condiebant corpora. Sarcophago, ſepulchro. Chriſtus homo rediuiuus, id eſt, qui ex morte redijt ad uitam. Iuuenal. Ac uelut exhauſta rediuiuus pullulet arca nummus. Dux parilis, id eſt, mihi æqualis in natura humana, & dux meus uocat membra &c. Ad aſtra ignea, ſecundum Platonem & antiquos, ſed ut inquit, Ariſtoteles in primo de cœlo, illa opinio adhuc uigebat ſuis temporibus.

HYM:

HYMNVS POST CIBVM.

Metrum monocolon hendecaſyllabum Phalcium, conſtans Spondeo, Dactylo, & tribus Trochæis, hoc modo.

– – ⏑⏑ – ⏑ – ⏑ – ⏑

PAſtis viſceribus, ciboq́; ſumpto,
Quem lex corporis imbecilla poſcit,
Laudem lingua Deo patri rependat:
Patri, qui Cherubim ſedile ſacrum,
Nec non & Seraphim ſuum ſupremo
Subnixus ſolio tenet, regitq́;.
Hic eſt, quem Sabaoth deum vocamus,
Expers principii, carensq́; fine,
Rerum conditor, & repertor orbis.
Fons vitæ liquida fluens ab arce,
Infuſor fidei, ſator pudoris,
Mortis perdomitor, ſalutis autor.
Omnes quòd ſumus, aut vigemus, inde eſt:
Regnat ſpiritus ille ſempiternus,
A Chriſto ſimul & parente miſſus.
Intrat pectora candidus pudica,
Quæ templi vice conſecrata rident,
Poſtquàm combiberint deum medullis.
Sed ſi quid vitii, dolive naſci
Inter viſcera iam dicata ſenſit,
Seu ſpurcum, refugit celer ſacellum.
Tetrum flagrat enim vapore craſſo
Horror conſcius æſtuante culpa,
Offenſumq́; bonum niger repellit.
Nec ſolus pudor, innocensq́; votum
Templum conſtituunt perenne Chriſto
In cordis medii ſinu, ac receſſu.
Sed ne crapula ferueat cauendum eſt,
Quæ ſedem fidei cibis refertam
Vſque ad congeriem coarctet intus.
Parcis victibus expedita corda
Infuſum melius Deum receptant,

Hic paſtus animæ eſt,ſaporq́ verus.
Sed nos tu gemino fouens paratu,
Artus,atque animas vtroq́ue paſtu
Confirmas pater,ac vigore comples.
Sic olim tua præcluens poteſtas,
Inter rauciſonos ſitum leones
Illapſis dapibus virum refouit.
Illum fuſile numen execrantem,
Et curuare caput ſub expolita
Aëris materia nefas putantem.
Plebs diræ Babylonis,ac tyrannus
Morti ſubdiderant, feris dicarant,
Sæuis protinus hauſtibus vorandum.
O ſemper pietas,fidesq́ tuta,
Lambunt indomiti virum leones,
Intactumq́ dei tremunt alumnum.
Aſtant comminus, & iubas reponunt.
Manſueſcit rabies, fameq́ blanda
Prædam rictibus lambit incruentis.
Sed cum tenderet ad ſuperna palmas,
Expertumq́ ſibi Deum rogaret,
Clauſus iugiter,indigensq́ victu,
Iuſſus nuncius aduolare terris,
Qui paſtum famulo daret probato,
Raptim deſilit obſequente mundo.
Cernit forte procul dapes inemptas,
Quas meſſoribus Abbacuc propheta
Agreſti bonus exhibebat arte.
Huius cæſarie manu præhenſa,
Plenis ſicut erat grauem caniſtris
Suſpenſum rapit,& vehit per auras.
Tum raptus ſimul ipſe, prandiumq́,
Senſim labitur in lacum leonum,
Et quas tunc epulas gerebat,offert.
Sumas lætus ait,libensq́ carpas
Quæ ſummus pater, angelusq́ Chriſti

Mit

Mittunt liba tibi ſub hoc periclo.
His ſumptis, Danielus excitauit
In cœlum faciem, ciboq́; fortis
Amen reddidit, alleluia dixit.
Sic nos muneribus tuis refecti,
Largitor Deus omnium bonorum
Grates reddimus: & ſacramus hymnos.
Tu nos triſtifico velut tyranno,
Mundi ſcilicet impotentis actu
Concluſos, regis, & feram repellis.
Quæ circunfremit, ac vorare tentat,
Inſanos acuens furore dentes,
Cum te ſumme Deus precemur vnum.
Vexamur, premimur, malis rotamur,
Oderunt, lacerant, trahunt, laceſſunt,
Iuncta eſt ſuppliciis fides iniquis.
Nec deſit tamen anxiis medela:
Nam languente trucis leonis ira,
Illapſæ ſuperingeruntur eſcæ.
Quas ſi quis ſitienter hauriendo
Non guſtu tenui, ſed ore pleno
Internis velit implicare venis,
Hic ſancto ſatiatus ex propheta,
Iuſtorum capiet cibos virorum,
Qui fructum domino metunt perenni.
Nil eſt dulcius ac magis ſaporum,
Nil quod plus hominem iuuare poſſit,
Quàm vatis pia præcinentis orſa.
His ſumptis licet inſolens poteſtas
Prauum iudicet, irrogetq́; mortem.
Impaſti licet irruant leones,
Nos ſemper dominum patrem fatentes,
In te Chriſte Deus loquemur vnum,
Conſtanterq́; tuam crucem feremus.

P *Aſtis uiſceribus) Carmē eſt monocolon, phaleucium, hendecaſyllabum, acatalecticum, conſtans ſpondeo dacty-*

dactylo,& tribus trocheis.Continuatur hæc oda ad præcedentem, nam ſumpto cibo reliquum eſt,ut deo gratias agamus.Commendat itaque in primis dei omnipotentiã, cui omnia debemus: deinde dicit nos debere mundatum habere domicilium, hoc eſt,corpus ab ingluuie & crapula,& animam à peccatis,ut poſſimus fieri templum ſpiritus ſancti: qui uerus eſt hominis cibus. Sed pro utroque cibo agẽdas eſſe gratias probat Danielis exemplo,ex cuius hiſtoria moraliter aliquid infert,qđ ad nos pertineat. Viſceribus interioribus & exterioribus: nam & de carne Verg.1.Æn.dixit,Tergora diripiunt coſtis & uiſcera nudant.& Lucret.Viſceribus uiſcus gigni ſanguenq́; creari. Lex corporis,quod niſi reficiatur cibo,durare nõ poteſt. Patri,agendas eſſe gratias ait primum patri, deinde filio,tum ſpiritui ſancto.Patri,ſubaudi inquam.Qui ſubnixus, id eſt, ſedens, Solio ſupremo, id eſt,ſede qua nulla eſt ſuperior: quia Dei duo ſunt propria, Maximus,propter eminentiam,& Optimus propter beneficentiam.Tenet & regit ſuum ſedile ſacrum, cui innititur:& per ſedile intelligimus rerum omnium prouidentiam & arbitrium poteſtatemq́ue,quale eſt illud,ſuper ſolium Dauid ſedebit,& regni eius non erit finis. Cherubin & Seraphin,in numero plurali,nam Cherub & Seraph ſunt ſingularis. Et poſſunt eſſe caſus accuſatiui per appoſitionem. ad cubile ſacrum,quaſi uelit dicere,quòd Cherubin & Seraphin ſunt Dei ſedile,quibus tanquam ſedi innititur: poſſunt eſſe & genitiui, quia ſedile illud ex Cherubin & Seraphin conſtat. Deum Sabaoth, id eſt,exercituum, & ſcribitur per ſama non per z,ut Aldus Manucius caſtigauit:nam zeta aliud ſonat quàm ſama.Expers, id eſt, infinitus & æternus,quia caret principio & fine. Rerum conditor,creatio rerum ad totam trinitatem pertinet,ſed attribuitur patri quaſi principi creationis, unde eſt in ſymbolo,Patrem omnipotentem creatorem cœli & terræ. Repertor orbis,quia orbem ut ſic dixerim, peperit. Sic Verg. Aen.Hominum rerumq́; repertor,dixit.

Fons

Fons uitæ,ad filium hoc pertinet,ex quo per redemptio-nem uita noſtra pendet.Fluens ab arce liquida,id eſt,ema nans à patris celſitudine per æternam generationem.Infu ſor fidei.i.qui nobis quid eſſet credendum faciendumq́ue ad ſalutem reuelauit,& infudit prædicauitq́ue.Sator pu doris.i.caſtitatis et integritatis.Vitæ autor,quòd ſumus, per creationem:quod uigemus per baptiſmatis regenera tionem. Inde,ſubaudi à Chriſto. Regnat,ſcilicet cum pa-tre & filio.Miſſus,aut exponendum eſt miſſus pro inſpi-ratus à patre & filio,aut pertinet ad miſſionem perſona-rum,quoniam pater mittit filium,& non contrà,mittit ſpi ritum ſanctum & non contrà,filius mittit ſpiritum ſanctū & non contrà.Miſſus itaque fuit ſpiritus ſanctus à patre & filio,aut in nomine filij,ſuper centū & uiginti illos qui erant in cœnaculo illo in die Pentecoſtes.Mittitur & quo tidie in eos qui ſunt digni,unde ſubdit,Intrat pectora can didus pudica.Candidus,aut ad columbæ candorē retulit, in cuius ſpecie ſuper baptizatum Chriſtum deſcēdit, aut candidus.i. candorē in ſe habens, & nobis eundē commu nicans.Quæ pectora ridēt.i.ornata ſunt,per metaphorā, quia quæ ornata ſunt,ridere uidentur. Vice templi.i.ad ſi militudinē templi ornati,in quo deus peculiariter habita re creditur. Sed ſi quid.i.ſi ſpiritus ſanctus qui templū no ſtrū mundatū intrat & habitat, ſi ſenſit in nobis aliquod uitiū innaſci quod templū coinquinet, fugit.Viſcera dica ta .i. conſecrata & digna in quibus habitaret : ita fugit quaſi à templo fœtido & peccatis commaculato. Horror conſcius.i.peccatū,quod facit horrorē ex turpitudine ſua & peccator ipſe cōſcius ſibi. Culpa æſtuante.i.nō permit tente peccatorē quieſcere:quia uermis ille nō poteſt mo ri. Iuuen.Exemplo quodcunq; malo committitur, ipſi di-ſplicet autori.& illud eiuſdem,Tacita ſudant præcordia culpa.Niger.ſ.ille horror immundus.Repellit bonum of fenſum .i. ſpiritum ſanctum quem offendit ſua illuuie & ſpurcitia.Nec ſolus pudor,nō ſatis eſt inquit eſſe hominē caſtum,pudicum,& innocentē ad hoc ut ſit templum dei,

ſed

ſed debet eſſe ſobrius & à cibi nimietate temperãs. Tem plum perenne, id eſt, continuum & non interciſum. In ſinu ac receſſu cordis, nam cor tres habet ſinus, unde Perſius: Vt mihi te quantum ſinuoſo in pectore fixi. ſed hic ſinum poſuit pro interiori receſſu, igitur exponendũ, in ſinu medij cordis, id eſt, medio ſinu cordis. Ferueat ad naturam uini retulit, Perſius: Indomitum quod deſpumare falernũ. Sedem fidei, id eſt, cor, in quo fides habitat, Paulus ad Roma. cap. x. Corde creditur ad iuſticiam, ore autem confeſſio fit ad ſalutem. Coarctet, anguſtet & conſtringat. Vſque ad congeriem. i. epularum repletionẽ. Corda expedita. i. nõ impedita & occupata. Eum infuſum. i. Chriſtum receptum. Hic paſtus uerus, qui dixit Ioann. vi. Caro mea uere eſt cibus, & ſanguis meus uere eſt potus. Sed nos, tu inquit, ò Chriſte reficis nos epulis, quæ non ſolum corpus ſed & animũ reficiunt. Fouens. i. recreans, Paratu gemino. i. cibi apparatu ad utrunque ualenti. ſ. ad membra & ad animum. Confirmas pater, ſi pater ad Chriſtũ referatur, nomen honoris eſt, alioqui per adoptionem fratres illius ſumus: uel ad deum patrem apoſtrophat, uel ad totam trinitatem. Sic olim affert exemplũ ex hiſtoria Danieli, quæ ſcribitur in ipſius lib. cap. xiiij. qui poſitus in lacu leonum paſtus eſt utroq; cibo ab Abacuc propheta aducto per angelum. Sic. ſ. paſcendo corpus & animum. Præcluens poteſtas. i. pollens, ut expoſuimus in Pſychomachia, Qui patria uirtute cluis. Rauciſonos leones. i. rauco ſono quodam rugientes. Refouit uirum. i. recreauit Danielum. Dapibus illapſis, id eſt, de cœlo deſcendentibus. Illum fuſile, ordo eſt, Plebs et tyrannus. i. Cyrus rex ſub quo hæc geſta ſunt, Subdiderant illum morti. i. obiecerant. Execrantẽ numen fuſile. i. ſtatuam Beli ex ære fuſili fabrefactã. Et putantẽ nefas curuare caput. i. adorare numen Beli. Sub expolita materia æris. i. quia Belus erat ex ærea materia. Aſtant cõmmus. i. quaſi miniſtri apparent Danieli. Iubas reponunt, quas irati ſolent arrigere. Rabies ingenita leonibus & tunc maxime cum ex fame laborarent. Verg. Aenid.

Qnos improba uentris exegit cæcos rabies.Et rabies illa uescendi,Lambit prædã.i.Danielũ, q futurus erat leonibus eſca.Fame blanda.i.non rabioſa ſed placida.Clauſus iugiter,p dies ſeptẽ: nam tandiu fuit in lacu leonum:indigens uictus.i.alimenti. Nuncius,q græcè dicitur angelus: Iuſſus.ſ.à deo: terris.i.in terras. Verg.i.Æn. Et Libycis defixit lumina terris. Obſequente mundo .i.cœlo,per qđ angelus uolans delapſus eſt: obtemperãter cedẽte ipſi angelo deſcendenti. Dapes inemptas.i.quas Abbacuc non emerat ex primis ex foro pecunijs,ſed domeſticas.Arte agreſti:erant aũt dapes illæ pulmentũ & panes,ut refert hiſtoria:in quibus cibis concinnandis non erat opus arte aliqua.Cæſarie huius.ſ.Abbacuc.Prębẽſa manu,ſubaudi angeli:nam capillo capitis angelus illum portauit Babylonem. Senſim.i.non præcipitãter.Angelus Chriſti,prolepſis eſt,nondũ enim uerbũ erat Chriſtus,q dicit utranq; naturã,diuinam et humanã. Liba tibi,guſtui tuo.Danielus,ex forma quã diximus alijs in locis,Excitauit,erexit. Ciboq́ue fortis,refocillatus & refectus.Amen reddidit, .i.geminauit: Alleluia dixit,id eſt,Dei laudes. Sic nos,ad propoſitũ redit.Sic quemadmodũ Danielus fecit, q ſumpto cibo Deo gratias egit.Tu nos,Danieli hiſtoriam moraliter exponit,uel potius parabolice,dicens quòd quemadmodum Danielus carcere leonũ incluſus paſtus fuit ab Abbacuc propheta,& liberatus tandem ab ira leonũ,ita & nos liberati à poteſtate dæmonum,paſcemur cibo cœleſti,&c.Tu ſubaudi Deus.Regis nos,cõcluſos actu mundi.i.actionibus mundanis. Impotentis.i.nimium potentis & ſæuientis in nos:nam impotens latinis ſic accipitur.unde & tyranni impotentes dicuntur:et impotentiam tyrannorum dicimus,cum p potentiam aliqđ ſæuiciæ exercẽt. Repellis ferã,hoc eſt,diabolũ à nobis.Quæ circumfremit iuxta illud Apoſtoli.i.Petri .5. Aduerſarius ueſter diabolus tanq̃ leo rugiẽs circuit,quærens quẽ deuoret.Tunc ſcilicet cum ſic claudimur.Vexamur,premimur.i.ſi quando ſumus in huiuſmodi anguſtia illata à carne, à mundo

à

à diabolo,qui ſunt publicè hoſtes noſtri.Fides eſt iuncta, pro ſit adhibita,ut ſit præſens pro futuro imperatiui ſiue optatiui,uel pro erit. Iniquis ſupplicijs,id eſt,iniquorum qui nos ſic uexant & premunt. Ne deſit,pro non deficiet præſens pro futuro,ut ſuprà.Vergil.Lac mihi non æſtate nouum non frigore deſit. pro deficit. Languente ira, id eſt,debilitata uirtute diuina.Eſcæ illapſæ deſuper,id eſt ex cœlo aduenientes. Ingeruntur, pro ingerentur nobis. Quas ſcilicet eſcas cœleſtes, Si quis hauriendo ſitienter, id eſt,non cum faſtidio,& quaſi qui deguſtat, Sed pleno ore deuorauerit: Hic ſatiatus ex Sancto Propheta, ſicut Danielus ab Abbacuc. Virorum iuſtorum,qualis fuit Abbacuc. Qui metunt domino, hoc ad illud pertinet quod Abbacuc cibos illos quos detulit ad Danielum,meſſoribus parabat, ut ibidem legitur: hi ſunt meſſores de quibus Apoſtolus,Qui parcè ſeminat parcè & metit. & pſalmographus,Venientes ueniēt cum exultatione portantes manipulos ſuos. Pia orſa, id eſt,uerba diuina quæ nobis deus per prophetas denunciat,quibus nihil dulcius excogitari poteſt,dicēte propheta, Quàm dulcia faucib. meis eloquia tua ſuper mel ori meo.His ſumptis,ſcilicet cibis hoc eſt diuinis præceptis. Poteſtas inſolens,id eſt,arrogans & ſuperba,nam inſolens illud ſignificat,unde eſt inſolentia,ſuperbia.Iudicet prauum.pro prauè,nomen pro aduerbio,figura nota.Irroget,id eſt,intentet & minetur. Leones impaſti,quales erant quibus obiectus eſt Danielus. Feremus tuam crucem, id eſt, in hac confeſſione ſi oportuerit moriemur:& alludit ad illud,ſi quis uult uenire poſt me,abneget ſemetipſum & tollat crucem ſuam & ſequatur me.

HYMNVS AD INCENSVM CEREI PASCHALIS.

Carmen monocolon Choriambicum Aſclepiadeum,Tetrametrum Acatalecticū,conſtans Spondeo,duobus Choriambis,Pyrrhichio uel Iambo,hoc modo:

– – – ∪ ∪ – – ∪ ∪ – ∪ ∪

Inuentor

INuentor rutili Dux bone luminis,
Qui certis vicibus tempora diuidis,
Merſo Sole chaos ingruit horridum,
Lucem Chriſte tuis redde fidelibus.
Quanuis innumero ſydere regiam,
Lunariq; polum lampade pinxeris,
Incuſſu ſilicis lumina nos tamen
Monſtras ſaxigeno ſemine quærere.
Hoc ſignas opere Conditor inclyte,
Lumen veridicum mentibus omnium
In Chriſto Domino quærere iugiter,
Quem petram loquitur Doctor egregius.
Ne neſciret homo ſpem ſibi luminis
In Chriſti ſolido corpore conditam,
Qui dici ſtabilem ſe voluit petram,
Noſtris igniculis vnde genus venit:
*Pingui quos olei rore madentibus *Pinguis
Lychnis, aut facibus paſcimus aridis,
Quin & fila fauis ſcirpea floreis
Preſſo melle prius collita fingimus.
Viuax flamma viget, ſeu caua teſtula
Succum linteolo ſuggerit ebrio,
Seu pinus piceam fert alimoniam,
Seu ceram teretem ſtuppa calens bibit.
Nectar de liquido vertice feruidum
Guttatim lachrymis ſtillat *alentibus, *olentibus
Ambuſtum quoniam vis facit ignea
Imbrem de madido flere cacumine.
Splendent ergo tuis muneribus pater
Flammis mobilibus ſcilicet atria,
Abſentemq; diem lux agit æmula,
Quam nox cum lacero victa fugit peplo.
Sed quis non rapidi luminis arduam,
Manantemq; Deo cernat originem?
Moſes nempe Deum ſpinifero in rubo
Vidit conſpicuo lumine flammeum.

Fœlix qui meruit ſentibus in ſacris
Cœleſtis ſolii viſere Principem,
*Iuſſus nexa pedum vincula ſoluere, *Hoſtis
Ne ſanctum inuolucris pollueret locum.
Hunc ignem populus ſanguinis inclyti
Maiorum meritis tutus,& impotens,
Suetus ſub dominis viuere barbaris,
Iam liber ſequitur longa per auia:
Quà greſſum tulerant,caſtraq́ꝫ cerulæ
Noctis per medium concita mouerant,
Plebem peruigilem fulgure præuio
Ducebat radius Sole micantior.
Sed Rex Niliaci littoris,inuido
Feruens felle,iubet prævalidam manum
In bellum rapidis ire cohortibus,
Ferrataſq́ꝫ acies clangere claſſicum.
Sumunt arma viri,ſeq́ꝫ minacibus
Accingunt gladiis,triſte canit tuba,
Hic fidit iaculis,ille volantia
Præfigit calamis ſpicula Gnoſiis.
Denſatur cuneis turba pedeſtribus,
Currus pars,& equos,& volucres rotas
Conſcendunt celeres,ſignaq́ꝫ bellica
Prætendunt tumidis claræ draconibus.
Hinc iam ſeruitii neſcia priſtini
Gens Peluſiacis vſta vaporibus,
Tandem purpurei gurgitis hoſpita
Rubris littoribus feſſa reſederat.
Hoſtis dirus adeſt cum duce perfido,
Infert & validis prælia viribus.
Moſes porro ſuos in mare præcipit
Conſtans intrepidis tendere greſſibus.
Præbent rupta locum ſtagna viantibus,
Riparum in faciem peruia,ſiſtitur
Circumſtans vitreis vnda liquoribus,
Dum plebs ſub bifido permeat æquore.

Pubes quinetiam decolor aſperis
Irritata odiis,rege ſub impio,
Hebræum ſitiens fundere ſanguinem,
Audet ſe pelago credere concauo.
Ibant præcipiti turbine percita
Fluctus per medios agmina regia.
Sed confuſa de hinc vnda reuoluitur
In ſemet reuolans gurgite confluo.
Currus tunc,& equos,telaq; naufraga,
Ipſos & proceres,& vaga corpora
Nigrorum videas nare ſatellitum,
Arcis iuſticium triſte tyrannicæ.
Quæ tandem poterit lingua retexere,
Laudes Chriſtę tuas? qui domitam Pharon
Plagis multimodis cedere præſuli
Cogis iuſticiæ,vindice dextera.
Qui pontum rapidis æſtibus inuium
Perſultare vetas,vt refluo in ſalo
Securus pateat te duce tranſitus,
Et mox vnda rapax vt voret impios.
Cui ieiuna *viæ ſaxa †madentibus *creml
Exundant ſcatebris,& latices nouos †loquacib,
Fundit ſciſſa ſilex,quæ ſitientibus
Dat potum populis axe ſub igneo.
Inſtar fellis aqua triſtifico in lacu
Fit ligni venia mel velut Atticum.
Lignum eſt,quo ſapiunt aſpera dulcius,
Nam præfixa cruci ſpes hominum viget.
Implet caſtra cibus tunc quoq; ninguidus,
Illabens gelida grandine denſius,
His menſas epulis,hac dape conſtruunt,
Quam dat ſydereo Chriſtus ab æthere.
Nec non imbrifero ventus anhelitu
Craſſa nube leues inuehit alites,
Quæ difflata in humum cum ſemel agmina
Fluxerunt,reduci non reuolant fuga.

Hæc olim patribus præmia contulit
Inſignis pietas numinis vnici,
Cuius ſubſidio nos quoq; veſcimur,
Paſcentes dapibus pectora myſticis.
Feſſos ille vocat per freta ſæculi,
Diſciſſis populum turbinibus regens.
*Iactatasq; *Raptatasq; animas mille laboribus
Iuſtorum in patriam ſcandere præcipit.
Illic purpureis tecta roſariis
Omnis fragrat humus, calthaq; pinguia
Et molles violas, & tenues crocos
Fundit fonticulis vnda fugacibus.
Illic & gracili balſama ſurculo
Deſudata fluunt, raraq; cinnama
Spirant, & folium, fonte quod abdito
Prælabens fluuius portat in exitum.
Fœlices animæ prata per herbida
Concentu parili ſuaue ſonantibus
Hymnorum modulis dulce canunt melos,
Calcant & pedibus lilia candidis.
Sunt & ſpiritibus ſæpe nocentibus
Pœnarum celebres ſub Styge feriæ,
Illa nocte ſacer qua rediit Deus
Stagnis ad ſuperos ex Acheronticis.
Non ſicut tenebras de face fulgida
Surgens Oceano Lucifer imbuit,
Sed terris Domini de cruce triſtibus
Maior Sole nouum reſtituens diem.
Marcent ſuppliciis Tartara mitibus,
Exultatq; ſui carceris ocio
*Functorum *Vmbrarum populus, liber ab ignibus,
Nec feruent ſolito flumina ſulphure.
Nos feſtis trahimus per pia gaudia
Noctem conciliis, votaq; proſpera
Certatim vigili congerimus prece,
Extructoq; agimus liba ſacrario,

Pendent mobilibus lumina funibus,
Quæ ſuffixa micant per laquearia,
Et de languidulis fota natatibus
Lucem perſpicuo flamma iacit vitro.
Credas ſtelligeram deſuper aream
Ornatam geminis ſtare Trionibus,
Et quà Phoſphoreum Temo regit iugum
Paſſim purpureos ſpargier Heſperos.
O res digna Deus, quam tibi roſcidæ
Noctis principio grex tuus offerat,
Lucem, qua tribuis, nil precioſius,
Lucem, qua reliqua præmia cernimus.
Tu lux vera oculis, lux quoque ſenſibus,
Intus tu ſpeculum, tu ſpeculum foris,
Lumen, quod famulans offero, ſuſcipe,
Tinctum pacifici chriſmatis vnguine.
Per Chriſtum genitum ſumme pater tuum,
In quo viſibilis ſtat tibi gloria,
Qui noſter Dominus, qui tuus vnicus
Spirat de patrio corde Paraclitum.
Per quem ſplendor, honos, laus, ſapientia,
Maieſtas, bonitas, & pietas tua
Regnum continuat numine triplici,
Texens perpetuis ſæcula ſæculis.

INuentor rutili) Carmen eſt monocolon aſclepiadeū, conſtans ſpondeo, duobus choriambis, & pyrrbichio. Hic hymnus in principio noctis cum lumina accenduntur, cantari debet: uel potius & peculiariter in ſabbato ſancto ueſperi, cum lumina noua incenduntur, aut incendi deberent: nam officium illud ueſpertinum anticipatur hodie, & quod deberet fieri ſub lumina prima, præcipitur fieri hora nona, & nihilominus hodie fit hora decima, quod eſt incongruum toti officio in quo noctis fit mētio. In hoc igitur carmine multa de ignis laudibus atque proinde luminis dicuntur: deinde adfert exēpla ex teſtamento ueteri, quòd Moſes Deū in rubo ardenti uidit, quodq;

ignis columna Hebræos per deſertum duxit.& cæt. Inuentor, creator luminis, de quo hic agendum eſt, & luminis quo mortales illuſtras. certis uicibus. i. uiciſſatim, ut nunc dies nunc nox ſit. Chaos horridũ, tenebræ & caligo. Redde lucem, utranque, & hanc qua in die uidemus, & lucem quæ à nobis ignorantiæ tenebras pellat. Quanuis inquit, feceris ſtellas, & luminare minus qđ præeſſet nocti, tamen oſtendiſti hominibus aliã uiam noctis illuſtrandi. ſ. ex igne excuſſo ictu ſilicis. Regiam, domũ cœleſtem. Incuſſu ſilicis. Vergil. I. Æneid. Ac primum ſilicis ſcintillam excudit Achates. Ex ſemine ſaxigeno. i. ex principio quod habet à ſaxo ignis. Hoc ſignans, quòd ſignificat nos debere quærere ueram lucem à Chriſto, qui eſt lapis quẽ reprobauerunt ædificantes: & petra, de qua. i. Corin. x. Apoſtolus ſcribit, Petra autẽ erat Chriſtus. Stabilem petram, de qua Lucæ. vi. Poſuit domus fundamentum ſupra petram. Noſtris igniculis, id eſt, animis noſtris. de quibus dixit Verg. vi. Æn. Igneus eſt ollis uigor & cœleſtis origo. aut reuera ignes quibus utimur ĩ nocte. Quòd ſi prior ſententia placet, quod ſequitur, Pinguis quos olei, quos exponendum eſt non minus, ſed ignes per quos animi noſtri deſignantur. Igitur quos ſcilicet ignes, Paſcimus fouemus Lychnis, myxis ex lino, Madentibus, intinctis oleo. Aut facibus aridis, ex lignis fiſſis. Vergil. in Buc. Mopſe nouas incide faces: nam illæ propriè dicuntur faces, quæ cum ſunt aridæ, lucem clarã effundunt: cum uirides, fumo immixtam. Ouid. Fax quoq; quã tenuit lachrymoſo ſtridula fumo. Quin etiam fingimus, figuramus in cereos. Fila ſcirpea. i. papyros, ex quibus (ut ſcribit Plinius) fiebant lychni ad uſus lucernarũ. Collita. i. peruncta & inuoluta, à lino, is, litum. Fauis floreis. i. quos apes conficiunt ex floribus: ſed non illita totis fauis, ſed cera tantum: ideo dicit, preſſo prius melle. Viuax flamma, tres modos tetigit paſcendi ignem, primus ex oleo & lychnis: ſecundus ex facibus lignorum: tertius ex lychnis papyraceis & cera. Nunc duos illorũ repetit, & tertium addit de primo. Igi

tur

tur dicit,uiuax flamma uiget. Seu teſtula caua.i.lucerna fictilis in qua oleum continetur.nam teſta uas fictile eſt. Verg.i.Geor.Teſta cũ ardente uiderent ſcintillare oleũ. Suggerit ſuccum.i.ſubminiſtrat oleum.Linteolo.i.lychno ſiue myxo ex lino.Ebrio,id eſt,madefacto oleo.Alimoniam piceam.i.tædas pineas,quæ prebent igni fomitẽ & alimentum. Stuppa.i.lychnus ex ſtupa. Ceram teretem.i. formatã in terete figurã,hoc eſt,cereum,de quo ſuprà dixit.Nectar.i.cera liquefacta ab igne cerei,quã nectar uocauit:qa cum melle ab apibus ex rore cœleſti concinnata eſt: unde Verg.Et dulci diſtendunt nectare cellas.Feruidum,concalefactũ. De uertice liquido.i.claro & lucenti igne Verg.in Buc. Et liquidi ſimul ignis.Stillat guttatim, defluit in guttas. Lachrymis,id eſt,quæ guttæ ſunt quaſi lachrymæ quæ alunt ignem: uel potius,quæ cũ debuerint alere,defluxerunt ui caloris non ualentis totum qđ liquefecit reſoluere. Ideo dicit,quòd uis ignea facit imbrẽ im buſtum,id eſt,ceram in circuitu liquefactã.Flere,perſiſtit in trãſlatione,quia lachrymarũ fecit mentionẽ,& poſuit flere pro fluere. Tuis muneribus, tuo beneficio. Flammis mobilibus,aut ad radiorum naturam retulit,quoniam uibrantur: aut quoniã lychni pendentes et lucernæ & cerei huc & illuc agitãtur, ut infrà,pendent mobilibus lumina funibus.Lux æmula,id eſt,diei imitatrix.Agit diem abſentem, id eſt,per noctem repræſentat diem : nam agere aliquando eſt repræſentare. Iuuenalis, Vxorem comœdus agit. Quam nox fugit,quia luci contraria. Victa, lucernarum ſplendore. Peplo lacero,id eſt,palla qua tegitur nox luce interciſa & quodammodo lacerata. Vergil.pri.Aeneid.Peplumq́ue ferebant ſuppliciter triſtes. Sed quis, ignem præcipuam quandam habere cognationem & originem à deo dicit.Rapidi luminis,id eſt,lucentis intenſe,ſicut Vergil.i.Georg.dixit,Rapidi'ue potentia ſolis.Deo,id eſt,in deo.Moſes nõ Moyſes dixit.Flammeum,quaſi igni flagrantem. Sacris ſentibus.i.in ſpinis rubi, quas ſacras dixit, quia in illis uidit Deum. Vincula

pedum nexa, id eſt, quibus calcei erant ligati. Exodi.iij. Solue, inquit dominus, calciamentum de pedibus tuis, locus enim in quo ſtas terra ſancta eſt. Inuolucris.i.laqueis & uinculis calceorum. Pollueret locum, quoniã calcei ex morticinio conſtant: unde etiam in ſacris magicis Vergil. libro.iiij. Æne. dixit: Vnum exuta pedem, ueſtis in uincla recincta. Hunc ignem, aliud ponit exemplũ ad confirmandam ignis dignitatem. Populus inclyti ſanguinis, id eſt, ab Abraham, quem deus elegit ex tanta hominum multitudine, originem ducens. Meritis maiorum, non ſuis. ſed patrum ſuorum. Et impotens, pro ualde potens: nam in particula, in compoſitione aliquando auget, non qua ratione ſuprà dixit: Mundi ſcilicet impotentis actio. nam qui malum agit, impotens dicitur: niſi forte & hic, impotentem Hebræorum populum uocat, quaſi in malum eſſet pronus. Barbaris.i. Aegyptijs, ut in Pſalmo: Dominus Iacob de populò barbaro. Per longa auia, id eſt, per deſertum. Mouerant caſtra, euntes in deſerto, per quadraginta manſiones illas, de quibus in Exodo, cap.xv. & infrà: & in libro Numerorum, cap.xxxiij. Cærulæ noctis, ad cœli colorem retulit, ut ſuprà. Radius Sole micantior, columna ignis, quæ illos in deſerto per noctem ductabat: quemadmodum nubes per diem. Et incidenter deinde narrat, quomodo deus Moſe duce liberauit populum ex Aegyptiorum dominatione. Niliaci littoris, id eſt, Aegypti, quam Nilus rigat. Felle inuido, quia in felle eſt inuidiæ ſedes. Ouid.ij. Metam. de inuidia, Pectora felle uirent. Clangere claſſicum, utrunq; tubarum eſt. Verg. Inſequitur clamorq; uirum clangorq; tubarum. & claſſicum, ſonus ipſe tubarum dicitur. Tuba canit triſte.i. bellicum quendam ſonum. Præfigit ſpicula.i. ferreos aculeos; calamis Gnoſijs.i. Cretenſibus: nam illi ſunt optimi ad ſagittarum uſum. Verg. lib.v. Aen. Gnoſſia bina dabo leuato lucida ferro Spicula. & in Buco. Libet Partho torquere Cydonia cornu ſpicula. nam Gnoſos & Cydo urbes Cretæ ſunt. Tumidus draconibus, nam in uexillis illa erant forte Aegyptiorum inſignia,

ſigna,uel potius Romanorũ ſigna fuerãt dracones,apud quos draconarij dicti ſunt anteſignani.Gens Hebræorum ſcilicet,Neſcia priſtini ſeruitij,id eſt,iam liberata à ſerui tute, Vſta uaporibus Peluſiacis,id eſt,Aegyptiacis.Nam Peluſium Aegypti eſt urbs,iuxta quam Hebræi fuerunt in ſeruitute. Hoſpita maris purpurei, id eſt,caſtrametans iuxta mare rubrum.Hoſtis dirus,pro hoſtes diri,ut Verg. ij.Aene.Vterumquè armato milite complent.Stagna rupta,id eſt,mare in partes diuiſo,littoribus tantum diſtantibus quantum ſufficeret populo traijciendo.Vnda circum ſtans,id eſt,ab utraq; parte.Vitreis liquoribus,id eſt,perlucentibus aquis in uitri modum.Siſtitur,id eſt,ſtat,& nõ fluit. Pubes decolor,id eſt Aegyptij nigri: nam fuſci ſunt ad maris noſtri oram:interiora uerò Aegypti Aethiopiæ iunguntur.Concauo pelago,quod Hebræi tranſierũt.Percita.i.incitata ad modum turbinis.Vnda confuſa,id eſt,ab utraque parte confluentis in medium concauum.Reuoluitur in ſemet.i.contra ſe inuicem. Nigrorum ſatellitum.ſ. regis,qui (ut diximus) nigri ſunt.Triſte iuſtitium,appoſitiue.i.ex qua ſtrage Aegyptiorum indicendum erat iuſticium,quod fiebat in magna aliqua reipublicæ calamitate.eſt autem iuſtitium cum ob eam cauſam nõ redditur ius,hoc eſt,tacetur. Lucanus in.ij.Ferale per urbem iuſti cium &c.Iuuenal.Si magna Aſſyrij cecidit domus,horrida mater,Pullati proceres,differt uadimonia prætor.Triſte autem dixit ab effectu, ut Verg.Triſte lupus ſtabulis. Retexere. Hymnographus:Quæ uox,quæ poterit lingua retexere , quæ tu martyribus munera præparas ? id eſt, componere in modum texentis , nam hoc in loco pro iterum accipitur , aliàs uertit uerbi ſignificationem in contrarium,ut Ouidius. Domitam Pharon,id eſt Aegyptum, & poſuit partem pro toto: nam Pharos contra Alexandriam Aegypti poſita eſt. Præſuli iuſticiæ, id eſt, iuſto tuo iudicio : quì præſides,nam pater omne iudicium filio tradidit. Inuium, ex natura ſua. Rapidis æſtibus,id eſt, maris inundationibus cum feruore quodam . Vergilius.i. Aeneid.

Aeneid. Furit aeſtus harenis. & Lucanus in primo: Tethios uniuagæ lunaribus æſtuat horis. Vetas perſultare, id eſt, influere in uiæ inanitatem, & hoc contra maris naturam. In ſalo reſluo, id eſt, quod aliàs ex natura ſua refluum eſt. Cui ieiuna, duo miracula tangit à deo facta, de quibus in Exodo cap. decimoquinto & decimoſeptimo: ſed à Prudentio præpoſterè narrantur: nam primò ſecundum, id eſt, ſecundo in loco primum exponit. Cui, id eſt, ad cuius gloriam ſiue potentiam, Saxa ieiuna, id eſt, arida & ſine ſucco, hoc factū in petra Oreb, quam uirga percutiens Moſes erumpente aqua populum ſatiauit, de quo Exodi cap. xvij. Scatebris loquacibus, id eſt, aquæ ebullitionibus ſonoris, quæq; uidebantur loqui: ſunt autem ſcatebræ ebullitiones aquarum, ſiue alterius liquoris, aut alterius rei erumpentis. Verg. i. Georg. Ecce ſupercilio cliuoſi tramitis undam Elicit, illa cadens raucum per leuia murmur Saxa ciet, ſcatebriſque arentia temperat arua. Sciſſa ſilex, ut Vergil. in Bucol. Ah ſilice in nuda connixa reliquit. aliàs generis eſt maſculini. Sub axe igneo, id eſt ſub cœlo calido, quia Arabiæ pars illa ubi Hebræi peregrinabantur, ualde meridionalis eſt. Inſtar fellis. Hoc narratur in Exodo cap. xv. Venerunt (inquit) Hebræi in mare, neq; poterant bibere aquas de mari, eò quòd eſſent amaræ: & ſequitur, oſtendit deus Moſi lignum, quod cū miſiſſet in aquas, in dulcedinem uerſæ ſunt. Lacu triſtifico, id eſt, amaro, nam triſte pro amaro poſuit Verg. in. i. Georg. cum dixit: Triſteſque lupini. & in. ij. Media fert triſtes ſuccos tardumque ſaporem. Venia ligni, id eſt, beneficio. Verg. i. Aeneid. Orantes ueniam, & templum clamore petebant. Mel Atticum, quod (ut ſuprà diximus) generoſiſſimum eſt. Lignum eſt dulcius, pro dulce. Quo aſpera, id eſt, amara: ſapiunt, id eſt, dulceſcunt. Deſignabat autem lignum illud crucem domini, per quam omnes noſtræ amaritudines erant dulcorandæ: unde Hymnographus cecinit: Dulce lignum, dulces clauos, dulce pondus ſuſtinet. ſed ſuſpicor eo in loco mendū eſſe, legendumq;
li-

lignũ dulce claui dulce põdus ſuſtinet, ut nerſus ſtare poſ ſit. Præfixa cruci .i. omnis ſpes noſtra poſita eſt in cruce, quæ per lignum(ut dixi) illud ſignificatur. Implet caſtra, duo quoq; miracula narrat præpoſterè, quæ ſcribũtur in Exodo cap. xvi. hoc eſt, manna quod pluit, & coturnices quæ ceciderũt in caſtris Hebræorum. Cibus ninguidus. i. in modũ niuis candicans & cadens: erat enim quaſi ſemen coriandri album. Illabens, cadens. Conſtruunt Hebræi, inſtruunt: Chriſtus, tunc deus, nũc deus & homo, cibans nos angelorũ pane. Necnon uẽtus inuehit alites. i. coturnices. Anhelitu imbrifero. i. ſpiritu ferente illas quaſi imbrem. Nube craſſa. i. in morẽ nubis craſſæ. Quæ agmina, coturnicum. Conflata in humũ. i. flatu proiecta. Fuga reduce. i. à periculo illas liberãte: aliàs reduces, à periculo liberati paſſiue, ſic Vergil. Reduces ſocios, & reduces agnos, primo Æneid. dixit. Pietas numinis unici. i. unius dei, nõ multi, ut apud Ethnicos habebantur. Myſticis dapibus. i. figuratis in lege ueteri. Feſſos ille, q̃d narratur in Exodo de populi Iſraelitici ex Ægypto liberatione, & reductione in terram Canaan: per deſerta, hoc eſt, in terram lacte & melle fluentem: deſignat quòd deus uocat nos per labores ad paradiſum uoluptatis. dicit igitur: Ille ſcilicet Deus unicus, Regẽs populum. ſ. Chriſtianũ ſibi peculiarem, Diſciſſis turbinibus. i. diſſipatis, omnibꝰ quæ poſſunt nos perturbare, Vocat nos feſſos, ex hac uia qua peregrinamur fatigatos, Per freta ſeculi, ut Hebræos uocabat per mare rubrum. Et præcipit, animas iactatas mille laboribus, ut Hebræos per deſerta huc & illuc uagantes, Scandere in patriam iuſtorum, ut Hebræos in terram promiſſionis, quò illos uocabat. Illic, id eſt, in patria, quò nos uocat, quam metaphorice deſcribit, quaſi paradiſum, hoc eſt hortum uoluptatis. Fragrat, odorem ſpirat. Vnda ex fonticulis fugacibus, id eſt, fluentibus per terræ ſuperficiem, atque illam rigantibus, Fundit, id eſt, perfundit & rigat. Caltha pinguia, id eſt, flores eximios, quia calthæ genere fœminino potius dicuntur. Vergilius

in

in Bucol. Mollia luteola pingit uacinia caltha. & Colum. Flauentia lumina calthæ. nam flos ille pallens eſt. Et molles uiolas, cum Verg. dixit molles: nam ille mollia uacinia ſcribit. Balſama deſudata, quæ quaſi ex ſudóre defluunt, excipiunturq́;. Spirant .i. ſuauem odorem emittunt. Iuuen. Spirantesq́; crocos & in urna perpetuum uer. Et folium, qđ ſic proprie dicitur: unde unguenta foliata, de quibus Iuuen. Mœchis foliata parantur. Fonte quod abdito, uult ſignificare folium ex paradiſo uoluptatis originē habere ex fonte, unde oriũtur quatuor illa flumina. Portat in exitum .i. oſtium quo exit in mare. Concentu parili. Atqui Vergil. dixit: Eſt mihi diſparibus ſeptē compacta cicutis Fiſtula. Sed cum per ſe uoces ſint diſpares, in conſonantia ſunt pares. Sunt & ſpiritibus, quòd apud inferos aliquando ſunt feriæ, hoc eſt, feſta in quibus iudicia non exercentur, ſicut legimus apud Ouid. lib. x. Meta. & apud Vergil. in. iiij. Georg. Cum Orpheus deſcendit ad inferos petiturus à Dijs infernis Eurydicen uxorem ſuam, ut poëtæ fabulantur. Nunc itaq; dicit autor idem contigiſſe, quo tempore ſaluator noſter deſcendit ad inferos, ut inde educeret ſanctorum animas. Feriæ celebres, quæ celebrantur apud illos, non exercendo pœnas ſolitas. Sub Styge, palude infernali. Dij cuius iurare timent & fallere numen, ut dicit Verg. æn. 6. Illa nocte, ſubaudi, tales feriæ fuerunt. Ex ſtagnis Acheronticis, id eſt, ab inferis ubi eſt Acheron fluuius. Nam quemadmodum in argumento huius odes diximus, illa nocte qua Chriſtus redijt ab inferis; hic hymnus peculiariter canitur: in quo fuit conſuetudo apud antiquos, per domos lumina complura diſponere, ex omni materia quæ poteſt præbere alimentum igni. Illa nocte, ſuſpenditur ſententia uſque ad illum uerſum Nec feruent ſolito flumina ſulphure. Surgens ſcilicet Deus homo. Imbuit tenebras, id eſt, implet inferos. De face fulgida, id eſt, ſuo ſplendore. non ſicut Lucifer imbuit tenebras: qa lux illa Luciferi breuis eſt atque maligna. Sed maior Sol. i. maiorem lucem præ ſe ferens q̃ Sol. Reſtituens diem

ſcilicet fugatis tenebris. Marcent, langueſcũt. Vmbrarum populus.i.animarũ, quæ erãt apud inferos. Solito ſulphure, phlegethontem ſignat qui igneus eſt, nam phlox, gos, eſt ignis quo miſerorũ animæ purgantur. Verg. vi. Aen. Infeſtum elicitur ſcelus, aut exuritur igni. Et Iuuenalis: Si qua darentur ſulphura cum tædis. Nos Chriſtiani repræſentantes lucem illam qua Chriſtus noctem illam illuminauit. Trahimus noctem.i.uigilamus. Concilijs feſtis.i.celebribus. Per pia gaudia.i.religioſa & ſpiritalia. Congerimus uota.i.concipimus uota. Et agimus liba.i.offerimus munera. Extructo ſacrario.i.compoſito ubi talia dona reponuntur. Mobilibus funibus.i.qui huc et illuc agitantur, ut ſuprà flammis mobilibus dixit. Quæ ſuffixa pendent. Verg. pri. Aeneid. Dependent lychni laquearibus aureis. Fota natatibus, quia in lucerna flammma illa natat ſuper oleũ, quod eſt fomes & alimentũ ignis. Vitro perſpicuo, .i. translucenti. Credas, comparat lumina ex laquearibus dependentia cœlo ſtellato. Credas, id eſt, credere poſſis. Aream ſtelligeram.i.cœlum ſtellatum, quod in pellis modum eſt expanſum. Stare deſuper, id eſt, in tecto ſplendere. Vergil. Stant lumina flammæ. Geminis Trionibus, quia duæ ſunt Arcti.ſ. maior & minor. Verg.i. Georg. Perq́ue duas in morem fluminis Arctos. Et credas, Heſperos purpureos.i.luciferos pulchros: nam eadem ſtella eſt lucifer et heſperus, eademq́; Veneris ſtella dicitur. Spargier, pro ſpargi in cœlo, ea parte, qua temo regit iugum Phoſphoreum, id eſt, in parte ſeptentrionali, ubi eſt Phoſphorus, ſiue Thracius, ſiue Cimmerius. Nam uterque ſubiectus eſt Arcturo ſiue Bootæ & plauſtro. O res digna Deus, ordo eſt, Lucem pro lux, ſic Verg. Vrbem quã ſtatuo ueſtra eſt: pro urbs. Principio noctis roſcidæ, à rore qui per noctem ſpargitur et per diem euaneſcit. Reliqua præmia.ſ. tua & à te nobis data. Tu lux, quaſi offerat lucernã olei hoc dicit. Lux oculis exterius, lux ſenſibus interius. Suſcipe lumẽ, lucernam hanc. Tinctum unguine.i. pingui oleo: ſed cum ſit unguen omne pingue quo ungi poſſumus: ut

Per-

Perſius: Fœniſecæ craſſo uitiarunt unguine pultes. addit, Chriſmatis pacifici. i. olei quod ex oliua concinnatur, quæ inſigne pacis eſt, ut ſuprà diximus. Per te, clauſula eſt in omnibus petitionib. Chriſtianorum conſueta. Suſcipe (inquam) ò ſumme pater, In quo ſtat gloria uiſibilis, cum ſis tu inuiſibilis. Qui noſter dominus, per redemptionẽ peculiariter dominus, ut in Symbolo confitemur unicũ dominũ noſtrum. Spirat paracletum de patrio corde, quaſi dicat, quòd ipſe ſpirat & pater ſpirat. Per quem ſcilicet unigenitum, nam pater per filium omnia agit. Continuat regnũ. i. regnat & uiuit. Numine triplici. i. perſonarum trinitate. Texens. i. continuans. Sæcula ſæculis. i. non duratione aliqua finita, nam ſæculum eſt ſpacium centum annorũ: ſed cum dicimus ſæcula, orum, æternitatem intelligimus.

HYMNVS ANTE SOMNVM.

Dimetrum Iambicum Anacreonticum Catalecticum Monocolum Tetraſtraphum, conſtans tribus pedibus & ſemipede. Primo enim loco habet Iambum uel Spondeum promiſcue, ſecundo Iambum, tertio Iambum uel Spondeum, hoc modo:

v– v– v– v
–– v– –– v

ADes pater ſupreme,
Quem nemo vidit vnquam:
Patris'q; ſermo Chriſte,
Et ſpiritus benigne.
O trinitatis huius
Vis vna, lumen vnum,
Deus ex Deo perennis,
Deus ex vtroq; miſſus.
Fluxit labor diei,
Redit quietis hora,
Blandus ſopor viciſſim
Feſſos relaxat artus.
Mens æſtuans procellis,

Curisq;

Curisq; ſauciata,
Totis bibit medullis
Obliuiale poclum.
Serpit per omne corpus
Lethæa vis, nec vllum
Miſeris doloris ægri
Paritur manere ſenſum.
Lex hæc data eſt caducis
Deo iubente membris,
Vt temperet laborem
Medicabilis voluptas.
Sed dum pererrat omnes
Quies amica venas,
Pectusq; feriatum
Placat rigante ſomno.
Liber vacat per auras
Rapido vigore ſenſus,
Variasq; per figuras
Quæ ſunt operta cernit.
Quia mens ſoluta curis
Cui eſt origo cœlum,
Purusq; fons ab æthra
Iners iacere neſcit.
Imitata multiformes
Facies, ſibi ipſa fingit
Per quas repentè currens
Tenui fruatur actu.
Sed ſenſa ſomniantum
Diſpar fatigat horror,
Nunc ſplendor intererrat,
Qui dat futura noſſe.
Plerunque diſſipatis
Mendax imago veris,
Animos pauore mœſtos
Ambage fallit atra.
Quem rara culpa morum

Non polluit frequenter,
Hunc lux ſerena vibrans
Res edocet latentes.
Atqui coinquinatum
Vitiis cor impiauit,
Luſus pauore multo
Species videt tremendas.
Hoc Patriarcha noſter
Sub carceris catena
Geminis ſimul miniſtris
Interpres adprobauit.
Quorum reuerſus vnus
Dat poculum tyranno,
Aſt alterum rapaces
Fixum vorant volucres.
Ipſum deinde regem
Perplexa ſomniantem,
*Nouit famem futuram *Monuit
Clauſis cauere aceruis.
Mox Præſul ac Tetrarches
Regnum per omne iuſſus
Sociam tenere virgam,
Dominæ reſedit aulæ.
O quàm profunda iuſtis
Arcana per ſoporem
Aperit tuenda Chriſtus?
Quàm clara, quàm tacenda?
Euangeliſta ſummi
Fidiſſimus Magiſtri,
Signata quæ latebant
Nebulis videt remotis,
Ipſum tonantis agnum
De cæde purpurantem,
Qui conſcium futuri
Librum reſignat vnus.
Huius manum potentem

Gladius perarmat anceps,
Et fulgurans vtrinque
Duplicem minatur ictum.
  Quæſitor ille ſolus
Animæq́ꝫ,corporisq́ꝫ,
Enſisq́ꝫ bis timendus
Prima,ac ſecunda mors eſt.
  Idem tamen benignus
Vltor,retundit iram:
Paucosq́ꝫ non piorum
Patitur perire æuum.
  Huic inclytus perenne
Tribuit pater tribunal,
Hunc obtinere iuſſit
Nomen,ſuper omne nomen.
  Hic præpotens cruenti
Extinctor Antichriſti,
Qui de furente monſtro
Pulchrum refert trophæum.
  Quam beſtiam capacem,
Populosq́ꝫ vorantem,
Quam ſanguinis charybdim,
Ioannes execratur.
  Hæc nempe, quæ ſacratum
Præferre nomen auſa,
Imam petit gehennam,
Chriſto perempta vero.
  Tali ſopore iuſtus
Mentem relaxat heros,
Vt ſpiritu ſagaci
Cœlum peragret omne.
  Nos nil meremur horum,
Quos creber implet error,
Concreta quos malarum
Vitiat cupido rerum.
  Sat eſt quiete dulci

Feſſum fouere corpus,
Sat ſi nihil ſiniſtrum
Vanæ minentur vmbræ.
Cultor Dei memento,
Te fontis & lauacri
Rorem ſubiſſe ſanctum,
Te chriſmate *innotatum. *innouatum
Fac cùm vocante ſomno
Caſtum petis cubile,
Frontem, locumq́ cordis
Crucis figura ſignet.
Crux pellit omne crimen,
Fugiunt crucem tenebræ,
Tali dicata ſigno
Mens fluctuare neſcit.
Procul ô procul vagantum
Portenta ſomniorum,
Procul eſto peruicaci
Præſtigiator aſtu.
O tortuoſe ſerpens,
Qui mille per Mæandros
Fraudesq́ flexuoſas
Agitas quieta corda.
Diſcede, Chriſtus hic eſt,
Hic Chriſtus eſt, liqueſce:
Signum, quod ipſe noſti,
Damnat tuam cateruam.
Corpus licet fatiſcens
Iaceat recline paulùm,
Chriſtum tamen ſub ipſo
Meditabimur ſopore.

A *Des pater ſupreme.) Carmen monocolon, dimetrum, Iambicum, catalecticum: conſtat tribus pedibus & ſyllaba, cui ſi altera adderetur, eſſet dimetrum integrum. Hymnus hic canitur ſiue canendus eſſet antea quàm iremus cubitum. Inuocataque inprimis trinitate,*

multa

multa de ſomno narrat: qui cùm datus ſit homini à Deo immortali ad reparandas corporis & animi uires, multa in eo contingunt partim honeſta, & partim turpia: dicitque debere nos lecto tradere ſignatos cruce, ut aduerſarius noſter diabolus non ſuggerat nobis aut uigilantibus aut dormientibus uanas imagines &c. Pater ſupreme, à quo eſt omnis paternitas in cœlo & in terra. ad Epheſios. cap. iij. Quem nemo uidit unquam. Ioann. cap. i. Chriſte ſermo patris, id eſt, uerbum. Sapient. xviii. Dum medium ſilentium tenerent omnia, omnipotens ſermo tuus à regalibus ſedibus deſcendit. Spiritus benigne, proprie de ſpiritu ſancto, benign⁹ quaſi bonus ignis propter amorem. Vis una huius trinitatis, de ſpiritu ſancto loquitur. Nam & filius brachium Dei figurate dicitur, ut Eſaiæ cap. ij. Brachium Domini cui reuelatum eſt? & ſpiritus ſanctus Dei appellatus digitus, ut Luc. cap. xi. Si in digito Dei eijcio dæmonia. Et tamen omnium trium perſonarũ eadem eſt uis & poteſtas, lumen unum: quia quanuis filius ſit lumen de lumine, ut in ſymbolo canimus, et ad Hebræos cap. i. Qui cum ſit ſplendor patris & figura ſubſtantiæ eius, & ſpiritus ſanctus ſit ignis, hoc eſt, amor ab utroque inſpiratus: omnium tamen trium unum eſt lumen. Deus ex Deo, de filio uel ſpiritu ſancto poteſt dici potius, quia ſubditur: Deus ex utroque miſſus, id eſt, inſpiratus. Labor dici, quia per diem uigilamus, cum uigilia ſit labor etiam ſi nihil agamus, quemadmodum è diuerſo ſomnus ſit quies. Viciſſim, quia nunc laboramus, nunc quieſcimus. Mens æſtuans, id eſt, per diem negotiis perturbata & diffuſa. Poculum obliuiale, id eſt, ſomnum perfuſum ſucco letheo, id eſt, qui obliuionem omnium rerum affert ſecum, unde ſubdit: Vis lethea, id eſt, Lethes, fluuius inferorum, de quo Verg. in vi. Letheum ad fluuiũ deus euocat. & ibidẽ, Lethei ad fluminis undas Securos latices, & longa obliuia potant. Serpit per omne corpus. Verg. i. Aene. Tempus erat, quo prima quies mortalibus ægris Incipit, & dono Diuum gratiſſima ſerpit. Lex hæc, quoniam

Dei munere hoc datum eſt mortalibus. Membris caducis, labore defatigatis. Voluptas medicabilis, id eſt, uoluptuoſa medicina laboris. Quies amica, ſomnus. Omnes uenas, id eſt, omnia interiora. Placat, mulcet. Pectus feriatum, id eſt, ocioſum & nihil agens, qui per ferias nihil operamur. Rigante ſomno. Verg. i. Aen. At Venus Aſcanio placidam per membra quietem Irrigat. Senſus, id eſt, animi acrimonia, quæ homine dormiente uigilat: unde Canticorum. 5. Ego dormio & cor meum uigilat. Per figuras, id eſt, per phantaſmata: quæ ſunt rerum quas uigilantes ſenſimus, imagines. Quæ ſunt operta, id eſt, alioqui occulta. Purus fons ab æthra, idem alijs uerbis dicit. Eſt autem æthra æthræ ſplendor. Verg. iij. Aeneid. Et lucidus æthra ſyderea polus. Fingit ſibi facies, id eſt, phãtaſmata. Actu tenui, id eſt, ſubtili quadam contemplatione. Sed ſenſa, In dimidio uitæ bonos à malis nihil differre ſcribit Ariſtoteles in prima Ethic. hoc eſt, in ſomno: niſi quantum meliora ſunt uiſa proborum hominum quàm quorumcunque. Id nunc dicit Prudentius, quòd diſpar horror, id eſt, inſomnium quod homines terret ſomniantes: Senſa, pro ſenſus animi interiores: Splendor intererreat, id eſt, lumen quoddam occurrit ipſi animo: Qui dat noſſe futura, unde ex ſomno uiſis imaginibus, multi prædicunt futura: qualia fuerunt quæ de Ioſeph & Danielo legimus. Plerunque diſſipatis, hoc & Ariſtoteles dicit, quòd ebrijs & crudis phantaſmata perturbantur, et illorum inſomnia nihil habent ueritatis. Mendax imago, id eſt, phantaſma nihil ſignificans. Animos mœſtos, timentes ſibi aliquod inde infortunium. Atra ambage, id eſt, obſcura ænigmate, quod non poſſunt interpretari: cum nihil, ut diximus, ſignificent. Quem rara, id eſt, qui raro peccat. Nam ſi dixerimus quòd peccatum non habemus, noſmetipſos fallimus: quoniam uitijs nemo ſine naſcitur. Vibrans hunc, id eſt, irradians & illuminans: ſic infrà econtrario gladius fulgurans pro uibrans. Impiauit, impium & immundum fecit. ſicut expiare eſt mundare ſacrificio. Species,

imagines. Hoc patriarcha, exemplo Ioſeph probat quòd dixit ex Gene. capit. xl. ordo eſt, Ioſeph noſter patriarcha, ſubaudi poſitus ſub catena carceris, Interpres, id eſt, ſomniorum coniector: approbauit hoc, id eſt, uerum eſſe probauit. Geminis miniſtris, id eſt, pincernæ & piſtori regis: Quorum unus, ſcilicet, pincerna: alterum, ſcilicet, piſtorem. Somniante perplexa, ex capit. xli. Quod ſomnium Pharaonis nemo poterat interpretari: ſed Ioſeph illud explicauit. Nouit cauere, id eſt, arcere. Clauſis aceruis, ſcilicet frumenti. Præſul, à rege non ſolum annonæ, ſed & cæteris rebus præfectus, ita ut poſt regem eſſet primus: dixit enim illi Pharao, uno tantum regni ſolio præcedente, & quæ ſequuntur. Tetrarches, unus de quatuor regibus dicitur, ut Herodes Tetrarcha, Herodis ſuperioris filius, quia parti quartæ regni erat præfectus: ſed hic tantum pro regni participe poſuit, ut Horat. pri. Ser. Modo reges atque Tetrarchas. Reſedit aulæ dominæ, id eſt, præcedit in aula domini omnium rerum Aegyptiarum. Tuenda, id eſt, intuenda & uidenda: Quàm tacenda, ut de Paulo, qui uidit ſecreta quæ non licet homini loqui. Euangeliſta, ſcilicet Ioannes, qui per angelum uidit ea quæ in Apocalypſi narrantur. Vidit autem non oculis ſed mente, neque in ſomnis ſed uigilans, quanquam Sedulius uidetur innuere, quòd in ſomnis uidit Ioannes omnia illa quæ ſcribit. Hieronymus autem in prologo Apocalypſios, ubi tria uiſionum genera ponit, hanc Ioannis reuelationem, in qua reuelante angelo, uel potius Spiritu ſancto, non tantum figuras ſpiritu uidit, ſed etiam ſignata mente intellexit. Remotis nebulis, id eſt, ſine ullo impedimento ad contemplandum. Quæ latebant ſignata in libro, ſcilicet de quo Apoc. cap. 5. Et uidi (inquit) librum ſcriptum intus & foris ſignatum ſigillis ſeptem. Ipſum tonantis agnum, id eſt, dei patris filium, qui eſt agnus tollens peccatũ mũdi. Purpurantem de cæde, de quo ſubdit Euangeliſta, Et uidi (inquit) agnum ſtantem tanquam occiſum, habentem cornua ſeptem & oculos ſeptem. Qui

reſignat.i.aperit. Vergil.in.iiij.Æneid.Et lumina morte reſignat.Nam ſic intelligendũ,quòd dat ſomnos.i.mortẽ, & adimit dans uitam, & reſignat.i.aperit ex morte.Conſcium futuri,in quo uẽtura ſcripta erant.Gladius anceps, de quo in Apoc.cap.xix.De ore eius procedit gladius ex utraq; parte acutus,ut in ipſo percutiat gẽtes. Fulgurãs, pro uibrans: ſicut ſuprà econtrario poſuit, Lux ſerena uibrans,pro fulgurans. Quæſitor,pro criminum quæſtor,ut apud Verg.lib.vi.Æn.Quæſitor Minos urnam mouet ille ſilentum.& hoc,quia pater omne iudicium dedit filio.Bis timẽdus.i.anceps,hoc eſt,ab utraq; parte ſcindens.Prima & ſecunda, hoc eſt,& naturalis per peccatum uenit, de qua Apoc.cap.xx.Infernus & mors miſſi ſunt in ſtagnũ ignis,hæc eſt mors ſecunda.Vltor,criminum uindex,tamẽ benignus,quia miſericordia & ueritas obuiauerũt ſimul, iuſtitia & pax oſculatæ ſunt.Retundit,reprimit: neq; tantum in nos ſæuit quantum peccauimus : paucos, qui, ſcilicet ſunt immedicabiles.Tribunal perenne,quia illi data eſt omnis poteſtas in cœlo & in terra. Matth.ulti.Et qđ paulò antè dixi,Pater omne iudicium dedit filio. Nomen ſuper omne nomen , ad Philipp.cap.ij. Propter quod & Deus exaltauit illum,& dedit illi nomen quod eſt ſuper omne nomen.&c. Extinctor Antichriſti,quem interfecit Ieſus ſpiritu oris ſui,de quo Paulus,& Ioannes multa in Apocalypſi. Chriſto uero: quia Antichriſtus non eſt Chriſtus uerus,unde ab anti,quod eſt contra,& Chriſtus dictus eſt, quaſi contra Chriſtum ſe gerens,Tali ſopore, qualis fuit ille Ioſeph,ut hic Ioannes. Iuſtus heros,id eſt, uir ſemi deus,ut dicit Ariſtot.vij. Ethic. Si ex hominibus fiunt dij propter uirtutem: talem heroicam intelligimus. Relaxat mentem,id eſt,ſoluit partem illam qua intelligimus & meminimus , ut contempletur diuina . Vt peragret cœlum,quia (ut dicit Cicero in prim.Thuſcu.) nulla eſt tanta uelocitas , quæ poſſit cum animi uelocitate comparari : & illud Thaletis, Velociſſima mens,omnia cum penetret , Sed heroes poſſunt hoc. Nos , ſcili

licet qui non ſumus tales, Creber error, id eſt, qui ſumus multis perturbationibus inuoluti. Nam quanquam animo ſit cœleſtis origo (ut dicit Vergil. in. vi. Æneid.) in tantum uiget inquantum nō noxia corpora tardant, Terreniq́ue hebetant artus, moribundaq́ue membra: Hinc metuunt, cupiuntq́ue, dolent, gaudentq́;. &c. Cupido concreta. Vergil. ibidem. Nec funditus (inquit) omnes corporeæ excedunt peſtes, penituſq́ue neceſſe eſt, Multa diu concreta modis dinoſcere miris. Sat eſt. ſenſus eſt, ſatis eſt nobis per quietem reficere uires deperditas, & ſi non meremur diuinam reuelationem: ſaltem non occurrent nobis inſomnia quæ nos deludant. Cultor Dei, id eſt, ò Chriſtiane, Subiiſſe rorem, id eſt, fuiſſe baptizatum, & chriſmate inunctum. Tenebræ fugiunt, id eſt, dæmones, quos Paulus uocat poteſtates tenebrarum. Procul eſto præſtigiator, id eſt, diabolus, qui per præſtigias deludit homines maxime in ſomnis. Tortuoſe ſerpens, id eſt, ſinuoſe, quoniam ſerpentes ita mouentur ſinuando ſe. Vergil. ii. Æneid. Sinuantq́; immenſa uolumina terga. Idem in. 5. Qualis ſæpe uiæ deprehenſus in aggere ſerpēs Nequicquam longos fugiens dat corpore tortus. Per Mæandros mille, id eſt, per multiplices flexus & dolos: eſt autem Mæandrus Cariæ fluuius, qui propterea quòd per plana labitur multos facit flexus, unde & res ui ſe reuolutæ & perplexæ, Mæandri dicuntur. Vergil. v. Aeneid. Purpura Mæandro duplici Melibœa cucurrit. Hic, Chriſtus lux eſt, cum tu ſis tenebræ, quæ non poſſunt ſimul eſſe cum luce. Liqueſce, id eſt, tabeſce ſiue langueſce, ut nil poſſis contra me. Signum ſcilicet crucis, Damnat tuam cateruam, id eſt, te atque angelos tuos. Corpus fatiſcens, id eſt, defeſſum, nam feſſus ab eo quod eſt fatiſco deriuatur. Iaceat recline, id eſt, reclinatum in lecto. Paulò, id eſt, ad breue tempus. Meditabimur Chriſtum, non actu: quandoquidem dormimus: ſed habitu & entelechia. Iuxta illud quod ſuprà diximus, Ego dormio & cor meum uigilat.

HYMNVS IEIVNANTIVM.

Carmen Monocolon Iambicum Senarium, acatalectum, locis imparibus habens Spondeum, Anapæſtum, Iambum, Tribrachum: Paribus uero Iambum, & nonnunquam Anapcſtum. Eius ſpecimen, ſi uoles, licebit mutuari ex primo hymno: Senex fidelis.

O Nazarene dux Bethlem, verbum patris,
Quem partus alui virginalis protulit,
Adeſto caſtis Chriſte parſimoniis,
Feſtumq; noſtrum rex ſerenus *aſpice, *accipe
Ieiuniorum dum litamus victimam.
Nihil hoc profectò purius myſterio,
Quo fibra cordis expiatur *liuidi, *viuidi
Intemperata quo domantur viſcera
Aruina putrem ne reſudans crapulam
Obſtrangulatæ mentis ingenium premat.
Hinc ſubiugatur luxus, & turpis gula,
Vini atque ſomni degener ſocordia,
Libido ſordens, inuerecundus lepos,
Variæq; peſtes languidorum ſenſuum,
Parcam ſubactæ diſciplinam ſentiunt.
Nam ſi licenter diffluens potu, & cibo,
Iniuna rite membra non coërceas,
Sequitur, frequenti marcida oblectamine,
Scintilla mentis vt tepeſcat nobilis,
Animusq; pigris ſtertat vt præcordiis.
Frenentur ergo corporum cupidines,
Deterſa vt intus emicet prudentia,
Sic excitato perſpicax acumine,
Liberq; flatu laxiore ſpiritus
Rerum parentem rectius precabitur.
Helias tali creuit obſeruantia
Vetus ſacerdos, ruris hoſpes aridi,
Fragore ab omni quem remotum & ſegregem
Spreuiſſe tradunt criminum frequentiam,
Caſto fruentem Syrtium ſilentio.

Sed mox in auras igneis iugalibus,
Curruq́; raptus euolauit præpeti,
Ne de propinquo ſordium contagio
Dirus quietum mundus afflaret virum,
Olim probatis inclytum ieiuniis.
Non ante cœli principem ſeptemplicis
Moſes tremendi fidus interpres throni
Potuit videre, quàm decem recurſibus
Quater volutis Sol peragrans ſydera
Omni carentem cerneret ſubſtantia.
Victus *precantis ſolus in lachrymis fuit, *precanti ſolis
Nam flendo pernox, irrigatum pulueren
Humi madentis ore preſſit cernuo,
Donec loquentis voce perſtrictus Dei,
Expauit ignem non ferendum viſibus.
Ioannes huius artis haud minus petens,
Dei perennis præcucurrit filium,
Curuos viarum qui retorſit tramites,
Et flexuoſa corrigens diſpendia,
Dedit ſequendam calle recto lineam.
Hanc obſequelam præparabat nuncius
Mox affuturo conſtruens iter Deo,
Cliuoſa planis, confragoſa vt lenibus
Conuerterentur, néue quicquam deuium
Illapſa terris inueniret veritas.
Non vſitatis ortus hic natalibus,
Oblita lactis iam vieto in pectore
Matris tetendit ſerus infans vbera,
Nec ante partu de ſenili effuſus eſt,
Quàm prædicaret virginem plenam Deo.
Poſt in patentes ille ſolitudines,
Amictus hirtis beſtiarum pellibus,
Setisve tectus, hiſpida & lanugine,
Seceſſit, horrens inquinari, & pollui
Contaminatis oppidorum moribus.
Illic dicata parcus abſtinentia

Potum,

Potum,cibumq́ vir ſeueræ induſtriæ
In vſque ſerum reſpuebat veſperum,
Parum locuſtis & fauorum agreſtium
Liquore paſtum corpori ſuetus dare.
Hortator ille primus,& doctor nouæ
Fuit ſalutis : nam ſacrato in flumine
Veterum piatas lauit errorum notas.
Sed tincta poſtquàm membra defecauerat,
Cœlo refulgens influebat ſpiritus.
Hoc ex lauacro labe dempta criminum,
Ibant renati,non ſecus quàm ſi rudis
Auri recocta vena pulchrum ſplendeat,
Micet metalli ſiue lux argentei,
Sudum polito prænitens purgamine.
Referre priſci ſtemma nunc ieiunii
Libet, fideli proditum volumine,
Vt diruendæ ciuitatis incolis
Fulmen benigni manſuefactum patris
Pie repreſſis ignibus pepercerit.
Gens inſolenti præpotens iactantia
Pollebat olim,quam fluentem nequiter
Corrupta vulgo ſoluerat laſciuia,
Et inde bruto contumax faſtidio,
Cultum ſuperni negligebat numinis.
Offenſa tandem iugis indulgentiæ
Cenſura,iuſtis excitator motibus,
Dextram perarmat rhompheali incendio,
Nimbos crepantes,& fragoſos turbines
Vibrans,tonantum nube flammarum quatit.
Sed pœnitendi dum datur diecula,
Si forte vellent improbam libidinem,
Veteresq́ nugas condomare,ac frangere,
Suſpendit ictum terror exorabilis,
Paulumq́ dicta ſubſtitit ſententia.
Ionam Prophetam mitis vltor excitat,
Pœnæ imminentis iret vt prænuncius:

Sed noſſet ille cùm minacem iudicem
Seruare malle,quàm ferire,ac plectere,
Tectam latenter vertit in Tharſos fugam.
Celſam paratis pontibus ſcandit ratem,
Vdo reuincta fune puppis ſoluitur.
* Itur per altum, fit procelloſum mare, *Iter
Tum cauſa tanti quæritur periculi,
Sors in fugacem miſſa vatem decidit.
Iuſſus perire ſolus è cunctis reus,
Cuius voluta crimen vrna expreſſerat,
Præceps rotatur, & profundo immergitur:
Exceptus inde beluinis faucibus,
Alui capacis viuus hauritur ſpecu.
Tranſmiſſa raptim præda,caſſos dentium
Eludit ictus,incruentam tranſuolans
Impune linguam,ne retentam mordicus,
Offam molares diſſecarent *viuidi. *vuidi
Os omne tranſit,& palatum præterit.
Ternis dierum,ac noctium proceſſibus
Manſit ferino deuoratus gutture,
Errabat illic per latebras viſcerum,
Ventris receſſus circumibat tortiles
Anhelus,extis intus æſtuantibus.
Intactus exin tertiæ noctis vice,
Monſtri vomentis pellitur ſingultibus,
Qua murmuranti fine fluctus frangitur,
Salſosq́ candens ſpuma tundit pumices,
Ructatus exit,ſeq́ ſeruatum ſtupet.
In Niniuitas ſe coactus percito
Greſſu reflectit,quos vt increpauerat
Pudenda cenſor imputans opprobria,
Impendet,inquit,ira ſummi vindicis,
Vrbemq́ flamma mox cremabit:credite.
Apicem deinceps ardui montis petit,
Viſurus inde conglobatum turbidæ
Fumum ruinæ,cladis & diræ ſtruem,

*multi modi: Tectus flagellis *multinodi germinis,
Nato & repente perfruens vmbraculo.
Sed mœſta poſtquàm ciuitas vulnus noui
Hauſit doloris, heu ſupremum palpitat,
Curſant per ampla congregatim mœnia
Plebs, & Senatus, omnis ætas ciuium,
Pallens iuuentus, eiulantes fœminæ.
Placet frementem publicis ieiuniis
Placare Chriſtum: mos edendi ſpernitur.
Glaucos amictus induit monilibus
Matrona demptis, proq; gemma, & ſerico,
Crinem fluentem ſordidus ſpargit cinis.
Squalent recincta veſte pullati patres:
Setasq; plangens turba ſumit textiles,
Impexa villis virgo beſtialibus,
Nigrante vultum contegit velamine,
Iacens harenis & puer prouoluitur.
*Chios Rex ipſe, *Choos æſtuantem murices
Læna reuulſa diſſipabat fibula
Gemmas virentes, & lapillos ſutiles,
Inſigne frontis exuebat vinculum
Turpi capillos impeditos puluere.
Nullus bibendi, nemo veſcendi memor,
Ieiuna menſas pubes omnis liquerat,
Quin & negato lacte vagientium
Fletu madeſcunt paruulorum cumulæ,
Succum papillæ parca nutrix denegat.
Greges & ipſos claudit armentalium
Solers virorum cura, ne vagum pecus
Contingat ore rorulenta gramina,
Potum ſtrepentis neve fontis hauriat,
Vacuis querelæ perſonant præſepibus.
Mollitus his, & talibus, breuem Deus
Iram refrenat, temperans oraculum,
*Proſper ſiniſtrum, prona nam clementia
Haud difficulter ſupplicem mortalium

*Proper' habent nõ nulli ueteres codices tanq̃ properedicas.

Soluit reatum, fitq́ fautrix flentium.
Sed cur vetuſtæ gentis exemplum loquor?
Pridem caducis cum grauatus artubus
Ieſus, dicato corde ieiunauerit,
Prænuncupatus ore qui prophetico
Emanuel eſt, ſiue nobiſcum Deus.
Qui corpus iſtud molle naturaliter
Captumq́ laxo ſub voluptatum iugo,
Virtutis arcta lege fecit liberum,
Emancipator ſeruientis plaſmatis,
Regnantis antè victor & cupidinis.
Inhoſpitali nanque ſecretus loco
Quinis diebus octies labentibus,
Nullam ciborum vindicauit gratiam,
Firmans ſalubri ſcilicet ieiunio
Vas appetendis imbecillum gaudiis.
Miratus hoſtis poſſe limum tabidum
Tantum laboris ſuſtinere, ac perpeti,
Explorat arte ſciſcitator callida
Deus, ne membris ſit receptus terreis,
Sed increpata fraude, póſt tergum ruit.
Hoc nos ſequamur quiſque nunc pro viribus,
Quod conſecrati tu magiſter dogmatis
Tuis dediſti Chriſte ſectatoribus,
Vt cum vorandi vicerit libidinem,
Late triumphet Imperator ſpiritus.
Hoc eſt quod atri liuor hoſtis inuidet,
Mundi poliq́ quod gubernator probat,
Altaris aram quod facit placabilem,
Quod dormientis excitat cordis fidem,
Quod limat ægram pectorum rubiginem.
Perfuſa non ſic amne flamma extinguitur,
Nec ſic calente Sole tabeſcunt niues,
Vt turbidarum ſcabra culparum ſeges
Vaneſcit almo trita ſub ieiunio,
Si blanda ſemper miſceatur largitas.

Eſt quippe & illud grande virtutis genus,
Operire nudos, indigentes paſcere,
Opem benignam ferre ſupplicantibus:
Vnam, paremq́; ſortis humanæ vicem
Inter potentes atque egenos ducere.
Satis beatus quiſque dextram porrigit,
Laudis rapacem, prodigam pecuniæ,
Cuius ſiniſtra dulce factum neſciat,
Illum perennes protinus complent opes,
Ditatq́; fructus fœnerantem centuplex.

O Nazarene) Carmen eſt quale illud, Senex fidelis: canendum à ieiunantib. Multa de ieiuniorum laudibus narrat: & quantum conferãt ad animi uires erigendas, atque è diuerſo carnis libidinem domandam: affertq́; in exemplum, Heliæ, Moſis, Ioannis baptiſtæ, Niniuitarũ, & tandem Chriſti ieiunium, cui adiungit eleemoſynam in pauperes. Itaq; in primis Chriſtum inuocat, quaſi ieiunij ſuo ieiunio ſanctificatorem. O nazarene dux Bethleem, duplex patria tangitur, in qua conceptus & nutritus & in quã natus eſt: additur etiam ex euangelio Capharnaũ, ut dicit Hieronymus, ſignorum domini familiaris. Dux Bethlem, ad illud reſpicit quod Matt. ſcribit ca. ij. citans teſtimonium Michcæ prophetæ ex ca. v. Et tu Bethleem terra Iuda nequaquam minima es in principibus Iuda: ex te enim exiet dux, qui reget populum meum Iſrael. Caſtis parſimonijs, id eſt, ieiunijs quæ nos caſtos faciunt: ſed parſimoniam poſuit pro parco cibo, ſicut & hymnographus quoque cecinit. Potus cibique parcitas. Rex ſerenus, ideſt uultu placido & fauenti. Feſtum noſtrum. i. ieiunium quo nos alicui feſto præparamus, uel ipſum ieiunium per ſe feſtum uocat, ut in ſequenti hymno, Soluimus feſtum fruimurque menſis. Litamus uictimam, quoniã in ieiunio noſmetipſos ſacrificamus deo. Myſterio, id eſt, myſtico ſacrificio. Fibra cordis liuidi, id eſt, peccato coinquinati, ſed fibra potius de iecore quàm de corde dicitur. Ne aruina id eſt, nimius luxus, qui per aruinam, hoc eſt pinguitudinem

nem

nem deſignatur. Reſudans crapulam, id eſt, uinum quod (ut ait Hieronymus) deſpumat in libidinem. Mentis obſtrangulatæ, id eſt, quam ſtrangularet, ſi nimio cibo & potui indulgeremus. Hinc, ex ieiunio. Luxus, omnium rerum ſuperfluitas. Gula uini, quia illa præcipuè menti nocet. Socordia ſomni, ideſt quæ ſequitur ebrietatē. Degener, quæ facit homines degenerare. Lepos inuerecundus, id eſt, uerba impudica, dum uolumus uideri lepidi. Variæ peſtes, ita proprie appellantur peccata animi peſtes. Sentiunt, id eſt dolenter recipiunt: nam de ſenſu qui eſt cum dolore intelligit, quod incontinentibus contingit. Diffluens, redundans. Scintilla, igniculus ille animi, nobilis mentis, ex origine quam ex cœlo duxit. Marcida oblectamine, id eſt, languens uoluptatibus. Tepeſcat, refrigeſcat ex ingenito illo calore. Prudentia deterſa, id eſt, anima rationalis mundata. Sic ſcilicet per ieiunia, Spiritus perſpicax, id eſt, qui omnia perſpicit cum ex ieiunio excitatur. Liberq́; flatu laxiore, id eſt, cum arctaretur ex nimio cibo & potu: ex illa anguſtia liberabitur per ieiunium & utetur liberiori ſpacio. Helias uetus ſacerdos, id eſt, propheta: Tali obſeruantia, id eſt, obſeruatione ieiunij: Hoſpes ruris aridi, nam fugiens impotentiam Iezabel (ut legimus in iij. Regum. capit. xix.) profectus eſt in deſertum uiam unius diei, cum comediſſet panem ſubcinericium ab angelo monſtratum, ambulauit in fortitudine cibi illius quadraginta diebus & quadraginta noctibus uſque ad montem Dei Oreb, ubi manſit in ſpelunca. Fragore, ſtrepitu hominum. Frequentiam criminum, id eſt, ubi frequentantur crimina. Silentio ſyrtium, id eſt, deſerti, ubi non magis eſt habitatio quàm in ſyrtibus Aphricæ. Sed mox raptus hic raptus in. iiij. lib. Re. cap. ij. legitur, Igneis iugalibus, ecce inquit currus igneus & equi ignei diuiſerūt Heliam & Eliſeum. Afflaret, coinquinaret. Non ante, idem confirmat Moſis exemplo, de quo Exod. xxxiiij. in calce. Ingreſſus inquit Moyſes mediū nebulæ aſcendit in montem & fuit ibi quadraginta diebus & quadraginta noctibus.

Cæ

Cœli ſeptemplicis,id eſt, ſeptem planetarum:quid nō & aliorum globorum?Decem recurſibus,id eſt,dierum reuo lutionibus: quater,hoc eſt,quadraginta diebus. Ioannes, ſcilicet præcurſor domini.Huius artis,id eſt, uirtutis,hoc eſt ieiunij . Curuos uiarum tramites , ex eo quod ſcribit Marcus in principio ſui Euangelij , citans illud ex Eſaia cap. xl. Vox clamantis in deſerto , parate uiam domini, rectas facite ſemitas eius. Retorſit,id eſt,ex curuitate in rectitudinem reduxit. Diſpendia, id eſt, uiarū ambages. Dedit lineam,id eſt,iter rectum,Calle recto,ſed anguſto quoniam arcta eſt uia quæ ducit ad uitam. Nuncius,Ioannes,quem Malachias cap.iij.appellat ſic,Ecce ego mitto angelū meum,qui præparabit uiam tuam ante te.Hanc obſequelam,id eſt,obſequium ſiue miniſterium.Conſtruens iter,id eſt,ſternens uiam. Deo affuturo,Chriſto paulò pòſt uenturo.Vt cliuoſa,ex eo quod ſcripſit Eſaias cap. xl.Erunt praua indirecta & aſpera in uias planas.Leuibus,id eſt,planis & nō aſperis.Veritas illapſa,id eſt,Chriſtus de cœlo deſcendens,qui dixit,Ego ſum uia,ueritas,et uita. Hic ortus,ſcilicet Ioannes. Non uſitatis,quia ex patre ſene & matre anu. Tetendit ubera,quia prægnantibus ubera diſtenduntur. Oblita lactis,id eſt,quæ & propter ætatem & propter deſuetudinem erant ſicca. In pectore uieto,id eſt,languido & uiribus deſtituto.Viere apud antiquos erat uiuere.Terent.in Eun.Vietus,ueternoſus.&c.Prædicaret,cum exultauit gaudio infans in utero matris. Lucæ.i.Pellibus hirtis,beſtiarum,id eſt,camelorum.Mar.cap.i. & Matth.iij.Et erat Ioannes ueſtitus pilis camelorum,& zona pellicea circa lumbos eius,& locuſtas & mel ſylueſtre edebat.Horrens,timens.Oppidorum moribus,oppidanorum : unde & de illo dixit ſaluator noſter,qui mollibus ueſtiūtur, in domibus regum ſunt &c.Dicata abſtinentia,id eſt,ieiunio dedicato.Hortator prædicans, pœnitentiam agite,appropinquabit enim regnum cœlorum.Matth.iij.Sacrato in flumine,in Iordane. Veterum errorum notas,id eſt,maculas: quod uero habe-

tur pietas, mendum eſt, & neſcio an debeat legi uictus, ut ſuprà, in pectore uicto: uel pietas interiectiue poſitum eſt: ut apud Vergil. vi. Aeneid. Heu pietas, heu priſca fides. Quod uero dicit, lauit, quomodo debeat intelligi, uide: nam baptiſma Ioannis non abluebat peccata: & quod ſequitur, quòd deſcendebat ſpiritus ſanctus, de ſolo Chriſto legitur cum fuit baptizatus à Ioanne, quòd deſcendit ſpiritus ſanctus in ſpecie columbæ, uel potius uelut columba. Vena auri recocta, id eſt, balnea igni purgata, nam ita per recoctionem aurum purgatum, fit obryzum. Lux metalli argentei, id eſt, ſplendor argenti, quia nec uena eſt aurum, nec argentum metallum: ſed eruuntur ex uena ſiue metallo. Purgamine polito, id eſt, poliente. Sudum, id eſt, clarum & ſerenum, & poſitum nomen pro aduerbio ſudum pro ſude, ſicut pulchrum pro pulcre: ſic Verg. Toruumq́; repente proclamat, & ſedet, æternumq́; ſedebit: pro torue & æterne. Referre, proſequitur de ieiunio Niniuitarum. Stemma. i. nobilitatem & laudem ductam ab antiquitate. Proditum. i. literis mandatum. Volumine fideli, in Iona propheta qui eſt ex ſacro canone. Vt diruendæ, ordo eſt. ut. i. quomodo, flumen benigni patris . i. ira ex bonitate dei placata. Pepercerit incolis, habitatoribus Niniue. Repreſſis ignibus, aut quòd igne uaſtaturus erat urbem, aut quia hoc non legitur in prædicto libro: ſed quòd erat euerſurus, exponendũ potius, ut ſuprà, ignibus pro furore ſiue ira. Gens præpotens. Lucanus. Et felix ſic fama minus. Fluentem nequiter. i. lapſam in libidinem. Laſciuia corrupti. i. ipſi corrupti per laſciuiam. Soluerat, diſſolutam fecerat. Vulgo. i. communiter & paſſim, ſine differentia perſonarum. Contumax, rebellis. Faſtidio bruto. i. ſuperbia beſtiali. Tandem, poſt multa illorum ciuium crimina. Cenſura indulgentiæ iugis. i. Deus cenſor indulgentiſſimus iugiter: nam indulgentia proprie eſt patrum in filios mollis & delicata educatio, ut dicit Quintilianus. Offenſa, illorum uitijs. Excitatur motibus iuſtis, id eſt, iuſta ira ad puniendum illos. Incendio rhomphea-

li,exponendum ut ſuprà, id eſt, enſe illo de quo Geneſis cap.iij. Collocauit ante paradiſum uoluptatis Cherubim & flammeũ gladium atque uerſatilem.eſt enim rhomphea Græcè,Latinè gladius ſiue framea.Vibrans nymbos crepantes,id eſt,ſonoros & cum fragore uenientes.Flammarum tonantum, id eſt, fulminum, quæ cum erumpunt,tonant nubibus ruptis. Sed pœnitendi.ordo eſt, Sed terror exorabilis,id eſt, deus minis territans, qui tamen poteſt exorari,hoc eſt,ab illo uenia impetrari.Suſpendit ictum, id eſt,continuit manum,neque miſit fulmen paratum.Diecula pœnitendi,id eſt,in qua penitentiam agerent.Et ſententia dicta,id eſt,iam lata, Subſtitit,id eſt,ceſſauit,paruo tempore,ſcilicet uno die. Vltor mitis,ſicut ſuprà, fulmen manſuetum. Vertit in Tharſos fugam,uidetur ſignificare quam ſcriptura uocat Tharſis, eſſe Tharſum ciuitatem Ciliciæ:ſeptuaginta tamen quibus aſſentitur Hieronymus,Carthaginem interpretantur.Pontibus,quos uulgus appellat ſcalas,& omnia quæ ſequuntur patent ex lectione ipſius prophetæ.Vrna,uas in quo iaciuntur ſortes. Verg.VI.Stat ductis ſortibus urna.Beluinis,balenæ.Præda,id eſt, Ionas, qui ita uocatus eſt ac ſi eſſet balenæ cibus. Tranſmiſſa, id eſt, tranſglutita ſubitò. Eludit ictus, quia non fuit dentibus læſa. Linguam, à qua etiam non eſt læſa,quod fecit deus: Ne molares uiuidi,id eſt,acuti:Diſſecarent mordicus,id eſt,morſu ſiue mordendo. Offam, id eſt, carnem. Retentam, id eſt, ſi inter dentes & linguam fuiſſet retenta.Tranſit & præterit,nulla in oris inanitate facta mora. Ternis proceſſibus pro tribus ſpatijs, more poëtico, poſito diſtributiuo pro numerali, ut Vergilius primo Aeneidos,Bina manu lato criſpans haſtilia ferro. Per latebras, per tubos,hoc eſt laryngam & uentrem. Receſſus tortiles,id eſt,penetralia curua. Anhelus extis æſtuantibus,quia cum balenæ inteſtina æſtuarent, neceſſe erat prophetam anhelare. Exin, deinde. Vice tertiæ noctis,id eſt,cum aduenіſſet nox tertia poſtquàm fuit deuoratus: uice autem noctis dixit, quia nox

*& dies inuicem ſibi ſuccedunt, unde illud Cau. Viciſſi-
tudines noctium faciunt dies alacriores. Qua fluctus, de-
ſcriptio eſt littoris. Qua, id eſt, ea parte maris qua flu-
ctus frangitur. Fine murmuranti, id eſt, in termino maris
ubi fit murmur ex colliſione undarum ad ſaxa: nam in ma
ri ſummo non fit talis fragor. Pumices ſalſos, id eſt, ſaxa
cauernoſa ex ſalſedine aquæ illiſæ. Vergilius, Dulces la-
tebroſo in pumice nidi. Percito greſſu, ueloci. Cenſor, ſci-
licet Ionas, quaſi cenſor, id eſt, magiſter morum. Impu-
tans, id eſt, cum reprehenſione commemorans. Impendit,
id eſt, inſtat & imminet ſuper uos. Apicem, uerticem.
Fumum ruinæ, id eſt, urbis euerſæ. Et ſtruem, pro ſtra-
gem. Tectus, id eſt, adumbratus: Flagellis, flagella ſunt
ſummæ arborum partes, dicta ab eo quòd uento flagellan
tur, ut ait Seruius in illud Vergilij ſecundo Georgicorũ,
Néue flagella ſumma pete aut ſumma defringe ex arbo-
re plantas. Germinis multimodi, id eſt, plantæ illius effuſæ
in multos ramos: ſed quæ fuerit illa planta dubium eſt.
Hieronymus hederam interpretatur, alij cucurbitam fuiſ-
ſe dicunt. Hebræi neutrum eſſe dicunt, ſed ſuffruticem Pa
leſtinæ familiarem quòd cicaion apud illos dicatur. Vul-
nus doloris, quod ex pœnitentia ſequebatur. Palpitat ſu-
premum, id eſt, tremit ad morientium ſimilitudinem, quo-
rum membra non mouentur, ſed palpitant, & poſuit ſu-
premum nomen pro aduerbio. Chriſtum, id eſt, Deum, ut
ſuprà diximus, per prolepſim. Mos edendi, id eſt, con-
ſuetus cibus. Glaucos, uirides, quod in luctu etiam hodie
in Italia faciunt, ut lugentes utantur ueſtibus eius colo-
ris tendentis in nigrorem: & quæ fere imitentur cupreſ-
ſos. Vergilius tertio Aeneid. Stant manibus aræ ceruleis
mœſtæ uittis atráque cupreſſo. Pullati patres, id eſt, ue-
ſtibus nigris induti. Iuuenalis, Horrida mater, pullati
proceres. Recincta ueſte, quod etiam in ſummo luctu
ſcribit Vergil. in iiij. Aeneid. feciſſe Didonem, Vinclis
inquit, in ueſte recincta Teſtatur moritura deos. Setas
textiles, id eſt, cilicium quod texitur ex uillis caprarum.*

Vergil.3.Georg. Setas intenſaque menta cinipij tondent hirci.Velamine nigrante,ſicut in nuptijs utebantur flammeolo.Rex ipſe,Niniuitarũ: Lanam,ueſtem precioſam: Æſtuantem murices, id eſt,purpureas,quæ imitantur flagrantem ignem. Vergil.in.4.Æneid.Tyrioq́ue ardebat murice lana. Coos,à Co inſula prope Rhodum.unde ueſtes Coæ dictæ.Ouid.Hinc et auaritiæ cauſas et Coa puellis Veſtis,& è rubro lucida concha gemma. & Propertius,Et tenue Coa ueſte mouere ſinus. Fibula, zona qua ueſtes cinguntur. Gemmas uirentes,Smaragdos. Lapillos ſutiles, uniones & margaritas dicit, quæ ideo terebrantur ut ueſtibus aut tiaris inſuantur. Vinculum frontis,id eſt, coronam ex gemmis & margaritis conſtructã. Vergil.i. Æneid.Et duplicem gemmis auroq́ue coronam. Nutrix parca,denegans ſuccũ infantibus, Rorulenta gramina.Vergil.Cum ros in tenera pecori gratiſſimus herba eſt.Potum.Idem,Nulla neque amnem libauit quadrupes, nec graminis attigit herbam.Vacuis manibus & ſine pabulo.Iram breuem,quia ira furor breuis eſt,ut dicit Horat.in.i.Epiſt.& Pſalmographus: Nunquid iraſcitur per ſingulos dies.Proſper,proſperitatẽ afferẽs. Oraculum,qđ per prophetam iuſſit prædicari. Reatum,cuius erant rei. Fit fautrix.i.fauet.Sed cur uetuſtæ,quaſi dicat,cũ habeamus exempla recentiora,omittamus antiqua.Pridem,non multo tempore ante annos circiter trecentos. Grauatus artubus,qui & itinere defatigabatur, & ſitiebat ad puteum,& eſuriebat in deſerto. Dicato corde.i.ad hoc ieiunium ſacrũ dedito.Ore prophetico .ſ.Eſaiæ, q dixit cap. vij. Ecce uirgo concipiet & pariet filium, & uocabitur nomen eius Emanuel. Qui.ſ.Emanuel.i.ſumpta carne factus homini familiaris. Arcta lege uirtutis .i.prædicans uirtutis uiam,quæ arcta eſt & difficilis.Fecit liberum.i. à ſeruitute peccati liberauit.Corpus molle naturaliter,id eſt,ad molliciem & uoluptatem procliue.Iugo laxo,non arcto quale eſt uirtutum: ſed laxo,quia lata eſt uia quæ ducit ad perditionem.Emancipator.i.aſſertor & uindex

plaſmatis ſeruientis .i.hominis ſub iugo peccati exiſten-
tis.Cupidinis regnantis ante .ſ.q̃ noſtram carnẽ ſumeret.
Loco inhoſpitali,id eſt,in deſerto. Quinis octies .i.qua-
draginta.Vindicauit.i.ſibi aſſumpſit.Gratiam ciborum.i.
ſuauitatem.Firmans,confirmãs et firmum faciens.Vas im
becillum,id eſt,corpus,qđ eſt quaſi animi uas: unde Apo
ſtolus: Scientes unuſquiſque ſuum uas poſſidere. Imbecil
lum,id eſt.fragile alioqum et pronum ad uoluptates,quæ
ut ait Ariſt.nobis cognatæ ſunt. Limum tabidum.i.homĩ
nem ex luto factum,atque ex conſequenti mortalẽ.Explo
rat,inquirit & tentat poſt tergũ, cum dixit illi Chriſtus:
uade retro ſatana.&c.Quiſque pro uiribus. Verg.quiſq;
uiri.Liuor hoſtis atri, id eſt,diabolus liuidus & inuidus,
inuidet nobis cum uidet nos ieiunantes.Probat,approbat
& laudat.Aram altaris,id eſt,deum,propter quem pla-
candum facimus ſacrificium.Limat rubiginem.i.abſtergit
peccati ſordes.Perfuſa,illud quod de eleemoſyna ſcribi-
tur,ſicut aqua extingit ignẽ,ita eleemoſyna extingit pec
catum. de ieiunio poſſe uerius dici putat autor, nihilomi
nus tamen illam ieiunio adiungit. Seges ſcabra,id eſt,ſpi
noſa & aſpera,quæ non ſinit bonum ſemen creſcere. Va-
neſcit intermoritur.Largitas blanda.i.mite opus miſeri-
cordiæ: eſt quippe,miſericordiæ opera adiungit ieiunio.
Inter potentes egenos ducere, id eſt,putare omnes homi
nes natura eſſe æquales,atq; ut ait Iuuenalis.paribus con
ſtare elementis.Non ut fœmina illa arrogans & immitis
apud eundem clamat, ô demens ita ſeruus homo. Laudis
rapacem.i.auarã gloriæ.Cuius ſiniſtra,ad illud ex Math.
cap.vi.Neſciat ſiniſtra tua quid faciat dextera.Illum fœ
nerantem,qui dat ſimplũ ut accipiat centuplum,ex Math.
cap.xix.Omnis qui reliquerit domum,aut fratres, aut ſo
rores,centuplum accipiet.

HYMNVS POST IEIVNIVM.

Carmen Sapphicũ,Endecaſyllabum,conſtans Trochæo,
Spondeo,dactylo,& duobus Trochæis,hoc modo:

– v – – – v v – v – v

Quartus uero quiſque, Adonius eſt, conſtans Dactylo, & Spondeo, hoc modo:

– ∪∪ ––

CHriſte ſeruorum regimen tuorum,
Mollibus qui nos moderans habenis,
Leniter frenas, faciliq; ſeptos
Lege coërces.
Ipſe cùm portans onus impeditum
Corporis, duros tuleris labores,
Maior exemplis, famulos remiſſo
Dogmate palpas.
Nona ſummiſſum rotat hora Solem,
Partibus vix dum tribus euolutis,
Quarta deuexo ſupereſt in axe
Portio lucis.
Nos breuis voti dape vindicata
Soluimus feſtum, fruimurq; menſis
Adfatim plenis, quibus imbuatur
Prona voluptas.
Tantus æterni fauor eſt magiſtri,
Doctor indulgens ita nos amico
Lactat hortatu, leuis obſequela vt
Mulceat artus.
Addit, & ne quis velit inuenuſto
Sordidus cultu lacerare frontem,
Sed decus vultus, capitiſq; pexum
Comat honorem.
Terge ieiunans (ait) omne corpus,
Néue ſubducto faciem rubore
Luteus tingat color, aut notetur
Pallor in ore.
Rectius læto tegimus pudore
Quicquid ad cultum patris exhibemus,
Cernit occultum Deus, & latentem
Munere donat.
Ille ouem morbo reſidem, gregiq;

Per

Perditam *ſanat male diſſipantem *ſano
Vellus adfixis vepribus per hirtæ
Deuia ſyluæ.
Impiger paſtor reuocat, lupisq́
Geſtat excluſis humeros grauatus,
Inde purgatam reuehens aprico
Reddit ouili.
Reddit & pratis, viridiq́ campo,
Vibrat *implexis vbi nulla lappis *impexis
Spina, nec germen ſudibus perarmat
Carduus horrens.
Sed frequens palmis nemus, & reflexa
Vernat herbarum coma, tum perennis
Gurgitem viuis vitreum fluentis
Laurus obumbrat.
Hiſce pro donis tibi fide paſtor,
Seruitus quænam poterit rependi?
Nulla compenſant precium ſalutis
Vota precantum.
Quamlibet ſpreto ſine more paſtu
Sponte confectos tenuemus artus,
Teq́ contemptis epulis rogemus
Nocte, dieq́.
Vincitur ſemper minor obſequentum
Cura, nec munus genitoris æquat,
Frangit & cratem luteam laboris
Grandior vſus.
Ergo ne limum fragilem ſolutæ
Deſerant vires, & aquoſus albis
Humor in venis dominetur, ægrum
Corpus eneruans:
Laxus, ac liber modus abſtinendi
Ponitur cunctis, neque nos ſeuerus
Terror impellit, ſua quenque cogit
Velle poteſtas.
Sufficit quicquid facias vocato

Numinis nutu prius, inchoare,
Siue tu menſam *renuas, cibumq́; *renoues
Sumere tentes.
Annuit dexter Deus, & ſecundo
Proſperat vultu, velut hoc ſalubre
Fidimus nobis fore, quòd dicatas
Carpimus eſcas.
Sit bonum ſupplex precor, & medelam
Conferat membris, animumq́; paſcat
Sparſus in venas cibus obſecrantum
Chriſticolarum.

CHriſte ſeruorum) Carmen ſapphicum mixtum adonico. Canitur poſt ſolutum ieiunium, hoc eſt poſt cœnam ieiunantiū: canitur hic hymnus hora nona, quando ieiuniū ſoluitur, hoc eſt, tempore cœnæ. In quo primò dicit, quanta indulgentia Deus Chriſtianos tractet, quibus ſub lege aſtrictis tamen habenas laxas dat permittendo illis, ut largiori cibo ieiunia ſoluant, & faciem lauent: quanto præterea nos amore proſequatur, ex eo demōſtrat, quòd relictis nonaginta nouem ouibus hominem perditum quæſiuit, deoq́; reſtituit: pro quibus beneficijs gratias à nobis agendas eſſe dicit. Regimen pro rector. Frenas leniter, ex eo quod Euangeliſta ſcribit, Matt. xi. Iugum meum ſuaue eſt & onus meum leue. Lege facili, non qualis fuit uetus, quæ iubebat ex talione pœnas luere, hoc eſt, oculum pro oculo, manum pro manu. Ipſe cum portans, Ordo eſt, cum tu ipſe maior exemplis, uel maior. i. magiſter, uel potius maior quã omnia quæ nobis præcepit facere, ipſe maiorem in modū fecit, & ſubijt omnes labores humanos ut nobis eſſet exemplo. Corpus impeditum, & quod animo potius eſt impedimento quàm auxilio. Palpas famulos, id eſt, blandiris illos molliter tarctans. Iuuenal. Quem munere palpat charus. Dogmate remiſſo, id eſt, non rigido, ſed molli. Nona hora, qua antiquiores ſoliti erant ſoluere ieiunium. Partibus tribus, ſubaudi ex quatuor in quas dies diuiditur: quemadmodum & nox in quatuor uigilias, prima,

ma,tertia,ſexta,nona. Nos ſoluimus feſtum,id eſt,ieiunium,ut in ſuperiori hymno Feſtumq; noſtrum rex ſerenus aſpice.Breuis uoti,id eſt,quod uouimus in obſequiū. Dape uindicata,id eſt,accepta.Imbuatur uoluptas,id eſt, impleatur fames,quam euacuando ſequitur uoluptas,cum ipſa dolorem potius afferat, pronam appellat, id eſt, ad quam ſumus natura proni ex Ariſto.ut diximus ſuprà.Fauor magiſtri,id eſt,ita fauet nobis,quòd nō prohibet nos ueſci cibo ſufficienti. Sed indulgens,id eſt,molliter & delicate nos educās, quod ſignificat indulgere ut ſuprà diximus. Lactat nos,id eſt,nutrit quaſi infantes lacte.Vt obſequela,id eſt,nos illi obſequentes mulceamus,id eſt,reficiamus membra ieiunio debilitata.Addit, ſubaudi ad ſuperiora. Ne quis uelit macerare frontem,ex eo quod ſcribitur Matth. cap.vi. Cum ieiunatis,nolite fieri ſicut hypocritæ triſtes,extermināt enim facies ſuas ut uideantur hominibus ieiunantes: eſt autem exterminare extra terminos ponere,quod faciūt qui ſe ultra modum macerant. Inuenuſte turpiter: quia uenuſtum eſt pulchrum.Sed comat decus uultus,id eſt,ornet faciem & exhilaret illam,ex eo quod dixit:Tu autem cum ieiunas,unge caput tuum oleo & faciem tuam laua.Et comat honorem pexum capitis, id eſt,ornet caput & pectat illud,unde caput maneat pulchrum:nam honor hic pro pulchritudine ponitur,ut apud Vergil.i.Aeneid. Et lætis oculis afflarat honores. Color luteus,id eſt,pallidus.Tingat faciem ſubducto rubore puta ſuffitu cymini.Vnde Horat.Quòd ſi pallerem caſu biberem exangue cyminum, id eſt, quod ſanguinem extingit ex quo robur conſtat.Læto pudore,id eſt,rubore,quoniam quos pudet rubent,unde pudor pro rubore & econtrario rubor pro pudore: nam ut dixit Dio. ille eſt color uirtutis.Cernit occultum deus,ex eo quod ibidem ſcribitur,Pater tuus qui uidet in abſcondito reddet tibi.Ille ouem,quantus ſit amor dei erga nos oſtendit,quòd relictis nonaginta nouem ouibus, id eſt,nouem ordinibus angelorum,ad hominē deperditum profectus eſt:quæſitū ex eo

quod

quod ſcribitur Matt.xvi. Si fuerint alicui cẽtũ oues & errauerit una ex eis, nónne relinquit nonaginta nouem? Ouem morbo deſidem,id eſt,tardam & pigram, qualem Vergil.lib.iij.Georgic.deſcribit,

Quam procul aut molli ſuccedere ſæpius umbræ
Videris, aut ſummas carpentem ignauius herbas,
Extremamq́ue ſequi,aut medio procumbere campo
Paſcentem, & ſeræ ſolam decedere nocti :
Continuo culpam ferro compeſce.

Gregiq; perditã.i.à grege aberrantẽ. Excluſis lupis,fugatis. Geſtat humeros grauatus.i.ouem humeros grauantẽ. Purgatã.ſ.ſentibus. Ouili aprico,eccleſiæ aut beatorũ numero.Campo uiridi .i.paradiſo. Vbi nulla ſpina,quæ ſcilicet ouiũ uellera,imò & cutem lædat.Vibrat,criſpatur.Implexis lappis, id eſt, inuolutis illis herbis, de quibus Vergilius primo Georg. Subit aſpera ſylua,Lappæq́ue tribuliq́ue. Sudibus perar mat,id eſt,ſpinis erectis in modum ſudium.Iuuenal.Erectas in terga ſudes. Carduus horrens,hirtus ſpinis. Vergilius, Segniſq́ue horreret in aruis carduus. Coma herbarum,id eſt,folium emittit flores. Obumbrat,id eſt,incumbit fluuio uitreo,id eſt,pellucido & tranſparenti. Fluentis uiuis, id eſt, mobilibus & ex aqua natura ſcaturienti, ut Vergilius,Viuoq; ſedilia ſaxo. Compenſant,exequare poſſunt. Quamlibet,ſenſus eſt,quòd quantumcunque nos ieiunio marceremus & oremus die nocteq́ue,omnia beneficijs diuinis ſunt minora. Minor cura uincitur,id eſt, omne illud quod curamꝰ.Frangit at cratem. Sed (inquit) quanquam ita ſit, ſi nos ultra modum maceremus,diſſoluetur hoc figmentum. Grandior uſus laborum, quia nimium utendo teſtaceo uaſe,aliquãdo frangitur:et ita corpus noſtrum quod eſt ex luto compoſitum. Cratem, quæ ex uirgis contexitur, hic pro figulino opere ponitur.Humor aquoſus, quia uentre uacuo confluunt cò humores, quare cibus eſurientibus imperatur. Laxus & liber, id eſt,ſolutus,& ut ad ſaturitatẽ edamus : ſed non ad ſatietatem.Neq; terror ſeuerus.i.deus ſeuerus & terrens,Im

pel-

pellit nos .i.cogit nos,ſubaudi,ultra modum à cibo continere. Sua poteſtas cogit quenq; uelle.i.ut quiſque uelit ſecundum ſuam poſſibilitatem.Sufficit,iuxta illud Apoſtoli Quicquid facitis,in nomine domini noſtri Ieſu Chriſti facite. Hoc ſalubre,ſcilicet quòd carpimus eſcas,&c. animum paſcat, quia ex ſalubritate corporis ſequitur animi libera contemplatio.

HYMNVS OMNI HORÆ.

Carmen Trochaicum,tetrametrum,monocolon,triſtrophon,catalecticum: Paribus locis habet Trochæū,Spondeum, & nonnunq̄ Anapeſtum : Imparibus Trochæum, Tribrachum,& Dactylum,hoc modo:

– v – – – v – –
– v – v – v v

DA puer plectrum , choreis
Vt canam fidelibus
Dulce carmen,& melodum,
Geſta Chriſti inſignia,
Hunc Camœna noſtra ſolum
Pangat, hunc laudet lyra.
Chriſtus eſt,quem rex ſacerdos
Adfuturum protinus
Inſulatus concinebat
Voce,chorda,& tympano,
Spiritum cœlo influentem
Per medullas hauriens.
Facta nos etiam probata
Pangimus miracula,
Teſtis eſt orbis,nec ipſa
Terra,quod vidit,negat,
Comminus Deum docendis
Proditum mortalibus.
Corde natus ex parentis
Ante mundi exordium,
Alpha & Ω cognominatur,
Ipſe fons, & clauſula

Om

Omnium quæ ſunt, fuerunt,
Quæq; poſt futura ſunt.
Ipſe iuſſit,& creata,
Dixit ipſe,& facta ſunt,
Terra,cœlum,foſſa ponti,
Trina rerum machina,
Quæq; in his vigent ſub alto
Solis,& Lunæ globo.
Corporis formam caduci,
Membra morti obnoxia
Induit, ne gens periret
Primo plaſti ex germine,
Merſerat quem lex profundo
Noxialis Tartaro.
O beatus ortus ille,
Virgo cùm puerpera
Ædidit noſtram ſalutem,
Fœta ſancto ſpiritu,
Et puer redemptor orbis
Os ſacratum protulit.
Pſallat altitudo cœli,
Pſallant te omnes angeli,
Quicquid eſt virtutis vſquam
Pſallat in laudem Dei:
Nulla linguarum ſileſcat,
Vox & omnis conſonet.
Ecce quem Vates vetuſtis
Concinebant ſæculis,
Quem prophetarum fideles
Paginæ ſpoponderant,
Emicat,promiſſus olim,
Cuncta collaudent eum.
Cantharis infuſa lympha
Fit falernum nobile,
Nunciat vinum miniſter
Eſſe promptum ex hydria,

Ipſe rex ſapore tinctis
Obſtupeſcit pocùlis.
Membra morbis vlceroſa,
Viſcerum putredines
Mando, vt abluantur, inquit:
Fit ratum quod iuſſerat,
Turgidam cutem repurgant
Vulnerum piamina.
Tu perennibus tenebris
Iam ſepulta lumina
Inlinis limo ſalubri,
Sacri & oris nectare
Mox apertis, hac medela
Lux reducta eſt orbibus.
Increpas ventum furentem
Quòd procellis triſtibus
Vertat æquor fundo ab imo,
Vexet & vagam ratem:
Ille iuſſis obſecundat,
Mitis vnda ſternitur.
Extimum veſtis ſacratæ
Furtím mulier attigit,
Protinus ſalus ſecuta eſt:
Ora pallor deſerit,
Siſtitur riuus, cruore,
Qui fluebat perpeti.
Exitu dulcis iuuentæ
Raptum ephebum viderat,
Orba quem mater ſupremis
Funerabat fletibus:
Surge, dixit: ille ſurgit,
Matri & aſtans redditur.
Sole iam quarto carentem
Iam ſepulchro abſconditum
Lazarum iubet vigere
Reddito ſpiramine,

Fœtidum iecur reductus
Rurſus intrat halitus.
Ambulat per ſtagna ponti,
Summa calcat fluctuum,
Mobilis liquor profundi
Pendulam præſtat viam.
Nec fatiſcit vnda ſanctis
Preſſa ſub veſtigiis.
Suetus antro buſtiali
Sub catenis frendere,
Mentis impos efferatis
Percitus furoribus
Proſilit, ruitq́; ſupplex
Chriſtum adeſſe vt ſenſerat.
Pulſa peſtis lubricorum
Milleformis dæmonum,
Corripit gregis ſuilli
Sordida ſpurcamina,
Seq́; nigris mergit vndis,
*Vt pecus lymphaticum. *Fit
Fert qualis ter quaternis
Ferculorum fragmina,
Affatim referta iam ſunt
Accubantum millia
Quinque panibus pereſis,
Et gemellis piſcibus.
Tu cibus, panisq́; noſter,
Tu perennis ſuauitas,
Neſcit eſurire in æuum
Qui tuam ſumit dapem,
Nec lacunam ventris implet,
Sed fouet vitalia.
Clauſus aurium meatus,
Et ſonorum neſcius,
Purgat ad præcepta Chriſti
Craſſa quæque obſtacula,

Vocibus capax fruendis,
Ac ſuſurris peruius.
Omnis ægritudo cedit,
Languor omnis pellitur,
Lingua fatur, quam veterna
Vinxerant ſilentia,
Geſtat & ſuum per vrbem
Lætus æger lectulum.
Quin & ipſum, ne ſalutis
Inferi expertes forent,
Tartarum benignus intrat,
Fracta cedit ianua,
Vectibus cadit reuulſus
Cardo diſſolubilis.
Illa prompta ad irruentes,
Ad reuertentes tenax,
Obice *retrorſum pulſo *extrorſum re-
Porta reddit mortuos cluſo
Lege verſa, & limen atrum
Iam recalcandum patet.
Sed Deus dum luce fulua
Mortis antra illuminat,
Dum ſtupentibus tenebris
Candidum præſtat diem,
Triſtia ſqualentis æthræ
Palluerunt ſydera.
Sol refugit, & lugubri
*Sordidus ferrugine *Sordib.
Igneum reliquit axem,
Seq; mœrens abdidit:
Fertur horruiſſe mundus
Noctis æternæ chaos.
Solue vocem mens ſonoram,
Solue linguam mobilem,
Dic trophæum paſſionis,
Dic triumphalem crucem,

Pange vexillum notatis
Quod refulget frontibus.
O nouum *cæde ſtupenda
Vulneris miraculum,
Hinc cruoris fluxit vnda,
Lympha parte ex altera.
Lympha nempe dat lauacrum,
Tum corona ex ſanguine eſt.
Vidit anguis immolatam
Corporis ſacri hoſtiam,
Vidit & fellis peruſti,
Mox venenum perdidit,
Saucius dolore multo
Colla fractus ſibilat.
Quid tibi, profane ſerpens,
Profuit rebus nouis
Plaſma primum perculiſſe
Verſipelli *aſtutia?
Diluit culpam recepto
Forma mortalis Deo.
Ad breuem ſe mortis vſum
Dux ſalutis dedidit,
Mortuosq́ue olim ſepultos
Vt redire inſueſceret,
Diſſolutis priſtinorum
Vinculis peccaminum.
Hunc patres, ſanctiq́ue multi
Conditorem præuium
Iam reuertentem ſecuti,
Tertio demum die
Carnis indumenta ſumunt,
Eq́ue buſtis prodeunt.
Cerneres coire membra
De fauillis aridis,
Frigidum venis reſumptis
Puluerem tepeſcere,

*cædis ſtupendæ

*hortamine.

Oſſa, neruos, ac medullas
Glutino cutis tegi.
Póſt vt occaſum reſoluit,
Vitæ & hominem reddidit,
Arduum tribunal alti
Victor aſcendit patris,
Inclytam cœlo reportans
Paſſionis gloriam.
Macte iudex mortuorum,
Macte rex viuentium,
Dexter in parentis arce
Qui tuis virtutibus
Omnium venturus inde
Iuſtus vltor criminum.
Te ſenes, & te iuuentus,
Paruulorum te chorus,
Turba matrum, virginumq́
Simplices puellulæ,
Voce concordes pudicis
Perſtrepant concentibus.
Fluminum lapſus, & vndæ,
Littorum crepidines,
Imber, æſtus, nix, pruina,
Sylua, & aura, nox, dies,
Omnibus te concelebrent
Sæculorum ſæculis.

DA puer plectrum.) Carmen monocolon, tetrametrum, trochaicum, catalecticum Archilochium, conſtans ſeptem pedibus & ſyllaba, recipiens in locis paribus ſpondeos, in imparibus uero trocheos ſemper habet. Eſt carmen accommodatum quod ad omnes horas canatur. Commemorat duplicem Chriſti ortum, æternum à patre, & temporalem à matre: deinde miracula complura quæ fecit, & paſſionem deſcenſumq́ue ad inferos: & ad cœlum aſcenſionem, unde uenturus eſt iudex uiuorum & mortuorum: tandem hortatur omnem ſexum &

ætatem ad illius laudes concelebrandas. Da puer, famulum ſuum alloquitur more poëtico, iubetque ſibi afferri muſicum inſtrumentum, ut cantet uoce & chordis Chriſti miracula. Plectrum, inſtrumentum quo tanguntur chordæ, ſed hic pro ipſo inſtrumento ex fidibus poſuit. Choreis fidelibus, id eſt, non Ethnicis ſed Chriſtianis. Et melodum ſcilicet carmen: neque enim declinatur melos melodis ut quidam putant, ſed melos melu: ergo carmen melodum, id eſt, dulce, à meli, quod eſt mel, & ode cantus. Geſta inſignia appoſitiue. Camœna.i. carmen per metonimiam. Laudet lyra.i. carmen lyræ applicatum, Rex ſacerdos.i. Dauid qui fuit rex, ſed ſacerdotem cur illum uocet, non uideo: quoniam ſacerdotium cum regno in Chriſtum cõuenit, niſi forte quia unctus fuit. Adfuturum protinus .i. paulò pòſt. Infulatus, more pontificis infula indutus. Voce cantando, chorda in pſalterio decachordo aut cithara plurium chordarum. Tympanò, inſtrumento noto. Cœlo influente.i. qui è cœlo influebatur aſpirabaturq́. Facta et probata.i. non ſolum facta, ſed etiam ueris Euangeliſtarũ teſtimonijs comprobata. Teſtis orbis, imò inquit omnis terra in quam exiuit ſonus Apoſtolorũ. Deum proditum .i. partu uirginis æditum. Comminus.i. prope, ad illud Baruch. v. In terris uiſus eſt, & cum hominibus conuerſatus eſt. Ex parentis corde, quia quemadmodum ſapiẽtia proficiſcitur ex corde, ſecundum Platonem, unde uecordes dicimus inſanos: ita Chriſtus, qui eſt ſapientia patris, per æternam generationem ortus eſt ex corde patris. Alpha & Ω cognominatus. Apoc. i. Ipſe fons, id eſt, principium, Et clauſula .i. finis in quem omnia clauduntur terminanturq́ue. Verg. in Buc. Ante diem clauſo componet ueſper olympo. Ipſe iuſſit, ex Pſal. xlviij. Quia ipſe dixit & facta ſunt, ipſe mandauit & creata ſunt. Foſſa ponti.i. maris receptaculum ſiue alueum. Cœlum pro aëre poſuit, ſubdit nanque, quæq́ue uigent in his ſub alto globo ſolis, ſignificatq́ue tria elementa in quibus animalia uiuunt. Corporis caduci, id eſt, mortalis, obnoxia.i. obligata. Primoplaſti

ſti,cur non potius protoplaſti: nc ſit compoſitio ex latino & græco. Lex noxialis,non quòd lex nocuit niſi per acci dens: ſed quòd ipſi peccando contra legem accepērũt no cumentum. Protulit os,extulit faciem ex utero uirginis. Virtutis .i. poteſtatis. Paginæ fideles, quæ non poterant mētiri. Cantharis,primũ ſignum quod fecit Ieſus in Cana Galilææ ex Ioan.cap.ij.falernum nobile,generoſiſſimum ex Campania uinum, ut ſit ſpecies pro genere. Ipſe rex, conuiuij princeps,hoc eſt,architriclinus,rex in hac ſignifi catione apud Martialem,Iuuenalē, & Columellam ſæpe. Membra morbis ulceroſa,de hoc Matth.viij.Ecce lepro ſus adorabat eum dicens:Domine ſi uis potes me munda re,& extendens Ieſus manũ tetigit eum dicens:uolo,mun dare. Piamina uulnerum.i.munera quæ iuſſus eſt offerre ſacerdotibus. Tu perennibus tenebris,de cæco illo à na tiuitate loquitur,quem Ieſus facto luto ex terra & ſputo perunxit,ſtatimque uidit:ex Ioan.cap.ix. Nectare oris.i. ſaliua illa diuina,quia nectar potus eſt deorum. Orbibus, oculorum ſinibus. Increpas uentum furentem,ex eo quod ſcriptum eſt Matt.viij.Quod dormiente Chriſto in naui cula qua uehebatur cum diſcipulis, cum ingruiſſet tempe ſtas, expergefactus ab illis in ſummo diſcrimine poſitis, imperauit uentis,& facta eſt trãquillitas magna. Extimũ ueſtis ſacratæ,ex eo qđ ſcribitur Mat.9.Quod eunte Ieſu ad domũ principis ſynagogæ,mulier quædã quæ ſangui nis fluxum patiebatur acceſſit retro,& tetigit fimbriam ueſtimenti eius,dicebatque intra ſe,ſi tetigero fimbriam ueſtimenti eius, ſalua ero,& ſaluata eſt. Exitu dulcis,de hoc miraculo Luc.cap.viij.Ibat inquit Ieſus in ciuitatem quæ dicitur Naim,& ecce defunctus efferebatur filius uni cus matri ſuæ:& ibidē,quomodo ſuſcitatus eſt. Sole iam quarto,quomodo Lazarum à mortuis ſuſcitauit ex Ioan. cap.xij.Vigere uitam & uigorem habere. Spiramine ani ma:id quod ſequitur pro eo quod præcedit. Halitus reddi tus,eodē modo.i.aĩa. Ambulat ꝑ ſtagna ex Mat.ca.xiiij. Quod cum diſcipulorum nauicula quateretur fluctibus,ue

nit ad eos quarta noctis uigilia, ambulans per ſummos fluctus: nec unda fatiſcit, id eſt, dehiſcit aut cedit, ſed ſuſtinet ueſtigia. Suetus antro, hoc geſtum narratur in Marc. cap. 5. quo pacto exeunte Ieſu de naui ſtatim occurrit de monumẽtis homo in ſpiritu immũdo etc. In antro beſtiali, id eſt, ſepulchro ubi erant cineres alicuius ſepulti. Mentis impos, quia exagitabatur à dæmone, neque quicq̃ ſuo arbitrio faciebat, lege ex Euangeliſta. Fertq; qualis, quo pacto multa hominũ milia ex quinq; panibus et duobus piſcibus ſaturauit, ex Mat. ca. xiiij. Qualis ter quaternis, id eſt duodecim cophinis: nam quali ſunt caniſtra ex uiminibus contexta. Perēſis .i. comeſtis à per & edo: gemellis pro duobus poſuit. Tu cibus, qa dixit tot millia ſaturaſſe etc. nunc dicit Chriſtum eſſe uerum cibum uerumq́ue panem. Iuxta illud: Caro mea uere eſt cibus. & illud eiuſdẽ, Ego ſum panis uiuus qui de cœlo deſcendit. In æuum, ad illud, Qui mãducat hunc panem, uiuet in æternum. Lacunam, receptacula. Vitalia, id eſt, animi penetralia. Clauſus auriũ, de illo ſurdo intelligendum, quem Ieſus curauit, expuens tetigit linguam eius dicens: ephethah. &c. ex Marco cap. vij. Neſcius ſonorum, quia ſurdus ille nunquam audierat. Craſſa obſtacula, id eſt, aurium ſordes. Omnis ægritudo, omne genus morbi. Lingua fatur, multa miracula complectitur, ſed maxime de mutis, Mar. ix. Lucæ. xij. Silentia ueterna, pro inueterata poſuit, aut pro torpore linguæ: ſuum lectulum, ut ille de quo Mar. ij. & Ioan. v. Illa prompta ad irruentes, id eſt, ad recipiendum intrantes. Et tenax, difficilis ad reuertentes. Iuxta illud Vergil. lib. vi. Facilis deſcenſus auerni, ſed reuocare gradũ &c. Recalcandum, id eſt, retrocandum. Luce fulua, coloris aurei. Sydera æthræ triſtia, propter Chriſti mortem, in qua Sol eclipſim paſſus eſt. Squallentis, lugubris. Palluerunt, in nigrorem uerſa ſunt. Vergil. Pallentes umbras Erebi. Refugit, indignatus tantum ſcelus admiſſum. ut Vergil. pri. Æneid. Nec tam auerſus equos Tyria Sol iungit ab urbe. Lugubri ferrugine. Vergilius primo Georgico-

rum. Cum caput obſcura nitidum ferrugine texit. Fertur horruiſſe, ex eo quod tenebræ factæ ſunt à ſexta hora uſq; ad horam nonã. & eſt imitatio Verg. 1. geor. Impiaq; æternum timuerunt ſecula noctem. Vocem mobilem, quæ mouetur per medium ſpacium extenditurque. quid ſi legas lingua mobilis, quæ ad hoc mouetur, ut de fama Vergil. lib. iiij. Mobilitate uiget, uireſque acquirit eundo. Trophæum paſſionis, qualis deſcribitur à Verg. in lib. xi. Ingentem quercum deciſis undique ramis. &c. Frontibus notatis, id eſt, crucem, in qua eſt altitudo, latitudo, & profunditas. Vnda cruoris, ex eo quod ſcribit Ioan. cap. xix. Vnus militum lancea latus aperuit, & continuò exiuit ſanguis & aqua. Corona ex ſanguine eſt, aut forte martyrij coronam ſignificat, quia effuſio ſanguinis pro baptiſmo habetur. Vidit anguis, ſerpens ille qui erat callidior cunctis animantibus. Fellis peruſti, id eſt, incocti, & retulit ad diaboli inuidiam. Aſtutia uerſipelli, tractum ab Arcadibus, qui traiecto flumine in lupos ſe tranſfigurabant, & rurſus ex lupis in homines: itaque proprijs, qui nunc hoc, nunc illud faciunt dicuntque, ut decipiant. Plaut. in Amphit. Verſipellem ſe facit quando lubet. Forma mortalis, id eſt, homo. Ad breuem uſum, per quadraginta horarum ſpatium. Inſueſceret pro aſſuefaceret, aut pro imperſonali ponitur. Mortuos ſepultos, id eſt, peccatores qui in peccato erant. Redire, ſubaudi ad uitam. Tunc patres, ad illud refertur quod ſcribit Euangeliſta Matt. xxvij. Et multa corpora ſanctorum qui dormierant ſurrexerunt &c. Glutino cutis, quia cute membra quodam modo conglutinantur continenturque. Reſoluit occaſum, id eſt, mortem diſſipauit. Cælo, id eſt, ad cœlum, ut Verg. It cœlo clamorque uirûm, clangorq; tubarum. Dexter, id eſt, ad dexterâ patris ſedens. Te ſenes, omnia ad Dei laudes exhortatur.

HYMNVS IN EXEQVIIS DEFVNCTORVM.

Carmen monocolon Anapæſticum, dimetrum, Catalecticum, conſtat tribus Anapæſtis & ſyllaba: Quanuis Prudentius promiſcue duabus prioribus ſedibus Anapæſto & Spondeo utatur: tertia uero Anapæſto eſt peculiaris, hoc modo:

vv– vv– vv– –

DEus ignee fons animarum,
Duo qui ſocians elementa
Viuum ſimul, ac moribundum
Hominem pater effigiaſti.
Tua ſunt, tua recta vtraque,
Tibi copula iungitur horum,
Tibi dum vegetata cohærent,
Spiritus ſimul & caro *viuit. *ſeruit
Reſciſſa ſed iſta ſeorſum,
Proprios reuocantur in ortus,
Petit alter æthera feruens,
Humus excipit arida corpus.
Reſciſſa ſed iſta ſeorſum
Soluunt hominem, perimuntq́,
Humus excipit arida corpus,
Animæ rapit aura liquorem.
Quia cuncta creata neceſſe eſt
Tabefacta ſeneſcere tandem,
Compactaq́ diſſociari,
*Et diſſona texta retexi. *Vt
Hanc tu Deus optime mortem
Famulis abolere paratus,
Iter inuiolabile monſtras,
Quo perdita membra reſurgant.
Vt dum generoſa caducis,
Ceu carcere clauſa ligantur,
Pars illa potentior extet,
Quæ germen ab æthere traxit.
Si terrea forte voluntas
Luteum ſapit, & graue captat,

Ani-

Animus quoque pondere victus,
Sequitur ſua membra deorſum.
At ſi generis memor ignis
Contagia *nigra recuſet, *pigra
Vehit hoſpita viſcera ſecum,
Pariterq́ꝫ reportat ad aſtra:
Nam quôd requieſcere corpus
Vacuum ſine mente videmus,
Spacium breue reſtat, vt alti
Repetat collegia ſenſus.
Venient cito ſæcula, cum iam
Socius calor oſſa reuiſat,
Animataq́ꝫ ſanguine viuo
Habitacula priſtina geſtet.
Quæ pigra cadauera pridem
Tumulis putrefacta iacebant,
Volucres rapientur in auras,
Animas comitata priores.
Hinc maxima cura ſepulchris
Impenditur, hinc reſolutos
Honor vltimus accipit artus,
Et funeris ambitus ornat.
Candore nitentia claro
Prætendere lintea mos eſt,
Aſperſaq́ꝫ myrrha Sabæo
Corpus medicamine ſeruat.
Quid nam ſibi ſaxa cauata?
Quid pulchra volunt monimenta?
Res quôd niſi creditur illis
Non mortua, ſed data ſomno?
Hoc prouida chriſticolarum
Pietas ſtudet, vtpote credens
Fore protinus omnia viua,
Quæ nunc gelidus ſopor *vrget. *arcet
Qui iacta cadauera paſſim
Miſerans tegit aggere terræ

Opus exhibet ille benignum
Chriſto pius omnipotenti.
Quia lex eadem monet omnes
Gemitum dare ſorte ſub vna,
Cognataq́ funera nobis
Aliena in morte dolere.
Sancti ſator ille Tobiæ,
Sacer ac venerabilis heros,
Dapibus iam rite paratis
Ius prætulit exequiarum.
Iam ſtantibus ille miniſtris,
Cyathos & fercula liquit,
Studioq́ accinctus humandi,
Fletu dedit oſſa ſepulchro.
Veniunt mox præmia cœlo,
Preciumq́ rependitur ingens,
Nam lumina neſcia Solis
Deus illita felle ſerenat.
Iam tunc docuit pater orbis,
Quàm ſit rationis egena,
Mordax, & amara medela,
Cum lux animum noua vexat.
Docuit quoq; non prius vllum
Cœleſtia cernere regna,
Quàm nocte & vulnere triſti
Tolerauerit aſpera mundi.
Mors ipſa beatior ind' eſt,
Quod per cruciamina lethi
Via panditur ardua iuſtis,
Et ad aſtra doloribus itur.
Sic corpora mortificata
Redeunt melioribus annis,
Nec poſt obitum recaleſcens
Compago fatiſcere nouit.
Hæc quæ modo pallida tabo
Color albidus inficit ora,

Tunc flore venuſtior omni,
Sanguis cute tingit amœna.
Nam nulla deinde ſenectus
Frontis decus inuida carpet,
Macies neque ſicca lacertos
Succo tenuabit adeſo.
Morbus quoq; peſtifer artus
Qui nunc populatur anhelos,
Sua tunc tormenta reſudans
*Lucet inter vincula mille. *Luet
Hunc eminus aëre ab alto
Victrix caro, iamq; perennis
Cernet ſine fine gementem
Quos mouerat ipſe dolores.
Quid turba ſuperſtes inepta
Clangens vlulamina miſcet?
Cur tam bene condita iura,
Luctu dolor arguit amens?
Iam mœſta quieſce querela,
Lachrymas ſuſpendite matres,
Nullus ſua pignora plangat,
Mors hæc, reparatio vitæ eſt.
Sic ſemina ſicca vireſcunt
Iam mortua, iamq; ſepulta
Quæ reddita ceſpite ab imo
Veteres meditantur ariſtas.
Nunc ſuſcipe terra fouendum,
Gremioq; hunc concipe molli,
Hominis tibi membra ſequeſtro,
Generoſa & fragmina credo.
Animæ fuit hæc domus olim
Factoris ab ore creatæ,
Feruens habitauit in iſtis
Sapientia principe Chriſto.
Tu depoſitum tege corpus,
Non immemor ille requiret.

Sua

Sua munera fictor,& autor,
Propriíq; ænigmata vultus.
Veniant modo tempora iuſta,
Cum ſpem Deus impleat omnem,
Reddas patefacta neceſſe eſt,
Qualem tibi trado figuram.
Non ſi carioſa vetuſtas
Diſſoluerit oſſa fauillis,
Fueritq; ciniſculus arens
Minimi menſura pugilli.
Nec ſi vaga flumina, & auræ
Vacuum per inane volantes,
Tulerint cum puluere neruos,
Hominem periiſſe licebit.
Sed dum reſolubile corpus
Reuocas Deus,atque reformas,
Quá nam regione iubebis
Animam requieſcere puram?
Gremio ſenis abdita ſancti
Recubabit,vt eſt Eleazar
Quem floribus vndique ſeptum
Diues procul aſpicit ardens.
Sequimur tua dicta redemptor,
Quibus atra morte triumphans,
Tua per veſtigia mandas
Socium crucis ire latronem.
Patet ecce fidelibus ampli
Via lucida iam paradiſi,
Licet & nemus illud adire,
Homini quod ademerat anguis.
* Illud precor optime ductor, *Illic
Famulam tibi præcipe mentem
Genitali in ſede ſacrari,
Quam liquerat exul,& errans.
Nos tecta fouebimus oſſa
Violis,& fronde frequenti,

Titulumq́, & frigida ſaxa
Liquido ſpargemus odore.

D*Eus ignee fons animarum) Carmen eſt monocolon, anapæſticum, Partheniacum, dimetrum, catalecticum, conſtans tribus pedibus & ſyllaba: recipit autem in duabus primis ſedibus, anapæſtum & ſpondeum indifferenter, in tertia autem ſemper anapæſtum & ſyllabam. Canitur in exequijs mortuorum, & imprimis dicit hominem à deo compactum ex anima cæleſti & corpore caduco, ſed cũ in morte anima diſſoluitur à corpore, quodlibet illorũ ſuam repetit originem: deinde ſubiungit multa de reſurrectione, & quod propter illam ſpem debemus mortuos ſepelire, & colere cineres illorum, quod probat exemplo Tobiæ: dicit præterea quòd mortui ex ea cauſa non ſunt lugendi. Fons ignee, ex opinione antiquorum dicit, qui deum & omnia cæleſtia ignea eſſe dixerunt: Et ipſum animum ex natura ignis eſſe putauit Cicero in primo Tuſculanarum, & Vergil. vi. Aeneid. cum dixit, Igneus eſt ollis uigor & cæleſtis origo. Duo elementa ſcilicet uiuum, hoc eſt animam igneam: Et moribundum ſcilicet corpus, unde Vergilius ibidem, Moribundaq́ue membra, dixit. Vtraque, corpus & anima. Tua ſunt, iure creationis. Copula, id eſt, homo ex his duobus copulatus. Spiritus & caro, unde canit eccleſia, Regem cui omnia uiuunt. Iſta ſcilicet duo elementa: Liquorem animæ, id eſt, animam ex elemento liquido & puro conſtantem, aura rapit in ſublime. Et texta diſſona, ex contrarijs elementis compoſita. Retexi, id eſt, reſolui in ea ex quibus texta, id eſt, compoſita ſunt, ut Ouidius, Tela retexta dolo. Hanc tu deus, ſenſus eſt, quòd deus monſtrat nobis uiam qua poſſimus reſurgere in uitam æternam: nam impij non reſurgunt in iudicium ut uitam illam uiuant: ſed potius reſurgent in mortẽ æternam. Iter inuiolabile, id eſt, incorruptũ & rectum. Vt dum, hæc eſt uia quam dixit, ut quandiu ſumus in hac uita mortali, cogamus partem illam irrationalem quæ luctatur aduerſus*

ſpi-

ſpiritum, obtemperare rationi, quod eſt philoſophari, hoc eſt, animum à corpore ſeparare per contemplationem. Generoſa caducis, id eſt, anima immortalis cum corpore mortali. Clauſa ceu carcere, ſecundum Platonis opinionem: atque illud etiam ſignificat Apoſtolus, cum dicit: Miſer ego homo, quis me liberabit à corpore mortis huius? Pars illa, ſcilicet animus: Extet, emineat & dominetur parti illi appetitiuæ. Si terrea, ſenſus eſt, quòd ſi ratio ſequitur appetitum, uinciturq; ab eo: uterq; deſcendet in gehennã ignis. Voluntas terrea, id eſt, appetitus irrationalis, qui corpus & terrena ſapit, quæ ponderoſa ſunt. Si ſapit luteum, non obediens rationi: Et captat graue, id eſt, ea quæ ſe habent ex parte carnis: Animus uictus, à parte illa irrationali: Sequitur ſua membra, cum alioqui ex natura ſua quæ eſt ignea, tendere debuerit in ſublime. Ignis generis, id eſt, à quo ducit genus, ut ſuprà diximus. Contagia nigra, ab effectu, quæ illum reddunt pice nigriorem. Viſcera hoſpita, id eſt, carnem, cuius natura eſt deorſum tendere, quæ in cœlo hoſpes erit, animus autem indigena. Spacium breue, comparatione æternitatis. Collegia alti ſenſus, id eſt, ſocietatem animi qui altum ſentit, & profunde intelligit. Calor ſocius, id eſt, animus ad cuius præſentiam in corpore ſequitur calor. Geſtet habitacula, id eſt, corpus quod eſt ſuum domicilium. In auras uolucres, id eſt, quas uelociter penetrabit. Priores, id eſt, quas prius habuerant. Hinc, id eſt, propter reſurrectionis ſpem. Vltimus honor. Vergilius, Et cineri ingrato ſuprema ferebat munera. Funeris ambitus, id eſt, funus ambitioſum, hoc eſt, quod honoris cauſa paratur. Lintea, uelamina, quibus mortui inuoluuntur, aut quæ ſuper inijciuntur. Myrrha. Martia. Et olentem funera myrrham. Sabæo, thureo. Data ſomno, unde in ſacris literis mortui dormire dicuntur, ut Non eſt mortua puella ſed dormit. & illud, Amicus noſter Lazarus dormit. Sopor gelidus, mors. Frigida, ab effectu. Vergilius in. 4. Æneid. Et cum frigida mors anima ſubduxerit artus. Opus benignum

gnum, unam ex ſeptem operibus miſericordiæ. Prius, hoc eſt imprimis, quia opera miſericordiæ quæ pauperibus exhibentur, ſibi imputanda Chriſtus fatetur. Gemitum dare ſub una ſorte, id eſt, in morte alicuius ut gemamus. Iuuenalis, Molliſſima corda humano generi dare ſe natura fatetur, quæ lachrymas dedit. Naturæ imperio gemimus cum funus adultæ uirginis occurrit. Cognata nobis, id eſt, eiuſdem ſpeciei, quam omnes homines ex æquo participant. Sator Tobiæ. Ex uolumine ipſius Tobiæ, cap. ij. ubi hoc narratur. Prætulit, quia relicto prandio mortuum detulit in domum, ut ſub tempus ueſpertinum ſepeliret. Stantibus, ut inferrent fercula pranſuro. Lumina neſcia Solis, id eſt, oculos excæcatos. Illita felle ex piſce, ut ſcribitur eiuſdem libri capit. xi. Mordax & amara, quale eſt fel, ex quo Tobias uiſum recepit. Lux noua, quæ non poteſt accipi niſi ex amaritudine. Cœleſtia regna, ubi eſt illa lux inacceſſibilis. Nocte & uulnere, id eſt, ex tenebris uulnere factis, ſicut Thobias ex ſtercore hirundinis cæcatus. Ad aſtra itur doloribus, Vergil. Diſce puer ex me uirtutem ueroſque lobores: quia ſic itur ad aſtra. Redeunt melioribus annis, id eſt, in ætatem plenitudinis Chriſti, ut Apoſtolus. Fatiſcere, quia poſt reſurrectionem non erit alia mors. Color albidus, qui ſequitur cadauera. Sanguis uenuſtior, pulchrior: Tinget, colorabit, unde dicti tinctores. Cute amœna, id eſt, quæ infectio faciet cutem hilarem. Senectus inuida, id eſt, quæ nobis inuidens cito uenit, unde Gallus, Æmula quid ceſſas finem properare ſenectus? Decus frontis, id eſt, pulchritudinem faciei. Macies ſicca, ſicut econtrario corpulentia, ſucci plena. Succo adeſo, id eſt, conſumpto ab à & edendo. Morbus peſtifer, quaſi de deo morborũ præſide dicit, de quibus Vergilius in ſexto, Pallenteſque habitant morbi triſtiſque ſenectus. Reſudans ſua tormenta, id eſt, qui nos torquet & ſudare cogit. Lucet inter uincula, id eſt, regnat inter nos impediens operationes membrorum. Caro uictrix, id eſt, corpora noſtra iam

glori

gloriſicata & uoti ſui compos, aut quæ niicit mundum, Gementem, quaſi deum (ut dixi) more poëtico illum fin git. Quid turba, inuehitur in eos qui mortuos lugent: quo niam uidentur de reſurrectione deſperare. Clangens, clamitans, aut ad tubarum clangorem retulit, quibus in fune ribus utebantur. Vergilius, Inſequitur clamorq́ue uirûm clangorq́ue tubarum. Condita iura, id eſt, leges à deo & natura benè & iuſtè latas. Sua pignora, ſuos filios. Reparatio uitæ, quia per hanc mortem itur ad illam uitam. Sic ſemina ſicca: Ioannis cap. xij. Niſi granum frumenti cadens in terram mortuum fuerit. Meditantur, aut imitantur, imò uero referunt. Nunc ſuſcipe, terram alloquitur quaſi defuncti matrem. Membra nominis, id eſt, partem minimam totius, quæ retinet tantum nomen, ut dicatur: Hic eſt ſepultus Antonius, aut Ioannes. Sequeſtro, id eſt, ad tempus depono. Fragmina, id eſt, fruſta & partem. Generoſa, quia fuit (ut ſtatim dicit) habitaculum animæ. Ab ore factoris, qui ſpirauit in hominem ſpiraculum uitæ. Sapientia feruens, quia ſapuit & uiguit, unde & illa dicuntur feruere quæ frequentantur, ut Vergilius primo Aeneidos, Feruet opus. Sicut econtrario frigere quæ torpeſcunt. In iſtis, ſubaudi membris. Principe Chriſto, qui fuit Chriſtianus, & in baptiſmate accepit ſalem ſapientiæ. Tu, ò terra, Tege depoſitum, quod ſumma fide reddendum eſt. Ille fictor, id eſt, deus hominis plaſmator: nam fictor dicitur, qui ex luto format fictilia. Requiret ſua munera, id eſt, ſuum opus in die reſurrectionis omnium hominum. Et ænigmata proprij uultus, id eſt, figuram ad imaginem ſuam factam, quid ſi legas ſchemata? Tempora iuſta, quæ pater poſuit in poteſtate ſua. Impleat omnem ſpem, id eſt, reſurrectionem quam ſperamus & expectamus, ut in ſymbolo canimus. Patefacta, id eſt, tu ò terra aperta. Qualem trado, id eſt, non ſolum quantum ad corporis lineamenta, ſed etiam quantum ad qualitates, modò nõ ſint ad imperfectionem. Non ſi, ſenſus eſt, quòd etiam ſi homo dilapſus fuerit in cine-

res,& cinis ipſe diſſipatur,non tamen neque capitis capillus ex eo peribit,ut ſcribitur.Fauillis,id eſt,fauillas.Ciniſculus arens,quod proprium cineris eſt: unde & plurimum humoris bibit.Vergilius ſexto Aeneidos,Poſtquam collapſi cineres & flamma quieuit,Relliquias uino & bibulam lauere fauillam.Menſura pugilli,id eſt,quem poſſit capere pugillus. Vaga flamina, id eſt,uenti. Sed dum, id eſt, inter diem mortis & diem iudicij. Animam puram,peccatis non inquinatam.Gremio ſancti ſenis,id eſt, in ſinu Abraham. Vbi eſt Eleazar, id eſt, Lazarus, de quo in Euangelio:& Eleazar nomen eſt integrum,à quo eſt abſciſſus Lazarus. Floribus ſeptum, alludit ad paradiſi,hoc eſt, horti nomen. Diues,qui induebatur purpura & byſſo. Morte atra,id eſt,de morte. Socium crucis: id eſt,qui etiam in cruce paſſus eſt tecum: cum illi dixiſti. Hodie mecum eris in paradiſo. Patet ecce,ex eo tempore.Illud precor,quid ſi legas,illic precor. In ſede genitali id eſt,unde duxit originem. Exul,propter peccatum inde pulſa. Nos,uiui ſcilicet colemus oſſa defunctorum: Violis, quod hodie faciunt Mahumetis ſectatores.

HYMNVS OCTAVO KALENDAS IANVARIAS.

Carmen Iambicum,dimetrum,Acatalecticum,recipiens locis imparibus Spondeum & nonnunquam Anapæſtum: paribus uero Iambum,hoc modo:

∪– ∪– –– ∪–

QVid eſt quod arctum circulum
Sol iam recurrens deſerit?
Chriſtús ne terris naſcitur,
Qui lucis auget tramitem?
Heu quàm fugacem gratiam
Feſtina voluebat dies,
Quàm penè ſubductam facem
Senſim reciſa extinxerat.

Cœlum niteſcat lætius,
Gratetur & gaudens humus,
Scandit gradatim denuo
Iubar priores lineas.
Emerge dulcis puſio,
Quem matris ædit caſtitas,
Parens & expers coniugis,
Mediator, & duplex genus.
Ex ore quamlibet patris
Sis ortus, & verbo æditus,
Tamen paterno in pectore
Sophia calebas prius.
Quæ prompta cœlum condidit,
Cœlum, diemq́ʒ, & cætera,
Virtute verbi effecta ſunt
Hæc cuncta: nam verbum Deus.
Sed ordinatis ſæculis,
Rerumq́ʒ digeſto ſtatu,
Fundator ipſe & artifex
Permanſit in patris ſinu:
Donec rotata annalium
Tranſuoluerentur millia,
Atque ipſe peccantem diu
Dignatus orbem viſeret.
Nam cæca vis mortalium
Venerans inanes næenias,
Vel æra, vel ſaxa algida,
Vel ligna credebat Deum.
Hæc dum ſequuntur, perfidi
Prædonis in ius venerant,
Et mancipatum fumido
Vitam barathro immerſerant.
Stragem ſed iſtam non tulit
Chriſtus cadentum gentium
Impunè, ne forſan ſui
Patris periret fabrica.

Mortis

Mortale corpus induit,
Vt excitato corpore
Mortis catenam frangeret,
Hominemq́ portaret patri.
Hic ille natalis dies,
Quo te creator arduus
Spirauit,& limo indidit,
Sermone carnem glutinans.
Sentis'ne virgo nobilis,
Matura per faſtidia
Pudoris intactum decus
Honore partus creſcere?
O quanta rerum gaudia
Aluus pudica continet,
Ex qua nouellum ſæculum
Procedit,& lux aurea.
Vagitus ille exordium
Vernantis orbis prodidit,
Nam tunc renatus ſordidum
Mundus veternum depulit.
Sparſiſſe tellurem reor
Rus omne denſis floribus,
Ipſasq́ harenas Syrtium
Fragraſſe nardo,& nectare.
Te cuncta naſcentem puer
Senſere dura,& barbara,
Victusq́ ſaxorum rigor
Obduxit herbam cotibus.
Iam mella de ſcopulis fluunt,
Iam ſtillat ilex arido
Sudans amomum in ſtipite,
Iam ſunt myricis balſama.
O ſancta præſepis tua,
Æterne rex cunabula,
Poplisq́ per ſæclum ſacra
Mutis & ipſis credita.

Adorat hæc brutum pecus,
Indocta turba ſcilicet,
Adorat excors natio,
Vis cuius in paſtu ſita eſt.
Sed cùm fideli ſpiritu
Concurrat ad præſepia
Pagana gens, & quadrupes,
Sapiatq; quod brutum fuit.
Negat patrum proſapia,
Peroſa præſentem Deum,
Credas venenis ebriam
Furiisve lymphatam rapi.
Quid prona per ſcelus ruis?
Agnoſce, ſi quicquam tibi
Mentis reſedit integræ,
Ducem tuorum principum.
Hunc quem latebræ & obſtetrix
Et virgo fœta, & cunula,
Et imbecilla infantia,
Regem dederunt gentibus.
Peccator intueberis
Celſum coruſcis nubibus,
Deiectus ipſe & irritis
Plangens reatum fletibus.
Cùm vaſta ſignum buccina
Terris cremandis miſerit,
Et ſciſſus axis cardinem
Mundi ruentis ſoluerit.
Inſignis ipſe, & præminens
Meritis rependet congrua,
His lucis vſum perpetis,
Illis gehennam & tartarum.
Iudæa tunc fulmen crucis
Experta, qui ſit ſenties,
Quem te furoris præſule
Mors hauſit, & mox reddidit.

IO. SICH.
Vetus exemplar non præſule, ſed præſide habebat quod Prudentio magis conuenit.

Quid

QVid eſt quod arctũ) Carmen eſt quale illud, Ales diei nuntius: canitur in die natalis Chriſti, in quo multa de utraque illius generatione, hoc eſt, æterna & temporali, & de ijs quæ contigerunt circa Chriſti natalem: quem dicit tandem eſſe uenturum iudicem bonorum & malorum. Nam de utroq; eius aduentu eccleſia facit mentionẽ eo tempore, atq; addit etiã de quotidiano aduentu per gratiam. Quid eſt, phantaſia eſt poëtæ, qui fingit ſe mirari quid illud eſt, quòd dies qui ante illud tẽpus decreſcebant, naſcente Chriſto incipiunt creſcere: ut poſſit commodiſſime aptatri qđ de illo Ioannes dixit: Oportet illum creſcere, me autem minui. Nam Ioannes natus eſt Sole peragrante Cancri principium, quo die incipiũt dies decreſcere: Chriſtum uero ſatis conſtat natum Sole intrante primum punctum Capricorni, quo die incipiunt dies creſcere. Arctum circulum, id eſt, tropicũ capricorni quem ſole deſcribente relinquit ſupra horizontem minimam portionem, unde dies eſt breuis, de quo Vergil. ij. Georg. Quid tantũ oceano properent ſe tingere ſoles Hyberni. Sol recurrens. i. retro & uerſus nos currens, cum antea procurriſſet à nobis. Deſerit, ſubaudi arctum circulũ. Tramitem lucis. i. facit dies lõgiores, & incipit indies minuere tenebras noctis. Feſtina dies. i. quæ breuis erat iam properabat ad occaſum. q. d. omnia iam propè erant tenebris inuoluta cum natus eſt Chriſtus. Gratiam fugacem. i. diem, ab effectu gratioſa omnia faciens, qui tunc breuis erat. Et reciſa. ſ. dies diminuta luce, quã pene extinxerat: Facem. i. lucem: Subductam ſenſim. i. ſubtractã paulatim. Iubar, id eſt, Sol, aut lucifer. Verg. iiij. Æneid. It portis iubare exorto delecta iuuentus. Scandit priores lineas, id eſt, circulos ſiue parallelos contractiores breuioresq;. Puſio, puer, naſcere. Mater caſtitas, per emphaſim, hoc eſt, non ſolum caſta ſed ipſa caſtitas: Parens & ipſe, ſubaudi, qui & filius & pater matris. Nam quod legitur, parens & Chriſtus coniugis, non poteſt uerſus ſtare: coniugis uero pro æternus cum patre, à con et iu-

gis inge compoſitum. Mediator, dei ſcilicet & hominis, q Græce dicitur meſotes. Et duplex genus, id eſt, ex duplici natura conſtans. ſ. humana et diuina. Ex ore, ſignificantius ſuprà ex corde uerbum fuiſſe genitum dixit, quàm nunc ex ore: ſed hæ tranſlationes in diuinis recipiuntur. Et uerbo æditus, imò uerbum æditum, ut ſuprà dixit, uerbigena. In pectore, id eſt, in corde ſicut ſuprà. Sophia, ſapientia, & produxit penultimam cum ſit breuis. Callebas, id eſt, eras ſapiens, nã illud eſt callere. Quæ ſcilicet Sophia, Prompta, id eſt, ex corde patris ædita. Condidit, quia per illum pater omnia condidit. Iuxta illud Pſal. xxij. Verbo domini cœli firmati ſunt. Verbum deus. Ioann. primo: Et deus erat uerbum. Ordinatis ſeculis, id eſt, mundi ſeries ex qua dependent ſecula. Digeſto, id eſt, rebus in ſuo loco diſpoſitis. Fundatur ipſe, ſcilicet, rerum ſtatus. Artifex, ſcilicet, patris uerbum eiuſdemque filius. In ſinu, ut ſuprà in corde ſiue in pectore. hoc eſt, in parte. Iuxta illud, Neſcis quòd ego in patre & pater in me eſt? Annalium, pro annorum, cum ſint annales hiſtoriæ per annos ſingulos digeſtæ. Nam cæca, hæc cauſa eſt cur uenit, quia ignorabant mortales uerum dei cultum. Nænias, id eſt, res inanes quales ſunt næniæ muliercularũ. Æra, ſtatuas æreas. In ius, in poteſtatem. Lucanus, Iusque datum ſceleri. Mancipatam, obnoxiam & ſubiectam. Impunè, quia ultus eſt uicem humanam ſpoliando inferos, & uindicando nos à poteſtate diaboli. Fabrica patris, homo factus ad illius imaginem. Excitato corpori, id eſt, aſſcito & aſſumpto. Hic ille natalis, Chriſtum alloquitur dicens: Hic eſt ille natalis dies: in quo pater, Arduus creator, id eſt, ſummus pater, Spirauit te, progenuit te: nam filius generatur, Spiritus ſanctus ſpiratur. Et indidit limo, id eſt, immiſit in carnem humanam ex limo compactam. Glutinans carnem ſermone, id eſt, hominem uerbo coniungens: ſed illud non eſt factum die in quo natus eſt, ſed in inſtanti conceptionis: autor tamen alludit ad illud pſalmi ſecundi, Dominus dixit ad me, filius meus es tu, Et ego hodie ge-

nui te. Per faſtidia, non quòd uirgini contigerint, quæ prægnantibus ſolent: de quibus dixit Vergil. in Bucolicis: Matri longa decem tulerunt faſtidia menſes. ſed loquitur ex more aliarum fœminarum, ſicut quod dicitur, Enixa eſt puerpera: & alibi, Enixa puerpera regem: non quòd in partu fuerit illa nixus cum dolorib. q aliis fœminis contingit: ſed quòd ſalua integritate peperit quemadmodum & cæteræ mulieres. Decus pudoris, id eſt, uirginitatis intactæ. Creſcere bonore partus, id eſt, Chriſti nati, quaſi dicat, non ſolum uirginitas permanſit eadem quæ prius, ſed etiam aucta eſt honore, quoniam uirgo & mater. Quanta gaudia ſcilicet non ſolum matris, ſed omnium mortalium. Nouellum ſeculum, quia omnia renouata ſunt iuxta illud Eſaiæ. xliij. Ecce ego noua facio omnia, & nunc orientur. & Verg. in Bucol. Toto ſurget gens aurea mundo. Vagitus ille, ſcilicet qui in reliquis mortalibus eſt auſpicium futuræ calamitatis: in Chriſto fuit exordium orbis uernātis. i. renaſcentis. Plin. lib. 7. in principio. Nam illud ſignificat uernare, quoniam flos ætatis Veri aſſimilatur: unde ſubdit, mundus depulit ueternū pro uetuſtatem, alioqui ueternus eſt torpor qui contingit hydrope laborantibus: unde Verg. lib. i. Georg. Nec torpore graui paſſus ſua regna ueterno. Floribus, æmulatio eſt Vergiliana in Bucolicis, At tibi prima puer nullo munuſcula cultu, Florentes hederas paſſim cum baccare tellus, Primaque ridenti colocaſia fundet acantho. & infra: Ipſa tibi blandos fundent cunabula flores. Syrtium harenas. Syrtes in Aphrica, loca ab ipſa natura (ut ait Lucanus lib. 9.) ad ſterilitatem damnata, tunc factæ ſunt fertiles. Fragraſſe, id eſt, odorem ſpiraſſe, ut Vergilius, Redolentque thymo fragrantia mella. Senſere, quia mollia ſunt & rigorem depoſuerunt. Obduxit herbam cotibus, id eſt, texit cotes herbis. Vergil. in Bucolicis, Obducat paſcua iunco. Sudans amomum, ad illud Vergilij reſpicit: Aſſyrium uulgo naſcetur amomum. Myricis. & hoc ad illud, Pinguia corticibus ſudent electra myricæ. Mutis & ipſis credita, quia

etiam ipſa animalia muta crediderunt in præſepibus illis iacere Chriſtum Deum & hominē, unde ſubdit: Adorat hæc. &c. Quòd autem dicitur bouem & aſinum fuiſſe in præſepi alligatos, non dicit Euangeliſta: ſed ſumptum eſt ex eo quod ſcribitur Luc. cap. ij. quòd mater reclinauit infantem recens natum in præſepio: & ex eo quod legitur Eſa. i. Cognouit bos poſſeſſorem ſuum, & aſinus præſepe domini ſui. Excors natio, quæ per aſinum intelligitur & bouem. In paſtu, quia nihil habēt rationis, ſed cauſa uentris mouētur. Sed cum, Senſus eſt, quòd Pagani, hoc eſt, Magi qui erāt Perſæ, uenerūt adoraturi Chriſtū: & quadrupedes etiam cognouerūt poſſeſſorē ſuum. Sed proſapia patrū. i. poſteritas patriarcharū, Peroſa Deum præſentem, quia in Bethleem natus eſt. q. d. in media Iudæa. Ebriam uenenis. i. quaſi ueneficio mentē alienatam habere. Lymphatam. i. furioſam, tractum à canibus rabie percitis: qui lympham. i. aquā fugiunt, unde à Græcis Hydrophobi uocantur. i. aquam timētes. Reſedit. i. remanſit, hoc eſt, ſi tota non abiyſti in inſaniā. Ducem principū. Ex eo quod ſuprà dixit ex autoritate prophetæ, Matt. 5. Ex te (inquit) exiet dux, qui regat populum meū Iſrael. Obſtetrix, Atqui nulla legitur obſtetrix interfuiſſe in ortu Chriſti: ſed ipſa uirgo ſibiyſi obſtetricata eſt. Gentibus, aut peculiariter gentilibus, aut cunctis. Fletibus irritis. i. nihil proficientib. Buccina, ut Apoſtolus dicit. i. Cor. 15. Omnes quidem reſurgemus in momento in ictu oculi, in nouiſſima tuba. & i. Theſ. 4. Ipſe dominus in tuba Dei deſcēdet de cælo. Sciſſus axis. non quòd mūdus ſoluēdus eſt, ſed quòd in aliam formā mutandus. Meritis, bonis aut malis. Nam demeritum latinè non dicitur pro eo qđ opponitur bene merito. Senties, non ſimpliciter, ſed cū maximo dolore. Quem. ſ. Chriſtum, Mors hauſit & reddidit. Quia de eo dixit propheta: Ero mors tua ò mors, morſus tuus inferne. & illud quod Eccleſia canit, Qui mortē noſtrā moriendo deſtruxit. &c. Te præſule furoris, ſubaudi, O Iudæa quæ per furorem Chriſtum crucifixiſti.

HYMNVS EPIPHANIÆ.

Ratio carminis huius conuenit cum ſuperiori.

QVicunque Chriſtum quæritis,
Oculos in altum tollite,
Illic licebit viſere
Signum perennis gloriæ.
  Hæc ſtella, quæ Solis rotam
Vincit decore, ac lumine,
Veniſſe terris nunciat
Cum carne terreſtri Deum.
  Non illa ſeruit noctibus
Sequuta Lunam menſtruam,
Sed ſola cœlum poſſidens,
Curſum dierum temperat.
  Arctoa quanuis ſydera
In ſe retortis motibus
Obire nolint, attamen
Plerunque ſub nimbis latent.
  Hoc ſydus æternum manet,
Hæc ſtella nunquam mergitur,
Nec nubis occurſu abdita
Obumbrat obductam facem.
  Triſtis cometa intercidat,
Et ſi quod aſtrum Sirio
Feruet vapore, iam Dei
Sub luce deſtructum cadat.
  En Perſici ex orbis ſinu,
Sol vnde ſumit ianuam,
Cernunt periti interpretes
Regale vexillum Magi.
  Quod vt refulſit, cæteri
Ceſſere ſignorum globi,
Nec pulcher eſt auſus ſuam
Conferre *formam lucifer. *flammam
  Quis iſte tantus, inquiunt,
Regnator, aſtris imperans,

Quem ſic tremunt cœleſtia,
Cui lux, & æthra inſeruiunt?
Illuſtre quiddam cernimus,
Quod neſciat finem pati,
Sublime, celſum, interminum,
Antiquius cœlo, & Chao.
Hic ille rex eſt gentium,
Populiq́ rex Iudaici,
Promiſſus Abrahæ patri,
Eiusq́ in æuum ſemini.
Æquanda nam ſtellis ſua
Cognouit olim germina,
Primus ſator credentium,
Nati immolator vnici.
Iam flos ſubit Dauidicus
Radice Ieſſæa æditus,
Sceptriq́ per virgam virens,
Rerum cacumen occupat.
Exin ſequuntur perciti
Fixis in altum vultibus,
Qua ſtella ſulcum traxerat,
Claramq́ ſignabat viam.
Sed verticem pueri ſupra
Signum pependit imminens,
Pronaq́ ſubmiſſum face
Caput ſacratum prodidit.
Videre quod poſtquam Magi,
Eoa promunt munera,
Stratiq́ votis offerunt
Thus, myrrham, & aurum regium.
Agnoſce clara inſignia
Virtutis, ac regni tui
Puer ô, cui trinam pater
Prædeſtinauit indolem.
Regem, deumq́ adnunciant,
Theſaurus, & flagrans odor

Thuris Sabæi,ac myrrheus
Puluis ſepulchrum prædocet.
Hoc eſt ſepulchrum,quo Deus
Dum corpus extingui ſinit,
Atque id ſepultum ſuſcitat,
Mortis refregit carcerem.
O ſola magnarum vrbium
Maior Bethlem,cui contigit
Ducem ſalutis cœlitus
Incorporatum gignere.
Altrice te ſummo patri
Hæres creator vnicus,
Homo ex tonantis ſpiritu,
Idemq́ſub membris Deus.
Hunc & prophetis teſtibus,
Iiſdemq́ſignatoribus,
Teſtator,& ſator iubet
Adire regnum,& cernere.
Regnum quod ambit omnia
Dia,& marina,& terrea
A Solis ortu ad exitum,
Et tartara,& cœlum ſupra.
Audit tyrannus anxius
Adeſſe regum principem,
Qui nomen Iſraël regat,
Teneatq́ Dauid regiam.
Exclamat amens nuncio,
Succeſſor inſtat,pellimur,
Satelles i, ferrum rape,
Perfunde cunas ſanguine.
Mas omnis infans occidat,
Scrutare nutricum ſinus,
Interq́ materna vbera
Enſem cruentet puſio.
Suſpecta per Bethlem mihi
Puerperarum eſt omnium

Fraus,

Fraus, nequa furtim ſubtrahat
Prolem virilis indolis.
Transfigit ergo carnifex
Mucrone diſtricto furens
Effuſa nuper corpora,
Animasq; rimatur nouas.
Locum minutis artubus
Vix interemptor inuenit,
Quo plaga deſcendat patens,
Iuguloq; maior pugio eſt.
O barbarum ſpectaculum,
Illiſa ceruix cautibus
Spargit cerebrum lacteum,
Oculosq; per vulnus vomit.
Aut in profundum palpitans,
Merſatur infans gurgitem,
Cui ſubter arctis faucibus,
Singultat vnda & halitus.
Saluete flores martyrum,
Quos lucis ipſo in limine
Chriſti inſecutor ſuſtulit,
Ceu turbo naſcentes roſas.
Vos prima Chriſti victima,
Grex immolatorum tener,
Aram ante ipſam ſimplices
Palma & coronis luditis.
Quid proficit tantum nefas?
Quid crimen Herodem iuuat?
Vnus tot inter funera
Impune Chriſtus tollitur.
Inter coæui ſanguinis
Fluenta, ſolus integer
Ferrum, quod orbabat nurus,
Partus fefellit virginis.
Sic ſtulta Pharaonis mali
Edicta quondam fugerat,
Chri

Chriſti figuram præferens
Moſes,receptor ciuium.
Cautum & ſtatutum iuſſerat,
Quo non liceret matribus
Cum pondus alui abſolueret,
Puerile pignus tollere.
Mens obſtetricis ſedulæ
Piè in tyrannum contumax,
Ad ſpem potentis gloriæ
Furata ſeruat paruulum.
Quem mox ſacerdotem ſibi
Aſſumpſit orbis conditor,
Per quem notatam ſaxeis
Legem tabellis traderet.
Licét ne Chriſtum noſcere
Tanti per exemplum viri?
Dux ille cæſo Ægyptio
Abſoluit Iſrael iugo.
At nos ſubactos iugiter
Erroris imperio graui,
Dux noſter hoſte ſaucio
Mortis tenebris liberat.
Hic expiatam fluctibus
Plebem marino in tranſitu
Repurgat vndis dulcibus,
Lucis columnam præferens.
Hic præliante exercitu,
Paſſis in altum brachiis,
Sublimis Amalech premit
Crucis quod inſtar tunc fuit.
Hic nempe Ieſus verior,
Qui longa poſt diſpendia,
Victor ſuis tribulibus
Promiſſa ſoluit iugera:
Qui ter,quaternas denique
Refluentis amnis alueo

Fun

Fundauit, & fixit petras,
Apoſtolorum ſtemmata.
Iure ergo ſe Iudæ ducem
Vidiſſe teſtantur Magi,
Cum facta priſcorum ducum
Chriſti figuram pinxerint.
Hic rex priorum iudicum,
Rexere qui Iacob genus,
Dominæq; rex eccleſiæ,
Templi & nouelli, & priſtini.
Hunc poſteri Effraim colunt,
Hunc ſancta Manaſſe domus,
Omnesq; ſuſpiciunt tribus
Biſſena fratrum ſemina.
Quin & propago deneget
Ritum ſequuta inconditum,
Quæcunque dirum feruidis
Baal caminis coxerat.
Fumoſa auorum numina
Saxum, metallum, ſtipitem
Raſum, dolatum, ſectile,
In Chriſti honorem deſerit.
Gaudete quicquid gentium eſt,
Iudæa, Roma, & Græcia,
Ægypte, Thrax, Perſa, & Scytha,
Rex vnus omnes poſſidet.
Laudate veſtrum principem
Omnes beati, ac perditi,
Viui, imbecilli, ac mortui,
Iam nemo poſthac mortuus.

QVicunque Chriſtũ) Carmẽ eſt quale illud Ales dici, & ſuperior. Canendũ eſt in feſto Epiphaniæ. Multa in laudem ſtellæ dicit: ex qua Magi cognouere Chriſtum eſſe natum, & qua duce ut illum adorarent in Bethleem uenerunt: quem locum laudibus effert, quòd fuerit Chriſti genitale ſolum: deinde infantium occiſionem

proſequútur. Et Chriſtum in Moſe dicit fuiſſe figuratum: ponitque utriuſque multas conuenientias. Et tandem oẽs ad Chriſti laudes hortatur indifferenter. Quæritis, ſicut Magi quærebant. Signum, ſcilicet, ſtellam: Gloriæ perennis. i. Chriſti qui eſt gloria patris. Rotám Solis. i. currum. Secuta lunam. i. curſum noctis, cui luna præeſt: nam ad hoc creata eſt, ut præeſſet nocti, & quemadmodum luna ſequitur Solem, ita & illam ſtellæ. Arctoa ſydera. i. duæ Arcti, hoc eſt, maior & minor. Motibus retortis, quia rotantur circa polum mundi. Obire nolunt, id eſt, occidere: unde & obitus ſtellarũ ſæpe pro occaſu illarum ponitur, ſtellæ autem illæ ſiue conſtellationes nunquam occidunt nobis: ſed quanuis non occidant, tamen per diem non uidentur, ſubtrahente illa ſolis luce: & per noctem aliquando non apparent, quia ſubducuntur nubibus: ſtella autem Chriſti index & per diem & per noctem ſemper lucebat. Aeternum, nomen pro aduerbio, ſed hic non proprie ponitur, ſed pro perpetuò, dum ea fuit opus: nam poſtea in ea eſt reſoluta ex quibus fuit compoſita elementis, nunq̃ mergitur ſicut aliæ ſtellæ. Obductam facem. i. ſplendorẽ. Triſtis cometa, quia triſte aliquid ſemper minatur cum apparet. Intercidat, id eſt, pereat ſiue cedat. Sirio uapo. Sirius ſtella eſt in ore Canis peſtilens, de qua Vergil. 3. Aeneidos, Tunc ſteriles exurere Sirius agros. Sub luce dei, id eſt, ſtella quæ deũ natum demonſtrat. Magi Perſici, nam Magi & nomen eſt patriæ & nomen profeſſionis. Sunt enim Magi Perſarum populi arti magicæ deditiſſimi. Vexillum, ſignum quaſi uex illum. Cæteri globi, quia ut Mathematici probant, ſtellæ globoſæ ſiue ſphericæ ſunt. Lucifer pulcher, Quem (ut Vergilius inquit) Venus ante alios aſtrorũ diligit ignes. Et Ariſtoteles. 5. Ethicorum, Neque Lucifer neque Heſperus ita admirabilis ut eſt iuſtitia, quam luci pulcherrime comparat. Lux & æthra, idem prope ſignificant, nam æthra ſplendor ætheris eſt. Vergilius. iij. Aeneidos, Et lucidus æthra ſyderea polus. Cernimus illuſtre. i. ſtellam quæ deſignat Deũ

im

immortalem. Et Chaos, ex quo Anaxagoras dixit Deum cuncta creaſſe. Eius ſemini, id eſt, poſteritati, cum dixit illi Deus: In ſemine tuo benedicentur omnes gentes. Sua germina, id eſt, ſuos nepotes. Æquanda ſtellis, ex Geneſi capite decimo quinto. Suſpice cœlum, & numera ſtellas ſi potes, ſic erit ſemen tuum. &c. Primus ſator credentium, id eſt, qui primus Deo credidit. Radice Ieſſe, ex eo quod ſcribitur Eſaiæ. cap. xi. Egredietur uirga de radice Ieſſe. Stella ſulcum traxerat. Verg. ij. Æneid. Tum longo limite ſulcus dat lucem. Signum. i. ſtella. Prona face, id eſt ſplendore ſtellæ ſubmiſſo. Prodidit, oſtendit. Aurum regium. i. coronariū & quod regibus offertur. Indolem trinam, id eſt, tria inſignia futuræ uirtutis tuæ: nam ſignum eſt indoles futuræ probitatis, nam Chriſtus homo, deus, rex, & mortalis erat. Maior magnarum urbium. i. maxima, ut ſit comparatiuum pro ſuperlatiuo, ex eo quod ſcribitur Micheæ. v. & citatur ab Euangeliſta Matt. ij. Tu Bethleem Ephrata paruulus es in millibus Iuda, ex te mihi egredietur qui ſit dominator in Iſrael. Incorporatum cœlitus, id eſt, humanatum (ut dicunt Græci) à Spiritu ſancto. Te altrice, te procreante. Hunc & prophetis, ordo eſt, Teſtator, id eſt, deus pater, qui teſtimonium filio perhibuit, dicens, Hic eſt filius meus dilectus &c. Et ſator id eſt genitor, Iubet hunc, id eſt, Chriſtum, Adire regnū, iuxta illud. Mar. ult. Mihi data eſt omnis poteſtas in cœlo & in terra. Et cernere, id eſt, diſcernere & iudicare, ex eo quod ſcribitur Ioann. v. Pater omne iudicium dedit filio. Prophetis teſtibus & ſignatoribus, ad illud alludit quod teſtes qui adhibebantur teſtamento ſignabant illud. Iuuenal. Me prior ille ſignabit. Dia, aërea, unde & ſub dio & ſub Ioue dicimus aliquid fieri, id eſt, ſub aëre uel ſub cœlo & non ſub tecto. Ad exitum, id eſt, occaſum qua parte Sol exit à nobis, hoc eſt, à noſtro hemiſpherio. Tartara & cœlum. nam eo uſque regnum Chriſti penetrat, dicente Apoſtolo ad Philip. cap. ij. Vt in nomine Ieſu omne genu flectatur cœleſtium terreſtriū & inferno-

rum

tum. Nomen iſrael, id eſt, populum Iudaicum, ut diximus ex Michea. Ex te mihi egredietur qui ſit dominator in Iſrael. Amens Herodes, prorumpit in exclamationem: dicens, ego nuncio uobis ò Iudæi. Succeſſor, in regno. Pelli-mur ſcilicet ex regno. Puſio puer, & ſunt caſus ſingulares pro pluralibus figurate, uſitata etiam in ſacris literis, ut Exod. 8. Venit muſca grauiſſima m domos. Per Bethleem, unde Chriſtus erat oriturus, q. d. & ſi in Bethleem natus eſt, quem ego timeo mihi ſucceſſurum, tutius tamen eſt ut omnes pueri adimãtur & infra bimatũ pereant. Diſtricto mucrone, id eſt, euaginato enſe. Nuper effuſa, id eſt, paulò antè parta. Rimatur. i. quaſi per rimas eruit & extrahit. Animas nouas. i. nuper in corpora infuſas. Minutis artubus, qui adeò erant parui, ut uix eſſet locus uulneri. Iugulo. i. parte colli anteriori qua erat iugulandus. O barbarum. i. ò crudele ſpectaculum. Cerebrum lacteum, id eſt lactantium infantium. Vomit oculos, id eſt, reiectat. Arctis faucibus, per quas ſpiramus & reſpiramus. Vnda & halitus ſingultat, quia loco halitus ſuccedebat aqua ex quo neceſſe erat ſingultus fieri. Flores martyrum, id eſt, primitiæ. In limine lucis, id eſt, introitu uitæ. Verg. lib. 6. Continuò auditæ uoces, uagitus & ingens, Infantumque animæ flentes in limine primo, &c. Turbo, tempeſtas. Palma & coronis, quibus uictores donabantur. Inter coæui, ordo eſt, Solus partus uirginis integer feſellit ferrum, id eſt, fruſtratus eſt. Inter fluenta, id eſt, fluctus ſanguinis. Coæui. i. eiuſdem ætatis. Sic ſtulta, hoc figuratum fuiſſe dicit in Moſe, qui (ut ſcribitur Exodi capite ſecundo) à filia Pharaonis educatus eſt: cum rex præcepiſſet quicquid maſculini ſexus natum eſſet, in flumen proijci. Moſes receptor, id eſt, aſſertor ſiue recuperator ex Ægyptia ſeruitute. Mens obſtetricis, aut mater Moſis quæ pariens ſibiipſi obſtetricata eſt, aut alicuius obſtetricis quæ noluit prodere Pharaoni ortum pueri, ut Exodi capitulo primo legitur. Mens obſtetricis ſedulæ, id eſt, obſtetrix ſedulæ mentis. Contumax in tyrannum, id eſt, non obe-

diens

diens illi, quod fuit pietatis opus. Ad ſpem gloriæ poten tis, id eſt, qui ſeruabatur ut per illum fieret dei mirabilia. Sacerdotem, qui res diuinas tractaret, & per quem popu lo legem daret, alioqui Aaron peculiaris erat dei ſacerdos. Cæſo Aegyptio, de quo Exodi, cap. ij. Vidit, inquit, Moſes uirum Aegyptium percutientem quendam de Hebræis fratribus ſuis, quem percuſſum abſcondit in ſabulo. Abſoluit iugo, id eſt, expediuit ex Aegyptia ſeruitute. Hoſte ſaucio, id eſt, diabolo uicto. Hic expiatam, ſcilicet, Moſes qui populum per mare rubrum traiecit: per quod ſignificabatur Chriſti baptiſma, quod in dulcibꝰ Iordanis aquis eſt poſtea conſecratum. Præferens columnam lucis, de qua luce Eſaiæ. cap. ix. Populus qui ambulabat in tene bris, uidit lucem magnam: & alludit ad columnā quæ præ cedebat Hebræos Exodi. xiij. & xxxiij. Hic præliante, Exo. cap. xvii. legitur, quod Iſrael pugnante contra Amalech in Raphidim, cum leuaret Moſes manus, uincebat Iſrael: ſin autem paululum remiſiſſet, ſuperabat Amalech. quod ſignificabat Chriſtum, qui expanſis brachijs in cruce reportaturus erat uictoriam ſuis. Verior Ieſus, id eſt, ſaluator, quia & alij ſaluatores populi dicebantur, ſicut Ioſue qui æquè dicebatur ſaluator, ſed ille à ſeruitute corporis, hic à ſeruitute animi liberauit. Poſt lōga diſpendia, id eſt, multos annos tandē peperit ueram libertatem. Suis tribulibus, quia uenit ad ſaluandos qui perierant de domo, uel qui erant ex gente ſua, ſiue tribu: nam tribules dicuntur ex eadem tribu. Iugera promiſſa, id eſt, terram promiſſionis, quod Ioſue fecit, ut in libro Ioſue legimus: ſed per terram promiſſionis nos terram uiuentium intelligimus, hoc eſt uitam æternam. Qui ter quater. i. duodecim lapides, quos Ioſue iuſſit poni in medio Iordanis cum traiecit flumen, de quo Ioſue cap. iiij. per quos deſignantur duodecim Apoſtolorum nomina, ſtemmata, quia omnis eccleſiæ nobilitas inde emanauit. Iure ergo. i. meritò, Magi intellexerunt illum eſſe regem mundi, cum uiderēt omnia quæ dicta & facta ſunt per prophetas in illo compleri.

Rex

Rex iudicum,Rex regum et Dominus dominantiũm.Templi nouelli,id eſt,eccleſiæ & ſynagogæ.Effraim,literaturam ſequitur græcam,cum ab Hebræis Ephraim dicatur. Ephraim & Manaſſe filij Ioſeph, quibus Iacob portiones æquas iuſſit diſtribui cum reliquis filijs ſuis:qui erant duodecim,ut legitur Gen.xlix.Suſpiciunt, id eſt,ueneran tur,ſicut econtrario deſpiciunt pro contemnunt. Quin & propago,non ſolum Iacob poſteritas Chriſtum colit,ſed & gentes,qui colebant Idola,ceſſerunt illi. Ritum incon ditum, id eſt,religionem falſam dæmonum propago illa deſerit. Quæcunque coxerat durum.i. metallum aliquod in effigiem idoli conflauerat in caminis feruidis. Baal,id eſt, honorem & cultum dæmonum. Numina fumoſa, id eſt,ſtatuas antiquas.Iuuenalis,Fumoſos equitum cum dictatore magiſtros. Iudæa, Roma,totum orbem intelligit per has nationes.Laudate,omne genus hominũ ad Chriſti laudem inuitat. Nemo poſt hæc mortuus .i.cui omnia uiuunt,ut canit eccleſia. Cathem. finis.

AVRELII PRVDENTII,
CL. VIRI CONSVLARIS,
περὶ ϛεφάνων,*id eſt,de coronis.*
HYMNVS IN HONOREM SANctorum Martyrum Hemeterij & Cheledonij Calaguritanorum.

Carminis ratio eiuſmodi eſt qualis hymni omniũ horarũ Da puer plectrũ. – v – – – v – v
– v – v – v v

SCripta ſunt cœlo duorum
Martyrum vocabula,
Aureis quæ Chriſtus illic
Annotauit literis.
Sanguinis notis eadem
Scripta terris tradidit.
Pollet hoc felix per orbem
Terra Hibera ſtemmate,

O Hic

Hic locus dignus tenendis
Oſſibus viſus Deo,
Qui beatorum pudicus
Eſſet hoſpes corporum.
Hic calentes hauſit vndas
Cæde tinctus duplici,
Illitas cruore ſancto
Nunc arenas incolæ
Confrequentant obſecrantes
Voce, votis, munere:
Exteri nec non & orbis
Huc colonus aduenit.
Fama nam terras in omnes
Præcucurrit proditrix,
Hic patronos eſſe mundi
Quos precantes ambiant.
Nemo puras hic rogando
Fruſtra congeſſit preces,
Lætus hinc terſis reuertit
Supplicator fletibus,
Omne quod iuſtum popoſcit
Impetratum ſentiens.
Tanta pro noſtris periclis
Cura ſuffragantium eſt.
Non ſinant, inane vt vllus
Voce murmur fuderit,
Audiunt, ſtatimq́ue ad aurem
Regis æterni ferunt.
Inde larga fonte ab ipſo
Dona terris influunt,
Supplicum cauſas petitis
Quæ medelis irrigant.
Nil ſuis bonus negauit
Chriſtus vnquam teſtibus,
Teſtibus, quos nec catenæ,
Dira nec mors terruit.

Vnicum

Vnicum Deum fateri
Sanguinis diſpendio,
Sanguinis ſed tale damnum
Lux rependit longior.
Hoc genus mortis decorum eſt,
Hoc probis dignum viris,
Membra morbis exedenda
Texta venis languidis,
Hoſtico donare ferro,
Morte & hoſtem vincere,
Pulchra res, ictum ſub enſe
Perſequutoris pati.
Nobilis per vulnus amplum
Porta iuſtis panditur,
Lota mens in fonte rubro,
Sede cordis exilit.
Nec rudem crudi laboris
Ante viam duxerant
Milites, quos ad perenne
Cingulum Chriſtus vocat.
Sueta virtus bello & armis
Militat ſacrariis,
Cæſaris vexilla linquunt,
Eligunt ſignum crucis.
Proq́ ventoſis draconum
Quod gerebant palliis,
Præferunt inſigne lignum,
Quod draconem ſubdidit.
Vile cenſent expeditis
Ferre dextris ſpicula,
Machinis murum ferire,
Caſtra foſſis cingere.
Impias manus cruentis
Inquinare ſtragibus,
Forte tunc atrox ſecundos
Iſraëlis poſteros

Ductor aulæ mundialis
Ire ad aram iuſſerat,
Idolis litare nigris,
Eſſe Chriſti refugas.
Liberam ſuccincta ferro
Peſtis vrgebat fidem.
Illa virgas,& ſecures
Et biſulcas vngulas
Vltro fortis expetebat,
Chriſti amore interrita,
Carcer inligata duris
Colla baccis impedit.
Barbaras forum per omne
Tortor exercet manus,
Veritas crimen putatur,
Vox fidelis plectitur.
Tunc & enſe cæſa virtus
Triſte percuſſit ſolum,
Et rogis ingeſta mœſtis,
Ore flammas ſorbuit.
Dulce tunc iuſtis cremari,
Dulce ferrum perpeti,
Hic duorum chara fratrum
Conualeſcunt pectora
Fida, quos per omne tempus
Iunxerat ſodalitas:
Stant parati ferre,quicquid
Sors tuliſſet vltima.
Seu foret præbenda ceruix
Ad bipennem publicam,
Verberum poſt vim crepantum
Poſt cataſtas igneas,
Siue pardis offerendum
Pectus,aut leonibus,
Nós ne Chriſto procreati
Mammonæ dicabimur?

Et

Et Dei formam gerentes
Seruiemus ſæculo?
Abſit vt cœleſtis ignis
Se tenebris miſceat.
Sit ſatis quòd capta primo
Vita ſub chirographo,
Debitum perſoluit omne,
Functa rebus Cæſaris.
Tempus eſt Deo rependi
Quicquid eſt proprium Dei.
Ite ſignorum magiſtri,
Et vos tribuni abſiſtite.
Aureos auferte torques
Sauciorum præmia,
Clara nos hinc angelorum
Iam vocant ſtipendia.
Chriſtus illic canditatis
Præſidet cohortibus,
Et throno regnans ab alto,
Damnat infames deos.
Vosq́ qui ridenda vobis
Monſtra diuos fingitis,
Hæc loquentes obruuntur
Mille pœnis martyres.
Nexibus manus vtraſque
Flexus inuoluit rigor,
Et chalybs attrita colla
Grauibus ambit ciclis.
O vetuſtatis ſilentis
Obſoleta obliuio,
Inuidentur iſta nobis,
Fama & ipſa extinguitur.
Chartulas blaſphemus olim
Nam ſatelles abſtulit,
Ne tenacibus libellis
Erudita ſecula

Ordinem, tempus, modumq;
Paſſionis proditum
Dulcibus linguis per aures
Poſterorum ſpargerent.
Hoc tamen ſolum vetuſta
Subtrahunt ſilentia,
Iugibus longum catenis
An capillum pauerint.
Quo viros dolore tortor,
Quáve pœna ornauerit,
Illa laus occulta non eſt,
Nec ſeneſcit tempore.
Miſſa quod ſurſum per auras
Euolarunt munera,
Quæ viam patere cœli
Præmicando oſtenderent.
Illius fidem figurans,
Nube fertur anulus,
Hic ſui dat pignus oris,
Vt ferunt, orarium.
Quæ ſuperno rapta flatu
Lucis intrant intimum,
Per poli liquentis axem
Fulgor auri abſconditur.
Ac diu viſum ſequacem
Textilis candor fugit.
Subuehuntur vſque in aſtra,
Nec videntur amplius.
Vidit hoc conuentus adſtans,
Ipſe vidit carnifex,
Et manum repreſſit hærens
Ac ſtupore oppalluit.
Sed tamen peregit ictum,
Ne periret gloria.
Iám ne credis bruta quondam
Vaſconum gentilitas,

Quàm ſacrum crudelis error
Immolarit ſanguinem?
Credis in Deum relatos
Hoſtiarum ſpiritus?
Cerne quàm palàm feroces
Hic domantur dæmones,
Qui lupino capta ritu
Deuorant præcordia:
Strangulant mentes & ipſas,
Seq́ꝫ miſcent ſenſibus,
Tunc ſuo iam plenus hoſte
Siſtitur furens homo.
Spumeas efflans ſaliuas,
Cruda torquens lumina,
Expiandus quæſtione
Non ſuorum criminum.
Audias, nec tortor adſtat,
Eiulatus flebiles.
Scinditur per flagra corpus,
Nec flagellum cernitur.
Creſcit & ſuſpenſus ipſe
Vinculis latentibus,
His modis ſpurcum latronem
Martyrum virtus quatit.
Hæc coërcet, torquet, vrit,
Hæc catenas incutit,
Prædo vexatus relictis
Se medullis exuit.
Linquit illæſam rapinam,
Faucibus ſiccis fugit,
Vngue ab imo vſque ad capillum
Salua reddit omnia.
Confitens ardere ſeſe,
Nam gehennæ eſt incola,
Quid loquar, purgata longis
Alba morbis corpora?

Algidus cùm decoloros
Horror artus concutit,
Hic tumor vultum relinquit,
Hic color verus redit.
Hoc bonum Saluator ipſe,
Quo fruamur, præſtitit,
Martyrum cùm membra noſtro
Conſecrauit oppido.
Soſpitant quæ nunc colonos
Quos Hiberus alluit.
State nunc hymniſtæ matres
Pro receptis paruulis.
Coniugum ſalute læta
Vox maritarum ſtrepet,
Sit dies hæc feſta nobis,
Sit ſacratum gaudium.

HOs duos martyres Calaguritanos fuiſſe ſatis conſtat ex hymno,cuius initium eſt,Bis nouem noſter: ubi legitur,Calaguris ambos quos ueneramur. Nā quòd in quadam hiſtoria illorū legitur fuiſſe Legionarios, id eſt, ex Legione ciuitate, ex errore ortum eſt, quoniam fuerunt milites ex quadam imperatoria legione: uocati ſunt autem Emiterius & Chaledonius,ſiue ut in recentioribus libris legimus,Hemiterius,& Cheledonius,ſiue Chelidonius. Scripta ſunt cælo,ode monocolos,qualis eſt illa Da puer plectrum:prima pars huius carminis cōtinet laudes martyrum,& loci in quo eorum corpora ſunt ſepulta, qui mira multorum populorum ueneratione frequentatur propter miracula quæ ibi fiunt,deinde ponit ipſorum uitam & martyrium, tum poſtea redit ad miracula. Cælo, iuxta illud Luc.ca.x.Nomina ueſtra ſcripta ſunt in cælo. Duorum martyrum quorum non ponit nomina,ſicut neq; poſuit in hymno duodeuiginti martyrum Cæſarauguſtanorum.Notis ſanguinis.i.literis ex ſanguine martyrij ſcriptis.Terra Ibera,aut Hiſpana,quæ à Græcis dicitur Iberia,aut proprie Ibera ubi eſt Calaguris,unde ſunt hi duo marty

martyres,ut Noſtra geſtabit Calaguris ambos quos uene ramur. Stemmate.i.corona,ut inRomano dicemus,uel pro nobilitate poſuit.Hic loc⁹.ſ. Calaguris Cœltiberorũ urbs. Pudicus,caſtus & mundus. Hoſpes, qui recipit, aliâs,qui recipitur.Calentes undas cæde.i.ſanguine duorum marty rum effuſo.Confrequentant,concelebrant.Incolæ Calagu ritani. Colonus exteri orbis.i.peregrinus. Fama prodi- trix.i.manifeſtatrix, nam prodere eſt procul dare in hac ſignificatione.Ambiant.i.ambitioſe obſeruent:ſumptum uerbum ab ijs qui ſuffragatores aſſectãtur ad obtinendos magiſtratus. Puras preces.i.honeſtas,nam tales eſſe de- bent,ſi uolumus aliquid à deo impetrare,ut etiam Perſius & Iuuenalis dicunt.Terſis fletibus,nam uenerat flens & redit lætus lachrymis abſterſis & exiccatis. Suffragan- tium, id eſt, martyrum qui ſunt nobis apud deum ſuffra- gatores. Non ſinant, ordo eſt, Audiunt, ſcilicet, preces ſupplicum, & ſtatim ferunt preces ad Deum, ut non ſi- nant inane,id eſt,uanum, Murmur,id eſt,preces, ſubau- di, quas ullus fuderit uoce non alta, ſed ſuppreſſa, iuxta illud Perſii,Murmur humileſque ſuſurros tollere de tem plis. Ab ipſo fonte,à Deo,quia ut Iacobus in Canonica ſcribit. cap primo, Omne datum optimum, & omne do- num perfectum deſurſum eſt deſcendens à patre luminũ. Quæ dona, ſcilicet, à deo profecta. Irrigant cauſas, id eſt, fouent & recreant & ſanant morbos, unde cauſarij dicuntur ualetudinarij, ut Digeſtorum libro de re mili- tari.Cauſaria miſſio eſt quæ propter ualetudinem labo- ribus militiæ ſoluit. Suis teſtibus,id eſt,martyribus,nam martyr interpretatur teſtis. Diſpendio ſanguinis,id eſt, iactura & damno mortis. Lux longior, id eſt, uita im- mortalis. Rependit, id eſt, recompenſat. Membra, or- do eſt,Donare ferro hoſtili membra texta & compacta. Venis languidis,id eſt,ægrotantibus quæ aliàs erant con ſumenda morbis. Nobilis porta, per quam intratur ad cœli aulam. Fonte rubro,id eſt,in ſanguinis baptiſmate quod eſt unum de tribus quæ dant teſtimonium in terris.

De

De ſede cordis, quia ex corde exeunt cogitationes. Matt. cap. 15. Nec rudem. Incipit uitam martyrum narrare, nam antea quàm militarent Chriſto, militauerant Cæſari. Ad perenne cingulum, Nam antea erant ornati baltheo, id eſt, cingulo militari, quod erat inſigne militiæ, nunc uero ſunt ornati baltheo ſiue cingulo æternitatis, quod eſt inſigne militum Chriſti. Virtus ſueta bello, id eſt, fortitudo exercitata bello ſeculari. Militat armis ſacrarijs, id eſt, ſacratis, hoc eſt, Chriſto. Signum crucis, pro ſignis & uexillis Cæſaris. Pallijs, id eſt, uelis, ſiue uexillis & ſignis. Ventoſis, id eſt, quæ uento agitantur, uel potius uentoſis, id eſt, uanis & ſuperbis. Draconum, quæ erant inſignia uexillorum cum aquilis, unde ſigniferi et anteſignarij tum aquiliferi, tum draconarij dicebãtur. Vegetius autor eſt libro primo: Quid, inquit, ipſi draconarij atque ſigniferi, qui ſiniſtra manu haſtas gubernant. Claudianus in Epithalamio. Stent bellatrices aquilæ ſæuiq́ue dracones. Idem de tertio conſulato Honorij. Inuolucres tollunt aquilas, hi picta draconum colla leuant. Inſigne lignũ, ſcilicet crucis, Quod per Chriſti paſſionem, Draconem, id eſt, diabolum, qui ſub ſpecie ſerpentis Euam decepit, Vile cenſerit, id eſt, turpe negotium, exercere officia militaria quæ ſubdit. Forte, ordo eſt. ductor atrox, id eſt, crudelis princeps. Aulæ mundialis, id eſt, imperij Romani quod erat ſeculare, ut more religionis noſtræ loquamur. Iuſſerat poſteros Iſraëlis, id eſt, Chriſtianos, qui in locum filiorum Iſrael ſubſtituti ſunt ex gentilibus, ideoq; dixit ſecundos, quia primis ſucceſſerunt. Litare, id eſt, ſacrificare improprie, nam litare, eſt ſacrificio impetrare. Et iubebat etiam, Eſſe defugas Chriſti, id eſt, perfugas ſiue transfugas: ſunt autem qui ſe ad hoſtes in bello transferunt. Peſtis ſuccincta ferro, id eſt, perſecutor armatus. Fidem liberam, quæ facit homines liberos uera libertate, ſicut econtrario qui facit peccatum, ſeruus eſt peccati. Illa fortis. ſcilicet, fides Chriſtianorum. Vngulas biſulcas, id eſt, bidentatas. Duris baccis. Bacca quod genus

ſit

ſit uinculi non legi: forte legendum eſt, boijs: eſt autem boia genus uinculi, tam lignea q̃ ferrea. Plautus in Aſin. Neruos, catenas, carceris numelas, pedicas, boias. Vſus eſt eodẽ uocabulo in prologo Pſychomachiæ, dicens: At trita baccis colla liber erigit. Barbaras manus, crudeles. Veritas, id eſt, Chriſtiana religio. Virtus cæſa, id eſt, fidelis cæſus. Solum triſte percuſſit, ſcilicet, cadens in terram, quod triſte ſpectaculum præbebat. Et ingeſta, ſcilicet, uirtus illa, Focis, quia multi ex martyribus uſtulati ſunt. Hic duorum, id eſt, in perſecutione illa. Hi duorum, ergo hi duo martyres fratres erant. Ad bipennem publicam, quia conſulum & prætorum inſignia erant uirgarũ & ſecurium faſces. Poſt uim uerberum .i. poſt uirgarum uerbera. Crepantum, id eſt, ſonantium, cum plagas inferunt. Poſt cataſtas igneas, cum ſit cataſta carcer ubi uenales ſerui ſunt expoſiti uenditioni, dicta à cataſtao, quod eſt, expono, in uita martyrum ponitur pro quodã genere tormenti ſiue uinculi, & forte pro igneas legendũ eſt, ligneas. Pardis, ſunt mares in genere Pantherarum. Pardi, ſicut fœminæ dicũtur uariæ. Nós ne, uerba ſunt martyrũ. Chriſto .i. cultui chriſtiano geniti. Mammonæ, id eſt, diabolo, rebusq; mundanis. Eſt autem mammona lingua Syriſca ſiue Aramæa, pecunia aut diuitiæ, quarum dominus uidetur eſſe diabolus, uidetúrque Poëta alludere ad illud Matth. cap. 6. Non poteſtis Deo ſeruire & Mammonæ. Cœleſtis ignis. ij. Corinth. 6. Quæ participatio lucis ad tenebras? Vita capta, forte legendum, cœpta. Sub primo chirographo .i. ſub militari ſacramento quo eramus addicti prius imperatori. Functa rebus Cæſaris .i. officio debito Cæſari. Rependi .i. reddi & reſtitui, iuxta illud Mat. xxij. Reddite quæ ſunt Cæſaris Cæſari, & quæ Dei Deo. Magiſtri, ſigniferi & draconarij. Tribuni ſcilicet militum, q erant præfecti legionum. Abſiſtite, id eſt, diſcedite. Aureos torques, id eſt, inſignia militaria, quæ dantur pro uulneribus in prælio acceptis pro munere. Stipẽdia, quæ dantur militibus, quia nemo militat ſuis ſtipendijs. Candida-

tis

tis,id eſt,ueſte candida indutis: unde & eccleſia canit: Te martyrum candidatus laudat exercitus. Rigor & chalybs flexus,id eſt,rigidum ferrum & durum flexum in catenas & uincula. Inuoluit,id eſt,impedit. Grauibus circulis,id eſt,catenarum anulis. O uetuſtatis,dicit Poëta,quòd multa ſunt martyres perpeſſi,quæ ſcripta fuerunt de miraculis, quæ in eorum morte ſunt facta: ſed obliterata ſunt à ſatellitibus & miniſtris,ne proderentur in ipſorum confuſionem. Obliuio obſoleta,id eſt,quæ facit res obſoleſcere,& in deſuetudinem tendere. Inuidentur nobis,id eſt illi inuiderunt nobis tantam gloriam, ideo concremauerunt ſcripta. Tenacibus libellis, ſcilicet, memoriæ rerum geſtarum. Spargerent,id eſt,diuulgarent. Iugibus,id eſt non conſtat quo mortis genere ſint affecti,mortui ſunt in catenis, & nutrierunt longum capillum & barbam: reſtituimus autem ordinem uerſuum qui erant confuſi, & turbabant ſenſum. Subtrahunt, id eſt,quanquam cætera obſoleuerunt, hoc unum miraculum quod ſtatim ſubiungit,non potuit obliterari. Hærens,id eſt,dubitans,an gladio percuteret, præpeditus ſtupore. Sed peregit ictum, id eſt,percuſſit,truncauitq; martyres,quod eſt contrariũ ei, quod ſuprà dixerat, ſed illic fortaſſe loquebatur de tormentis citra mortẽ,hic uero de mortis genere. Vaſconum,qa Calaguris in Vaſconibus Celtiberis eſt ſita. Crudelis error,quia per errorẽ hoc fecerunt: quia dicit Apoſtolus, Si dominum gloriæ cognouiſſent,nunq̃ illum cruci fixiſſent. Spiritus hoſtiarum.i.horum martyrum animas, qui ſe deo obtulerunt hoſtias immolatas. Cerne .i.ſi non credis hoc,crede ſaltem miraculis. Deuorant præcordia, id eſt,torquent homines. Miſcent ſenſibus illos perturbando. Homo plenus hoſte ſuo,id eſt,à dæmone poſſeſſus. Siſtitur,ponitur ante martyrum ſepulchra. Cruda lumina,id eſt,oculos toruos. Expiandus homo,ſcilicet,dæmoniacus purgandus,& liberandus à dæmonis poteſtate. Non ſuorum criminum,quia illud crimen non eſt hominis, ſed dæmonis. Eiulatus,ſcilicet dæmonum cum tot

quen

quentur uirtute martyrum,ut inde exeant cum nō uideatur tortor. Creſcit,id eſt,extenditur ſuſpenſus. Latronem, dæmonem. Illæſam rapinam,tranſlatio eſt ſumpta ex lupis,qui relinquunt rapinam meruentam,& abeunt faucibus ſiccis. Vergil. 2. Æneid. Lupi ceu raptores,catuliq́ue relicti faucibus expectant ſiccis. Vngue ab imo,id eſt,pedum. Confitens,quia non poteſt diſſimulare. Corpora alba,id eſt,pallida qualia ſunt ægrotantium. Perſius, Atq; albo uentre lauatur. Horror algidus,id eſt, febrem præcedens horripilium. Decoloros artus,quia correptis frigore color mutatur. Tumor,id eſt,pingue illud non ſolidum, ſed inane quo ægrotantes tument. Noſtro oppido, id eſt,Calaguri: ſed quomodo noſtro,ſi Prudentius Cæſarauguſtanus eſt? an noſtro,id eſt,Hiſpano,an Celtibero, ad quod Calaguris à Cæſarauguſta non multum diſtat. Soſpitant,à morbis liberant. Hymniſtæ,id eſt,hymnum cantantes, pro ſalute filiorum & maritorum: ſed hymniſtas dixit matres ſicut in Pſychomachia, ſodomita libido.

HYMNVS AD HONOREM DIVI Laurentij conſtantiſſimi martyris.

Menſura carm. huius cōuenit cum hym. matu. Ales dici.

ANtiqua fanorum parens
Iam Roma,Chriſto dedita,
Laurentio victrix duce
Ritum triumphas barbarum.
Reges ſuperbos viceras,
Populos frenis preſſeras,
Nunc monſtruoſis idolis
Imponis imperii iugum.
Hæc ſola deerat gloria
Vrbis togatæ inſignibus,
Feritate capta gentium
Domaret vt ſpurcum Iouem.
Non turbulentis viribus,
Coſſi,Camilli,aut Cæſaris.

Sed

Sed martyris Laurentii
Non incruento prælio.
Armata pugnauit fides,
Proprii cruoris prodiga,
Nam morte mortem diruit,
Ac ſemet impendit ſibi.
Fore hæc ſacerdos dixerat,
Iam Xiſtus adfixus cruci,

IO. SICH. *Iam Xiſtus. Hic eſt Xiſtus, qui ſextus à Petro epiſcopatum Romæ ſortitus erat, poſt Alexandrũ, tempore Hadriani Cæſaris, anno ab hinc* M. CCCC V. *ut teſtatur Euſebius in Chronicis.*

Laurentium flentem videns
Crucis ſub ipſo ſtipite.
Deſiſte diſceſſu meo
Fletum dolenter fundere,
Præcedo frater, tu quoque
Poſt hoc ſequeris triduum.
Extrema vox Epiſcopi
Prænunciatrix gloriæ,
Nihil fefellit: nam dies
Prædicta palmam præſtitit.
Qua voce, quantis laudibus
Celebrabo mortis ordinem?
Quo paſſionem carmine
Dignè retexens concinam?
Hic primus è ſeptem viris,
Qui ſtant ad aram proximi,
Leuita ſublimis gradu,
Et cæteris præſtantior.
Clauſtris ſacrorum præerat,
Cœleſtis arcanum domus
Fidis gubernans clauibus,
Votasq; diſpenſans opes.
Verſat famem pecuniæ
Præfectus vrbis regiæ,

Mi-

Miniſter inſani ducis
Exactor hauriet ſanguinis.
Qua vi latentes eruat
Nummos, operta exiſtimans
Talenta ſub ſacrariis,
Cumuloſq; congeſtos tegi.
Laurentium ſiſti iubet,
Exquirit arcam ditibus
Maſſis refertam,& fulgidæ
Montes monetæ conditos.
Soletis,inquit,conqueri,
Sæuire nos iuſto amplius,
Cùm Chriſtiana corpora
Plus quàm cruente ſcindimus.
Abeſt atrocioribus
Cenſura feruens motibus,
Blandè & quietè efflagito
Quod ſponte obire debeas.
Hunc eſſe veſtris Orgiis
Moremq;,& artem, proditum eſt,
Hanc diſciplinam fœderis,
Libent vt auro Antiſtites.
Argenteis ſcyphis ferunt
Fumare ſacrum ſanguinem,
Auroq; nocturnis ſacris
Adſtare fixos cereos.
Tunc ſumma eſt cura fratribus,
Vt ſermo teſtatur loquax,
Offerre fundis venditis
Seſtertiorum millia.
Addicta auorum prædia
Fœdis ſub auctionibus
Succeſſor exhæres gemit
Sanctis egens parentibus:
Hæc occuluntur abditis
Eccleſiarum in angulis,

Et ſumma pietas creditur
Nudare dulces liberos.
Deprome theſauros, malis
Suadendo quos præſtigiis
Exaggeratos obtines,
Nigrante quos claudis ſpecu.
Hoc poſcit vſus publicus,
Hoc fiſcus, hoc ærarium,
Vt dedita ſtipendiis
Ducem iuuet pecunia.
Sic dogma veſtrum eſt audio,
Suum quibuſque reddito,
En Cæſar agnoſcit ſuum
Numiſma numis inditum.
Quod Cæſaris ſcis, Cæſari
Da: nempe iuſtum poſtulo,
Ni fallor. haud vllam tuus
Signat Deus pecuniam.
Nec cùm veniret, aureos
Secum Philippos detulit,
Præcepta ſed verbis dedit
Inanis à marſupio.
Implete dictorum fidem,
Quam vos per orbem venditis,
Numos libenter reddite,
Eſtote verbis diuites.
Nil aſperum Laurentius
Refert ad iſta, aut turbidum,
Sed vt paratus obſequi,
Obtemperanter annuit.
Eſt diues, inquit, non nego,
Habetq́ noſtra eccleſia
Opumq́, & auri plurimum,
Nec quiſquam in orbe ditior.
Is ipſe tantum non habet
Argenteorum ænigmatum

Auguſtus, arcem poſſidens,
Cui nummus omnis ſcribitur.
Sed nec recuſo prodere
Locupletis arcam numinis,
Vulgabo cuncta, & proferam
Pretioſa quæ Chriſtus tenet.
Vnum ſed orans flagito,
Induciarum paululum,
Quò fungar efficacius
Promiſſionis munere:
Dum tota digeſtim mihi
Chriſti ſupellex ſcribitur:
Nam calculanda primitus,
Tunc ſubnotanda eſt ſummula.
Lætus tumeſcit gaudio
Præfectus, ac ſpem deuorat,
Aurum velut iam conditum
Domi maneret geſtiens.
Pepigere tempus tridui,
Laudatus inde abſoluitur
Laurentius ſponſor ſui,
Et ſponſor ingentis lucri.
Tribus per vrbem curſitat
Diebus, infirma agmina,
Omneſq; qui poſcunt ſtipem,
Cogens in vnum, & congregans.
Illic vtriſque obtutibus
Orbes cauatos præferens,
Baculo regebat præuio,
Errore nutantem gradum.
Et claudus infracto genu,
Vel crure trunco ſemipes,
Breuiórve planta ex altera,
Greſſum trahebat imparem.
Eſt vlceroſis artubus
Qui tabe corrupta fluat,

Eſt cuius arens dextera
Neruos in vlnam contrahat.
Tales plateis omnibus
Exquirit, aſſuetos ali
Eccleſiæ matris penu,
Quos ipſe primus nouerat.
Recenſet exin ſingulos,
Scribens viritim nomina,
Longo & locatos ordine
Adſtare pro templo iubet.
Præſcriptus & iam fluxerat
Dies, furebat feruido
Iudex auarus ſpiritu,
Promiſſa ſolui efflagitans.
Tum martyr, aſſiſtas velim,
Coramq; diſpoſtas opes
Mirere, quas noſter Deus
Prædiues in ſanctis habet.
Videbis ingens atrium
Fulgere vaſis aureis,
Et per patentes porticus
Structos talentis ordines.
It ille, nec pudet ſequi,
Ventum ad ſacratam ianuam:
Stabant cateruæ pauperum,
Inculta viſu examina.
Fragor rogantum tollitur,
Præfectus horreſcit ſtupens,
Conuerſus in Laurentium,
Oculis turbatis minax.
Contrà ille quid frendens, ait,
Minitaris? aut quid diſplicet?
Num ſordida hæc aut vilia?
Num deſpuenda exiſtimas?
Aurum quod ardenter ſitis
Effoſſa gignunt *rudera, *ſtercora

 Et

Et de metallis ſqualidis
Pœnalis excudit labor.
Torrens *vel amnis turbidis *&.
Voluens arenis implicat:
Quod terrulentum ac ſordidum,
Flammis neceſſe eſt decoqui.
Pudor per aurum ſoluitur,
Violatur auro integritas,
Pax occidit, fides perit,
Leges & ipſæ intercidunt.
Quid tu venenum gloriæ
Extollis, & magni putas?
Si quæris aurum verius,
Lux eſt, & humanum genus.
Hi ſunt alumni luminis,
Quos corpus arctat debile,
Ne per ſalutem viſcerum
Mens inſoleſcat turgida.
Quum membra morbus *diſſecat, *diſiicit.
Animus viget robuſtior,
*Mentis viciſſim fortibus *Membris
Vis ſauciatur ſenſuum.
Nam ſanguis in culpam calens
Minus miniſtrat virium,
Si feruor effœtus malis
Elumbe virus contrahat.
Si forte detur optio,
Malim dolore aſperrimo
Fragmenta membrorum pati,
Et pulcher intus viuere.
Committe formas peſtium,
Et confer alternas lues,
Carnis'ne morbus fœdior,
An mentis, & morum vlcera?
Noſtri per artus debiles,
Intus decoris integri,

Senſum venuſti innoxium
*Laboris experti gerunt. *Languoris
Veſtros valentes corpore
Interna corrumpit lepra,
Errorq́ue mancum claudicat,
Et cæca fraus nihil videt.
Quemuis tuorum *principum, *diuitum
Qui veſte & ore prænitet,
Magis probabo debilem,
Quàm quis meorum pauperum.
Hunc qui ſuperbit ſerico,
Quem currus inflatum vehit,
Hydrops aquoſus lucido
Tendit veneno intrinſecus.
Aſt hic auarus contrahit
Manus recuruas, & volam
Plicans aduncis vnguibus
Laxare neruos non valet.
Iſtum libido fœtida
Per ſcorta tractum publica
Luto & cloacis inquinat,
Dum ſpurca mendicat ſtupra.
Quid ille feruens ambitum,
Sitimq́ue honoris æſtuans,
Merſis'ne anhelat febribus,
Atque igne venarum furit.
Quiſquis tacendi intemperans
Silenda prurit prodere,
Vexatur, & ſcalpit iecur,
Scabiemq́ue cordis ſuſtinet.
Quid inuidorum pectorum
Strumas retexam turgidas?
Quid purulenta, & liuida
Malignitatum vulnera?
Tu & ipſe qui Romam regis
Contemptor æterni Dei,

Dum

Dum dæmonum ſordes colis,
Morbo laboras regio.
Hi quos ſuperbus deſpicis,
Quos execrandos iudicas,
Breui vlceroſos exuent
Artus, & incolumes erunt:
Quum carne corruptiſſima
Tandem ſoluti, ac liberi,
Pulcherrimo vitæ ſtatu
In arce lucebunt patris.
Non ſordidati, aut debiles,
Sicut videntur interim,
Sed purpurantibus ſtolis
Clari, & coronis aureis:
Tum ſi facultas ſuppetat,
Coram tuis obtutibus
Iſtos potentes ſæculi
Velim recenſendos dari.
Pannis videres obſitos,
Et muculentis naribus,
Mentum ſaliuis vuidum,
Lipposq; palpebra putri.
Peccante nil eſt tetrius,
Nil tam leproſum aut putridum,
Cruda eſt cicatrix criminum,
Oletq; vt antrum tartari.
Animabus inuerſa vice
Corrupta forma infligitur,
Quas pulcher aſpectus prius
In corpore oblectauerat.
En ergo nummos aureos,
Quos proximè ſpoponderam,
Quos nec fauillis obruat
Ruina, nec fur ſubtrahat.
Nunc addo gemmas nobiles,
Ne pauperem Chriſtum putes,

Gemmas coruſci *numinis, *luminis
Ornatur hoc templum quibus,
Cernis ſacratas virgines,
Mireris intactas anus,
Primiq; poſt damnum thori
Ignis ſecundi neſcias.
Hoc eſt monile eccleſiæ,
His illa gemmis comitur,
Dotata ſic Chriſto placet,
Sic ornat altum verticem.
Eccum talentum ſuſcipe,
Ornabis vrbem Romulam,
Ditabis & rem principis,
Fies & ipſe ditior.
Ridemur, exclamat furens
Præfectus, ac miris modis
Per tot figuras ludimur,
Et viuit inſanum caput.
Impunè tantas furcifer
Strophas cauillo mimico
Te nexuiſſe exiſtimas,
Dum ſcurra ſaltas fabulam?
Concinna viſa vrbanitas
Tractare noſmet ludicris?
Egon' cachinnis venditus
Acroma feſtiuum fui?
Adeó ne nulla auſteritas;
Cenſura nulla eſt faſcibus?
Adeon' ſecurim publicam
Mollis retundit lenitas?
Dicis, libenter oppetam;
Votiua mors eſt martyri.
Eſt iſta vobis nouimus:
Perſuaſionis vanitas.
Sed non volenti impertiam
Præſtetur vt mortis citæ.

Compendioſus exitus,
Perire raptim non dabo.
  Vitam tenebo,& differam
Pœnis morarum iugibus,
Et mors inextricabilis
Longos dolores protrahet.
  Prunas tepentes ſternite,
Ne feruor ignitus nimis
Os contumacis occupet,
Et cordis intret abdita.
  Vapor ſeneſcens langueat
Qui fuſus afflatu leui
Tormenta ſenſim temperet,
Semuſtulati corporis.
  Bene eſt quòd ipſe ex omnibus
Myſteriarches incidat,
Hic ſolus exemplum dabit
Quid mox timere debeant.
  Conſcende *conſtratum rogum, *conſtructum
Decumbe digno lectulo:
Tunc, ſi libebit,diſputa
Nil eſſe Vulcanum meum.
  Hæc fante præfecto,truces
Hinc inde tortores parant
Nudare amictu martyrem,
Vincire membra,& tendere.
  Illi os decore ſplenduit,
Fulgorq; circunfuſus eſt,
Talem reuertens legifer
De monte vultum detulit.
  Iudæa quem plebs aureo
Boue inquinata,& decolor
Expauit,& faciem retro
Detorſit impatiens Dei.
  Talemq; & ille prætulit
Oris coruſci gloriam,

Stephanus per imbrem ſaxeum
Cœlos apertos intuens.
Illuminatum hoc eminus
Recens piatis fratribus,
Baptiſma quos nuper datum
Chriſti capaces fecerat.
Aſt impiorum cæcitas
Os oblitum noctis ſitu
Nigrante ſub velamine
Obducta, clarum non videt.
Ægyptiæ plagæ in modum,
Quæ cum tenebris barbaros
Damnaret Hebræis diem,
Sudo exhibebat lumine.
Quin ipſa odoris qualitas
Aduſta, quam reddit cutis,
Diuerſa vtroſque permouet,
His nidor, illis nectar eſt.
Idemq; ſenſus diſpari
Variatus aura, aut adficit
Horrore nares vindice,
Aut mulcet oblectamine:
Sic ignis æternus Deus,
Nam Chriſtus ignis verus eſt,
Is ipſe complet lumine
Iuſtos, & vrit noxios.
Poſtquam vapor diutinus
Decoxit exuſtum latus,
Vltro è cataſta iudicem
Compellat affatu breui:
Conuerte partem corporis
Satis crematam iugiter,
Et fac periclum, quid tuus
Vulcanus ardens egerit.
Præfectus inuerti iubet:
Tunc ille, coctum eſt, deuora

Et experimentum cape
Sit crudum, an aſſum ſuauius.
Hæc ludibundus dixerat,
Cœlum deinde ſuſpicit,
Et congemiſcens obſecrat
Miſeratus vrbem Romulam.
O Chriſte numen vnicum,
O ſplendor, ô virtus patris,
O factor orbis, & poli,
Atque autor horum mœnium:
Qui ſceptra Romæ in vertice
Rerum locaſti, ſanciens
Mundum Quirinali togæ
Seruire, & armis cedere.
Vt diſcrepantum gentium
Mores & obſeruantiam,
Linguasq́; & ingenia, & ſacra,
Vnis domares legibus.
En omne ſub regnum Remi
Mortale conceſſit genus,
Idem loquuntur diſſoni
Ritus idipſum ſentiunt.
Hoc deſtinatum, quò magis
Ius Chriſtiani nominis
Quodcunque terrarum iacet
Vno illigares vinculo.
Da Chriſte Romanis tuis,
Sit Chriſtiana vt ciuitas,
Per quam dediſti, vt cæteris
Mens vna ſacrorum foret.
Confœderentur omnia
Hinc inde membra in ſymbolum,
Manſueſcat orbis ſubditus,
Manſueſcat & ſummum caput.
Aduertat *adiunctas plagas *abiunctas
Coire in vnam gratiam,

Fiat

Fiat fidelis Romulus,
Et ipſe iam credat Numa.
Confundit error Troicus,
Adhuc Catonum curiam
Veneratur occultis focis
Phrygum penates exules.
Ianum bifrontem & Sterculum
Colit Senatus, horreo
Tot monſtra patrum dicere,
Et feſta Saturni ſenis.
Abſterge Chriſte hoc dedecus,
Emitte Gabriel tuum,
Agnoſcat vt verum Deum
Errans Iulica cæcitas.
Et iam tenemus obſides
Fidiſſimos huius ſpei,
Hic nempe iam regnant duo
Apoſtolorum principes.
Alter vocator gentium,
Alter cathedram poſſidens
*Primus * Primam, recludit creditas
Æternitatis ianuas.
Diſcede adulter Iuppiter
Stupro ſororis oblite,
Relinque Romam liberam,
Plebemq; iam Chriſti fuge.
Te Paulus hinc exterminat,
Te ſanguis exturbat Petri,
Tibi id, quod ipſe armaueras
Factum Neronis officit.
Video futurum principem
*ſeruus Quandoque, qui *ſeruos Dei
Tetris ſacrorum ſordibus
Seruire Romam non ſinat.
Qui templa claudat vectibus,
Valuas eburnas obſtruat,
*Nec

* Nefaſta damnet limina, * nefanda
Obdens ahenos peſſulos.
Tunc pura ab omni ſanguine
Tandem nitebunt marmora,
Stabunt & æra innoxia,
Quæ nunc habentur idola.
Hic finis orandi fuit,
Et finis *idem vinculi *item
Carnalis, erupit volens
Vocem ſequutus ſpiritus,
Vexere corpus ſubditis
Ceruicibus quidam patres,
Quos mira libertas viri
Ambire Chriſtum ſuaſerat.
Repens medullas indoles
Afflarat, & coëgerat
Amore ſublimis Dei
Odiſſe nugas priſtinas.
Refrixit ex illo die
Cultus deorum turpium,
Plebs in ſacellis rarior,
Chriſti ad tribunal curritur.
Sic dimicans Laurentius
Non enſe præcinxit latus
Hoſtile, ſed ferrum retro
Torquens in autorem tulit.
Dum dæmon inuictum Dei
Teſtem laceſſit prælio,
Perfoſſus ipſe concidit,
Et ſtratus æternum iacet.
Mors illa ſancti martyris,
Mors vera templorum fuit,
Tunc Veſta Palladios lares
Impunè ſenſit deſeri.
Quicquid Quiritum ſueuerat
Ornare res vanas Numæ

Chriſti frequentans atria,
Hymnis reſultat martyrem.
  Ipſa & Senatus lumina
Quondam Luperci, aut Flamines,
Apoſtolorum & martyrum
Exoſculantur limina.
  Videmus illuſtres domos,
Sexu ex vtroque nobiles,
Offerre votis pignora
Clariſſimorum liberum.
  Vittatus olim pontifex
Accitur in ſignum crucis,
Ædemq́ue Laurenti tuam
Veſtalis intrat Claudia.
  O ter, quaterq́ue, & ſepties
Beatus Vrbis incola,
Qui te ac tuorum comminus
Sedem celebrat oſſium.
  Cui propter aduolui licet,
Qui fletibus ſpargit locum,
Qui pectus in terram premit,
Qui vota fundit murmure.
  Nos Vaſco Hiberus diuidit
Binis remotos alpibus
Trans Cotianorum iuga,
Trans & Pyrenas ningidos:
  Vix fama nota eſt, abditis
Quàm plena ſanctis Roma ſit,
Quàm diues vrbanum ſolum
Sacris ſepulchris floreat.
  Sed qui caremus his bonis,
Nec ſanguinis veſtigia
Videre coràm poſſumus,
Cœlum intuemur eminus.
  Sic ſancte Laurenti tuam
Nos paſſionem quærimus,

Eſt aula nam duplex tibi,
Hic corpris, mentis polo.
Illic inenarrabili
Allectus vrbi municeps
Æternæ in arce curiæ,
Geſtas corouam ciuicam.
Videor videre illuſtribus
Gemmis coruſcantem virum,
Quem Roma cœleſtis ſibi
Legit perennem Conſulem.
Quæ ſit poteſtas credita,
Et muneris quantum datum,
Probant Quiritum gaudia,
Quibus rogatus annuis.
Quod quiſque ſupplex poſtulat,
Fert impetratum proſpere:
Poſcunt, *litantur, indicant, *iocātur
Et triſtis haud vllus redit:
Ceu præſto ſemper adſies,
Tuoſq́; alumnos vrbicos
Lactante complexus ſinu
Paterno amore nutrias.
Hos inter ô Chriſti decus
Audi & poëtam ruſticum
Cordis fatentem crimina,
Et facta prodentem ſua.
Indignus agnoſco & ſcio,
Quem Chriſtus ipſe exaudiat,
Sed per patronos martyres
Poteſt medelam conſequi.
Audi benignus ſupplicem
Chriſti reum Prudentium,
Et ſeruientem corpori,
Ablue vinclis ſæculi.

A*Ntiqua fanorum parens*) *Carmen eſt quale illud, Ales dici nūcius. In prima carminis parte Prudētius*

gratulatur Romæ, quòd Laurentio duce expulerit deos gentilium. Deinde à Xiſto martyrium ſibi prædictum narrat, & quomodo ſpe theſaurorum eccleſiæ præfectum urbis deluſit: & tandem igni impoſitus animam exhalauit, tum demum iterum gratulatur urbi, & celebritatem, cum oſſa martyris commemorat. Pares fanorum.i.templorum dijs dicatorum fabricatrix. Iam Chriſto dicata, lege dedita ut ſtet uerſus. Senſus tamen idem. Ritum barbarum.i. religionem deorum falſam. Reges ſuperbos, ſenſus eſt, quòd prius ſub falſa religione uicit orbem terrarũ, nunc ſub Laurentio uincit deos falſos. Inſignibus uictorijs de orbe totæ partis. Vrbis togatæ: ex Vergil. Romanos rerum dominos gentemq́ue togatam. Capta feritate, id eſt, poſt barbaros domitos & captos. Viribus Coſſi, Cornelius Coſſus tribunus militum bello cum Veientibus habito, Tolumnium eorum regem occidit, ſpoliaq́ue opima de eo Ioui Feretrio detulit, ſecundus poſt Romulum. Camilli, M. Furius Camillus, qui Capitolium à Gallis Senonibus obſeſſum liberauit, de quo Vergil. Referentem ſigna Camillum, & Cæſaris qui ſingularem obtinuit dictaturam. Non incruento, quia fuſo ſanguine peperit ſibi uictoriam. Prodiga cruoris: ſic Horat. Animæq́ue magnæ prodigum Paulum ſuperante pœno. Semel impendit ſibi id eſt, uitam præſentem ut uiueret uitam immortalem. Xiſtus, Epiſcopus qui martyrio præceſſit Laurentium, appellaturq́ue Xiſtus non ut uulgus ſcribit Sixtus, literis inuerſis. Sub ſtipite crucis, ubi Xiſtus pendebat. Diſceſſu meo, quo à te diuellor per mortem. Qua uoce Poëta dicit ſe imparem ad deſcribẽdam tam grandem materiam. Retexens, pangens & componens carmen. Primus è ſeptem uiris, ex conſuetudine primitiuæ & incipientis eccleſiæ, in qua fuerunt electi ſeptem uiri Leuitæ qui altari miniſtrarent: quorum princeps fuit Stephanus ut legitur Actuum. cap. vi. Cæteris, aut Leuitis, collegis, aut cæteris in rebus, puta martyrio. Clauſtris ſacrorum, erat enim æditus & ærarij ſacri cuſtos. Arcanum domus cæleſtis,

id eſt, theſaurum ſecretum eccleſiæ. Votas opes, & hoc more primitiuæ eccleſiæ, ex communi uictitantes: omnia namque uendebant, & ponebant ante pedes diſcipulorum. Præfectus urbis, erat ab imperatore urbi præpoſitus, cuiuſmodi poteſtatem habet qui hodie dicuntur Vicereges. Inſani ducis, id eſt, imperatoris qui talem præpoſuit. Exactor hauriet ſanguinis, lege, exactor hauſti ſanguinis, id eſt, qui acerbe exigebat uectigalia uſque ad effuſionem ſanguinis. Iuuen. Oſſa uides regum uacuis exhauſta medullis. Qua ui, repete à ſuperioribus: & uerſat, qua ui &c. Cumulos, auri & argenti. Montes monetæ, ut uulgo dicimus montones. Soletis inquit, hæc uerba ſunt præfecti blandientis Laurentio, dũ pecunias extorqueat, & eſt ſenſus, non ſumus adeò crudeles ut uos Chriſtiani dicitis. Sed cenſura feruens, id eſt, cenſor iratus, Abeſt, id eſt, non ſæuit. Quod debeas obire, id eſt, exequi, ut obeo munus legationis, id eſt, exequor. Veſtris Orgijs, id eſt, ſacris, nam Orgia ſunt omnia ſacra, ſed Bacchi præcipuè. Fœderis, id eſt, religionis. Sanguinem ſacrum, non quòd Chriſtiani ſanguinem hoſtiarum funderent: ſed quòd hic ignarus religionis putat illos ita facere. Auroque, id eſt, candelabris aureis. Fratribus, id eſt, eiuſdem religionis ſocijs, ſicut diximus factum fuiſſe in eccleſiæ initio. Milia, ſubaudi multa. Addicta, id eſt, uendita, ut ſæpe in libris digeſtorum, unde eſt & titulus de in diem addictione uel uenditione. Fœdis auctionibus, quia ex eis liberi relinquuntur exhæredes. Sanctis parentibus, id eſt, quos appellatis ſanctos. Hæc, ſcilicet quæ ex diſtractione illa bonorum rediguntur. Creditur, à nobis Chriſtianis, cum ſit potius impietas. Malis præſtigijs, id eſt, artibus quibus miſeros deludis, faciens illis apparere quod non eſt: quæ ars planorum & circulatorum & præſtigiatorum eſt. Specu nigrante, id eſt, obſcuro & tenebroſo. Vſus publicus, quia reſpu. habet his opus. Fiſcus & ærarium, hæc diſtant inter ſe: quoniam Fiſcus eſt ipſius principis, ærarium reip.

pecu-

pecuniæ deſtinatæ. Pecunia dedita, id eſt, decreta & attributa ſtipendijs militum. Dogma ueſtrum, ad illud Saluatoris refert, cum dixit: Reddite quæ ſunt Cæſaris Cæſari & quæ Dei Deo. Suum numiſma, id eſt, nummum in quo eſt impreſſa imago ſua: dixerat nanque Saluator, Cuius eſt imago hæc & circunſcriptio? dicunt ei Cæſaris. Tuus Deus, id eſt, Dei tui imago in nullis numiſmatis eſt impreſſa: cum ueniret ad Euangelium prædicandum. Philippos, monetam quam Philippus Macedonum rex, & Alexandri pater percuti iuſſit. Horatius: Rettulit acceptos regale numiſma Philippos. Inanis à marſupio, id eſt, uacuus, hoc enim multis in locis Saluator diſcipulis intermi natur. Fidem dictorum, id eſt, facite quod dicitis. Venditis, id eſt, diuulgatis, quaſi dicat, uenditis falſa pro ueris, niſi facitis quod prædicatis. Diuites uerbis, id eſt, non pecunia, eo modo quo Stoici dicunt ſapientes diuites eſſe. Obtemperanter, obedienter. Argenteorum ænigmatum, lege emblematum, id eſt, uaſorum emblematis inſignatorum. Poſſidens arcem, ſcilicet imperij. Nummus ſcribitur, id eſt, cuius imago imprimitur, & titulus circunſcribitur. Iuuenalis: Scripto radiat Germanicus auro. Locupletis numinis, id eſt, dei mei qui locuples eſt. Chriſti, ſubaudi arca. Paululum induciarum, id eſt, in certam diem dilationem, quaſi geſturus poſtea bellum cum præfecto, inducias uocat. Digeſtim dirigendo nummorum genera. ſpem deuorat, id eſt, concipit. Plautus in Aſinaria: Mea dicta deuorate, id eſt, auide accipite. & Martialis, Deuorat draucos. Laudatus, ſcilicet, à præfecto, quòd tam benigne ſit pollicitus illos theſauros. Sponſor ſui, & ſponſor lucri, ſcilicet, quòd rediturus ipſe cum omni ſupellectile eccleſiaſtica. Agmina infirma, ſcilicet, pauperum ualetudinariorum. Cauatos utriſque obtutibus, id eſt, uacuos utriſque oculis, hoc eſt, cæcos quos ipſe ducebat. Nutantem gradum, id eſt, paſſum uacillantem. Claudus, tria claudicatis genera exponit, aut fracto, aut amputato aut breuiori crure. Tabe corrupta, id eſt, pure ex ulcere

de-

defluenti. In ulnam contrahat, id eſt, in brachiorum ambitum incuruet. Penu, id eſt, alimentis quæ in penario ſolent adſeruari, ut in Digeſtis titulo de penu legata. Recenſet, id eſt, recognoſcit. Viritim, per ſingulos uiros. Prædiues in ſanctis, ambigue loquitur, ut præfectus putaret in ſacrarijs, ille autem intelligebat in pauperibus. Structos talentis ordines, id eſt, talenta ordinibus diſtributa. Ad ſacratam ianuam, ad templum. Fragor rogantum, id eſt, clamor mendicantium. Sordida aut uilia, quaſi dicat, hæc uaſa precioſa ſunt. Rudera effoſſa, nam uenæ auri & argenti eruderantur à metallarijs. Eruderare autem eſt purgare, & rudera ipſa purgamenta quæ ex ſcrobibus effodiuntur. Ex metallis, quæ uulgus appellat mineralia. Pœnalis labor, eorum, ſcilicet, qui damnabantur in metalla effodienda. Amnis turbidis, puta in Lydia Hermus & Pactolus, in Hiſpania Tagus & Minius. Iuuenalis, Omnis arena Tagi quodq́ue in mare uoluitur aurum. Terrulentum, cum eſt in balnea, nam poſtea igni purgatur. Pudor per aurum. Ouid. 1. Metam. Effodiuntur opes irritamenta malorum. & Verg. 3. Æneid. Quid non mortalia pectora cogis Auri ſacra fames. Intercidunt, quia omnia corrumpuntur auro. Venenum gloriæ. i. aurum: quo uera gloria perit: aut more loquitur Chriſtianorum, qui gloriam appellant ſanctorũ beatitudinem. Lux & humanum genus. i. Chriſtus qui eſt lux mundi. Ioann. 8. Homines ab eo redempti. unde ſubdit, Hi ſunt alumni luminis: de quo lumine Ioannes præbuit teſtimonium, Ioan. 1. Corpus debile, iuxta illud Apoſtoli. ij. Corin. xij. Cum infirmor fortior ſum. Mentis uiciſſim, ordo & ſenſus eſt, Viciſſim. i. rurſus & ediuerſo. Vis ſenſuum mentis ſauciatur fortibus, ſubaudi membris. Sanguis in culpam cadens, id eſt, incitans ad culpam cum calidus eſt. Si eſt effœtus, id eſt, debilitatus & exhauſtus. Malis. i. morbis. Contrahat uirus elumbe. i. quod eneruat & debilitat. Minus miniſtrat uirium. i. nõ habet tantas uires ad peccandũ. Detur optio. i. electio. Fragmẽta, id eſt, fracturam. Intus, id eſt, in parte animæ.

Committe.i.compara. Luces alternas.i.alternatim ſubeun tes. Noſtri,ſubaudi,pauperes. Debiles per artus,trũcatis membris debilitati. Intus.i.in anima. Expertes laboris.i. morbi & doloris. Venuſti gerũt ſenſum integri decoris.i. habent mentem integram & decoram. Veſtros gentiles, infideles. Lepra interna .i. animi peſtis. Claudicat mancum.i.ad modum mancorum & truncatorum,& eſt aduerbium,ſicut intonat horrendum,& ridet ſardonicum. Probabo magis debilẽ,ſubaudi eſſe. Hydrops aquoſus.i.aqua intercus. Tendit, id eſt, extendit & inflat, Veneno lucido. Sic Horatius dixit: Turgeſcit uitrea bilis. Et Perſius, Et ſplendida bilis. Mendicat ſtupra, id eſt,interpellando pueros & puellas & huiuſmodi procaces, à precando,& petulantes à petendo dicũtur. Sitim honoris æſtuans, id eſt,quodam feruore petens honores: & comparatur ambitioſus febricitanti, luxurioſus ſpurco, auarus manco, ſuperbus hydropico, maledicus quoque comparatur hepatico, uel potius ſplenetico, de quo dixit Perſius, Sed ſum petulanti ſplene cachinno. Prodere ſilenda, ut ad riſum moueat auditores. Prurit,& ſcalpit,& ſcabies ad eos pertinet,qui non poſſunt animi ſecretum retinere, ſed dicacitate quadam laborãt, ſicut qui habet ſcabiem, non poteſt ungues cõtinere. Strumas turgidas,ſtrumoſos comparat inuidis,eſt aũt ſtruma,ut inquit Celſus,tumor glanduloſus, maximè circa fauces & alas, & inguina. Morbo regio .i. ictcrico,q aurigo dicitur,ab auri colore, dictus regius,quòd huiuſmodi morbo laborãtes,delicatè debeant & regum more curari. Sicut uidentur interim.i. nunc in hac uita. Si ſuppetat facultas,id eſt, ſi detur tibi ad hoc copia. Recenſendos .i.recognoſcendos. Obſitos pannis, Terent. Pannis anniſque obſitus .i.pannoſos,qui nunc ſunt purpurati. Palpebra putri,qualis eſt in uinoſis. Cicatrix cruda,id eſt,non conſolidata,ſed purulenta,& pure manans. Antrum tartari,id eſt,ſulphur olet. Verſa uice,id eſt,econtrario, quia,ut inquit Ariſtoteles,lib.iij. Ethic. Pœnæ medicinæ quædã ſunt,quæ per contraria fie

ri debent, ut qui dum uiuerent, erant ornatus ſtudioſi, in morte ſint deformati: contrarium ei quod Vergilius. vi. *Aeneid.ſcribit.Quiſque ſuos patimur manes.Ruina obruat,ad illud ſpectat quod ſaluator dicit Luc.xij.Theſaurizate uobis theſauros. Gemmas nobiles, uirgines dicit & continentes. Intactas anus, poſt primas nuptias, alias intacta eſt uirgo. Verg.Aene.i.Cui pater intactam dederat primiſque iugarat Ominibus. Ignis ſecundi,id eſt, ſecundarum nuptiarum. Verticem, id eſt, caput, hæc eſt illa noua Hieruſalem, deſcendens de cœlo, quaſi ſponſa ornata uiro ſuo, de qua in Apoc.cap.xxi.Rem principis id eſt,patrimonium. Horat.Rem quocunque modo,rem ſi poſſis recte.Et uinit,quaſi dicat,& non occiditur.Furcifer.ignominiæ cauſa ſic appellabantur ſerui.Strophas,id eſt,tergiuerſationes: utitur Martialis ſæpe, & ex noſtris Hieronymus. Cauillo mimico, id eſt, cauillatione, quali utuntur poëtæ,comici, & mimographi. Saltas fabulam, nam erant poëmata quæ ſaltabantur,ut Silenus Vergilianus, quem ipſe Vergilius ſaltaſſe dicit. Concinna uiſa, id eſt, adeo ne uiſus tibi ſum idoneus, ut mihi illuderes? Acroama ſiue acroma,interpretatur auditio ab acroaomæ,audio.Nepos in uita Attici,Nemo in conuiuio eius aliud acroma audiuit. Suetonius in Auguſto, Acroamata & hiſtriones & triuiales ex circo ludos. ſunt ergo aeroamata fabulæ,quæ ad delectationem narrari ſolent. Adeon, ſenſus eſt, adeó ne nos cenſores debemus eſſe faciles, ut hæc & talia patiamur? Faſcibus, id eſt, conſulibus & prætoribus,quorum inſignia ſunt faſces. Securim,quæ faſcibus uirgarum adiungebatur. Retundit lenitas,id eſt,clementia hebetat,ut non ſæuiat in huiuſmodi deluſores.Libenter oppetam,id eſt,moriar. Mors uotiua .i. quæ à uobis optatur. Volenti, ſcilicet tibi optanti mortem. Compendioſus .i. breuis. Raptim,uelociter,ſed dabo ut lente pereas. Inextricabilis.i.qui non extricabit, reſoluet animam à corpore: nam extricare,eſt explicare & diſſoluere.Tepentes,ne ſcilicet uapore ignis ſtrangu-*

letur. Abdita cordis, & ſic pereat. Seneſcens.i.propemodum extinctus. Temperet tormenta.i.non acuat. Semuſtulatus.i.ſemuſtus. Lucan.in.8. Semuſta rapit reſolutaque nondũ. Myſteriarches.i.myſteriorũ & ſacrorũ princeps, ſicut myſtarches ſacerdotum. Exemplũ dabit, ſcilicet cæteris eiuſdem ſectæ. Vulcanum meũ.i.quem ego dico eſſe meum numen, & quem tu irrides. Et tendere.i.diſtendere funibus. Legifer .i.Moſes, cum ſecundo legem ex mente detulit, ut legitur Exo.34. Aureo boue, uitulo, quem ſibi conflauerat, ut eſt in Exo. xxxij. Decolor, degenerans. Expauit, uidentes, inquit, Aaron, & filij Iſraël cornutam Moſi faciem, timuerunt propè accedere. Ille Stephanus, protomartyr, de quo Act. cap.6. Viderunt faciem eius tanquam faciem angeli. & cap.7. Cum autem Stephanus eſſet plenus ſpiritu ſancto, intendens in cœlum, uidit gloriam Dei, &c. Per imbrem ſaxeum, id eſt, cum lapidaretur. Illuminatum hoc eminus, forte aliter legendum eſt, eſt tamen ſenſus, quod baptizati cernebant Stephanum habentem faciem angeli: aut legendum quòd baptizati à Laurentio illuminati cernebant illum fulgore circunfuſum, eminus, id eſt, à longe. Recens piatis, per baptiſma, in initio naſcentis eccleſiæ cum per baptiſma fiebant ſpiritus ſancti capaces. Cæcitas impiorum, qui torquebant Laurentium. Oblitum, id eſt, obſcuratum. Noctis ſitu, id eſt, quaſi umbra & tenebris, in quibus eſt rerum ſitus, id eſt, ſqualor. Obducta, operta. Sub nigro uelamine, id eſt ſub umbra. Ægyptiæ plagæ, de qua in Exod.cap.10. Tribus diebus in tenebris nemo uidit fratrem ſuum, ubicunq; habitabant filij Iſrael, lux erat, ſic in Laurentij martyrio baptizati fideles uidebant illum fulgentem, tortores autem nihil tale uidebant, ſed quaſi nube obductum. Barbaros Ægyptios, ut in pſalmo, In exitu Iſrael de Ægypto, domus Iacob de populo barbaro. Sudo lumine, id eſt, ſereno. Verg. viij. Æn. Per ſudum rutilare uidet. dictum ſudum, id eſt, ſine humido. Qualitas diuerſa odoris, quia à Chriſtianis iudicatur nectar odoratũ, à tortoribus nidor,

qui

qui ex concoctis cibis euaporatur. Idem ſenſus,ſcilicet odoratus, Aura naria,quia in aëre fundatur odor. Horrore undice,id eſt,ultrice in tortores,aut oblectamine in Chriſtianos. Chriſtus ignis;de quo Malach.iij.Ipſe enim quaſi ignis conflans, & ſedebit conflans & emundans argentum,& purgabit filios Leui.Complet lumine et urit, qui tamen ſunt contrarij effectus ex eadem cauſa profecti.E cataſta,ut ſupra ex tormento.Fac periculum,id eſt, experire.Crudum ceu aſſum,quod utrunque erat in Laurentio. Ludibundus,id eſt,per ludum iocumq́ue hæc dicebat.Vrbem Romulam,à Romulo conditam.Horat.in carmine ſeculari: Romulæ genti date rem proleműque. Numen unicum,quia pater & filius & ſpiritus ſanctus unus deus ſunt. O ſplendor & uirtus patris,Hebr.i.Qui cum ſit ſplendor gloriæ & figura ſubſtantiæ eius. & in hymno, ſplendor paternæ gloriæ. Virtus patris,id eſt,fortitudo, Vnde Eſaiæ. lxiij. Et brachium domini cui reuelatũ eſt. Autor horum mœnium.quorum Romulus dicitur eſſe conditor; quia ideo feciſti ut Roma eſſet caput orbis, ut oẽs gentes obedirẽt unis legibus. nam quod Vergilius primo Aeneid. ſcribit: His ego nec metas rerum,nec tempora pono:ad imperiũ eccleſiæ potius quàm ad ſæculare pertinet.Quirinali togæ,quia Romulus poſt conſecrationem Quirinus eſt cognominatus, & Romana gens togata à Vergilio dicitur,ut,Romanos rerum dominos gentemq́ue togatam. Obſeruantiam,id eſt,religionem. Ingenia,quæ apud diuerſas nationes uaria ſunt,& ad diuerſa ſtudia inclinata.Regnum Remi,pro Romuli,nam & ille particeps regni fuit.Diſſoni ritus,id eſt,diuerſi mores,& homines diuerſorum ſtudiorum. Idem loquuntur & ſentiunt, quia idem credunt & confitẽtur,ſcilicet fidem Chriſtianam, uel potius ad linguam latinam referendum & ad leges Romanorum. Hoc deſtinatum,à deo,ut quemadmodum omnes tenentur uno imperio, teneãtur etiam una religione.Mens una ſacrorum,quia cum imperio propagata eſt religio Chriſtiana.In ſymbolum,id eſt,in conue

nientiam: nam ſymbolũ eſt, in quo plura conueniunt. Manſueſcit orbis, non totus, ſed eccleſia orientalis & Græca, unde incepit religio noſtra. Caput, Roma. Ver. Quæ alias inter caput extulit urbes. Aduertat, Roma uideat. Abiunctas plagas, id eſt, diſiunctas regiones. In unam gratiam, id eſt, amorem religionis conuenire. Romulus & Numa, per quos intelligit Romanorum principes. Error Troicus, id eſt, Romani, qui à Troianis acceperunt religionem, hoc eſt, Veſtam & Penates, & Palladium. Curiam Catonum, id eſt, nobilium Romanorum, quales fuerunt Catones. Occultis focis, ignem ueſtalem, qui in abditis ſeruabatur. Vergil. ij. Aen. Aeternumq; adytis effert penetralibus ignem. Penates exules. Vergil. Victosq; penates. Ianum bifrontem. Ouid. i. Faſtorum, Ianus bifrons anni tacite labentis, origo Solus de ſuperis, qui tua terga uides. Sterculum. Macrobius in primo Satur. Cyrenenſes mellis & fructuum repertorem Saturnũ exiſtimant, hunc Romani Sterculum uocant. Gabriel, recte non eſt auſus declinare ſub hac terminatione. Cæcitas Iulica, id eſt, eorum, qui ab Aſcanio Iulo Aeneæ filio deſcendunt, à quo Iulius Cæſar ducebat originem. Vergil. Iulius à magno demiſſus nomen Iulo. Vocator gentium, ſcilicet Paulus, qui præ cæteris prædicator gentium dicitur. Recludit, id eſt, aperit. Aeternitatis, id eſt, cœlorum & uitæ æternæ. Stupro ſororis, Iunonis, quæ Iouis dicitur & ſoror & coniunx. Exturbat, eijcit. Ouidius. XV. Metamorph. Exturbare animas poſuit pro eijcere. Factum Neronis, qui Petrum & Paulum martyrio coronauit. Quod tu armaueras, id eſt, molitus eras, quod ceſſit in perniciem tuam. Futurum principem, Conſtantinum intelligit, cuius edicto, ut inquit Hieronymus, gentilium templa ſubuerſa ſunt. Obdens peſſulos, id eſt, ianuarum repagula. Marmora templorum, ſcilicet Idola, id eſt, ſanctorum imagines, quia idola deorum noxia erant. Vincula carnalia, quibus anima in corpore tenetur. Erupit, pro rupit, pro ſimplici compoſitum. Libertas uiri, id eſt, Laurentij: nam

nam patres illi cum uidiſſent martyrem tanta libertate apud urbis præfectum fuiſſe uſum,cœperunt et ipſi Chriſtum quærere. Indoles, probitas illa martyris. Repens medullas,illorum patrum inflammarat. Nugas priſtinas, id eſt, uanitates gentilicas. In ſacellis, deorum gentilium. Rarior, cum antea eſſet frequentior. Curritur, plerique omnes currunt.Retro torquens,pro,retorquens: nam moriens hoſtem ſuperauit, ſic enim indies creſcebat eccleſia. Stratus æternum, æternaliter, nomen pro aduerbio.Vergilius.vi.Æneid. Sedet æternumq́ue ſedebit. Veſta, id eſt,ignis Veſtalis. Ouid.Nec aliud Veſtam quàm uiuam intellige flammam. Lares Palladios,id eſt, templum ubi erat Palladium. Impunè, quia ſi negligentia uirginũ Veſtalium ignis extingueretur, capitale erat illis, ſed tunc impune ille ignis extinctus eſt. Res uanas Numæ, qui religionem Romanis tradidit & ſacra. Reſultat martyrem, id eſt,reſultando concinit. Luperci, ſacerdotes Panos dei paſtorum. Et Flamines, ſacerdotes collegiorum. Lumina ſenatus, id eſt,ex ſenatoribus illuſtriſſimi. Ex utroque ſexu,ex patre & matre fulgentes ſanguine. Pignora clariſſimorum liberum, pro liberorum, id eſt, ipſos liberos, qui ſunt pignora parentibus. Pontifex uittatus, qui fuit apud gentiles in ſumma ueneratione.Claudia Veſtalis,per quam intelligit quemlibet uirginem ſacerdotem ex collegio Veſtæ, hæc eſt illa Claudia,quæ cùm accuſaretur pollutæ caſtitatis, purgans innocentiam ſuam,cingulo traxit nauem,quæ neque uelo,neque remis promoueri poterat.Terq́ue quaterq́ue & ſepties,ex Vergilio pri.Æneid. O terq́ue quaterq́ue beati. ſed ſepties conflatur ex ternario & quaternario, qui numerus ex certa quadam ratione perfectus eſt. Te, ò Laurenti. Comminus,id eſt,prope,& in eadem urbe. Aduolui propter,id eſt,prope. Vergil.in Bucol.Propter aquæ riuum uiridi procumbit in herba. Nos Vaſco Iberus, ſenſus eſt, ille dicitur fœlix, cui licet Romæ uiſitare cineres beati Laurentij, ſed nos, Hiſpanos. Iberus

Vaſco, id eſt, fluuius qui Vaſcones alluit. Diuidit, id eſt, ſeparat nos, non quòd Iberus appelletur Vaſco, cum prȩterfluit Cæſarauguſtam urbem, ſed quòd ortus in Vaſconibus fluit per illos. & deinde per Celtiberos. Binis alpibus, quod ipſe declarat, trans alpes Coctianas & trans Pyreneum. Dictæ ſunt aũt Cottiæ alpes, à Cottio Gallorum rege, qui cum Auguſto amicitiam fecit. Cottianæ dicuntur à Cornelio Tacito. Ninguidos, id eſt, niuoſos. nam ninguis pro nix dicebant antiqui, et inde ninguidus a um. Sidonius, Iani Numæq́ue ninguidos menſes. Vix fama, id eſt, neſcitur. Vrbanum ſolum, id eſt, urbis, quæ per excellentiam ſic dicitur. Cœlum intuemur, ubi eſt certior ſedes martyrum. Sic, ſcilicet intuentes cœlum. Allectus urbi, Ieruſalem cœleſti, de qua in Apocal. cap. xxi. Inenarrabili, id eſt, cuius opulentia narrari nõ poteſt. Coronam ciuicam, quæ dabatur illi qui ciuem in prælio ſeruaſſet: ſed quia Laurentius multos hoc modo reduxit ad Chriſtum, merito donatur corona ciuica. Roma cœleſtis, ſicut Hieruſalem cœleſtis. Quæ ſit poteſtas, quod in uita aliorum martyrum facit, & in hac facit ut enarret huius martyris quẽadmodum & aliorum poteſtatem. Gaudia Quiritum, conſequentium petita. Litantur, pro litant, hoc eſt, impetrant quod poſcunt. Adſies, antiquum, pro adſis. Alumnos urbicos, id eſt, tuos ciues. Lactante ſinu, more matrum, quæ filios lactant. Quem exaudiat, quia peccatores deus non exaudit. Ioann. cap. ix. Medelam, id eſt, peccatorum ueniam. Reum Chriſti, id eſt, quem Chriſtus poteſt accuſare peccatorem. Cicero pro Milone, Reus Milonis lege Plotia fuit Clodius. Seruientem corpori, dum eſt in hoc ſeculo.

HYMNVS IN LAVDEM EVLALIÆ VIRGINIS.

Carmen monocolon, Alcmanium, dactylicum, hypercatalecticum: conſtans tribus dactylis, & ſemipede, hoc modo: – v v – v v – v v v

Germa-

GErmine nobilis Eulalia,
Mortis & indole nobilior,
Emeritam ſacra virgo ſuam
Cuius ab vbere progenita eſt
Oſſibus ornat, amore colit.
Proximus occiduo locus eſt,
Qui tulit hoc decus egregium,
Vrbe potens, populis locuples,
Sed mage ſanguine martyrii,
Virgineoq; potens titulo.
Curriculis tribus atque nouem
Treis hyemes quater attigerat,
Cum crepitante pyra trepidos
Terruit aſpera carnifices
Supplicium ſibi dulce rata.
Iam dederat prius indicium
Tendere ſe patris ad ſolium,
Nec ſua membra dicata thoro
Ipſa crepundia reppulerat,
Ludere neſcia puſiola.
Spernere ſuccina,*flere roſas, *flare
Fulua monilia reſpuere,
Ore ſeuera, modeſta gradu,
Moribus & nimium teneris:
Caniciem meditata ſenum.
Aſt vbi ſe furiata lues
Excitat in famulos domini,
Chriſticolaſq; cruenta iubet
Thura cremare, iecur pecudis
Mortiferis adolere deis.
Infremuit ſacer Eulaliæ
Spiritus, ingeniiq; ferox
Turbida frangere bella parat,
Et rude pectus, anhela Deo
Fœmina prouocat arma virûm.
Sed pia cura parentis agit

Virgo animoſa domi vt lateat,
Abdita rure & ab vrbe procul,
Ne fera ſanguinis in pretium
Mortis amore puella ruat.
Illa peroſa quietis opem
Degeneri tolerare mora,
Nocte fores ſine teſte mouet,
Septaq́; clauſtra fugax aperit,
Inde per inuia carpit iter.
Ingreditur pedibus laceris,
Per loca ſenta ſitu, & vepribus,
Angelico comitata choro:
Et licet horrida nox ſileat,
Lucis habet tamen illa ducem.
Sic habuit generoſa patrum
Turba columniferum radium,
Scindere qui tenebroſa potens
Nocte viam face perſpicua
Præſtitit, intereunte Chao.
Non aliter pia virgo viam
Nocte ſequuta diem meruit,
Nec tenebris adoperta fuit;
Regna Canopica quum fugeret,
Et ſuper aſtra pararet iter.
Illa gradu cita peruigili,
Millia multa prius peragit,
Quàm plaga pandat Eoa polum:
Mane ſuperba tribunal adit,
Faſcibus adſtat & in mediis.
Vociferans, rogo quis *pudor eſt, *furor
Perdere præcipites animas,
Et male prodiga corda ſui
Sternere raſilibus ſcopulis,
Omnipatremq́; negare deum?
Quæritis ô miſeranda manus
Chriſticolûm genus? En ego ſum

Dæ

Dæmonicis inimica ſacris,
Idola protero ſub pedibus,
Pectore & ore Deum fateor.
Iſis, Apollo, Venus nihil eſt,
Maximianus & ipſe nihil.
Illa nihil, quia facta manu:
Hic, manuum quia facta colit:
Friuola vtraque, & vtraque nihil.
Maximianus opum dominus,
Et tamen ipſe cliens lapidum,
Proſtituat, voueatq; ſuis
Numinibus caput ipſe ſuum:
Pectora cur generoſa quatit?
Dux bonus, arbiter egregius
Sanguine paſcitur innocuo,
Corporibusq; piis inhians,
Viſcera ſobria dilacerat,
Gaudet & excruciare fidem.
Ergo agè tortor adure, ſeca,
Diuide membra coacta luto.
Soluere rem fragilem facile eſt,
Non penetrabitur interior
Exagitante dolore animus.
Talibus excitus in furias
Prætor, ait, Rape præcipitem
Lictor, & obrue ſuppliciis,
Sentiat eſſe deos patrios,
Nec leue principis imperium.
Quàm cuperem tamen, ante necem
Si potis es reuocare tuam
Torua puellula nequitiam,
Reſpice gaudia quanta metas
Quæ tibi fert genialis honor.
Te lachrymis labefacta domus
Proſequitur, generiſq; tui
Ingemit anxia nobilitas,

Flo

Flore quod occidis in tenero,
Proxima dotibus & thalamo.
Non mouet aurea pompa thori,
Non pietas veneranda ſenum,
Quos temeraria debilitas,
Ecce parata miniſteria
Excruciabilis exitii.
Aut gladio feriere caput,
Aut laniabere membra feris,
Aut facibus data fumificis
Flebiliterq́ꝫ vlulanda tuis
In cineres reſoluta flues.
Hæc, rogo, quis labor eſt fugere?
Si modicum ſalis eminulis,
Thuris & exiguum digitis
Tangere virgo benigna velis,
Pœna grauis procul abfuerit.
Martyr ad iſta nihil, ſed enim
Infremit, inq́ꝫ tyranni oculos
Sputa iacit, ſimulacra dehinc
Diſſipat, impoſitamq́ꝫ molam
Thuribulis pede proſubigit.
Nec mora, carnifices gemini
Iuncea pectora dilacerant,
Et latus vngula virgineum
Pulſat vtrinque, & ad oſſa ſecat
Eulalia numerante notas.
Scriberis ecce mihi domine,
Quàm iuuat hos apices legere,
Qui tua Chriſte trophæa notant,
Nomen & ipſa ſacrum loquitur
Purpura ſanguinis eliciti.
Hæc ſine fletibus & gemitu
Læta canebat & intrepida,
Dirus abeſt dolor ex animo,
Membraq́ꝫ picta cruore nouo

Fon-

Fonte cutem recalente lauant.
Vltima carnificina dehinc
Non laceratio vulnifica
*Cratetenus nec arata cutis, *Oretenus
Flamma,ſed vndique lampadibus
In latera,ſtomachumq́ furit.
Crinis odorus & in iugulos
Fluxerat, inuolitans humeris,
Quò pudibunda pudicitia,
Virgineusq́ lateret honos,
Tegmine verticis oppoſito.
Flamma crepans volat in faciem,
Perq́ comas vegetata caput
Occupat,exuperatq́ apicem:
Virgo citum cupiens obitum,
Appetit & bibit ore rogum.
Emicat inde columba repens,
Martyris os niue candidior
Viſa relinquere,& aſtra ſequi:
Spiritus hic erat Eulaliæ
Lacteolus,celer,innocuus.
Colla fluunt abeunte anima,
Et rogus igneus emoritur,
Pax datur artubus exanimis,
Flatus in æthere plaudit ouans,
Templaq́ celſa petit volucer.
Vidit & ipſe ſatelles auem
Fœminæ ab ore meare palàm,
Obſtupefactus, & attonitus
Proſilit, & ſua geſta fugit,
Lictor & ipſe fugit pauidus.
Ecce niuem glacialis hyems
Ingerit,& tegit omne forum,
Membra tegit ſimul Eulaliæ
Axe iacentia ſub gelido,
Pallioli vice linteoli.

Cedat amor lachrymantum hominum
Qui celebrare ſuprema ſolent,
Flebile cedat & officium:
Ipſa elementa iubente Deo
Exequias tibi virgo ferunt.
Nunc locus Emerita eſt tumulo
Clara colonia Vettoniæ,
Quam memorabilis amnis Ana
Præterit,& viridante rapax
Gurgite mœnia pulchra lauat.
Hic vbi marmore perſpicuo
Atria luminat *alma nitor, *alta
Et peregrinus,& indigena
Relliquias,cineresq́ ſacros
Seruat humus veneranda ſinu.
Tecta coruſca ſuperrutilant
De laquearibus aureolis,
Saxaq́ cæſa ſolum variant,
Floribus vt roſulenta putes
Prata rubeſcere multimodis.
Carpite purpureas violas,
Sanguineosq́ crocos metite,
Non caret his genialis hyems,
Laxat & arua tepens glacies,
Floribus vt cumulet calathos.
Iſta comantibus è foliis
Munera virgo puerq́ date,
Aſt ego ſerta choro in medio
Texta feram pede dactylico,
Vilia,marcida,feſta tamen.
Sic venerarier oſſa libet,
Oſſibus altar & impoſitum,
Illa Dei ſita ſub pedibus
Proſpicit hæc,populosq́ ſuos
Carmine propitiata fouet.

G*Ermine nobilis Eulaliæ) Carmen eſt, quale illud, O crucifer bone: principio commendat illam à nobilitate patriæ, deinde à nobilitate generis, & quod ab ineunte ætate dedit ſpecimen futuræ religionis, deinde proſequitur ordine beatæ martyris paſſionē, tum demū proſequitur miracula quæ in morte illius uiſa ſunt, & celebritatem omnium ad eius tumulum. Indole mortis, id eſt, uirtute, id quod præcedit pro eo quod ſequitur, nam indoles uirtutem præcedit. Cuius ab ubere, id eſt, fertilitate. Vergilius. i. Aeneid. Potens armis atque ubere glebæ. Occiduo, id eſt, occidenti Soli, nam Emerita non multum diſtat à ſacro promōtorio, quæ eſt totius Europæ locus maxime omnium occidentalis. Curriculis tribus atque nouem, id eſt, Solis duodecim reuolutionibus, hoc eſt, duodecim annis. Attigerat quater hyemes, id eſt, duodecim annos, accipiendo partem annorum pro toto anno. Pyra crepitante, id eſt, lignorum ſtrue incenſa: crepitat autem ignis, cum ligna comburuntur, quod aiunt, ut inquit Ariſtoteles, Veſtam ridere, & notat quo mortis genere paſſa eſt martyriū. Aſpera, in ſeipſam talia perpetrando. Dulce ſibi, id eſt, rem dulcem. Vergil. Dulce ſatis humor. Indicium, indolem ut ſuprà dixit. Ad ſolium patris, ad regnum cœleſte, in quo Dei ſedes eſt. Dicata toro, ſubaudi fore, id eſt, dederat indicium ſe nemini nuptum iri. Crepundia, diximus fuiſſe crepitacula, quæ puſionibus & puellis dantur ad cohibendos fletus, & in quibus ludunt. Puſiola, id eſt, puellula, nam puſio paruus eſt puer. Succina, quæ Græcè dicuntur electra, uulgo ambar, gummi arborum notiſſimum. Flere roſas, id eſt, cum fletu abijcere, cum aliæ ſoleant flere ut dentur. Fulua monilia, id eſt, aurea à colore. Moribus teneris, iuxta illud Sap. iij. Cani hominis ſapientia illius. Furiata lues, id eſt, perſecutio in Chriſtianos. Cruenta, id eſt, cruorem minitans, niſi ſacrificent thura et iecora deis. Parat frāgere, ordo eſt, Et rude pectus, & ferox ingenio parat frāgere, id eſt, ſuperare, Bella turbida, i. perturbationem alijs afferentia, i. parabat ſe martyrio*

tyrio patiendo,ſed hoc uolebant parentes prohibere occultando illam in agro.Fera puella,efferata amore martyrij. Prouocat arma uirûm, pro uirorum, id eſt, inſtrumenta quæ ſæuiant in ipſam. Quietis,id eſt,pacis & tranquillitatis. Mora degeneri, quia uidebatur ſibi degenerare,ſi non rueret in martyrium.Septa clauſtra,id eſt,domus ſepimenta,quibus erat clauſa. Ingreditur,uadit. Per loca ſenta ſitu,id eſt,loca ſpinoſa & inculta.Vergilij eſt in ſexto Æneid.Sileat,id eſt,ſit noctis ſilentium.Vergilius,Per amica ſilentia noctis.Sic habuit,ex Exod.cap.13. Dominus, inquit, præcedebat filios Iſrael, ad oſtendendam uiam, per diem in columna nubis, & per noctem in columna ignis. Patrum,id eſt,filiorum Iſrael. Intereunte chao, id eſt,diſſipatis tenebris. Meruit diem, id eſt, dici lucem. Regna Canopica,id eſt,Ægyptia,nam Canopus ciuitas eſt Ægypti, quæ nunc Damiata dicitur: ſed per regna Canopica intelligit regna mundi huius, quæ martyr fugiebat,ut Hebræi Ægyptia.Gradu peruigili,quia totam noctem uigilauerat. Plaga Eoa.i. regio Orientalis.Pandat polum,id eſt,cœlum aperiat Sol oriens. Vergilius:Panditur interea domus omnipotentis olympi.Adit tribunal,ubi erat iudex.In medijs faſcibus,id eſt,lictoribus,qui faſces præferebant magiſtratibus. Perdere animas,ſcilicet ueſtras,præcipitando illas ad inferos. Scopulis raſilibus,id eſt,uiſcera ueſtra radentibus. Male prodiga ſui,quia male impenditis mortem. Chriſticolûm, id eſt, Chriſticolarum. Iſis, Apollo, qui ſunt ex magnis & conſentientibus deis.Maximiani,q particeps imperij cum Diocletiano fuit, anno ſalutis circiter trecenteſimo, quo tempore perſecutio ualida in Chriſtianos fuit.Cliens lapidum,id eſt,cultor idolorum. Nam cliens à colendo dicitur. Proſtituat, uerbum turpe ſumptum ab illis, qui ſe proſtituũt libidini publicæ,& in ſacris literis uerbum eſt frequens mœchari,de ijs qui idola colunt. Generóſa,qualem me profiteor. Quatit,id eſt,perſequitur. Dux bonus, per Ironiam eſt legendum,Sanguine innocuo,id eſt,martyrum.

tyrum. Corporibus pijs, id eſt, religioſis. Inhians, ſumptum à pullis hirundinis, qui cibis inhiant, id eſt, auide cu piunt. Seneca in Hercule fur. Nullo fine beatas componit opes gazis inhians. Fidem, id eſt, fideles Chriſtianos. Coacta, id eſt, compoſita & compacta. Rem fragilem, cor pus frangibile cito. Obrue ſupplicijs, id eſt, onera, uel lace ra. Sentiat, nunc cum dolore, eſt hic ſenſus Terent. Sentiet qui uir ſiem. Nequitiam, peccatum ſiue malum. Quanta gaudia metas, id eſt, colligas, unde meſſores dicti. Genialis honor, id eſt, nuptiæ, unde Lect⁹ genialis in aula eſt, apud Horatium. eſt enim Genius generationis deus. Domus, parentum familia. Nobilitas, aut parentum, aut omnium nobiliū. Pompa thori, id eſt, thalami, iam tibi parati ad nuptias. Senum, patris & matris. Debilitas, id eſt, hoc tuo facto temerario crucias. Miniſteria, pro miniſtris, ſicut ſeruitia pro ſeruis. Apulei⁹, Tunc me uelut quandam uictimam publice miniſteria perducunt. Feriere caput, laniabere membra, ſynecdoche per uerbum paſſiuum. Flues in cineres, id eſt, cremaberis. Vlulanda tuis, more fœminarum quæ in fletu ululant. Vergil. Et fœmineo ululatu. Fugere hæc, id eſt, tanta mala quæ tibi ſunt parata. Eminulis digitis, id eſt, eminentibus & ſummis: & eſt ſenſus, pœna grauis aberit à te, ſi ſummis digitis uelis tangere modicum ſalis & exiguum thuris, ad ſacrificandum, ſcilicet, dijs. Salis autem dicit, propter molam quæ ſale ſpargebatur. Vergil. Et ſalſæ fruges & circum tempora uittæ. Varro de Re ruſtica ſcribens de canibus, Spina neque eminula neque curua. Impoſitam molam, quæ erat parata ad ſacrificium. Proſubigit, id eſt, proculcat. Vergil. iij. Georgicor. Et pede proſubigit terram. Pectora iuncea, id eſt, pulchre deducta & compoſita. Terentius in Eunucho, Reddunt curatura iunceas. Numerante notas, id eſt, ſigna quæ faciebant ungulæ. Scriberis, alluſit ad notas quæ aliquando ſignificant literas, ideo dicit, ô domine tu ſcriberis mihi, id eſt, in me. Hos apices, qui literis imponi conſueuerunt, in literis præſertim Hebræis & Græcis.

Notant,id eſt,per notas repræſentant. Sanguinis eliciti, ex uulneribus meis expreſſi. Lucanus in.ix. Virus & elicitum. Sacrum nomen,id eſt,Chriſtum. Fonte recalente.i. recentante ſanguinem. Vergil.iij.Georg. Lauit ater corpore ſanguis. Vltima carnificina.i.ignis,quod fuit ultimũ tormentũ. Laceratio, ut antehac, Crate tenus, id eſt,quæ non penetrabat niſi uſque ad coſtas,quæ ſunt quaſi quædam crates ipſius corporis. Crinis odorus,non tunc,ſed q̃ ſolebat odoribus ſuffiri. Vergil. Ambroſiæque comæ diuinum uertice odorem Spirauere. Vt in iugulos,id eſt,in partem colli anteriorem. Inuolitans humeris,id eſt,in humeros: & eſt ſenſus, quòd uirgo deduxit capillos in faciem & humeros,ut abſconderet pudorem ſuum cum moreretur. Tegmine,id eſt,capillis. Flamma crepans. Vergil.i.Georg. Atque leuem ſtipulam crepitantibus urere flammis. Volat in faciem,quia capilli ſunt igne correpti. Vegetata,nutrita. Exuperat apicem,ſcilicet capitis. Vergil.ij.Æneid. Fundere lumen apex. Columba repens,pro repente, ſicut recens pro recenter. Lacteolus, candidus. Flatus,id eſt,ſpiritus. Templa celſa,id eſt,cœlum quod proprie templum dicitur, nam hæc noſtra in terra per tranſlationem dicuntur templa. Meare pro uolare, Sua geſta fugit,id eſt, cæde quam uirgini fecerat. Lictor, qui præferebat prætoris inſignia. Sub axe gelido,id eſt, ſub cœlo, pars pro toto,ut Intonuere poli: nam polus & axis partes ſunt cœli. Vice pallioli linteoli,id eſt,ad ſimilitudinem pallij lintei. Cedat amor,ſenſus eſt, quòd exequiæ uirginis huius magis honorificæ ſunt, quàm eorum qui in funere deflentur. Locus in quo martyr eſt paſſa, Emerita, colonia Romanorum in prouincia Luſitaniæ Vectoniæ, nam Vectones populi ſunt Luſitaniæ, de quibus Lucan.lib.iiij. Vectoneſque leues. Amnis Ana, fluuius qui diuidit Bæticam à Luſitania, & inde nobilis. gurgite uiridante, propter arbores aut herbas adiacentes ripis,quod illius fluminis eſt proprium. Hic ubi,ordo eſt, Hic humus ueneranda, propter uirginis martyrium.

Seruat in ſinu, id eſt, gremio reliquias & cineres ſacros. Vbi nitor luminat, id eſt, illuſtrat. Atria alma, id eſt, templa. Marmore perſpicuo, id eſt, pellucenti & ſplendido. Superrutilant de laquearibus, ordo eſt, deſuper rutilant. ſaxa cæſa, id eſt, ſecta in pauimenta uermiculata, uariata arte muſeaca, qualia nunc Emeritæ multa conſpiciuntur. Roſulenta, id eſt, plena roſis: nam erant in pauimento lapillis formatæ roſæ & uiolæ, & huiuſmodi flores. Carpite, hoc ad laudem picturæ pertinet, quòd flores picti erant quàmſimillimi ueris, quare inuitat ad carpendos illos. Genialis hyems, ex Vergil. ij. Georg. Inuitat genialis hyems, id eſt, uoluptuoſa, ex eo quòd tunc omnes uacant ocio: uel potius diſiungendus locus à ſuperiori, inuitatque ad carpendos flores quos ſpargunt in templo diuæ Eulaliæ, & tunc ſequitu, non caret bis hyems, quia Emerita in tali ſitu cœli eſt, qui propter aëris clementiam per mediam hyemem flores parturit. Ideo dicit, glacies tepens, id eſt, hyems tepida & clemens. Cumulet, id eſt, impleat caniſtra. Comantibus, florentibus. Pede dactylico, cuiuſmodi eſt præſens Ode. Vilia, parui æſtimanda. Feſta, id eſt, feſto uirginis conuenientia. Altar, altare, ſicut cochlear & cochleare declinatur. Propiciata, id eſt, propitia & beneuola facta.

HYMNVS IN LAVDEM DECEM & octo Martyrum Cæſarauguſtanorum.

Ode dicolos tetraſtrophos: tres uerſus ſunt Sapphici hendecaſyllabi, quartus Adonius, eius modi cuius hym. poſt Ieiun. Chriſte ſeruorum.

BIs nouem noſter populus ſub vno
Martyrum ſeruat cineres ſepulchro,
Cæſarauguſtam vocitamus vrbem,
Res cui tanta eſt.

Plena magnorum domus angelorum
Non timet mundi fragilis ruinam,
Tot ſinu geſtans ſimul offerenda
Munera Chriſto.

Quum Deus dextram quatiens coruſcam
Nube ſubnixus veniet rubente,
Gentibus iuſtam poſiturus æquo
Pondere libram.
Orbe de magno caput excitata
Obuiam Chriſto properanter ibit,
Ciuitas omnis pretioſa portans
Dona caniſtris.
Afra Carthago tua promet oſſa,
Ore facundo Cypriane doctor
Corduba Aciſclum dabit, & Zoëllum,
Tresq́ coronas.
Tu tribus gemmis diadema pulchrum
Offeres Chriſto genitrix piorum
Tarraco, intexit cui Fructuoſus
Sutile vinclum.
Nomen hoc gemmæ ſtrophio illigatum eſt,
Emicant iuxta lapides gemelli,
Ardet & ſplendor parilis duorum
Igne coruſco.
Parua Felicis decus exhibebit
Artubus ſanctis locuples Gerunda,
Noſtra præſtabit Calagurris ambos
Quos veneramur.
* Barchinon claro Cucufate freta *Barcilon
Surget, & Paulo ſpecioſa Narbo,
Teq́ præpollens Arelas habebit
Sancte Geneſi.
Luſitanorum caput oppidorum
Vrbs, adoratæ cineres puellæ
Obuiam Chriſto rapiens; ad aram
Porriget ipſam.
Sanguinem iuſti cui paſtor hæret,
Ferculum duplex, geminumq́ donum
Ferre Complutum gremio iuuabit
Membra duorum.

Ingeret Tingis ſua Caſſianum
Feſta, Maſſylum monimenta regum,
Qui cinis gentes domitas coëgit
Ad iuga Chriſti.
Singulis paucæ tribus aut duobus
Forſan & quinis aliquæ placebunt,
Teſtibus Chriſti prius hoſtiarum
Pignore functæ.
Tu decem ſanctos reuehes & octo
Cæſarauguſta ſtudioſa Chriſti,
Verticem flauis oleis reuincta
Pacis honore.
Sola in occurſum numeroſiores
Martyrum turbas domino paraſti,
Sola prædiues pietate multa
Luce frueris.
Vix parens orbis populoſa Pœni,
Ipſa vix Roma in ſolio locata,
Te decus noſtrum ſuperare in iſto
Munere digna eſt.
Omnibus portis ſacer immolatus
Sanguis excluſit genus inuidorum
Dæmonum, & nigras pepulit tenebras
Vrbe piata.
Nullus vmbrarum latet intus horror,
Pulſa nam peſtis populum refugit,
Chriſtus in totis habitat plateis,
Chriſtus vbique eſt.
Martyrum credas patriam coronis
Debitam ſacris, chorus vnde ſurgens
Tendit in cœlum niueus togatæ
Nobilitatis.
Inde Vincenti tua palma nata eſt,
Clerus hinc tantum peperit triumphum,
Hinc ſacerdotum domus infulata
Valeriorum.

Sæuus antiquis quoties procellis
Turbo vexatum tremefecit orbem,
Triſtior templum rabies in iſtud
Intulit iras.
Nec furor quiſquam ſine laude noſtrum
Ceſſit, aut clari vacuus cruoris,
Martyrum ſemper numerus ſub omni
Grandine creuit.
Nónne Vincenti peregre necandus
Martyr, his terris tenui notaſti
Sanguinis rore ſpeciem futuri
Morte propinqua?
Hoc colunt ciues, velut ipſa membra
Ceſpes includat ſuus, & paterno
Seruet amplectens tumulo beati
Martyris oſſa.
Noſter eſt, quamuis procul hinc in vrbe
Paſſus ignota, dederit ſepulchro
Gloriam victor, prope littus altæ
Forte Sagunti.
Noſter & noſtra puer in palæſtra
Arte virtutis, fideiq́ oliuo
Vnctus, horrendum didicit domare
Viribus hoſtem.
Nouerat templo celebres in iſto
Octies partas, deciesq́ palmas
Laureis doctus patriis, eadem
Laude cucurrit.
Hic & Encrati recubant tuarum
Oſſa virtutum, quibus efferati
Spiritum mundi violenta virgo
Dedecoraſti.
Martyrum nulli remanente vita
Contigit terris habitare noſtris,
Sola tu morti propriæ ſuperſtes
Viuis in orbe.

Viuis, ac pœnæ ſeriem retexis,
Carnis & cæſæ ſpolium retentans,
Tetra quàm ſulcos habeant amaros
Vulnera narras.
Barbarus tortor latus omne carpſit,
Sanguis impenſus, lacerata membra,
Pectus abſciſſa patuit papilla
Corde ſub ipſo.
Iam minus mortis pretium peractæ eſt,
Quæ venenatos abolens dolores,
Concitam membris tribuit quietem
Fine *ſupremo. *ſoporo.
Cruda te longum tenuit cicatrix,
Et diu venis dolor hæſit ardens,
Dum putreſcentes *tenuat medullas *tenuit
Tabidus humor.
Inuidus quanuis obitum ſupremum
Perſequutoris gladius negarit,
Plena te martyr tamen vt peremptam
Pœna coronat.
Vidimus partem iecoris reuulſam,
Vngulis longè iacuiſſe preſſis
Mors habet pellens aliquid tuorum
Te quoque viua.
Hunc nouum noſtræ titulum fruendum
Cæſaraugustæ dedit ipſe Chriſtus,
*Iuge viuentis domus vt dicata *tumba
Martyris eſſet.
Ergo ter ſenis ſacra candidatis
Diues optato ſimul & Luperco
Perge conſcriptum tibimet Senatum
Pangere pſalmis.
Ede Succeſſum, cane Martialem,
Mors & Vrbani tibi concinatur,
Iuliam cantus reſonet, ſimulq;
Quintilianum.

Publium pandat chorus, & reuoluat
Quale Frontonis fuerit trophæum,
Quid bonus Felix tulerit, quid acer
Cæcilianus.
Quantus *Euenti tua bella ſanguis *Heuuanti
Tinxerit, quantus tua Primitiue,
Quum tuos viuax recolat triumphos
Laus Apodemi.
Quattuor poſthinc ſupereſt virorum
Nomen extolli, renuente metro,
Quos Saturninos memorat vocatos
Priſca vetuſtas.
Carminis leges amor aureorum
Nominum paruifacit, & loquendi
Cura de ſanctis *ocioſa non eſt, *vitioſa
Nec rudis vnquam.
Plenus eſt artis modus, annotatas
Nominum formas recitare Chriſto,
Quas tenet cœli liber, explicandus
Tempore iuſto.
Octo tunc ſanctos recolet decemq;
Angelus, coram patre, filioq;,
Vrbis vnius regimen tenentes
Iure ſepulchri.
Quin ad antiquum numerum trahentur
Viua poſt pœnæ ſpecimen puella,
Morsq; Vincenti, cui ſanguis hinc eſt
Fons & honoris.
Additis Gaio, nec enim ſilendi,
Teq; Crementi, quibus incruentum
Ferre prouenit decus, ex ſecundo
Laudis agone.
Ambo confeſſi dominum ſteterunt
Acriter contra fremitum latronum,
Ambo guſtarunt leniter ſaporem
Martyriorum.

Hæc ſub altari ſita ſempiterno,
Lapſibus noſtris veniam precatur
Turba, quam ſeruat procerum creatrix
Purpureorum.
Nos pio fletu, date, perluamus
Marmorum ſulcos, quibus eſt operta
Spes, vt abſoluam retinaculorum
Vincla meorum.
Sterne te totam generoſa ſanctis
Ciuitas mecum tumulis, deinde
Mox reſurgentes animas, & artus
Tota ſequeris.

Bis no.) Carmē eſt Sapphicū mixtum Adonico, quale illud, Chriſte ſanctorū. Celebrat Poëta patriā ſuam narrando duodeuiginti martyres, & Vincentium & Eucraten, duosque confeſſores Gagium & Crementiū eiuſdem ciuitatis indigenas. Bis nouem. i. duodeuiginti. Noſter populus, quia ut in Prudentij uita diximus, Cæſarauguſtanus fuit. Res tanta. i. tanto pretio æſtimanda. Mundi ruinam, quippe tanta ſanctorū præſentia eſt munita. Sinu, tranſlatio ſumpta ab ijs qui plenos muneribus ſinus offerunt. Nube rubente, ad illud reſpicit quod ſcribit Euangeliſta, Videbitis filium hominis uenientem in nubibus cœli. Libram iuſtam, id eſt, iuſtitiā, quæ libræ omnia adæquanti conuenit. Omnis ciuitas, quia omnes uenturi ſunt ad iudicium. Excitata caput id eſt, habens caput excitatum, perinde ac ſi ciuitas ſit una quædam perſona. Dona precioſa, id eſt, martyres indigenas: & quod dixit in genere, explicat per partes. Aphra carthago, ad differentiam Carthaginis Spartariæ ſiue nouæ quæ eſt in Hiſpania. Cyprianum, qui fuit Carthaginenſis, & ſolam hanc poſuit ex urbibus peregrinis, cum reliquæ omnes ſint in Hiſpania. Corduba, ciuitas Beticæ nobiliſſima. Aciſclum, cuius feſtum Eccleſia celebrat. xv. Kalend. Decembris: Zoellum, huius quoq; feſtum celebrat. v. Kalend. Iulij: ſed nomine paululum immutato Zoilum pro Zoello nuncupās, cum alioqui

Zoilus

Zoilus nomẽ ſit magis celebre. Tres coronas .i. alios tres martyres, quorum nomina non ſunt mihi comperta. Tarraco ciuitas Hiſpaniæ citerioris. Tribus gemmis, id eſt, Augurio, & Eulogio, & Fructuoſus, de quibus peculiarem Odam paulò pòſt cantaturus eſt. Cui Tarraconi, Fructuoſus, qui fuit Terraconenſis Epiſcopus: Intexit, pro intexuit, aut intexet: Vinclum ſutile .i. coronam contextã. Hoc nomen gemmæ, opinor legẽdum eſſe, nouæ gemmæ. Strophio .i. coronæ. Verg. in Copa. Necte caput ſtrophio. Lapides gemelli .i. Agurius & Eulogius, qui fuerunt Leuitæ Fructuoſi. Splendor parilis, quia ambo erant eiuſdem ordinis. Gerunda, ciuitas quoque Hiſpaniæ citerioris conuentus Terraconenſis, ubi concilium fuit celebre quod Gerundenſe dicitur. Felicis, quo nomine & alij quoque martyres fuerunt. Ambos, Emeterium & Chaledonium, de quibus ſuprà ſcripſit Oden. Barcinon, ciuitas quoque eiuſdem prouinciæ colonia Romanorum, Fauentia cognominata. Narbo, à qua dicta eſt prouincia Narbonenſis, dicitur autem Narbo martius, nunc eſt Narbona urbs. Emerita, quæ eſt caput Luſitaniæ, hæc eſt ciuitas Metropolis. Puellæ adoratæ, id eſt, Eulaliæ, quam omnes uenerantur. Ad aram ipſam .i. quaſi munus offerendum Chriſto ad aram. Sanguinem iuſti. Complutum, ciuitas eſt Tarraconenſis prouinciæ fortaſſe Alcala, quia id omnes opinantur, & eſt ordo, iuuabit ferre ſanguinem iuſti & paſtoris appoſitiuè, ferculum .i. donũ ſiue uaſculum in quo fertur donum, nam utrunque ſignificat ferculum. Tingis ciuitas Mauritaniæ Boechi, quæ quondam fuit Hiſpaniæ contributa, quanq̃ terminis Hiſpaniæ nõ contineatur. Caſſianus hic, Tingitanus, non uidetur eſſe is de quo paulò poſt exponetur martyrium, & p appoſitionẽ ad Caſſianũ ſubdit monumẽta. feſta regum Maſſylum pro Maſſylorũ qui ſunt populi in eo tractu. Verg. 4. Æneid. Maſſylique ruũt equites. Qui cinis, nõ cinis, ſed ille cuius erat cinis .i. Caſſianus. Paucæ ſubaudi ciuitates placebũt ſingulis aut duobus, & aliquæ quinque teſtibus .i. martyribus, nam

martyr teſtis interpretatur. Pignore hoſtiarum, id eſt, talibus hoſtijs quæ ſunt pignora quædam ad propiciandum deum. Reuincta oleis, quia oleis abundat, quæ ſunt pacis inſignia. Verg. ij. Geor. Et pinguem pacis nutritor oliuã. ideo ſubdit, honori pacis. Prædiues pietate .i. religione. Parens orbis pœni .i. Carthago ciuitas Aphricæ Metropolis. In ſolio .q.d. in arce dominationis, in qua multi martyres paſſi ſunt. Sacer ſanguis, ſcilicet martyrum. Excluſit ex omnibus portis, qui erant intra urbem. Inuidorum, quia dæmonũ propria eſt inuidia. Nigras tenebras .i. offucias, quas dæmones obijciũt hominibus. Vmbrarum, laruarum & huiuſmodi phantaſmatũ. Peſtis, ſcilicet dæmonũ. Refugit populum, ſcilicet Cæſarauguſtanũ. Patriam martyrũ, .i. ubi martyres nimia fertilitate proueniunt. Debitam ſacris coronis .i. ad hoc generatam ut martyres procrearet. Nobilitatis togatæ .i. martyrũ qui erãt toga candida induti, unde canit Eccleſia, Te martyrum candidatus laudat exercitus. Vincenti, qui Cæſarauguſtanus fuit, & tamen Sagunti martyrium paſſus, ut paulò pòſt dicturus eſt. Clerus, clericorum ordo, ex quo fuit Vincentius & Valerius. Infulata, quia fuerũt eiuſdem urbis. Sæuus, quòd in Chriſtianorum perſecutionibus quæ fuerant uſque in illa tempora Cæſarauguſtæ pluſq̃ alibi uſquã ſæuitũ eſt. In iſtud templum .i. in Chriſtianos qui templũ Dei ſunt, ut inquit Apoſtolus: An neſcitis quòd templũ dei eſtis? Sine laude noſtrum .i. noſtrorũ martyrũ. Sub omni grandine .i. perſecutione, Peregre necatus .ſ. Sagunti non longe à Valentia, nunc eſt Monuiedro. Rore ſanguinis, forte propterea dicit quòd ibi didicit quo pacto deberet eſſe martyr: cũ uideret ciues ſuos martyrium pati. Hoc colunt ciues, ſcilicet quod ubi natus es & inſtitutus ad fidem. poteſt etiã legi, hunc .ſ. martyrem, neque minori laude cenſendi ſunt q̃ ſi etiam illius oſſa haberent. Prope littus, quia Saguntus ut Liuius ſcribit, non diſtat à mari pluſquam mille paſſus. Altæ, id eſt, antiquæ, condita nanque eſt à Zacynthis, qui cum Hercule in Hiſpaniam uenerunt. Noſtra palæſtra, id eſt,

eſt, Chriſtiana militia. Oliuo fidei, quemadmodũ paleſtritæ oleo ſe perungebant: & alludit ad oleum chriſmaq́ue baptiſmatis. Hoſtem, perſecutorem nominis Chriſtiani. Palmas, uictorias decem & octo martyrum. Eadem laude qua ſcilicet illi cucurrerũt, Encrate uirgo et martyr quoque ex eadem urbe quæ nunc corrupte dicitur Engratia, interpretatur nanque Encrate temperata. Recubant oſſa, id eſt, monimenta. Quibus uirtutibus, id eſt, qua fortitudine. Tu uirgo uiolenta, quia uiribus id feciſti, ut illud ex Euangelio: Regnum cœlorum uim patitur, & uiolenti rapiunt illud. Dedecoraſti ſeclum, quia uictoria tua fuit mundi huius ignominia. Martyrum nulli, quia illi aſſecuti ſunt coronam martyrij per mortem, hæc uero paſſa eſt omnia tormentorum genera, & tamen ſuperuixit, fuitq́ue ſibi ipſi ſuperſtes. Retexis, enarras, ut in hymno martyrum, Quæ uox quæ poterit lingua retexere. aliâs retexere eſt, quod textum eſt infectum reddere. Recentans, id eſt, renouans, quaſi uelit dicere, exulcerãs quod iam in cicatricem coierat. Sulcos, id eſt, laniatus in ſulcorum morem. Sub corde, è cuius regione ſunt papillæ. Minus precium, id eſt, non multi æſtimandum precium, nanque aliquando pœnam ſignificat, ut Terẽtius, Ego precium pro ſtultitia fero: & Vergil. viij. Æneid. Rem magnam preciumq́ue moræ. Concitam quietem, id eſt, citam & uelociter uenientem. Ouid. Morsq; minus pœnæ quàm mora mortis habet. Longum, nomen pro aduerbio, id eſt, longo tempore. Humor tabidus, id eſt, ſanguis corruptus. Martyr uocatiuus eſt. Plena pœna, quia nihil defuit ad martyrij meritum. Vidimus, id eſt, ſi adfuiſſemus poteramus uidere. Vergil. i. Georg. Et ſtudio incaſſum uideas geſtire lauandi: neque enim per tempora licuit Prudentio id uidere. Vngulis preſſis, id eſt, in ipſa thoracis penetralia impreſſis. Mors pallens, ab effectu. Vergil. in. iiij. Æn. Et pallida morte futura. Aliquid tuorum, ſubaudi membrorum. Fruendum, id eſt, quo gloriaretur. Iuge uiuentis, id eſt, immortalis, & eſt nomen pro aduerbio, iuge pro

iugiter. Ergo Cæſarauguſtam patriam ſuam hortatur ad canendas duodeuiginti martyrum laudes, quos enumerat: præter quatuor Saturninos. Diues terſenis, nam & cum genitiuo & cum ſeptimo caſu conſtruitur diues. Horat. Diues agris, diues poſitis in fœnore nummis. Optato & Luperco, & alijs qui ſequuntur. Tibimet, id eſt, non tantum ad illorum laudem, ſed etiam ad tuam, quæ ex illis tibi quoque accedit. Euenti, uocatiuus eſt ab eo quod Euentius. Nomen extolli, pro nomina celebrari. Renuente metro, quia ſyllabæ quædam illorum nominum repugnabant legi carminis ſapphici. Carminis leges, ſenſus eſt, quod nihil refert illorum nomina ſcribi noſtro uerſu, quia nomina illorum ſcripta ſunt in cœlo, Luc. cap. x. Aureorum nominum, id eſt, aureis literis ſcribendorum. Non eſt rudis, id eſt, noua, quia ſemper celebrabuntur. Plenus artis modus, id eſt, ſatis eſt quòd illorum nomina ſint nota Chriſto. Cœli liber, de quo in Apocalyp. Ioannis. Angelus, qui eſt cuiuſque hominis cuſtos. Iure ſepulchri, id eſt, quia in illa ſepulti ſunt: ideo peculiarem gerunt illius tutelam. Ad antiquum numerum, ſcilicet decem & octo memoratorum. Puella uiua, id eſt, quæ poſt martyrij tormenta fuit ſuperſtes. Mors Vincenti, quem diximus ortum Cæſarauguſtæ, paſſum uero Sagunti. Sanguis, id eſt, natale ſolum & origo honoris, ut potius honor martyrij cedat patriæ quàm loco ubi paſſus eſt. Additis Gaio & Crementio, hi duo confeſſores fuerunt, qui ſine ſanguine martyrij conſecuti ſunt parem illis gloriam. Latronum, id eſt, perſecutorum, ſed de his nihil adhuc legi, neque nunc id agimus ut excutiamus monimenta uetuſtatis, ſed ut aditum quendam ad hæc opera grammaticis aperiamus. Saporem, id eſt, portionem quandam martyrij citra ſanguinem. Lapſibus noſtris, id eſt, peccatis in quæ labimur. Creatrix, ſcilicet Cæſarauguſta martyrum genitrix. Nos pio fletu. Senſus & ordo eſt. Date, id eſt, eia agite, ſe & cæteros hortans hoc dicit: perluamus lachrymis ſulcos marmorum, id eſt, epitaphiorum

rum

rum ſulcatas literas. Spes operta, id eſt, cineres: iuxta illud, Caro mea requieſcet in ſpe, ſubaudi reſurgendi. Vincla, id eſt, peccata, quibus deuinctus & impeditus teneor. Animas & artus, id eſt, ipſos martyres à mortuis reſurgentes in die uniuerſalis iudicij.

HYMNVS IN LAVDEM VINCENTII MARTYRIS.

Menſura carminis eſt qualis Hym. mat. Ales dici.

BEate martyr proſpera
Diem triumphalem tuum
Quo ſanguinis merces tibi,
Corona Vincenti datur.
Hic te ex tenebris ſæculi
Tortore victo, & iudice,
Euexit ad cœlum dies,
Chriſtoq́ ouantem reddidit.
Nunc angelorum particeps,
Conluces inſigni ſtola,
Quam teſtis indomabilis
Riuis cruoris laueras.
Quum te ſatelles idoli
Præcinctus atris legibus,
Litare diuis gentium
Ferro, & catenis cogeret.
Ac verba primùm mollia
Suadendo blandè effuderat
Captator, vt vitulum lupus
Rapturus, alludit prius.
Rex, inquit, orbis maximus,
Qui ſceptra geſtat Romula,
Seruire ſanxit omnia
Priſcis deorum cultibus.
Vos Nazareni aſſiſtite,
Rudemq́ ritum ſpernite,
Hæc ſaxa, quæ princeps colit,
Placate fumo, & victima.

Excla-

Exclamat hic Vincentius,
Leuita de tribu ſacra,
Miniſter altaris Dei,
Septem ex columnis lacteis.
Tibi iſta præſint numina,
Tu ſaxa,tu lignum colas,
Tu mortuorum mortuus
Fias deorum pontifex.
Nos lucis autorem patrem,
Eiusq; Chriſtum filium,
Qui ſolus,ac verus Deus,
Datiane confitebimur.
Hic ille iam commotior,
Audésne non fœlix,ait,
Ius hoc deorum,& principum,
Violare verbis aſperis?
Ius & ſacratum,& publicum,
Cui cedit humanum genus,
Nec te iubente feruide
Inſtans periclum permouet.
Hoc nanque decretum cape,
Aut ara, thure,& ceſpite
Precanda iam nunc eſt tibi,
Aut mors luenda eſt ſanguine.
Reſpondit ille altrinſecus,
Agè ergo quicquid virium,
Quicquid poteſtatis tibi eſt,
Palâm reluctor, exere.
Vox noſtra quæ ſit accipe,
Eſt Chriſtus,& pater Deus,
Serui huius & teſtes ſumus,
Extorque ſi potes fidem.
Tormenta,carcer,vngulæ,
Stridensq; flammis lamina,
Atque ipſa pœnarum vltima,
Mors Chriſtianis ludus eſt.

O veſtra inanis vanitas,
Scitumq́ brutum Cæſaris,
Condigna veſtris ſenſibus
Coli iubetis numina.
Exciſa fabrili manu,
Cauis recocta & follibus,
Quæ voce, quæ greſſu carent,
Immota, cæca, elinguia.
His ſumptuoſa ſplendido
Delubra creſcunt marmore,
His colla mugientium
Percuſſa taurorum cadunt.
Adſunt & illic ſpiritus,
Sunt ſed magiſtri criminum,
Veſtræ & ſalutis auſpices
Vagi, impotentes, ſordidi,
Qui vos latenter incitos
In omne compellunt nefas,
Vaſtare iuſtos cædibus,
Plebem piorum carpere.
Norunt & ipſi, ac ſentiunt
Pollere Chriſtum, & viuere,
Eiusq́ iam iamq́ affore
Regnum tremendum perfidis.
Clamant fatentes denique
Pulſi è latebris corporum,
Virtute Chriſti & nomine,
Diuiq́ & iidem dæmones.
Is intonantem martyrem
Iudex profanus non tulit,
Conclamat, os obtrudite,
Ne plura iactet improbus.
Vocem loquentis claudite,
Raptimq́ lictores date,
Illos reorum carnibus
Paſtos, manuq́ exercitos.

Iam ſaxo ius prætorium
Conuitiator ſentiat,
Impunè ne noſtris ſibi
Diis deſtruendis luſerit.
Tibi ergo ſoli contumax
Tarpeia calcentur ſacra?
Tu porrò ſolus obteras
Romam, Senatum, Cæſarem?
Vinctum retortis brachiis,
Surſum, ac deorſum extendite,
Compago donec oſſium
Diuulſa, membratim crepet.
Pòſt hinc hiulcis ictibus
Nudate coſtarum abdita,
Vt per lacunas vulnerum
Iecur retectum palpitet.
Ridebat hæc miles Dei,
Manus cruentas increpans,
Quòd fixa non profundius
Intraret artus vngula.
Ac iam omne robur fortium
Euiſcerando ceſſerat,
Niſusq́ anhelos ſoluerat
Feſſos lacertorum toros.
Aſt ille tanto lætior,
Omni vacantem nubilo
Frontem ſerenam luminat,
Te Chriſte præſentem videns.
Quis vultus iſte, prô pudor?
Datianus aiebat furens,
Gaudet, renidet, prouocat,
Tortor, & tortus acrior.
Nil illa vis exercita
Tot noxiorum mortibus
Agone in iſto proficit,
Ars & dolorum vincitur.

Sed vos alumni carceris,
Pars ſemper inuictam mihi
Cohibete paulùm dexteras,
Reſpiret vt laſſus vigor.
Præſicca rurſus vlcera,
Dum ſe cicatrix colligit
Refrigerati ſanguinis,
Manus reſulcans diruet.
His contrà Leuites refert,
Suam tuorum perſpicis
Languere virtutem canum,
Agè ipſe maior carnifex,
Oſtende, quo pacto queant
Imos receſſus ſcindere,
Manus & ipſe interſere,
Riuosq́ꝫ feruentes bibe.
Erras cruente, ſi meam
Te rere pœnam ſumere,
Quum membra morti obnoxia
Dilancinata interficis.
Eſt alter homo intrinſecus,
Violare quem nullus poteſt,
Liber, quietus, integer,
Exors dolorum triſtium.
Hoc quod laboras perdere
Tantis furoris viribus,
Vas eſt ſolutum, ac fictile,
Quocunqꝫ frangendum modo.
Quinimmo nunc enitere
Illum ſecare, ac plectere,
Qui perſtat intus, qui tuam
Calcat tyranne inſaniam.
Hunc laceſſe, hunc diſcute
Inuictum, inſuperabilem,
Nullis procellis ſubditum,
Soliq́ꝫ ſubiectum Deo.

Hæc fatur, & ſtridentibus
Laniatur vncis denuo,
Cui prætor ore ſubdolo
Anguina verba exibilat:
Si tanta callum pectoris
Prædurat obſtinatio,
Puluinar vt noſtrum manu
Abominerjs tangere,
Saltem latentes paginas,
Libroſq; opertos detege,
Quò ſecta prauum ſeminans
Iuſtis cremetur ignibus.
His martyr auditis, ait:
Quem tu maligne myſticis
Minitaris ignem litteris,
Flagrabis ipſe hoc iuſtius.
Rhomphæa nam cœleſtium
Vindex erit voluminum,
Tanti veneni interpretem,
Linguam perurens fulmine.
Vides fauillas indices
Gomorrheorum criminum,
Sodomus nec latet cinis,
Teſtis perennis funeris.
Exemplar hoc ſerpens tuum eſt,
Fuligo quem mox ſulphuris,
Bitumen & miſtum pice
Imo implicabunt tartaro.
His perſequutor ſaucius
Pallet, rubeſcit, æſtuat,
Inſana torquens lumina,
Spumaſq; frendens egerit.
Tum deinde cunctatus diu.
Decernit extrema omnium
Igni grabato & laminis
Exerceatur quæſtio.

Hæc ille ſeſe ad munera
Gradu citato proripit,
Ipſosq́ pernix gaudio,
Pœnæ miniſtros præuenit.
Ventum ad palæſtram gloriæ,
Spes certat, & crudelitas
Luctamen anceps conſerunt,
Hinc martyr, illinc carnifex.
Serrata lectum regula
Dente infrequenti exaſperat,
Cui multa carbonum ſtrues
Viuum vaporat halitum.
Hunc ſponte conſcendit rogum
Vir ſanctus ore interrito,
Ceu iam coronæ conſcius,
Celſum tribunal ſcanderet.
Subter crepante aſpergine
Scintillat excuſſus ſalis,
Cunctisq́ feruens ſtridulis
Sparſim per artus figitur.
Aruina poſthinc igneum
Impreſſa cauterem lauit,
Vis vnde roris fumidi
In membra ſenſim liquitur.
Hæc inter immotus manet
Tanquam dolorum neſcius,
Tenditq́ in altum lumina:
Nam vincla palmas preſſerant.
Sublatus inde fortior,
Lugubre in antrum truditur:
Ne liber vſus luminis
Animaret altum ſpiritum.
Eſt intus imo ergaſtulo
Locus tenebris nigrior,
Quem ſaxa merſi fornicis
Anguſta clauſum ſtrangulant.

Æterna nox illic latet
Expers diurni ſyderis,
Hic carcer horrendus ſuos
Habere fertur inferos.
In hoc barathrum coniicit
Truculentus hoſtis martyrem,
Lignoq́ plantas inſerit
Diuaricatis cruribus.
Quin addit & pœnam nouam,
Crucis peritus artifex,
Nulli tyranno cognitam,
Nec fando compertam retro:
Fragmenta teſtarum iubet
Hirta impolitis angulis
Acuminata, informia,
Tergo iacentis ſternerent.
Totum cubile ſpiculis
Armant dolores anxii,
Inſomne qui ſubter latus
Mucrone pulſent obuio.
Hæc ille verſutus, vafra
Meditatus arte ſtruxerat,
Sed Belzebulis callida
Commenta Chriſtus deſtruit.
Nam carceralis cæcitas
Splendore lucis fulgurat,
Duplexq́ morſus ſtipitis
Ruptis cauernis diſſilit.
Agnoſcit hic Vincentius
Adeſſe quod ſperauerat
Tanti laboris præmium,
Chriſtum datorem luminis.
Cernit deinde fragmina
Iam teſtularum, mollibus
Veſtire ſemet floribus
Redolente nectar carcere.

Quin & frequentes angeli
Stant,ac loquuntur comminus,
Quorum vnus ore auguſtior
Compellat his dictis virum:
Exurge martyr inclyte,
Exurge ſecurus tui,
Exurge,& almis cœtibus
Noſter ſodalis addere.
Decurſa iam ſatis tibi
Pœnæ minacis munia,
Pulchroq; mortis exitu
Omnis peracta eſt paſſio.
O miles inuictiſſime,
Fortiſſimisq; fortior,
Iam te ipſa ſæua & aſpera
Tormenta victorem tremunt.
Spectator hæc Chriſtus Deus
Compenſat æuo intermino,
Propriæq; collegam crucis
Larga coronat dextera.
Pone hoc caducum vaſculum
Compage textum terrea,
Quod diſſipatum ſoluitur,
Et liber in cœlum veni.
Hæc ille: ſed clauſas fores
Interna rumpunt lumina,
Tenuisq; per rimas nitor
Lucis latentis proditur.
Hoc cum ſtuperet territus
Obſeſſor atri liminis,
Quem cura pernox manſerat
Seruare feralem domum,
Pſallentes audit inſuper
Prædulce carmen martyris,
Cui vocis inſtar æmulæ
Conclaue reddit concauum.

Pa

Pauens deinde introſpicit,
Admota quantum poſtibus
Acies per arctas cardinum
Intrare iuncturas poteſt.
Vernare multis floribus
Stramenta teſtarum videt,
Ipſumq́ vulſis nexibus
Obambulantem pangere.
Implentur aures turbidi
Prætoris hoc miraculo,
Flet victus, & voluit gemens
Iram, dolorem, dedecus.
Exemptus, inquit, carcere,
Paulum benignis fotibus
Recreetur, vt paſtum nouum
Pœnis refectus præbeat.
Coire toto ex oppido
Turbam fidelem cerneres,
Mollire præfultum torum,
Siccare cruda vulnera.
Ille vngularum duplices
Sulcos pererrat oſculis,
Hic purpurantem corporis
Gaudet cruorem lambere.
Plerique veſtem lineam
Stillante tingunt ſanguine,
Tu tamen vt ſacrum ſuis
Domi reſeruent poſteris.
Tunc ipſe manceps carceris,
Et vinculorum ianitor,
Vt fert vetuſtas conſcia,
Repentè Chriſtum credidit.
Hic obſeratis vectibus
Denſæ ſpecum caliginis
Splendore lucis aduenæ
Micuiſſe clauſum viderat.

At verò poſtquam lectuli
Martyr quietem contigit,
Æger morarum tædio,
Et mortis incenſus ſiti.
Si mors habenda huiuſmodi eſt,
Quæ corporali ergaſtulo
Mentem reſoluit liberam,
Et reddit autori Deo.
Mentem piatam ſanguine,
Mortis lauacris inclytam,
Quæ ſemet ac vitam ſuam
Chriſto immolandam præbuit.
Ergo vt recline mollibus
Reiecit aulæis caput,
Victor relictis artubus
Cœlum capeſſit ſpiritus.
Cui recta celſo tramite
Reſeratur ad patrem via,
Quam fratre cæſus impio
Abel beatus ſcanderat.
Stipant euntem candidi
Hinc inde ſanctorum chori,
Paríq; miſſus carcere
Baptiſta Ioannes vocat.
At Chriſtiani nominis
Hoſtem coquebant irrita
Fellis venena, & liuidum
Cor efferata exuſſerant.
Sæuire inermem crederes
Fractis draconem dentibus
Euaſit exultans ait
Rebellis, & palmam tulit.
Sed reſtat illud vltimum
Inferre pœnam mortuo,
Feris cadauer tradere,
Canibúsve carpendum dare.

Iam

Iam nunc & oſſa extinxero,
Ne ſit ſepulchrum funeris,
Quod plebs gregalis excolat,
Titulumq́ figat martyris.
Sic frendit, & corpus ſacrum
Profanus, ah dirum nefas,
Nudum negato tegmine
Exponit inter carices.
Sed nulla dirarum fames,
Aut beſtiarum, aut alitum,
Audet trophæum gloriæ
Fœdare tactu ſquallido.
Quin ſi qua clangens improbè
Circumuolaret eminus
Trucis volucris impetu,
Depulſa vertebat fugam.
Nam coruus Heliæ datus
Olim, ciborum portitor,
Hoc munus implet ſedulò
Et irremotus excubat.
Hic ex frutetis proximis
Infeſtus alarum ſono,
Oculosq́ pennis verberans
Exegit immanem lupum.
Quis perfidorum credere
Auſit, rapacem belluam
Tauris paratam congredi,
Ceſſiſſe plumis mollibus?
Ibat malignum murmurans
Leui volatu exterritus,
Prædamq́ viſam fugerat
Cuſtodis imbellis minis.
Quis audiendi talia
Datiane tunc ſenſus tibi?
Quantis gementem ſpiculis
Figebat occultus dolor?

Quum te perempti corporis
Virtute victum cerneres,
Ipſis & impar oſſibus,
Vacuiſq; iam membris minor?
Sed quis tyranne pertinax
Hunc impotentem ſpiritum
Determinabit exitus,
Nullúſne te franget modus?
Nullus, nec vnquam deſinam,
Nam ſi ferina immanitas
Manſueſcit, & clementia
Coruos voraces mitigat:
Mergam cadauer fluctibus,
Inſana nunquam naufragis
Ignoſcit vnda, & ſpumeum
Neſcit profundum parcere.
Aut ſemper illic mobilis
Incerta per ludibria
Auſtris feretur flatibus,
Squamoſa paſcens agmina.
Aut ſub fragoſis rupibus
Scabri petrarum murices
Inter receſſus ſcrupeos
Diſciſſa rumpent viſcera.
Et quis virorum ſtrenue
Cymbam peritus pellere,
Remo, rudente, & carbaſo,
Secare qui pontum queas?
Rapias paluſtri è ceſpite
Corpus, quod intactum iacet,
Leuiq; vectum lembulo
Amplum per æquor auferas.
Sed complicatum ſparteus
Claudat cadauer culleus,
Quem fune connexus lapis
Præceps in altum deprimat.

At

At tu per vndas emices
Rorante præceps palmula,
Donec relictum longior
Abſcondat aſpectus ſolum.
Hæc iuſſa quidam militum,
Eumorphio nomen fuit,
Violentus, audax, barbarus,
Furore feruens arripit.
Funale textum conſerit,
Suto quod implet corpore,
Emenſus & multum freti,
Inter procellas excutit.
O præpotens virtus Dei,
Virtus creatrix omnium,
Quæ turgidum quondam mare
Gradiente Chriſto ſtrauerat,
Vt terga calcans æquoris
Siccis mearet paſſibus,
Plantas nec vndis tingeret
Vaſti viator gurgitis:
Hæc ipſa virtus iuſſerat
Rubrum ſalum dehiſcere,
Patente dum profundo aridum
Secura plebs inceſſerit:
Nec non & ipſa nunc iubet
Seruire ſancto corpori
Pontum quietis lapſibus
Ad curua pronum littora.
Saxum molaris ponderis
Vt ſpuma candens innatat,
Tantiq; cuſtos pignoris
Fiſcella fertur fluctibus.
Cernunt ſtupentes nauitæ
Vectam remenſo marmore,
Labi retrorſum leniter
Æſtu ſecundo, & flamine.

Certant & ipſi concito
Pontum phaſelo ſcindere,
Longè ſed artus præuolant
Telluris ad mollem ſinum.
Prius relatos denique
Humus quieta ſuſcipit,
Quàm pulſa ſummis niſibus
Carina portum tangeret.
Fœlix amœni littoris
Receſſus ille, qui ſacra
Fouens harenis viſcera
Vicem ſepulchri præbuit.
Dum cura Sanctorum pia
Deflens adornat aggerem,
Tumuloq́ corpus creditum
Vitæ reſeruat poſteræ.
Sed mox ſubactis hoſtibus,
Iam pace iuſtis reddita,
Altar quietem debitum
Præſtat beatis oſſibus.
Subiecta nam ſacrario,
Imamq́ ad aram condita,
Cœleſtis auram muneris
Perfuſa ſubter hauriunt.
Sic corpus aſt ipſum Dei
Sedes receptum continet,
Cum Maccabæis fratribus,
Secto Iſaiæ proximum.
Simplex ſed illis contingit
Corona pœnarum, quibus
Finem malorum præſtitit
Mortis ſupremus exitus.
Quid tale ſector auſus eſt?
Truncata nunquid corporis
Segmenta poſt ſerram feris
Obiecit, aut vinclis dedit?

Nam

Nam Maccabæi martyris
Linguam tyrannus erutam,
Raptámve pellem verticis
Auibus cruentis obtulit.
Tu ſolus obis inclyte,
Solus brauii duplicis
Palmam tuliſti, tu duas
Simul paraſti laureas.
In morte victor aſpera
Tum deinde poſt mortem pari
Victor triumphos proteris
Solo latronem corpore.
Adeſto nunc, & percipe
Voces precantum ſupplices,
Noſtri reatus efficax
Orator ad thronum patris.
Per te, per illum carcerem
Honoris augmentum tui,
Per vincla, flammas, vngulas,
Per carceralem ſtipitem,
Per fragmen illud teſteum,
Quo parta creuit gloria,
Per quem trementes poſteri
Exoſculamur lectulum.
Miſerere noſtrarum precum,
Placatus vt Chriſtus ſuis
Inclinet aurem proſperam,
Noxas nec omnes imputet.
Si ritè ſolennem diem
Veneramur ore, & pectore,
Si ſub tuorum gaudio
Veſtigiorum ſternimur:
Pauliſper huc tu inlabere
Chriſti fauorem deferens,
Senſu grauati vt ſentiant
Leuamen indulgentiæ.

Sic

Sic nulla iam reſtet mora
Quin excitatam nobilis
Carnem reſumat ſpiritus,
Virtute perfunctam pari,
Vt quæ laborum particeps
Commune diſcrimen tulit,
Sit & cohæres gloriæ
Cunctis in æuum ſæculis.

BEate martyr) Hymnus qualis ille, Ales diei nuncius. Vincentij, qui (ut inſuperiori Ode diximus) Cæſarauguſtæ fuit ortus & Sagunti paſſus, martyriū celebrat. Proſpera, id eſt, proſperum fac. Liuius lib. viij. Quiritium uictoriamque proſperetis. Merces ſanguinis, id eſt, martyrij. Hic dies, in quo paſſus es martyrium. Inſigni ſtola, quæ fuit apud Romanas mulieres inſigne caſtitatis. Teſtis indomabilis, id eſt, martyr inuictus. Satelles idoli, id eſt, Datianus miniſter dæmonis. Atris legibus, id eſt, duris et imperioſis. Captator, ille ſatelles captans, ut captaret. Alludit prius ut illum à matre abſtrahat ludens & blandiens. Rex maximus, Romanus Imperator. Romula, id eſt, Romana. Verg. vi. Æneid. Romula tellus. Omnia, mortales omnes. Aſſiſtite, idolis adſtate. Nazareni, Chriſtiani. Rudem ritum, id eſt, nouam religionem. Leuita, non quòd fuit ex tribu Leui Iudæus, ſed quòd ſacerdos ſacrorumque miniſter: quemadmodam & Leuitæ ex tribu Leui fuerunt. Et ſeptem columnis, ad ſeptem illos ſacramenti miniſtrandi Leuitas reſpicit: de quibus Lucas in Actib. Apoſtolorum cap. vi. Deorum mortuorum, non immortalium ut illi uocabant, unde uiuum deum uerum ad illorum differentiam dicimus. Lucis autorem, quia à luce fabricam mundi inchoauit: cum dixit, fiat lux. Commotior, id eſt, perturbatior. Sacratum & publicum, id eſt, religioſum & profanum. Ara, id eſt, idolum in ara impoſitum ad precandum. Thure & ceſpite, quia ex ceſpitibus & herbis congerebant altaria. Altrinſecus, id eſt, ex altera parte. Age exere, id eſt, eia expedi. Reluctor palàm, id eſt, non diſſimu-

lanter reſiſto. Extorque, id eſt, per tormēta extrahe à me. Si potes, quaſi dicat, ſed non poteris. Ludus Chriſtianis, id eſt, quaſi per ludum illa experimur. Scitum brutum, id eſt, decretum beſtiale & iniquum. Condigna ueſtris ſenſibus, quia quales habetis deos, talem & ſapientiam. Exciſa, puta ex ſaxis aut lignis. Aut recocta, id eſt, ex ære fuſili conflata. His, ſcilicet, talibus dijs, id eſt, in illorum honorem. Spiritus, id eſt, dæmones maligni. Magiſtri, id eſt, autores. Auſpices, id eſt, qui uobis auſpicantur in ſacrificijs uentura. Vagi, quia uagantur per aërem. Impotentes, id eſt, in malum potentes, aut quia ex ſe nihil poſſint niſi permiſſione diuina. Latenter, per ſuggeſtionem alliciendo. Affore regnum, Iudicium ultimum dicit. Perfidis, id eſt, malis qui à deo deſciuerunt, quemadmodum & ipſi à principio mundi. Clamant, puta cum dicebant, Ieſu Chriſte fili Dauid quid ueniſti ante tempus torquere nos? ſcimus qui ſis. Diui & dæmones, quia in naturalib⁹ angelis ſunt æquales. Obtrudite, claudite: purior lectio eſt, obſtruite. Reorum carnibus. i. carnifices martyrum illi date, & obijcite. Ius prætorium, quia Decianus prætor erat, iuriſque dicundo præfectus. Sentiat cum dolore, ſcilicet, tormentorum. Luſerit, pro illuſerit. Verg. iiij. Æneí. Noſtris illuſerit aduena regnis. Sacra Tarpeia, id eſt, quæ coluntur in Capitolio, quæ rupes Tarpeia dicitur. q. d. ſacra Romanorum. Diuulſa membratim, id eſt, diſtracta per membra, Hiulcis ictibus & hiantibus uulneribus. Abdita coſtarum, id eſt, quæ latent intra coſtas, hoc eſt, exta & omenta. Retectum, id eſt, apertum. Vngula non intraret, id eſt, penetraret. Ceſſarat, id eſt, defecerat & uictum erat. Niſus anhelos, id eſt, conatus ex labore anhelantium. Toros, muſculos. Nubilo. i. ſine ulla triſtitia, ſed lætus: nubilum autem & ſerenum tranſlationes ſunt. Quis uultus iſte. i. tam lætus in tormentis. Renidet, id eſt, ſplendet & ſerenus eſt. Prouocat, id eſt, laceſſit in tormenta. Et tortus, id eſt, qui torquetur eſt fortior q̃ tortor. Illa uis, ſcilicet, tortorum, exercita in tormentis martyrum. Ars do-

dolorum, id eſt, tormentorum inferentium dolores. Alumni carceris, aut lictores, aut carnifices, aut cuſtodes al loquitur. Cohibete dexteras, id eſt, ceſſate à tormentis. Mihi, id eſt, ad hoc quod uolo facere. Vigor, ſcilicet martyria patentia patiendi, aut ueſtra torquendi. Vlcera ſanguine fluentia. Colligit, id eſt, uulnus in cicatricem coit. Reſulcans, id eſt, iterum ſcindens. Leuites, ſic græcè declinatur: nos Leuita, tæ, declinamus. Tuorum canum, id eſt, tortorum. Oſtende, illis ſcilicet: Riuos, ſcilicet ſanguinis. Meam pœnam, id eſt, de me. Alter homo, id eſt, non hic carnalis qui uidetur, ſed ille interior, de quo Apoſtolus, Induite nouum hominem. Hoc quod laboras, ſcilicet corpus: Vas eſt, de quo idem Apoſtolus, Scientes unuſquiſque ſuum uas poſſidere. Vas ſolutum, id eſt, ſolubile. Illum, ſcilicet hominem interiorem. Calcat, uincit & ſuperat. Exibilat, quia dixit anguina uerba. Callum pectoris, id eſt, patientiam. Puluinar noſtrum, id eſt, altaria. Nam in templis puluinaria ſternebantur. Libros, religionem ueſtram continentes. Rhomphæa, id eſt, enſis. Erit uindex, id eſt, liberatrix. Interpretem tanti ueneni, id eſt, blaſphemiæ. Vides fauillas, Exemplo illum deterret, cum ita illum conflagraturum dicit, ut Sodomorum & Gomorrhæ, Indices, id eſt, teſtes & indicium facientes. Cinis, quia totus ille locus quaſi cinere ſparſus eſt. O ſerpens, quia ſuprà dixit, anguina uerba exibilat. Fuligo & bitumen, id eſt, aliquid ſimile ijs quæ ſunt apud Sodomam & Gomorrham, apud inferos te expectat. Bitumen autem ſudat Aſphaltites lacus Iudeæ, unde bitumen Iudaicum uocatur. Cunctatus diu, deliberans quid faceret. Extrema omnium, ſubaudi tormentorum, ut ſcilicet quæſtio exerceatur: per tormentan anque in quæſtionibus ueritas extorqueri ſolet. Ad hæc munera, id eſt, officia. Pernix, alacris & uelox. Ad palæſtram gloriæ, id eſt, ad certamen in quo martyr reportaturus erat uictoriam. Spes uincendi ex parte martyris & crudelitas carnificis. Regula ſerrata, commodius dixiſſet lamina, cum Verg. I. Georg. Argutæ lami-

mina ſerræ. Dente infrequenti. i. ualde frequenti, nam hic in auget. Viuum habitum. i. uaporem igneum. Excuſſus ſalis. i. excuſſio, niſi forte uelis intelligere quòd ſalis ſit caſus rectus. Punctis ſtridulis. i. puncturis cum ſtridore erumpentibus cum mica ſalis. Aruina, pingue illud quod adiacet carni, impreſſa in corpus martyris, uel in ipſum cauterium aduoluta: eſt autem cauter ſiue cauterium inſtrumentum ad urendum, à cauteriazo, quod eſt, comburo dictum. Lauit. i. tingit, & declinatur per tertiam, lauo, lauis, lauit. Roris fumidi, ſic enim gutta diſtillatur ex pingui. Neſcius. i. non ſentiens. In altum lumina, ex Verg. ij. Aeneid. Lumina, nam teneras arcebant uincula palmas. Inde, ſcilicet, ex tormentis. Vſus liber. i. ſine impedimento. Animaret, id eſt, animoſiorem redderet. Ergaſtulo, id eſt, carcere, cùm tamen proprie ergaſtulũ ſit eorum qui damnantur ad facienda opera. Saxa anguſta, id eſt, anguſtum locum claudentia. Strangulant, id eſt, contrahunt in ſtrictum quaſi puteum. Fornicis merſi, id eſt, teſtudinis ſubterraneæ. Aeterna nox, tenebræ ſunt illic ſemp apud inferos, quaſi dicat, eſt illic locus ſubterraneus quaſi inferi inferorum. Barathrum, ſic appellatur apud inferos locus damnatorum. Ligno, quem nos Hiſpani cippum uocamus. Diuaricatis, id eſt, diſtractis quàm maximo fieri poteſt ſpacio. Fando, id eſt, inter loquendum, in fabulis. Vergil. ij. Aeneid. Fando aliquid ſi forte tuas peruenit ad aures. Compertum retro, id eſt, temporibus retro actis. Fragmenta teſtarum, id eſt, ſcrupulos anguloſos. Hirta, id eſt, aſpera. Informia, id eſt, non formata in planiciem. Spiculis, id eſt, aculeatis illis lapidibus & ſcrupulis. Subter latus inſomne, id eſt, non ſinebat martyrem dormire. Mucrone obuio, id eſt, ſtimulo latus excipiente. Belzebulis, id eſt, diaboli, qui princeps ſiue uir muſcarum interpretatur, dicitur nanque Bel & Beel & Baal. Cæcitas, obſcuritas, unde cæcam noctem Vergil. dixit. Duplex morſus ſtipitis, id eſt, cippi, qui duobus conſtat lignis in caſtratis. Cauernis, i. cauis in quibus uinctorum crura inſortan-

tur.

tur. Datorem luminis, non ſolum illius, ſed etiam ſpiritalis. Mollibus, quæ prius fuerant aculeata. Nectar, pro ambroſia poſuit: quæ ut Vergilius dixit, Diuinum ſpirat odorem. Auguſtior, id eſt, uenerabilior. Secur⁹ tui, quia Deus peculiarē tui curam agit. Addere, id eſt, ſis additus, nam ſecunda imperatiui modi perſona eſt. Munia pœnæ minacis, id eſt, officia laborque tormenta patiendi, ſunt decuſſa, id eſt, ex te excuſſa et detracta, aut decuſſa pro decuſſata, id eſt, perfecta. Aeuo intermino, id eſt, immortalitate. Collegam crucis, id eſt, paſſionis. Larga dextera, id eſt, benigna & munifica. Vaſculum, corpus quod eſt quaſi animæ uagina. Liber, expeditus. Rumpunt, id eſt, erumpunt per fores clauſas. Proditur, id eſt, oſtenditur. Obſeſſor atri liminis, forte legendum carceris, nam quomodo limen erat atrum? Cura pernox, id eſt, uigilia per totam noctem durans. Manſerat, id eſt, expectabat, hoc enim ſignificat cum accuſatiuo conſtructum maneo uerbum. Cui, ſcilicet, carmini. Conclaue concauum, id eſt, teſtudineum. Reddit, per uocis repercuſſionem, quod maxime fit per Echo in locis concauis. Acies, ſcilicet, oculorum: nam per ianuarum rimas aſpexit quid intra carceris barathrum fiebat. Stramenta teſtarum, id eſt, teſtas illas ſtratas. Nexibus, uinculorum ſcilicet, & compedis. Fotibus, id eſt, fomentis quibus recreetur, ut deinde magis ſentiat dolores in tormentis. Paſtum nouum, id eſt, materiam integram ad tormēta. Turbam fidelem, id eſt, Chriſtianos putantes quòd prætor parabat illū dimittere. Duplices ſulcos, erant enim ungulæ ad modum raſtri bidentis, pererrat oſculis, id eſt, oſculatur. Stillante ſanguine, ſcilicet, martyris, ut pro amuleto utatur ad pericula morboſque depellendos. Manceps carceris, id eſt, qui miniſterio carceris mancipatus erat. Vt fert uetuſtas, id eſt, ut fama ex antiquo tempore conſtat. Obſeratis uectibus, id eſt, clauſis ianuis ut diximus. Lucis aduenæ, id eſt, extra uenienti. Quietem lectuli, quia obdormiuit paululum. Aeger, id eſt, dolens. Tædio morarum, id eſt, quòd tam

diu

diu moraretur in hac uita. Sit mortis, id eſt, cupidus moriendi. Et per parentheſim interponit, ſi mors habēda eſt, quæ reſoluit mentem liberam à corporis carcere, & cæt. Et pendet uſque ad locum illum, ergo ut reclme. Reddit, quaſi rem ab illo mutuo acceptam. Caput reclme, id eſt, inclinatum. Auleis mollibus, pro culcitris aut puluillis poſuit, cum ſint alioqui aulæa quæ ad parietes appenduntur. Ad patrem, id eſt, rerum omnium parentem. Caſus fratre, id eſt, occiſus à Cain primogenito Adam ex Eua uxore, de quo Saluatoris teſtimonio pronunciatur, quòd fuerit iuſtus. Pari carcere, quia Ioannes Baptiſta in carcere quoque fuit obtruncatus, & ex carcere migrauit ad dominum. Vocat, ſubaudi ad ſe & iuxta ſe collocat. Irrita uenena, id eſt, uana, & quæ non ſunt conſecuta ſuum effectum. Et efferata, ſcilicet, illa uenena quæ illum efferatiorem reddiderunt. Inermem dentibus, quia draconum arma ſunt dentes. Euaſit exultans, ſcilicet, Vincentius. Palmam tulit, id eſt, uictoriam de me. Carpendum, dilacerandum. Extinxero pro extinguam, nam futurum eſt indicatiui modi. Plebs gregalis, id eſt, eiuſdem gregis, hoc eſt, Chriſtianorum. Excolat, id eſt, ueneretur. Titulum, id eſt, epitaphium ſepulchro inſculpat. Negato tegmine, id eſt, funerali ueſte. Inter carices, id eſt, paluſtres arundines minutulas. Trophæum gloriæ, id eſt, uictorem glorioſum. Tactu ſquallido, id eſt, immundo. Si qua clangens, ſubaudi alitum, hoc eſt, aquilarum, nam clangere proprie aquilarum eſt. Trucis uolucris, id eſt, corui, quod ipſum mirum eſt, quòd coruus fugaret aquilam. Heliæ datus, ex tertio Regum uolumine petēda eſt hiſtoria, quo pacto coruus paſcebat Heliam prophetam. Excubat, id eſt, uigilat & tuetur. Proximis, ei loco ubi martyris corpus iacebat. Exegit, fugauit. Belluam, id eſt, lupum illum. Congredi tauris, id eſt cum tauris, Vergilius primo Aeneidos, Impar congreſſus Achilli, id eſt, cum Achille. Plumis mollibus, id eſt, coruo. Malignum, id eſt, malignè, nomen pro aduerbio.

Leui uolatu, ſcilicet, corui leuiter uolantis. Quis audiendi, ex Vergil. iiij. Aeneid. Quis tibi tunc Dido cernenti talia ſenſus? Spiculis, id eſt, ſtimulis. Sed quis tyranne, uerba ſunt poëtæ alloquentis Dacianum. Determinabit, pro finiet. Nullus modus, i. finis. Nullus, facit Dacianum reſpondentem. Nunquam ignoſcit, ſed ſemper iniecta deuorat. Illic, id eſt, in flumine. Incerta ludibria, id eſt, per motus incertos. Nam & ludere pro moueri in aqua, Vergilius poſuit primo Geor. Teretes (inquit) colludere plumas. Agmina ſquamoſa, id eſt, piſces. Scabri murices, id eſt, aſperæ rupes: nam murex etiam inter alia hoc quoque ſignificat: Vergilius. 6. Aeneid. Inter receſſus ſcrupeos, id eſt, ſpeluncas ſaxoſas & aſperas: unde Vergil. in ſexto Aeneid. Scrupea ſaxa dixit. Ecquis, interrogatiuum eſt, ſed hic uidetur ponere pro aliquis: quia ſubdit, peritus pellere cumbã, ſtrenue: qui queas. &c. Cumbam pro cymba poſuit, ut murrha pro myrrha, y pſilo mutato in u uocalem. Leui lembulo, id eſt, paruo lembo, qui etiam ex cymbarum genere eſt. Vergil. 1. Georg. Aduerſus uix flumine lembum, ubi Seruius exponit nauiculam admodum breuem. Culleus ſparteus, id eſt, fiſcus ex ſparto contextus, quanquã culleus ſit corium ex boue ſolidum: ſed parricidæ culleo inſuebantur, & deinde in mare deijciebantur. fiſcinam appellauit culleum à ſimilitudine. Emices, id eſt, eas remorum impulſu. Vergil. Iuuenum manus emicat ardens. Palmula, id eſt, remi palma. Verg. in. 5. Leuas feriat ſine palmula cautes. Solum relictũ, id eſt, terram, hoc eſt, ubi terra nuſquam appareat: ſed undique ſit aut cælum aut mare. Hæc iuſſa arripit, id eſt, exequitur. Funale textum, id eſt, fiſcum ex funibus contextum. Corpore ſuto, id eſt, intus clauſo & implicito. Emenſus, id eſt, enauigans. Excutit, id eſt, in mare deijcit. Gradiente Chriſto, quo tempore Petrum à profundo maris liberauit. Viator gurgitis, id eſt, uiam faciens per mare. Hæc uirtus, cum populum Iſraëliticum per mare rubrum traiecit. Dehiſcere, id eſt, ſulcari, undis ſtantibus ex utroque latere. Et

ipſa, ſubaudi uirtus. Quietis lapſibus, id eſt, tranquillis. Pronum ad littora, id eſt, decliue, nam pronum dicitur quod deorſum uergit. Vergil. 5. Aeneid. Et acuto in murice remi. Spuma candens, epitheton eſt inſeparabile: quoniam omnis ſpuma candicat. Siſtella, proprie quam ſuprà culleum dixerat. Remenſo marmore, id eſt, retro nauigato mari. Verg. 2. Aeneid. Pelagóque remenſo improuiſi aderunt. Idem in ſeptimo: Et lento luctantur marmore tõnſæ. Aeſtu ſecundo & flamine, id eſt, undarum refluxu ſequente & uento: nam æſtus maris proprie dicitur, cum creſcit & undas ad littora impellit. Certant ipſi, qui merſerãt martyris cadauer in pontum. Phaſelo, quem ſuprà uocauit cymbam & lembulum, nam Phaſelus quoque nauicula eſt. Iuuenalis, Fictilibus ſolitum dare uela phaſelis. Humus quieta, id eſt, ubi corpus requieſcit in ſpe reſurgendi, ſepultus nanq; putabatur à Chriſtianis q aderant. Sanctorum hominum, ſcilicet, Chriſtianorum. Vitæ poſteræ, id eſt, ad diem iudicij quo reuicturi ſunt omnes. Subactis hoſtibus, id eſt, poſtquam gentiles ceſſerũt Chriſtianis & ſumma rerum omnium delata eſt ad nos. Altar, ut ſuprà quoque poſuit pro altare. Hauriunt auram, id eſt, fauorem cœleſtem, non quòd ſpirent uiuentis oſſa, ſed quòd integra manent conſeruata diuino munere. ſic corpus, ſubaudi habet ſe. Aſt ipſum, id eſt, animam illius, quæ eſt totũ hominis eſſe, ut philoſophi dicunt. Cum fratribus Machabæis, qui pro lege Domini paſſi ſunt, quemadmodum ſcribitur libro Machabæorum ſecundo. Eſaiæ ſecto, id eſt, ſerra in duas partes diuiſo, ſic enim ſcribitur diem ſuum obiiſſe. Simplex, quia Machabæi ſimplici morte necati ſunt, & Eſaias quoque: At Vincentius mille tormentorum generibus. Sector, id eſt, qui ſerra Eſaiam ſecuit. Quid tale? quale in Vincentium. Machabæi martyris, quo pacto hæc geſta ſunt cap. vi. ſecundi uoluminis Machabæorum legitur. Bis inclyte, ſcilicet, in uita cum patereris tormenta, & poſt mortem iniectus mari. Latronem, id eſt, uiolentum perſecu-

torem. Efficax orator, id eſt ſufficiēs qui pro nobis ores, uel potius, orator, id eſt, patronus qui cauſam noſtram coram iudice defendas. Per te, per particula eſt adiurandi. Vergil. Perque ſi qua eſt quæ reſtat. Stipitem carceralem, id eſt, cippum illum ligneum. Fragmen teſtcum, id eſt, lapillos illos teſtaceos. Per lectulum, ſepulchrum dicit in quo ſitus eſt. Imputet, quod non poteſt ſine reprehenſione fieri. Sternimur, proijcientes nos pronos in tuum ſepulchrum. Huc illabere, id eſt, ad nos deſcēde. Sic nulla iam. Sic, particula eſt adiurantis, ut ſuprà diximus de per, ut ſit ſenſus, fac quod te rogamus, ſic nulla mora reſtet, id eſt, cito nobilis ſpiritus tuus reſumat carnem excitatam, quod fiet in die ultimi iudicij. Perfunctā pari uirtute, id eſt, utraque tua pars exerceat communes operationes, ut caro quæ particeps laboris in paſſione fuit, ſit cohæres gloriæ, id eſt, ſimul cum ſpiritu hæres.

HYMNVS BEATISSIMORVM martyrum Fructuoſi Epiſcopi eccleſiæ Tarraconenſis, & Augurij & Eulogij diaconi.

Conuenit carminis genus cum hymmo poſt cibum, Paſtis uiſcerib. hoc modo: – – – v v – v – v – v

FOelix Tarraco Fructuoſe veſtris
Attollit caput ignibus coruſcum
Leuitis geminis procul relucens.
Hiſpanos Deus aſpicit benignus,
Arcem quandoquidem potens Iberam
Trino martyre trinitas coronat.
Ardens Augurius capeſſit æthram.
Nec non Eulogius ſimul ſupernum
Chriſti lucidus ad ſedile tendit.
Dux & præuius, & magiſter illis
Ad tantum decus, ex epiſcopali
Clarus nomine Fructuoſus ibat.
Accitus quia Præſidis repentè

Iuſſu,venerat ad forum ſacerdos
Leuitis comitantibus duobus.
  Inde ad carceream viros catenam
Paſtus ſanguine carnifex trahebat,
Gaudet currere Fructuoſus vltro.
  Ac ne quis ſocios minor feriret,
Præceptor vehemens eundo firmat,
Incenditq́; fidem calore Chriſti.
  Mecum ſtate viri,vocat cruentus
Ad pœnam coluber Dei miniſtros,
Ne mors terreat,eſt parata palma
  Carcer Chriſticolis gradus coronæ eſt,
Carcer prouehit ad ſuperna cœli,
Carcer conciliat Deum beatis.
  His dictis,adeunt ſpecum reorum,
Exercent ibi myſticum lauacrum
Et purgamina quæ ſtupent tenebræ.
  Sex hic continuis latent diebus,
Tandem ſtant trucis ad tribunal hoſtis,
Fratres ter geminos tremunt cataſtæ.
  Iudex Æmilianus imminebat,
Atrox,turbidus,inſolens,profanus,
Aras dæmonicas coli iubebat.
  Tu qui doctor,ait,ſeris nouellum
Commenti genus,vt leues puellæ
Lucos deſtituant,Iouem relinquant:
  Damnes ſi ſapias anile dogma,
Iuſſum eſt Cæſaris ore Gallieni
Quod princeps colit,hoc colamus omnes.
  Hæc fanti placidus refert ſacerdos,
Æternum colo principem,dierum
Factorem,dominumq́; Gallieni:
  Et Chriſtum patre proſatum perenni.
Cuius ſum famulus,gregisq́; paſtor.
Subridens ait ille,iam fuiſti.
  Nec differt furor,aut refrenat iram,

Sæuis deſtinat ignibus cremandos,
Exultant, prohibentq́ꝫ flere vulgum.
  Quoſdam de populo videt ſacerdos,
Libandum ſibi poculum offerentes,
Ieiunamus, ait: recuſo potum.
  Nondum nona diem reſignat hora,
Nunquam conuiolabo ius dicatum,
Nec mors ipſa meum ſacrum reſoluet.
  Sic Chriſtus ſitiens crucis ſub hora
Oblatum ſibi poculum recuſans,
Nec libare volens, ſitim peregit.
  Intrant interea locum rotunda
Concluſum cauea, madens ferarum
Multo ſanguine quem furor frequentat:
  Quum ſpectacula perſtrepunt cruenta,
Ac vilis gladiator enſe curuo
Percuſſus cadit, & fremit voluptas.
  Hic flammante pyra, niger miniſter
Ardens ſupplicium parare iuſſus,
Conſtruxit facibus rogum ſupremis.
  Qui dum corpora concremanda ſoluit,
Feruentes animas amore lucis
Fracto carceris expediuit antro.
  Certant officiis pii ſodales,
Plantis calciamenta diſſolutis,
Pronus detrahere ſtudebat vnus.
  Sed ſanctus vetat, ora Fructuoſus
Inclinata premit, faceſſite, inquit,
Ne noſtram grauet obſequela mortem.
  Atquin ipſe meos pedes reſoluam,
Ne veſtigia præpedita vinclis
Tardis greſſibus inruant in ignem.
  Cur lamenta rigant genas madentes?
Cur veſtri memor vt ſiem rogatis?
Cunctis pro populis rogabo Chriſtum.
  Vix hæc ædiderat, relaxat ipſe
Indu-

Indumenta pedum, velut Moyſes
Quondam fecerat ad rubum propinquans.
Non calcare ſacram cremationem,
Aut adſtare Deo prius licebat,
Quàm veſtigia pura figerentur.
Stabat calce mera, reſultat ecce
Cœlo ſpiritus, & ferit loquelam
Quæ cunctos tremefecit audientes:
Non eſt credite pœna quam videtis,
Quæ puncto tenui citata tranſit,
Nec vitam rapit illa, ſed reformat.
Fœlices animæ, quibus per ignem
Celſa ſcandere contigit tonantis,
Quas olim fugiet perennis ignis.
Hæc inter, rapidis focos crepantes
Intrant paſſibus, & minantur ipſis
Flammarum * trepidantibus caminis. * crepi
Nexus denique, qui manus retrorſus tantib.
In tergum reuocauerant reuinctas,
Intacta cute decidunt aduſti.
Non auſa eſt cohibere pœna palmas
In morem crucis ad patrem leuandas,
Soluit brachia quæ Deum precentur.
Priſcorum ſpecimen trium putares,
Quos olim Babylonicum per ignem
Cantantes ſtupuit tremens tyrannus.
Illis ſed pia flamma tum pepercit,
Nondum tempore paſſionis apto,
Nec mortis decus inchoante Chriſto.
Hos quum defugeret vaporus ardor,
Orant, vt celer ignis aduolaret,
Et finem daret anxiis periclis.
Exorata ſuos obire tandem
Maieſtas famulos iubet caducis
Miſſis corporibus, ſibiq; reddi.
Vidit Præſidis ex domo ſatelles

Cœlum martyribus patēre apertum,
Inſignesq́ue viros per aſtra ferri.
Quin & filiolæ monens herili
Oſtendit ſceleris notam paterni,
Cœlo viuere, quos forum peremit.
Hæc tum virginitas palàm videre
Per ſudum meruit, patente cœlo,
Vt crimen domini domus timeret.
Tum de corporibus ſacris fauillæ,
Et perfuſa mero leguntur oſſa,
Quæ raptim ſibi quiſque vindicabat.
Fratrum tantus amor domum referre
Sanctorum cinerum dicata dona,
Aut geſtare ſinu fidele pignus.
Sed ne relliquias reſuſcitandas,
Et mox cum domino ſimul futuras,
Diſcretis loca diuidant ſepulchris:
Cernuntur niueis ſtolis amicti,
Mandant reſtitui, cauoq́ue claudi
Mixtim marmore, puluerem ſacrandum.
O triplex honor, ô triforme culmen.
Quo noſtræ caput excitatur vrbis,
Cunctis vrbibus eminens Hiberis.
Exultare tribus libet patronis,
Quorum præſidio fouentur omnes
Terrarum populi Pyrenearum.
Circumſtet chorus ex vtroque ſexu,
Heros, virgo, puer, ſenex, anicla,
Veſtrum pſallite rite Fructuoſum,
Laudans Augurium reſultet hymnus,
Miſtis Eulogium modis coæquans,
Reddamus paribus pares Camœnas.
Hinc aurata ſonent in arce tecta,
Blandum littoris extet inde murmur,
Et carmen freta feriata pangant.
Olim tempus erit ruente mundo,
Quum

Quum te Tarraco Fructuoſus acri
Soluet ſupplicio tegens ab igni.
Fors dignabitur & meis medelam
Tormentis dare, proſperante Chriſto,
Dulces hendecaſyllabos reuoluens.

F*Oelix Tarraco Fruct.) Hi tres martyres ex Tarracone fuerant Tarraconenſis prouinciæ ciuitate Metropoli, ſed Fructuoſus Epiſcopus, reliqui duo Leuitæ. Carmen eſt quale illud, Paſtis uiſcerib. Veſtris ignib. i. quia ex incendio migrarunt ad dominum. Arcem Iberam, id eſt, Tarraconem urbem Hiſpanam. Ardens, ex igni conflagrans. Eulogius, ex igni quoque. Ad tantum decus, ſcilicet, ad ignis martyriũ. Præſidis iuſſu, id eſt Aemiliani, qui reddebat ius. Carnifex paſtus ſanguine, quia eius officium eſt excarnificare. Eundo, id eſt, inter eundum, hoc eſt, dum eunt. Calore, id eſt, amore. Specum reorum, id eſt, carcerem. Myſticum lauacrum, quia illic baptizabant uenientes. Et purgamen aquæ, quia baptiſma pertinet ad animarum purgationem. Stupent tenebræ, mirabilibus quæ ibi fiebant. Ter geminos fratres, ego neſcio an fuerunt ter gemini, id eſt, eodem partu nati, ſed forte appellat illos ter geminos, id eſt, in Chriſto fratres per baptiſma regenerationis. Cataſtæ, id eſt, ipſa tormenta, cum ipſi potius illa timere deberent. Imminebat, id eſt, erat tormentorum autor. Nouum commenti genus, id eſt, nouam ſectam & commenticiam. Lucos, id eſt, arbores alicui deo conſecratas: qui mos gentibus frequens erat: ut etiam in ſacris literis ſæpe legimus. Anile dogma, id eſt, uetularum religionem. Gallieni, imperatoris Romanorum Anno CC. LXIIII. poſt Chriſti natalem. Princeps, id eſt, Gallienus Imperator. Hæc fanti, Aemiliano loquenti. Principem dicrum, potius legendum eſſet, deorum, ſed nihil muto. Proſatum, id eſt, progenitum. Gregis paſtor, quia Epiſcopus erat, ut diximus. Iam fuiſti, id eſt, non es nunc, ſed fuiſti olim. Libandum poculum, quod ſolet fieri ijs qui trahuntur ad mortis pœnam, quemadmodum*

dum & Saluatori noſtro eſt oblatum. Nona hora, qua ieiunantes ſoliti erant cibum ſumere, hoc eſt, tertia poſt meridiem. Meum, ſacrum ſcilicet ieiuniũ, reſoluet, id eſt uiolabit. Sitim peregit .i. protraxit: quanquam dixiſſet ſitio. Rotunda cauea, amphitheatrum definit in quo gladiatores concurrebant, & ferarum uenationes repræſentabantur, & multi martyres excarnificati ſunt. Spectacula cruenta, ſcilicet gladiatorum. Voluptas fremit. ſ. ſpectatorum fauentium alterutri ex gladiatoribus. Niger miniſter .i. fumidus ex fuligine. Facibus ſupremis, quia conſtructa pyra ſiue lignorum ſtrue, tandem faces ſubdebantur. Qui dum diſſoluit, ex carcere. Fracto antro .i. corpore, quod eſt animi carcer in quo detinetur inuitus. Sodales, amici martyrum, unus ex ſodalibus illis. Pronus, pedibus aduolutis. Faceſſite .i. diſcedite. Obſequela .i. miniſterium. Grauet, id eſt, grauiorem & moleſtiorem faciat. Pedes reſoluam, id eſt, excalciabo. Vinclis, id eſt, calceis qui ſunt quaſi pedum uincula. Velut Moyſes. Exodi. 3. Sacram cremationem, id eſt, rubum qui incenſus non cremabatur. Aſtare deo, id eſt, accedere ad deum. Veſtigia pura, id eſt, calceis nudata, ſic Iuuenalis, Obſeruant ubi feſta mero pede ſabbata reges. Stabat calce mero, id eſt, nudo ut Iuuenalis dixit mero pede. Spiritus, id eſt, angelus quiſpiam. Et ferit loquelam, id eſt, aëre uerberato profert uerba. Tenui puncto .i. breui momento. Rapit uitam, id eſt, non aufert uitã ſed reddit reſtituitq́;. Fugiet, quia per hos ignes fugient ignes æternos gehennæ. Minantur, cum ediuerſo ignes ſoleant cremandis minari. Nexus decidunt, id eſt, uincula. Pœna .i. uinculum manuũ. In morem crucis .i. expenſas eorũ more qui ſunt affixi cruci. Trium ſcilicet puerorũ, qui iuſſu Nabuchodonoſor immiſſi ſunt in fornacem ignis ardentis. Illis pepercit, quia illæſi ex fornace ſunt egreſſi. Hi uero paſſi ſunt pro Chriſti nomine: atque ex igni conſecuti ſunt coronam. Ardor uaporus, id eſt, uapor ardens. Aduolaret, ut ſe uelocius aduretet. Miſſos ex corporibus, id eſt, ſolutos & expeditos.

Sibique reddi,id eſt,reſtitui ſibiipſis:quia dum anima eſt in corpore,non eſt ſui iuris.Ergo cum euadit ex corpore reſtituitur ſibiipſi. Satelles,id eſt,unus ex miniſtris præſidis. Filiolæ herili,id eſt,domini ſui. Notam ſceleris,id eſt, crimen & infamiam patris, hoc eſt ipſos martyres. Forum,id eſt,amphitheatrum ubi ſunt concremati.Virginitas,id eſt,filia præſidis uirgo.Per ſudum,id eſt,per ſerenum.Vergil.Per ſudum rutilare uident. Fauillæ,id eſt, cineres.Perfuſa mero,nam mortuorum cineres uino conſueuerunt ſpargi.Vergilius.6.Æneid.Relliquias uino & bibulas lauere fauillas.Diſcretis ſepulchris,id eſt,in diuerſis locis diſtributæ.Mixtim,quod in ſepulchrorũ monumentis ſæpe legimus mixtis cineribus. Noſtræ urbis, non quòd Tarraco ſit patria Prudentij, ſed noſtram uocat,quia Hiſpanus.Eminens cunctis,quippe à qua eſt cognominata Prouincia Tarraconenſis.Terrarum pyrenearum, id eſt, adiacentium montibus Pyreneis.Anicla per ſyncopen pro anicula, ſicut periclum & ſeclum pro periculum & ſeculum.Mixtis modis,id eſt,cantibus modulatis. Paribus, in martyrio. Pares camœnas, id eſt,hymnos ut ſit metonymia,cum ponimus deum præſidem pro re cuius eſt præſes.In arce,id eſt,in urbe.Murmur littoris reſultans ex hymnorum concentu. Freta feriata,id eſt,maria feſtũ diem agentia. Nam feriæ ſunt dies feſti,Tegẽs ab igni,in die.ſ. iudicij protegens te. Reuoluens .i.repetens & memorans . Endecaſyll.quia hi uerſus phaleutici ſunt undecim ſyllabarum.

HYMNVS QVIRINI MARTYRIS & Epiſcopi eccleſiæ Siſcianæ.

Carmen eſt Glyconium,conſtans Spondeo,Choriambo, & Pyrrhichio,ſeu Iambo. – – –v v– v v

INſignem meritis virum
Quirinum placitum Deo
Vrbis mœnia Siſciæ
Conceſſum ſibi martyrem
Complexu patrio fouent.

Hic

Hic ſub Galerio duce,
Qui tunc Illyricos ſinus
Vrgebat ditionibus,
Fertur catholicam fidem
Inluſtraſſe per exitum.
Non illum gladii rigor,
Non incendia, non feræ
Crudeli interitu necant,
Sed lymphis fluuialibus
Gurges dum rapit, abluit.
Nil refert, vitreo æquore,
An de flumine ſanguinis
Tingat paſſio martyrem,
Æquè gloria prouenit
Fluctu quolibet vuida.
Summo pontis ab ardui
Sanctæ plebis Epiſcopus
In præceps fluuio datur,
Suſpenſum laqueo gerens
Ingentis lapidem molæ.
Deiectum placidiſſimo
Amnis vertice ſuſcipit,
Nec mergi patitur ſibi,
Miris vaſta natatibus
Saxi pondera ſuſtinens.
Spectant eminus è ſolo
Doctorem pauidi greges,
Nam Chriſti populus frequēs
Riparum ſinuamina
Stipato agmine ſepſerat.
Sed Quirinus vt eminens
Os circuntulit, heu ſuos
Exemplo trepidos videt,
Nil ipſe proprii memor
Inter ſtagna pericli.
Confirmat pia pectora,

Verbis mirificis rogans,
Ne quem talia terreant,
Neu conſtans titubet fides,
Aut pœnam putet emori.
  Dicentem fluitantibus
Amnis terga vehunt vadis,
Nec ſubſtrata profunditas
Saxoq́, & laqueo, & viro
Audet ſponte dehiſcere.
  Senſit martyr Epiſcopus
Iam partam ſibi præripi
Palmam mortis, & exitus,
Aſcenſumq́ negarier
Æterni ad ſolium patris,
  Ieſu cunctipotens, ait,
Haud quaquam tibi gloria
Hæc eſt inſolita, aut noua,
Calcare fremitum maris,
Prona & flumina ſiſtere.
  Scimus diſcipulum Petrum
Quum veſtigia tingeret
Mortali trepidus pede,
Dextræ ſubſidio tuæ
Subieciſſe ſalum ſolo.
  Iordanem quoq; nouimus
Tortis verticibus vagum,
Dum fertur rapido impetu,
Ad fontem refluis retro
Confugiſſe meatibus:
  Hæc miracula ſunt tuæ
Virtutis domine, vt modo
Suſpendat leue prænatans
Summo gurgite fluminis,
Cùm collo ſcopulum traham.
  Iam plenus titulus tui eſt,
Et vis prodita nominis,

Qua

Qua gentilis hebet ſtupor,
Abſoluas precor optime
Huius nunc animæ moras.
 Quid poſſis, probat amnicus
Qui vectat ſilicem liquor.
Hoc iam quod ſupereſt cedo,
Quo nil eſt pretioſius
Pro te Chriſte Deus mori.
 Orantem ſimul halitus,
Et vox deſerit, & calor,
Scandit ſpiritus ardua.
Fit pondus graue ſaxeum
Corpus ſuſcipiunt aquæ.

INſignem meriti) Carmen eſt glyconicũ conſtans ſpondeo, choriambo, & pyrrhichio. Fuit autem hic martyr ex Siſcia urbe Pannoniæ ſuperioris, ut ſcribit Ptolemæ9, & Strabo lib. 7. Inſignem. ordo eſt, mœnia urbis Siſciæ fouent complexu patrio Quirinum inſignem meriti uirũ. martyrem ſibi conceſſum. i. ipſi urbi. Illyricos ſinus. i. qui præerat Illyriæ, quæ eſt contermina Pannoniæ, & eſt ſumptum ex Verg. i. Aeneid. Illyricos penetrare ſinus. Per exitum. i. per mortem. Abluit, quia in aqua extinctus aſſecutus eſt quod alij martyres ſanguinis effuſione: ideo ſubdit, nil refert uitreo æquore. Fluctu quolibet uuida, uel fluminis uel ſanguinis. Summo pontis, incipit narrare quo pacto geſtum eſt hoc. Summo pontis. i. à ſummitate pontis ardui. In præceps. i. in præcipitiũ. Nec patitur mergi ſibi. i. ut in ſe mergatur è ſolo. i. ex ripa fluminis. Sinuamina riparum. i. ripas ſinuoſas & obliquas. Suo exemplo trepidos. i. timentes ne ipſi quoq; eodem modo traherentur ad mortem. Terga amnis. i. ſuperficies fluminis. Fluitantibus uadis. i. currente flumine. Nec ſubſtracta profunditas. i. flumen profundum ſubiectum. Dehiſcere. i. aperiri & cedere. Gloria inſolita, quia non eſt nouum quòd ſuper æquora ambulaueris, quodque Iordanem conuerteris retrorſum. ſubieciſſe ſalum ſolo, id eſt, feciſſe mare ſtabile

in

in quo poſſet ingredi quaſi in ſolo. Iordanem quoque no uimus,de quo lege uolumen Ioſue.Vt modo ſuſpendar,id eſt, ſuſpenſus trahar. Trabam ſcopulum, id eſt, lapidem collo appenſum.Plenus titulus,id eſt,gloria. Vis nominis prodita,id eſt, manifeſtata. Quam gentilis ſtupor babet, id eſt, ſtupet & miratur.

LOCVS VBI MARTYRES PASSI ſunt,quod nunc Baptiſterium appellatur. Carmen eſt Elegiacum.

ELectus Chriſto locꝰ eſt, vbi corda probata
Prouehat ad cœlũ,ſanguine purget aquæ.
Martyrium pulchra morte tulere viri.
Hic etiam liquido fluit indulgentia fonte,
Ac veteres maculas diluit amne nouo.
Qui cupit æternum cœli conſcendere regnum,
Huc veniat ſitiens,ecce parata via eſt.
Ante Coronati ſcandebant ardua teſtes
Atria, nunc lotæ celſa petunt animæ.
Spiritus æterno ſolitus deſcendere lapſu,
Vt dederat palmam,ſic tribuit veniam.
Haurit terra ſacros,aut fonte, aut ſanguine rores,
Exundatq́ ſuo iugiter vnda Deo.
Ipſe loci eſt dominus, laterũ cui vulnere vtroq;
Hinc cruor effuſus fluxit,& inde latex.
Ibitis hinc,vt quiſque poteſt per vulnera Chriſti,
Deuectus gladiis alter,& alter aquis.

PASSIO CASSIANI MARtyris in foro Corneliano.

Carmen heroicum, cui adnexum eſt ſenarium Iambicum.

SYlla forum ſtatuit Cornelius,hoc Itali vrbem
Vocant ab ipſo conditoris nomine.
Hic mihi quũ peterẽ te rerũ maxima Roma,
Spes eſt oborta proſperum Chriſtum fore.
Stratus humi tumulo aduoluebar,quẽ ſacer ornat
Martyr,dicato Caſſianus corpore.

Dū lachrymans mecū reputo meā vulnera, & oēs
Vitæ labores, ac dolorum acumina,
Erexi ad cœlum faciem: ſtetit obuia contra
Fucis colorum picta imago martyris,
Plagas mille gerens, totos lacerata per artus,
Ruptam minutis præferens punctis cutem:
Innumeri circum pueri, miſerabile viſu,
Confoſſa paruis membra figebant ſtylis,
Vnde pugillares ſoliti percurrere ceras.
Scholare murmur adnotantes ſcripſerant.
Æ dituus conſultus ait, quod proſpicis hoſpes
Non eſt inanis, aut anilis fabula,
Hiſtoriam pictura refert, quæ tradita libris,
Veram vetuſti temporis monſtrat fidem.
Præfuerat ſtudiis puerilibus, & grege multo
Septus, magiſter literarum ſederat:
Verba notis breuibus comprēdere cūcta peritus,
Raptimq́ punctis dicta præpetibus ſequi.
Aſpera nonnunquam præcepta, & triſtia viſa,
Impube vulgus mouerant, ira & metu.
Doctor amarus enim diſcenti ſemper ephebo,
Nec dulcis vlli diſciplina infantiæ eſt.
Ecce fidem quatiens tempeſtas ſæua, premebat
Plebem dicatam Chriſtianæ gloriæ.
Extrahitur cœtu è medio moderator alumni
Gregis, quod aris ſupplicare ſpreuerat.
Pœnarum artifici quærenti, quod genus artis
Vir noſſet, alto tam rebellis ſpiritu,
Reſpondent, agmē tenerum, ac puerile gubernat,
Fictis notare verba ſignis imbuens.
Ducite conclamat, captiuum ducite, & vltro
Donetur ipſis verberator paruulis,
Vt liber illudant, lacerent impune, manusq́
Tingant magiſtri feriatas ſanguine.
Ludum diſcipulis volupe eſt vt præbeat ipſe
Doctor ſeuerus, quos minis coërcuit.

Vincitur poſt terga manus, ſpoliatus amictu,
Adeſt acutis agmen armatum ſtylis.
Quantum quiſque odii tacita conceperat ira,
Effudit ardens felle tandem libero.
Coniiciunt alii *lapides, inq; ora tabellas *fra-
Frangunt, reliſa fronte lignum diſſilit. giles
Buxa crepant cerata, genis impacta cruentis,
Rubetq; ab ictu curua tumens pagina.
Inde alii ſtimulos, & acumina ferrea vibrant,
Qua parte aratis cera ſulcis ſcribitur.
Et qua ſecti apices abolentur, & æquoris hirti
Rurſus niteſcens innouatur area.
Hinc foditur Chriſti confeſſor, & inde ſecatur,
Pars viſcus intrat molle, pars ſcindit cutem.
Omnia membra manus pariter fixere cruentæ,
Totidemq; guttæ vulnerum ſtillant ſimul.
Maior tortor erat, qui ſumma pupugerat infans,
Quàm qui profunda perforarat viſcera.
Ille leuis, quoniam percuſſor morte negata
Sæuire *ſolis ſcit dolorum ſpiculis. *ſoleſcit
Hic quanto interius vitalia condita pulſat,
Plus dat medelæ dum necem prope applicat.
Eſte precor fortes, & vincite viribus annos,
Quod deſit æuo, ſuppleat crudelitas.
Sed male conatus tener, infirmuſq; laborat,
Tormenta creſcunt dum fatiſcit carnifex.
Quid gemis, exclamat quidam, tute ipſe magiſter
Iſtud dediſti ferrum, & armaſti manus:
Reddimus ecce tibi iam millia multa notarum,
Quæ ſtando, flendo, te docente excepimus.
Non potes iraſci quod ſcribimus, ipſe iubebas
Nunquam quietum dextera vt ferret ſtylum:
Non petimus toties te præceptore negatas
Auare doctor, iam ſcholarum ferias.
Pangere puncta libet, ſulciſq; intexere ſulcos,
Flexas catenis impedire virgulas.

Emendes licet inſpectos longo ordine verſus,
Mendoſa fortè ſi quid errauit manus.
Exerce imperium,ius eſt tibi plectere culpam,
Si quis tuorum te notauit ſegnius.
Talia ludebant pueri per membra magiſtri,
Nec longa feſſum pœna ſoluebat virum.
Tandem luctantis miſeratus ab æthere Chriſtus,
Iubet reſolui pectoris ligamina,
Difficilesq́ moras animæ,ac retinacula vitæ
Relaxat *artus,& latebras expedit. *arctas
Sanguis ab interno venarum fonte patentes,
Vias ſequutus,deſerit præcordia.
Totq́ foraminibus penetrati corporis exit,
Fibrarum anhelans ille vitalis calor.
Hæc ſunt quæ liquidus expreſſa coloribus hoſpes
Miraris,iſta eſt Caſſiani gloria.
Suggere ſi quod habes iuſtum,vel amabile votum,
Spes ſi qua tibi eſt, ſi quid intus æſtuas.
Audit crede preces martyr proſperrimus omnes,
Ratasq́ reddit, quas videt probabiles.
Pareo,complector tumulũ,lachrymas quoq́ fun(do,
Altar tepeſcit ore, ſaxum pectore.
Tunc arcana mei percenſeo cuncta laboris,
Tunc quod petebam,quod timebam murmuro,
Et poſt terga domum dubia ſub ſorte relictam,
Et ſpem futuri forte nutantem boni.
Audior,vrbem adeo,dextris ſucceſſibus vtor;
Domum reuertor,Caſſianum prædico.

ROMANI MARTYRIS SVPPLICIVM.

Io.Sichardus.Supplicium Romani martyris,quod Aldus Romanus ſeorſim tragœdiæ nomine impreſſerat, ex induſtria inſeruimus Coronatis, ne quis hoc putet negligentia factum. Nam quum exemplaria,quæ uidi,omnia ita haberent,modò quæ eſſent paulò uetuſtiora,tum etiã res ipſa cum argumẽto Coronatorũ bene conuenit. Quid au-

autem Aldo in mentem uenerit, diligenti alioqui homini, ſed in nouandis perfacili, ipſe uiderit: mouit, opinor, id quod alicubi tragœdiam ipſe appellat, ſed hoc q̃ conueniat ad inſcriptionem, non ſatis uideo.

Carminis ratio eſt, quæ fuit præfa. pſych. Senex fidelis.

ROmane Chriſti fortis adſertor Dei,
Elinguis oris organum fautor moue,
Largire comptum carmen infantiſſimo,
Fac vt tuarum mira laudum concinam:
Nam ſcis & ipſe poſſe mutos eloqui.
Plectrum palati, & faucium ſæuus tibi
Tortor reuulſit, nec tamen ſilentium
Indixit ori, quo fatebaris Deum:
Vox veritatis teſtis, extingui nequit,
Nec ſi receſſis palpitet meatibus.
Sic noſter hærens ſermo linguæ debili
Balbutit, & modis laborat abſonis:
Sed ſi ſuperno rore reſpergas iecur,
Et ſpiritali lacte pectus inriges,
Vox impeditos rauca laxabit ſonos.
Euangeliſta ſcripſit ipſum talia
Præcepta Meſſian dediſſe Apoſtolis,
Nolite verba, quum Sacramentum meum
Erit canendum, prouidenter quærere:
Ego imparatis, quæ loquantur, ſuggeram.
Sum mutus ipſe, ſed potens facundiæ
Mea lingua Chriſtus luculenter diſſeret,
Ipſe explicabit quos ſupremo ſpiritu
Dæmon tumultus dum domatur, mouerit,
Furore peſtis peior in nouiſſimo,
Sic vulneratus anguis ictu ſpiculi
Ferrum remordet, & dolore ſæuior,
Quaſſando preſſis immoratur dentibus,
Haſtile fixum ſed manet profundius,
Nec caſſa ſentit morſuum pericula.

Galerius *vrbis forte Romanæ ſtatum *orbis
Ductor regebat, vt refert antiquitas,
Immitis, atrox, aſper, implacabilis,
Edicta latè mundum in omnem miſerat,
Christum negaret quiſque mallet viuere.
Hæc ille ſerpens ore dictat *regio, *legio
Qui mortuorum de ſepulchris exiens
Clamat: Quid ante tempus aduentu citò
Mea regna ſoluis? parce fili altiſſimi,
Vel poſſidere corda porcorum iube.
Præfectus iſtis imminens negociis
Aſclepiades, ire mandat milites
Eccleſiarenus quæ de ſacrariis
Raptare plebem, mancipandam vinculis,
Ni diſciplinam Nazarenam reſpuat.
Mox ipſe templum cogitans inrumpere,
Et diſſipare ſancta ſanctorum ſtudens,
Armis profanus præparabat impiis
Altaris aram funditus peſſundare,
Foresq; & ipſas in ruinam ſoluere.
Præcurrit index his repente cognitis
Romanus, ſacræ heros excellentiæ,
Venire in armis perduelles nunciat,
Animos pauentum præſtruens hortatibus,
Stent vt parati, neve cedant turbini.
Conſpirat vno fœderatus ſpiritu
Grex Chriſtianus, agmen imperterritum,
Matrum, virorum, paruulorum, virginum,
Fixa & ſtatuta eſt omnibus ſententia
Fidem tueri, vel libenter emori.
Refert repulſus miles ad ſubſellia,
Plebis rebellis eſſe Romanum ducem,
Flagrare cunctos peruicaci audacia,
Iugulos retectos obſtinatè opponere,
Quò glorioſa morte fortes oppetant.
Præceps iubetur inde Romanus rapi,

Soluſq́ꝫ, vt incitator, & fax omnium,
Pro contumaci plebe cauſam dicere:
It non reſiſtens, ſeq́ꝫ vinciri petit,
Flexas & vltro torquet in tergum manus.
Amor coronæ *penè præuenit trucem *pone
Lictoris artem, ſponte nudas offerens
Coſtas, biſulcis execandas vngulis.
Irrumpit altum limen, & præconibus
Stupore mutis, ipſe tortorem trahit.
Aſtanti ob ora ſic tyrannus incipit:
Infame monſtrum, vilis, inteſtabilis,
Tu ventilator vrbis, & vulgi leuis
Procella, mentes inquietas mobiles,
Ne ſe imperita turba dedat legibus.
Populare quiddam ſub colore gloriæ
Illitterata credidit frequentia,
Vt ſe per æuum conſecrandos autument,
Si bella diuis ceu gigantes inferant,
Victiq́ꝫ flammis obruantur montium.
Hoc tu paraſti perdite ſpectaculum
Cladis cruentæ de necandis ciuibus,
Quos vt profanos impiati, & ſæculi
Reos, neceſſe eſt te magiſtro interfici,
Tu cauſa mortis, tu malorum ſignifer.
Ni fallor, æquum eſt, vt quod autor improbus
Tolerare multos compuliſti, vt carnifex
In te recurrat, proq́ꝫ tantis cædibus
Quæ mox futuræ, primus exitium luas,
Feras & ipſe quod ferendum ſuaſeras.
His ille contrà reddit ore libero:
Amplector ô præfecte, nec me ſubtraho,
Vt pro fideli plebe ſolus immoler,
Dignus ſubire cuncta, ſi me conſulas,
Quæcunque veſtra iuſſerit crudelitas,
Intrare ſeruis idolorum, ac dæmonum,
Sanctam ſalutis non licet noſtræ domum,

Ne polluatur purus orandi locus:
Confido ſancto ſpiritu nunquam tibi
Dandum, vt beatum limen attingas pede.
Niſi forte noſter factus, in noſtrum gregem
Mereare ſumi, quod pater faxit Deus.
Incenſus his Aſclepiades, iuſſerat
Euiſcerandum corpus eculeo eminus
Pendere, & vncis, *vinculisq́ creſcere. *vngulis
Apparitores ſed furenti ſuggerunt
Illum vetuſta nobilem proſapia,
Meritisq́ multis eſſe primum ciuium.
Iubet amoueri noxialem ſtipitem,
Plebeia clarum pœna ne damnet virum.
Tundatur, inquit, tergum crebris ictibus,
Plumboq́ ceruix verberata extuberet:
Perſona quæque competenter plectitur,
Magniq́ refert, vilis, an ſit nobilis
Gradu reorum, forma tormentis datur.
Pulſatus ergo martyr illa grandine,
Poſtquam inter ictus dixit hymnum plumbeos,
Erectus infit, abſit vt me nobilem
Sanguis parentum præſtet, aut lex curiæ:
Generoſa Chriſti ſecta nobilitat viros.
Si prima noſtris quæ ſit incunabulis
Origo, textu ſtemmatis recenſeas:
Dei parentis eſſe ab ore cœpimus,
Cui quiſque ſeruit, ille verè eſt nobilis:
Patri rebellis inuenitur degener.
Honos deinde ſtemmati accedit nouus,
Et ſplendor ingens, vt magiſtratus venit,
Si confitendi nominis teſtem probum
Signent inuſta ferri, & ignis vulnera,
Et vim dolorum mors ſequatur inclyta.
Caue benignus eſſe *peruerſe velis, *peruer
Nec mi remiſſus leniter peperceris. ſibilis,
Incumbe membris tortor, vt ſim nobilis,

His ampliatus ſi fruar ſucceſſibus,
Genus patris,matriſq; floccifecero:
Hæc ipſa veſtra dignitatum culmina
Quid eſſe cenſes? nonne curſim tranſeunt
Faſces,ſecures,ſellæ,prætextæ,togæ,
Lictor,tribunal,& trecenta inſignia,
Quibus tumetis,moxq; detumeſcitis?
Quum conſulatum initis,vt vernæ ſolent,
(Pudet fateri) farre pullos paſcitis,
Aquila ex eburna ſumit arrogantiam
Geſtator eius,ac ſuperbit belluæ
Inflatus oſſe,cui figura eſt alitis.
Iam ſi ſub aris ad ſigillorum pedes
Iaceatis infra ſectilem quercum ſiti,
Quid eſſe vobis æſtimem proiectius?
Nudare plantas,ante carpentum ſcio
Proceres rogatos,matris Ideæ ſacris.
Lapis nigellus euehendus eſſedo,
Muliebris oris clauſus argento ſedet,
Quem dum ad lauacrum præeundo ducitis,
Pedes remotis atterentes calceis
Almonis vſque peruenitis riuulum.
Quid illa turpis pompa? nempe ignobiles
Vos eſſe monſtrat,quum luperci curritis
Quem ſeruulorum non rear viliſſimum,
Nudus plateas ſi per omnes curſitans,
Pulſet puellas verbere * actas ludicro? * ictas

Io. Sichard. Euandrum ex Arcadia inſtituiſſe ludicrum Titus Liuius ſcribit,ut nudi iuuenes Lycæum Pana uenerantes, per luxum atque laſciuiam currerent,atq; obuias puellas ſcuticis per iocum pulſarent, quibus ſtultè creditum eſt uulgo fœcunditatem procurari. Meminit totius ludicri Ouidius in libris Faſtorum.

Miſeret tuorum me ſacrorum,& principum,
Morumq; Roma ſæculi ſummum caput.
Age explicemus,ſi placet,myſteria

Præſe

Præfecte veſtra,iam neceſſe eſt audias,
Nolis velis,nequid colatis ſordium.
Nec terret iſta,qua tumes veſania,
Quòd vultuoſus,quòd ſupinus,quòd rigens,
Tormenta lethi comminaris aſperi:
Si me mouere rebus vllis niteris,
Ratione mecum,non furore dimica.
Iubes relictis patris,& Chriſti ſacris,
Vt tecum adorem fœminas, ac mille mares,

Io. Sichar. Longum eſt recenſere ſtupra eorum, qui olim ſint pro dijs culti. Lactantius Firmianus multas enumerat myriades,quibus factum fuit, ut deorum numerus antiquitus pene creuerit in immenſum, fueritque maior cœlitum,quàm hominum, id quod Plinius ridens teſtatur lib.ſecundo: Veteres enim quum urbium ſuarum conditores, aut generis autores maximos uellent exteris uideri, eos in numerum deorum mox referebant: atque ita demum accidit, ut quum uel ſtuprorum, uel male conſultorum colorem quærerent,ne uel putidas facerent origines ſuas,aut ſtultitiæ arguerentur, ſi quando res ſecus quàm putabant accidiſſet, ad deos referrent. Ita Romulus ex Marte nobis prodijt,& Alexāder magnus ex Ioue Hammone, dum non inuenit, quo matris adulterium cœlet, ſe genitum mentitus eſt.

Deos,deasq́; deq; ſexu duplici
Natos,nepotes,abnepotes æditos,
Ac tot ſtuprorum ſordidam proſapiam.
Nubunt puellæ,ſæpe luduntur dolis,
Amaſionum comprimuntur fraudibus:
Incœſta feruent,furta mœchorum calent,
Fallit maritus,odit vxor pellicem,
Deos catenæ colligant adulteros.
Oſtende quæſo, quas ad aras præcipis
Verucce cæſo fumet vt ceſpes meus:
Delphós ne pergam? ſed vetat palæſtrici
Corrupta ephebi fama,quem veſter Deus

Effœminauit Gymnadis licentia.
  Mox fleuit impuratus occiſum graui
Diſco,& dicauit florulentum ſuccubam.
Conductus idem pauit alienum pecus,
Furem deinde perditi paſſus gregis
Segnis bubulcus,tela & ipſa perdidit.
  An ad Cybellis ibo lucum pineum?
Puer ſed obſtat Gallus ob libidinem,
Per triſte vulnus,per'q; ſectum dedecus
Ab impudicæ tutus amplexu deæ:
Per multa matri ſacra plorandus ſpado.
  Sed credo magni limen amplectar Iouis,
Qui ſi citetur legibus veſtri reus,
Laqueis minacis implicatus Iuliæ,

Io.Sichar. Merito Iouem,ſi in ius uocetur,pœnam da-turum ſcribit legi Iuliæ, quæ in adulteros ſcripta fuerat. Vix enim alterius non modo Dei,ſed ne quidem proſliga tiſſimi nebulonis tot reperias libidinis exempla,dum nũc in Dianam, aliquando in taurum, arietem,aquilam,cyc-num,ſatyrum,Amphytrionem,paſtorem,ſerpentem,ho-minem,atq; demum ubi his artibus nõ procedit,in ignem, & aurum ſe transformat.

Luat ſeueram victus & Scantiniam,
Te cognitore dignus ire in carcerem.
  Quid aureorum conditorem temporum?

Io.Sich.Saturnum intelligit,qui dum Iouem filium fugit, Latio nomẽ indidit, eò quòd iſthic tutus à filij inſidijs la tuiſſet.Regnante autem Saturno,tam bene fuit actum de mortalibus,ut nullus tum ſit inuentus,qui furti argui poſ-ſet. Vnde & factum eſt; quemadmodum Macrobius te-ſtatur, ut Romani ærarium in templo Saturni eſſe uolue-rint,tanquam à furibus,ſi ob nullam aliam cauſam, certe Saturni numine tutum.

Cenſes colendum? quem fugacem non negas
Latuiſſe furtim,dum reformidat malum:
Quem ſi beatè viuere audit Iuppiter,

Ple

Plectat neceſſe eſt occulendi conſcios.
Quid inter aras diſſidentum numinum
Putas agendum? Martis indignabitur
Offenſa virtus, ſi colatur Lemnius.
Iunonis iram ſentiet, quiſque vt deum
Signo aut ſacello conſecrarit Herculem.
Dicis licenter hæc Poëtas fingere,
Sed ſunt & ipſi talibus myſteriis
Tecum dicati, quodq́; deſcribunt, colunt.
Tu cur piaclum tam libenter lectitas?
Cur in theatris te vidente id plauditur?
Cycnus ſtuprator peccat inter pulpita.
Saltat *tonantem tauricornẽ Lydius, *comantẽ
Spectator horum pontifex ſummus ſedes,
Ridesq́;, & ipſe nec negando diluis,
Quum fama tanti polluatur numinis.
Cur tu Sacrate per cachinnos ſolueris,
Quum ſe maritum fingit Alcmenæ Deus?
Meretrix Adonin vulneratum ſcænica
Libidinoſo plangit affectu palàm.
Nec te lupanar Cypridis ſanctæ mouet?
Quia quod ſub ipſis veritas ſignis patet,
Formata in ære criminum veſtigiis.
Quid vult ſigillum ſemper adfixum Ioui
Auis miniſtræ? nempe velox armiger
Leno exoletum qui tyranno pertulit.
Facem recincta veſte prætendit Ceres,
Cur ſi deorum nemo rapuit virginem,
Quam nocte quærens, mater errat peruigil,
Fuſos rotantem cernimus Tyrinthium?
Cur ſine ære non fuit ludibrio?
Quid ruſticorum monſtra deteſtor deûm?
Faunos, Priapos, fiſtularum præſides,
Nýmphas natantes, incolasq́; aquatiles
Sitas ſub alto more ranarum lacu,
Diuinitatis ius in algis vilibus?

Ad hæc colenda me vocas cenſor bone?
Potés ne quicquam tale, ſi ſanum ſapis,
Sanctum putare? nónne pulmonem mouet
Deriſus iſtas intuens ineptias,
Quas vinolentæ ſomniis fingunt anus?
Aut ſi quid vſquam eſt vanitatis myſticæ,
Nobis colendum eſt, ipſe primus incipe,
*Pronuſq́ adora quicquid in terris ſacri eſt, *promiſcue
Deos Latinos, & deos Ægyptios,
Quis Roma libat, quîs Canopus ſupplicat.
Venerem precaris? comprecare & Simiam,
Placet ſacratus aſpis Æſculapii?
Crocodilus, Ibis, & Canes cur diſplicent?
Adpone toris relligioſas arulas
Venerare acerbum Cepe, mordax Allium.
Fuliginoſi thure placantur Lares,
Et reſpuuntur conſecrata holuſcula:
Aut vnde maior eſſe maieſtas focis,
Quàm nata in hortis ſarculatis creditur,
Si numen ollis, numen & porris ineſt?
Sed pulchra res eſt forma in ære ſculptilis,
Quid imprecabor officinis Græciæ,
Quæ condiderunt gentibus ſtultos deos?
Forceps Myronis, Polycleti malleus
Natura veſtrûm eſt, atque origo cœlitum.
Ars ſeminandis efficax erroribus,
Barbam rigentem dum Iouis circumplicat,
Dum fluentem leniter flectens comam,
Limat capillos, & corymbos Liberi,
Et dum Mineruæ pectus hydris aſperat,
Iniecit atram territis formidinem,
Vt fulmen aëris ceu tonantis horreant,
Tremant venenum ſibilantis Gorgonæ,
Putent Ephebum poſt triumphos Indicos
Ferire Thyrſo poſſe, quum ſit ebrius.
Tum quod Dianam molle ſuccinctam vident,

Venantis arcum pertimeſcunt virginis,
Si forte vultum triſtioris Herculis
Liquore criſpo maſſa finxit fuſilis,
Clauam minari, ni colatur, creditur.
Iam quis pauentum corda terror occupat?
Iunonis iram ſi polite expreſſerit,
Velut retortis intuens obtutibus,
Auertat ora delitantis hoſtia,
Lapis ſeuera fronte mentitur minas.
Miror quòd ipſum non ſacratis Mentorem,
Nec templum, & aras ipſe Phidias habet
Fabri deorum, vel parentes numinum:
Qui ſi caminis inſtitiſſent ſegnius,
Quum condiderunt gentibus ſtultis deos,
Non eſſet vllus Iuppiter conflatilis.
Non erubeſcis ſtulte, pago dedite,
Te tanta ſemper perdidiſſe obſonia?
Quæ diis ineptus obtuliſti talibus,
Quos trulla, peluis, cantharus, ſartagines,
Fracta, & liquata contulerunt vaſcula?
Ignoſco fatuis hæc tamen vulgaribus,
Quos lana terret diſcolor in ſtipite,
Quos ſæpe falſus circulator decipit,
*rancidæ Quibus omne ſanctũ eſt, quod pauendũ *vanulæ
Edentularum cantilenæ ſuaſerint.
Vos eruditos miror, & doctos viros,
Perpenſa vitæ quos gubernat regula,
Neſcire vel diuina, vel mortalia
Quo iure conſtent, quanta maieſtas regat,
*qui Quicquid creatum eſt, *quæ creauit omnia
Deus perennis, res inæſtimabilis,
*viuendo Non cogitando, non *videndo clauditur.
Excedit omnem mentis humanæ modum,
Nec comprehendi viſibus noſtris valet,
Extraque & intus implet, ac ſuperfluit.
Intemporalis antequam primus dies

Eſſe

Eſſe & fuiſſe ſemper vnus obtinet,
Lux ipſe vera, veri & autor luminis:
Quum lumen eſſet, lumen effudit ſuum:
Ex luce fulgor natus hic eſt filius.
Vis vna pátris, vis & vna eſt filii,
Vnusq́ ab vno lumine ſplendor ſatus
Pleno refulſit claritatis lumine,
Natura ſimplex pollet vnius Dei,
Et quicquid vſquam eſt, vna virtus condidit.
Cœlum, ſolumq́, vim marini gurgitis,
Globos dierum, noctiumq́ præſides,
Ventos, procellas, fulgura, imbres, nubila,
Septentriones, heſperos, æſtus, niues,
Fontes, pruinas, & metalla, & flumina,
Prærupta, plana, montium conuallia,
Feras, volucres, reptiles, natatiles,
Iumenta, pecua, ſubiugales belluas,
Flores, frutera, germina, herbas, arbores,
Quæ ſunt odori, quæq́ vernant eſui:
Hæc non labore, & arte molitus Deus,
Sed iuſſione, quam poteſtas protulit,
Mandauit eſſe, facta ſunt quæ non erant:
Verbo creauit omniformem machinam,
Virtus paterna ſemper in verbo fuit.
Cognoſtis ipſum, nunc colendi agnoſcite
Ritum, modumq́, quale ſit templi genus
Quæ dedicari ſanxerit donaria,
Quæ vota poſcat, quos ſacerdotes velit,
Quod mandet illic nectar immolarier.
Ædem ſibi ipſe mente in hominis condidit

Io. Sichard. Hoc eſt nimirum, quod toties à Paulo no bis occinitur: Neſcitis, quia templum dei eſtis? Non eſt enim ubi magis coli uelit Chriſtus, quàm intra noſmet-ipſos: id conſequimur, ſi ſanctimoniæ ſtuducrimus, ſine qua nemo placebit deo.

Viuam, ſerenam, ſenſualem, flabilem,

Solui incapacem poſſe,nec deſtructilem,
Pulchram,venuſtam,præminentem culmine,
Diſcriminatis inlitam coloribus.
  Illic ſacerdos ſtat ſacrato in limine,
Foresq; primas virgo cuſtodit Fides
Innexa crines vinculis regalibus,
Poſcit litari victimas Chriſto & patri
Quas ſcit placere,candidatas,ſimplices.
  Frontis pudorem,cordis innocentiam,
Pacis quietem,caſtitatem corporis,
Dei timorem,regulam ſcientiæ,
Ieiuniorum parcitatem ſobriam,
Spem non iacentem,ſemper & largam manum.
  Ex his amœnus hoſtiis ſurgit vapor,
Vincēns odorem balſami,thuris,croci,
Auras madentes Perſicorum aromatum.
Sublatus inde, cœlum aduſque tollitur,
Et proſperatum dulce delectat deum.
  Hanc diſciplinam quiſquis infenſus vetat,
Vetat probatum viuere,& ſanctum ſequi
Vetat vigorem mentis alte intendere,
Noſtriq; acumen ignis ad terram vocat,
Nec excitari vim ſinit prudentiæ.
  O merſa limo cæcitas gentilium,
O carnulenta nationum pectora,
O ſpiſſus error,ô tenebroſum genus.
Terris amicum,deditum cadaueri.
Subiecta ſemper intuens,nunquam ſupra.
  Furórne ſummus,vltima & dementia eſt,
Deos putare,qui creantur nuptiis?
Rem ſpiritalem terrulente quærere,
Elementa mundi conſecrare altaribus,
Id quod creatum eſt, conditorem credere?
  Deaſciato ſupplicare ſtipiti
Verris cruore ſcripta ſaxa ſpargere,
Aras offellis obſecrare bubulis,

Homines fuiſſe quum ſcias, quos conſecras,
Vrnas reorum morticinas lambere?
Deſiſte iudex ſæculi, tantum nefas
Viris iubere fortibusq́, & liberis,
Nil eſt amore veritatis celſius,
Dei perennis numen aſſerentibus,
Nihil eſt pauori, & mors ipſa ſubiacet.
Dudum coquebat differente martyre
Aſclepiades intus iram ſubdolam,
Stomachatus alto felle dum longum ſilet,
Bilemq́ tectis concipit præcordiis,
Tandem latentis vim furoris euomit:
Prò Iuppiter quid eſt, quod ex hoc audio?
Stat inter aras, & deorum imagines,
Et quod fateri cogor, in medio foro
Tacente memet hic perorat perditus,
Quicquid ſacrorum eſt ore fœdans impio.
O fas priorum, motis ô priſci ſtatus,

Io.Sichard. Legendum eſt, moris ò priſci ſtatus.

Inuenta regum pro ſalute publica
Pompiliorum noſtra carpunt ſæcula.

Io.Sichard. Primus enim Numa Pompilius Romanos, bellis, ſanguineq́ue gaudentes, ad humanitatem reduxit, quam ex ſacrorum ritu conatus eſt primum ſuis conciliare, teſtis eſt T.Liuius.

Quis hos ſophiſtas error inuexit nouus,
Qui non colendos eſſe diuos diſputent?
Nunc dogma nobis Chriſtianum naſcitur,
Poſt euolutos mille demum conſules
Ab vrbe Roma, ne retexam Neſtoras,
Quicquid nouellum ſurgit, olim non fuit,
Vis ſummam rerum noſſe? Pyrrham conſule,
Vbi iſte veſter tunc erat ſummus Deus,
Diuûm fauore quum puer Mauortius
Fundaret arcem ſepticollem Romulus?
Quod Roma pollet auſpicato condita

Ioui Statori debet,& diis cæteris,
*atauis Hoc ſauctum ab æuo eſt,hoc ab*auis traditum,
Placanda nobis pro triumphis principis
Delubra,fauſtus vt ſecundet gloriam
Procinctus,vtq; ſubiugatis hoſtibus
Ductor quietum frenet orbem legibus.
Accingere ergo quiſquis es nequiſſime
Pro principali rite nobiſcum deos
Orare vita,vel quod hoſtem publicum
Pati neceſſe eſt,ſolue pœnam ſanguine.
Spreuiſſe templa,reſpuiſſe eſt principem
Tunc ille,nunquam pro ſalute,& maximis
Fortiſſimisq; principis cohortibus
Aliter precabor,quàm fidele vt militent,
Chriſtiq; lymphis vt renaſcantur patri,
Capiant & ipſum cœlitus paraclitum:
Vt idolorum reſpuant caliginem,
Cernant & illud lumen æternæ ſpei,
Non ſucculentis influens obtutibus,
Nec corporales per feneſtras emicans,
Puris ſed intus quod relucet mentibus.
Pupilla carnis craſſa craſſum perſpicit,
Et res caduca,quod reſoluendum eſt, videt;
Liquidis videndis aptus eſt animæ liquor.
Natura feruens ſola,feruentiſſimæ
Diuinitatis vim coruſcantem capit.
Hoc opto lumen Imperator nouerit
Tuus,meusq;,ſi velit fieri meus:
Nam ſi reſiſtit Chriſtiano nomini,
Meus ille talis Imperator non erit,
Scelus iubenti,crede,nunquam ſeruiam.
Statis miniſtri,clamitans iudex ait,
Statis ? manusq; continetis vindices?
Non rupta ſulcis diſſecatis viſcera?
Animam nec intus abditam rimamini?
Erumpit vnde vox profana in principem?

Scindunt vtrunque milites teterrimi
Mucrone hiulco penſilis latus viri,
Sulcant per artus longa tractim vulnera,
Obliqua rectis, recta tranſuerſis ſecant,
Et iam retectis pectus albet oſſibus.
Nitendo anhelant, diffluunt ſudoribus.
Quum ſit quietus heros in quem ſæuiunt,
Hæc inter, addit ſponte Romanus loqui:
Si quæris ô præfecte verum noſcere,
Hoc omne quicquid lancinamur, non dolet.
Dolet, quòd error pectori inſidet tuo,
Populos quòd iſtos tecum trahis perditos.
Currunt frequentes vndiq; ad ſpectaculum
Gentile vulgus, heu gemenda corpora,
Crudumq; noſtræ fortis exemplum *tremunt. *trahunt
Audite cuncti, clamo longe, ac prædico,
Emitto vocem de cataſta celſior,
Chriſtus paternæ gloriæ ſplendor, Deus
Rerum creator, noſter idem particeps
Spondet ſalutem perpetem credentibus.
Animæ ſalutem, ſola quæ non occidit,
Sed iuge durans, diſpares caſus ſubit,
Aut luce fulget, aut tenebris mergitur,
Chriſtum ſequuta patris intrat gloriam,
Diſiuncta Chriſto mancipatur tartaro.
Curanda mercis qualitas, quæ nam mihi
Contingat olim perpetis ſubſtantiæ,
Nam membra paruipendo quo pacto cadant,
Caſura certe lege naturæ ſuæ,
Inſtat ruina, quod reſoluendum eſt *ruat *cadat
Nec diſtat ignis, & fidiculæ ſæuiant,
An corpus ægrum languor aſper torqueat,
Quum ſæpe morbos maior armet ſæuitia,
Non vngularum tanta vis latus fodit
Mucrone, quando dira pulſat pleureſis,
Nec ſic inuſta laminis ardet cutis,

Vt febris atro felle venas exedit,
Vel ſummam pellis ignis obductus coquit,
Papulasq; feruor æſtuoſus excitat,
Credas cremari ſtridulis cauteribus.
Miſerum putatis, quòd retortis pendeo
Extentus vlnis, quòd reuelluntur pedes,
Compago neruis quòd ſonat crepantibus,
Sic eiulantes oſſa clamant diuidi,
Nodoſa torquet quos podagra, & artheſis.
Horretis omnes haſce carnificum manus,
Num mitiores ſunt manus medentium?
* Laniena quando ſæuit Hipocratica? *lamina
Viuum ſecatur viſcus, & recens cruor
Scalpella tingit, dum putredo abraditur.
Putate ferrum triſte chirurgos meis
Inferre coſtis, quòd ſecat ſalubriter,
Non eſt amarum quo reformatur ſalus,
Videntur iſti carpere artus tabidos,
Sed dant medelam rebus intus viuidis.
Quis neſcit autem, quanta corruptela ſit
Contaminatæ carnis ac ſolubilis?
Sordet, tumeſcit, liquitur, fœtet, dolet,
Inflatur ira, ſoluitur libidine:
Plærunque felle tincta liuores trahit.
Aurum regeſtum nónne carni adquiritur?
Inluſa veſtis, gemma, bombix, purpura,
In carnis vſum mille quæruntur dolis,
Luxus vorandi carnis aruinam fouet,
Carnis voluptas omne per nefas ruit.
Medere quæſo carnifex tantis malis,
Concide, carpe fomitem peccaminum,
Fac vt reſecto debilis carnis ſitu,
Dolore ab omni mens ſuperſit libera,
Ne geſtet vltra quod tyrannus amputet.
Nec terrearis turba circunſtantium,
Hoc prædo ſolum quod peribit omnibus

Regi,clienti,pauperiq́;,& diuiti,
Sic vernularum,ſic Senatorum caro
Tabeſcit,imo cùm ſepulchro condita eſt.
Iactura vilis mordet,& damnum leue,
Si quo carendum eſt, perdere extimeſcimus,
Cur quod neceſſe eſt non voluntas occupat?
Natura cur non vertit in rem gloriæ?
Legale damnum deputemus præmiis.
Sed præmiorum forma quæ ſit fortibus
Videamus,illa nempe quæ nunquam perit,
Cœlo refuſus ſubuolabit ſpiritus,
Dei parentis perfruetur lumine
Regnante Chriſto ſtans in arce regia.
Quandoque cœlum ceu liber plicabitur,
Cadet rotati Solis in terram globus,
Sphæram ruina menſtrualem deſtruet,
Deus ſuperſtes ſolus,& iuſti ſimul
Cum ſempiternis permanebunt angelis.
Contemne præſens vtile ô prudens homo,
Quod terminandum,quod relinquendum eſt tibi,
Omitte corpus,rem ſepulchri & funeris:
Tende ad futuram gloriam,perge ad Deum.
Agnoſce qui ſis,vince mundum & ſæculum.
Vixdum elocutus martyr hanc peregerat
Orationem, quum furens interferit
Aſclepiades,Vertat ictum carnifex
In os loquentis,inq́; maxillas manum,
Sulcosq́; acutos,& fidiculas transferat.
Verboſitatis ipſe rumpatur locus,
Scaturientes perdat vt loquacitas
Sermonis auras,perforatis follibus,
Quibus ſonandi nulla lex ponit modum,
Ipſa & loquentis verba torqueri volo.
Implet iubentis dicta lictor improbus,
Charaxat ambas vngulis ſcribentibus
Genas,cruentis & ſecat faciem notis:

Hirſuta barbis ſoluitur carptim cutis,
Et mentum aduſque vultus omnis ſcinditur.
Martyr fluentem fatur inter ſanguinem:
Grates tibi ô præfecte magnas debeo,
Quòd multa pandens ora,iam Chriſtum loquor?
Arctabat ampli nominis præconium
Meatus vnus,impar ad laudes Dei.
Rimas patentes inuenit vox ædita,
Multisq́ fuſa rictibus reddit ſonos,
Hinc inde plures,& profatur vndique
Chriſti patrisq́ ſempiternam gloriam,
Tot ecce laudant ora,quot ſunt vulnera.
Tali repreſſus cognitor conſtantia,
Ceſſare pœnam præcipit; tunc ſic ait,
Per Solis ignes iuro, qui noſtros dies
Reciprocratis adminiſtrat circulis,
Cuius recurſu lux & annus ducitur.
Ignis parandus iam tibi triſtis rogi,
Qui ſine digno corpus iſtud deuoret,
Quod perſeuerans tam reſiſtit nequiter
Sacris vetuſtis, nec dolorum ſpiculis
Victum fatiſcit, fitq́ pœnis fortius.
Quis hunc rigorem pectori iniecit ſtupor?
Mens obſtinata eſt,corpus omne obcalluit,
Tantus nouelli dogmatis regnat furor,
Hic nempe veſter Chriſtus haud olim fuit,
Quem tu fateris ipſe ſuffixum Cruci.
Hæc illa Crux eſt omnium noſtrûm ſalus,
Romanus inquit,hominis hæc redemptio eſt;
Scio incapacem te Sacramenti impie,
Non poſſe cæcis ſenſibus myſterium
Haurire noſtrum:nil diurnum nox capit.
Tamen tenebris proferam claram facem,
Sanus videbit,lippus oclos obteget,
Remouete lumen dicet inſanabilis,
Iniurioſa eſt nil videnti claritas,

Au

Audi profane quod grauatus oderis.
  Regem perennem Rex perennis protulit,
In ſe manentem, nec minorem tempore,
Quia tempus illum non tenet, nam fons retro
Exordiorum eſt, & dierum & temporum,
Ex patre Chriſtus, hoc pater quod filius.
  Hic ſe videndum præſtitit mortalibus,
Mortale corpus ſumpſit immortalitas,
Vt dum caducum portat æternus Deus,
Tranſire noſtrum poſſet ad cœleſtia:
Homo eſt peremptus, & reſurrexit Deus.
  Congreſſa mors eſt membra geſtanti deo
Dum noſtra tentat, ceſſit immortalibus:
Stultum putatis hoc ſophiſtæ ſæculi:
Sed ſtulta mundi ſummus eligit pater,
Vt ſtultus eſſet ſæculi, prudens Dei.
  Antiquitatem Romuli, & Mauortiam
Lupam renarras primum, & omen vulturum,
Si res nouellas reſpuis, nil tam recens:
Vix mille faſtis implet hanc ætatulam
Curſus dierum, conditore ab augure.
  Sexcenta poſſum regna pridem condita
Proferre toto in orbe, ſi ſit ocium,
Multo antè clara, quàm capellam Gnoſiam
Suxiſſe fertur Iuppiter, Martis pater,
Sed illa non ſunt, hæc & olim non erunt.
  Crux iſta Chriſti, quam nouellam dicitis,
Naſcente mundo factus vt primum eſt homo,
Expreſſa ſignis, expedita eſt literis,
Aduentus eius mille per miracula
Prænunciatus ore Vatum conſono.
  Reges, prophetæ, iudicesq́ue, & principes,
Virtute, bellis, cultibus, ſacris, ſtylo,
Non deſtiterunt formam pingere crucis.
Crux prænotata, crux adumbrata eſt prius:
Crucem vetuſta combiberunt ſæcula.

Tandem retectis vocibus propheticis,
Ætate noſtra comprobata antiquitas,
Coràm refulſit ore conſpicabili,
Ne fluctuaret veritas dubia fide,
Si non pateret teſte viſu comminus.
Hinc nos & ipſum non perire credimus
Corpus,ſepulchro quod vorandum traditur,
Quia Chriſtus in ſe mortuum corpus cruci
Secum excitatum vexit ad ſolium patris:
Viamq; cunctis ad reſurgendum dedit.
Crux illa noſtra eſt,nos patibulum aſcendimus,
Nobis peremptus Chriſtus,& nobis Deus,
Chriſtus reuerſus,ipſe qui moriens homo eſt,
*ſimplex Natura *duplex,moritur & mortem domat,
Reditq; in illud quod perire neſciat.
Dixiſſe pauca ſit ſatis de myſticis
Noſtræ ſalutis,deq; proceſſu ſpei:
Iamiam ſilebo,margaritas ſpargere
Chriſti vetamur inter immundos ſues,
Lutulenta ſanctum ne terant animalia.
Sed quia profunda non licet luctarier
Ratione tecum,conſulamus proxima,
Interrogetur ipſa naturalium
Simplex ſine arte ſenſuum ſententia,
Fuci imperitus fac vt adſit arbiter.
Da ſeptuennem circiter puerum,aut minus,
Qui ſit fauoris liber,& non oderit
Quenquam,nec vllum mentis in vitium cadat,
Periclitemur quid recens infantia
Dicat ſequendum,quid nouus ſapiat vigor.
Hanc ille ſancti martyris vocem libens
Amplexus,vnum de caterua infantium
Paruum,nec olim lacte depulſum,capi,
Captumq; adeſſe præcipit: quiduis roga,
Inquit,ſequamur quod probarit puſio.
Romanus ardens experiri innoxiam

Lactantis oris indolem : Filiole ait,
Dic quid videtur eſſe verum,& congruens,
Vnum ne Chriſtum colere,& in Chriſto patrem,
An comprecari mille formarum deos?
Arriſit infans,nec moratus retulit:
Eſt quicquid illud,quod ferunt homines Deum,
Vnum eſſe oportet,quod vni eſt vnicum,
Quum Chriſtus hoc ſit, Chriſtus eſt verus Deus.
Genera deorum multa nec pueri putant.
Stupuit tyrannus,ſub pudore fluctuans,
Nec vim decebat innocenti ætatulæ
Inferre legis,nec loquenti talia
Furor ſinebat efferatus parcere:
Quis autor,inquit,vocis eſt huius tibi?
Reſpondit ille : Mater,& matri Deus,
Illa ex parente ſpiritu docta imbibit,
Quo me inter ipſa paſceret cunabula.
Ego vt gemellis vberum de fontibus
Lac paruus hauſi,Chriſtum & hauſi credere.
Ergo ipſa mater adſit,exclamat cedo
Aſclepiades,diſciplinæ & exitum
Triſtem ſuæ magiſtra ſpectet impia,
Male eruditi torqueatur funere
Infantis orba,quemq́ corrupit,fleat.
Abſit miniſtros vilis vt muliercula
Noſtros fatiget,quantulus autem dolor
Vexabat artus,mortis auxilio breuis,
Oculi parentis punientur acrius,
Quàm ſi cruentæ membra carpant vngulæ.
Vix hæc profatus,puſionem præcipit
Sublime tollant,& manu pulſent nates,
Mox & remota veſte virgis verberent,
Tenerumq́ duris ictibus tergum ſecent,
Plus vnde lactis,quàm cruoris defluat.
Quæ cautes illud perpeti ſpectaculum?
Quis ferre poſſit æris,aut ferri rigor?

Im-

Impacta quoties corpus attigerat ſalix,
Tenui rubebant ſanguine vda vimina,
Quem plaga ferat roſcidis liuoribus.
Ferunt minaces verberantium genas
Illachrymaſſe, ſponte dimanantibus
Guttis per ora barbarûm frementia,
Scribas & ipſos, & coronam plebium,
Proceresq́ ſiccis non ſtetiſſe viſibus.
At ſola mater hiſce lamentis caret,
Soli ſereno frons renidet gaudio,
Stat impiorum corde pietas fortior,
Amore Chriſti contumax doloribus,
Firmatq́ ſenſum mollis indulgentiæ.
Sitire ſeſe paruus exclamauerat,
Animæ æſtuantis ardor in cruciatibus
Hoc exigebat, lymphæ vt hauſtum poſceret,
Quem torua mater eminus triſte intuens
Vultu, & ſeueris vocibus ſic intrepat:
Puto imbecillo nate turbaris metu,
Et te doloris horror afflictum domat,
Non hanc meorum viſcerum ſtirpem fore
Deo ſpopondi, non in hanc ſpem gloriæ
Te procreaui, cedere vt letho ſcias.
Aquam bibendam poſtulas, quum ſit tibi
Fons ille viuus præſtò, qui ſemper fluit,
Et cuncta ſolus irrigat viuentia,
Intus, foriſq́ ſpiritum, & corpus ſimul,
Æternitatem largiens potantibus.
Venies ad illud mox fluentum, ſi modò
Animo, ac medullis ſolus ardor æſtuet
Videre Chriſtum, quod ſemel potum affatim
Sic ſedat omnem pectoris flagrantiam,
Vita vt beata iam ſitire neſciat.
Hic hic bibendus nate nunc tibi eſt calix,
Mille in Bethleem quem biberunt paruuli,
Oblita lactis, & papillarum immemor

Ætas amaris, mox deinde dulcibus
Refecta poclis, mella ſumpſit ſanguinis.
Fxemplum ad iſtud nitere, ô fortis puer,
Generoſa proles matris, & potentia.
Omnes capaces eſſe virtutum pater
Nandauit annos, neminem excepit diem,
Ipſis triumphos annuens vagitibus,
Scis, ſæpe dixi quum docenti adluderes,
Et garrulorum ſigna verborum dares,
Iſaac fuiſſe paruulum patri vnicum,
Qui quum immolandus, aram & enſem cerneret,
Vltrò ſacranti colla præbuerit ſeni?
Narraui & illud nobile, ac memorabile
Certamen, vna matre quòd ſeptem æditi
Geſſere pueri, ſed tamen factis viri,
Hortante eadem matre, in ancipiti exitu
Pœnæ & coronæ, ſanguini vt ne parcerent.
Videbat ipſos apparatus funerum
Præſens ſuorum, nec mouebatur parens,
Lætata quoties aut oliuo ſtridula
Sartago frixum torruiſſet puberem.
Dira, at*cremaſſet laminarum impreſſio. *crepaſſet
Comam, cutemq; verticis reuulſerat
A fronte tortor, nuda teſta vt tegmine
Ceruicem adúſq; dehoneſtaret caput:
Clamabat illa: *patere, gemmis veſtiet *pater
Apicem corona regio ex diademate.
Linguam tyrannus amputari iuſſerat,
Vni ex ephebis mater aiebat: ſatis
Iam parta nobis gloria eſt, pars optima
Deo immolatur, ecce noſtri corporis
Digna eſt fidelis lingua quæ ſit hoſtia,
Interpres animi, enunciatrix ſenſuum,
Cordis miniſtra, præco operti pectoris,
Prima offeratur in ſacramentum necis,
Et ſit redemptrix prima membrorum omnium.

Ducem dicatam mox ſequentur cætera.
His Maccabæos incitans ſtimulis parens,
Hoſtem ſubegit ſubiugatum ſepties,
Quot fœta natis, tot triumphis inclyta,
Me partus vnus vt feracem gloriæ
Mea vita præſtet, in tua eſt ſitum manu.
Per huius alui fida conceptacula,
Per hoſpitalem menſe biſquino larem,
Si dulce noſtri pectoris nectar tibi,
Si molle gremium, grata ſi crepundia,
Perſiſte, & horum munerum autorem adſere.
Quá nam arte nobis viuere intus cœperis,
Nihilumq́ & illud, vnde corpus neſcio,
Nouit animator ſolus, & factor tui,
Impendere ipſi, cuius ortus munere es:
Bene in datorem, quod dedit, refuderis.
Talia canente matre iam lætus puer
Virgas ſtrepentes, & dolores *verberum *vulnerum
Ridebat, hic tum cognitor pronunciat:
Claudatur infans carcere, & tanti mali
Romanus autor torqueatur acrius.
Illum recentes per cicatricum vias
Denuo exarabant, quaq́ acutum traxerant
Pauló antè ferrum, mox recrudeſcentibus
Plagis apertas perſequebantur notas,
Quos iam ſuperbus victor ignauos vocat.
O non virile robur, ô molles manus,
Vnam labantis diſſipare tandiu
Vos non *poteſſe fabricam corpuſculi? *poteſtis
Vix iam cohæret, nec tamen penitus cadit.
Vincens lacertos dexterarum inertium.
Citius cadauer dentibus carpunt canes,
Longeq́ morſus vulturum efficacior
Ad deuorandas carnis offas mortuæ.
Languetis imbelli fame, ac fatiſcitis,
Gula eſt ferina, ſed ſocors edacitas

Exarſit iſtis turbida ira iudicis,
Seq́ꝫ in ſupremam concitat ſententiam:
Si te morarum pœnitet, finem citum
Subeas licebit, ignibus vorabere
Damnatus, & fauilla iam tenuis fies.
Abiens, at ille, quum foro *abriperent virum *arripe-rent
Truces miniſtri, pone reſpectans ait:
Appello ab iſta perfide ad Chriſtum meum
Crudelitate, non metu mortis tremens,
Sed vt probetur eſſe nil, quod iudicas.
Quid differo, inquit ille, vtroſque perdere,
Puerum, ac Magiſtrum, complices ſectæ impiæ?
Gladius recidat vile vix hominis caput
Infantis, iſtum flamma vindex concremet,
Sit his ſub vno fine diſpar exitus.
Peruentum ad ipſum cædis implendæ locum,
Natum gerebat mater amplexu, & ſinu,
Vt primitiuum crederes fœtum geri
Deo offerendum, ſancti Abelis ferculo,
Lectum ex ouili puriorem cæteris,
Puerum popoſcit carnifex, mater dedit,
Nec immorata eſt fletibus, tantùm oſculum
Impreſſit vnum, vale ait dulciſſime,
Et quum beatus regna Chriſti intraueris,
Memento matris iam patrone ex filio.
Dixit: Deinde dum ferit ceruiculam
Percuſſor enſe, docta mulier pſallere,
Hymnum canebat carminis Dauidici:
Pretioſa ſancti mors ſub aſpectu Dei,
Tuus ille ſeruus, proles ancillæ tuæ.
Talia retexens explicabat pallium,
Manusq́ꝫ tendebat ſub ictu, & ſanguine
Venarum vt vndam profluam manantium,
Et palpitantis oris exciperet globum,
Excepit, & charo adplicauit pectori.
At parte campi ex altera, immanem pyram

Texebat vſtor fumidus pinu arida,
Sarmenta miſtim ſubdita,& fœni ſtruem
Spargens,liquato rore feruentis picis,
Quo flamma paſtu creſceret ferocius.
Etiam retortis brachiis furca eminus
Romanus actus ingerebatur rogo:
Scio,inquit ille,non futurum vt concremer,
Nec paſſionis hoc genus datum eſt mihi,
Sed reſtat ingens quod fiat miraculum.
Hæc eius oſſa ſequitur immenſus fragor
Nubis ruentis,nimbus vndatim nigro
Præceps aquarum flumine ignes obruit:
Alunt oliuo ſemicombuſtas faces,
Sed vincit imber iam madentem fomitem.
Trepidare teter carnifex rebus nouis
Turbatus,& qua poſſet arte,inſiſtere,
Verſare torres cum fauillis humidis,
Prunas maniplis confouere ſtupeis,
Et ſemen ignis inter vndas quærere.
Quod quum tumenti nunciatum eſt iudici,
Commouit iram fellis implacabilis,
Quouſque tandem ſummus hic nobis magus
Inludit,inquit,Theſſalorum carmine,
Pœnam peritus vertere in ludibrium.
Fortaſſe ceruix,ſi ſecandam iuſſero,
Flecti ſub enſem non patebit vulneri,
Vel amputatum plaga collum diuidens,
Rurſus coibit,ac reglutinabitur,
Humeriſq; vertex eminebit additus.
Tentemus igitur antè partem quampiam
Truncare ferro corporis ſuperſtitis,
Ne morte ſimpla criminoſus multiplex
Cadat,vel vna perfidus cæde oppetat:
Quot membra geſtat,tot modis pereat volo.
Libet experiri Lerna,ſicut traditur,
Vtrum renatis pullulaſcat artubus,

Ac ſe imminuti corporis damnis nouum
Inſtauret,ipſe præſtò tunc erit Hercules,
Hydrina ſuetus vſtum ire vulnera.
Iam nunc ſecandi doctus adſit artifex,
Qui cuncta norit viſcerum confinia,
Vel nexa neruis *diſparare vincula, *diſſipare
Date hunc reuulſis qui medetur oſſibus,
Aut fracta nodis ſarciens compaginat.
Linguam priorem detrahat radicitus,
Quæ corpore omni ſola viuit nequior,
Illa & procaci peſſima in noſtros deos
Inuecta motu,fas profanauit vetus,
Audax & ipſi non pepercit principi.
Ariſto quidam medicus accitus venit,
Proferre linguam præcipit:profert ſtatim
Martyr retectam,& pandit ima faucium:
Ille & palatum tractat,& digito exitum
Vocis pererrans,vulneri explorat locum.
Linguam deinde longe ab ore protrahens,
Scalpellum in vſque guttur inſertans agit,
Illo ſecante fila ſenſim ſingula,
Nunquam momordit martyr,aut os dentibus
Compreſſit arctis, *nec cruorem ſorbuit, *aut
Immotus & patente rictu conſtitit,
Dum ſanguis extra defluit ſcaturiens,
Perfuſa pulcher menta ruſſo ſtemmate
Fert,& cruenti pectoris ſpectat decus,
Fruiturq; & oſtro veſtis vt iam regiæ.
Præfectus ergo ratus elinguem virum,
Cogi ad ſacrandum poſſe quum verbis carens
Nil in deorum *obblacteraret dedecus *oblatra-
Iubet reduci iam tacentem,& debilem, ret
Multo loquentis turbine olim territus.
Reponit aras ad tribunal denuo,
Et thus,& ignem viuidum in carbonibus,
Taurina & exta,vel ſuilla abdomina,

In

Ingreſſus ille, vt hos paratus perſpicit,
Inſufflat, ipſos ceu videret dæmonas.
*Irridet hoc Aſclepiades lætior, *Arridet
Addit deinde: Nunquid inclementius,
Sicut ſolebas, es paratus dicere?
Effare quoduis, ac per ora ediſſere.
Permitto, vocem liberè vt exerceas.
Romanus alto corde ſuſpirans diu,
Gemitu querelam traxit, & ſic orſus eſt:
Chriſtum loquenti lingua nunquam defuit,
Nec verba quæras *quæ regantur organo, *quo
Quum prædicatur ipſe verborum dator.
Qui fecit vt vis vocis expreſſa intimo
Pulmone, & oris torta ſub teſtudine,
Nunc ex palato det repercuſſos ſonos,
Nunc temperetur dentium de pectine,
Sitq; his agendis lingua plectrum mobile.
Si mandet idem, faucium ſic fiſtulas
Spirare flatu concinentes conſono,
Vt verba in ipſis explicent meatibus,
Vel exitu oris cymbalis profarier
Nunc preſſa parce labra, nunc hiantia.
Dubitáſne verti poſſe naturæ ſtatum?
Cui facta forma eſt, qualis eſſet primitus,
Hanc nempe factor vertere, vt libet, poteſt,
Poſitasq; leges texere, ac retexere,
Linguam loquela ne miniſtram poſtulet.
Vis ſcire noſtri numinis potentiam?
Fluctus liquentis æquoris preſſit pede,
Natura fluxa, ac tenuis in ſolidum coit,
Qui diſpar illis legibus, quis condita eſt,
Solet natatus ferre, fert veſtigia.
Habet vſitatum munus hoc diuinitas, *Quam
*Quæ vera nobis colitur in Chriſto, & patre,
Multis loquelam, percitum claudis gradum,
Surdis fruendam reddere audientiam,

Dona-

Donare cæcis lucis inſuetæ diem.
Hæc ſi quis amens fabuloſa exiſtimat,
Vel ipſe tute, ſi parum fidelia
Rebare pridem, vera cognoſcas licet:
Habes loquentem, cuius amputaueras
Linguam, probatis cede iam miraculis.
Horror ſtupentem perſequutorem ſubit,
Timorq́ꝫ, & ira pectus in caliginem
Vertêre: neſcit vigilet, an ne ſomniet:
Miratur hærens quod ſit oſtenti genus,
Formido frangit, armat indignatio.
Nec vim domare mentis effrenæ poteſt,
Nec quò furoris tela vertat, inuenit:
Poſtremo medicum ſæuus inſontem iubet
Reum citari, nundinatum hunc arguit
Mercede certa pactus vt colluderet.
Aut ferrum in ore nil agens, & irritum
Verſaſſe fruſtra, ſeu retunſis tactibus,
Aut arte quadam vulnus illatum breue,
Quod ſauciata parte linguam læderet,
Neruos nec omnes vſquequaque abſcinderet.
Manere ſaluam vocis harmoniam probæ,
Non poſſe inani concauo verba exprimi,
Quæ concrepare lingua moderatrix facit,
Eſto vt reſultet ſpiritus vacuo ſpecu,
Echo ſed *extat inde, non oratio. *exit
Veris refutat medicus hanc calumniam,
Scrutare vel tu nunc latebras faucium,
Intraq́ꝫ dentes curioſum pollicem
Circunfer, hauſtus vel patentes inſpice,
Lateat ne quicquam quod regat ſpiramina.
Quanquam foraſſem forte ſi puncto leui,
Tenuive linguam contigiſſem vulnere,
Titubante plectro fatus eſſet debilis,
Nam quum magiſtra vocis in vitium cadit,
Vſus neceſſe eſt & loquendi intercidat.

Fiat periclum,ſi placet, cuiuſmodi
Ædat querelam quadrupes,lingua eruta,
Elinguis: & quem porca grunnitum ſtrepat,
Cui vox fragoſa,clamor eſt inconditus,
Probabo mutam nil ſonare ſtridulum.
Teſtor ſalutem principis,*me ſimplici *nec
Functum ſecantis arte,iudex optime,
Seruiſſe iuſſis abſque fraude publicis,
Sciat hic quis illi verba ſuggillet deus,
Ergo vnde mutus ſit diſertus,neſcio.
His ſe Ariſto purgat. At contrà impium
Nil hæc latronem Chriſtianorum mouent,
Magis,magisq́ fertur in veſaniam,
Quærit,num alienus ſanguis illum aſperſerit
Virum,ſuó ne fluxerit de vulnere.
Reſpondit his Romanus: eccum præſtò ſum,
Meus iſte ſanguis verus eſt,non bubulus,
Agnoſcis illum,quem loquor miſerrime
Pagane,veſtri ſanguinem ſacrum bouis,
Cuius litata cæde permadeſcitis.
Summus ſacerdos nempe ſub terram ſcrobe
Acta in profundum conſecrandus mergitur,
Mire infulatus,feſta vittis tempora
*Nectens,corona tum repexus aurea, *Nexus
Cinctu Gabino ſericam fultus togam.
Tabulis ſupernè ſtrata texunt pulpita,
Rimoſa rari pægmatis compagibus,
Scindunt ſubinde vel terebrant aream,
Crebroq́ lignum perforant acumine,
Pateat minutis vt frequens hiatibus.
Huc taurus ingens fronte torua & hiſpida,
Sertis reuinctus,aut per armos floreis,
Aut impeditus cornibus deducitur,
Necnon & auro frons coruſcat hoſtiæ,
Setasq́ fulgor bractealis inficit.
Hic vt ſtatuta eſt immolanda bellua,

Pe-

Pectus ſacrato diuidunt venabulo,
Eructat amplum vulnus vndam ſanguinis
Feruentis,inq́ texta pontis ſubditi
Fundit vaporum flumen,& latè æſtuat.
Tum per frequentes mille rimarum vias
Illapſus imber,tabidum rorem pluit,
Defoſſus intus quem ſacerdos excipit,
Guttas ad omnes turpe ſubiectans caput,
Et veſte,& omne putrefactus corpore.
Qui nos ſupinat,obuias offert genas,
Supponit aures,labra,nares obiicit,
Oculos & ipſos perluit liquoribus,
Nec iam palato parcit,& linguam rigat
Donec cruorem totus atrum combibat.
Poſtquam cadauer ſanguine egeſto rigens,
Compage ab illa flamines retraxerint,
Procedit inde pontifex,viſu horridus,
Oſtentat vdum verticem,barbam grauem,
Vittas madentes,atque amictus ebrios.
Hunc inquinatum talibus contagiis,
Tabo recentis ſordidum piaculi,
Omnes ſalutant,atque adorant eminus,
Vilis quod illum ſanguis,& bos mortuus
Fœdis latentem ſub cauernis lauerint.
Addamus illam,vis,Hecatonben tuam?
Centena ferro *quum cadunt animalia, *cui
Variaq́ abundans cæde reſtagnat cruor,
Vix vt cruentis augures natatibus
Poſſint meare per profundum ſanguinem.
Sed quid macellum pingue puluinarium,
Quid maximorum lancinatores gregum,
Euiſcerata carne crudos criminor?
Sunt ſacra,quando voſmetipſi exciditis,
Votiuus & quum membra detruncat dolor.
Cultrum in lacertos exerit fanaticus,
Sectisq́ Matrem brachiis placat deam,

Furere, ac rotari, ius putatur myſticum,
Parta ad ſecandum dextra fertur impia,
Cœlum meretur vulnerum crudelitas.
Aſt hic metenda dedicat genitalia,
Numen reciſo mitigans ab inguine.
Offert pudendum ſemiuir donum deæ,
Illam reuulſa maſculini germinis
Vena effluenti paſcit auctam ſanguine.
Vterque ſexus ſanctitati diſplicet,
Medium retentat inter alternum genus.
Mas eſſe ceſſat ille, nec fit fœmina.
Fœlix deorum Mater imberbes ſibi
Parat miniſtros leuibus nouaculis.
Quid quum ſacrandus accipit ſphragitidas,
Acus minutas ingerunt fornacibus,
His membra pergunt vrere, vt igniuerint
Quancunque partem corporis feruens nota
Stigmarit, hanc ſic conſecratam prædicant.
Functum deinde quum relinquit ſpiritus,
Et ad ſepulchrum pompa fertur funeris,
Partes per ipſas imprimuntur bracteæ,
Inſignis auri lamina obducit cutem,
Tegitur metallo, quod peruſtum eſt ignibus,
Has ferre pœnas cogitur gentilitas,
Hac dii coërcent lege cultores ſuos,
Sic dæmon ipſe ludit hos, quos ceperit,
Docet execrandas ferre contumelias,
Tormenta inuri mandat infelicibus.
At noſter iſte ſanguis ex veſtra fluit
Crudelitate: vos tyrannide impia
Exulceratis innocentum corpora,
Si vos ſinatis, incruente viuimus.
At ſi cruente puniamur, vincimus.
Sed iam ſilebo, finis inſtat debitus,
Finis malorum, paſſionis gloria:
Iam non licebit improbe, vt licuit modo,

Torquere noſtra vel ſecare viſcera,
Cedas neceſſe eſt victus,& iam deſinas.
Ceſſabit equidem tortor,& ſector dehinc.
Iudex minatur,ſed peremptoris manus
Succedet illis ſtrángulatrix faucium,
Aliter ſilere neſcit oris garruli
Vox inquieta,quàm tubam ſi frégero.
Dixit,foroq́ protrahi iuſſit virum,
Trudi in tenebràs noxialis carceris,
Elidit illic fune collum martyris
Lictor nefandus: ſic peracta eſt paſſiò,
Anima abſoluta vinculis,cœlum petit.
Geſta intimaſſe cuncta fertur principi
Præfectus, addens ordinem voluminum,
Seriemq́ tantæ digerens tragœdiæ,
Lætatus,omne crimen in faſces refert
Suum tyrànnus, chartulis viuacibus.
Illàs ſed ætas conficit diutina,
*Fuligo fuſcat, puluis obducit ſitu, *vligo.
Carpit ſenectus, aut ruinis obruit,
Inſcripta Chriſto pagina immortalis eſt,
Nec obſoleſcit vllus in cœlis apex.
Excepit adſtans angelus coram Deo,
Et quæ loquutus martyr,& quæ pertulit,
Nec verba ſolùm diſſerentis condidit,
Sed ipſa pingens vulnéra expreſſit ſtylo,
Laterum,genarum,pectoriſq́,& faucium.
Omnis notata eſt ſanguinis dimenſio,
Vt quanque plagam ſulcus exarauerit,
Altam,patentem,proximam,longam, breuem,
Quæ vis doloris,quive ſegmenti modus,
Guttam cruoris ille nullam perdidit.
Hic in regeſtis liber eſt cœleſtibus,
Monimenta ſeruans laudis indelebilis,
Relegendus olim ſempiterno iudici
Libra nine æquo,qui malorum pondera,

Et præmiorum comparabit copias.
Vellem ſiniſter inter hœdorum greges
Vt ſum futurus, eminus dinoſcerer,
Atque hoc precante diceret rex optimus;
Romanus orat, transfer hunc hœdum mihi,
Sit dexter agnus, induatur vellère.

ROmane) Carmē eſt quale illud, Senex fidelis. Romani Antiocheni monachi, q ſub Dioclcciano paſſus eſt, iudice Aſclepiade martyrium proſequitur: infra tamen dicit ſub Galerio, ſed nimirum perſecutio Chriſtianorum quæ ſub Dioclcciano cœpit, ad Galerij principatum uſq; durauit. Cuius fauorem ad dicendum implorat, cum ipſe abſciſſa lingua ſit locutus. &c. Adſertor fortis, id eſt, teſtis & illius fidei defenſor: nam adſerere eſt in libertatē uindicare, & prohibere ne cui libero ſeruitus indicatur. Tu fautor, id eſt, mihi fauens. Oris elinguis, id eſt, qui loqui neſcio tuas laudes. Comptum, ornatum & elegans. Mira laudum .i. miras laudes, uel miracula propter quæ laudandus es. Mutos eloqui ſcis .i. expertus es, cum tibi fuit abſciſſa lingua. Plectrum palati .i. linguam, qua in loquendo utimur quaſi plectro in muſicis inſtrumentis. Perſius, Pictæ plectrum linguæ: & Plinius, plectra linguæ dixit palati & faucium ad quæ loca lingua illiſa format uoces. Silentium, quia nihilominus abſciſſa lingua Chriſtum confitebatur, ut in eius uita ex Euſebio legimus. Vox teſtis ueritatis, unde Mar. de Elinguate, neſcis tu populum quod tacet ille loqui: & de Cicerone idem, Incipient omnes pro Cicerone loqui, etiam ſi illi caput ſit auulſum. Hærens linguæ debili, iuxta illud Pſalm. xxi. Lingua mea adhæſit faucibus, & Pſal. cxxxvi. Adhæreat lingua mea faucibus meis. Modis abſonis, id eſt, uerſibus abſurdis, & male ſonantibus. Superno rore, id eſt, diuina gratia mihi à tuo Chriſto obtenta. Lacte ſpiritali, non corporeo quibus eſt corporis. Vox rauca, uertetur in tinnulam & ſonoram. Laxabit, extendet quod erat contractum & im-

pedi

peditum. Præcepta. Ordo eſt, Euangeliſta Matth. cap. x. Cum tradent uos, nolite cogitare quomodo aut quid loquamini. Ipſum Meſſian, id eſt, Chriſtum qui dicitur Hebraice Meſſias. Nolite prouidēter quærere uerba, id eſt, non prouideatis & præmeditemini quid ſit loquendum. Sacramentum meum, id eſt, legem quam ego uobis primũ reuelaui. Ego ſuggeram, id eſt, ſubminiſtrabo. Imparatis, impræmeditatis. Sed mea lingua, potens facundiæ Chriſto, id eſt, per Chriſtum, eam ut ſtet carmen, mea lingua caſus nominandi eſt: ut non poſſit legi Chriſtus, ut omnes codices habent. Ipſe ſcilicet Chriſtus, explicabit quos tumultus dæmon mouerit in ſupremo ſpiritu, id eſt, cum martyr moreretur, aut dũ ipſe dæmon uinceretur à martyre, quia dicit, dum domatur: & quod ſubdit, dæmon, dico peſtis peior in nouiſſimo furore, quod magis declarat per ſimilitudinem anguis uulnerati. Quaſſando, id eſt, haſtile labefactando, ſed quò magis haſtile quaſſat, eò profundius uulnus ſedet. Nec ſentit, legendum ſic, Et non ſentit pericula morſuum, id eſt, morſus alioqui periculoſos, eſſe caſſos, id eſt, manes, quia maniter mordet haſtile. Galerius, Cæſar, qui creatus cum Conſtantio Auguſtus imperium totius orbis cũ illo partitus eſt, ita ut Gallias, Italiam, & Aphricam Conſtantius: Illyricũ & Aſiam Galerius obtineret. In omnem mundum, qui tunc erat ſub ditione Romanorum. Ille ſerpens. i. diabolus, ore regio. i. per os principis, dictat, ut notarij ſcribant edictum: Edictum autem erat, ut qui mallet uiuere, negaret Chriſtum. Qui exiens de ſepulchris, Mat. cap. viij. & Marci. v. hoc quo pacto geſtum eſt narratur. Mandat ire, & raptare, i. rapere de eccleſia et de ſacrarijs. Plebem. ſ. Chriſtianã. Præcurrit index, id eſt, ipſe nunciat futuram peſtem & munit animos Chriſtianorum. Repulſus miles, id eſt, milites, Vergilius, Vterumque armato milite complent. Ad ſubſellia, id eſt, ad tribunal Aſclepiadis. Opponere iugulos, id eſt, offerre, ſubaudi refert. Fax omnium, id eſt, inflammator & incenſor. Manus in tergum, ut uinceretur.

Vergil. Iuuenem poſt terga reuinctum. Amor coronæ, id eſt, ipſe qui cupiebat ſubire martyrium. Artem lictoris, id eſt, facit quod lictor debuit facere. Vngulis biſulcis, id eſt, bifidis aut forcipatis, quod genus tormenti crebro in martyribus legitur. Irrumpit altum limen, id eſt, iudicis prætorium ingreditur. Præconibus qui pleriquе, id eſt, ipſi carnifices ſunt. Ob ora, id eſt, ante faciem iudicis. Infame monſtrum, ignominioſe martyrem alloquitur iudex. Vilis, parui pretij homo. Inteſtabilis, id eſt, infamis, quippe qui uel ex hoc facto non habes ius teſtandi. Ventilator, id eſt, tranquillitatis urbis & ciuium commotor, & concitator tumultus. Legibus, ſubaudi imperatorijs. Frequentia illiterata, id eſt, Chriſtianũ uulgus imperitum. Credidit, ſubaudi te prædicante. Quiddam populare, id eſt, indoctum & ſtolidum, & quale populus ſapit & non quale ſapientes. Autumant, id eſt, dicunt. Ceu gigantes, quia nihil aliud eſt uoluntati deorum reſiſtere, niſi gigantum more diuis bellum mouere. Et uicti obruantur, ſicut gigantes fulminati ſunt à Ioue, qui fulminibus montes deiecit, per quos uolebant in cœlum aſcendere. Quos, ſcilicet, ciues: Profanos, id eſt, à te profanatos & factos reos, ſeculi impiati, id eſt, religionis falſæ inductæ à te. Te magiſtro, id eſt, te artifice tantorum malorum. Anſa mortis, id eſt, per quem illi mortem apprehendent quaſi per anſam quandam. Quæ mox futuræ, ſubaudi ſunt in tuos diſcipulos. Luas exitum, id eſt, mortem. Amplector, id eſt, uolo & amo. Si me conſulis, id eſt, ſi mihi credis. Domum ſanctam, id eſt, Eccleſiam. Factus noſter, id eſt, Chriſtianus. Vncis uinculiſque creſcere, id eſt, quod undique diſtraherentur, & ſic membra extenderentur. Venuſta proſapia, id eſt, honeſta ex familia, & bene de ciuibus merita, neque licere talem uirum ita puniri. Noxialem ſtipitem, id eſt, aculeum. Pœna plebeia, id eſt, qua plebei plectuntur. Tundatur terga, ſynecdoche per uerbum paſſiuum. Plumbo, id eſt, plumbatis. Extuberet, turgeſcat contuſionibus. Perſona quæque, id eſt, cuiuſcunque condi-

ditionis ſit. Plectitur competenter, id eſt, plecti debet. Magníque refert, id eſt, differentia magna eſt. Gradu, id eſt, conditione & ſtatu. Forma reorum, id eſt, genus unumquodque reorum datur tormentis ſed diuerſorum generum. Erectus ex tormentis, quibus erat incuruatus. Inſit, id eſt, incipit loqui. Abſit, id eſt, non eſt uera nobilitas quæ prouenit ex parentibus, aut quæ legibus humanis definitur; ſed generoſa ſecta Chriſti nobilitat uiros. Textu ſtemmatis, id eſt, ſi ſeriem auorum recenſere uelis. Ab ore patris, quando primum creauit hominem inſpirando in eum ſpiraculum uitæ, cui qui non obedit, ille ignobilis, & hæc eſt ueræ nobilitatis origo: ſed acceſdit inquit huic nobilitati decus inſigne, ſi quis mortem oppetat in teſtimonium ueræ religionis. Vt magiſtratus uenit, ut tu nunc ueniſti: ſi uulnera ignis & ferri inuſta ſignent, hoc eſt, inſignem reddant: probum teſtem nominis confitendi, ſcilicet Chriſti, & mors inclyta ſequatur uim dolorum, id eſt, uulnerum copiam. Peruerſe benignus, id eſt, male utens benignitate inani, quam nolo erga me exerceas. Vt ſim nobilis uera nobilitate, quæ ex præclare geſtis comparatur. Ampliatus, honoratus, unde amplitudo pro honore. His ſucceſſibus, id eſt, ad nota uenientibus felicitatibus. Curſim, cito, quia annui ſunt magiſtratus, imò & ſi per uitam durent, breues tamen ſunt. Faſces, ſecures, inſignia conſulum & prætorum. Sella curulis, quæ ædilium erat, unde ædiles curules dicti. Prætexta togæ inſignia erant triumphantium. Liuius lib. iij. ab urbe con. Triumphantes inquit, toga prætexta, & tunica palmata & toga picta & corona triumphali laureaque honoratos fuiſſe ſcribit. Iuuenal. Prætexta, & trabeæ faſces, lectica, tribunal. Erat autem trabea regum, ex purpura & albo: augurum ex croco & purpura: deorum ex purpura tantum, ut notat Seruius. Tribunal, unde reddunt iudicia à prætoribus maximis. Lictor, qui præferebat inſignia conſulum, & erant. xij. ſicut & faſces & ſecures. Tumetis, ſuperbitis. Detumeſcitis, cum defuncti eſtis ma-

gis

giſtratâ. Cum conſulatum initis, id eſt, incipitis conſulatus officia exercere. Paſcitis pullos farre, per pullarios: quia nihil magnum inchoabant priusquàm pullos conſulerent, ex tripudijsq́ue captarent auſpicia. Vt uernæ ſolent, quia illud potius ſeruorum officium eſt q̃ liberorum. Aquila ex eburnea. Triumphantes nanque, ut ſcribit Liu. lib. iij. ſcipioucm eburneum præferebant extante in ſummitate Aquila ex eadem materia: de qua Iuuenal. Da nunc & uolucrem ſceptro quæ ſurgit eburno. Oſſe beluæ, id eſt, ebore, ex cuius materia erat ſceptrum & Aquila. Figura alitis, id eſt, Aquilæ. Iam ſi ſuberis, ordo eſt, quid ego exiſtimem eſſe proiectius, id eſt, abiectius & uilius uobis: ſi iaceatis proni & adorantes ad pedes ſigillorum & ſtatuarum ſuberis, id eſt, ex materia ſuberna delatorum: ſiti infra quercum ſectilem, id eſt, ſtatuã factam ex querna materia. Nudare plantas, hoc in ſacris Cybeles matris deorum fiebat: & eſt ordo, ego ſcio proceres togatos, id eſt, principes Romanos, nudare plantas, id eſt, incedere nudis pedibus: In ſacris matris Idææ, id eſt, Cybeles magnæ deorũ matris. Ante carpentum. i. currũ in quo præcedente pompa eius ſimulacrum per mediam urbem uehitur. Lapis nigellus, id eſt, ſtatua ex nigro lapide. Muliebris oris, id eſt, fœmineæ ſimilitudinis. Clauſus argento. i. capſula argentea. Euchendus eſſedo. i. curru per mediam urbem. Sedet. ſ. in cathedra impoſita currui. Ad lauacrum: nam ſtatua Cybeles ad Almonem fluuium deferebatur. Lucanus in. i. Et lotam paruo reuocant Almone Cybelen. Illa pompa, de qua ſtatim dicturus ſum. Cũ curritis luperci. i. lupercalia exercetis, quæ erãt ſacra Panes Lycæi, & per lupercos ſacerdotes fiebãt, unde lupercalia dicta. Quem. ſ. ex uobis, non rear uiliſſimũ ſeruulorũ. q. d. in eo eſtis uiliores ſeruis. Nudus. nam luperci menſe Februario nudi per urbem diſcurrebant, ut ſcribit Ouidius in ſecundo Faſtorum. Cùm hircina pelle Pulſet puellas. Nam uulgo perſuaſum erat, ſi puellæ à luperco in manu pulſarentur, mox poſſe fieri fœcundas, Ouidius:

Nu

Nupta quid expectas, non tu pollentibus herbis,
Nec prece, nec magno carmine mater eris:
Excipe fœcundæ patienter uulnera dextræ,
Iam ſocer optatū nomen habebit aui. Iuuenalis quoque:
Nec prodeſt agili palmas præbere luperco.

Verbere ludicro.i.pulſatione per ludum. Summum caput ſæculi.i.mundi huius princeps. Age ò præfecte,ò Aſclepiades,ſub quo iudice cauſam meā oro. Myſteria ueſtra, i.ſacra uana. Nequid ſordium,id eſt,ſordidos deos. Vultuoſus.i.uultu mirabundus. Supinus,ſuperbus. Iuuenalis, Et multū referens de Mecœnate ſupino. Rigens,rigidus, aſper & durus. Ratione,argumentationibus,non uiribus à furore procedentibus. Patris & Chriſti,quem dixit ſupra ſuum eſſe patrem,hoc eſt,creatorem,& à quo eſt nobilitas. Stuprorum, quia ſic multi deorum ſecundum uos procreati ſunt,ut Bacchus à Ioue ex Semele,Hercules ab eodem,& ex Alcmena. Nubunt puellæ,Proſerpina Plutoni,Hebe Herculi. Luduntur,ut Europa Agenoris ab Ioue,& Ægina ab eodem. Amaſionum,id eſt,deorum amatorum illarum. Inceſta feruent,id eſt,frequentantur. Vergil.pri.Æn. Feruet opus. Furta mœchorum,ut Mars qui Venerem Vulcani adulterauit,& Iupiter Alcmenam Amphitryonis. Fallit maritus,Iupiter relicta uxore nymphas comprimens. Vxor,Iuno,Caliſto,& Semelen,& alias complures. Adulteros propter Martem dicit: fuit à Vulcano retibus implicitus,ut in.iij.Metam. Ouid. Ceſpes fumet, nam ex ceſpitibus fiebant aræ in quibus erat ſacrificandum. Iuuenal. Qua feſtus promiſſa deis animalia ceſpes expectat. Delphos,ubi colitur Apollo ad radices montis Parnaſſi. Ephebi palæſtrici,Hyacinthi pueri,quem in ludo diſci per errorem Phœbus occidit,de quo multa Ouidius in.x.Metamorph. Effœminauit,id eſt,ſtuprauit. Licentia gymnadis, id eſt, in ludo gymnaſtico, hoc eſt, in diſci ludo in quo multa licenter talis committuntur. Impuratus, impurus & turpis deus. Dicauit,id eſt,conſecrauit mercede ſtupri. Succubam,id eſt,concubinum ſiue

cynædum florulentum, id eſt, in florem ſui nominis conuerſum. Conductus, ſcilicet, ab Admeto Pheræo rege, cui Phœbus paſtoricium famulatū exhibuit. Verg. iij. Georg. Paſtor ab Amphryſo. Furem paſſus, ſcilicet Mercurium, qui furto abduxit illi boues, de quo Ouid. ij. Metamorph. Perdidit tela, à Mercurio ſubducta. Horat. Viduus pharetra riſit Apollo. Lucum pineum Cybeles. Idam ſyluam ſiue Dyndima ſiue Berecyntū ſiue Cybelum montes Phrygiæ dicit, qui pinis abundant, quæ arbores Cybelo ſacræ ſunt. Martialis de nucibus pineis, Poma ſcimus Cybeles procul hinc diſcede uiator. Puer gallus, id eſt, Atys, qui per furorem ſeipſum caſtrauit. Ob libidinē, quia deprehenſus fuit à Cybele in nympha Sagaritide, triſte uulnus quo ſibi adſcidit genitalia. Per dedecus ſectum, id eſt, per uirilia abſciſſa, quod dedecus eſt in uiris. Spado plorandus matri, ſubaudi deorum, per multa ſacra, quia in ſacris deorum plorabatur à Gallis ſacerdotibus illius. Iuliæ minacis, ſcilicet, legis, quæ punit Mœchos, de qua Iuuenalis: Vbi nunc lex Iulia dormis. & Martialis ſæpe. Minacis, quæ pœnas minatur. Victus, conuictus in iudicio. Luet & Scatiniam, id eſt, non ſolùm Iuliam, ſed & Scatiniam, quæ punit pathicos & pædicones: lex Scatinia dicta eſt à C. Scatinio, quia ea damnatus eſt, quòd ſtuprum adoleſcenti Marcelli filio intulerit. Te cognitore, id eſt, etiam te iudice. Aureorum temporum, id eſt, Saturnum, ſub quo fuit ætas aurea. Quem fugacem, quia Iouem filiū fugit ab illo pulſus regno, Latuiſſe ſ. in Latio, unde Latiū dicta terra latente deo, ut ſcribit Ouid. Conſcios occulendi, id eſt, occultandi illum: diſſidentium, qui dij ipſi inter ſe diſcordes ſunt, & tales inducuntur ab Homero cæteriſq; poëtis. Virtus Martis, id eſt, fortis Mars, quia bellorum deus. Lemnius Vulcano, qui colitur in Lemno inſula, cuius eſt riualis, quia maritus Veneris. Herculem, quia Iunonis priuignus ex Alcmena pellice natus. Dices licenter. i. quòd poëtæ habent hanc fingendi licentiā, ad quod Romanus reſpondet, quòd & ipſe iudex cū Poë-

ris id credit, id ſpectat & comprobat & colit. Piaclum. i. piaculum quod committitur legendo talia. Id plauditur, i. cum plauſu auditur & recipitur. Cycnus .i. fabula qua fingitur quòd Iuppiter in ſpecie cycni adulterauit Ledā Tyndarei uxorē, atque ita genuit Helenā et Pollucē. &c. Lydius, hiſtrio qui eam fabulā agit. Ouid. Lydius æquatam ter pede pulſat humum. Summus pontifex. q. d. Iudex & Cenſor religionis. Nec diluis negando. i. non purgas & lauas, ſed potius aſſentiens uideris confiteri. Sacrate tu, ò maxime ſacerdos. Solueris per cachinnos, id eſt, in nimios riſus. Maritum Alcmenæ. i. Amphitryonem, cum ſ. agitur fabula Plauti de hac re. Meretrix ſcænica aut ipſa Venus plangens Adonim, aut meretrix Venerem repræſentans. Vulneratum. ſ. ab apro. ut ſcribitur. x. Metam. Sanctæ Cypridis, id eſt, Veneris, quam tu ſanctam dicis: quam tamen ſacras in lupanari. Sub ipſis ſignis. i. ſtatuis. Patet ueritas, quia deſignant crimina deorum. Sigillum, ſtatua paruæ Aquilæ, quæ fuit adminiſtra raptus Ganymedis: affixū Ioui, id eſt, quod Ioui apponitur. Armiger uelox, qui gerit Iouis arma, id eſt, fulmina, unde armiger Iouis dicitur. Leno qui Catamytum Ioui raptum ex Ida ſylua detulit. Ceres, dum quærit filiam Proſerpinam raptā à Plutone. Recincta ueſte imò præcincta dum quærit filiam. Nam recincta eſt ſoluta, ut apud Verg. iiij. Æneid. Vnum exuta pedē uinclis in ueſte recincta. Si nemo deorum, quia ergo aliquis rapuit, ideo quærit, quam mater quærens prætendit facem accenſam. Tyrinthium. i. Herculem à Tyrinthe urbe cognominatum: rotantem fuſos, cum ſeruiuit Iole Euryti regis filiæ, uel potius Omphalydis reginæ. Fiſtularum præſides, propter Pana dicit fiſtularum inuentorem. Vergil. Pan primus calamos cæra coniungere plures inſtituit. In algis uilibus, id eſt, habitantes in paludibus more ranarū. Quicquam tale, quale nunc diximus. Deriſus mouet pulmonem: ex Iuuenal. Perpetuo riſu ſermonem agitare ſolebat Democritus. Vanitatis myſticæ, id eſt, falſæ religionis. Deos latinos, puta Romulum, Her

filiam

ſiliam,Floram. Deos Aegyptios,quos hic commemorat. Quis,pro quibus Roma ſacrificat.Canopus,Aegypti ciuitas.Comprecare ſimiam.i.cercopithecum ſimiam caudatã. Iuuenal. Effigies ſacri iubet aurea cercopitheci. Aſpis Aeſculapij,id eſt,ſerpens ſub cuius effigie colitur Aeſculapius deus. Crocodilus,ibis,canis,hæc numina putantur ab Aegyptijs.Iuue. Crocodilon adorat pars hæc,illa pauet ſaturam ſerpentibus ibim.& ibidem,Oppida tota canem uenerãtur.Porris,Iuuena. Porrum & cepe nefas uiolare & frangere morſu.Acerbum cepe, quia mouet lachrymas.Mordax allium,quia uim habet mordicandi.Lares fuliginoſi,id eſt,fuligine obſcuri, quia illis ſacrificatur ex rebus fumum exhalantibus. Reſpuuntur,à quibuſdam.Holuſcula conſecrata.ſ.ab Aegyptijs.Aut unde maior,quaſi dicat, æquè utraque numina ſunt contemnenda. Quam nata in hortis.Iuue. O ſanctas gentes, quibus hæc naſcuntur in hortis numina.Forma ſculptilis,id eſt,imago dei fabrefacta.Imprecabor quaſi tanti mali autoribus Mironis & Polycleti, ſtatuariorum inter Græcos celebrium.Verorum cælitum,id eſt,qui à uobis putãtur ueri. Rigentem barbam,quia ex ære factam:nam quod Horat. dixit,Et molles imitabitur ære capillos: ad artis laudem pertinet, ideo ſubdit,leniter defluentem,flectens comam. Pectus hydris,ad Aegida retulit in qua erat caput Meduſæ hydris exaſperatum. Fulmen æris,ex ære fabricatum.Sibilantis Gorgonæ,id eſt, Meduſæ,quam diximus Aegidi Mineruæ inſitam habereque hydros.Ephebum, Bacchum.Triumphos Indicos,unde uictor redijt. Thyrſo quo furorem incitet cum uolet. Molle ſuccinctam,id eſt, muliebriter,nomen pro aduerbio. Maſſa fuſilis,id eſt,æs fuſile. Liquore criſpo,id eſt,ære liquido criſpos ducens capillos. Clauam aut claua. Iam quis terror.q.d.timent quod minime eſt timendum. Expreſſerit polite, à ſuperioribus intelligendũ eſt, ars, ſicut ſuperius circumligat, limat,aſperat,interit.Finxit uultibus retortis,id eſt,tranſuerſis.Auertat ora,id eſt, faciem. Litantis,ſacrificantis

improprie id quod præcedit pro eo quod ſequi debet: cum ſit litare ſacrificio impetrare. Intentet minas, id eſt, uidetur minari ſtatua lapidea. Ipſum Mentorem, ſtatuarium nobiliſſimum atque cælatorem egregium. Iuuenal. Raræ ſine Mentore menſæ. Martia. Mentoris hæc manus eſt, an Polyclete tua? Phidias, de quo Iuuenal. Phidiacum uiuebat ebur. Fabri deorum, cauſa cur debeant ſacrari. Inſtitiſſent ſegnius, id eſt, non fuiſſent tam ingenioſi & diligentes, non eſſet Iuppiter ullus qui coleretur. Tanta obſonia, id eſt, liba quæ obtuliſti dijs manibus. Quos trulla, id eſt, qui conflati ſunt ex uaſis æneis fractis. Liquata, conflata: contulerunt, id eſt, in unum conflata fuerunt, materia unde fierent. Vulgaribus fatuis, id eſt, uulgo imperito. Lana diſcolor in ſtipite, præſtigias circulatoris alicuius ſignificat ex colorum mutatione. Falſus circulator, id eſt, qui fallit homines imperitos. Sanctum eſt, id eſt, uenerandum adorandumque. Edentularum, id eſt, uetularum, quæ huiuſmodi nænias cantitant. Regula perpenſa. i. examinata: et recta. i. qui habetis rectam uiuendi rationē. Diuina & mortalia. i. humana. Quo iure conſtent quo homines obtemperare debent deo uero omniumque rerū creatori non factitijs deis: quanta maieſtas. q. d. non dei fictiles & contemnendi quales uos colitis. Edat, creet & pariat: quod nō potuit fieri niſi ab infinita potentia & uirtute: nō clauditur. i. nō comprehenditur. Viſibus noſtris. quia deum nemo uidit unquam, Io. i. Extra & intus. i. omnem mundi machinam implet: et quod extra eſt, hoc eſt, totum inane & adhuc redandat, intemporalis, quia eius duratio nō menſuratur tempore ſed æternitate. Obtinet eſſe & fuiſſe, quia in deo eſſe & fuiſſe & futurum eſſe omnia ſimul ſunt, unde æternitas definitur interminabilis uitæ tota ſimul & perfecta poſſeſſio. Lux ipſe uera, pater lux lucem filium genuit, unde in Symbolo, Deum de deo, lumen de lumine confitentes canimus. Effudit, ex ſe genuit æterna generatione. Fulgor, ad Hebræos cap. primo. Qui cum ſit ſplendor patris & figura ſubſtantiæ eius, Vis una, id

eſt, eadem eſt poteſtas patris & filij: natura ſimplex, id eſt, quanquam ſit lux ex luce & ſplendor ex lumine, non tamen eſt duplex lux, & duplex natura, ſed una tantum. Vna uirtus, id eſt, una poteſtas. Solum, id eſt, terram. Vim, id eſt, magnitudinem maris. Globos, ſphæras, uel potius ipſos ſtellarum globos, hoc eſt, Solem et Lunam. Præſides dierum, ad illud Gen. Luminare maius quod præeſſet diei & minus quod nocti. Septētriones, duas Arctos dicit. Heſperos, id eſt, luciferum qui idem pro diuerſitate ortus & occaſus heſperus eſt. Montium conuallia, id eſt, conualles inter montes poſitas. Subiugales, quæ dicuntur iumenta à iungendo, hoc eſt, quibus aramus & uehimus onera. Quæ ſunt uernantes, id eſt, florētes: odori, id eſt, gratia odoris, Et eſui, gratia pomorum edendorum. Labore & arte. i. arte laborioſa. Molitus, ædificans. Sed iuſſione. i. uerbo. Mandauit eſſe, ex Pſal. Ipſe dixit & facta ſunt, ipſe mandauit & creata ſunt. Cognoſtis ipſum. i. dixi unde illum cognoſcere debeatis. Ritum colendi, id eſt, quomodo coli debeat. Quale genus templi, quod illi extruendum eſt ut rite colatur. Quæ donaria. i. munera et ſacrificia. Nectar, uinum quod offerri debeat. Aedem uiuam. i. templum non manu factum, iuxta illud Apoſtoli, Neſcitis quia membra ueſtra templum ſunt ſpiritus ſancti qui in uobis eſt. Et alibi, Vos enim eſtis templum dei. Serenam non obſcuram, ſed rationis luce claram. ſenſualem. i. quæ habet uires ſentiendi & intelligendi. Flabilem. i. ſpiritualem: quid ſi legas ſtabilem. Incapacem poſſe ſolui, quod exponit non deſtructilem. Iuxta illud ad Epheſi. cap. ij. In quo omnis ædificatio conſtructa creſcit in templū ſanctum dei. Pulchrā, uenuſtam, pulchritudine uera, hoc eſt, honeſtatis. Præeminentem, faſtigiatam in cœlum more templi manu ædificati. Illitam, depictam uarijs coloribus. Sacerdos, ille ipſe cuius anima templum dei eſt: qui ſeipſum deo per ieiunia & orationes & innocentiam deo ſacrificium offert. Virgo fides, quia religionis fundamentū eſt fides & per eam intrandum eſt. Innexa crines, id eſt, coronata. Vinculis regalis

galibus,id eſt,corona regia. Victimas candidatas,quemadmodum boues et oues candidæ ſolebant offerri,et quæ ſint illæ uictimæ oſtendit.Frontis,pudorem,quia uerecundia eſt color uirtutis, ut dixit Diogenes. Quietem pacis, de qua pace angeli canunt:Et in terra pax hominibus bona uoluntas.Regulam ſcientiæ,id eſt,ſcientiam per quam actus noſtros regamus. Parcitatem ſobriam, id eſt, quæ faciat nos ſobrios. Spem non iacentem, ſed quæ erigat nos ad cœleſtia ſperanda. Largam manum, liberalem in mendicos & pauperes. Amœnus uapor, ſicut ex hoſtijs aſcendebat fumus ad deum. Auras madentes,id eſt,ſparſas, Aromatum Perſicorum, quia ex Perſia & Arabia odores proueniunt nobis. Sublatus inde, ſcilicet ex templo uiri boni & iuſti. Dulce proſperatum,id eſt,illud ſacrificium proſpere cumulatũ & oblatum.Delectat deum, id eſt,eſt deo acceptum.Hanc diſciplinam,quam ego modo propoſui.Infenſus,iratus & prohibens. Probatum uiuere,id eſt,probe & ſancte.Vigorem mentis,id eſt,diuina contemplari.Acumen ignis.i.uim intelligendi igneam quæ ex cœlo traxit originem.Verg.Igneus eſt ollis uigor & cœleſtis origo.Vim prudentiæ,id eſt,partis intellectiuæ. Merſa limo,id eſt,terreſtribus inuoluta.Carnulenta, id eſt,carni & non ſpiritui ſubiecta. Spiſſus error, id eſt, frequens & creber,aut nubiloſus & tenebroſus ut ſtatim ſubdit. Amicum terris, id eſt,quod amat terreſtria. Cadaueri,id eſt,corpori & rebus corporeis.Subiecta,id eſt, terreſtria & infima nunquam ſuperna & cœleſtia. Furor ne ſummus,quaſi dicat,furor eſt maximus. Terrulenter, id eſt,quaſi terreſtria, quia diuina aliter quæruntur. Deaſceato .i. aſcia ſiue dolabra dolato. Scripta ſaxa, aras alicui deo inſcriptas & maxime Cereri ſiue Bonæ deæ, quibus porco ſacrificabatur. Obſecrare aras,id eſt,deos quibus ſunt aræ dedicatæ. Lambere uenas morticinas deorum,id eſt,qui fuerunt mortales,& repete à ſuperioribus,ſemper furor eſt idolothito manducare.Viris & fortibus & liberis, hoc eſt Chriſtianis, Aſſerẽtibus,confiten

tibus. Mors ſubiacet, id eſt, uincitur contemniturque. Iram ſubdolam, id eſt, latenter doloſam. Stomachatus alto felle, id eſt, iratus & tamen iram alte comprimens. Dum ſilet longum, id eſt, dum longum ſilentium martyri accommodat. Bilem, cholera in qua eſt iræ ſedes. Vomit, id eſt, in exclamationem prorumpit. Et in medio foro, ubi ego præſum. Et perorat, id eſt, non ſolum oratione utitur ſed etiam per orationem in qua mouetur affectus ut perſuadetur auditoribus quod in oratione dictum eſt. Ore impio, id eſt, ſacrilego. O fas piorum. q. d. heu pietas, & fas id eſt, quod per religionem licet. O ſtatus priſci moris, id eſt, ò priſca fides. Noſtra ſecula, id eſt, homines noſtri ſeculi carpunt inuenta Regum Pompiliorum, id eſt, Numæ Pompilij, qui religionem in urbem Romam primus induxit, & aliorum qui ſimiles Pompilio Numæ fuerunt. Sophiſtas, qui uerſutis argumentationibus tollunt religionē noſtram. Poſt mille conſules, id eſt, mille annos, quoniam anni à conſulibus denominabantur: unde Lucan. Annuum à conſule nomen habentem. Ab urbe Roma, ſubaudi condita, non quòd ſemper à conſulibus res fuerit adminiſtrata, quoniam ex mille annis qui fuerunt à condita urbe ad tempora Romani martyris, Roma ſub regibus fuit per ducentos quinquaginta annos. Neſtoras, id eſt, heroum tempora ex quibus noſtra religio habuit ortum. Quicquid nouellum. q. d. hoc nouum eſt, atque ex conſequenti odium affert ſecum. Pyrrham cōſule, quæ fuit uxor Deucalionis ſub quo fuit diluuium. Veſter deus. q. d. dormiebat ne, aut quid tunc faciebat. Romulus puer Mauortius, id eſt, Martis filius. Arcem ſepticollem, id eſt, Romam quæ ſeptem montes complectitur, Capitolinū, Exquilinum, Auentinū uimialem, Palatinum, Cælium maiorem, Cælium minorem unde Romæ ſacra ſeptimontialia fiebant. Condita auſpicato, i. optimis auſpicijs ſub Romulo condita, qui duodecim uultures in eius fundatione uidit. Ioui ſtatori. i. qui in pugna conſerta cum Sabinis turpem fugam militum Romuli ſtitit. i. ſtare fecit, unde Iupiter ſtator dictus. Delu-

bra

bra placanda.i.dij qui in delubris coluntur. Fauſtus procinctus .i. fœlix exercitus ſiue belli expeditio. Secundet gloriam.i.fortunet principis noſtri uictoriam.Frenet orbem.i.regat.Verg. Gentes frenare ſuperbas. Pro principali uita.i.pro principis incolumitate. Hoſtem publicum, id eſt,læſæ maieſtatis reum.Spreuiſſe templa,id eſt,religionem uiolaſſe & contempſiſſe iuſſa principis qui religionẽ ſuam obſeruari præcipit.Vt fideles,id eſt,ſub Chriſti fide.Renaſcantur lymphis,id eſt,baptizentur.Capiant paracletum,ſpiritum ſanctum,qui in baptizatos deſcẽdit. Idolorum caliginem, contrariam luci quæ deus eſt,ut ſuprà dixit.Illud lumen,ipſum deum quo ſperamus nos fruituros.Non obtutibus ſucculentis,id eſt,oculis & uiſu quæ in humore conſiſtunt. Feneſtras corporales,id eſt,oculos. Craſſum, id eſt,non ſpirituale ſed carneum. Res caduca, id eſt,oculus qui corrumpendus eſt non poteſt uidere niſi quod corrumpendum eſt,uel immutandum. Liquor animæ id eſt,puritas ſiue claritas. Natura feruens,id eſt,animus igneus ut ſæpe dictum eſt.Hoc lumen,ſcilicet diuinũ.Fieri meus, id eſt,Chriſtianus ordine cuius ego ſum. Iubenti ſcelus,id eſt,impietatem. Statis,id eſt,ceſſatis ab ultione. Vindices,id eſt,punitrices. Sulcis,ſulcando & rumpendo uiſcera.Rimamini,id eſt,per rimas excluditis. Viri penſilis,id eſt,in aculeo pendentis. Macrone hiulco,ab effectu quod hiare facit uulnera.Tractim,per tractus,hoc eſt,trahendo ungulas & reſtim. Longa uulnera,id eſt,in longum porrecta. Obliqua rectis, ita & uulnera ex tranſuerſo in uulnera incurſent. Albet pectus,quia oſſa alba ſunt. Nitendo,id eſt,dũ nituntur infligendo uulnera.Quicquid lancinamur,id eſt,in quo laceramur.Non dolet.Marti. Vulnus quod fieri non dolet inquit.Heu gemenda,uerba ſunt Romani de ijs qui concurrebant ad ſpectaculum,qui potius miſerandi erant,quàm is qui pendebat.Noſtræ fortis .i.noſtrorum tormentorum timent exemplum.De cataſta. uinculis ſiue cõpedibus. Splendor,ut ſuprà dixit ex Epiſt. ad Heb.Qui cum ſit ſplendor patris & figura ſubſtantiæ

cius. Particeps noſter,id eſt,homo cuiuſmodi nos ſumus. Perpetem, non hanc breui duraturam ſcilicet corporis, ſed animæ. Non occidit,id eſt,quæ immortalis eſt. Diſpares caſus,quod ſtatim declarat quo modo diſpares. Mercis qualitas.i.quæ merx ſit precioſior curandum eſt. Quænam, ſcilicet merx, Perpetis ſubſtantiæ, id eſt, animæ immortalis. Caſura, id eſt, quæ alioqui ſunt corrumpenda ſuapte natura. Inſtat,ſcilicet,mors quæ fuit conſumenda. Nec diſtat,id eſt,non refert. Fidiculæ,tormēti genus per chordas, ſiue quòd eo fides extorqueatur, ſiue ab ipſis fidibus dictum. Armet morbos, qui longe magis excruciant aliquādo quàm tormenta. Pleureſis,pro pleuritis,id eſt,dolor lateris. Atro felle.i.melancholia,quæ fellatrū interpretatur. Ignis obductus,id eſt,febris cutem inflammans ab omni corporis parte. Papulas,cutis exulcerationes cum rubore. Verg.iij.Georg. Ardentes papulæ atque immūdus olentia ſudor membra ſequebatur. Cauteribus, id eſt, ferramentis Chirurgicis quibus inurunt corpora. Reuelluntur,id eſt,luxantur diſlocanturque. Neruis crepitantib.perinde ac ſi rumpātur. Oſſa diuidi,id eſt,rumpi & frangi illorum opinione qui podagra & arthreſi,hanc uulgus indoctum arteticam uocant,id eſt,morbum articularem. Medentium.i.Chirurgorum. Laniena,carnificina. Hippocratica,quia Hippocrates uinciri iubet illos qui ſecandi ſunt. Viuum uiſcus.i.caro. Verg.1. Æneі. Et uiſcera nudant. Vnde uiſceratio dicta, cum carnes diſtribuebātur uiritim. Scalpellum tingit,id eſt,madefacit ferramentum illud quo ſcalpitur caro. Putredo pars putrida. Ouid. i. Metam. Sed immedicabile uulnus enſe reſcindendum eſt ne pars ſyncera trahatur. Putate,id eſt,perinde eſt me à carnificibus laniari ac ſi Chirurgi deberent inurere & ſecare partes corporis mei læſas. Secat ſalubriter,id eſt, ſalutis gratia comparādæ. Non eſt,eſſe non debet. Artus tabidos,membra putrida. Rebus uiuidis.i.animæ. Quanta corruptela, quia Caro concupiſcit aduerſus ſpiritum ad Galat.ca.5. Sordet,peſtes animæ notat quæ ex parte car
nis

nis oriuntur. Sordet, ad auaritiam referri poteſt, quoniam ſordes pro auaritia ſæpe legimus. Horat. Sepulchrum ſine ſordibus extrue. Tumeſcit, hoc ad ſuperbiam. Liquitur, defluit in delicias. Fœtet, ſi legas gaudet, quatuor animi perturbationes tangit. Liuores inuidiam. Regeſtum, congeſtum & coadunatum. Carni, uoluptatibus corporeis. Illuſa ueſtis, id eſt, picta & auro intertexta. Vergilius. ij. Georgic. Illuſaſque auro ueſtes, id eſt, in quibus artifex quaſi ludens aliquid uarietate colorum depinxit. Bombix, pro ueſtes bombicinæ. Aruinam fouet, id eſt, pingui tudinem creat carnis, nam illud pingue dicitur aruina. Tantis malis, quaſi dicat his morbis carnis. Fomitem, materiam peccandi, hoc eſt corpus. Situ, ſqualore & illuuie ac ſordibus carnis reſciſſis. Libera ab omni dolore, id eſt quæ afferunt animæ dolorem, hoc eſt uitia. Tyrannus, qui non poteſt ſæuire niſi in partes corporis, animum uero non poteſt cruciare. Hoc ſolum, ſcilicet corpus. Omnibus, quia paulò pòſt omnibus eſt moriendum. Tabeſcit, in tabem defluit & reſoluitur. Carendum eſt, ſcilicet, uita, quam alioqui ſumus amiſſuri. Voluntas occupat, id eſt præcipit in ſuam laudem, quod poſtea neceſſitate ſubituri ſumus. Natura, id eſt, mors naturalis, non uertit pro uertitur. In rem gloriæ, id eſt, unde laudem aſſequamur. Legale damnum, id eſt, pœnam à lege inductam. Præmijs, id eſt, conuertamus in uoluntatem unde præmium recipiamus. Forma præmiorum, id eſt, ſpecies. Spiritus refuſus, id eſt, qui ex cœlo habuit originem eodem refundetur. Regente Chriſto, id eſt, ſub Chriſto rege. Cœlum ceu liber. Eſaiæ, complicabuntur ſicut liber cœli, & omnis militia eorum defluet ſicut defluit folium de uinea: & Saluator noſter dicit cœlum & terram tranſituros in aliam formam. Globus ſolis, omnia interitum & in aliam formam mutanda ſcriptura ſacra ſæpe memorat, ſed imprimis ſolem & lunam. Sphæram menſtrualem, id eſt, lunam cuius curſus menſtruo tempore conficitur. Præſens utile, id eſt, quod inpræſentiarum utile uidetur. Agnoſce qui ſis,

quia tu non es is qui digito monſtrari poteſt. ſed quiſque animus ſuus eſt, ut Ariſtoteles in ethicis, & Cicero in .vi. de repub. ſcribunt. Interſerit, inter loquitur. In os loquentis, ut confundat inſtrumenta loquendi. Fidiculas, ſpeciem pro genere poſuit: nam quid fidiculæ poterant ori nocere? Locus uerboſitatis, id eſt, os quo uerba effundit. Scatu rientes auras, id eſt, uerba ex ore emanantia. Follibus, id eſt, buccis, quæ cum loquimur in modum follium inflantur ad emittendam uocem. Modum, finem. Horatius, Eſt modus in rebus, ſunt certi denique fines. Verba, id eſt, inſtrumenta quibus uerba formantur. Charaxat, id eſt, ſculpit & ſignat, ſed charatto eſt uerbum Græcum & in futuro charaxo. Vngulis ſcribentibus, id eſt, arantibus ſiue ſulcantibus faciem. Notas, literas, ut perſtaret in tranſlatione. Hirſuta barbis, aut quia barbā more gentis nutriebat, aut ex longo carcere. Carptim, id eſt, dum carpitur laceratq́ue uſque ad mentum, ipſam barbæ ſedem ſiue oſſa menti. Vultus pro facie. Grates debeo, pro habeo. Multa ora, cùm antehac uno tantum ore loquerer. Meatus unus, id eſt, unum os per quod iurabat uox una. Rictibus, id eſt, oris apertionibus. Vndique, id eſt, ab omni parte faciei. Cognitor, id eſt, iudex. Per Solis ignes, lucem & ſplendorem. Noſtros dies, id eſt, ætatem noſtram quam diebus metimur, & quicquid aliud agimus. Reciprocatis, tam in motu diurno quàm in annuo in ſe redeundo: ut di cit Vergil. Atque in ſe ſua per ueſtigia uoluitur annus. Deuoret, conſumat. Spiculis, armamentis quibus dolor infertur. Fatiſcit, finditur ceditq́ue. Stupor, qui nihil ſentit ex inflictis uulneribus. Obcalluit, calles obduxit. Hauſire, id eſt, accipere. Diurnum, id eſt, lucidum, quia lux & tenebræ non poſſunt ſimul eſſe. Claram facem, id eſt, lucem claram, id eſt, manifeſtam ueritatem. Sanus uidebit, id eſt, qui credit ſtatim intelliget, iuxta illud, Niſi credideritis non intelligetis. Lippus, qui lucem non admittit ex oculorum defectu. Oclos, oculos, ſyncopa nota in huiuſmodi nominibus, ſeclum pro ſeculum, periclum pro

pe

periculum.Inſanabilis,qui iam habet organa uidendi læſa. Regem perennem,hæc ſunt uerba lucis, quam tenebræ non poterant comprehendere. Manentem in ſe,quia intra ſe pater generat filium, cætera aut extra ſe creauit. Non minorem tempore,quia æternaliter illum intra ſe genuit.Fons retro,id eſt,principium quo dies & tempora inceperunt. Ex patre, manans ab illo per æternam generationem. Hoc pater quod filius, quantum ad eſſentiam quæ ſignificatur per genus neutrum,nam in genere maſculino falſum eſſet dicere, hic eſt pater qui eſt filius.Immortalitas,diuinitas. Caducum,id eſt,hominem mortalem. Noſtrum,id eſt,nos mortales.Homo eſt peremptus,id eſt,qua homo erat.Reſurrexit deus,id eſt,qua deus erat, ut .i.Petri. pri.& Apoſtolus Paulus multis in locis ſcribit, & quòd pater ſuſcitauit illum,& quòd deus ſuſcitauit illum à mortuis.Congreſſa deo,id eſt,cum deo. Vergilius,Atque impar congreſſus Achilli.Geſtanti membra,ſcilicet humana. Dum noſtra tentat,id eſt,tenet.Ceſſit immortalibus, quid ſi legas immortalitas,ut ſit ſenſus quòd immortalitas ceſſit morti,quia dicimus ex communicatione naturarum quòd deus paſſus eſt. Stulta mundi, ex prima Corin.pri. Quod ſtultum eſt dei ſapientius eſt hominibus.& ibidem,Quæ ſtulta ſunt mūdi,elegit deus. & ca.iij. Sapientia huius mundi ſtultitia eſt apud deum. Antiquitatem Romuli confutat, quòd Aſclepiades dixerat de antiquitate religionis Romanæ.Lupam mauortiam, id eſt, Martis tutelæ conſecratam quæ Romulum educauit. Omen uulturum, cum auſpicia urbis condendæ captans uidit duodecim uultures. Nil tam recens, quàm ſcilicet Romuli deificatio. Vix mille,tot fere anni fuerūt ab urbe condita ad Galerium,ſub quo Romanus paſſus eſt. Faſtis, in faſtis,hoc eſt annalibus qui faſti dicuntur. unde eſt Ouidius de faſtis. Ab augure Romulo,qui auguria captauit cum urbem eſſet conditurus.Sexcenta regna, puta Aſſyriorum, Sicyoniorum, Aegyptiorum, quæ omnia fuerunt ante Iouem patrem Martis progeni-

toris Romuli. Capellam agnoſcam.i.Amalthéam quæ Io uem educauit. Illa non ſunt, quia iam perierunt, & hæc quæ nunc ſunt aliquando peribunt.Expreſſa ſignis & expedita literis,puta quòd Adam fuit ex fructu arboris deceptus,& per arboris crucem reſtitutus,iuxta illud quod eccleſia canit:& qui in ligno uincebat in ligno quoq; uinceretur.Literis.ſ.ſacris,quæ hoc multis in locis ſignificarunt,ut quòd Moſes exaltauit æneum ſerpentem in deſerto.Conſono ore,quia idem prædixerũt,quanqnam diuerſis eſſent locis & temporibus.Crux adumbrata.i.per figuram umbratilem ſignificata,nam figura umbra rei eſt:quã deſignat ſignificata: eſt autem hæc crux ſæpe apud prophetas ut quod dominus regnauit in ligno.Combiberunt .i.imbuta fuerunt crucis ſignificatione,quæ quidẽ noſtris temporibus eſt completa.Retectis uocibus,id eſt,apertis & manifeſtatis cum antea fuiſſent tectæ.Antiquitas com probata .i. antiquorum prophetarum dicta ætate noſtra experimento uera.Refulſit coram,id eſt,publice eſt manifeſtata. Ore conſpicabili.i. uerbis non obſcuris ut prius, ſed perſpicuis: nam quod antea non intelligebatur, nunc perſpicue oculis cernimus. Veritas fluctuaret, uacillaret & infirma eſſet : niſi ea quæ ſunt prædicta uiderentur oculis manifeſta. Comminus, id eſt,prope & ante oculos. Non perire corpus, niſi ad tempus, quia poſtea reſurrecturi ſumus quemadmodum & Chriſtus reſurrexerit primitiæ dormientium,quod Apoſtolus multis in locis teſtatur.Crux illa noſtra,id eſt,pro nobis Chriſtus paſſus eſt. Nos patibulum aſcendimus, ſcilicet, cum Chriſto,cuius membra nos ſumus, ipſe autem caput. Peremptus nobis, id eſt,cauſa noſtra.Nobis reuerſus,id eſt,reſurgens ut & nos in die iudicij reſurgamus. Qui moriens homo,id eſt, qua parte moritur eſt homo : nam qua deus eſt, immortalis permanet.Natura duplex,ſcilicet,deus & homo,ſed moritur qua eſt homo, domat mortem qua eſt deus, iuxta illud prophetæ, Ero mors tua ò mors, morſus tuus inferne, Redit,reſurgit, Iuxta illud,quod perire neſciat,id

eſt

eſt, in immortalitatem. Dixiſſe pauca, colligit ſuperiora ut tranſitum faciat ad ſequentia. De myſticis, de myſterijs quæ ſuprà retulit. De proceſſu ſpei, id eſt, ſpes noſtra quò tendat. Margaritas ſpargere, iuxta illud Saluatoris. Mat. cap. vij. Quod ſanctum, non eſt canibus dandum, neque porcis margaritæ. Profunda ratione, quia non es capax, ſententiarum quæ ſunt profundiores. Interrogetur, ſenſus eſt, adducatur puer ſimplex & qui neque artem ſyllogizandi neque artem orandi nouerit: ſed in puris naturalibus ut ita dicam ſit poſitus, & hic ſit iudex inter nos. Conſulamus proxima, id eſt, non altiora, ſed quæ ſunt nobis propinqua. Sententia ſimplex, id eſt, non fucata aut arte aliqua imbuta. Fuci imperitus, fucum appellat, id eſt, faciei medicamentum quo utuntur mulieres, dialecticam, rhetoricam & phyſicam. Septuennem, id eſt, ſeptem annorum. Fauoris liber, id eſt, qui neutræ parti faueat: id eſt, ſit uacuus amore, odio, inuidia, quæ ſolent adprimere homini uerum iudicium. Periclitemur, id eſt, periculum, hoc eſt experientiam faciamus. Nouus uigor, id eſt, ille puer nulla arte imbutus, ſed rerum omnium rudis. Ille, ſcilicet, præfectus. Hanc uocem, ſcilicet, ut puer rudis eſſet iudex. libens pro libenter, ut recens pro recenter. Lacte depulſum, id eſt, ablactatum. Verg. in Buc. Depulſis arbutus hœdis. Puſio, id eſt, hic puerulus. Quod probarit, id eſt, utrius noſtrum ſententiam approbarit. Ardens, cupiens. Lactantis oris, id eſt, pueri lactentis. Quid uidetur eſſe uerum & congruens, id eſt, utrum uerius & congruentius. Eſt quicquid illud, ordo eſt, quicquid illud eſt, Quod eſt unicum uni, ex Platonis ſententia quòd deus unum deum genuit, & quod dicunt poëtæ Iouem ex concuſſione capitis Mineruam genuiſſe, ſed unum pater generauit intra ſe, qui & ipſe deus eſt. Nec pueri. Iuuen. Nec pueri credunt niſi qui nondum ære lauantur. Sub pudore, id eſt, præ nimio pudore. Fluctuans, id eſt, neſcius quid faceret. Leges, quarum ipſe præfectus erat executor. Autor huius, id eſt, quis te docuit iſta, Mater, ſubaudi eſt autor.

Et

Et deus matri, etiã eſt autor. Imbibit.i. hauſit & accepit, ſubaudi illud. Quo paſceret, id eſt, nutriret me. Fontibus gemellis, uberibus lacte manantibus: qui ſunt pares & æquales. Hauſi credere, id eſt, accepi ut crederem. Magiſtra impia, aut in filium docens unde periret, aut in deos male de illis ſentiens. Triſtem exitum.i. filij triſtem mortẽ aſpiciat. Male eruditi.i. in malũ & perniciẽ illius docti. Quem corrupit, malis artibus erudiendo. Adſit uilis muliercula, hæc eſt uera lectio, non abſit. Fatiget noſtros miniſtros, delaſſando illos, filius dũ torquebitur infans. Nã quæ filius patietur, acrius ſentiet mater quàm idem ipſe filius: unde ſubdit, Quantulus dolor, quaſi dicat, minimus dolor uexabit artus infantis, qa breui morietur: ipſa aũt mater uiuet in luctu filio orbata: hinc illud Quintiliani, Torquebis filium & fatebitur mater. Oculi parentis, ſpectantis tormenta filij. Vngulæ ferramenta, quibus dilaniabantur martyrum corpora: unde Hymnograph. Ceſſit his lacerans fortiter ungula, nec carpſit penetralia. Tollant ſublime, id eſt, ſublimiter, hoc eſt in altum. Manu pulſent nates, quo modo infantes uerberantur, quod iubet fieri ut paulatim creſcant tormenta cum doloribus. Plus lactis, ex Iuuenale de hædo, q plus habet lactis quàm ſanguinis. Quæ cautes, id eſt, quis homo ſaxeus & durus crudeliſq;. Quis rigor æris & ferri, id eſt, æreus & ferreus. Salix impacta, id eſt, uirga ſaligna illiſa corpori. Vimina, id eſt, uirgæ ſanguine humidæ. Quem plaga flerat, id eſt, quem ſanguinem uirgæ expreſſerant, eo modo quo lachrymæ ex oculis eliciuntur, ſed forte aliud uerbum loco flerat reponendũ eſt. Liuoribus roſcidis, id eſt, manantibus in modum roris uirgarum ictibus facientibus liuores. Genas minaces, id eſt, oculos quæ genis integuntur, ſed quomodo minaces ſi illachrymabantur, nimirum quia duplici laborabant affectu, crudelitate ſcilicet & commiſeratione: unde ſubdit, per ora fremẽtia barbarorum: nã & fremebant & flebant. Coronam plebium, id eſt, plebeiorum qui ſtabant in circuitu ſpectantes. Non fletiſſe,

ſub-

ſubaudi, ferunt ex ſuperioribus. Frons renitet, id eſt, læta & ſerena. Lucretius, Nec domus argento fulgens auroque renitens. Pietas contumax, id eſt, matris perſeuerantia, nam contumacia in malam accipitur partem. Senſum indulgentiæ, quia ut ait Quintilianus, indulgentia eſt mollis liberorum educatio. ſed hæc mater colubebat tenerum illum amorem, & obfirmabat ſe ad patientiam. Ardor animæ æſtuantis, quia triſticia & dolor exiccant oſſa, itaque in tormentis poſiti ſitiunt, neque hoc affectu Saluator noſter caruit, dicens in cruce Ioan. ca. xix. Sitio. quanquam illud ſitio aliud ſignificabat. Torua mater, id eſt, irata in filium quod uidebatur cedere atque uinci tormentis. Eminus, à longe, ſicut ſuprà cominus prope. Hanc ſtirpem, id eſt, talem filium mihi futurum ut uinceretur. Leto, id eſt, mortis timore. Poſtulas? interrogatiue legendum. Fons uiuus, ex Ioanne ca. iiij. Aqua quam ego dabo fiet in eo fons aquæ ſalientis in uitam æternam. & Pſal. xxv. Apud te eſt fons uitæ. Fluentum, id eſt, flumē. Vergilius, Xanthique fluenta deſerit. Flagrantiam, id eſt, ardorem. Gellius libro undecimo. Vigor ille maternæ flagrantiæ paulatim reſtinguitur. Hic hic, exemplis ad animi robur puerum hortatur mater, & primo ſanctorum Innocentium. Calix bibendus, alludit ad illud ex Euangelio Matthæi cap. xx. Poteſtis bibere calicem quem ego bibiturus ſum? Paruuli, & per appoſitionem ætas oblita lactis, &c. Et eſt ordo, ætas refecta poculis amaris ſanguinis: mox deinde refecta poculis dulcibus ſumpſit. Matris & potentia, ſic Vergil. pri. Aeneid. Ad Cupidinem filium loquitur, Nate meæ uires, mea magna potentia ſolus. Simile eſt illud Gene. Cap. xlix. Ruben primogenitus meus tu fortitudo mea. Pater, Deus omnipotens, iuxta illud, Cani hominis ſapientia illius. Vagitibus, id eſt, infantibus: ut de innocentib. dixit. Scis ſæpe, alterum exemplum adducit de Iſaac immolando, ex Gene. cap. xxij. Docenti, ſcilicet mihi. Adluderes, id eſt, quaſi per ludum uerba mea redderes, Verg. 7. Aencid. Nec plura alludens,

quod

quod Seruius exponit, ad reſponſum uerba componit, unde ſubdit, & garrulorum ſigna uerborũ dares, nam pueri non exacte proferunt quæ audiunt à docente. Sacranti, id eſt, ſacrificare uolenti Abraham patri ſeni. Narraui, tertium effert exemplum de ſeptem Machabæis, ex ſecundo Machabæorum uolumine, capite ſeptimo, ubi latiſſime ponitur hiſtoria. In ancipiti exitu, quia forte illi defeciſſent ſi mater illos non fuiſſet exhortata. Ne parcerent ſanguini, imo ſanguinem effunderent. Funerum ſuorum aut funerum quæ ſui filij ſuſtinebant, aut quòd illorum mortes erant ſua mors. Sartago ſtridula, id eſt, ſtridens cum in ea frigitur aliquid, & hoc mortis genere obijt ex Machabæis primus. Laminarum impreſſio .i. lamina candens capiti impreſſa, ſed hoc non legitur in Machabæorũ libro, ſed quod ſequitur, uidelicet quòd ſecundo ex Machabæis tortor detraxit capitis cutem relicto craneo cute nudo, & eſt ordo, tortor reuulſerat cutẽ uerticis à fronte. nuda teſta .i. tegmine nudata, uſque ad ceruicem, ita ut dehoneſtaret .i. deformaret caput, tegmine ſubaudi detracto. Regio diademate .i. corona quæ Regum eſt inſigne. Linguam tyrannus, hoc Antiochus iuſſit fieri ex Machabæis tertio. Pars optima. ſ. lingua, cuius laudes ex officio proſequitur. Fidelis interpres animi, nam ut Horatius in poëtica arte ſcribit. Natura effert animi mot⁹ interprete lingua. Cordis miniſtra .i. eorum quæ corde concipiũtur. Præco, quaſi præco ſit nomen commune duorum generum dixit lingua præco. Redemptrix. ſ. animæ. Ducem dicatã, id eſt, Deo conſecratam. Ducem .i. præuiam & omniũ primam. Machabæos, ſic græce appellarunt quos uocant Hebræi aſmonaim, interpretatur aũt Machabæus pugnator, nam mache eſt pugna, & machomæ pugno. Septies, nam toties de Antiocho triumphauit mater illa cum filijs uictoribus. Feracem gloriæ, id eſt, fertilem & fœcundam. Per huius alui, adiuratio eſt. Conceptacula .i. uterum ſiue loculos ubi concipiũtur infantes. Larem hoſpitalem .i. uterum in quo diuerſatus es per menſes decem. ſ. inchoatos

de

de quibus autores ſæpe faciunt mentionem. Verg. Matri longa decem tulerunt faſtidia menſes. Si dulce nectar.i. lac. Verg. iiij. Æneid. Si bene quid de te merui, fuit aut tibi quicquam dulce meum. Molle gremium, in quo te ſæpe ſuſtinui. Grata ſi crepundia.i. amuleta & ludicra quæ ſolent infantibus appēdi, nonnunquam incunabula & panni quibus inuoluuntur, dicuntur autem crepundia à crepitu: unde etiã crepitacula, de quibus Martialis in diſticho cuius lemma eſt crepitaculum: Si tibi plorator de collo uernula pendet, Hæc quatiant tenerum garrula ſiſtra manũ. Perſiſte.i. eſto conſtans & perſeuerãs. Adſere, id eſt, adſertor eſto & profitere. Autorem horum munerum.i. tantorum beneficiorum, quanta nobis contulit.ſ. animum, corpus, uitam: unde ſubdit, Qua nam arte, ordo & ſenſus eſt, ego neſcio qua arte .i. quomodo, Cœperis uiuere nobis intus.i. cum te geſtarem intra uiſcera, quomodo ex inanimi factus ſis animatus. Nihilumq́ue illud, non nihilũ, quia eſt aliquid ſemen uirile & menſtruum muliebre, unde eſt hominis corpus, nam anima à deo infunditur. Animator, .i. Deus ſcit, ego neſcio. Si igitur quod uiuis, quod ſpiras, hoc totum Dei eſt. Impendere, ſubaudi decet, ut Vergil. i. Æneid. Me ne incepto deſiſtere uictam. Cuius munere.i. beneficio. Ortus es.i. uiuis. Quod dedit.i. uitam. Refuderis.i. reddideris. Strepentes, ſonantes cũ cædebatur puer. Cognitor.i. iudex qui de cauſa cognoſcebat. Per recentes uias cicatricum, id eſt, per cicatrices adhuc recentes. Exarabant, id eſt, ungulæ ſulcos ex carnificando ducebant. Ferrum acutum, id eſt, ungulas. Recrudeſcentibus plagis, id eſt, recentatis & renouatis. Notas apertas, id eſt, uulnerum ſigna quæ adhuc nõ coierant. Quos, ſcilicet tortores. Victor ſuperbus, quia uictoria facit homines ſuperbos et arrogantes, & ſunt uerba Romani ad tortores. Poteſſe, pro poſſe. Lucretius, Pro ſi forte aliquis credit grauiora poteſſe corpora. Vix cohæret, ſcilicet corpuſculum. Verg. in Buco. Vix oſſibus hærent. Dexterarum mertium.i. languentium & debilium ad infligenda uerbera & plagas.

Citius, ſubaudi, q̃ uos corpus hoc meum laceratis. Languetis imbelli fame .i. cupitis me excarnificare & deſunt uobis uires. Et fatiſcitis .i. deficitis & feſſi eſtis: unde defeſſus à defatiſcor deducitur participium, Priſciano autore. Gula ferina, qualis eſt ferarũ. Socors edacitas .i. ignaua rabies edendi. Morarum pœnitet, id eſt, uis cito perire. Fies fauilla .i. cremaberis et redigeris in cinerem. Abiens à foro, ubi iudicatus eſt ad ignem. Reſpectans ponè, id eſt retro, ſed retro ſuperfluit, quia reſpecto per ſe ſignificat retro aſpicio. Appello, id eſt, prouoco: nam illud proprie eſt prouocare, quod recentiores appellare dicunt. Eſſe nil, id eſt, fruſtra. Complices, id eſt, ſimul ſocij & ſectatores. Vix hominis, quia infans homo eſt, ſed imperfectus. Locum cædis, in quo infans iugulari & Romanus cremari debebat. Primitiuum fœtum, id eſt, infantem mater ferebat iugulandum, eo modo quo Abel obtulit Deo de primogenitis gregis ſui. Gen. cap. iiij. Ferculo Abelis, eſt ferculum quod fertur & in quo aliquid fertur. Puriorem cæteris, ait nanque ſcriptura, Abel obtulit de primogenitis gregis ſui & de adipibus eorũ. Immorata, imò ſtatim dedit non flens ſed læta. Patrone ex filio, quia cum ſis mihi nunc filius, illic eris mihi patronus: & eſt caſus uocatiui patrone, & eſt iungendum dulciſſime patrone. Carminis Dauidici, q eſt in ordine pſalmorũ centeſimus quintuſdecimus: Precioſa in conſpectu domini mors ſanctorũ eius. Mors ſancti, huius filij mei. Tuus ille ſeruus, ex pſalmo centeſimo uiceſimo ſecundo, Sicut oculi ſeruorũ in manibus dominorũ ſuorum: ſicut oculi ancillæ in manibus dominæ ſuæ, ita oculi noſtri ad dominum deum noſtrum. Talia retexẽs, id eſt, canens: ſic Hymnograph. Quæ uox quæ poterit lingua retexere. aliàs, retexere eſt quod textum eſt non textum facere. Explicabat pallium, quo exciperet ſanguinem pueri. Tendebat manus, cum explicato pallio. Globum, id eſt, ſanguinis undam conglobatam. Vſtor, qui ſtruebat pyram. Pinu arida, quò facilius ignem comprehenderet. Fœni ſtruem, id eſt, cumulum fomitis. Quo pa-

ſtu

ſta, id eſt, quo fomite. Ferocius, pro fortius. Et iam, or=
do eſt, & iam Romanus actus, id eſt, impulſus. Eminus, à
longe: furca brachijs retortis, id eſt, habenti brachia re-
torta ingerebatur. &c. Hæc eius orſa, id eſt, poſtea quàm
hæc locutus eſt. Fragor nubis, hoc eſt tonitrus: nam fra
gor proprie de rebus dicitur fractis, ſed quia dicit ruen-
tis, poteſt intelligi de fulmine, ſed non ſignificat niſi im-
brem de cœlo cadentem. Obruit ignes, id eſt, extinguit.
Alunt, ſcilicet tortores. Fomitem, id eſt, materiam ignis
combuſtibilem. Trepidare, pro trepidabat. Nouis rebus,
id eſt, miraculis. Inſiſtere, inſiſtebat. Verſare, id eſt, uerſa-
bat. Torres, id eſt, titiones. Confouere, id eſt, confouebat
& proprie, nam fouere de foco proprie dicitur. Semen
ignis, id eſt, ſcintillas. Quærere, pro quærebat. Magus,
nam Magicæ imputat hæc miracula, non diuinæ poten
tiæ. Carmine Theſſalorum, ubi artes magicæ uigebant,
ut eſt apud Lucianum & Apuleium. Lucanus de Ne-
cromantica Phormonoe dixit, Theſſalis incubuit mem-
bris. Vertere pœnam in ludibrium, id eſt, dum punitur,
eludere nos. Fortaſſe ceruix, per ironiam hoc dicitur. Fle
cti pro cædi. Coibit plaga, id eſt, conſolidabitur in
cicatricem. Vertex, id eſt, caput, pars pro toto. Emi-
nebit, extabit. Partem quampiam, id eſt, aliam. Mor-
te ſimpla, id eſt, ſimplici & unica. Multiplex crimino-
ſus, id eſt, multipliciter nocens. Vel iterum repete ne
ex ſuperiori. Tot modis, quaſi dicat, tot mortibus. Ler-
nea Hydra, nota eſt fabula. Imminutis corporis dam-
nis, lege imminutus, id eſt, truncatus damnis corporis.
Ipſe Hercules erit præſtò, id eſt, præſens, quaſi dicat,
non aderit. Hydrina uulnera, id eſt, quæ Hydræ intu-
lit: nam tandem compreſſis faucibus Hydram exiccauit et
quaſi uſtulauit. Viſcerum confinia, id eſt, iuncturas. Vel diſ
parare, id eſt, luxare, conuellere & diſtrahere. Vincula
nexa neruis, id eſt, oſſa neruis colligata. Date hunc, ſcis
licet, Romanum. Oſſibus reuulſis, id eſt, luxatis, nam qui
ſcit dedolare & reſtituere oſſa luxata, poterit facilius
illa

illa diſſipare. Nodis, id eſt, colligationibus quod faciunt luxatorum medici & chirurgi. Omni corpore, id eſt, toto. q. ſ. in deos inuecta eſt. Vetus fas, id eſt, antiquam religionem, nam fas dicta eſt quæ prius dicebatur themis. Retectam, id eſt, apertam. Vergil. Radijſque retexerit orbem. Palatum tractat, explorans quomodo poſſit totam linguam abſcindere. Exitum uocis, id eſt, epiglotida qua uox ex arteria erumpit. Scalpellum, ferramentum illud quo uena pertunditur in ſanguinis diminutione, ſcalprum quoque reperitur pro nouacula. Marcianus ſcalpro dicebat circuncidi uitia infantibus poſſe. Fila ſingula, ex quibus compacta eſt lingua. Patente rictu, id eſt, ex ore aperto. Ruffo ſtemmate, id eſt, corona quam ex ruffo ſanguine eſt aſſecutus: ſtemma namque à ſtephanoo quod eſt corono deducitur. Oſtro ueſtis regiæ, nam oſtrum hoc eſt purpura ueſtibus tantum accommodabatur principum, quaſi dicat, tam honorificus erat hic ſanguis in ueſte Romani quam purpura in ueſtibus regum: Oblacteraret, blateraret, blaterare inquit Feſtus eſt ſtulte & percupide loqui, Nonius quoque multa de hoc uerbo. Multo turbine, id eſt, magno impetu & uehementia, qua obruebatur antea. Abdomina ſuilla, id eſt, porcina, & eſt abdomen pingue illud quod inteſtinis obducitur. Inſufflat, cum non loqueretur in contemptum inſufflauit illos. Nunquid, id eſt, aliquid. Intimo pulmone, unde eſt uocis origo interior. Torta, id eſt, repercuſſa. Sub teſtudine oris, id eſt, ſub cœlo hoc eſt oris concauitate. Ex palato repercuſſo, idē eſt qđ ex teſtudine oris. De pectine dentium, nam uox articulata complures literas format inter linguam & dentes, ut t. d. th. ſ. u. conſonans. Pectine dentium, id eſt, de dentibus uel à dentibus pectinatim coeuntibus. Lingua plectrum mobile, quia lingua eſt quaſi plectrum quod ferit certa loca ad formandum uerba, & puto pro nunc utrobique legendū eſſe nec, ut ſit ſenſus, qui deus fecit in me ut uox expreſſa ex intimo pulmone, repercuſſa ad cœlū nec det ſonos ex palato repercuſſo, nec temperetur de pectine den-

dentium, neque ſit. His agendis, id eſt, formandis lingua, & cætera: quod duobus exemplis probat ſe eo modo loqui quo ſi deus uellet loqueretur fiſtula uel cymbalum, & quæ habent ſonos & non uoces articulatas. In ipſis meatibus, id eſt, fiſtulis, quaſi arterijs. Labra preſſa, ut in prolatione b. p. ph. in literis nunc hiantia, ut in alijs literis, quaſi dicat, ita poſſent loqui cymbala & fiſtulæ perinde ac ſi haberent inſtrumenta quibus formantur literæ & uoces articulatæ. Statum naturæ uerti, id eſt, mutari, ab illo ſcilicet, Cui, id eſt, à quo. Forma, id eſt, oris figura. Leges texere ac retexere, id eſt, ponere ac tollere. Sic Verg. in. vi. Æneidos, Leges fixit atque refixit. Poſtulet, deſideret, quia poteſt facere ut ſine lingua quis loquatur. Preſſit pede, quo pacto abſente Saluatore diſcipuli obruebantur undis ad quos per fluctus uenit, ex Matthæo, ca. xiiij. Fluxa & tenuis, qualis eſt aquæ. Coit, condenſatur, ut ſuſtinere poſſit ne cedat ponderi. Diſpar, contraria. Quis, pro quibus, puta quòd ſit natabilis, nunc autem ſub Chriſto ſuſtinet ueſtigia. Hoc munus, id eſt, officium quod facit miracula, ut hoc quod dixit, & quæ ſequuntur: gradum percitum, id eſt, uelocem, aliàs percitus, id eſt, commotus. Audientiam, actum audiendi. Cede miraculis, id eſt, uincere & dato locum. Vertere pro uertebat: in caliginem, id eſt, ignorantiam ueri, quia Ira impedit animum ne poſſit cernere uerum. Hærens, dubitans. Iuuenalis, Hæremus dicat ipſa. Formido & indignatio, affectus contrarij in eodem homine: uim, id eſt, uiolentiam & impetum. Quo, id eſt, in quem ſæuiat: cum non poſſit in Romanum. Citari, in ius uocari. Nundinatum, id eſt, ad diem certum uocatum. Nam nundinari eſt in urbem litis cauſa ad certum diem uenire, aliquando etiam alijs de rebus. Pactus, cum Romano precium faciens. Colluderet, id eſt, colluſionem faceret. Irritum, id eſt, uanum nihilque efficiens. Retunſis, id eſt, obtuſis & hebetibus. Sauciata parte & non tota lingua. Vſquequaque, omni ex parte, aliàs ſemper aliàs ubique ſignifi-

cat. Manere. &c. ſubaudi iudex dicebat non poſſe, & non poſſe iterum uerba exprimi in oris concauitate ſine lingua quæ moderatur uerba. Eſto, concedamus quòd erum pat uox aut ſpiritus, non tamen articulatus. Vacuo ſpecu, id eſt, ex ore uacuo aut thorace. Echo, id eſt, per repercuſſionem unde generatur echo. Oratio, quæ conſtat uocibus articulatis. Veris, ueritate & experimento. Calumniam, falſam criminationem. Hauſtus patentes, id eſt, partes per quas baurimus cibum potumq;. Regat ſpiramina, id eſt, formet uoces in uerba, quod eſt linguæ officium. Puncto leui, id eſt, punctura modica. Plectro, id eſt, lingua. Cicero. ij. de natura deorum: plectri ſimilem linguam noſtrã ſolent dicere. Fatus, id eſt, loquela à faris uel fare. Magiſtra uocis, id eſt, lingua, ut dicit uerborum moderatorum. In uitium cadit, id eſt, uiciatur & læditur. Fiat periculum, id eſt, experimentum. Terentius, Fac periculum in literis, fac in palæſtra. Lingua eruta, id eſt, euulſa. Vox fragoſa, id eſt, horrida & aſpera, ſed ſi elinguis fiat, nullam habebit omnino, Clamor inconditus, id eſt, inarticulatus. Nil ſtridulum, id eſt, non modo non emittet uocem ſed neque ſtridorem quidem. Salutem principis, ſic iurare conſueuerunt ſubditi, per uitam & per genium principis. Suggillet uerba, forte ſuggerat, id eſt, ſubminiſtret: quia ſuggillare aliud eſt. Latronem chriſtianorum, id eſt, perſecutorem & carnificem. Non bubulus, id eſt, à boue proſuſus. Agnoſcis illum, ſcilicet bubulũ ſanguinem: & quod non eſt hic bubulus ſed meus. Pagane, id eſt, non initiate ad Chriſtianorum ſacra, ſed profane: & eſt tranſlatio ſumpta ex eo quòd omnis homo aut miles eſt aut paganus. Veſtri bouis, id eſt, quem uos ſacrificare conſueuiſtis. Litata cæde, id eſt, in ſacrificio effuſo bouis ſanguine. Scrobe acta ſub terram, uidetur ſignificare Terentina ſacra quæ fiebant Romæ in campo Martio in loco qui dicebatur Terentos, in quo erat ara Diti patri ſacra, pedibus uiginti ſub terram defoſſa, ſacrificabatur autem bos nigra. Infulatus, id eſt, infula indutum habens caput, quod erat

ſacer

ſacerdotum inſigne,ut nunc eſt Epiſcoporum mitra. Tempora, id eſt,ipſe feſtus & quaſi die feſto ornatus. Repexus,aut nimium pexus,ut Perſius: Pexus togaque recenti: aut quod ſacerdoti caput repecteretur ut turbarentur capilli. Ouid.iij.de arte: Illa depexa modo eſt. Cinctu Gabino,id eſt,præcinctus et expeditus. Verg.lib.vij. Ipſe Quirinali lituo cinctuque Gabino. & Lucan.in.i. Ritu ſuccincta Gabino. Fultus togam,id eſt,habens togam ſericeam. Supernè,id eſt à parte ſuperiori ſcrobis. Pulpita ſtrata,id eſt ſtragulis operta. Rimoſa,ut per rimas defluat ſanguis in ſcrobem. Rari pægmatis, id eſt pulpiti in modum pægmatis ſuggeſti: rarum autem dixit pro rimoſum. eſt autē pægma machina ex tabulis compacta,quæ rotis impoſita poterat deferri per urbem. Iuuenalis, Et pægma & pueros inde ad uelaria raptos. Aream, id eſt, pulpiti illius planiciem quam dixit rimoſam. Minutis hiatibus,id eſt, foraminibus per quæ defluat ſanguis. Huc taurus, ſacrificandus .ſ. qui ad aram ferebatur ornatus lintheo candido & cornibus auratis,& ſertis ex floribus. Fulgor bractealis,id eſt,ex bracteis auri,quibus eſt inauratus. Venabulo,uel cultro,uel alio ferramento:cum uenabulum ſit uenationi aptum. Intexta,id eſt,tabulata tabulis contexta in modum pontis ſublicij. Flumen uaporum,id eſt,ſanguinis euaporantis. Tabidum rorem,id eſt, ſanguinem iam corruptum,quia extra uenas in modum roris ſparſum. Defoſſus, ſcilicet in ſcrobe quam dixit. Putrefactus,id eſt,maculatus,& tabidus. Omnes ſupinat,id eſt,organa omnium quinque ſenſuum erigit ut ſanguinem excipiat. Genas oculorum, palpebras aut malas. Cadauer, ſcilicet,bouis. Sanguine egeſto,id eſt,exhauſto:ab illa compage,id eſt, ſcrobe, cui ſuperimpoſitum erat pulpitum ex tabulis compactum. Amictus ebrios,id eſt, ſanguine madefactos. Recentis piaculi,id eſt,ſacrificij facti in piaculum,id eſt,purgationē animarū. Eminus,à longè,non audentes accedere propter uenerationē ſacerdotis. Lauerint.i.expiauerint. Hecatomben,i.centū boum hoſtiā,de qua ſæpe Homerus,

& Iuuenalis, q promittat Hecatomben: unde ſubdit, centena ferro. &c. Augures, id eſt, ipſi ſacrificuli. Macellum puluinarium .i. ſacrificia templorum redundantia cruore quaſi in macello. puluinaria autem ſternebantur in bono rem deorum. Cice. in .iiij. Thuſ. deorum inquit puluinaribus & epulis magiſtratuum. Vosmetipſi, de ſacerdotibus Bellonæ dicit, qui non alieno ſed ſanguine ſuo deæ ſacrificabãt: & utraq; manu gladijs ſtrictis armati per urbem efferebantur, & ita uaticinabantur fanatici .i. furibundi. Matrem deã, lege deum pro deorũ .i. Cibelen, ex Apuleij ſententia, qui tres deas Bellonã, Cibelen, Iſidem idem numen eſſe putat, & Iuuenalis eoſdẽ ſacerdotes illis attribuit, cũ dicit, Bellonæ matriſq; deũ chorus intrat. & c. Rotare, ſubaudi caput. Parta .i. parata. Cœlum .i. diuinitatẽ. Hic .ſ. Gallus ſacerdos matris deorũ. Metenda .i. ſecanda. Horat. i. ſer. Caudamq; ſalacem demeteret ferro. Numen .i. deam Cibelen. Nam putabãt id eſſe ſacrificij quoddam genus: Iuuen. Mollia qui Samia ſecuit genitalia teſta. Semiuir, quoniã genitalia amiſit. Donũ pudendũ .i. mentulã uirilẽ. Vena maſculini generis, id eſt, genitale uirile quod uenis conſtat. Horat. Nam ſimul ac uenas inflauit tetra libido. Sanctitati, id eſt, deæ ſanctæ, nam Gallus neque uir eſt neque fœmina, unde & ſemiuir appellatur. Imberbes, aut quia caſtratis decidunt barbæ: unde Iuuenalis, Et deſperatio barbæ: aut quia ephebi ad hoc munus eligeban tur. Leuibus, acutis & politis. Sacrandus, ſacerdos ille Gallus. Sphragitidas, id eſt, medicamenta ex terra ſphragitide, hoc eſt ſigillata, quæ ualet ad cicatricanda uulnera. Celſus lib. v. Paſtillus ad glutinandum uulnus ſphragis nuncupatur, nã ſphragizo eſt ſigillo ſiue concludo. Membra, id eſt, genitalia abſciſſa. Igniuerint, id eſt, acus illæ fuerint ignitæ, ſed uſitatius eſt igneo uel igneſco. Stigmarit, pro ſtigmatizauerit, id eſt ſtigmate notauerit. Obducit cutem, id eſt, operit partem illam cauterio notatã. Tormenta inuri, id eſt, per inuſtionem infligi. Finis, mors, quæ eſt malorum finis. Iam non licebit, ſcilicet poſt mortem

tem. Cedas,id eſt,uincaris. Et deſinas, ſcilicet torquere. Sector,id eſt,carnifex qui ſecat membra. Sed peremptoris,ordo eſt, Sed manus peremptoris ſtrangulatrix faucium., ſuccedet illis, ſcilicet faucibus, quia uox inquietæ oris garruli aliter neſcit ſilere q̃ ſi fregero tubã .i.interclusero uocis meatus per ſtrangulationẽ.Carceris noxialis.i.in quo noxij ſunt clauſi.Lictor nefandus, ſic appellatur conſulis aut prætoris miniſter.Vinculis .ſ. corporis in quibus uiolenter detinetur ex Platonis ſentẽtia, ad quod alludit Apoſtolus cum dicit: Cupio diſſolui,& eſſe cum Chriſto:& alibi,Miſer ego,quis me liberabit à corpore mortis huius? Principi,queãdmodũ diximus,Galerio Cæſari,qui hunc Aſclepiadẽ præfecerat Antiochiæ.Ordinem uoluminũ.i.per uolumina librorũ explicatũ.Tragœdiæ,nam hæc materia quodãmodo tragica fuit.In faſces ſcilicet librorũ,uel potius in annales,qui à conſulibus nomen accipiebãt, quorũ faſces erant inſignia cum ſecurib. Conficit,obliterat,quia in actis ſub Galerio nõ reperitur huius martyris paſſio. Inſcripta Chriſto,in libro uitæ, de quo in Apocal.& in Euangelio Luc.cap.x.Nomina ueſtra ſcripta ſunt in cœlis. Apex,qui literis Hebræis præſertim imponi cõſueuit. Obſoleſcet.i.obliterabitur,unde obſoleta dicuntur deſueta longo uſu. Angelus adſtans,ex Euangelio, Angeli inquit eorũ ſemper uident faciem patris.Pingens,deſcribens.Sanguinis dimenſio.i.quantitas. Sulcus,qua ductum eſt ferrũ.Proximã.i.in cutis ſummitate ut ſit contrariũ ei quod dixit,altã, hoc eſt profundam. Segmenti.i.ſecationis,nam à ſeco dicitur ſegmentũ.In regeſtis.i. in uoluminibus in quibus continẽtur acta & res geſtæ.Nam corruptè dicitur uolumen illud Gregorij,regiſtrũ,pro regeſtis. Et præmiorũ, id eſt,bonorũ, id quod ſequitur pro eo quod præcedit. Inter hædorũ greges,id eſt,inter peccatores qui ſiſtendi ſunt ad ſiniſtrã iudicis ex Euangelio Mat.cap.xxv. Dinoſcerer eminus.i.à longe me conſpiceret Romanus.Hoc.ſ.Romano. Transfer hunc hædum, ſcilicet à ſiniſtra in dextram,& ſis agnus &c.

PASSIO HIPPOLYTI MARTYRIS AD VALERIANVM EPISCOPVM.

Carmen elegiacum.

INnumeros cineres ſanctorũ Romula in vrbe
  Vidimus ô Chriſti Valeriane ſacer,
Inciſos tumulis titulos, & ſingula quæris,
  Nomina difficile eſt vt replicare queam.
Tantos iuſtorum populos furor impius hauſit,
  Quum coleret patrios Troia Roma deos.
Plurima litterulis ſignata ſepulchra loquuntur,
  Martyris aut nomen, aut epigramma aliquod.
Sunt & muta tamen tacitas claudentia tumbas
  Marmora, quæ ſolum ſignificant numerum.
Quanta virûm iaceant congeſtis corpora aceruis
  Noſſe licet, quorum nomina nulla legas.
Sexaginta illic defoſſas mole ſub vna
  Relliquias memini me didiciſſe hominum.
Quorũ ſolus habet comperta vocabula Chriſtus,
  Vtpote quos propriæ iunxit amicitiæ.
Hæc dum luſtro oculis, & ſicubi forte latentes
  Rerum apices veterũ per monumenta ſequor:
Inuenio Hippolytũ, qui quondam ſchiſma Nouati
  Presbyter attigerat, noſtra ſequenda negans.
Vſque ad martyrii prouectum inſigne tuliſſe
  Lucida ſanguinei præmia ſupplicii.
Nec mirere ſenem peruerſi dogmatis olim
  Munere ditatum catholicæ fidei,
Quum iam veſano victor raperetur ab hoſte
  Exultante anima carnis ad exitium,
Plebis amore ſuæ multis comitantibus ibat:
  Conſultus quæ nam ſecta foret melior,
Reſpondit: fugite ô miſeri execranda Nouati
  Schiſmata, catholicis reddite vos populis.
Vna fides vigeat, priſco quæ condita templo eſt,
  Quam Paulus retinet, quamq́ cathedra Petri.
Quæ docui, docuiſſe piget, venerabile martyr

Cerno quod à cultu rebar abeſſe dei.
His vbi detorſit leuo de tramite plebem,
Monſtrauitq́; ſequi quà via dextra vocat,
Seq́; ducem recti ſpretis anfractibus idem
Præbuit, erroris qui prius autor erat:
Siſtitur inſano rectori chriſticolas tunc
Oſtia vexanti per Tyberina viros.
Illo nanque die Roma ſeceſſerat, ipſos
Peſte ſuburbanos vt quateret populos,
Non contentus humum celſæ intra mœnia Romę
Tingere iuſtorum cædibus aſſiduis.
Ianiculum quū iam madidum, fora, roſtra, ſuburrā
Cerneret eluuie ſanguinis affluere,
Protulerat rabiem Tyrrheni ad littoris oram,
Quæq́; loca æquoreus proxima portus habet.
Inter carnifices, & conſtipata ſedebat
Officia, extructo celſior in ſolio.
Diſcipulos fidei, deteſtandiq́; rebelles
Idolii, ardebat dedere perfidiæ.
Carcereo crinita ſitu ſtare agmina contra
Iuſſerat horrendis excrucianda modis.
Inde catenarum tractus, hinc lorea flagra
Stridere, virgarum concrepitare fragor.
Vngula fixa cauis coſtarum cratibus altos
Pandere ſeceſſus, & lacerare iecur.
Ac iam laſſatis iudex tortoribus ibat
In furias, caſſa *cognitione fremens. *cōditiōe
Nullus enim Chriſti ex famulis per tanta repertus
Supplicia, auderet qui vitiare animam.
Inde fures quæſitor ait, iam tortor ab *vno *vnco
Deſine, ſi vana eſt quæſtio, morte agito.
Huic abſcinde caput, crux iſtum tollat in auras,
Viuentesq́; oculos offerat alitibus,
Hos rape præcipites, & vinctos coniice in ignem,
Sit pyra quæ multos deuoret vna reos.
En tibi quos properes rimoſæ imponere cymbæ,

Pellere & in medii ſtagna profunda freti.
*rabidum Quos vbi ſuſceptos *rapidi maleſuta per æquor
* celſa la- Vexerit, & tumidis * cæſa labarit aquis.
uarit. Diſſociata putrem laxent tabulata carinam,
Conceptumq; bibant vndique naufragium.
Squamea cœnoſo præſtabit ventre ſepulchrum
Bellua conſumptis cruda cadaueribus.
Hæc perſultanti, celſum ſubitò ante tribunal
Offertur ſenior nexibus implicitus.
Stipati circum iuuenes clamore ferebant
Ipſum Chriſticolis eſſe caput populis.
Si foret extinctum properè caput, omnia vulgi
Pectora Romanis ſponte ſacranda deis.
Inſolitum lethi poſcunt genus, & noua pœna
Inuenta, exemplo quo trepident alii.
Ille ſupinata reſidens ceruice, Quis, inquit,
Dicitur? affirmant dicier Hippolytum.
Ergo ſit Hippolytus, quatiat, turbetq; iugales,
Intereatq; feris dilaceratus equis.
Vix hæc ille, duo cogunt animalia freni
Ignara inſueto ſubdere colla iugo.
Non ſtabulis, blandive manu palpata magiſtri,
Imperiumq; equitis ante ſubacta pati.
Sed campeſtre vago nuper pec⁹ è grege captum,
Quod pauor indomito corde ferinus agit.
Iamq; reluctantes ſociarant vincula bigas,
Oraq; diſcordi fœdere nexuerant.
Temonis vice funis ineſt, qui terga duorum
Diuidit, & medius tangit vtrunque latus.
Deq; iugo in longum ſe poſt veſtigia retro
Protendens trahitur, tranſit & ima pedum.
Huius ad extremum ſequitur qua puluere ſummo
Cornipedum refugas orbita trita vias,
Crura viri innectit laqueus, nodoq; tenaci
*cumq; Aſtringit plantas, *atque rudente ligat.
Poſtquam compoſito ſatis inſtruxère paratu

Martyris ad pœnam, verbera, vincla, feras
Inſtigant ſubitis clamoribus, atque flagellis,
Iliaq; infeſtis perfodiunt ſtimulis.
Vltima vox audita ſenis venerabilis hæc eſt,
Hi rapiant artus, tu rape Chriſte animam.
Prorumpunt alacres, cæco & terrore feruntur
Quà ſonus, atque tremor, quà furor exagitant.
Incendit feritas, rapit impetus, & fragor vrget,
Nec curſus volucer mobile ſentit onus.
Per ſyluas, per ſaxa ruunt, non ripa retardat
Fluminis, aut torrens oppoſitus cohibet.
Proſternunt ſepes, & cuncta obſtacula rumpunt,
Prona, fragoſa petunt, ardua tranſiliunt.
Sciſſa minutatim labefacto corpore fruſta
Carpit ſpinigeris ſtirpibus hirtus ager.
Pars ſummis pendet ſcopulis, pars ſentibus hęret,
Parte rubent frondes, parte madeſcit humus.
Exemplar ſceleris paries habet illitus, in quo
Multicolor fucus digerit omne nefas.
Picta ſuper tumulũ ſpecies liquidis viget vmbris
Effigians tracti membra cruenta viri.
Rorantes ſaxorum apices vidi optime Papa,
Purpureasq; notas vepribus impoſitas.
Docta manus virides imitando effingere dumos,
Luſerat & minio roſeolam ſaniem.
Cernere erat ruptis compagibus ordine nullo
Membra per incertos ſparſa iacere ſitus.
Addiderat charos greſſu, lachrymisq; ſequentes
Deuia quà fractum ſemita monſtrat iter.
Mœrore attoniti, atque oculis rimantibus ibant,
Implebantq; ſinus viſceribus laceris.
Ille caput niueum complectitur, ac reuerendam
Caniciem molli confouet in gremio.
Hic humeros, truncasq; man⁹, & brachia, & vlnas,
Et genua, & crurum fragmina nuda legit.
Palliolis etiam bibulæ ſiccantur arenæ

Ne

*infecto Ne quis in *intacto puluere ros maneat.
Si quis & in ſudibus recalenti aſpergine ſanguis
Inſidet, hunc omnem ſpongia preſſa rapit.
Nec iam denſa ſacro quicquam de corpore ſylua
Obtinet, aut plenis fraudat ab exequiis.
Quumq́ recenſitis conſtaret partibus ille
Corporis integri qui fuerat numerus,
Nec purgata aliquid deberent inuia toto
Ex homine, exterſis frondibus & ſcopulis:
Metando eligitur tumulo locus, Oſtia linquunt,
Roma placet, ſanctos quæ teneat cineres.
Haud procul extremo culta ad pomeria vallo
*fouet Merſa latebroſis crypta *patet foueis.
Huius in occultum gradibus via prona reflexis
Ire per anfractus luce latente docet:
Primas nanq́ fores ſummotenus intrat hiatu,
Illuſtratq́ dies limina veſtibuli.
Inde vbi progreſſu facili nigreſcere viſa eſt
Nox obſcura loci per ſpecus ambiguum,
*immiſſa Occurrunt celſis *immenſa foramina tectis,
Quæ iaciunt claros antra ſuper radios.
Quamlibet ancipites texant hinc inde receſſus,
Arcta ſub vmbroſis atria porticibus.
Attamen exciſi ſubter caua viſcera montis
Crebra terebrato fornice lux penetrat.
Sic datur abſentis per ſubterranea Solis
Cernere fulgorem, luminibusq́ frui.
Talibus Hippolyti corpus mandatur opertis
Propter vbi appoſita eſt ara dicata deo.
Illa ſacramenti donatrix menſa, eademq́
Cuſtos fida ſui martyris appoſita,
Seruat ad æterni ſpem Iudicis oſſa ſepulchro,
Paſcit item ſanctis Tybricolas dapibus.
Mira loci pietas, & prompta precantibus ara,
Spes hominum placida proſperitate iuuat.
Hic corruptelis, animiq́ & corporis æger
Oraui

Oraui quoties,ſtratus opem merui.
Quod lætor reditu, quod te venerande ſacerdos
Complecti licitum eſt,ſcribo quod hęc eadem,
Hippolyto ſcio me debere,Deus cui Chriſtus
Poſſe dedit,quod quis poſtulet annuere.
Ipſa illas animæ exuuias,quæ continet intus
Ædicula argento fulgurat ex ſolido.
Præfixit tabulas diues manus æquore leui,
Candentes recauum quale nitet ſpeculum,
Nec Pariis contenta aditus obducere ſaxis,
Addidit ornando clara talenta operi.
Mane ſalutatum concurritur,omnis adorat
Pubes,eunt,redeunt Solis ad vſque obitum.
Conglobat in cuneũ Latios ſimul,ac peregrinos
Permiſtim populos,relligionis amor.
Oſcula perſpicuo figunt impreſſa metallo,
Balſama d ffundunt,fletibus ora rigant.
Iam quum ſe renouat decurſis menſibus annus,
Natalem'q; diem paſſio feſta refert,
Quanta putas ſtudiis certantibus agmina cogi,
Quæve celebrando vota coire Deo?
Vrbs auguſta ſuos vomit,effundit'q; Quirites,
Vna & Patricios ambitione pari.
Confundit plebeia phalanx vmbonibus æquis
Diſcrimen procerum,præcipitante fide.
Nec minus Albanis acies ſe candida portis
Explicat, & longis ducitur ordinibus,
Exultant fremitus variarum hinc inde viarum,
Indigena & Picens,plebs & Ethruſca venit.
Concurrit Samnitis atrox habitator,& altæ
Campanus Capuæ,iam'q; Nolanus adeſt.
Quiſque ſua lætus cum coniuge,dulcibus &cum
Pignoribus,rapidum carpere geſtit iter.
Vix capiunt patuli populorum gaudia campi,
Hæret & in magnis denſa cohors ſpatiis.
Anguſtum tantis illud ſpecus eſſe cateruis,

Haud

Haud dubium eſt,ampla fauce licet pateat.
Stat ſed iuxta aliud,quod tanta frequentia templū
Tunc adeat cultu nobile regifico.
Parietibus celſum ſublimibus, atque ſuperba
Maieſtate potens,muneribuſq; opulens.
Ordo columnarum geminus laquearia tecti
Suſtinet auratis ſuppoſitus trabibus.
Adduntur graciles tecto breuiore receſſus,
Qui laterum feriem iugiter extenuent.
At medios aperit tractus via latior alti
Culminis, exurgens editiore apice.
Fronte ſub aduerſa gradibus ſublime tribunal
Tollitur,Antiſtes prædicat vnde Deum.
Plena laborantes ægrè domus accipit vndas,
Arctaq; confertis æſtuat in foribus.
Maternum pandēs gremium quo condat alumno
Ac foueat fœtos accumulata ſinus.
Si bene cōmemini, colit hunc pulcherrima Roma
Idibus Auguſti menſis,vt ipſa vocat.
Priſco more diem quem te quoq; ſancte magiſter
Annua feſta inter dinumerare velim.
Crede ſalutigeros feret hic venerantibus ortus,
Lucis honoratæ præmia reſtituens.
Inter ſolennes Cypriani vel Cheledonii,
Eulaliæq; dies currat & iſte tibi.
*credita Sic te pro populo,cuius tibi *tradita vita eſt,
Orantem Chriſtus audiat omnipotens.
Sic tibi de pleno lupus excludatur ouili,
Agna nec vlla tuum capta gregem minuat.
Sic me gramineo remanentem denique campo
Sedulus ægrotam paſtor ouem referas.
Sic cùm lacteolis caulas compleueris agnis,
Raptus & ipſe ſacro ſis comes Hippolyto.

PASSIO BEATORVM APOSTOLORVM PETRI ET PAVLI.

Carmen Archilochiũ, conſtans tetrametro bucolico, & tribus trochæis. Alterum uero Iambicum Hipponactium conſtans ſemiquinaria Iambica, & tribus Iambis.

– v v – v v – – – v v – v – v – v

– – v – – – v – v – v

PLus ſolito coeũt ad gaudia; dic amice qd ſit,
Romam per omnem curſitant ouantq́;.
Feſtus Apoſtolici nobis redit hic dies triumphi,
Pauli atque Petri nobilis cruore.
Vnus vtrunq; dies, pleno tamen innouatus anno
Vidit ſuperba morte laureatum.
Scit Tyberina palus, q̃ flumine labitur propinquô
Binis dicatum ceſpitem trophæis.
Et crucis, & gladii teſtis, quibus irrigans eaſdem
Bis fluxit imber ſanguinis per herbas.
Prima Petrum rapuit ſententia legibus Neronis
Pendere iuſſum præminente ligno.
Ille tamen veritus celſæ decus æmulando mortis
Ambire tanti gloriam Magiſtri:
Exigit vt pedibus merſum caput imprimãt ſupinis,
Quo ſpectet imum ſtipitem cerebro.
Figitur ergo manus ſubter, ſola verſus in cacumẽ,
Hoc mente maior, quô minor figura.
Nouerat ex humili cœlum citius ſolere adiri,
Deiecit hora, ſpiritum daturus.
Vt teres orbis iter flexi rota percucurrit anni,
Diemq́; eundem Sol reduxit ortus:
Euomit in iugulum Pauli Nero feruidum furorẽ,
Iubet feriri gentium magiſtrum.
Ipſe prius ſibimet finem cito dixerat futurum,
Ad Chriſtum eundum eſt, iam reſoluor, inquit.
Nec mora, protrahitur, pœnę datur, immolat enſe,
Non hora vatem, non dies fefellit.
Diuidit oſſa diuûm Tybris, ſacer ex vtraque ripa,
Inter ſacrata dum fluit ſepulchra.
Dextra Petrum regio tectis tenet aureis receptũ,

Canens oliua, murmurans fluento.
Nanque ſupercilio ſaxi liquor ortus, excitauit
*Fontem perennem chriſmatis feracem.
Nunc pretioſa ruit p marmora, lubricatꝗ cliuum
Donec virenti fluctu & Colymbo
Interior tumuli pars eſt vbi lapſibus ſonoris
Stagnum niuali voluitur profundo.
Omnicolor vitreas pictura ſupernè tingit vndas,
Muſci relucent, & vireſcit aurum.
Cyaneusꝗ latex vmbram trahit imminentis oſtri,
Credas moueri fluctibus lacunar.
Paſtor oues alit, ipſe illic gelidi rigore fontis
Videt ſitire quas fluenta Chriſti.
Parte alia titulum Pauli via ſeruat Oſtienſis,
Qua ſtringit amnis ceſpitem ſiniſtrum.
Regia pōpa loci eſt, princeps bonus has ſacrauit
Luſitꝗ magnis ambitum talentis. (arces
Bracteolas trabibus ſubleuit, vt omnis aurulenta
Lux eſſet intus, ceu iubar ſub ortu.
Subdidit & Parias fuluis laquearibus columnas,
Diſtinguit illic quas quaternus ordo.
Tum Camyros hyalo inſigni varie cucurrit arcus,
Sic prata vernis floribus renident.
Ecce duas fidei ſummo patre conferente dotes,
Vrbi colendas quas dedit togatæ.
Aſpice, p bifidas plebs Romula funditur plateas,
Lux, in duobus feruet vna feſtis.
Nos ad vtrunꝗ tamē greſſu properemus incitato
Et his & illis perfruamur hymnis.
Ibimus vlterius quâ fert via pontis Hadriani,
Leuam deinde fluminis petemus.
Tranſtyberina prius ſoluit ſacra peruigil ſacerdos
Mox huc recurrit, duplicatꝗ vota.
Hæc didiciſſe ſat eſt Romæ tibi, tu domū reuerſus
Diem *bis feſtum ſic colas memento.

*Frons dem

*biſeſtū

PASSIO CYPRIANI MARTYRIS & Episcopi Carthaginenſis.

Verſus eſt Archilochius, conſtans tetrametro bucolico, & tribus Trochæis, hoc modo:

–vv –vv –– –vv –v –v –v

Punica terra tulit, quo ſplendeat omne quicquid vſquam eſt,
Inde domo Cyprianũ, ſed decus orbis, & magiſtrũ.
Eſt ꝓprius patriȩ martyr, ſed amore, & ore noſter,
Incubat in Lybia ſanguis, ſed vbiq; lingua pollet,
Sola ſuperſtes agit de corpore, ſola obire neſcit,
Dũ genus eſſe hoĩm Chriſtus ſinet, & vigere mũdũ
Dum liber vllus erit, dum ſcrinia ſacra literarum,
Te leget oĩs amãs Chriſtum, tua Cypriane diſcet:
Spiritus ille dei, qui fluxerat autor in prophetas
Fontibus eloquii te cœlitus actus irrigauit.
O niue candidius linguæ genus, ô nouum saporẽ,
Vt liquor ambroſius, cor mitigat, imbuit palatum,
Sedẽ aĩæ penetrat, mentẽ fouet, & pererrat artus,
Sic deus interius ſentitur, & inditur medullis.
Vnde bonum ſubitum terris dederis pater reuela,
Deerat apoſtolicis ſcriptis opulentus executor,
Eligitur locuples facundia, quæ doceret orbem,
Quæq; voluminibus Pauli famulata diſputaret,
Quo mage cruda hoĩm p̃cordia ꝓpolita noſſent,
Siue timoris opus, ſeu myſtica, vel ꝓfunda Chriſti
Vnus erat iuuenum doctiſſimus, artibus ſiniſtris,
Fraude pudicitiam perfringere, nil ſacrum putare:
Sæpe etiã magicũ cantamen inire per ſepulchra,
Quo geniale tori ius ſolueret æſtuante nupta,
Luxuriæ rabiem tantæ cohibet repentè Chriſtus,
Diſcutit & tenebras de pectore, pellit & furorem
Implet amore ſui, dat credere, dat pudere facti,
Iamq; figura alia eſt, quàm quȩ fuit oris & nitoris,
Exuitur tenui vultus cute, tranſit in ſeueram,

De

Deflua cæſaries compeſcitur ad breues capillos,
Ipſe modeſta loqui, ſpem quærere, regulã tenere,
Viuere iuſtitię Chriſti & penetrare dogma noſtrũ.
His igitur meritis digniſſimus vſque epiſcopale
Prouehitur ſolium Doctor, capit & ſedile ſummũ.
Valerianus opum princeps erat, atque Gallienus,
Conſtituere ſimul pœna capitis deum fatenti,
Millia terrigenum ſpurciſſima iuſſerant ſacrari,
Contrà aĩos populi doctor Cyprianus incitabat,
Ne quis ab egregiæ virtutis honore diſcreparet,
Neu fidei pretium quis ſumere degener timeret,
Eſſe leuem cruciatum, ſi modò conferat futura,
Quæ deus ipſe viris intermina fortibus ſpopõdit,
Merce doloris emi ſpem luminis, & diẽ perennẽ,
Omne malum volucri tempore trãſuolare curſim,
Nil graue quod peragi finis facit, & quiete donat:
Se fore principiũ pulchræ necis, & ducem cruoris,
Seq; caput gladio ſubmittere, ſanguinem dicare,
Qui ſociare aĩam Chriſto velit, vt comes ſequatur.
His vbi corda virũm Chriſto calefacta pparauit,
Ducitur ante alios Proconſule perfurẽte vinctus.
*altius Antra latent Tyriæ Carthaginis *abditis repoſta,
Conſcia tartareæ caliginis abdicata ſoli:
Clauſus in his ſpecubus ſanctus Cyprianus, & catena
Nexus vtraq; manu, nomẽ patris inuocat ſupremi,
*Chriſtus deus Oĩpotens genitor *Chriſti decus & creator orbis
Chriſte parens hoĩs, quem diligis, & vetas perire,
Ille ergo vipereis, quem tu bonus oblitũ venenis
Criminibus variis tinctum miſeratus abluiſti,
Iamq; tuum fieri mandas, fio Cyprianus alter,
Et nouus ex veteri, nec iã reus, aut nocẽs, vt ante,
Si luteum facili chariſmate pectus expiaſti,
Viſe libens tenebris ergaſtula cæca diſſipatis,
Eripe corporeo de carcere, vinculiſq; mundi
Hanc animam, liceat fuſo tibi ſanguine immolari,
Ne qua ferum reprimat clemẽtia iudicem tyranni,

Neu

Neu ſciat inuidia miteſcere,gloriam negare.
Da quoq; ne qs iners ſit de grege,quē tuū regebā,
Ne cadat impatiens pœnæ,titubētvæ quis tuorū,
Incolumē vt numerū reddā tibi,debitumq́; ſoluā.
Vocibus his dominum permouerat,influebat inde
Spiritus in populum Carthaginis,autor acrioris
Ingenii ſtimulis,vt pectora ſubditis calerent,
Ad decus egregium diſcrimine ſanguinis petendū,
Nō trepidare docēs,nec cedere,nec dolore vinci,
Laudis amore rapi,Chriſtum ſapere,& fidē tueri.
Fama refert, foueā campi in medio patere iuſſam,
Calce vaporifera ſummos ꝓpe margines refertā,
Saxa recocta vomunt ignē,niueusq́; puluis ardet,
Vrere tacta potens,& mortifer ex odore flatus.
Appoſitam memorant aram fouea ſtetiſſe ſumma
Lege, ſub hac ſalis aut micam,iecur & ſuis litarent
Chriſticolę, aut medię ſpōte irruerēt in ima foſſæ.
Proſiluere alacres curſu rapido ſimul trecenti,
Gurgite puluereo merſos liquor aridus vorauit,
Pręcipitemq́; globum fundotenus implicauit imo.
Corpora cādor habet,cādor vehit ad ſupna mētes
Candida Maſſa dehinc dici meruit ꝑ omne ſæclū.
Lætior interea iam Thaſcius ob diem ſuorum,
Siſtitur indomiti proconſulis eminus furori.
Dogmatis, atq; loci iuſſus genꝰ, Chriſtianus inqt,
*Trado ſalutiferi myſteria conſecrata Chriſti, *Seruo
Ille ſub hæc,ſatis eſt iam criminis,ipſe confitetur
Thaſcius, ipſe Iouis fulmen negat,expedite ferrū,
Carnificis gladio pœnam luat hoſtis idolorum.
Ille deo meritas grates agit,&canit triumphans.
Fleuit obire virū mœſta Africa, quo docēte, facta
Cultior eloquio,cuius ſibi docta gloriatur: (eſt
Mox tumulū lachrymās ſtruxit,cineresq́; cōſecra-
Deſine flere bonū tantū,tenet ille regna cœli, (uit
Nec minus īuolitat terris,nec ab hoc recedit orbe
Diſſerit,eloquit,tractat,docet,inſtruit,prophetat.

Nec Lybię populos tantũ regit, exituſq; in ortum
Solis, & vſq; obitũ, Gallos fouet, imbuit Britãnos,
Præſidet Heſperię, Chriſtum ſerit vltimis Hiberis.
Deniq; doctor humi eſt, idẽ quoq; martyr ĩ ſupnis
*illinc Inſtruit hic homines, *illic pia dona dat patronus.

PASSIO AGNETIS MARTYRIS.

Carmen Alchaicum, conſtans Pentemimere Iambica, & duobus dactylis, hoc modo:

-- v- - -vv -vv

AGnes ſepulchrum eſt Romulea in domo,
Fortis puellæ, martyris inclytæ.
Conſpectu in ipſo condita turrium
Seruat ſalutem virgo Quiritium:
Nec non & ipſos protegit aduenas,
Puro ac fideli pectore ſupplices.
Duplex corona eſt præſtita martyri
Intactum ab omni crimine virginali,
Mortis deinde gloria liberæ,
Aiunt iugali vix habilem toro,
Primis in annis forte puellulam
Chriſto calentem, fortiter impiis
Iuſſis reniſam, quò minus idolis
Addicta, ſacram deſereret fidem.
Tentata multis nam prius artibus,
Nunc ore blandi iudicis illice,
Nunc ſæuientis carnificis minis,
Stabat feroci robore pertinax,
Corpuſq; duris excrucitatibus
Vltro offerebat, non renuens mori,
Tum trux tyrannus, ſi facile eſt, ait,
Pœnam ſubactis ferre doloribus,
Et vita vilis ſpernitur, at pudor
Charus dicatæ virginitatis eſt.
Hanc in lupanar trudere publicum
Certum eſt, ad aram ni caput adplicet,
Ac de Minerua iam veniam roget.

Quam virgo pergit temnere virginem,
Omnis iuuentus irruat,& nouum
Ludibriorum mancipium petat.
Haud,inquit Agnes,immemor eſt ita
Chriſtus ſuorum,perdat vt aureum
Nobis pudorem,nos quoque deſerat,
Præſtò eſt pudicis,nec patitur ſacræ
Integritatis munera pollui:
Ferrum implabis ſanguine,ſi voles,
Non inquinabis membra libidine.
Sic elocutam,publicitus iubet
Flexu in plateæ ſiſtere virginem,
Stantem refugit mœſta frequentia,
Auerſa vultus,ne petulantius
Quiſquam verendum conſpiceret locum.
Intendit vnus forte procaciter
Os in puellam,nec trepidat ſacram
Expectare formam lumine lubrico,
En ales ignis fulminis in modum
Vibratur ardens,atque oculos ferit,
Cæcus coruſco lumine corruit,
Atque in plateæ puluere palpitat:
Tollunt ſodales ſeminecem ſolo,
Verbiſq; deflent exequialibus.
Ibat triumphans virgo,Deum patrem
Chriſtumq; ſacro carmine concinens,
Quòd ſub profani labe periculi
Caſtum lupanar nec violabile
Experta victrix virginitas foret.
Sunt qui rogatam retulerint preces
Fudiſſe Chriſto,redderet vt reo
Lucem iacenti,tum inuenit halitum
Vitæ innouatum viſibus integris.
Primum ſed Agnes hunc habuit gradum
Cœleſtis aulæ, mox alius datur
Aſcenſus,iram nam furor incitat

Hoſtis cruenti, vincor ait gemens,
Aſtringe ferrum miles, & exere
Præcepta ſummi regia principis.
Vt vidit Agnes ſtare trucem virum
Mucrone nudo, lætior hæc ait:
Exulto, talis quòd potius venit
Veſanus, atrox, turbidus, armiger,
Quàm ſi veniret languidus ac tener,
Mollisq́; ephebus tinctus aromate,
Qui me pudoris funere perderet.
Hic hic amator iam fateor placet,
Ibo irruentis greſſibus obuiam,
Nec demorabor vota calentia,
Ferrum in papillas omne recepero,
Pectusq́; ad imum vim gladii traham.
Sic nupta Chriſto tranſiliam poli
Omnes tenebras, æthere celſior.
Æterne rector diuide ianuas
Cœli obſeratas terrigenis prius,
Ac te ſequentem Chriſte animam voca,
Quum virginalem, tum patris hoſtiam.
Sic fata, Chriſtum vertice cernuo
Supplex adorat, vulnus vt imminens
Ceruix ſubiret prona paratius.
Aſt ille tantam ſpem peragit manu,
Vno ſub ictu nam caput amputat.
Senſum doloris mors cita præuenit.
Exutus inde ſpiritus emicat,
Liberq́; in auras exilit. Angeli
Sepſere euntem tramite candido.
Miratur orbem ſub pedibus ſitum,
Spectat tenebras ardua ſubditas,
Ridetq́; Solis quod rota circuit,
Quod mundus omnis voluit, & implicat,
Rerum quod atro turbine viuitur.
Quod vana ſæcli mobilitas rapit,

Reges,tyrannos,imperia,& gradus,
Pompasq́ honorum ſtulta tumentium,
Argenti & auri vim rabidam ſiti
Cunctis petitam per varium nefas,
Splendore multo ſtructa habitacula
Illuſa pictæ veſtis inania,
Iram,timorem,vota,pericula,
Nunc triſte longum,nunc breue gaudium,
Liuoris atri fumificas faces,
Nigreſcit vnde ſpes hominum,& decus,
Et quod malorum tetrius omnium eſt,
Gentilitatis ſordida nubila:
Hæc calcat Agnes,ac pede proterit
Stans,& Draconis calce premens caput,
Terrena mundi qui ferus omnia
Spargit venenis,mergit & inferis
Nunc virginali perdomitus ſolo,
Criſtas cerebri deprimit ignei,
Nec victus audet tollere verticem.
Cingit coronis interea Deus
Frontem duabus Martyris innubæ,
Vnam decemplex ædita ſexies
Merces perenni lumine conficit.
Centenus extat fructus in altera.
O virgo fœlix,ô noua gloria,
Cœleſtis arcis nobilis incola,
Intende noſtris colluuionibus
Vultum gemello cum diademate,
Cui poſſe ſoli cunctiparens dedit
Caſtum vel ipſum reddere fornicem.
Purgabo roris propitiabilis
Fulgore,noſtrum ſi iecur impleas,
Nil non pudicum eſt,quod pia viſere
Dignaris,almo vel pede tangere.

F I N I S.

AVRELII PRVDENTII, CLEM. VIRI CONSVLARIS, *ἀποθέωσις, id eſt, de diuinitate.*

PRÆFATIO.

Carmen eſt Heroicum Dactylicum.

EST trina ſumma DEVS, trinum ſpecimen, vigor vnus,
Corde patris genita eſt Sapientia, filius ipſe eſt.
Sanctus ab æterno ſubſiſtit ſpiritus ore.
Tempore nec ſenior pater eſt, nec numine maior,
Nam ſapiens retro ſemper Deus, ædidit ex ſe
Per quod ſemper erat gignenda ad ſæcula Verbũ.
Ædere ſed Verbum patris eſt: at cætera Verbi
Adſumptum geſtare hominẽ, reparare peremptũ,
Conciliare patri, dextraq́ in ſede locare,
Spiritus iſta Dei complet, Deus ipſe fideles
In populos chariſma ſuum diffundere promptus,
Et patris, & Chriſti virtutem in corpora trãsfert.

HYMNVS IN INFIDELES.

Carmen Epodon, conſtans ſenario Iambico, cui additus eſt dimeter Iambicus, hoc modo:

– – ⏑ – ⏑ – ⏑ – – – ⏑ –
– – ⏑ – – – ⏑ –

EST vera ſecta? te magiſter conſulo,
Rectám ne ſeruamus fidem?
An viperina non cauemus dogmata?
Et neſcienter labimur?
Arctam ſalutis vix viam diſcernere eſt
Inter reflexas ſemitas.
Tam multa ſurgunt perfidorum compita,
Tortis polita erroribus,
Obliqua qua ſe conferunt diuortia
Hinc inde textis orbitis.
Quas ſiquis errans, ac vagus ſectabitur
Rectum relinquens tramitem,

Scro-

Scrobis latentis pronus in foueam ruent,
Quam fodit hoſtilis manus,
Manus latronum quæ viantes obſidet,
Iter ſequentes deuium.
Quid non libido mentis humanæ ſtruat?
Quid non malorum pruriat?
Statum laceſſunt omnipollentis Dei
Calumnioſis litibus.
Fidem minutis diſſecant ambagibus,
Vt quiſquis lingua nequior,
Soluunt, ligantq́ quæſtionum vincla
Per ſyllogiſmos plectiles.
Væ capitoſis ſycophantarum ſtrophis,
Væ verſipelli aſtutiæ.
Nodos tenaces recta rumpit regula
Infeſta diſſertantibus.
Idcirco mundi ſtulta delegit Deus,
Vt concidant ſophiſtica.
Deq́ imbecillis ſubiugauit fortia,
Simplex vt eſſet credere.
Lapis ecce noſtro fixus offenſaculo eſt,
Impingat in quem vanitas.
Signum cauenti, non cauenti ſcandalum:
Hunc ſternit, illum dirigit.
Dum plura tentat cæcus incerto gradu,
Incurrit id quod obuium eſt.
Fax ſola fidei eſt præferenda greſſibus,
Vt recta ſint veſtigia.
Quis in tenebris hoſtis errantes tamen
Pulſat, trahitq́, & proterit.
Qui ſparſa ad ipſum commeantum tranſitum
Frumenta ſæuus deuorat.
Qui læta Chriſti culta fur interpolat,
Addens auenas æmulas.
Quas de veneni lacte in herbam fertilem
Patitur colonus creſcere:

Ne forte culmum fibra inanis ſpiceum
  Simul reuulſa internecet.
Expectat ergo dum doloſa, & farrea
  Feruens coquat maturitas.
Dat ventilabro lecta quæque vt horreis,
  Vrat recrementum focis.
Refert ſed ipſa noſſe, quæ meſſem necant,
  Zizaniorum ſemina.

CONTRA HÆRESEM, QVÆ patrem paſſum affirmat.

Plurima ſunt, ſed pauca loquar, ne dira relatu
  Dogmata, catholicã maculẽt male pdita linguã,
Ille patrem pellens ſolio detrudit in arctum
Corporis humani geſtamen, nec pauet ipſum
Obiectare neci, duroq; adfigere ligno.
Paſſibilisne Deus? cuius ſpecies, & imago
Nulli viſa vnquàm, nec enim comprendier illa
Maieſtas facilis, ſenſu ve, oculis ve, manu ve,
Ioannis magni celebris ſententia præſtò eſt:
Haud vnquam teſtata Deum potuiſſe videri,
Ille pater quem nulla acies violenta tuendo
Eminus ardentis penetrauit acumine viſus,
Qui ſe formam hominis non induit, & deitatis
Immenſum adſumpto nõ temperat ore, modóve,
Aut Euangelici pietas ſpernenda libelli
Iam blaſpheme tibi eſt: aut nunquam viſa beati
Vis intacta patris, non admiſcenda caducis,
Sed tamen & patris eſt ſpecimẽ, qđ cernere fas ſit
Humanis aliquando oculis concurrere promptũ,
Quod quanuis hebes intuitus ſpeculamine glauco
Humentiq; acie potuit nebuloſus adire,
Quiſq; hominũ vidiſſe Deum memoratur, ab ipſo
Infuſum vidit gnatum: nam filius hoc eſt,
Quod de patre micans ſe præſtitit inſpiciendum,
Per ſpecies quas poſſet homo comprendere viſu.
Nam mera maieſtas eſt infinita, nec intrat

Obrutus,aliquo ni ſe moderamine formet.
Hoc vidit princeps generoſi ſeminis Abram,
Iam tunc dignati terras inuiſere Chriſti
Hoſpes homo in triplicem numen radiaſſe figurã,
Hoc conluctantis tractarunt brachia Iacob,
Ipſe dator legis diuinæ accedere coràm
Iuſſus,amicitiæ conlato qui ſtetit ore
Comminus,& ſacris coniunxit verba loquelis,
Carnis in effigie Chriſtum ſecernere ſenſit,
Sed maiora petens,animum per vota tetendit
Inconceſſa homini,pluſquam mortale laborans,
Ipſum quantus erat ſine corpore viſereChriſtum.
Denique poſt multi ſermonis mutua,poſtq;
Conſpectum præſentis heri,& conſortia longa,
Quæſo ait,vt liceat te nunc Deus optime noſſe.
Reſpondit Dominus,mea non me cernere iuſtis
Poſteriora dabo.quid apertius abſque aliena
Quam ſumat facie verbum non poſſe videri?
Poſſe tamen, quum malit idem nunquã patre viſo
Terrenis oculis,habitu ſe oſtendere noſtro,
Sępe & in angelicas vel mortales memoratum eſt
Induci ſpecies,queat vt ſub imagine cerni.
Hoc Verbũ eſt,quod vibratũ patris ore benigno
Sumpſit virgineo fragilem de corpore formam.
Inde figuram hominis, nondum ſub carne Moyſi
Obiecta,effigiem noſtri ſignauerat oris,
Quod quandoq; Deus verbi virtute coactum
Sumpturus corpus faciem *referebat eandem. *ſimu labat.
Sed tamen & ſentûm viſa eſt excita cremare
Flamma rubum,Deus in ſpinis volitabat acutis,
Vulnificaſq; comas,innoxius ignis agebat,
Eſſet vt exemplo,Deus illapſurus in artus
Spiniferos,ſudibus quos texunt crimina denſis,
Et peccata malis hirſuta doloribus implent.
Inculto nam ſtirpe frutex vitioſus iniquis,
Luxuriem virgis inhoneſto effundere ſucco

Cœperat,& nodos per acumina crebra ligabat.
Cernere erat ſteriles ſubito ſplendeſcere frondes,
Accenſisq́; citum foliis magno impete late
Conlucere Deum,nec ſpinea lædere texta,
Lambere ſanguineos fructus,& poma cruenta,
Stringere mortiferi vitalia germina ligni.
Quandoquidem triſtes purgātur ſanguine culpæ,
Quem contorta rubus denſis cruciatibus ædit.
Ergo nihil viſum,niſi quod ſub carne videndum
Lumen,imago Dei,Verbum Deus,& Deus ignis,
Qui ſentum noſtri peccamen corporis implet:
Nam lucis genitor,Verbi ſator,auctor,& ignis
Creditur extra oculos,vt Apoſtolus edocet autor,
Qui negat intuitu fontem deitatis adiri.
Credite,nemo Deum vidit,mihi credite,nemo.
Viſibilis de fonte Deus,non ipſe Dei fons
Viſibilis,cerni potis eſt qui naſcitur. At non
Innatus cerni potis eſt: latet os patris illud
Vnde Deus, qui viſibilem ſe præſtitit olim,
Tale aliquid formans in ſeſe,quale ſequuta eſt
Paſſio,quæ corpus ſibi vendicat: ardua nam vis
Eſt impaſſibilis : quoniam natura ſuperni
Ignis ad horrificas neſcit deſcendere pœnas,
Nec capit humanis angoribus excruciari,
Pura,ſerena, micans,liquido prælibera motu,
Subdita nec cuiquam,dominatrix vtpote rerum.
Cui non principium de tempore,ſed ſuper omne
Tempus,&ante diem maieſtas cum patre ſummo,
Imò animus patris,& ratio,& via conſiliorum,
Quæ non facta manu,nec voce creata iubentis,
Protulit imperium patrio ructata profundo.
Hanc igitur non flagra ſecant,non ſputa ſaliuis
Aſpergunt,alapis non vexat palma reliſis,
Nec perfoſſa cruci clauorum vulnera figunt.
His affecta caro eſt hominis,quā fœmina prægnās
Enixa eſt ſub lege vteri,ſine lege mariti.

Ille famem patitur, fel potat, & haurit acetum,
Ille pauet mortis faciem, tremit ille dolorem.
Dicite ſacrilegi doctores, qui patre ſummo
Deſertum iacuiſſe *thronũ contenditis, illo *deũ
Tempore quo fragiles Deus eſt illapſus in artus.
Ergo pater paſſus? quid non malus audeat error?
Ille puellari conceptus ſanguine creuit,
Ipſe verecundæ diſtendit virginis aluum,
Et iam falſiloqua eſt diuini pagina libri,
Quæ verbum in carnis loquitur fluxiſſe figuram?
At non qui verbi pater eſt, caro factus habetur:
Fige gradum ſcriptura tuum, nil mobile, & anceps
Adfirmaſſe decet, pater eſt quem cernere nulli
Eſt licitum, pater eſt qui nunquã viſus in orbe eſt,
Nec mundana inter radiauit lumina coràm.
Verbum conſpicuum miſit, miſſumq; recepit
Quum voluit, verbo præſtrinxit viſcera puræ
Virginis, & verbo ſtruxit puerilia membra,
Ipſe quidem in terris virtute & *numine præſens *munere
Semper adeſt quocunq; loci, nec pars vacat vlla
Maieſtate patris, nuſquã eſt genitor Deus abſens,
Per verbum ſed ſemper adeſt: atq; inde Philippo
Chriſtus ait: Tanto tecum iam tempore verſor,
Et patrem te noſſe negas, quem perſpicis in me?
Eſt inuiſibilis donum patris, ædere natum
Viſibilem, per quem valeat pater ipſe videri.
Nec ſolis ſanctorum oculis, ſed lumine caſſis,
Cæcorum cæcos loquor, atra ſocordia quorum
Corde tenebroſo verum perpendere neſcit.
Quem ſi perſpicuum mortalibus inficiaris,
Fare age, quem videat Babylonis ab arce tyrãnus
Innocuas inter flammas procul expatiantem,
Calcantem rapidos inaduſtis fratribus ignes,
Nempe ait, ô proceres tres vaſta incendia anhelis
Accepere viros fornacibus, additus vnus
Ecce vaporiferos ridens interſecat ignes,

*fateorq; Filius ille dei eſt, *fateor quem victus adoro,
& Irriſas remouete faces, tedaſq; tepentes
Subtrahite, en friget ſuccenſi ſulphuris ardor.
Filius haud dubium eſt, agit hæc miracula rerum
Quem video Deus ipſe, Dei certiſſima proles,
Imperat immenſis ardoribus, & domat iras,
Inſultans famulante rogo, piceoſq; furores
Comprimit, & rabiem flammarū algeſcere cogit,
Barbaricos calida aura ſinus non tangere iuſſa
Præterit, & tenues ſtridens tranſcurrit amictus,
*vetitus Ipſe per Aſſyrias *metuit vapor ire tyaras,
Ne coma fuſa humeris fumo obſordeſcat amaro.
Hæc ait, & varios iubet obmuteſcere cantus,
Organa, ſambucas, citharas, calamoſq;, tubaſq;,
Stulta ſuperſtitio tacuit, vox feſta quieuit,
Quæ male conſpicuæ celebrabat imaginis aurum.
Carmina ſanctorum reſonant iam ſola virorum,
Concentu triplici regem laudantia cœli,
Qui mare, qui terras, qui lucida ſydera fecit,
Ignibus & mediis ſecuros texit alumnos.
Semper in auxilium ſermo patris omnipotentis
Deſcendit, ſeruando homini, mortalia ſemper
Admiſcenda ſibi proprio curauit amore,
Vt ſocianda caro, dominoq; implenda perenni,
Degenerem vitam, quam tunc animalis agebat,
Exemplo mutaret heri, ſimileſq; per artus
Cernere conſortem terreni adſueſceret oris,
Participemq; ſuum viſu velut obſide noſſe,
Et conſanguineo paulatim accedere Chriſto.
Ergo animalis homo quondam, nūc ſpiritus illum
Tranſtulit ad ſuperi naturam ſeminis, ipſum
Infundendo Deum, mortalia viuificantem.
Nunc noua materies ſolidata intercute flatu,
Materies ſed noſtra tamen de virgine tracta
Exuit antiquæ corrupta exordia vitæ,
Immortale bonum proprio ſpiramine ſumens,

Filius ille hominis,ſed filius ille tonantis,
Iam ſolus vultum patris aſpicit,& videt ipſum.
Nemo patrem nouit niſi filius,& cui monſtrat
Filius,& noſtri mediator,& omnipotentis.
Deniq; concludam breuis vt compendia ſummæ,
Non pater in carnem deſcendit,ſed patris arcem
Sumpta caro aſcendit,natus per vtrunq; cucurrit.

CONTRA VNIONITAS,
id eſt,Sabellianos hæreticos.

Cede profanator Chriſti,iam cede Sabelli,
Depoſitorq; patris,natiq; inſane negator.
Nonne patrem violas,dum natum ſcire recuſas?
Quandoquidem non eſt genitor,niſi filius extet,
Nec vocitare patrē potis es,quē germine fraudas.
Sed fortaſſe velis patriæ pietatis honore
Diſpoliare Deum,contentus nomine nudo
Qđ deus eſt,adimasq; dec⁹ patris,& generis vim,
Et quis in idolio recubans,inter ſacra mille,
Ridiculosq; deos venerans ſale,ceſpite,thure.
Non putat eſſe deum ſummū,& ſuper omnia ſolū.
Quanuis Saturnis,Iunonibus,& Cytheræis,
Portentisq; aliis fumantes conſecret aras:
Attamen in cœlum quoties ſuſpexit,in vno
Conſtituit ius omne deo,cui ſeruiat ingens
Virtutum ratio variis inſtructa miniſtris.
Quæ gēs tā ſtolida eſt animis? tā barbara linguis?
Quæve ſuperſtitio tam ſordida?quę caniformem,
Latrantemq; throno cœli præponat Anubin.
Nemo Cloacinæ,aut* Tiphonæ ſup aſtra deabus *Eponæ
Dat ſolium,quanuis *ſolidam perſoluat acerram, *olidam
Sacrilegisq; molam manibus rimetur,& exta,
Conſule barbati deliramenta Platonis,
Cōſule& hircoſos Cynicos,quos ſomniat,& quos

Io. Sichard. Cynicos hircoſos dixit,ob barbitium,quod cum capris commune habebant, eo tamen tanquam inſigni aliquo peculiari maximi ſibi ſunt uiſi philoſophi. Pul

chre

chre ergo ei qui in hunc modum ſe iactabat, Aulus Gellius reſpondet: Pallium uideo & barbitium, philoſophum uero non uideo.

Texit Ariſtotelos torta vertigine neruos.
Hos omnes quanuis anceps labyrinthus, & error
Circunflexus agat, quanuis promittere & ipſi
Gallinam ſoleant, aut Gallum, Clinicus vt ſe
Dignetur præſtare Deus morientibus æquum,
*Conuertunt *Quum ventum tamen ad normā rationis, & artis
Turbidulos ſenſus, & litigioſa fragoſis
Argumenta modis concludunt numen in vnum;
Cuius ad arbitrium ſphæra mobilis, atq; rotunda
Voluatur, feruentq́; ſuos vaga ſydera curſus.
Non recipit natura hominis, modo quadrupes ille
Non ſit, & erecto ſpectet cœleſtia vultu,
Non recipit, neget vt regimen pollere ſupremū.
Iſtud & ipſe Numæ tacitus ſibi ſenſit aruſpex,
Semifer & Gothus ſentit cane milite peior.
Sed nos qui dominum libris, & corpore iam bis
Vidimus, ante fide, mox carne, & ſanguine corām,
*Quiq; *Quinq; voluminibus vatum Cruce teſte probatis
Rimantes digitos coſtarum in vulnera cruda
Merſimus, & manuum viſu dubitante lacunas
Scrutati, æternum regem cognouimus Ieſum,
Abiurare deo titulum, nomenq́; paternum
Credimus eſſe nefas, qui regem protulit ex ſe,
Non regem populi Parthorum, aut Romulidarū,
Sed regem ſummæ, & mediæ rationis, & imæ,
Atq; ideo rerum dominum, & ſuper omnia regem
Carnis habet mediū, ſummū patris, & Stygis imū
Defluit his gradibus, rurſusq́; reuoluitur in ſe,
Eſt deus, eſt & hō, & fit mortuus, & deus idē eſt.
Omnia percurrit naturæ munia pronæ,
Vt rurſum patris in gremium replicata reportet
Mortua quæ fuerant, ipſos quoq; ſubuehat artus.
Hęc fore quum veterū ceciniſſent organa vatum,

Nos oculis,manibus,congreſſu,voce,loquela
Experti,heroum tandem intelleximus orſa
Priſcorum,& viſo patefacta oracula Chriſto.
Hęc eſt noſtra ſalus,hinc viuimus,hinc animamur,
Hoc ſequimur,nunquam detracto nomine nati
Appellare patrem,patris& ſine nomine nunquam
Natum noſſe deum,nunquam niſi ſanctus,&vnus
Spiritus interſit,natumq́ patremq́ vocare,
Sic tamen hæc conſtare tria,vt ne ſepare ductu
Tres faciam, tribus his ſubſiſtat ſed Deus vnus,
Nec pater ipſe autem qui filius,vt quia natum
Scimus ab innato,vere pater,& ſata vere
Sit ſoboles,nec ſit genitor ſibi filius ipſe,
Siue pater natus fuerit,ſiue ipſe repente
Perquàm ridiculum eſt,& futile,natus vt ex ſe
Naſcendi noua materies,ac ſe deus vltro
Ædiderit,natumq́ ſibi ſe fecerit ipſum.
Nil falſum,aut mendax,diuina vocabula fingunt.
Qui pater eſt,gignendo pater,tum filius ex hoc
Filius,autore vt genitus quod ſit patre ſummo,
Sũmus& ipſe tamẽ,nec enĩ minor,aut patre diſpar
Vnde in vtroq; operis forma indiſcreta,niſi omnẽ
Vim maieſtatis patriæ generoſus haberet
Filius,idq́ deus genitor quod filius eſſet.
Pergunt vlterius ſcrutantes,quid ſit idipſum
Gignere,ſi fas eſt humanos tendere ſenſus
Vſq; ad ſecretum,quod tempora cuncta,dieſq́
Præuenit antiquos,& principium ſuper ipſum
Eminet,&quodcunq; poteſt homo quęrere,trãſit:
Quum ſit difficilis via noſcere principiorum
Semina: cui dabitur mortali exquirere,quid nam
Vltra principium deus egerit?aut quo pacto
Ædiderit verbum,quod principio caret omni?
Hoc ſolum ſcimus,quòd traditur eſſe deus,quem
Non genitus genitor generauerit,vnus & vnum,
Integer integrum,non cœptum,ſed tamen ortum,

Et

Et comperpetuum patris,retro ſed patre natum.
Sed nec deciſus pater eſt,vt pars patris eſſet
Filius,extendens nec ſe ſubſtantia tractim
Produxit,minuitve aliquid de numine pleno.
Dum mutata nouum procudit portio natum,
Non conuertibilis,nec demutabilis vnquam
Eſt Deus,aut gignendo aliquid ſibi detrahit,atqui
Totus & ex toto Deus eſt,de lumine lumen.
Quando aũt lumen ſine lumine?quando refulgens
Lux fulgore caret?quando eſt vt proditus ignis
Ignem deminuat,quando pater,& Deus,& lux,
Non lucis Deus,& pater eſt? qui ſi pater olim
Non fuit,& ſerum genuit poſt tempora natum,
Fit nouus,inq; nouũ ius proficit: abſit vt vnquam
Plenus proficiat,qui non eget incremento.
Et Deus,& genitor,lumenq;,& gloria ſemper
Ille fuit,nec poſt ſibi contulit vt pater eſſet.
Sic fit vt ęternum credamus cum patre Chriſtum,
Illo autore ſatum,cui nullus præfuit autor.
Hæc tu ſi dubitas nati myſteria Chriſti
Perdite,catholica non es de plebe,ſed vnus
De grege thurifero venerator Deucalionum
Deuotus cippo,ficulni & ſtipitis vnctor.
Quinpotius ſcrutare Dei ſignacula in ipſo
Fonte vetuſtatis,percurre ſcrinia primi
Scriptoris,quẽ nõ Bardus pater,aut auus Augur,
Fabula nec veteris famæ,nec garrula nutrix,
Nec ſago clangore loquax,& ſtridula cornix
Rem docuere Dei,ſed coràm proditus ipſe,
Ipſe Deus trepidum mortalem mitis amico
Imbuit alloquio,ſeq; ac ſua ſumma retexit.
Nimirum meminit ſcriptor doctiſſimus illo
Orbis principio non ſolum, nec ſine Chriſto
Informaſſe patrem facturæ plaſma nouellæ.
Fecit,ait,condens hominem Deus,& dedit olli
Ora Dei,quidnam eſt aliud,quàm dicere,ſolus
Non

Non erat? atque deo deus adſiſtebat agenti,
Quum dñs faceret domini ſub imagine plaſma.
Chriſt⁹ forma patris, nos Chriſti forma & imago,
Condimur in faciem domini bonitate paterna,
Venturo in noſtram faciem poſt ſæcula Chriſto.
Poſſum multa ſacris exempla excerpere libris,
Ni refugis, quæ te doceant, non in patre ſolo
Vim maieſtatis poſitam, ſed cum patre Chriſtum
Eſſe deum, velut ille ait genealogus idem,
A domino dominus flammas pluit in Sodomitas.
Quis dominus? de quo domino? ſi ſolus ab arce
Syderea ſpectat pater, aut ardeſcit in iras?
Filius armatam domini patris ignibus iram
Spargebat dominus, ſunt vnum fulmen vtrāq;.

ADVERSVS IVDÆOS.

HÆc ſi Iudaicos ſic intellecta rigaſſent
Auditus, ſtupidas vt *poſſent tangere fibras, *aut
Audiſſent dominum virtutum, qui pereuntes
Venerat vt ſeruaret oues: ſed ab auribus omnis
Fluxerat ornatus, caput & iam coctile Bahal
Finxerat, auriculaſq; ſuo ſpoliarat honore.
Dux populi peccantis adeſt de monte coruſci
Luminis, alloquioq; dei, tabulaſq; tremendo
Inciſas digito, cæca ad tentoria defert.
Sed cadit in faciem plebs non viſura profundæ
Legis in effigie ſcriptum per ænigmata Chriſtum,
Infelix quæ luce oculos præſtricta pauentes
Texerit, & preſſo faciem velarit amictu.
At nos *reiecto Chriſtum velamine coram *detecto
Cernimus, atq; deum vultu ſpeculamur aperto.
Nec ſub lege graui depreſſa fronte iacemus,
Sed legis radium ſublimi agnoſcimus ore.
Heu frondoſa prius ramis felicibus arbor,
Pinguibus heu quondam radix oleagina baccis,
Ecce tibi inſerto reuireſcit nunc oleaſtro
Truncus, & externi veſtitur cortice libri,

*ſis Iam miſerere tui, non *ſe ſylueſtris oliui
Surculus exultans alieno ſtipite iactat,
Sed monet vt generis ꝓprii memor, vnguine ama
Contriſtare comas deſueſcas, ſtirpe nec imo (ro
Inuideas; miſſis in celſa cacumina virgis.
Blaſphemas dominum gens ingratiſſima Chriſtũ,
Paſcha tuum dic, dic cuius de ſanguine feſtum
Tam ſolenne tibi eſt? quis tandem cæditur agnus
Anniculus ſacer ille tibi redeuntibus annis?
Sed ſacer, in pecude ſtultum eſt ſic credere ſacrum
Sanguine balantis ſummos contingere poſtes,
Laſciuire choris, ſimilaginis azimon eſſe,
Quum fermentati turgeſcant crimine mores.
Non ſapis imprudẽs noſtrum te effingere paſcha?
Legis & antiquæ prædictis pingere ſulcis,
Omne ſacramentum retinet quod paſſio vera,
Paſſio quæ noſtram defendit ſanguine frontem.
Corpoream'ꝙ domum ſignato conlinit ore.
*ꝓcellis Hanc fugit excluſis Ægyptia plaga *flagellis,
Hæc regis Pharii regnum ferale reſoluit,
De'ꝙ poteſtatis mundanæ grandine denſa
Eripit Abraham cum ſtirpe, & gente fideli.
Abrahæ genus eſt verum, cui ſanguis in ore
Creditur, inſcriptus'ꝙ rubet cui viſus in orbe,
Haud dubitante fide deus eſt, deus ex patre verus.
Ille deum vidit, viſum mox credidit. At tu
Poſteritas carnis, carnaliter omnia cernens,
Carnis opus ſub lege geris, quam ſpiritus implet
Interior: nec enim lex cœlo carnea fluxit
*fœta Quam tu carne colis, ſed Chriſto * fixa, meam'ꝙ
Spem paritura vtero, quã ſpẽ niſi numinis almum
Lumen, & aduentum domini quem viderat Abræ
Prima fides, noſtris'ꝙ pater promiſerat olim
Perſpiciendum oculis, & legis voce probandum:
Nec ſolum legis, nam quæ iam littera Chriſtum
Non habet? aut quæ nõ ſcriptorũ armaria Chriſti
Laude

Laude referta, nouis celebrant miracula libris?
Hebræus pangit ſtylus, Attica copia pangit,
Pangit & Auſoniæ facundia tertia linguæ.
Pilatus iubet ignorans, tu ſcriba tripictis
Digere verſiculis, quæ ſit ſuffixa poteſtas,
Fronte crucis titulus ſit triplex, triplice lingua.
Agnoſcat Iudæa legens, & Græcia norit,
Et venerata deum percenſeat aurea Roma.
Quicqd in ære cauo reboans tuba curua remugit,
Quicquid ab arcano vomit ingens ſpiritus hauſtu,
Quicquid caſta chelis, quicquid teſtudo reſultat,
Organa diſparibus calamis quod conſona miſcet,
Æmula paſtorum quod reddunt vocibus antra,
Chriſtum cōcelebret, Chriſtū ſonet, oīa Chriſtum
Muta etiam fidibus ſanctis animata loquantur.
O nomen prædulce mihi, lux, & decus, & ſpes,
Præſidiumq́ meum, requies ô certa laborum,
Blandus in ore ſapor, flagrās odor, irriguus fons,
Caſtus amor, pulchra ſpecies, ſyncera voluptas.
Si gens ſurda negat ſibi tot præconia de te,
Tam multas rerum voces, elementaq́ tantæ
Nuncia læticiæ, ſtolidas intrare per aures,
Audiat inſanum bacchantis *energia monſtri, *energima
Quod rabidus clamat capta inter viſcera dæmon,
Et credat miſeranda ſuis torquetur Apollo
Nomine percuſſus Chriſti, nec fulmina verbi
Ferre poteſt: agitant miſerum tot verbera linguæ,
Quot laudata dei reſonant miracula Chriſti.
Intonat Antiſtes domini, fuge callide ſerpens,
Exue te membris, & ſpiras ſolue latentes,
Mancipium Chriſti fur corruptiſſime vexas.
Deſine, Chriſtus adeſt, humani corporis vltor,
Non licet vt ſpolium rapias, cui Chriſtus inhæſit.
Pulſus abi ventoſe liquor, Chriſtus iubet, exi.
Has inter voces medias Cyllenius ardens
Eiulat, & notos ſuſpirat Iuppiter ignes.

Ecce Geraſſenos legio ruit effera porcos,
Et poſt multiplices buſti ſub rupe catenas,
Pœnarum gemitus longis grunnitibus ædit,
Clamarat, ſed ab ore hominis: cognoſcimus Ieſu
Nate deo, nate ſceptris & germine Dauid,
Quis ſis, quid venias, qua nos virtute repellas
Nouimus, aduentusq́ tui terrore iacemus.
Hæc Iudæa tuas vox non peruenit ad aures?
Peruenit, mentem ſed non penetrauit egenam
Lucis, & à primis foribus diſcluſa refugit.
Audiit aduentum domini, quem ſolus Hiberi
Veſper habet roſeus, & quē nouus excipit ortus:
Laxauit Scythicas verbo penetrante pruinas,
Vox Euangelica, Hircanas quoq́ feruida brumas
Soluit, vt exutus glacie iam mollior amnis
Caucaſea de cote fluat Rhodopeius Hebrus:
Manſueuere Getæ, feritasq́ cruenta Geloni
Lacte mero ſitiens exanguia pocula miſcet,
Libatura ſacros Chriſti de ſanguine potus:
Nouit & Atlantis pridem plaga perfida Mauri
Dedere crinitos ad Chriſti altaria reges,
Ex quo mortalem præſtrinxit ſpiritus aluum,
Spiritus ille dei, deus: & ſe corpore matris
Induit, atq́ hominem de virginitate creauit.
Delphica damnatis tacuerunt ſortibus antra,
Non tripodas Cortyna regit, non ſpumat anhelus
Fata Sibyllinis fanaticus ædita libris.
Perdidit inſanos mendax Dodona vapores,
Mortua iam mutæ lugent oracula Cumæ,
Nec reſponſa refert Lybicis in Syrtibus Ammon,
Ipſa ſuis Chriſtum Capitolia Romula mœrent,
Principibus lucere deum, deſtructaq́ templa
Imperio cecidiſſe ducum: iam purpura ſupplex
Sternitur Æneadæ rectoris ad atria Chriſti,
Vexillumq́ crucis ſummus dominator adorat.
Principibus tamen è cunctis non defuit vnus

Me puero, vt memini, ductor fortiſſimus armis,
Conditor & legum, celeberrimus ore, manuq́,
Conſultor patriæ, ſed non conſultor habendæ
Relligionis, amans tercentum millia diuûm:
Perfidus ille deo, quanuis non perfidus vrbi,
Auguſtum caput ante pedes curuare Mineruæ
Fictilis, & ſoleas Iunonis lambere, plantis
Herculis aduolui, genua incuruare Dianæ:
Quin & Apollineo frontem ſubmittere gypſo,
Aut Pollucis equum ſuffire ardentibus extis,
Forte litans Hecaten placabat ſanguine multo.
Pontificum feſtis ferienda ſecuribus illic
Agmina vaccarum ſteterant, vitulasq́ reuincta
Fronte coronatas vmbrabat torta cupreſſus,
Iamq́ inſertato reſerabat viſcera cultro
Vittatus de more ſenex, manibusq́ cruentis
Tractabat trepidas lethali frigore fibras,
Poſtremosq́ animæ pulſus in corde tepenti
Callidus interpres numeris, & fine notabat:
Quum ſubitô exclamat media inter ſacra ſacerdos
Pallidus, en quid ago? maius rex optime maius
Neſcio quod numen noſtris interuenit aris,
Quâm ſufferre queant ſpumantia cimbia lacte,
Cæſarum ſanguis pecudum, verbena, coronæ,
Accitas video longe diſpergier vmbras.
Territa Perſephone vertit veſtigia retrò
Extinctis facibus tracto fugitiua flagello:
Nil agit arcanum murmur, nil Theſſala proſunt
Carmina, turbatos reuocat nulla hoſtia manes.
Nonne vides vt thuribulis frigentibus ignis
Marceat? vt canis pigreſcat pruna fauillis?
Ecce Palatinus pateram retinere miniſter
Non valet, eliſa deſtillant balſama dextra.
Flamen & ipſe ſuas miratur vertice laurus
Cedere, & incertum fruſtratur victima ferrum.
Neſcio quis certe ſubrepſit Chriſticolarum

Hic iuuenũ,gen⁹ hoc hominũ tremit infula,omne
Puluinar diuûm,lotus procul abſit,& vnctus.
Pulchra reformatis redeat Proſerpina ſacris.
Dixit,& exanguis collabitur, ac velut ipſum
Cerneret exerto minitantem fulmine Chriſtum.
Ipſe quoq; exanimis poſito diademate princeps
Pallet,& aſtantes circunſpicit: ecquis alumnus
*ſigno Chriſmatis inſcripto ſignaret tempora * ligno?
Qui Zoroaſtræos turbaſſet fronte ſuſurros.
Armiger è cuneo puerorum flauicomantum
Purpurei cuſtos lateris deprenditur vnus.
Nec negat,& gemino gemmata haſtilia ferro
Proiicit,ac ſignum Chriſti ſe ferre fatetur.
Proſiluit pauidus deiecto Antiſtite princeps.
Marmoreum fugiens nullo comitante ſacellum,
Dum tremefacta cohors,dominiq; oblita,ſupinas
Erigit ad cœlum facies,atq; inuocat Ieſum.
Iám ne piget facti? iam pœnitet,en tibi Chriſtum
Infœlix Iudæa Deum,qui ſabbata ſoluens
Terrea,mortales æterna in ſabbata ſumpſit.
Gentibus emicuit,præfulſit regibus,orbem
Poſſidet,imperii dominam ſibi credere Romam
Compulit,& ſimulacra Deûm Tarpeia ſubegit.
Diſce tuis miſeranda malis,quo vindice tandem
Vana ſuperſtitio,lex & carnaliter acta
Plectatur,cuius virtus te proterat vltrix.
Deſtructo ne iacent Salomonia ſaxa metallo
Ædificata manu? iacet illud nobile templum?
Cur iacet? artificis quia dextra ſolubilis illud
Cementum ſtruxit:reſolubile,iure ſolutum eſt,
Et iacet:in nihilum quoniam redit omne politum.
Quod fieri recipit,recipit quandoq; perire.
Si noſtrum contrà quod ſit vis diſcere templum,
Eſt illud,quod nemo opifex fabriliter aptans
Compoſuit,quod nulla abies,pinusve dolata
Texuit,exciſo quod nunquam marmore creuit.

Cuius onus nullis fultum ſublime columnis
Fornice curuato tenui ſuper *arce pependit: *arte
Sed verbo factum domini, non voce ſonora,
Sed verbo quod ſemp erat, verbū caro factū eſt.
Hoc templū æternū eſt, hoc finē nō habet, hoc tu
Expugnare volens, flagris, cruce, felle petiſti,
Deſtructum iacuit pœnis vexantibus, eſto:
Matris enim ex vtero, qđ deſtrueretur, habebat.
Sed quod morte breui materna ex parte ſolutū eſt,
Maieſtate patris viuum lux tertia reddit.
Vidiſti angelicis comitatum cœtibus alte,
Ire meum cuius ſeruor munimine templum,
Illius æternæ ſuſpendunt culmina portæ,
Ac per inacceſſas ſcalarum gloria turres
Tollitur, & gradibus lucet via candida ſummis.
At tua congeſtæ tumulant holocauſta ruinæ:
Quid mereare Titus docuit, docuere rapinis
Pompeianæ acies, quibus extirpata per omnes
Terrarum, pelagiꝗ; plagas tua membra feruntur.
Exiliis vagus huc illuc fluitantibus errat
Iudæus, poſtquàm patria de ſede reuulſus,
Supplicium pro cæde luit, Chriſtiꝗ; negati
Sanguine reſperſus commiſſa piacula ſoluit.
En quo priſcorum virtus defluxit auorum?
Seruit ab antiquis delapſa fidelibus hæres
Nobilitas, ſed iam non nobilis, illa recentem
Suſpectat captiua fidem: vis tanta nouellæ
Credulitatis ineſt, Chriſtum confeſſa triumphat
Gens infida prius, Chriſti ſed victa negatrix
Subditur imperio, dominos ſortita fideles.

CONTRA HOMVNTIONITAS.

SVnt qui Iudaico cognatum dogma furori
Inſtituunt, media Chriſtum ratione ſequuti,
Hoc tantum, quod verus homo eſt: at cœlitus illū
Adfirmant non eſſe deum, pietate fatentur,
Maieſtate negant, morum pro laude ſacratum

Concelebrant,adimunt naturæ ſumma ſupernæ.
Omne opus egregium, per quod ſolertia pollens
Emicat,ingenii eſt,aut roboris : illud acuto
Corde viget,duris excellet viribus iſtud:
Mortale eſt ſed vtrunq; hominū:nā cana ſeneſcunt
Ingenia,& validos conſumunt ſæcla lacertos.
Hæc nos in domini virtute, & laude perenni
Non ſequimur,ſequimur nullo quod ſemine terræ
Germinat immundum,quod non de labe virili
Sumit principium,tener illum ſeminat ignis,
Non caro,nec ſanguis patrius,nec fœda voluptas
Intactam thalami virtus diuina puellam
Syncero afflatu per viſcera caſta maritat.
Incomperta ortus nouitas iubet vt deus eſſe
Credatur Chriſtus ſic conditus,innuba virgo
Nubit ſpiritui,vitium nec ſentit amoris.
Pubertas ſignata manet,grauis intus, & extra
Incolumis, florens de fertilitate pudica,
Iam mater,ſed virgo tamen,maris inſcia mater.
Quid renuis?quid inane caput nō credule quaſſas?
Angelus hoc ſancto pronunciat ore,placet ne
Credere?& angelicis aurem reſerare loquelis?
Ipſa coruſcantis monitum ſacra virgo miniſtri
Credidit,atq; ideo concepit credula Chriſtum:
Credentes nam Chriſtus adit : dubitabile pectus
Sub titubante fide,refugo contemnit honore.
Virginitas,& prompta fides Chriſtum bibit aluo
Cordis, & intactis condit paritura latebris.
Crede quod emiſſus ſolio patris angelus infit,
Vel ſi concretus liquidam de ſydere vocem
Non capit auditus,mulier quid cōiuge prægnans
Clamet anus credens,& tandem ſobrius audi,
Mira fides,vtero puer interceptus anili
Virgineum dominum materno ex ore ſalutat,
Primus & infantem non natus nuntiat infans
Iam noſtrum vagire ſibi,nam puſio nondum

Norat,& ora deo reſerabat garrula Chriſto.
Promite ſecretos faſtos,date,pandite librum,
Euomuit ſpirante deo quem ſanctus Eſaias:
Percenſere libet,calamiq; reuoluere ſulcos,
Sydereis quos illa notis manus aurea duxit.
Ite hinc,dum rutilos apices ſubmiſſus adoro,
Dũ lachrymãs veneror,dumq; oſcula dulcia figo,
Gaudia cõcipiunt lachrymas,dant gaudia fletum,
Aduenit promiſſa dies,quam dixerat iſte
Adfore verſiculus,quum virgo puerpera teſte
Haud dubie ſponſo,pacti cui cura pudoris
Ædidit,Emanuelq; meum me cernere fecit.
Eſtne deus iam noſter homo? verſatur & adſtat
Nobiſcum,nomenq; probat,verſumq; vetuſtis
Obſcurum ſæclis præſenti illuminat ore.
Eſtne deus,cuius cunas veneratus Eous
Lancibus auratis regalia fercula ſupplex
Virginis ad gremium pannis puerilibus offert?
Quis tam pennatus,rapidoq; ſimillimus Auſtro
Nuntius,Auroræ populos,atq; vltima Bactra
Attigit, illuxiſſe diem lactantibus horis,
Qua tener innupto penderet ab vbere Chriſtus?
Vidimus hunc,aiunt,puerum per ſydera ferri,
Et ſuper antiquos ſignorum ardeſcere tractus,
Diriguit trepidans Chaldæo in vertice pernox
Aſtrologus,ceſſiſſe Anguem,fugiſſe Leonem,
Contraxiſſe pedes lateris mãco ordine Cancrum
Cornibus infractis domitum mugire Iuuencum,
Sydus & Hircinum laceris marceſcere villis,
Labitur hinc pulſus puer Hydrius,inde ſagittæ
Palantes Geminos fuga ſeparat,improba virgo
Prodit amatores tacitos in fornice mundi:
Quiq; alii horrificis pendent in nubibus ignes,
Luciferum timuere nouum: rota lurida Solis
Hæret,& excidium ſenſit iam iamq; futurum,
Seq; die medio velandam tegmine glauco,
Splen

Splendoremq́ poli periturum nocte diurna
Orbe repentinus caput obnubente tenebris,
Hunc ego nō cumulē,myrrhæq́;,& thuris,& auri
Muneribus? ſcio quem videā,quæ dona rependā.
Hunc ego non venerer? qui cœlo viſus,humiq́;
Inuentus Rex atq; Deus moderatur vtrunq;,
Naturæ ſpeciem,tumuloq́; inferna refringens
Regna,reſurgentes ſecum iubet ire ſepultos,
Cœlum habitat,terris interuenit,abdita rumpit
Tartara,vera fides Deus eſt,qui totus vbiq; eſt.
Nunquid vana viros,aut mens,aut lingua fefellit?
Nunquid fortuitis fruſtrantia dona dederunt
Caſibus? aut cæco votum ſub honore dicarunt?
Quæ porrò cauſa,aut ratio ſubmittere colla
Ante pedes Mariæ,puerique crepundia parui?
Si tantum mortalis erat,nec ſumma poteſtas
Implebat teneros diuinis flatibus artus?
Sed iam tolle Magos,thus,aurum,myrrhea dona,
Quæ verum docuere Deum,præſepia,pannos,
Matris adoratum gremium,face ſyderis ardens,
Ipſa deum virtus factorum,& mira loquantur.
Inſanos video ſubitò miteſcere ventos
Quum iubeat Chriſtus,video luctantia magnis
Æquora turbinibus tranquillo marmore tendi,
Imperio Chriſti video calcatus eundem
Quum patitur gurges tergum ſolidante liquore.
Ipſe ſuper fluidas plantis nitentibus vndas
Ambulat,& preſſo firmat veſtigia fluctu,
Increpat ipſe Notos,& flatibus ocia mandat,
Quis iubeat ſæuis Aquilonibus,ite,ſilete,
Carceribus veſtris,amploq́; faceſſite ponto,
Sit niſi cœlipotens aquilonum conditor idem?
Ninguidus agnoſcit Boreas,atq; imbrifer Eurus
Nimborum dominum,tempeſtatumq́; potentem,
Excitamq́; hyemem verrunt ridente ſereno.
Quis pelagi calcarit aquas? quis per vada glaucā

Greſſibus impreſſis ſpaciatus triuerit vdum
Non ſubmerſus iter, ſola pendulus, & pede ſicco,
Æquoreæ niſi factor aquæ? qui ſpiritus olim
Ore ſuperfuſus patrio volitabat in vndis
Nondum diſcretis, nec certo littore clauſis,
Suſtinuit greſſum domini famulus liquor, *ac ſe *axe
Mobilitate carens ſolidos ſubſtrinxit ad vſus.
Quid diuerſa Dei memorem facta inclyta Chriſti?
Altius inſpecta qua maieſtate negator
Haud dubitans hominē, tute ipſe fatebere numen,
Inleuit cæcos, oculos & lumina limo
Reddidit, humectam ſacro ſputamine terram
Contrectans digitis, luteum medicamen operta
Nox habuit, tenebras obducta vligo remouit.
Inſuper oſtendit, quo nam caligo lauacro
Expurganda foret, variis Syloa refundit
Momentis latices, nec fluctum ſemper anhelat,
Sed vice diſtincta largos lacus accipit hauſtus.
Agmina languentum ſitiunt ſpem fontis auari,
Membrorum maculas puro abluitura natatu.
Certatim interea rotanti pumice raucas
Expectant ſcatebras, & ſicco margine pendent.
Hoc limum iubet impoſitum de fonte lauari
Chriſtus, & infuſa vultum ſplendeſcere luce.
Norat enim limo ſeſe informaſſe figuram
Ante tenebroſam, proprii medicamen & oris
Adieciſſe nouo, quem primum finxerat, Adæ.
Nam ſine diuino domini perflamine ſummi
Arida terra fuit, nulli prius apta medelæ:
Sed poſtquam liquidus cœleſtis ſpiritus ore
Virgineam reſperſit humum, medicabilis illa eſt,
Inde trahit ſuccum, lentoq́ humore ſalutem
Inlinit, infunditq́ diem baptiſmate lota.
Cæcus adeſt oculis iam Chriſti ex ore retectis,
Seq́ luto & nitidis lucem ſumpſiſſe fluentis
Clamat, & autorē ſtupefacta per oppida mōſtrat,
Au-

Autorem lucis, largitoremq́; dierum
Non dedignatum medicæ purgamina aquai
Corpore ſub proprio monſtrare errãtibus ægris.
Millibus ex multis pauciſſima quæq; retexam,
Summatim relegens, totus quæ non capit orbis.
Quinq; in deſerto panes iubet, & duos piſces
Adponi in paſtum populis, qui forte magiſtrum
Non reuocante fame ſtipabant vndique ſeptum,
Immemoresq́; cibi, vicos, caſtella, macellum,
Oppida, mercatus, & conciliabula, & vrbes
Reſpuerant, largo contenti dogmate veſci:
Multa virûm ſtrato feruent conuiuia fœno,
Centenos ſimul accubitus iniere ſodales,
Seq́; per innumeras infundunt agmina menſas,
Piſciculis iam crede Deum ſaturanda duobus,
Et paucis creſcente cibo per fragmina cruſtis,
Ambeſis dapibus cumulatim aggeſta redundant
Fercula, biſſenos micarum molibus implent
Poſt cœnam cophinos, crudus conuiua reſudat
Congeriem ventris, gemit & ſub faſce miniſter.
Quis cumulare poteſt epulas in grandia paruas?
Quis, niſi qui corpus, paſtumq́; & corporis omnẽ
Condens, ex nihilo nulla exiſtente creauit
Mundum materia? non ſicut ſculptor ab æris
Rudere decoctam conſueſcit fingere maſſam,
Sed Deus omnipotens orbem ſine ſemine finxit.
Nil erat omne quod eſt, nil id procedere, & eſſe,
Atq; nouum fieri, mox & grandeſcere iuſſum eſt.
Paruum de nihilo primum fuit. addita paruo
Incrementa modis auxerunt omnia plenis.
Ergo ego quũ videã manibus ſic creſcere Chriſti
Parua alimenta hominũ, poſſum dubitare ꝑ ipſum
Exiguas rerum ſpecies, elementaq́; mundi
Ex nihilo primum modica, & mox grandia ſenſim
Creuiſſe, ex modicis quæ conſummata videmus?
Ac ne poſt hominum paſtus calcata perirent,

Néve relicta lupis,aut vulpibus,exiguisve
Muribus in prædam nullo cuſtode iacerent,
Bis ſex appoſiti,cumulatim qui bona Chriſti
Seruarent grauidis procul oſtentata caniſtris.
Sed quid ego hæc autem titubanti voce retexo,
Indignus qui ſancta canam? procede ſepulchro
Lazare,dic cuius vocem tellure ſub ima
Audieris,quæ vis penetrauerit *intima lethi. *abdita
Quod quũ te Chriſtus penitus nigrãte profundo
Immerſum vocat,vt redeas,ceu proximus audis,
Nec remoratus ades : quæ tam vicina Charibdis
Regna tenebrarum tenui diſtantia fine
Coniungit ſuperis? vbi Tænara triſtia vaſto
In præceps deiecta Chao? latebroſus & ille
Amnis inexpletis voluens incendia ripis.
Ante fores tumuli, quas ſaxa immania duro
Obice damnarant,ſcopulis ſubſtructa cauatis
Stat dominus,nomenq́ ciet frigentis amici.
Nec mora,funereus reuolutis rupibus horror
Euomit exequias gradiente cadauere viuas.
Soluite iam lætæ redolentia vincla ſorores,
Solus odor ſparſi ſpiramen aromatis efflat,
Nec de corporeo nidorem ſordida tabo
Aura refert,oculos ſanie ſtillante ſolutos
Priſtinus in ſpeculum decor excitat,& putrefactas
Tincta rubore genas paulatim purpura veſtit.
Quis potuit fluidis animam ſuffundere membris?
Nimirum qui membra dedit,qui fictilis vluæ
Perflauit venam madidam,cui tabida gleba
Traxit ſanguineos infecto humore colores.
O mors auritis iam mitis legibus,ô mors
Surda prius,iam docta ſequi *quacunque iubetur: *quæcũq; iubentur.
Cui tantum de te licuit? conuicta fatere
Eſſe Deum ſolum qui me tibi præripit Ieſum.
Abde negatores Chriſti,nemo inuidet,abde,
Vtere ſorte tua blaſphemis nocte tenendis,

Per

Perpetuam plebem iuſtorum capta reſolue,
Qui norunt hoĩem atq; deum ſic dicere Chriſtum
Vt verus ſummusq; deus mortalia geſtet.
Ipſe gerit, quod ſtruxit opus, nec ferre pudeſcit
Factor quod peperit, corp⁹ loquor, atq; aiæ vim,
Finxerat hoc digitis, animam ſufflauerat ore,
Totũ hoĩem deus adſumit, quia totus ab ipſo eſt,
Et totum redimit quẽ ſumpſerat, omne reducens
Quicquid homo eſt, iſtud tumulis, aſt illud abyſſo.

DE NATVRA ANIMÆ.

OCcurrit dubitans hic diſſertator, & illud
Obiicit, an ne fides capit, vt ſubſtãtia flante
Inſpirata deo cruciatum ſentiat, atque
Inferni petat ima poli, barathroq; coquatur.
Crede animam non eſſe deum, ſed crede creatis
Maiorem cunctis, ipſam quoque crede creatam.
Formata eſt nanq; ore dei, quæ non erat ante,
Sed formata habitu pulcherrima, pictaq; rebus
Diuinis, & plena deo, ſimilisq; creanti,
Non tamen ipſa deus, quoniam generatio nõ eſt,
Sed factura dei eſt: ſolus de corde parentis
Filius emicuit, verus deus ille, ſed iſtud
Conlatum eſt animæ ſubitò, vt quæ nõ erat, eſſet.
Ille coæternus patri eſt, & ſemper in ipſo eſt,
Nec factus, ſed natus: habet quodcũq; paternũ eſt,
Hæc ſimilis velut vmbra dei eſt, ſic ipſe loquutus
Factor, vtroq; hoĩem meditans de figmine iunctũ
Ædificare ſui ſimilem: ſed non habet vmbra
Quod corpus ſolidũ, cuius imitatio in vmbra eſt,
Atque aliud verũm eſt, aliud ſimulatio veri.
*quia Eſt ſimilis, ſæclis *quod non conſumitur vllis,
Quod ſapiens, iuſtiq; capax, reginaq; rerum
Imperat, ante videt, perpendit, præcauet, inſit,
Verborum, morumq; opifex, inſtructaq; mille
Artibus, & cœlum ſenſu percurrere docta.
His animam ſimilem ſibi conditor effigiauit,

Cætera diſſimilē,qppe hāc cōprendere prōptū eſt
Quā modus & ſpecies determinat:at deus ingens
Atque ſuperfuſus trans omnia, nil habet in ſe
Extremum,vt claudi valeat,ſenſuve teneri,
Incomprenſa manet virtus,cui linea deſit
Vltima,quam ſpacium non menſurabile tendit.
Ergo animam factam, magno & factore minorē,
Maioremq; aliis,atque omnibus imperitantem,
Corruptela putris naſcentem turbida carnis
Concipit,ac membris tabentibus interfuſam
Participat de fece ſua,fit miſta deinde
Peccandi natura luto cum ſimplice flatu:
Sed fortaſſe animam domini,quia fluxit ab ore
Compoſitam,factamq; neges,velut ipſa dei pars,
Quod dictu ſcelus eſt, tetras trahat oblita culpas,
Et preſſum damnata ruens chaos intret opertum.
Sit res illa dei, non abnuo: pars tamen illa
Haudquaquā dicenda dei eſt,quæ tempore cœpit,
Nec prior,aut ſenior,q̄ primum plaſma putanda'ſt,
Tunc etenim factam video,quum cordis amici
Intrauit germana domum,limiq; recentis
Hoſpita,& ipſa recens fraterna ſedit in aula.
Illa quidem flatus domini eſt,ſed ſpiritus,& vis
Non eſt plena dei,tanto moderamine miſſa,
Quanto flans voluit flandi ſeruare tenorem.
Eſt impoſſibile ſpectare profunda Sabaoth,
Sed ſpeculum deitatis homo eſt,in corpore diſcas
Rem non corpoream ſollers interprete Chriſto,
Qui patrem propriū mortali in corpore monſtrat
Perſpice quàm varios fundamus ab ore vapores,
Spiramus quoties animæ ſufflabilis auras,
Nunc flatum tepidum calor exhalatus anhelat,
Rorantes nebulas vdis de faucibus efflans,
Quum libet in gelidum flabrali frigore ventum
Spiritus exiſtit tenuis,& ſibilat aër.
Adde & diſtinctum quem muſica tibia flatum

Con

Concipit, aut ille eſt preſſo modulamine parcus,
Aut tumidum largo ſublimat flamine bombum,
Aut raucos frangit modulos, aut lene ſuſurrat,
Aut exile trahens ſonitus producit acutos,
Aut murmur tenerum ſublidit voce minuta.
Hæc quum te videas mortali in corpore poſſe,
Cur non æternum potuiſſe infundere credas
Qualē aīam voluit? præſcriptis quā quia condens
Efflauit fuditꝗ modis, ſit facta neceſſe eſt.
Deniꝗ multa ſapit, ſed non ſapit omnia noſtræ
Vis animæ, certum ſapere, ac prænoſcere iuſſa.
Iam cui cert⁹ ineſt modus, & cui noſſe negatū eſt,
Omnia factura eſt: nam cōdita, & aucta probatur.
Collige de ſimili, ſit ne hæc factura, creauit
Nempe manus domini corpus mortale, lutumꝗ
Compoſuit digitis: nunquid manus articulatim
Eſt digeſta dei? nunquid vola? nunquid & vngues
Claudere flexibiles? patulam ſeu tendere palmam?
Iſta figura manus noſtrę eſt, quam non habet in ſe
Incircumſcriptus dominus, ſed tradita forma eſt,
Humanis quæ nota animis daret intellectum:
Vt per corpoream ſpeciem plaſmaſſe feratur
Corporis effigiem, ſic eſt plaſmata viciſſim
Flatu incorporeo res flabilis, oris & eſſe
Fertur opus, tenuis per quod conſtructa refulſit
Forma animæ, atꝗ rudi factam ſe munere ſenſit.
Si non eſt factura manus caro noſtra, nec oris
Eſt factura anima, flatu, & ſpiramine cœpta,
Inꝗ locū deducta aliquē: nanꝗ omne quod hora
Natalis profert, locus accipit: & locus vllus
Qđ cohibere poteſt, modicū eſt, nec in oīa fuſum.
Et quod tam modicum eſt, vt certa ſede locetur,
Iam titubare poteſt: & quod titubauerit, intra
Naturam vitii eſt: vitioſum deniꝗ triſtem
Recidit in pœnam. deus hoc mihi credite non eſt.
Aut ſi maieſtas animæ eſt, oſtendite quid ſit,

Quod lapſam Chriſtiq; inopē noua gratia*mūdat. *inundat
Spiritus & ſanctus baptiſmate iuſtificatam
Nobilitat,famulæq; decus quod defuit,addit.
Quod quia præſtatur meritis,meritisq; negatur,
Abſurde fertur deus,aut pars eſſe dei, quæ
Diuinum ſummumq; bonum de fonte perenni
Nunc bibit obſequio,nunc culpa aut crimine pdit,
Et modo ſupplicium recipit,modo libera calcat.
Miraris peccare animam, quæ carne coactam
Sortita eſt habitare domum,quum peccet & ipſe
Angelus,hoſpitium qui neſcit adire caducum
Cratis tabifluæ,peccat,quia factus & ipſe eſt,
Non genitus,quocunq; modo ſit factus,id vnus
Scit factor dominus,factum mihi credere ſat ſit.
Solus labe caret peccati conditor orbis,
Ingenitus,genitusq; deus,pater,& patre natus,
Solus & exceptus tormentum admittere triſte
Inuiolatus agit,nec quicquam ſentit acerbi.
Exortem dic eſſe animam crucis,atque doloris,
Si culpæ immunem, vacuamq; à crimine noſti,
Quæ peccare valet,valet & ſuccumbere pœnæ.
Ipſa quidem ſyncera fuit dum conditur olim
Quæ conlata rudem fecit viueſcere limum:
Vtpote de liquido naturæ ſemine primos
Accipiens habitus,ſuperoq; expreſſa ſereno.
Sed mox vt grauido iuſſa eſt innectier aruo,
Suauibus illecebris nimium blandita refrixit,
Deq; volutabris pretioſum polluit ignem,
Dum tranſgreſſa dei poſitum fas improba calcat.
Hæc prima eſt natura animæ ſic condita ſimplex,
Decidit in vitium per ſordida fœdera carnis
Exin,tincta malo peccamine principis Adæ
Infecit genus omne hominum quod pullulat inde,
Et tenet ingenitas animarum infantia in ortu
Primi hominis maculas,nec quiſq̄ naſcitur inſons.
Vitandus tamen error erit,ne traduce carnis

Tranſfundi in ſobolem credatur fons animarum
Sanguinis exemplo, cui texta propagine vena eſt.
*quod Non animas animæ pariunt, ſed lege latenti
Fundit opus natura ſuum, *quo paruula anhelent
Vaſcula, vitaliſq; adſit ſcintilla coactis,
Quæ quanuis infuſa nouũ penetret noua ſemper
Figmentum, vetus illa tamen de crimine auorum
Ducitur, illoto quoniam concreta veterno eſt,
Inde ſecunda redit generatio, & inde lauatur
Naturæ illuuies, iterumq; renaſcimur intus
Perfuſi, vt veterem ſplendens anima exuat Adam,
Quæ quia materiam peccati ex fomite carnis
Conſociata trahit, nec non ſimul ipſa ſodali
Eſt incentiuum peccaminis, implicat ambas
Vindex pœna reas, peccantes mente ſub vna,
Peccandiq; cremat ſocias cruciatibus æquis:
His crucibus Chriſtus nos liberat, incorruptæ
Matris, & innocui geſtator corporis, vnus
Naturam pœnæ expoſitam, ſed non vitiorum
Naturam expoſitam contactibus induit Ieſus.
Atq; ideo pœnæ nil debuit, intemeratus,
Fraude carens, omni culparum aſpergine liber,
Quid peccatorum proſapia corpore in illo,
Quid Chriſti in membris peccati ſæua ſatelles
Pœna ageret? q́d mors homĩ ſine crimine poſſet?
Nimirum caſſis conatibus, & ſine neruis
Concideret ſterilis peccati fomite nullo.
Mors alitur culpa, culpam qui non habet, ipſo
Paſtus defectu mortem conſumit inanem.
Sic mors in domini cõſumpta eſt corpore Chriſti,
Sic periit ſolitum dum non habet arida paſtum.
Suſpice quapropter ſolum inculpabile numen,
Virtutem patris, & Chriſti: & iam deſine noſtræ
Inuidiam conflare animæ, quòd ſit deus, aut quòd
Portio parua dei, quũ Chriſto abſcidere quicquã,
Et reſecare deo partem, vel carpere tantum
Numen non liceat, plenum ſibi ſemper, & in ſe,

ADVERSVS PHANTASMATICOS,
q Chriſtū negant uerum hominis corpus habuiſſe.

EST operæpretiū nebuloſi dogmatis vmbrã
Prodere,quã tenues atomi cõpage minuta
Inſtituunt,ſed caſſa cadit,ventoq́ liqueſcit
Aſſimilis,fluxu nec ſe ſuſtentat inani.
Aërium Manicheus ait,ſine corpore vero
Peruolitaſſe deum,mendax phantaſma,cauamq́
Corporis effigiem,nil contrectabile habentem,
Ac primum ſpecta an deceat quicquam ſimulatum
Adſignare deo,cuius mera gloria falſi
Nil recipit,membris hic ſe fallacibus aptans
Fingeret eſſe hominem ventoſa ſubdolus arte?
Mentitus toties,quum diçeret,inueteratis
Do veniam morbis,ſimul & peccata remitto.
Filius eſt hominis,peſtem qui pellere carnis
Et ſcelerum nexus laxare,& ſoluere poſſit:
Surge valens,ſurge innocuus, iam tolle grabatũ,
Filius hoc hominis iubeo : dignús ne videtur
Qui teſtis ſibi ſit,ſeq́ ac ſua carnea norit?
Quid,quum diſcipulos hominis quid filius eſſet
Paſſurus,fido iam præſcius ore monebat?
Nonne fatebatur ſecum virtute *paterna *ſuperna
Eſſe hominem verum? quòd ſi non,credo fefellit.
Si natura dei quæ ſit Manichee requiris,
Omne quod eſt,verũ eſt: nã ſi mẽdoſus agit quid,
Nec deus eſt,mendum diuinus non capit vſus.
Obiicis æterno domino, quòd lubricus ad nos
Venerit,adſimulans aliud quàm verus habebat.
Obmuteſce furor,linguam canis improbe morde
Ipſe tuam,lacero conſumens verba palato.
Latranti obſiſtet Matthæus, rabiemq́ refellet,
Qui notat omne genus carnalis ſtirpis,aduſque
Corporeum Chriſtum,per ſex ſeptena virorum
Nomina deſcendens,& venam ſanguinis alti
Ex Atauis longo texens per ſtemmata filo.

Septimus hebdomadæ venit ſuperaddere ſextæ,
Hunc numerũ Chriſtus,placidũ qui conficit annũ
Cuncta remittentem contractibus illaqueata
Multimodis,hominemq; hoîs de morte leuantem:
Imperfectus enim limus mortalis erat tunc,
Vir ſolus perfectus adeſt,atq; integer Ieſus,
Cui nihil ex ſeptem ſeptenis defuit,ex quo
Perficeret mortale genus virtute perenni.
Hic ille eſt nobis qui ſeptima ſabbata complet,
Vt caro noſtra deo tandem ſociata quieſcat,
Quam bis terna malis vexabant ſabbata noxis,
Curramus notis gradibus,regumq; ſequamur
Progeniem,Chriſtum inuenies de carne parentũ
Effluxiſſe hominum,qui ſit de ſemine Dauid,
Stirpe recenſita numerandus ſanguinis hæres.
*germine Quid cum ſanctiloquus reuoluto*ſanguine Lucas
Surſum verſus agit ſeriem,ſcandente nepotis
Corpore,perq; atauos curſum relegente vetuſtos
Septenos decies conſcendit Chriſtus in ortus,
Et duo: nam totidem doctores miſit in orbem:
Deſcenſos naſcendo gradus redeundo retexit
Actus adusq; apicem terreni corporis Adam.
Inde parens deitas recipit ſua,noſtraq; miſtim,
Fitq; Dei ſummi per Chriſtum filius Adam.
Reſtat vt aëriam pingas ab origine gentem,
Aërios proceres,Leuin,Iudam,Simeonem,
Aërium Dauid,magnorum corpora regum
Aëria,atq; ipſam fœcundæ virginis aluum
Aëre fallaci,nebuliſq; & nube tumentem.
Vaneſcat ſanguis perflabilis,oſſa liqueſcant
Mollia,neruorum pereat textura volantum.
Omne quod eſt geſtum notus auferat irritus,auræ
Diſpergant tenues,ſit fabula quod ſumus omnes.
Et quid agit Chriſtus ſi me non ſuſcipit?aut quem
Liberat infirmum, ſi dedignatur adire
Carnis onus,manuumq; horret monimẽta ſuarũ?

In

Indignum ne putat luteum conſciſcere corpus?
Qui non indignum quondam ſibi credidit ipſum
Pertractare lutum, quum vas componeret aruo,
Nondum viſcereo, ſed inertis glutine limi
Impreſſoq; putres ſub pollice duceret artus.
Tantus amor terræ, tanta eſt dilectio noſtri.
Dignatur præpinguis humi comprẽdere mollem
Diuinis glebam digitis, nec ſordida cenſet
Hærentis maſſæ contagia, iuſſerat vt lux
Confieret, facta eſt vt iuſſerat: omnia iuſſu
Imperitante nouas traxerunt ædita formas.
Solus homo emeruit domini formabile dextra
Os capere, & flabro deitatis figmine naſci.
Quorſum igitur limo tanta indulgentia noſtro
Contigit, vt domini manibus tractatus honora
Arte ſacer fieret, tactu iam nobilis ipſo?
Decrerat quoniam Chriſtum Deus incorrupto
Admiſcere ſolo, ſanctis quod fingere vellet
Dignum habuit digitis, & charũ condere pignus.
Deſtituit natura quidem deſtructa coactæ
Telluris formam; mortiq; obnoxia ceſſit,
Sed natura Dei nunquam ſoluenda, caducam
Tellurem noſtro vitiatam primitus vſu
Eſſe ſuam voluit, ne iam vitiabilis eſſet.
Chriſtus noſtra caro eſt, mihi ſoluit, & mihi ſurgit,
Soluor morte mea, Chriſti virtute reſurgo,
Quum moritur Chriſtus, quũ flebiliter tumulatur,
Me video, e tumulo quum iam remeabilis adſtat.
Cerno Deum, ſi membrorũ phantaſma meorũ eſt,
Et phantaſma Dei eſt, mẽdax in vtraq; neceſſe eſt
Sit Chriſtus ſpecie, ſi Chriſtus fallere nouit.
Si nõ verus homo eſt, quẽ mors hoĩem ꝓbat ipſa,
Nec verus Deus eſt, operis quem gloria prodit
Eſſe Deum, vel crede mori, vel adeſſe refelle,
Et gemina verum Chriſtum ratione negato.
Nam quid magnificum, ſi non eſt mortuus Ieſus?

Et redit, illa Dei virtus memorabilis eſt, vt
Occiſus redeat ſuperis, ſurgatq́ ſepultus.
Quiſq́ Deum Chriſtum vult dicere, dicat eundem
Eſſe hominem, ne maieſtas ſua fortia perdat.

DE RESVRRECTIONE carnis humanæ.

Noſco meũ in Chriſto corp⁹ cõſurgere, q̃d (me
Deſperare iubes? veniã q̃bus ille reuenit
Calcata de morte viis, quod credimus, hoc eſt,
Et totus veniam, nec enim minor, aut alius quàm
Nunc ſum reſtituar, vultus, vigor, & color idem
Qui modo viuit, erit: nec me vel dente, vel vngue
Fraudatum reuomet patefacti foſſa ſepulchri.
Qui iubet vt redeam, nõ reddet debile quicquam,
Nam ſi debilitas redit, inſtauratio non eſt:
Quod caſus rapuit, q̃d morbus, q̃d dolor hauſit,
Quod truncauit edax ſenium populante veterno,
Omne reuertenti reparata in membra redibit.
Debet enim mors victa fidem, ne fraude ſepulchri
Reddat curtũ aliquid, quanuis iam curta vorarit
Corpora, debilitas tamen & violentia morbi
Virtus mortis erat, reddat quod particulatim
Sorbuerat, quodcunq́ modò ne mortuus omnis
Non redeat, ſi quid pleno de corpore deſit.
Pellite corde metũ mea mẽbra, & credite voſmet
Cum Chriſto reditura deo, nam vos gerit ille
Et ſecum reuocat, morbos ridete minaces,
Inflictos caſus contemnite, & atra ſepulchra
Deſpuite, exurgens quò Chriſtus prouocat, ite.

FINIS.

AVR. PRVDENTII, CL. V. C.

ἁμαρτιγένεια, id eſt, de origine peccatorum.

Carmen Iambicũ ſenarium acatalecticũ monocolon, habens locis imparib. ſpondeũ, anapæſtũ, iambũ, tribrach.

v– v– –– v– v– v–

PRÆFATIO.

FRatres ephebi foſſor & paſtor duo,
Quos fœminarũ prima primos procreat,
Siſtunt ad aram de laborum fructibus,
Deo ſacranda munerum primordia,
Hic terrulentis,ille viuis fungitur,
Certante voto diſcrepantes immolant,
Fœtum bidentis alter,aſt alter ſcrobis.
Deus minoris comprobauit hoſtiam,
Reiecit illam,quam parauit grandior,
Vox ecce ſummo miſſa perſultat throno,
Cain quieſce,nanque ſi recte offeras,
Oblata nec tu lege *recta diuidas, *certa
Peruerſa nigram vota culpam traxerint.
Armat deinde parricidalem manum
Frater,probatæ ſanctitatis æmulus,
Germana curuo colla frangit ſarculo,
Mundum recentem cæde tingit impia,
Sero expiandum iam ſeneſcentem ſacro
Cruore Chriſti,quo peremptor concidit,
Mors prima cœpit innocentis vulneris,
Ceſſit deinde vulnerato innoxio.
Per crimen orta diſſoluta eſt crimine,
Abel quod ante perculit,Chriſtum dehinc.
Finita & ipſa eſt,finis exortem petens.
Ergo ex futuris priſca cœpit fabula,
Factoq́ primo res notata eſt vltima,
Vt ille mortis inchoator ruſticus
Inſulſa terræ deferens libamina,
Deumq́ rerum mortuarum deputans
Raſtris redacta digna ſacris crederet.
Viuentis atrox æmulator hoſtiæ
Agnoſco nempe quem figura hæc denotet,
Quis parricida,quis peremptor inuidus
Praue ſacrorum diſciplinam diuidit,
Mactare dum ſe vota cenſet rectius

Marcion arui forma corruptiſſimi,
Docet duitas diſcrepare à ſpiritu
Contaminatæ dona carnis offerens,
Et ſegregatim numen æternum colens,
Qui ſi quieſcat, nec monentem negligat,
Pacem quietam diligat germanitas,
Vnum atq; viuum faſſa viuorum deum.
Hic ſe caduco dedicans myſterio,
Hic qui caduci rem laboris offerens
Summam profanus diuidit ſubſtantiam,
Malum bonumq; ceu duorum ſeparans
Regnum diuorum, ſceptra committit duo,
Deum eſſe credens quem fatetur peſſimum,
Cain cruentus, vnitatis inuidus,
Mundi colonus, immolator ſqualidus,
Cuius litamen ſordet, & terram ſapit,
Terram caduci corporis, venam putrem,
Humore denſo conglobatam, & puluere,
Natura cuius fraude floret fertili,
Fœcunda fundens noxiorum crimina,
Animæq; vitam labe carnis enecat,
Caro in ſororem tela mentem dirigit,
Mens *illecebro ventilatur ebrio, *in cereb
Ex quo furores ſucculentos colligit
Madens veneno corporis lymphatico.
Deum perennem findit in duos deos,
Audet ſecare numen inſecabile,
*Cadet peremptor denegans vnum deum, *Cain
Cain triumphat morte fratris alitus.

ADVERSVS MARCIONITAS
qui duos deos eſſe affirmant.
Carmen Heroicum Dactylicum.

QVo te præcipitat rabies tua perfide Cain?
Diuiſor blaſpheme dei? tibi cõditor vnus
Non liquet, & bifidæ caligãt nubila lucis.
Inſyncera acies duo per diuortia ſemper

Spar

Spargitur, in geminis viſum fruſtrata figuris.
Terrarum tibi forma duplex obludit, vt excors
Diuiduum regnare deum ſuper æthera credas.
Bina boni atq; mali glomerat diſcrimina ſordens
Hic mundus, domino ſed cœlum obtemperat vni.
Non idcirco duos retinent cœleſtia reges,
Quod duûm ſint opera humanas agitantia curas:
Exterior terrenus homo eſt, qui talia cernens
Coniicit eſſe duo variarum numina rerum,
Dum putat eſſe deum, qui praua effinxerit olim,
Et qui recta itidem condens induxerit, ambos
Autumat eſſe deos natura diſpare ſummos.
Quæ tandem natura poteſt *conſiſtere duplex? *cōſtare
Aut regnare diu? quam fons diuiſus ab arce biformis
Separat, alternaq; apicum ditione recidit.
Aut vnus deus eſt, rerum cui ſumma poteſtas,
Aut *quæ iam duo ſunt, minuūtur diſpare ſummo, *quia
Porrò nihil ſummum, niſi plenis viribus vnum,
Diſtantes quoniam proprium dum quiſq; reuulſo
Vindicat imperio, nec ſumma, nec omnia poſſunt.
Ius varium non eſt plenum, quia non habet alter
Quicquid diſpar habet, cumulum diſcretio carpit.
Nos plenum ſine parte deum teſtamur, & vnum,
In quo Chriſtus ineſt, idem quoq; plenus, & vnus,
Qui viget, & viguit ſuper omnia, quiq; vigebit,
Participem nullum collato fœdere paſſus,
Summa poteſtatum, ſimplex dominatio rerum,
Virtutum ſublime caput, fons vnicus orbis,
Naturalis apex, generiſq; & originis autor.
Ex quo cuncta fluunt, & lux, & tempora, & anni,
Et numerus, qui poſt aliquid dedit eſſe ſecundum,
Vnus enim princeps numeri eſt, nec dinumerari
Tantum vnus potis eſt: ſic quū pater, ac deus alter
Non ſit, item Chriſtus non ſit genitore ſecundus,
Anterior numero eſt, cui filius vnicus vni eſt,
Ille deus, meritoq; deus, quia primus & vnus,
In

In virtute ſua primus, tum primus in illo
Quẽ genuit: quid enim differt generatio ſimplex?
Vnum ſemper erit gignens, atq; vnus ab vno
Ante Chaos genitus, numeroq; & tempore liber,
Quis dixiſſe duos rem maieſtate ſub vna
Regnantem, propriamq; ſibi, retroq; perennem
Auſit? & vnius naturæ ſcindere vires?
Nunquid adoptiuum genitor ſibi ſumpſit, vt alter
Externi generis numerum præſtare duorum
Debeat, & geminum diſtans inducere numen?
Forma patris veri verus ſtat filius, ac ſe
Vnum rite probat, dum formam ſeruat eandem,
Non amor adſcitus ſociat, nec iungit vtrunq;
Coniurata fides, pietas ſed certa genusq;
Vnum, quod Deus eſt, ſummã reuocatus ad vnã.
Hæc tibi Marcion via diſplicet, hæc tua damnat
Secta fidem, dominis cœlum partita duobus.
Quæ te confundunt nebulæ? quis ſomnus inerti
Incubat ingenio? cui per phantaſmata duplex
Occurrit ſpecies, biuio diſperſa ſuperno.
Si vim mentis hebes ſtupor obſidet, aſpice ſaltẽ
Obuia terrenis oculis elementa, quibus ſe
Res occulta Dei dignata eſt prodere ſignis.
Hanc hæreſin præſaga patris præuiderat olim
Maieſtas fore, quæ rectorem lucis & orbis
Scinderet in partes, geminatum ſegrege regno.
Idcirco ſpecimen poſuit ſpectabile noſtris
Exemplumq; oculis, ne quis duo numina credat
Imperitare vagas mundi per inania formas.
Vna per immenſam cœli caueam reſolutos
Præbet flamma dies, rexit Sol vnicus annum,
Triplex ille tamen nullo diſcrimine, trina
Subnixus ratione viget, ſplendet, volat, ardet,
Motu agitur, feruore cremat, tum lumine fulget,
Sunt tria nempe ſimul, lux & calor, & vegetamen,
Vna eademq; tamen rota ſyderis indiſcreti

Fun

Fungitur his, vno ſeruat tot munera ductu.
Et tribus vna ſubeſt miſtim ſubſtantia rebus,
Non conferre deo velut æquiparabile quicquam
Auſim, nec domino famulum componere ſignum:
Ex minimis ſed grande ſuum voluit pater ipſe
Coniectare homines, quibus ardua viſere non eſt.
Paruorum ſpeculo non intellecta notamus,
Et datur occultum per proxima quærere verum.
Nemo duos Soles niſi ſub glaucomate vidit,
Aut ſi fuſca polum ſuffundit palla ſerenum,
Oppoſitus quoties radiorum ſpicula nimbus
Igne repercuſſo mentitos ſpargit in orbes.
Sunt animis etiam ſua nubila, craſſus & aër,
Eſt glaucoma, aciem quod tegmine velat aquoſo,
Libera ne tenerũ penetret meditatio cœlum,
Néve Deum rapidis comprendat ſenſibus vnum.
Spargitur in bifidas *maleſana intentio luces, *malefida
Et duplices geminis autoribus extruit aras.
Si duo ſunt igitur, cur non ſunt multa deorum
Millaꝰ cur numero deitas contenta gemello eſtꝰ
An non in populos diſperſa examina diuûm
Fundere erat melius, mundumq; implere capacem
Semideis paſſim nullo diſcrimine monſtrisꝰ
Quî fera barbaries perituros mactat honores,
Diſſona diſcretum retinent ſi numina cœlum.
Conuenit & nebulis, & fontibus, & reboanti
Oceano, & ſyluis, & collibus, & ſpeluncis,
Fluminibus, ventis, fornacibus, atq; metallis
Adſignare deos proprios, ſua cuique iura,
Vel ſi gentiles ſordet venerarier vmbras,
Et placet eſſe *duos ſceptris ſocialibus æquos, *deos
Dic age quis terras ditionis ſorte retentetꝰ
Quis regat æquoreas æterna lege procellasꝰ
Ede cohæredum diſtinctum ius dominorum,
Vnus ais triſti reſidet ſublimis in arce,
Autor nequitiæ, ſcelerum Deus, aſper, iniquus,
Qui

Qui, quodcunq; malum vitioſo feruet in orbe,
Sæuit, & anguineo medicans noua ſemina ſucco,
Rerum principium mortis de fomite traxit.
Ipſe opifex mundi, terram, mare, ſydera fecit,
Condidit ipſe hominē, lutulenta & mēbra coëgit,
Effigians quod morbꝰ edat, quod crimine multo
Sordeat, informi tumulus quod tabe reſoluat.
Aſt alii pietatis amor, placidumq; medendi
Ingenium, recreans homines, mortalia ſeruans,
Teſtamenta duo fluxerunt principe vtroque,
Tradidit iſte nouum melior, vetus illud acerbus.
Hæc tua Marcion grauis, & dialectica vox eſt.
Imò hæc attoniti phreneſis manifeſta cerebri.
Nouimus eſſe patrem ſcelerū, ſed nouimus ipſum
Haudquaquā tamē eſſe Deum, quin imo gehennæ
Mancipium, ſtygio qui ſit damnandus auerno.
Marcionita Deus triſtis, ferus, inſidiator,
Vertice ſublimis, cinctum cui nubibus atris
Anguiferum caput, & fumo ſtipatur, & igni,
Liuentes oculos ſubfundit felle peruſto.
Inuidia impatiens iuſtorum gaudia ferre,
Hirſutos iuba denſa humeros, errantibus hydris
Obtegit, & virides allambunt ora ceraſtæ.
Ipſe manu laqueos per lubrica fila reflexos
In nodum reuocat faciliq; ligamine tortas
Innectit pedicas, neruosq; in vincula tendit.
Ars olli captare feras, animalia bruta
Irretire plagis, retinacula denique cæcis
Indeprenſa locis erranti opponere prædæ.
Hic ille eſt venator atrox, qui cæde frequenti
Incautas animas non ceſſat plectere Nebroth.
Qui mundum curuis anfractibus, & ſyluoſis
Horrentem ſcopulis, verſuto circuit aſtu.
Fraude alios, tectiſq; dolis innectere adortus,
Porrò giganteis alios luctando lacertis
Frangere, funereos late exercere triumphos.

Im-

Improba mors quid nõ mortalia pectora cogis?
Ipſe ſuam (pudet heu contempto principe vitæ)
Perniciem veneratur homo,colit ipſe cruentum
Carnificem,gladiiq́ꝫ aciem iugulandus adorat.
In tantum miſeris peccati nectare captis
Dulce mori eſt,tãta in tenebris de peſte voluptas,
Qui mala principio genuit,Deus eſſe putatur,
Quiq́ꝫ bona infecit vitiis,& candida nigris.
Par furor illorum,quos tradit fama dicatis
Conſecraſſe deas Febrem,Scabiemq́ꝫ ſacellis.
Inuentor vitii non eſt Deus.Angelus illud
Degener infami conceptum mente creauit.
Qui prius auguſtum radiabat ſydus,& ingens
Ex nihilo ſplendor nutrito ardebat honore:
Ex nihilo nã cuncta retro,factumq́ꝫ qđ vſquã eſt.
At non ex nihilo Deus,& ſapientia vera
Spiritus & ſanctus,res ſemper viua,nec vnquam
Cœpta,ſed aërios etiam molita miniſtros.
Horum de numero quidam pulcherrimus ore,
Maieſtate ferox,nimiis dum viribus auctus
Inflatur,dum grande tumens ſeſe altius effert,
Oſtentatq́ꝫ ſuos licito iactantius ignes,
Perſuaſit propriis genitum ſe viribus, ex ſe
Materiam ſumpſiſſe ſibi,qua primitus eſſe
Inciperet,naſciq́ꝫ ſuum ſine principe cœptum.
Hinc ſchola ſubtacitam meditatur gignere ſectã,
Quæ docet è tenebris ſubitum micuiſſe tyrannum
Qui velut æterna latitans ſub nocte retrorſum
Vixerit,& tecto ſemper regnauerit æuo.
Æmulus,vt memorant,opera ad diuina repente
Corrumpenda,caput caligine protulit atra.
Hoc ratio ſed noſtra negat,cui non licet vnam
Infirmare fidem,ſacro quæ tradita libro eſt.
Nil ait abſq́ꝫ deo factum,ſed cuncta per ipſum.
Cuncta,nec eſt alius quiſquam ni factus ab ipſo.
Sed factus de ſtirpe bonus,bonitatis in vſum

Proditus,& primo generis de fonte ſerenus,
Deterior mox ſponte ſua,dum decolor illum
Inficit inuidia,ſtimulisq́; inſtigat amaris:
Arſit enim ſcintilla odii de fomite zeli,
Et dolor ingenium ſubitus conflauit iniquum.
Viderat argillam,ſimulachrum & ſtructile,flatu
Concaluiſſe dei,dominum quoq; conditioni
Qui cunctũ proprio regeret moderamine mundũ.
Impoſitum,natura ſoli,pelagiq́;,poliq́;,
Vt famulans homini locupletem fundere partum
Noſſet,& effuſum terreno addicere regi,
Inflauit fermento animi ſtomachante tumorem
Beſtia,deq́; acidis vim traxit acerba medullis,
*corde Beſtia *ſorde carens,cui tunc ſapientia longi
Corporis enodem ſeruabat recta iuuentam
Complicat ecce nouos ſinuoſo pectore nexus,
Inuoluens nitidam ſpiris torquentibus aluum.
Simplex lingua prius,varia micat arte loquendi,
Et diſciſſa dolis reſonat ſermone triſulco.
Hinc natale caput vitiorum,principe ab illo
Fluxit origo mali,qui ſe corrumpere primum,
Mox hominem didicit,nullo informãte magiſtro.
Vltimus exitium ſubuerſo præſide mundus
Sortitur,mundiq́; omnis labefacta ſupellex.
Non aliter quàm quum incautũ ſpoliare viantem
Forte latro adgreſſus p̃dæ prius immemor,ipſum
Enſe ferit dominum,pugnæ,nodumq́;,moramq́;,
Quo pereunte trahat captiuos victor amictus,
Iam non obſtanti locuples de corpore prædo,
Sic hominis ſubiecta domus,ditiſſimus orbis
Scilicet in facilem domino peccante ruinam
Lapſus,herile malum iam tunc vitiabilis hauſit.
Tunc lolium,lappasq́; leues per adultera culta
Ferre malignus ager,glebis male pinguibus auſus
Triticeam vacuis ſegetem violauit auenis.
Tunc etiam innocuo vitulorum ſanguine paſci,

Iamq́;

Iamq; iugo edomitos rictu laniare iuuenco
Occiſo paſtore truces didicere leones,
Necnon & querulis balatibus irritatus
Plenas nocte lupus ſtuduit perrumpere caulas.
Omne animal diri callens ſolertia furti
Imbuit, & tortos acuit fallacia ſenſus.
Quanuis maceries florentes ambiat hortos,
Sæpibus & denſis vallentur vitea rura,
Aut *populata rodit gemmātia germina bruchus, *populator edit
Aut auibus diſcerpta feris lacerabitur vua.
Quid loquar herbarū fibras medicante veneno
Tinctas, lethiferi fudiſſe pericula ſucci?
Noxius in teneris ſapor æſtuat ecce frutetis,
Quum prius innocuas tulerit natura cicutas,
Roſcidus & viridē qui veſtit flos Rhododaphnē
Pabula laſciuis dederit ſyncera capellis,
Ipſa quoq; appoſitum deſtructo fœdere certo
Tranſcendunt elementa modū, rapiuntq;, ruuntq;
Omnia, legirupis quaſſantia viribus orbem,
Frangunt vmbriferos Aquilonum prælia lucos,
Et cadit immodicis ſylua extirpata procellis.
Parte alia violentus aquis torrentibus amnis
Tranſilit obiectæ præſcripta repagula ripæ,
Et vagus euerſis late dominatur in agris.
Nec tamen his tantam rabiem naſcentibus ipſe
Conditor inſtituit, ſed laxa licentia rerum
Turbauit placidas rupto moderamine leges.
Nec mirum ſi membra orbis concuſſa rotantur,
Si vitiis agitata ſuis mundana laborat
Machina, ſi terras lues incentiua fatigat,
Exemplum datura hominum quo cætera peccent
Vita hominum, cui quicquid agit, veſania, *terror *et error
Suppeditant, vt bella fremant, vt fluxa voluptas
Diffluat, impuro ferueſcat vt igne libido,
Sorbeat vt cumulos numorum faucibus amplis
Gurges auaritiæ, finis quam nullus habendi

Temperat,aggeſtis addentem vota talentis.
Auri nanque fames parto fit maior ab auro,
Inde ſeges ſcelerum,radix & ſola malorum,
Dum ſcatebras fluuiorum oẽs,& operta metalla
Eliquat ornatus ſoluendi leno pudoris.
Dum venas ſqualentis humi ſcrutatur inepta
Ambitio,ſcalpens naturæ occulta latentis,
Si quibus in foueis radiantes forte lapillos
Rimata inueniat,nec enim contenta decore
Ingenito,externam mentitur fœmina formam,
Ac velut artificis domini manu imperfectum
Os dederit,quod adhuc res exigat,aut hiacynthis
*ſutilib⁹ Pingere *ſculptilibus redimitæ frontis in arce.
Colla vel ignitis ſyncera incingere ſertis,
Auribus aut grauidis virides ſuſpendere baccas,
Nectitur & nitidis concharum calculus albens
Crinibus,aureolisq; riget coma texta catenis
Tædet ſacrilegas matrum percurrere curas,
Muneribus dotata dei,quæ plaſmata fuco
Inficiunt,vt figmentis cutis inlita perdat
Quod fuerat,falſo non agnoſcenda colore.
Hæc ſexus malefortis agit,cui pectore in arcto
Mens fragilis facili vitiorum fluctuat æſtu.
Quid?quod & ipſe caput mulieris corporis,& rex
Qui regit inualidam propria de carne reſectam
Particulam,qui vas tenerum ditione gubernat,
Soluitur in luxum?cernas molleſcere cultu
Heroas vetulos,opifex quibus aſpera membra
Finxerat,& rigidos durauerat oſſibus artus.
Sed pudet eſſe viros, quærunt vaniſſima quæq;
Quis niteant,genuiua lues,vt robora ſoluant
Vellere non ouium ſed Eoo ex orbe petitis
Romanorum ſpoliis fluitantes ſumere amictus,
Gaudent,& durum ſcutulis perfundere corpus.
Additur ars,vt fila herbis ſaturata recoctis
*ſamine Illudant varias diſtincto *ſtamine formas.

Vt quæq; eſt lanugo ferè molliſſima tactu
Pectitur: hunc videas laſciuas præpete curſu
Venantem tunicas, auium quoq; verſicolorum
Indumenta nouis texentem plumea telis:
Illum pigmentis redolentibus, & peregrino
Puluere fœmineas ſpargentem turpiter auras.
Omnia luxus habet noſtræ vegetamina vitæ,
Senſibus in quinq; ſtatuens quæ condidit autor;
Auribus, atq; oculis, tum naribus, atque palato
Quæritur infectus vitioſis artibus vſus.
Ipſe etiam toto pollet qui corpore tactus,
Palpamen tenerum blandis ex fotibus ambit.
Prò dolor ingenuas naturæ occumbere leges,
Captiuasq; trahi regnante libidine dotes.
Peruerſum ius omne viget, dũ quicquid habẽdum
Omnipotens dederat, ſtudia in contraria vertunt.
Idcircó ne rogo ſpeculatrix pupula molli
Subdita palpebræ eſt, vt turpia ſemiuirorum
Membra theatrali ſpectet vertigine ferri,
Inceſtans miſeros fœdo oblectamine viſus?
Aut ideo ſpirant, mediaq; ex arce cerebri
Demittunt geminas ſociata foramine nares,
Vt bibat illecebras male conciliata voluptas,
Quas pigmentato meretrix iacit improba crine?
Num propter Lyricæ modulamina vana puellæ,
Neruorumq; ſonos, & conuiuale calentis
Carmen, nequitiæ patulas Deus addidit aures?
Perq; cauernoſos iuſſit penetrare meatus
Vocis iter? nunquid madido ſapor inditus ori
Viuit ob hanc cauſam, medicata vt fercula pigram
Ingluuiem, *vegetamq; gulam ganeonis ineſcent? *vetitãq;
Per varios guſtus inſtructa vt prandia ducat
In noctem? laſſetq; grauem ſua crapula ventrem?
Quid durũ, quid molle foret, qd lene, quid horrẽs,
Quid calidũ, gelidúmve, deus cognoſcere noſmet
Ad tactum voluit palpandi interprete ſenſu.

*palmarũ At nos delicias *plumarum, & linea texta
Sternimus, atq; cute fulcro attenuante polimus.
Fœlix qui indultis potuit mediocriter vti
Muneribus, parcumq́; modum ſeruare fruendi.
Quẽ locuples mundi ſpecies, & amœna venuſtas
Et nitidis fallens circunflua copia rebus
Non capit vt puerum, nec inepto addicit amori,
Qui ſub adumbrata dulcedine triſte venenum
Deprendit latitare boni mendacis operto.
Sed fuit id quondam nobis ſanctumq́; bonumq́;
Principio rerum Chriſtus quum conderet orbem.
Vidit enim Deus eſſe bonum, velut ipſe Moyſes
Hiſtoricus mundi naſcentis teſtificatur.
Vidit, ait, Deus eſſe bonum quodcunq; creauit.
Hoc ſequar, hoc ſtabili conceptum mente tenebo
Inſpirante deo, quod ſanctus vaticinator
Prodidit, antiquæ recolens primordia lucis,
Eſſe bonum quicquid Deus, & ſapientia fecit.
Cõditor ergo boni pater eſt, & cũ patre Chriſtus,
Nam deus, atq; deus pater, eſt & filius vnum:
Quippe vnum natura facit, quæ conſtat vtriq;
Vna voluntatis, iuris, virtutis, amoris.
Non tamen idcirco duo numina, nec duo rerum
Artifices, quoniam generis diſſenſio nulla eſt.
Atq; ideo nulla eſt operis diſtantia, nulla
Ingenii, peperit bona omnia conditor vnus.
Nil luteum de fonte fluit, nec turbidus humor
Naſcitur, aut primæ violatur origine venæ:
Sed dum liuentes liquor incorruptus harenas
Prælambit, putrefacta inter contagia ſordet:
Nunquid equus, ferrum, taurus, leo, funis, oliuum,
In ſe vim ſceleris quum formarentur habebant?
Quod iugulatur homo, non ferrum cauſa furoris,
Sed manus eſt: nec equum veſania feruida circi
Autorem leuitatis habet, rapidiue fragoris,
Mens vulgi rationis inops, non curſus equorum

Per-

Perfurit, infami ſtudio perit vtile donum,
Sic Lacedæmonicas oleo maduiſſe palæſtras
Nouimus, & placidum ſeruirę ad crimina ſuccum.
Inde per aërium pendens audacią funem,
Ardua ſecuris ſcandit proſcenia plantis.
Inde feras volucri temeraria corpora ſaltu
Tranſiliunt, mortisq́; inter diſcrimina ludunt,
Sanguinis humani ſpectacula publicus ædit
Conſeſſus, legesq́; iubent venale parari
Supplicium, quo membra hoı̄m diſcerpta cruentis
Morſibus, oblectent hilarem de funerę plebem.
Mille alia ſtolidi bacchantia gaudia mundi
Percenſere piget, quæ veri oblita tonantis
Humanum miſeris voluunt erroribus æuum.
Nemo aı̄um ſummi memorem genitoris in altum
Excitat, ad cœlum mittit ſuſpiria nemo:
Nec recolens apicem ſolii natalis ad ipſum
Reſpicit autorem, nec ſpem ſuper aëra librat,
Sed mentem grauidis contentus *ſternere curis *ſtertere
Indigno ſubdit domino, perituraq́; pronus
Diligit, & curuo quærit terreſtrią ſenſu.
Hoc pulchrũ quod terra *parit, qđ gloria confert *capit
Lubrica, commendat quod pernicioſa voluptas,
Quod velut excitus difflato puluere ventus
Præterit, exemplo tenuis quod tranſuolat vmbrę.
His ægras animas morborum peſtibus vrget
Prædo potens, tacitis quem viribus interfuſum
Corda bibunt hominũ, ferit ılle medullitus omnes
Nequitias, ſpargitq́; ſuos per membra miniſtros.
Nanq; illic numeroſa cohors ſub principe tali
Militat, horrendisq́; animas circumſidet armis,
Ira, ſuperſtitio, mœror, diſcordia, luxus,
Sanguinis atra ſitis, vini ſitis, & ſitis auri,
Liuor, adulterium, dolus, obtrectatio, furtum.
Informes horrent facies, *halituq́; minaces, *habituq́;
Ambitio ventoſa tumet, doctrina ſuperbit,

Perſonat eloquium, nodos fraus abdita nectit.
Inde Canina foro latrat facundia toto.
Hinc gerit Herculeam vilis ſapientia clauam,
Oſtentatq́ ſuos vicatim gymnoſophiſtas.
Incerat lapides fumoſos idololatrix
Relligio, & ſurdis pallens aduoluitur aris.
Heu quātis mortale premit genus improb⁹ hoſtis
Armigeris, quanto ferrata ſatellite ductor
Bella gerit, quanta in victos ditione triumphat.
Surgit in auxiliū Chananæus, atq́ agmina denſat
Caſſide terribilis ſetarum ponderamento
Concutiens, dextramq́ graui cū cuſpide quaſſans.
Aſt alia de parte furens exercitus ardet
Regis Amorrhei, tum millia Gergeſeorum
Effundunt aciem toto volitantia campo:
Eminus hi feriunt, confligunt comminus illi.
Ecce Gebuſaicæ feruent ad prælia turmæ,
Aurea tela quibus de ſanguine tincta draconis
Mortifero ſplendore micant, radiantq́, micantq́,
Necnon terrificas pilis armare cateruas
Te Cethæe iuuat, ſed gens Ferezea ſagittis
Inſultat virtute pari, ſed diſpare ferro.
Poſtremum cuneum Rex promouet Æueorum,
Squamoſum thoraca gerens de pelle colubri.
His ſubnixa viris ſcelerum peruerſa poteſtas
Edomat inualidas mentes, quæ ſimplicitate
Indociles, belliq́ rudes ſub fœdere falſo
Triſtis amicitiæ primum ſocia agmina credunt,
Mammoneamq́ fidem pacis ſub amore ſequūtur,
Mox faciles ad vincla rapi iuga dura volentes
Addictis ſubeunt ceruicibus, & nebulonum
Spirituum iuſſis ſeruire ferocibus optant.
Ille ſuperuacuis augens patrimonia fundis,
Finitimiſq́ inhians contempto limite agellis,
Ducitur innexus manicis, & mille catenis
Ante triumphales currus poſt terga reuinctus

Nec ſe barbaricis addictum ſentit habenis,
Hic qui ventoſæ ſcandit faſtigia famæ,
Inflaturq́ cauo pompæ popularis honore,
Qui ſummum,ſolidumq́ bonum putat ambitionis
Creſcere ſucceſſu,præconum voce trementes
Exanimare reos,miſerorum in corpore faſces
Frangere,terribiles legum exercere ſecures,
In laqueum iam colla dedit,iam compede dura
Nectitur,& pedibus ſeruilia vincula limat.
Credite captiui mortales,hoſtica quos iam
Damnatos cohibent ergaſtula,quos famulatu
Pœnarum virtus non intellecta coercet.
Hæc illa eſt Babylon,hæc tranſmigratio noſtræ
Gentis,& horribilis victoria principis Aſſur,
Carmine luctifico quam deflens Hieremias,
Orbatam propriis vlulauit ciuibus vrbem.
Num latet,aut dubiũ eſt animas de ſemine Iacob
Exilium gentile pati,quas Perſica regna
Captiuas retinent,atq́ in ſua fœdera cogunt?
Illic natali deſueſcunt viuere ritu,
Moribus & patriis exutæ in barbara iura
Degenerant,linguãq́ nouã,veſtemq́ ſequuntur,
Deq́ profanato diſcunt ſordeſcere cultu,
Nutricemq́ abolent petulanti è pectore Sion.
Iam patriæ meminiſſe piget,iam myſtica frangunt
Organa,& externi laudant anathemata regni.
Nonne fuit melius ſæuum Memphitidis aulæ
Imperium toleraſſe patres,penitusq́ ſiniſtris
Adſediſſe focis?poſitos Phoraonis iniqui
Sub pedibus,limo & paleis ſeruire paratos,
Carnis & immodicæ ſpurco ructamine crudos?
Quo tantum auxilii per prodigialia ſigna
Effudit dominus,populum dum forte rebellem
Seruat ope immerita,vinclis dum ſubdita colla
Soluit,& Ægyptum virga ſerpente coercet?
Quid iuuat æquoreũ pelago cedente profundum

Puluerea calcaſſe via, quum conſcia ponti
Saxa ſub ignota patuerunt prodita cœlo,
Aruit & medio ſitiens ſub gurgite limus?
Si victor virtute Dei, mediasq; tenebras
Luce columnari ſcindens exercitus olim,
Perdidit inuenti vallem botryonis opimam?
Si neſcit verſare ſolum, cui melle perenni
Gleba fluens niueos permiſcet lactea riuos?
Si domitam Hierichon lituis, atq; ære canoro
Rurſus in antiquos patitur conſurgere muros?
*ripis Si *riuis reflui Iordanis pellitur, & iam
Deſerit adſcriptam dimenſa in iugera ſortem?
Denique ſi ſtructam tantis ſudoribus vrbem,
Et quæ nubigenas tranſcendunt culmina nimbos,
Defenſare nequit, ſi neſcit, quis lapis ille eſt
*terris Hoſtibus obſiſtens, & inexpugnabile *turris
*arietis Præſidiũ, quẽ non fragor hoſticus *arietis, aut quẽ
vis *Vis impacta quatit, non æris machina roſtro
*Cõcutit Arietat inſiliens, nec ferrea verbera quaſſant.
impacto Angulus hic portæ in capite eſt, hic continet oẽm
aut ærato Saxorum ſeriem, conſtructaq; limina firmat,
machina Quem qui rite ſuis per propugnacula muris
roſtro Nouerit inſertum, ſeq; ac ſua mœnia vallo
Præcingat triplici, celſa ſtans eminus arce
Fretus amore petræ, caſtis & peruigil armis,
Non illum regina Tyri, non accola magni
Euphratis Parthus rapiet, non decolor Indus
Tempora pennatis redimitus nigra ſagittis.
Quin ſi fulmineos cogens ad bella gigantes
Allophylus tua caſtra velit delere tyrannus,
Tutus eris, nec te firma ſtatione mouebit
Ipſe Charon mundi, numen Marcionis ipſe,
Qui regit aërio vanas ſub Sole tenebras.
Nam vanum quicquid ſol aſpicit, ex elementis
Cuncta ſolubilibus fluxoq; creamine conſtant.
Fallo, creaturam niſi doctor Apoſtolus omnem

Sub-

Subiectam vanis non ſponte laboribus orſus,
Periuro ingemuit miſerans ſeruire latroni:
Errat, ait, qui luctam en cum ſanguine nobis,
Et carne, & venis feruentibus, & vitioſo
Felle putat, calidisq; animam peccare medullis.
Nõ mentem ſua mẽbra premunt, nec terrea virtus
Oppugnat ſenſus liquidos, bellóve laceſſit,
Sed cum ſpiritibus tenebroſis, nocte dieq;
Congredimur, quorum dominatibus humidus iſte
Et pigris denſus nebulis obtemperat aër.
Scilicet hoc medium, cœlum inter, & infima terræ
Quod patet, ac vacuo nubes ſuſpendit hiatu
Frena poteſtatum variarum ſuſtinet, ac ſub
Principe Belial rectoribus horret iniquis.
His conluctamur prædonibus, vt ſacra nobis
Oris Apoſtolici teſtis ſententia prodit.

Nemo habitum naturæ, aut irritamina peccans
Corporis accuſet: facile eſt frenare rebelles
Affectus carnis, nimiosq; retundere pulſus
Materiæ fragilis, & viſcera victa domare:
Quippe animus longe præſtãtior, vt pote ſummo
Æthere demiſſus, ſubiectos ſi velit artus
Imperio quaſſare graui, iuſſisq; ſeueris
Dedere, regnanti domino vis nulla reſiſtit.
Maior ineſt vis illa homini, quæ flatile virus
Ingerit, & tenuem tenui ferit aëre mentem.
Parthica non æquè ventos tranſcurrit harundo,
Cuius iter nullus potis eſt comprendere viſus,
Præpes enim volucris dũ pennis trãſuolat auras,
Improuiſa venit, nec ſtridor nunciat antè
Aduentum lethi, quàm pectoris abdita rumpit,
Securam *rapiens medicato vulnere vitam. *penetrans
Sed magis aligera eſt, magis & medicata ſagitta
Quam iacit vmbroſi dominatio lubrica mundi,
Eludens excuſſa oculos, calamiq; volantis
Præpete tranſcurſu cordis penetralia figens.

Nec ſegnis natura animæ eſt, vt tarda cauendi
Vulneris, ignitum quoniam deus indidit olli
Ingenium, purum, ſapiens, ſubtile, ſerenum,
Nobile, ſollicitum, velox, agitabile, acutum:
*caſta Factorem modò *facta ſuum veneretur, & ipſi
Militet, ac victum proculcet ſobria mundum:
Nil de peſtiferis opibus, aut falſificatis
Terrarum ſpoliis ſtulto oblectamine libans,
Nec ſub faſce iacens alieno, & dedita regno
Non queat argutas hoſtis vitare ſagittas.
Sed qd ego omne malũ mũdiq; hoĩmq;, maligni
Hoſtis ad inuidiam detorqueo? quum mala noſtra
Ex noſtris cõcreta animis, genus, & caput, & vim,
Quid ſint, quid valeant, ſumant de corde parente?
Ille quidem fomes noſtrorũ, & cauſa malorũ eſt.
Sed tantum turbare poteſt, aut fallere, quantum
Nos volumus, qui decrepito ſuggeſta Leoni
Armamenta damus, friget fera futile frendens,
Humani generis ni per ſuffragia gliſcat.
Gignim⁹ omne malũ proprio de corpore noſtro,
Vt genuit Dauid, aliás pater optimus, vnum
Crimen Abeſſalon tetrum pater ille, ſed vnum
Innocuas inter ſoboles genuit patricidam:
Auſus in autorem generis qui ſtringere ferrum,
Ah pietas, ſignis contraria ſigna paternis
Egit, & vnius commiſit ſanguinis arma.
Noſtra itidem duros vrente propagine natos
Pectora parturiunt, verſis qui protinus in nos
Morſibus inſueſcunt gignentum viuere pœnis:
Depopulantur enim nimium fœcunda parentum
Viſcera, & interitu genitalis ſtirpis aluntur.
Progeniem verum ille ſuam rex vtpote ſummus,
Atque dei vates, pariturae & virginis autor,
Triſtibus atque piis variauerat, vt Salomonis
Frater Abeſſalon miſceret crimina iuſtis
Pignoribus, dulcemq; domum turbaret amaris.

Nos dignum Salomone nihil,nos degener implet
Solus Abeſſalon lacerans pia viſcera ferro.
Si licet ex Ethicis quicquam præſumere,vel ſi
De Phyſicis exempli aliquid,ſic vipera (vt aiunt)
Dentibus emoritur fuſæ per viſcera prolis:
Mater morte ſua,non ſexu fertilis,aut de
Concubitu diſtenta vterum, ſed quum calet igni
Percita fœmineo,moriturum obſcœna maritum
Ore ſitit patulo,caput inſerit ille trilingue
Coniugis in fauces,atq; oſcula feruidus intrat,
Inſinuans oris coitu genitale venenum:
Nupta voluptatis vi ſaucia,mordicus hauſtum
Frangit amatoris blanda inter fœdera guttur,
Infuſasq; bibit caro pereunte ſaliuas.
His pater illecebris conſumitur,at genitricem
Clauſa necat ſoboles,nam poſtquã ſemine adulto
Incipiunt calidis corpuſcula parua latebris
Serpere,motatumq; vterum vibrata ferire,
Æſtuat interno pietatis crimine mater,
Carnificemq; gemit damnati conſcia ſexus,
Progeniem ſepti rumpentem obſtacula partus.
Nam quia naſcendi nullus patet exitus,aluus
Fœtibus in lucem nitentibus excruciata
Carpitur,atque viam lacerata per ilia pandit.
Tandem obitu altricis,prodit grex ille dolorum
Ingreſſum vitæ vix eluctatus,& ortum
Per ſcelus exculpens,lambunt natale cadauer
Reptantes catuli,proles dum naſcitur orba
Haud experta diem,miſeræ niſi poſthuma matri.
Non diſpar noſtræ conceptus mentis,ab ore
Vipereo infuſum ſic combibit illa venenum
Coniuge Beliadæ,ſic oſcula deuorat hauſtu,
Interiusq; rapit,ſic felle libidinis ardens
Impletur vitiis,perituro miſta marito,
Tunc prægnans lethale genus concepta maligini
Fert opera ingenii,de ſemine complicis hydri,
Quem

Quem pœnis penſare prius ſua facta neceſſe eſt
Corruptę ꝑ ſtupro animę,proq́ orbe peremptọ,
Ipſam porro animam crudelia vulnera carpunt
Mille puerperiis,ſoboles dum parturit,ex ſe
Contra naturam genitas,peccamina crebra
*paſtos Scilicet,& *partos materno funere natos.
Hinc illa eſt domini iuſta obiurgatio Chriſti:
Nonne pater dæmon vos increpo peccatores
Concubitu carnis ſemen ſitientis iniquum
*per= Vos genuit? ſanctum lector *percenſe volumen,
quire Quod loquor inuenies dominum dixiſſe profanis
Vera obiectantem mortalibus,ex patre nam vos
*aut Eſſe meo genitos,pietas *ait ipſa probaret,
Ac pietatis opus,prô cæca libido,quid hoc eſt?
Quod quū ſe thalamis deſponſam mēs bona iuſtis
*thorū Nouerit,inq́ *thronum regis nuptura vocetur,
Et regis ſemper iuuenis,ſenioq́ repulſo
Diuinum decus æterno ſeruantis in ore,
*fuluo Malit adulterium,*furuo & ſe munere vilem
Vendat nocticolæ ſpurcis complexibus Indi,
Aſpernata Dei fuſam per virginis artus
Progeniem,dulceſq́ vocans in fornice natos?
Sentio quam contra moueat pellacia litem,
Quo dente obnitens ſpinoſa calumnia pugnet,
Noſq́ laceſſito vocet ad luctamina vero.
Si non vult Deus eſſe malū,cur non vetat,inquis,
Nil refert autor fuerit,factorq́ malorum,
An ne opera in vitium ſceleris pulcherrima verti,
Quum poſſit prohibere,ſinat?quòd ſi velit omnes
Innocuos agere omnipotēs,nec ſancta voluptas
Degeneret,nec ſe facto manus inquinet vllo.
Condidit ergo malū dominus,qđ ſpectat ab alto,
Et patitur,fieriq́ probat,tanquam ipſe crearit,
Ipſe creauit enim,quod quum diſcludere poſſit,
Non abolet,longoq́ ſinit craſſarier vſu.
Damna aures pater alme meas,& claude meatus

Ob=

Obruteſcentis capitis,ne peruia tales
Concipiat flexura ſonos,eſt perdere tanti
Extinctum vitæ officium de parte cerebri,
Immunem modo ſeſe anima,expertemq́; nefandi
Auditus fœlix,ſtolida conſeruet ab aure.
Quis ferat hæc iniecta deo conuitia? qui ſe
Diuinis meminit præcellere nobilitatum
Muneribus? multa vt taceam,vel ſola benignum
Res probat eſſe Deum,vetiti qđ amore perēptos
Excitat è tumulis homines,regniq́; per æuum
Participes iubet eſſe ſui: qui ſi foret autor,
Seruatorq́; mali,nunquam poſt damna ſalutis,
Peccantumq́; obitus,rediuiuam ferre medelam
Vellet,& amiſſos opere inſtaurare ſecundo.
Labi,hominis: ſeruare Dei eſt: meritis perit iſte,
Ille abolet pereuntis opus,meritumq́; reſoluit.
Argumentum ingens,dominum,qui talia præſter,
Nolle malum,nec quod pòſt abluit,antè probare:
Inuitó ne aliquis potis eſt peccare tonante?
Cui facile eſt in corde hominis componere ſenſus
Quos libeat,fibrasq́; omnes animare pudicis
Pulſibus,& totum venis infundere honeſtum.
Neſcis ſtulte tuæ vim libertatis ab ipſo
Formatore datam? neſcisq́; ab origine quanta
Sit conceſſa tibi famulo ſuper orbe poteſtas?
Et ſuper ingenio proprio,laxeq́; ſoluto
Iure *poteſtatis,liceat cui velle,ſequiq́;
Quod placitum,nulliq́; animū ſubiungere vinclo? *volun tatis
An quum te dominum cunctis quæcunq́; crearat
Præficeret,mundumq́; tuis ſeruire iuberet
Imperiis,quumq́; arua,polū,mare,flumina,vētos
Dederet,arbitrium de te tibi credere auarus
Nollet? vt indigno libertatemq́; negaret?
Quale erat,electus magni rex orbis vt eſſet,
Non rex ipſe ſui,curto fœdatus honore.
Nam quis honos dñi eſt,cuius mens libera nō eſt,
Vna

Vna ſed impoſitæ ſeruit ſententia legi?
Quę laus porrò hominis, vel qđ meritũ, ſine certo
Inter vtranq; viam diſcrimine viuere iuſte?
Non fit ſponte bonus, cui nõ eſt prõpta poteſtas
Velle aliud, flexoſq; animi conuertere ſenſus.
Atqui nec bonus eſt, nec conlaudabilis ille
Qui non ſponte bonus: quoniã probitate coacta
Gloria nulla venit, ſordetq; ingloria virtus.
Nec tamen eſt virtus, ni deteriora refutans
Emicet, & meliore viam petat indole rectam.
Vade, ait ipſe parens, opifexq;, & conditor Adæ,
Vade homo, & adflatu noſtri prænobilis oris,
*In ſubiecta — *Inſubiecte, potens, rerum arbiter, arbiter idem,
Et iudex mentis propriæ, mihi ſubdere ſoli
Sponte tua, quò ſit ſubiectio & ipſa ſoluto
Libera iudicio: non cogo, nec exigo per vim,
Sed moneo iniuſtum fugias, iuſtumq; ſequaris.
Lux comes eſt iuſti, comes eſt mors horrida iniq̃,
Elige rem vitæ, tua virtus temet in æuum
Prouehat, æternum tua damnet culpa viciſſim,
Præſtet & alterutram permiſſa licentia ſortem.
Hac pietate vigens, & tanto munere abundans,
Tranſit propoſitum fas, & lethalia prudens
*illud magis vtile retur, — Eligit, atq; volens *magis vtile dum ſibi credit,
Quod prohibente deo perſuaſit callidus anguis,
Perſuaſit certe hortatu, non impulit acri
Imperio, hoc mulier rea criminis exprobranti
Reſpondit domino, ſuadelis ſe malefabris
Illectam ſuaſiſſe viro, vir & ipſe libenter
Conſenſit. licuit ne hortantem ſpernere recti
Libertate animi? licuit. nanq; & Deus ante
Suaſerat, vt meliora volens ſequeretur: at ille
Spernens conſilium ſæuo plus credidit hoſti.
Nunc inter vitæ dominum, mortiſq; magiſtrum
Conſiſtit medius, vocat hinc Deus, inde tyrannus
Ambiguum, atq; ſuis ſe motibus alternantem.

Ac-

Accipe geſtarum monimenta inſignia rerum,
Præluſit quibus hiſtoria ſpectabile ſignum.
Loth fugiens Sodomis ardentibus, omnia ſecum
Pignora chara domus properabat ſede relicta
Nubibus vrbicremis ſubducere, ſulphure quũ iam
Nimboſo ignitus cœlum ſubtexeret aër,
Flagrantemq; diem crepitans incenderet imber.
Angelus hanc hoſpes legem præſcripſerat ollis
Emiſſus virtute Dei ſub imagine dupla:
Omnis vt è portis iret domus, vtq; in apertum
Dirigeret conſtans oculos, nec ponè reflexo
Lumine regnantes per mœnia cerneret ignes.
Nemo memor Sodomæ, q̃ mundi forma cremãdi
Vt ſemel è muris greſſum promouerit, ore (eſt,
Poſt tergum verſo, reſpectet funera rerum.
Loth monitis ſapiens obtemperat, at leuis vxor
Mobilitate animi torſit muliebre retrorſus
Ingenium, Sodomiſq; ſuis reuocabilis hæſit.
Traxerat Eua virum diræ ad conſortia culpæ.
Hæc peccans, ſibi ſola perit, ſolidata metallo
Diriguit fragili, ſaxumq; liquabile facta.
Stat mulier ſicut ſteterat prius, omnia ſeruans
Caute, ſigillati longum ſalis effigiata
Et decus, & cultũ, frontemq;, oculoſq;, comamq;,
Et flexam in tergum faciem, paulumq; relata
Menta retro, antiquæ monimenta rigentia noxæ.
Liquitur illa quidem ſalſis ſudoribus vda,
Sed nulla ex fluido plenæ diſpendia formæ
Sentit deliquio, quantumq; armenta saporum
Attenuant ſaxum, tantum lambentibus humor
Sufficit, attritamq; cutem per damna reformat.
Hoc meruit titulo peccatrix fœmina ſiſti,
Infirmum, fluidumq; animum per lubrica ſoluens
Conſilia, & fragilis iuſſa ad cœleſtia, voti
Propoſitum contra non commutabile ſeruat.
Loth ingreſſus iter nec mœnia reſpicit, alto

In cinerem collapſa rogo, populumq́ꝫ peruſtum,
Et mores populi, tabularia, iura, forumq́ꝫ,
Balnea, propolas, meritoria, templa, theatra,
Et circum cum plebe ſua, madidasq́ꝫ popinas.
Quicquid agũt homines Sodomorũ, incẽdia iuſtis
Ignibus inuoluunt, & Chriſto iudice damnant.
Hæc fugiſſe ſemel ſatis eſt, non reſpicit vltra
Loth noſter, fragilis ſed coniunx reſpicit, & quæ
Fugerat, inuerſo mutabilis ore reuiſit,
Atqꝫ inter patrias perſtat durata fauillas.
En tibi ſignatum libertatis documentum,
*Quo *Qđ voluit nos ſcire de⁹ quodcunqꝫ ſequendũ eſt,
Sub noſtra ditione ſitum, paſſimq́ꝫ remiſſum
Alterutram calcare viam: duo cedere iuſſi
De Sodomis, alter ſe præripit, altera muſſat,
Ille gradum celerat fugiens, contrà illa renutat,
Liber vtriqꝫ animus, ſed diſpar vtriqꝫ voluntas,
Diuidit huc illuc rapiens ſua quenqꝫ libido.
*muta Talem *multa ſacris ſpeciem notat orbita libris.
Aſpice Ruth generis Moabitidis, & ſimul Orphã,
Illa ſocrum Noëmin fido comitatur amore,
Deſerit hæc: atqui thalamis, & lege iugali
Exutæ, Hebræisq́ꝫ thoris, ſacrisq́ꝫ vacantes,
Iure fruebantur proprio, ſed priſtinus Orphæ
Fanorum ritus præputia barbara ſuaſit
Malle, & ſemiferi ſtirpem nutrire Goliæ.
Ruth dum per ſtipulas agreſtis amburitur æſtu,
Fulcra Booz meruit, caſtoq́ꝫ adſcita cubili
Chriſtigenam fœcunda domũ, & Dauidici regna
Ædidit, atqꝫ deo mortales miſcuit ortus.
Sæpe egomet memini fratres geminos ad hiulcũ
Perueniſſe ſimul biuium, nutante iuuenta,
Et dubitaſſe diu bifido ſub tramite, quod nam
Eſſet iter melius, quum dextrum ſpinea ſylua
Sentibus arctaret, ſcopuloſaq́ꝫ ſemita longe
Duceret aërium cliuoſo margine callem.

At leuum, nemus vmbriferum per amœna vireta
Ditibus ornaret pomis, & lene iacentem
Planicies daret ampla viam: ſqualentibus vnum
Contentum ſpinis reptaſſe per ardua ſaxa,
Porrò alium campo ſeſe indulſiſſe ſiniſtro:
Illum ſyderibus caput immiſcere propinquis,
Hunc in cœnoſas ſubitò cecidiſſe paludes.
Omnibus vna ſubeſt natura, ſed exitus omnis
Non vnus peragit placitorum ſegrege forma.
Haud ſecus, ac ſi olim per ſudum lactea forte
Lapſa columbarum nubes, deſcendat in aruum
Ruris frugiferi, laqueos vbi callidus auceps
Prætendit, lentoq́; illeuit vimina viſco,
Sparſit & inſidias ſiliquis, vel farre doloſo,
Illiciunt alias fallentia grana, gulamq́;
Innectunt auidam tortæ retinacula ſetæ,
Molle vel implicitas gluten circumligat alas.
Aſt aliæ quas nullus amor prolectat edendi,
Greſſibus innocuis ſterili ſpaciantur in herba,
Suſpectamq́; cauent oculos conuertere ad eſcam.
Mox vbi iam cœlo reuolandũ, pars petit æthram
Libera ſyderéam, plaudens ſuper aëra pennis:
Pars captiua iacet, laceris & ſaucia plumis
Pugnat humi, & volucres nequicquã ſuſpicit auras.
Sic animas cœli de fontibus vnicolores
Infundit natura ſolo, ſed ſuauibus iſtic
Deuinctæ illecebris retinentur, & æthera paucæ
Conſcendunt reduces, multas viſcoſus ineſcat
Paſtus, & ad ſuperas percurrere non ſinit auras.
Præſcius inde pater liuentia tartara plumbo
Incendit liquido, piceasq́; bitumine foſſas
Infernalis aquæ, furuo ſuffodit auerno,
Et Phlegethontæo ſub gurgite ſanxit edaces
Perpetuis ſcelerum pœnis inoleſcere vermes.
Norat enim flatu ex proprio vegetamen ineſſe
Corporibus noſtris, animamq́; ex ore perenni

For-

Formatam non poſſe mori,non poſſe viciſſim
Pollutam vitiis rurſum ad conuexa reuerti,
Merſandam penitus puteo feruentis abyſſi,
Vermibus,& flammis,& diſcruciatibus,æuum
Immortale dedit,ſenio ne pœna periret
Non pereunte anima,carpunt tormenta,fouentq́
Materiem ſine fine datam,mors deſerit ipſa
Æternos gemitus,& flentes viuere cogit.
At diuerſa procul regionibus in paradiſi
Præmia conſtituit,maieſtas gnara futuri
Spiritibus puris, & ab omni labe remotis,
Quiq́ Gomorrhæas non reſpexere ruinas,
Auerſis ſed rite oculis,poſt terga tenebras
Liqueruut miſeri properanda pericula mundi,
Ac primum facili referuntur ad aſtra volatu,
Vnde fluens anima ſtructum vegetauerat Adam.
Nam quia naturam tenuem decliuia vitæ
Pondera nõ reprimunt, nec tardat ferrea compes
Concretum celeri relegens ſecat aëra lapſu,
Exuperatq́ polum feruens ſcintilla remenſum
Carcereos exoſa ſitus,quibus hæſerat exul.
Tunc poſtliminio redeuntem,ſuſcipit alto
Cana fides gremio,tenerisq́ oblectat alumnam
Delitiis,multos poſt diuerſoria carnis
Ore renarrante querulo quos paſſa labores,
Illic purpureo latus exporrecta cubili
Floribus æternis ſpirantes libat odores,
Ambroſiumq́ bibit roſeo de gramine rorem,
Aſt aliæ quas dira lues,errorq́ malignus
Immerſit tenebris,vaſtoq́ obſedit auerno,
Haud impune piis ali ſemet abeſſe fatentur
Conciliis,meritas ferre & per ſæcula pœnas.
Quis patris antiqui aut ægri reuerentis abyſſo
Excluſis,mundiq́ bonis cum morte potitis
Ditibus & longo fumantibus interuallo,
Fluminaq́,& totos cœli ſitientibus imbres
Im-

Implorata,negat digitum inſertare palato,
Flammarumq́ apices humenti extinguere tactu.
Nec mirere locis longe diſtantibus inter
Damnatas,iuſtasq́ animas concurrere viſus
Conſpicuos,meritasq́ vices permagna notari
Interualla,polus medio quæ diuidit orbe.

DE INTEGRITATE
uiſionis animæ.

ERrat quiſq́ animas noſtrorũ ſine oculorum
Æſtimat,inuoluit vitreo quos lucida palla
Obiice,quis ſpeculũ cõcreta coagula texũt,
Impediuntq́ vagas obducto humore feneſtras.
Num ne animarũ oculis denſo vegetamine guttæ
Voluuntur teretes?aut palpebralibus extra
Horreſcunt ſetis?cilióve vmbrante teguntur?
Illis viua acies,nec pupula parua,ſed ignis
Traiector nebulæ,vaſti & penetrator operti eſt,
Nil ferrugineum,ſolidúmve tuentibus obſtat,
Nocturnæ cedunt nebulæ,nigrantia cedunt
Nubila,prætenti cedit teres area mundi.
Nec tantum aërios viſu tranſmittit hiatus
Spiritus,oppoſitos ſed tranſit lumine montes,
Oceani fines,atq; vltima littora Thyles
Tranſadiit,volucresq́ oculos in tartara mittit.
Noſtris nempe omnes pereunt ſub nocte colores
Viſibus,& cæco delentur tempore formæ.
Nunquid & *exuti membris,ac viſcere,perdunt *exutæ.
Agnitione notas rerum,vel greſſibus errant?
Vna animas ſemper facies habet,& color vnus
Aëris,vt cuique eſt meritorum ſumma,ſiniſtri
Seu dextri: alternas nec commutabile tempus
Conuertit variatq́ vices,longum atq; perenne eſt
Quicquid id eſt,vnus voluit ſua ſæcula curſus.
Expertos dubitas animas percurrere viſus?
Abdita corporeis oculis,cum ſæpe quietis
Rore ſoporatis,cernat mens viua remotos

Diſtantesq́; locos, aciem per rura, per aſtra,
Per maria intendens: nec enim ſe ſegregat ipſa
Ante obitum viuis ex artubus, aut fugit exul
Sanguinis & carnis penetralia, ſeq́; medullis
Exijt, abductámve abigit de pectore vitam,
Viſcera ſed ſede manens, ſpeculatur acutis
Omnia luminibus, & qua circuntulit acrem
Naturæ leuis intuitum, nullo obice rerum
Diſcluſa, ante oculos ſubiectum proſpicit orbem,
Atque orbis ſub mole ſitum ſordens elementum.
Obiacet interea tellus, nec viſibus obſtat
Quin ſi ſtelligerum vultus conuertat ad axem,
Nil intercurrens obtutibus, impedit ignem
Peruigilis animæ, quanuis denſata grauentur
Nubila, & oppoſito nigreſcat vellere cœlum.
*figuris Sic arcana videt tacitis cooperta *futuris,
Corporeus Ioannes adhuc, nec carne ſolutus,
Munere ſed ſomni pauliſper carne ſequeſtra
*liberat intuitū *Liber ad intuitum, ſenſuq́;, oculisq́; peragrans,
Ordine diſpoſitos venturis ſolibus annos,
Procinctum videt angelicum, iam iamq́; cremandi
Orbis in excidium, raucos & percipit aure
Mugitus grauium mundi ſub fine tubarum.
Hæc ille ante obitum, membrorum carcere ſeptus
Secedente anima, non diſcedente videbat.
Nonne magis flatus ſine corpore cuncta notabit
Corporis inuolucris tumulo frigente repoſtis?
Certa fides, rabidos ſub tetra nocte caminos,
Qui pollutam animam per ſæcula longa perenni
Igne coquunt, oculis longum per inane remotis
Pauperis expoſitos, nec ſecius aurea dona
Iuſtorum dirimente Chao, rutilasq́; coronas
Eminus oſtendi pœnarum carcere merſis.
Hinc paradiſicolæ poſt vlcera dira beato
Proditur infelix vlulans in peſte reatus
Spiritus, inq́; vicem meritorum mutua cernunt.

PERORATIO POETÆ.

O Dee cunctiparens aiç dator,ô deę Chriſte,
Cuius ab ore deus ſubſiſtit ſpiritus vnus.
Te moderãte regor,te vitã principe duco,
Iudice te pallens trepido,te iudice eodem
Spem capio,fore quicquid ago,veniabile apud tę,
Quamlibet indignum venia faciamq́ꝫ,loquarq́ꝫ,
Confiteor,dimitte libens,& parce fatenti:
Omne malum merui,ſed tu bonus arbiter aufer
Quod merui,meliora fauens largire precanti,
Dona animæ quandoqꝫ meæ,quũ corporis huius
Liquerit hoſpitium,neruis,cute,ſanguine,felle,
Oſſibus extructum,corrupta quod incola luxu
Heu nimium complexa fouet,quum flebilis hora
Clauſerit hos orbes,& conclamata iaçebit
Materies,oculisq́ꝫ ſuis mens nuda fruetur,
Ne cernat truculentũ aliquem de gente latronum,
Immitem,rabidum,vultuq́ꝫ,& voce minaci
Terribilem,qui me maculoſum aſpergine morum
In præceps vt prædo trahat,nigrisq́ꝫ ruentem
Immergat ſpeçubus,cuncta exacturus aduſqꝫ
Quadrantem minimum,damnoſæ debita vitæ.
Multa in Theſauris patris eſt habitatio Chriſte,
Diſparibus diſcreta locis,non poſco beata
In regione domum,ſint illic caſta virorum
Agmina,puluereum quæ dedignantia cenſum
Diuitias petiere tuas,ſit flore perenni
Candida virginitas,animum caſtrata reciſum:
At mihi tartarei ſatis eſt ſi nulla miniſtri
Occurrat facies,auidæ nec flamma gehennæ
Deuoret hanc animam,merſam fornacibus imis.
Eſto,cauernoſo quia ſic pro labe neçeſſe eſt
Corporea,triſtis me ſorbeat ignis auerno:
Saltem mitificos incendia lenta vapores
Exhalent,æſtuq́ꝫ calor languente tepeſcat,
Lux immenſa alios,& tempora vincta coronis
Glorificent,me pœna leuis clementer adurat.

FINIS.

IN PRVDENTII CLEMENTIS V. C. Symmachum, Argumentum per Ioannem Sichardum.

INudeſcente Chriſtianiſmo, atque ob id ſenſim frigeſcentibus gentilium ſacris, è Curia, conniuentibus opinor ad hoc Romanis principibus, eiecta eſt ara, quam ueluti conſiliorum, dictorumque omnium teſtem, multis ab hinc annis religioſiſſime in ſenatu coluerant. Eratque in hoc iam plane res, ut ſacris illis rancidis ueterum ſemel nuncius remitteretur. Exortus eſt Symmachus præfectus urbis, uir honeſtiſſimi apud ſuos loci, & eloquentiæ tantæ, quanta in iſta tempora cadere potuit maxima, qui ex autoritate ſenatus, & quod peculiare hoc etiam munus exigeret, ad Principes legationem ſuſcepit, agens hoc potiſſimum, ut & ſacra tot annorum conſenſu molita, locum quem uſu ceperant tuerentur, & eorum Antiſtites pergerent eo uti iure, quod & de immunitate, & uictu annuo ſuppeditando iam pridem obtinuerant. Eam uero orationem, quum eſſet inter diui Ambroſii Mediolanenſis Epiſcopi opera relata, conſilium fuit Prudentio inſerere, non tam ob elegantiam, quæ pro re ſuſcepta, & temporum ratione, tolerabilis eſt, quàm ut facilius intelligantur ea quæ ex eadem relatione elegantiſſimus poëta ſibi conuellenda deſumpſit. Nominatim enim, quibus reſpondeat, ſubinde quædam ſuis admiſcet, ſed ita, ut non ſatis intelligas quid Symmachus præ ſe tulerit, niſi integram legeris. Quam nunc exhibemus uobis, nihil ueriti, quòd quædam eſſent mēdoſa, ne ſolidam à uobis gratiam iniremus. Quid enim facias ſine exemplari? Vnum hoc præſtare uoluimus, quod conſequutum me confido, ut Prudentij liber, quem uellemus ſcholis fieri quàm familiariſſimum, paulò inoffenſius legeretur.

SYMMACHI V. CL. ET PRÆFECTI vrbis, relatio ad Valentinianum, Theodoſium, & Arcadium Auguſtos, Pro veteri deorum cultu, aduerſus Chriſtianos.

VBI primum ſenatus ampliſſimus, ſemperque ueſter, ſubiecta legibus uitia cognouit, & à principibus pijs uidit purgari famam temporũ proximorum, boni ſeculi autoritatem ſequutus, euomuit diu preſſum dolorem, atque iterum me querelarum ſuarum iuſſit eſſe legatum. Cui ideo Diui principis denegata eſt ab improbis audientia, quia non erat iuſtitia defutura, Domini imperatores Valentiniane, Theodoſi, & Arcadi inclyti uictores, ac triumphatores ſemper Auguſti. Gemino igitur functus officio, & ut Præfectus ueſter geſta publica proſequor, & ut legatus, ciuium mandata commendo. Nulla eſt hic diſſenſio uoluntatum, quia iam homines credere deſierunt, aliquorum miniſtri regum coguntur ſe ſtudio præſtare ſi diſcrepent, amari, coli, diligi maius imperio eſt. Quis ferat obfuiſſe reipublicæ priuata certamina? Merito illos ſenatus inſequitur, qui potentiã ſuam famæ principis prætulerunt. Noſter autem labor pro clementia neſtra ducit excubias. Cui enim magis commodat, quod inſtituta maiorum, quod patriæ iura, & fata defendimus, quàm temporum gloriæ? Quæ tum maior eſt, cum uobis contra morem parentum, intelligitis nil licere. Repetimus igitur religionum ſtatum, qui Reipublicæ diu profuit. Certe numerentur principes utriuſq; ſectæ, utriuſque ſententiæ, proximus eorum ceremonias patrum coluit, recentior non remouit. Si exemplum non facit religio ueterum, faciat diſſimulatio proximorum. Quis ita familiaris eſt Barbaris, ut arã uictoriæ non requirat? Cauti in poſterum ſumus, & talium rerum oſtenta uitamus. Reddatur ſaltem nomini honor, qui numini denegatus eſt. Multa uictoriæ debet æternitas ueſtra, & adhuc plura debebit. Auerſentur hanc poteſtatem, quibus nihil profuit

*fuit, uos amicum triumphis patrocinium nolite deſerere. Cunctis potentia iſta uotiua eſt, nemo colendam neget quam profitetur optandam. Quòd ſi huius ominis non eſt etiam iuſta uitatio, ornamentis ſaltem curiæ decuit abſtineri. Præſtate, oro uos, ut ea quæ pueri ſuſcepimus, ſenes poſteris relinquamus. Conſuetudinis amor magnus eſt. Merito diui Conſtantij factū diu non ſtetit. Omnia uobis exempla uitanda ſunt, quæ mox remota didiciſtis: Æternitatem curamus famæ, & nominis ueſtri, ne quid futura ætas inueniat corrigendum. Vbi in leges ueſtras, et uerba iurabimus, qua religione mens falſa terrebitur, ne in teſtimonijs mentiatur? Omnia quidem ideo plena ſunt, nec ullus perfidis tutus eſt locus: ſed plurimum ualet ad metum delinquendi, etiā præſentia religionis urgeri. Illa ara concordiam tenet omnium, illa ara fidem conuenit ſingulorum, neque aliud magis autoritatem facit ſententijs noſtris, quàm quòd omnia quaſi iuratus ordo decernit. Patebit ergo ſedes prophana periurijs, & hoc inclyti principes mei, probabile iudicabunt, q ſacramēto publico tuti ſunt? Sed diuus Conſtantius idem feciſſe dicitur. Cætera potius illius principis æmulemur, qui nihil tale eſſet aggreſſus, ſi quis ante ſe alius non deuiaſſet. Corrigit enim ſequentem lapſus prioris, & de reprehenſione antecedentis exempli naſcitur emēdatio. Fas fuit ut Parens ille clementiæ ueſtræ in re adhuc noua nō caueret inuidiā. Num poteſt etiam nobis eadem defenſio cōuenire, ſi imitemur quod meminimus improbatū? Accipiat æternitas ueſtra alia eiuſdem principis facta, quæ in uſum dignius trahat. Nil ille decerpſit ſacrarum uirginum priuilegijs, repleuit nobilibus ſacerdotia, Romanis ceremonijs nō negauit impenſas, & per omnes uias æternæ Vrbis lætum ſequutus ſenatū, uidit placito ore delubra, legit inſcripta faſtigijs deûm nomina, percontatus eſt templorum origines, miratus eſt conditores. Quumque alias religiones ipſe ſequeretur, has ſeruauit imperio: Suus enim cuique mos, *ſuus cuique ritus eſt. Varios cuſtodes urbibus, & cultus mēs diuina*

**ſuum cuique ius eſt.*

uina diſtribuit. Vt animæ naſcentibus,ita populis fatales genij diuiduntur. Accedit utilitas, quæ maxime homini deos aſſerit. Nam quũ ratio omnis in operto ſit,unde rectius q̃ de memoria, atq; documentis rerum ſecundarum cognitio uenit numinum? Iam ſi longa ætas autoritatem religionib. faciat,ſeruãda eſt tot ſeculis fides,& ſequẽdi ſunt nobis parentes,qui ſequuti ſunt fœliciter ſuos. Romã nunc putemus aſſiſtere,atq; his nobiſcũ agere ſermonib9: Optimi principes,patres patriæ,reueremini annos meos, in quos me prius ritus adduxit, utar ceremonijs auitis: neq; enim me pœnitet,uiuã meo more,qa libera ſum. Hic cultus in leges meas orbẽ redegit, hæc ſacra Annibalẽ à mœnibus,à capitolio Senonas repulerunt: ad hoc ego ſeruata ſum,ut longæua reprehendar? Videã quod inſtituendum putatur? Sera tamen & contumelioſa eſt emendatio ſenectutis. Ergo dijs patrijs,dijs indigetibus pacem rogamus. Æquum eſt,quicqd omnes colunt,unum putari. Eadem ſpectamus aſtra,commune cœlum eſt, idem nos mundus inuoluit. Quid intereſt qua quiſque prudentia uerum requirat? Vno itinere nõ poteſt perueniri ad tam grande ſecretũ. Sed hæc ocioſorum diſputatio eſt. Nunc preces, non certamina offerimus. Quanto commodo ſacri ærarij ueſtri Veſtalium uirginũ prærogatiua detracta eſt? Sub largiſſimis imperatoribus denegatur,qđ parciſſimi præſtiterunt. Honor ſolus eſt in illo uelut ſtipendio caſtitatis. Vt uittæ earũ capiti decus faciunt,ita inſigne ducitur, ſacrificij uacare muneribus. Nudum quodammodo nomen immunitatis requirũt,quoniã paupertate ac diſpẽdio tutæ ſunt. Itaq; amplius laudi earũ tribuũt,qui aliquid rei detrahunt: ſi quidem ſaluti publicæ dicata uirginitas,creſcit merito,quum caret præmio. Abſint ab ærarij ueſtri puritate iſta compendia? Fiſcus bonorũ principũ,non ſacerdotum damnis,ſed hoſtiũ ſpolijs augeatur. Vllum ne lucrũ compenſat inuidia? Et quia auaritia in mores ueſtros nõ cadit,hoc miſeriores ſunt, qbus ſubſidia uetera decerpta ſunt. Etenim ſub imperatoribus qui alieno abſtinent, qui reſi-

reſiſtunt cupiditati, ad ſolam detrahitur amittentis iniuriam, quod deſideriũ non mouet auferentis. Agros etiam uirginibus & miniſtris, deficientium uoluntate, legatos fiſcos retentat. Oro uos iuſtitiæ Sacerdotes, ut urbis ueſtræ ſacris reddatur priuata ſucceſſio. Dictent teſtamenta ſecuri, & ſciant, ſub principibus non auaris ſtabile eſſe quod ſcripſerint. Delectet uos iſta felicitas generis humani, cœpit cauſæ huius exemplum ſolicitare morientes. Ergo Romanæ religiones ſub Romana iura non pertinent? Quod nomen accipiet ablatio facultatum, quas nulla lex, nullus caſus fecit caducas? Capiunt legata liberti, ſeruis teſtamentorum iuſta commoda non negantur: Tantum nobiles uirgines, & fatalium ſacrorum miniſtri, excluduntur prædijs hæreditate quæſitis. Quid iuuat ſaluti publicæ, caſtum corpus dicare, & imperij æternitatem cœleſtibus fulcire præſidijs, armis ueſtris, aquilis ueſtris, amicas applicare uirtutes? pro omnibus efficacia uota ſuſcipere, & ius cum omnibus non habere? Itaque melior eſt ſeruitus, quæ hominibus impenditur. Rempublicam lædimus, cui nunquam expedit ut ingrata ſit. Nemo me putet ſolam cauſam religionum tueri, ex huiuſmodi facinoribus orta ſunt cuncta Romani generis incommoda. Honorauerat lex parentum Veſtales uirgines, ac miniſtros deorum, uictu modico iuſtiſque priuilegiis. Stetit muneris huius integritas uſque ad degeneres trapezitas, qui ad mercedem uilium baiulorũ ſacræ caſtitatis alimenta uerterunt. Sequuta eſt hoc factum fames publica, & ſpem prouinciarum omnium meſſis ægra decepit. Non ſunt hæc uitia terrarum, nihil imputamus aſtris: nec rubigo ſegetibus offuit, nec auena fruges necauit, ſacrilegio annus exaruit. Neceſſe enim fuit perire omnibus, quod religionibus negabatur. Certe ſi eſt huius mali aliquod exemplum, imputemus tantam famem uicibus annorum. Grauis hanc ſterilitatem aura conſtrinxit, ſylueſtribus arbuſtis uita producitur, & rurſus ad Dodonæas arbores glebis ruſticæ inopia conuolauit. Quid tale prouinciæ pertulerunt, quum re

religionum miniſtros honor publicus paſceret? Quando in uſum hominũ concuſſa quercus? quando nullæ ſunt herbarum radices? quando alternos regionum defectus deſeruit fœcunditas mutua? quum populo, & uirginibus ſacris communis eſſet annona? Commendabat enim terrarum prouentus, uictus Antiſtitum, & remedium magis quàm largitas erat. An dubium eſt ſemper pro copia omnium datum, quod nunc inopia omnium uendicauit? Dicet aliquis, ſumptum publicum denegatum alienæ religionis impendijs. Abſit à bonis principibus iſta ſententia, ut quod olim de communi quibuſdam tributum eſt, in iure fiſci eſſe uideatur. Nam quum res publica de ſingulis conſtet, quod ab ea proficiſcitur, fit rurſus proprium ſingulorum. Omnia regitis, ſed ſuum cuique ſeruatis, plusque apud uos iuſtitia, quàm licentia ualet. Conſulite certe munificentiam ueſtram, an hæc publica uelit exiſtimari, quæ in alios tranſtuliſtis? Semel honori urbis delata compendia, deſinunt eſſe tribuentium, & quod à principio beneficium fuit, uſu atque ætate fit debitum. Inanem igitur metum diuino animo ueſtro tentat incutere, ſi quis aſſerit conſcientiam uos habere præbentium, niſi detrahentium ſubieritis inuidiam. Faueant clementiæ ueſtræ ſectarum omnium arcana præſidia, & hæc maxime, quæ maiores ueſtros aliquando iuuerunt, uos defendant, à nobis colantur. Eum religionum ſtatum petimus, qui diuo parenti culminis ueſtri ſeruauit imperium, qui fortunato principi legitimos ſuffecit hæredes. Spectat ſenior ille diuus ex arce ſyderea lachrymas ſacerdotum, & ſe culpatum putat more uiolato, quem libẽter ipſe ſeruabat. Præſtate etiam diuo fratri ueſtro alieni conſilij correctionem, tegite factum quod ſenatui diſplicuiſſe neſciuit. Si quidem conſtat ideo excluſam legationem, ne ad eum iudicium publicum perueniret. Pro æſtimatione eſt temporum ſuperiorum, ut non dubitetis abolere, quod probandum eſt principis non fuiſſe.

FINIS.

AVRELII PRVDENTII,
CLEM. VIRI CONSVLARIS,
in lib. contra Symmachũ Præfectũ urbis,
PRÆFATIO.
Carmen eſt Aſclepiadeũ, monocolon, conſtans ſpondeo, duobus Choriambis & Pyrrhichio, uel Iambo.

– – – ᴗ ᴗ – – ᴗ ᴗ – ᴗ ᴗ

PAulus præco Dei, qui fera gentium
Primus corda ſacro perdomuit ſtylo,
Chriſtum per populos ritibus aſperis
Immanes, placido dogmate ſeminans,
Inmanſueta ſuas vt ceremonias
Gens pagana deo ſperneret agnito,
Actus turbinibus forte nigerrimis
Hybernum pelagus iam rate debili,
Et vim naufragi pertulerat Noti:
Sed cum cœrulei prælia gurgitis
Iuſſiſſet domini dextra quieſcere,
Ad portum fluitans cymba relabitur,
Exponitq́; ſolo littoris vuidi.
Contractos pluuio frigore remiges,
Tunc de littoreis ſepibus algidi
Arentum propere brachia palmitum
Conuectant, rapidos vnde focos ſtruant,
Faſcem quiſque ſuum congerit ignibus,
Expectans calidi luxuriam rogi.
Paulus, dum fragiles cogere ſurculos
Et denſare foci congeriem ſtudet,
Incautam cumulis inſeruit manum,
Torpebat glacie pigra vbi vipera,
Sarmentis laqueos corporis implicans,
Quæ poſtquam intepuit fomite fumeo,
Laxauitq́; ferox colla rigentia,
Iam flecti facilis, rettulit ad manum
Vibrato capite ſpicula dentium.

Hæ

Hærentem digiti vulnere mordicus,
Pendentem'q; gerens Paulus inhorruit.
Exclamant alii, quòd cute liuida
Virus mortiferum ſerpere crederent.
At non intrepidum terret Apoſtolum
Triſtis tam ſubiti forma periculi,
Attollens oculos ſydera ſuſpicit,
Chriſtum ſub tacito pectore murmurans
Excuſſum'q; procul decutit aſpidem.
Abiectus coluber verberat aëra,
Atque oris patuli ſoluit acumina.
Mox omnis ſanies deſerit, & dolor,
Ceu nullo laceram vulnere dexteram,
Siccatus'q; perit vipereus liquor.
Hydrum præcipitem dum rotat impetus,
Arſurum mediis intulit ignibus.
Sic nunc poſt hyemem, vim'q; trucis freti,
Quo iactata ratis tunc ſapientiæ eſt,
Quum ſub *ſacricolis territa regibus, *ſacrilegis
Vix panſo poterat currere carbaſo,
Afflictos'q; ſuos turbine ſæculi
Vectarat, rabidis fluctibus innatans.
Morſum vulnificum lex pia pertulit:
Occultabat enim ſe prius abditum
Virus, nec grauidum protulerat caput
Contentum inuolucris, atq; cubilibus,
Subter quo premeret clauſa ſilentia.
Sed dum forte latens impietas riget,
Dextram iuſtitiæ pigra momorderat
Succenſi ſtomacho fellis inæſtuans.
Heu quàm catholicam nil propè profuit
Puppim naſſe ſacri remigio ſtyli,
Quem Paulus variis gentibus ædidit,
Vix portu placido tuta quieuerat
Victrix, edomitis mille furoribus.
Vix adſtricta ſuis iam retinaculis

Ve-

Vectores ſtabili condiderat ſolo,
Erumpit ſubito triſte periculum.
Nam dum præcalidos igniculos ſibi
Soluendis adolent,& ſenio,& gelu,
Dum virgas ſteriles,atque ſuperfluas
Flammis de fidei palmite concremant,
Vt concreta vagis vinea crinibus
Syluoſi illuuiem poneret idoli,
Palpauit nimius perniciem tepor,
Spes inſueta ſubit,ſerpere flexibus,
Et vibrare ſagax eloquii caput.
Sed dextra impatiens vulneris,irritos
Oris rhetorici depulit halitus,
Effuſum ingenii virus inaniter,
Summa Chriſticolis in cute ſubſtitit.
Saluator generis Romulei precor,
Qui cunctis veniam das pereuntibus,
Qui nullum ſtatuis non operis tui
Mortalem,facili quem releues manu,
Huius,ſi potis eſt,iam miſereſcito,
Præruptam in foueam præcipitis viri,
Spirat ſacrilegis flatibus inſcius,
Erroréſque ſuos indocilis fouet.
Obteſtor iubeas,ne citus impetus
Arſurum mediis inferat ignibus.

AVRELII PRVDENTII, CLEM. VIRI CONSVLARIS, *aduerſus Symmachum Præfectum urbis,* LIBER PRIOR.

Carmen eſt Heroicum Dactylicum.

CRedebam vitiis ægram gentilibus vrbem
Iam ſatis antiqui pepuliſſe pericula morbi,
Nec quicq̃ reſtare mali,poſtquã medicina
Principis immodicos ſedarat in arce dolores.
Sed quoniam renouata lues turbare ſalutem

Ten-

Tentat Romulidûm,patris implorãda medela eſt,
Ne ſinat antiquo Romam ſqualere veterno,
Néve Togas procerum,fumoq́ꝫ & ſanguine tingi.
Inclytus ergo parens patriæ moderator,&orbis
Nil egit,prohibendo vagas ne priſtinus error
Crederet eſſe Deum nigrante ſub aẽre formas,
Aut elementorum naturam,quæ patris ars eſt
Omnigeni,ſumma pro maieſtate ſacraret:
Vir ſolus,cui cura fuit,ne publica morum
Plaga cicatricem ſumma leuiter cute clauſam
Duceret,& latebram tabentis vulneris alte
Impreſſam,penitusq́ꝫ putri de pure pereſam,
Iuncta ſuperficies medico fallente foueret.
Sed ſtuduit quo pars hominis generoſior intus
Viueret,atqꝫ animam lethali peſte piatam
Noſſet ab interno tutam ſeruare veneno.
Illa tyrannorum fuerat medicina,videre
Qui ſtatus ante oculos præſentibus,ac perituris
Competeret rebus,nec curam adhibere futuris.
Heu male de populo meriti,male patribus ipſis
Blanditi,quos præcipites in tartara mergi
Cum Ioue ſiuerunt,multa & cum plebe deorum.
Aſt hic imperium protendit latius æuo
Poſteriore,ſuis cupiens ſancire ſalutem:
Nimirum pulchre quidam doctiſſimus,eſſet
Publica res,inquit,tunc fortunata ſatis,ſi
Vel reges ſaperent,vel regnarent ſapientes.
Eſt ne ille è numero paucorum,qui diadema
Sortiti,ætheriæ coluerunt dogma ſophiæ?
*Contigit ecce hominum generi,gentiq́ꝫ togatæ
Dux ſapiens,fœlix noſtræ res publica Romæ
Iuſtitia regnante viget,parete magiſtro
Sceptra gubernanti,monet vt deterrimus error,
Vtq́ꝫ ſuperſtitio veterum procul abſit auorum,
Nec putet eſſe Deum,niſi qui ſuper omnia ſumm⁹
Emineat,magniq́ꝫ immenſa creauerit orbis.

*Eſt operæ precium

DE

DE SATVRNO.

NVm melius Saturnus auos rexiſſe Latinos
Creditur? edictis qui talibus informauit
Agreſtes animos,& barbara corda virorum?
Sum deus,aduenio fugiens,præbete latebras,
Occultate ſenem,Nati feritate tyranni
Deiectum ſolio,placet hic fugitiuus,& exul
Vt lateam,genti atque loco Latium dabo nomen,
Vitibus incuruum,ſi qua eſt ea cura,putandis
Procudam chalybem,nec non & mœnia veſtri
Fluminis in ripa ſtatuam Saturnia vobis.
Vos nemus,appoſitasq; meo ſub honore ſacrãtes
Sum quia nam cœlo genitus,celebrabitis aras.
Inde deos,quorum patria ſpectata ſepulchra
Scimus,in ære hebetes informauere minores,
Aduena quos profugus gignens,& equina libido
Intulit Italiæ,Thuſcis nanq; ille puellis
Primus adhinniuit ſimulato numine mœchus.

DE IOVE.

MOx patre deterior ſyluoſi habitator olympi
Iuppiter,incœſtas ſpurcauit labe Lacœnas,
*ſubie Nunc boue *ſubuectam rapiens ad crimẽ amatam
ctam Nunc tenera pluma leuior,blandosq; ſuſurros
In morem recinens ſuaue immorientis oloris,
Capta quibus volucrẽ virguncula ferret amorem
Nunc foribus ſurdis, ſera quas vel peſſulus arctis
Firmarat cuneis,per tectum diues amator
Imbricibus ruptis,vndantis deſuper auri
Infundens pluuiam,gremio excipientis amicæ.
Armigero modo ſordidulam curante rapinam,
*afficiẽs Compreſſu immundo miſerũ *cupiens catamithũ,
Pellice iam puero magis indignante ſorore.
Hæc cauſa eſt & origo mali,quòd ſæcla vetuſto
Hoſpite regnante,crudus ſtupor aurea finxit,
Quodq; nouo ingenio verſutus Iuppiter, aſtus
Multiplices,variosq; dolos texebat,vt illum,

Ver

Vertere quum vellet, pellem faciemq́ putarent
Eſſe Bouē, prædari Aquilā, *confingere Cycnum, *concū-
Et nummos *fieri, & gremium penetrare puellæ. bere
Nam quid ruſticitas non crederet indomitorum *ſerere
Stulta virûm, pecudes inter rictusq́ ferinos?
Dedere ſueta animum, diuæ rationis egenum?
In quancunq́ fidem nebulonis callida traxit
Nequitia, infelix facilem gens præbuit aurem.

DE MERCVRIO.

SVcceſſit Iouis imperio corruptior ætas;
Quæ docuit rigidos vitiis ſeruire colonos
Expertes furandi homines, hac imbuit arte
Mercurius Maia genitus, nunc magnus habetur
Ille deus, cuius dedit experientia fures,
Necnon Theſſalicæ doctiſſimus ille Magiæ
Traditur extinctas ſumptæ moderamine virgæ
In lucem reuocaſſe animas, Cocytia lethi
Iura reſignaſſe, ſurſum reuolantibus vmbris.
Aſt alias damnaſſe neci, penitusq́ latenti
Immerſiſſe Chao, facit hoc ad vtrunq́ peritus
Vt fuerit, geminoq́ armarit crimine vitam:
Murmure nam magico tenues excire figuras,
Atque ſepulchrales ſcire incantare fauillas,
Vita itidem ſpoliare alios, ars noxia nouit.
Artificem ſcelerum ſimplex mirata vetuſtas
Supra hominem coluit, ſimulans per nubila ferri,
Aligerisq́ leues pedibus tranſcurrere ventos.

DE PRIAPO.

ECce deûm in numero formatus & æneus adſtat
Graius homo, auguſtaq́ Numæ p̄fulget in arce.
Strenuus exculti dominus *quondam fuit agri, *quidā
Hortorumq́ opibus memorabilis, hic tamē idem
Scortator nimius, multaq́ libidine ſuetus
Ruſticolas vexare lupas, interq́ ſalicta,
Et denſas ſepes obſcœna cubilia inire:
Indomitum intendens animū, ſemperq́ paratum
Ad

Ad facinus, nunquam calidis dabat ocia venis.
Hic deus*e patrio prænobilis Helleſponto *&
Venit aduſq; Italos ſacris cum turpibus hortos,
Sinum lactis, & hæc votorum liba quotannis
Accipit, ac ruris ſeruat vineta Sabini,
Turpiter adfixo pudeat quem viſere ramo.

DE HERCVLE.

HErculeus mollis pueri famoſus amore
Ardor, & in tranſtris iactata efferbuit Argo.
Nec maris erubuit Nemeæa pelle fouere
Concubitus, & Hylan pereuntẽ quærere cœlebs.
Nunc Saliis, cantuq; domus, Pinaria templum
Collis Auentini conuexa in ſede frequentat.

DE LIBERO, QVI ET BACCHVS.

THebanus iuuenis ſuperatis fit deus Indis,
Succeſſu dum victor ouans laſciuit, & aurum
Captiuæ gentis reuehit, ſpoliisq; ſuperbus
Diffluit in luxum cum ſemiuiro comitatu,
Atq; auidus vini, multo ſe proluit hauſtu
Gemmantis pateræ ſpumis, multoq; falerno
Perfundens biiugum rorantia terga ferarum.
His nunc pro meritis, Baccho caper omnibus aris
Cæditur, & virides diſcindunt ore chelydros
Qui Bromiũ placare volunt, qđ & ebria iam tunc
Ante oculos regis Satyrorum inſania fecit,
Et feciſſe reor ſtimulis furialibus ipſas
Mænadas, inflãmante mero in ſcelus om̃e rotatas.
Hoc circumſaltante choro, temulentus adulter
Inuenit expoſitum ſecreti in littoris acta
Corporis egregii ſcortum, quod perfidus illic
Liquerat, incœſto iuuenis ſatiatus amore,
Hanc iubet aſſumptam feruens poſt vina Neçram
Secum in deliciis fluitantis ſtare triumphi,
Regalemq; decus capitis geſtare coronam.
Mox Ariadnæus ſtellis cœleſtibus ignis
Additur, hoc precium noctis perſoluit honore

Liber, vt ætherium meretrix illuminet axem.
Tantum poſſe omnes illo ſub tempore reges,
Indocilis fatui ducebat ineptia vulgi,
Vt tranſire ſuis cum ſordibus induperator
Poſſit in æternum cœli ſuper ardua regnum.
Regia tunc omnis vim maieſtatis, & omnis
Parua licet, cœli imperium retinere poteſtas
Credita, thure etiam ducibus, paruoq́ſacello
Impertitus honos, quẽ diũ metꝰ; aut amor, aut ſpes
Accumulant, longum miſeris proceſſit in æuum
Mos patrius, cœpit falſæ pietatis imago
Ire per ignaros nebuloſo errore nepotes:
Tum quia quæ viuis veneratio regibus ante
Contigerat, functis eadem iam munere lucis
Ceſſit, & ad nigras altaria tranſtulit vrnas.
Inde puellarum ludibria, pignora, partus,
Et furtiuus amor iuuenum, & deprenſa iugalis
Corruptela thori, quoniam regalibus aula
Feruere tunc vitiis ſolita eſt, nec perdita luxu
Diuorum ſoboles ſancti meminiſſe pudoris.

DE MARTE, VENERE, Iunone, & Cybele.

ATq; vt Roma tuos cœleſti ex ſede parentes,
Quis te ſemideam iactant autoribus ortam,
Perſtringam breuiter, Gradiuum, vel Citheræam
Ille ſacerdotem violat; contrà illa marito
Succumbit Phrygio, coitus fuit impar vtriq;,
Nec terreſtre deam decuit mortale ſubire
Coniugium, nec cœlicolam deſcendere ephebum
Virginis ad vitium, furtiuoq́; igne calere:
Sed Venus auguſto de ſanguine fœmina, vili
Priuatoq́; viro vetitum per dedecus hæſit,
Et ſi Rhea ſacram laſciui Martis amore
Luſa pudicitiam, fluuiali amiſit in vlua:
Crediderim generoſæ aliquem ſtirpis, ſed eundem

Moribus infamem, compreſſa virgine per vim
Se dixiſſe deum, ne ſtuprum numinis vllus
Obicere auderet turpi miseræq́ puellæ.
Hæc Italos induxit auos vel fama, vel error,
Martia Romuleo celebrarent vt ſacra campo,
Vtq́ palatinis Capitolia condita ſaxis
Signarent titulo proaui Iouis, atq́ Pelaſgæ
Palladis, & Libyca Iunonem ex arce vocarent.
Cognatos de Marte deos, Veneris quoq́ nudum
Accirent proceres Hericino è vertice ſignum.
Vtq́ deûm mater Phrygia veheretur ab Ida,
Bacchica de viridi peterentur vt orgia Naxo,
Facta eſt terrigenæ domus vnica maieſtatis,
Et tot tēpla deûm Romæ, quot in vrbe ſepulchra
Heroum numerari licet, quos fabula manes
Nobilitat, noſter populus veneratus adorat.
Hos habuere deos Ancus, Numitor, Numa, Tullꝰ,
Talia Pergameas fugerunt numina flammas.
Sic Veſta eſt, ſic Palladium, ſic vmbra penatum,
Talis & antiquum terror ſeruauit Aſylum.

VNDE ERROR INVALVERIT.

VT ſemel obſedit gentilia pectora patrum
Vana ſuperſtitio, non interrupta cucurrit
Ætatum per mille gradus, tener horruit hæres,
Et coluit, quicquid ſibimet venerabile cani
Monſtrarant ataui, puerorum infantia prima
Errorem cum lacte bibit, guſtauerat inter
Vagitus, de farre molæ ſaxa illita ceris
Viderat, vnguentoq́ lares humeſcere nigros,
Formatum Fortunæ habitum cum diuite cornu,
Sacratumq́ domi lapidem conſiſtere paruus
Spectarat, matremq́ illic pallere precantem,
Mox humeris poſitus nutricis, triuit & ipſe
Impreſſis ſilicem labris, puerilia vota
Fudit, opeſq́ ſibi cæca de rupe popoſcit,

Perſuaſumq́ habuit,quid quis velit inde petendū.
Non qui oculos,animumq́ leuās rationis ad arcē
Rettulit,inſulſum tenuit ſed credulus vſum,
Priuatos celebrans agnorum ſanguine diuos.
Iamq́ domo egrediens,vt publica feſta,dieſq́,
Et ludos ſtupuit,celſa & Capitolia vidit,
Laurigeroſq́ deûm templis aſtare miniſtros,
Ac Sacram reſonare viam mugitibus ante

DE SIMVLACHRO ROMÆ.

Delubrum Romę colitur nam ſanguine & ipſa
More deę,nomenq́ loci ceu numen habetur,
Atque Vrbis,Venerisq́ pari ſe culmine tollunt
Templa,ſimul geminis adolentur thura deabus.
Vera ratus,quæcunq́ *ſenatu authore probentur,
Contulit ad ſimulachra fidem, dominoſq́ putauit
Ætheris,horrifico qui ſtant ex ordine vultu.
Illic Alcides,ſpoliatis Gadibus hoſpes
Arcadiæ fuluo ære riget,Gemini quoq́ fratres
Corrupta de matre nothi,Lædeia proles,
Nocturniq́ equites,celſæ duo numina Romæ
Impendent *retinente ſolo,magniq́ triumphi
Nuncia,ſuffuſo figunt veſtigia plumbo.
Aſſiſtunt etiam priſcorum inſignia regum,
Dux Italus,Ianuſq́ bifrons,genitorq́ Sabinus,
Saturnuſq́ ſenex,maculoſo & corpore Picus,
Coniugis epotum ſparſus per membra venenum.
Omnibus ante pedes poſita eſt ſua cuiq́ vetuſta
Arula,Iano etiam celebri de menſe litatur
Auſpiciis,epuliſq́ ſacris,quas inueterato
Heu miſeri ſub honore agitant,& gaudia ducunt
Feſta calendarum,ſic obſeruatio creuit,
Ex atauis quondam male cœpta,deinde ſequutis
Tradita temporibus,ſeriſq́ nepotibus aucta,
Traxerunt longam corda inconſulta catenam,
Moſq́ tenebroſus vitioſa in ſæcula fluxit.

*fiant autore ſenatu. Ita legit in vetuſtiſſ. licet car. ratio reclamet.

retinētq́ veru

DE SIMVLACHRO AVGVSTI.

HVnc morem veterum docili iam ætate ſequuta
Poſteritas, mēſe, atq; adytis, & flamine, & aris
Auguſtum coluit, vitulo placauit, & agno.
Strata ad puluinar iacuit, reſponſa popoſcit,
Teſtantur tituli, produnt conſulta ſenatus,
Cæſareum Iouis ad ſpeciem ſtatuentia templum.

DE SIMVLACHRO LI-
uiæ Auguſtæ.

ADiecere ſacrum, fieret quo Liuia Iuno,
Non minus infamis thalami ſortita cubile,
Quàm quum fraterno caluit Saturnia lecto.
Nondum maternam partu vacuauerat aluum,
Conceptamq; viri ſobolem paritura gerebat
Pronuba, iam grauidæ fulcrum geniale paratur,
Iam ſponſus, ſaliente vtero nubentis, amicos
Aduocat, haud ſterilem certus fore iam ſibi pactā,
Vitricus ante venit tardum præferuidus ortum
Priuigni nondum geniti, mox æditum inter
Feſcennina, nouo proles aliena marito,
Idq; deûm ſortes, & Apollinis antra dederunt
Conſilium, nunquam melius nam cedere tedas
Reſponſum eſt, q̄ cū prægnans noua nupta iugat.
Hanc tibi Roma deā titulis, & honore ſacratā,
Perpetuo Floras inter, Veneresq; creaſti,
Nec mirum, quis enim ſapiens dubitauerat illas
Mortali de ſtirpe ſatas vixiſſe, & eaſdem
Laude venuſtatis claras, in amoribus vſque
Ad famæ excidium formæ nituiſſe decore?

DE CVLTV HADRIANI ET
Catamiti eius.

QVid loquar Antinoum cœleſti ſede locatum?
Illum delicias nunc diui Principis, illum
Purpureo in gremio ſpoliatum ſorte virili?
Adrianiq; dei Ganymedem, non cyathos dis
Porgere, ſed medio recubantem cum Ioue fulcro,

Nectaris Ambroſii ſacrum portare Lyæum,
Cumq́ue ſuo in templis vota exaudire marito.
Ergo his auſpicibus, Traianus, Nerua, Seuerus,
Et Titus, & fortes geſſerunt bella Nerones:
Quos terrena viros illuſtres gloria fecit,
Et virtus fragilis prouexit in ardua famæ
Adſcitæ terris, ſub relligione iacentes.
Quàm pudet hoc illis perſuaſum, talibus vt ſe,
Romanasq́ue acies cenſerent Martis amore
Poſſe regi, dum ſe Paphiæ male blandus adulter
Venditat, Æneadasq́ue ſuos ſucceſſibus auget.
Fœlices, ſi cuncta Deo ſua proſpera Chriſto
Principe diſpoſita ſciſſent, qui currere regna
Certis ducta modis, Romanorumq́ue triumphis
Creſcere, & impletis voluit ſe infundere ſæclis.
Sed caligantes animas, & luce carentes,
In Iouis, Auguſtiq́ue adytis, templisq́ue duarum
Iunonum, Martis etiam, Venerisq́ue ſacellis
Mactatas, tetro lethi immerſere baratro,
Supremum regimen craſſis in partibus orbis
Eſſe rati, merſoq́ue poli conſiſtere fundo.

DE CVLTV ELEMENTORVM ſub ſpecie quorundam non deorum, ſed dæmonum.

QVicqd humus, *pelagus, cœlũ mirabile gignũt *aliàs ſic, quicquid pelagus mir.
Id duxere deos, colles, freta, flumina, flãmas,
Hæc ſibi per varias formata elementa figuras
Conſtituere patres, hominumq́ue vocabula mutis
Scripſerunt ſtatuis, vel Neptunum vocitantes
Oceanum, vel Cyaneas caua flumina Nymphas,
Vel ſyluas Dryadas, vel deuia rura Napæas.
Ipſe ignis, noſtrum factus qui ſeruit ad vſum,
Vulcanus perhibetur, *qui virtute ſuperna
Fingitur, ac delubra Deus, & nomine, & ore
Aſſimilatus habet, necnon regnare caminis
Fertur, & Æoliæ ſummus faber eſſe vel Ætnæ.

DE CVLTVRA SOLIS, *quem credunt Apollinem.*

EST qui conſpicuis ſuperos quæſiuit in aſtris
Auſus habere deum Solem, cui tramite certo
Conditio impoſita eſt, vigilem tolerare laborem,
Viſibus obiectum mortalibus, orbe rotundo
Præcipitem, teretiq; globo per inane volantem,
Et quod nemo negat, mundo, cœloq; minorem.
Area maior enim, quàm qui percurrit in illa,
Et longe campi ſpatium diffuſius, in quo
Emicat, ac volucri feruens rota voluitur axe.
Quanuis nonnullis placeat, terram breuiorem
Dicere circuitu, quàm ſit pulcherrimus ille
Circulus, & flammas immenſi ſyderis, vltra
Telluris normam; porrecto extendere gyro,
Númne etiam cœli minor, & contractior orbis?
Cuius planiciem longo tranſmittere tractu
Circinus excurrens meta interiore laborat?
Ille Deus verus, quo non eſt grandior vlla
Materies, qui fine caret, qui præſidet omni
Naturæ, qui cuncta ſimul concludit, & implet.
Solem certa tenet regio, plaga certa coërcet,
Temporibus variis diſtinguitur, aut ſubit ortu,
Aut ruit occaſu, latet aut ſub nocte recurrens,
Non torquere facem potis eſt ad ſigna Trionum,
Orbe nec obliquo portas Aquilonis adire,
Nec ſolitum conuerſus iter reuocare retrorſum.
Hic erit ergo deus præſcriptis lege ſub vna
Deditus officiis? Libertas laxior ipſi
Conceſſa eſt homini, formam cui flectere vitæ,
Atq; voluntatis licitum eſt, ſeu tramite dextro
Scandere, ſeu leuo malit decurrere campo,
Sumere ſeu requiem, ſeu continuare laborem,
Seu parêre deo, ſiue in contraria verti.
Iſta miniſtranti regimen ſolenne dierum,
Haudquaquam Soli datur à factore poteſtas:

Sed famulus ſubiectus agit,quodcũq; neceſſe eſt.
Hoc ſydus,currum,rapidasq; agitare quadrigas
Commenti,& radios capitis,& verbera dextræ,
Et frenos,phalerasq;,& equorum pectora anhela
Æris inaurari,vel marmoris,aut orichalci,
Iuſſerunt nitido fulgere polita metallo.
Poſt trabeas,& eburnã Aquilam,ſellamq; curulẽ,
Cernuaq; ora ſenex barbatus,& oſcula figit
Cruribus ænipedum,ſi fas eſt credere,equorum,
Immotasq; rotas,& flecti neſcia lora,
Aut ornat redimita roſis,aut thure vaporat.

DE CVLTV LVNÆ, QVAM & Dianam credunt.

HOc tamẽ vtcunq; eſt tolerabile,qd᷑ qđ & iſtos
Dant tibi Roma deos inferni gurgitis vmbrę?
Eumenidum domina Stygio caput exerit antro,
Rapta ad tartarei thalamum Proſerpina regis.
Et ſi quando ſuos dignatur adire Quirites,
Placatur vaccæ ſterilis ceruice reſecta,
Et regnare ſimul cœloq;,hereboq; putatur.
Nunc bigas frenare boues,nunc ſæua ſororum
Agmina,vipereo ſuperis immittere flagro.
Nunc etiam volucres caprearum in terga ſagittas
Spargere,terq; ſuas eadem variare figuras.
Deniq; quum luna eſt,ſubluſtri ſplendet amictu:
Quum ſuccincta iacit calamos,Latonia virgo eſt;
Quum ſubnixa ſedet ſolio,Plutonia coniunx,
Imperitat Furiis,& dictat iura Megeræ.
Si verum quæris,Triuiæ ſub nomine dæmon
Tartareus colitur,qui te modo raptat ad æthram,
Sydereoq; deum venerandum ſuadet in aſtro.
Per ſyluas modo mortiferi diſcurrere mundi,
Erroresq; ſequi ſubigit,nemorumq; putare
Eſſe deam,quæ corda hominum pauitantia figat,
Quæq; feras perimat lethali vulnere mentes,
Depreſſos modo ſubter humũ formidine ſenſus.

Obruit, implorent vt numina lucis egena,
Seq́; poteſtati committant noctis opertæ.

IN SPECTACVLIS quos ſint venerati.

RESpice terrifici ſcelerata ſacraria Ditis,
Cui cadit infauſta fuſus gladiator harena.
Heu male luſtratę Phlegethontia victima Romæ.
Nam quid veſani ſibi vult ars impia ludi?
Quid mortes iuuenũ? qd ſanguine paſta voluptas?
Quid puluis caueæ ſemper funebris? & illa
Amphitheatralis ſpectacula triſtia pompæ?
Nempe Charon, iugulis miſerorũ ſe duce dignas
Accipit inferias, placatus crimine ſacro.
Hæc ſunt deliciæ Iouis infernalis, in iſtis
Arbiter obſcuri placidus requieſcit auerni.
Nonne pudet regem, populis, ſceptriſq́; potẽtem
Talia pro patriæ cenſere litanda ſalute?
Relligionis opem ſubternis poſcere ab antris?
Euocat heu pœnis tenebroſa ex ſede miniſtrum
Interitus, ſpecioſa hominum cui funera ſoluat.
Incaſſum arguere iam taurica ſacra ſolemus:
Funditur humanus latiali in munere ſanguis,
Conſeſſuſq́; ille ſpectantum ſoluit ad aram
Plutonis fera vota ſui: quid ſanctius ara,
Quæ bibit egeſtum per myſtica tela cruorem?
Anne fides dubia eſt tibi, ſub caligine cæca
Eſſe deum, quem tu tacitis rimeris in vmbris?
Ecce deos Manes cur inficiaris haberi?
Ipſa patrum monumẽta probãt, diis Manibus illic
Marmora ſecta lego, quæcunq́; Latina vetuſtos
Cuſtodit cineres, denſiſq́; ſalaria buſtis.

ROMAM ALLOQVITVR.

DIc qbus hũc ſcribis titulũ? niſi quòd trucis orci
Imperium, veræ ceu maieſtatis adoras?
En qnibus implicita ſqualebat regia ſummi
Imperii, tractis maiorum ab origine ſacris.

Quum princeps gemini bis victor cæde tyranni
Pulchra triumphali reſpexit mœnia vultu,
Nubibus obſeſſam nigrantibus aſpicit vrbem,
Noctis obumbratæ caligine,turbidus aër
Arcebat liquidum ſeptena ex arce ſerenum.
Ingemuit miſerans,& ſic ait,exute triſtes
Fida parens habitus,equidem prædiuite cultu
Illuſtrata cluis,ſpoliisq; inſigne ſuperbis
Attollis caput, & multo circunfluis auro.
Sed nebulis propter volitantibus,obſitus alti
Verticis horret apex,ipſas quoq; liuida gemmas
Lux hebetat,ſpiſſusq; dies,& fumus ob ora
Suffuſus,rutilum frontis diadema retundit.
Obſcuras video tibi circunferrier vmbras,
Cæruleasq; animas,& nigra idola volare.
Cenſeo ſublimem tollas ſuper aëra vultum,
Sed pedibusq; tuis nimboſa elementa relinquas.
Omne qđ ex mūdo eſt,tibi ſubiacet:hoc deus ipſe
Conſtituit,cuius nutu dominaris,& orbi
Imperitas,& cuncta potens mortalia calcas.
Non decet,vt ſubmiſſa oculos Regina caducum
Contemplere ſolum,maieſtatemq; requiras,
Circa humiles rerū partes,quibus ipſa ſuperſtas,
Non patiar,veteres teneas vt me duce nugas,
Vt carioſorum venereris monſtra deorum.
Si lapis eſt,ſenio diſſoluitur,aut crepat ictu
Percuſſus tenui: mollis ſi bractea gypſum
Texeris,infido rareſcit glutine ſenſim.
Si formam ſtatuæ laminis commiſit ahænis
Lima terens,aut in partem caua membra*grauata *cauato
Pondere curuantur,ſcabra aut erugo pereſam
Conficit effigiem,crebroq; foramine rumpit.
Nec tibi terra deus,cœli nec ſit deus aſtrum.
Nec deus Oceanus,nec vis quę ſubter operta eſt,
Infernis triſte ob meritum damnata tenebris:
Sed nec virtutes hominum deus,aut animarum,
Spiri-

Spirituúm've, vagæ tenui ſub imagine formæ.
Abſit vt vmbra deus tibi ſit genius've locus've,
Aut deus aërias volitans phantaſma per auras.
Sint hæc Barbaricis gentilia numina pagis, (dũ
Quos penes omne ſacrũ eſt, qcqd formido tremẽ:
Suaſerit, horrificos quos prodigialia cogũt
Credere mõſtra deos, quos ſanguinolẽtus edendi
Mos iuuat, vt pinguis luco lanietur in alto
Victima, viſceribus multa inter vina vorandis.
At te, quæ domitis leges, ac iura dediſti
Gentibus, inſtituens magnus qua tenditur orbis,
Armorum, morumq́; feros manſueſcere ritus,
Indignum ac miſerum eſt, in relligione tenenda
Id ſapere, immanes populi de more ferino
Quod ſapiunt, nullaq́; rudes ratione ſequuntur.
Seu vos procinctus maneat, ſeu pace quietas
Dictemus leges, ſeu debellata duorum
Colla tyrannorum media calcemus in vrbe,
Agnoſcas Regina libens mea ſigna neceſſe eſt,
In quibus effigies crucis, aut gemmata refulget,
Aut longis ſolido ex auro præfertur in haſtis.

DE POTENTIA CRVCIS.

HOc ſigno, inuictus tranſmiſſis alpibus vltor
Seruitium ſoluit miſerabile Conſtantinus.
Quum te peſtifera premeret Maxentius aula,
Lugebas longo damnatos carcere centum
Vt ſcis ipſa patres, aut ſponſus fœdera pactæ
Intercepta gemens, diroq́; ſatellite rapta,
Immerſus tenebris, dura inter vincla luebat.
Aut ſi nupta thorum regis conſcendere iuſſa,
Cœperat impurum domini oblectare furorem,
Morte maritalis dabat indignatio pœnas.
Plena puellarum patrumq́; ergaſtula ſæui
Principis, abducta genitor ſi virgine muſſans
Triſtius ingemuit, non ille impune dolorem.

Pro-

Prodidit,aut *confeſſa nimis ſuſpiria traxit. *cõnexa animis
Vim libertatis nimiæ,patriumq́ dolorem.
Teſtis chriſticolæ ducis aduentantis ad vrbem
Moluius,exceptum Tyberina in ſtagna tyrannum
Præcipitans,qua nam victricia viderit arma
Maieſtate regi,quod ſignum dextera vindex
Prætulerit,*quæ tali radiarint ſtemmate pila. *quali
Chriſtus purpureum gemmanti textus in auro
Signabat labarum, clypeorum inſignia Chriſtus
Scripſerat,ardebat ſummis crux addita criſtis.
Ipſe ſenatorum meminit clariſſimus ordo,
Qui tunc concreto proceſſit crine,catenis
Squalens carcereis,aut nexus compede vaſta,
Complexusq́ pedes victoris,ad inclyta flendo
Procubuit vexilla iacens.Tunc ille ſenatus
Militiæ vltricis titulum,Chriſtiq́ verendum
Nomen adorauit,quod collucebat in armis.
Ergo caue,egregiũ caput orbis inania poſt hæc
Prodigia eſſe deos ſolito tibi fingere cultu,
Atque experta Dei virtutem ſpernere veri.
Deponas iam feſta velim puerilia,ritus
Ridiculos,tantoq́ indigna ſacraria regno.
Marmora tabenti reſpergine tincta lauare
O proceres,liceat ſtatuas conſiſtere puras
Artificũ magnorũ opera,hæc pulcherrima noſtrę
Ornamenta cluant patriæ,nec decolor vſus
In vitium verſæ monimenta coinquinet artis.
Talibus edictis vrbs informata refugit
Errores veteres,& turbida ab ore vieto
Nubila diſcuſſit,iam nobilitate parata
Æternas tentare vias,Chriſtumq́ vocantem
Magnanimo ductore ſequi,& ſpẽ mittere in æuũ.
Tunc primum ſenio docilis, ſua ſæcula Roma
Erubuit,pudet exacti iam temporis,odit
Præteritos fœdis cum relligionibus annos.
Mox vbi contiguos foſſis muralibus agros

Sanguine iuſtorum innocuo maduiſſe recordant,
Inuidioſa videt tumulorum millia circum
Triſtis iudicii mage pœnitet, ac ditionis
Effrenis, nimiæq́ſacris pro turpibus iræ,
Compenſare cupit teterrima vulnera læſæ
Iuſtitiæ, ſero obſequio, veniaq́ petenda,
Ne tanto imperio maneat pietate repulſa
Crimen ſæuitiæ monſtrata piacula quærit,
Inq́ fidem Chriſti pleno transfertur amore.
Laurea victoris Marii minus vtilis vrbi,
Cũ traheret Numidã populo plaudente Iugurthã.
Nec tantum Arpinas conſul tibi Roma medelæ
Contulit, extincto iuſta inter vincla Cethego,
Quantũ præcipuus noſtro ſub tempore princeps
*Præſcripſit, tribuitq́ boni: multos Catilinas
Ille domo pepulit, non ſæua incendia tectis,
Aut ſicas patribus, ſed tartara nigra animabus,
Internoq́ hominum ſtatui tormenta parantes.

*pro-ſpexit

Errabant hoſtes per templa, per atria paſſim,
Romanumq́ forum, & Capitolia celſa tenebant,
Qui coniuratas ipſa ad vitalia plebis
Moliti inſidias, intus ſerpente veneno
Conſuerant, tacitis peſtem miſcere medullis.
Ergo triumphator latitanti ex hoſte togatus,
Clara trophæa refert ſine ſanguine, remq́ Quirini
Adſueſcit ſupero pollere in ſæcula regno.
Deniq́ nec metas ſtatuit, nec tempora ponit,
Imperium ſine fine docet, ne Romula virtus
Iam ſit anus, norit ne gloria parta ſenectam.

ROMANORVM SENATVM conuerſum ad Chriſtum.

EXultare patres videas, pulcherrima mundi
Lumina, conciliumq́ ſenum geſtire Catonum
Candidiore toga, niueum pietatis amictum
Sumere, & exuuias deponere Pontificales.
Iamq́ ruit, paucis Tarpeia in rupe relictis

Ad ſyncera virum penetralia Nazareorum,
Atq; ad Apoſtolicos Euandria curia fontes,
*Anniadum ſoboles,& pignora clara proborum. *Æneadum
Fertur enim ante alios generoſus Anitius,vrbis
Illuſtraſſe caput,ſic ſe Roma inclyta iactat:
Quin & Olibriaci generisq; & nominis hæres,
Adiectis faſtis,palmata inſignis ab aula
Martyris ante fores,Bruti ſubmittere faſces
Ambit,& Auſoniam Chriſto inclinare ſecurim
Non Paulinorum,non Baſſornm dubitauit
Prompta fides dare ſe Chriſto,ſtirpemq; ſuperbã
Gentis patriciæ venturo attollere ſæclo.
Iam quid Plebicolas percurrã carmine,Gracchos
Iure poteſtatis fultos,& in arce ſenatus
Præcipuos,ſimulachra deûm iuſſiſſe *reuelli? *repelli
Cumq; ſuis pariter lictoribus omnipotenti
Suppliciter Chriſto ſe conſecraſſe regendos?
Sexcentas numerare domos de ſanguine priſco
Nobilium licet,ad Chriſti ſignacula verſas,
Turpis ab idolii vaſto emerſiſſe profundo,
Si perſona aliqua eſt,aut ſi ſtatus vrbis,in his eſt:
Si formam patriæ facit excellentior ordo,
Hi faciunt,iuncta eſt quoties ſententia plebis,
Atq; vnum ſapiunt plures,ſimul ac potiores.
Reſpice ad illuſtrem,lux eſt vbi publica,cellam,
Vix pauca inuenies gentilibus obſita nugis
Ingenia,*obſtrictos ægre retinentia cultus, *obtritos
Et quibus exactas placeat ſeruare tenebras,
Splendentemq; die medio non cernere Solem.

PLEBEM ROMANAM IN
Chriſtum credidiſſe.

POſt hinc ad populum conuerte oculos,*quis in vrbe eſt, *quota pars eſt
*Qui Iouis infectam ſanie non deſpuat aram? *Quæ
Omnis qui celſa ſcandit cœnacula vulgus,
Quiq; terit ſilicem variis diſcurſibus atram,

Et

Et quem panis alit gradibus diſpenſus ab altis,
Aut Vaticano tumulum ſub monte frequentat,
Quo cinis ille latet genitoris amabilis obſes,
Cœtibus aut magnis Lateranas currit ad ædes,
Vnde ſacrum referat regali chriſmate ſignum.
Et dubitamus adhuc Romã tibi Chriſte dicatam
In leges tranſiſſe tuas? omniq́ꝫ volentem
Cum populo,& ſummis cũ ciuibus,ardua magni
Iam ſuper aſtra poli,terrenũ extendere regnum?
Nec moueor,quod pars hominũ rariſſima,clauſos
Non aperit ſub luce oculos, & greſſibus errat.
Quamlibet illuſtres meritis,& ſanguine clari,
Præmia virtutum titulis,& honoribus aucti,
Ardua rettulerint,faſtorumq́ꝫ arce potiti
Annales proprio ſignarint nomine chartas,
Atq́ꝫ inter veteres cera numerentur & ære:
Attamen in paucis iam deficiente caterua,
Nec perſona ſita eſt Patriæ,nec Curia conſtat,
Et quodcunq́ꝫ fouet ſtudii priuata voluntas,
Ac iam rara tenet,ſed publica vota reclamant,
Diſſenſu celebri trepidum damnantia murmur.
Sic conſulta Patrum ſubſiſtere conſcriptorum,
Non aliter licitum priſco ſub tempore, quàm ſi
Tercentum ſenſiſſe ſenes legerentur in vnum,
Seruemus leges patrias,infirma minoris
Vox cedat numeri,paruaq́ꝫ in parte ſileſcat.

APOSTROPHE AD SYMMACHVM

ASpice quàm pleno ſubſellia noſtra ſenatu
Decernant infame Iouis puluinar, & omne
Idolium, longe purgata ex vrbe fugandum
Quà vocat egregii ſententia principis,illuc
Libera tum pedibus,tum corde frequentia tranſit.
Nec locus inuidiæ eſt,nullum vis aſpera terret,
Ante oculos ſic velle patet, cunctiq́ꝫ probatum
Non iuſſum,ſola capti ratione ſequuntur.

Deniq́ꝫ

Deniq; ꝑ meritis terreſtribus æqua rependens
Munera ſacricolis, ſummos impertit honores
Dux bonus, & certare ſinit cum laude ſuorum,
Nec pago implicitos per debita culmina mundi
Ire viros prohibet, quoniam cœleſtia nunquam
Terrenis ſolitum per iter gradientibus obſtant.
Ipſe magiſtratum tibi conſulis, ipſe tribunal
Contulit, auratumq; togæ donauit amictum.
Cuius relligio tibi diſplicet, ô pereuntum
Adſertor diuûm, ſolus qui reſtituendos
Vulcani, Martisq; dolos, Venerisq; peroras,
Saturniq; ſenis lapides, Phœbiq; furores,
Iliacæ matris Megaleſia, Bacchica Nyſi,
Iſidis amiſſum ſemper plangentis Oſirim,
Mimica, ridendaq; ſuis ſolennia caluis,
Et quaſcunq; ſolent Capitolia claudere laruas.
O linguam miro verborum fonte fluentem,
Romani decus eloquii, cui cedat & ipſe
Tullius, has fundit diues facundia gemmas.
Os dignum æterno tinctum quod fulgeat auro,
Si mallet laudare deum, cui ſordida monſtra
Prætulit, & liquidam temerauit crimine vocem.
Haud aliter, quàm ſi raſtris quis tentet eburnis
Cœnoſum verſare ſolum, limoq; madentes
Excolere aureolis ſi forte ligonibus vluas.
Splendorem dentis nitidi ſcrobis inquinat atra,
Et precioſa acies, ſqualenti ſordet in aruo.
Non vereor, ne me nimium cõfidere quiſquam
Arguat, ingeniiq; putet luctamen inire.
Sum memor ipſe mei, & ſatis mea friuola noui,
Non auſim conferre pedem, nec ſpicula tantæ
Indocilis fandi coniecta laceſſere linguæ.
Illæſus maneat liber, excellensq; volumen
Obtineat partam dicendi fulmine famam.
Sed liceat tectum ſeruare à vulnere pectus,
Oppoſitaq; volans iaculum depellere parma.

Nam

Nam ſi noſtra fides ſæclo iam tuta quieto,
Viribus infeſtis, hoſtiliq; arte petita eſt,
Cur mihi fas non ſit, lateris ſinuamine flexi
Ludere ventoſas iactu pereunte ſagittas?
Sed iam tempus, iter longi cohibere libelli,
Ne tractum ſine fine ferat faſtidia carmen.

AVRELII PRVDENTII, VIRI CONSVLARIS, IN *poſteriorem contra Symmachum librum,* PRÆFATIO.

Carmen Glyconium, conſtans Spondeo, Choriambo, & Pyrrhichio, ſeu Iambo, hoc modo:

-- -vv- vv

SImon, quem vocitant Petrum,
Summus diſcipulus Dei,
Lucis forte ſub exitu,
Quum veſper croceus rubet,
Curuam vulſerat ancoram,
Captans flamina linteis.
Et tranſnare volens fretum,
Nox ventum mouet obuium
Fundo, qui mare miſceat,
Iactatam quatiat ratem.
Clamor nauticus æthera
Plangens, atque vlulantes ferit,
Cum ſtridore rudentium,
Nec quicquam ſuberat ſpei,
Mergendis prope naufragis,
Quum Chriſtum procul aſpicit
Pallens turba periculis,
Calcantem pedibus mare,
Ac ſi per ſolidam viam,
Siccum littus obambulet.

Hæc

Hæc miracula cæteri
Vectores pauidi ſtupent.
Solus non trepidus Petrus
Agnoſcit dominum poli,
Terræq́ue, & maris inuii,
Cuius omnipotentiæ eſt
Plantis æquora ſubdere.
Tendit ſuppliciter manus,
Notum ſubſidium rogat.
Aſt ille placidè annuens,
Puppi vt deſiliat iubet,
Iuſſis obſequitur Petrus,
Sed veſtigia fluctibus
Summis tingere cœperat,
Et lapſante gradu pedes
Peſſum mergere lubricos,
Mortalem deus increpat,
Qui ſit non ſtabili fide,
Nec calcare fluentia,
Nec Chriſtum valeat ſequi.
Tum dextra famulum leuat,
Siſtitq́ue, & docet ingredi
Tergum per tumidum freti.
Sic me tuta ſilentia
Egreſſum dubiis loquax
Infert lingua periculis,
Non vt diſcipulum Petrum
Fidentem & merito, & fide,
Sed quem culpa frequens, leuem
Voluat per freta naufragum.
Sum planè temerarius,
Qui noctis mihi conſcius,
Quam vitæ in tenebris ago
Puppem credere fluctibus
Tanti non timeam viri:
Quo nunc nemo diſertior,

Exultat, fremit, intonat,
Ventiſq́ eloquii tumet,
Cui merſare facillimum eſt
Tractandæ indocilem ratis,
Ni tu Chriſte potens manum
Dextro numine porrigas,
Facundi oris vt impetus
Non me fluctibus obruat,
Sed ſenſim gradiens, vadis
Inſiſtam fluitantibus.

AVRELII PRVDENTII V. C. CONTRA SYMMACHVM, *LIBER POSTERIOR.*

HActenus & veterũ cunabula prima deorũ,
Et cauſas, quibus error hebes conflatus in orbe eſt,
Diximus, & noſtro Romã iam credere Chriſto.
Nunc obiecta legam, nunc dictis dicta refellam.
Vnde igitur cœpiſſe ferunt, aut ex quibus orſum,
Quo mage ſancta ducũ corda illice flecteret arte.

SYMMACHVS.

*Qvis familiaris eſt barbaris, ut aram Victoriæ non requirat? Cauti in poſterum ſumus, & talium rerum oſtenta uitamus: reddatur ſaltem nomini honor, qui numini denegatus eſt: multa Victoriæ debet *æternitas ueſtra, & adhuc plura debebit. Auerſentur hanc poteſtatẽ, quibus nihil profuit. Vos amicum triumphis patrocinium nolite deſerere. Cunctis potentia iſta uotiua eſt. Nemo colendam neget quam profitetur optandam.*

*dignitas

PRVDENTIVS.

ARmorũ dños, venerãtes flore iuuẽtæ (ta
Inter caſtra patris genitos, ſub imagine aui
Eductos, exẽpla domi congeſta *tenentes,
Orator catus inſtigat, ceu claſſica belli
Clangeret, exacuitq́ animos, & talia iactat,

*calẽtes

Si vobis vel parta viri Victoria cordi eſt,
Vel parienda dehinc, templum dea virgo ſacratum
Obtineat, vobis regnantibus, ecquis amicus
Hoſtibus, hanc ſancte veſtro negat eſſe colendam
Imperio? cui ſemper adeſt, quod laudibus implet.
Hæc vbi * dicta dedit, reddũt placidiſſima fratrum *legatus
Ora ducum: Scimus quàm ſit Victoria dulcis
Fortibus, Auſoniæ vir facundiſſimæ linguæ:
Sed quibus illa modis, qua ſit ratione vocanda
Nouimus, hac primum pueros pater imbuit arte,
Hanc genitore ſuo didicit puer ipſe magiſtro,
Non aris, non farre molæ Victoria felix
Exorata venit, labor impiger, aſpera virtus,
Vis animi, excellens ardor, violentia, cura,
Hanc tribuunt, durum tractandis robur in armis.
Quæ ſi defuerint bellantibus, aurea quauuis
Marmoreo in templo rutilas Victoria pennas
Explices, & multis ſurgat formata *metallis, *talentis
Non aderit, verſiſq; offenſa videbitur haſtis.
Quid miles propriis diffiſus viribus, optas
Irrita fœmineæ tibimet ſolatia formæ?
Nunquam pennigeram legio ferrata puellam
Vidit, anhelantum regeret quæ tela virorum.
Vincendi quæris dominam? ſua dextera cuiq; eſt,
Et deus omnipotens, non pexo crine virago,
Nec nudo ſuſpenſa pede, ſtrophioq; recincta,
Nec tumidas *fluitante ſinu veſtita papillas. *fluitãtes inueſtita
At vos pictorum docuit manus, aſſimilatis
Iure poëtarum numen *componere monſtris, *impo-nere
Aut lepida ex veſtro ſumpſit pictura ſacello,
Quod variis imitata notis, ceraq; liquenti
Duceret in faciem, ſociiq; poëmatis arte
Aucta, coloratis auderet ludere fucis,
Sic vnum ſectantur iter, ſic *inania rerum *caſſa figuris
Somnia concipiunt & Homerus, & acer Apelles,
Et Numa, cognatumq; malũ pigmenta, Camœnæ.

* cõualuit Idola * conflauit fallendi docta poteſtas.
Hæc ſi non ita ſunt, ædatur, cur ſacra vobis
Ex tabulis, ceriſq́ poetica fabula præſtet,
Cur Berecynthiacus perdit truncata ſacerdos
* pulchrũ poeſis caſtrauerit Atyn? Inguina, quum *pulcher ſeſe caſtrauerit Atys?
Cur etiam templo Triuiæ, luciſq́ ſacratis
Cornipedes arcẽtur equi, quũ *Phœdra pudicum
*Muſa Raptarit iuuenem volucri per littora curru?
Idq́; etiam paries tibi verſicolorus adumbret?
Deſine ſi pudor eſt, gentilis ineptia tandem
Res incorporeas ſimulatis fingere membris.
Deſine, terga hominis plumis obducere fruſtra.
Fertur auis mulier, magnuſq́ eadem dea vultur.
Vis decorare tuum ditiſſima Roma Senatum?
Suſpende exuuias, armis & ſanguine captas:
Congere cæſorum victrix diademata regum:
Frange repulſorum fœda ornamenta deorum:
Tunc tibi non terris tantum Victoria parta,
Sed ſuper aſtra etiam media ſeruabitur æde.
Talia principibus dicta interfantibus, ille
Proſequitur, magniſq́ tubam concentibus inflat,
Allegat morem veterum, nil dulcius eſſe
Adfirmat ſolitis, populoſq́ hominesq́ teneri
Lege ſua: Sicut variæ naſcentibus, inquit,
Contingunt pueris animæ, ſic vrbibus adfert
Hora, dieſq́ ſuum, quum primum mœnia ſurgunt,
Aut fatum, aut genium, cuius moderamine regnẽt,
Addit & arcanum rerum, veriq́; latebras
Proſperitate aliqua deprendi poſſe, ſecundi
Per documenta boni, ſi ſint fœlicia, quæ quis
Experiendo probet, ceſſiſſe parentibus omne
Idolium ſemper feliciter, & pede dextro
Enumerat longi vim temporis, excitat ipſam
Crinibus albentem niueis, & fronte vietam
Ore repoſcentem querulo ſua numina Romam.
Libera ſum, liceat proprio mihi viuere more.

Et quis erit, qui mille meos reprehenderit annos?
Vno omnes ſub Sole ſiti, vegetamur eodem
Aëre, communis cunctis viuentibus aura.
Sed qui ſit, qualiſq; Deus, diuerſa ſequuti
Quærimus, atq; viis longè diſtantibus, vnum
Imus ad occultum, *proprius genti cuiq; eſt mos, *ſuus eſt mos cuique genti
Per qđ iter properās eat ad tam grāde profundū.
His tam magnificis, tantaq; fluentibus arte,
Reſpondit vel ſola fides doctiſſima primum
Pandere veſtibulum veræ ad penetralia ſectæ:
Nam quum diuinis agimus de rebus, & illum
Qui vel principio caruit, vel fine carebit,
Quiq; Chao anterior fuerit, mundumq; crearit,
Coniectare animo contendimus, exigua eſt vis
Humani ingenii, tantoq; anguſta labori:
Quippe minor naturâ, aciem ſi intendere tentet
Acrius, ac penetrare Dei ſecreta ſupremi,
Quis dubitet victo fragilem laſſeſcere viſu,
Vimq; fatigatæ mentis ſub pectore paruo
Turbari, inualidisq; hebetem ſuccumbere curis?
Sed facilis fidei via prouocat omnipotentem
Credere, qui bona non tantum præſentia donat,
Sed ventura etiam, longisq; intermina ſæclis
Promittit, nec totus eam reſolutus inane
In nihilum, peream'q; breuem poſt luminis vſum.
Muneris autores ipſo de munere pendas.
Æterna æternus tribuit, mortalia confert
Mortalis: diuina Deus, peritura caducus.
Omnia quę tempus peragit, quæq; exitus aufert,
Vilia ſunt breuitate ſui, nec digna perenni
Largitore, cui propria eſt opulentia, nunquam
Deſinere, idq; homini dare, qđ nō deſinet vnquā:
Nam ſi corruptum, corrumpendumve Deus quid
Præſtat, habetq; nihil quod ſit precioſius iſtis
Pauper, & infirmus, & ſummo indignus honore,
Et non omnipotēs, ſed inanis numinis vmbra eſt.

Hac ratione fides ſapienter coniicit, immo
Non dubitat verũ eſſe deũ, qui quod ſumus, & qđ
Viuimus, illæſum ſemper fore, ſi mereamur,
Nos ſperare iubet, cœleſtia ſi placet (inquit)
Scandere, terrenas animo depellite curas.
*polo Nam quantum ſubiecta *ſitu tellus iacet infra,
Diuiditurq́ ab humo conuexi regia cœli,
Tantum veſtra meis diſtant mundana futuris,
Dira bonis, ſcelerata piis, tenebroſa ſerenis.
Quicquid obire poteſt fugiatis cenſeo, quicquid
Naturæ ratione capit vitium, atq; ſeneſcit,
Pro nihilo, in nihilum ſunt reditura putetis.
Cuncta quidẽ quæ gignit humus, q̃ cõtinet, ipſe
Principio inſtitui, nitidoq́ inſignia mundo
Ornamenta dedi, ſpacioſaq́ ſemina finxi.
Sed tamen eſſe modum volui; parcisq́ fruenda
Moribus indulſi, quantum moribundus & æger
Corporis, ac vitæ volucris ſibi poſceret vſus,
Non vt captus homo ſtudiis, & inaniter ardens,
Duceret omne bonum poſitum in dulcedine rerũ,
Et ſpecie tenui, quas currere tempore iuſſi,
Atq; æuum ſtatui, ſub quo generoſa probarem
Pectora, ne torpens, & non exercita virtus,
Robur eneruatum gereret ſine laude palæſtræ,
Eneruare ſuum corrupta per ocia robur
Poſſet, & in nullo luctamine pigra iaceret.
Illecebroſus enim ſapor eſt, & peſtifer horum,
Quæ dum prætereunt, miro oblectamine mentes
Implicitas, vinctasq́ tenent. Vincenda voluptas,
Elaqueanda animi conſtantia, ne retinaclis
Mollibus ac lentis nexa, & captiua prematur.
*Luctã-dum *Nitendum ſummis conatibus, inter acerba
Sectandum virtutis iter, ne ſuauia fluxæ
Conditionis amet nimium, ne congeret aurum,
Nec varios lapidum cupidè ſpectare colores
Ambitioſa velit, ne ſe popularibus auris

Oſtentet, pulchroq́ꝫ inflata tumeſcat honore.
Ne natale ſolum, patrii ne iugera ruris
Tendat, & externos animum diffundat in agros,
Et ne corporeis addicat ſenſibus omne
Quod vult, aut quod agit, ne præferat vtile iuſto,
Spemq́ꝫ in me omnem ſtatuat, nunquam peritura
Quæ dedero *ſunt, æternum mea dona manebũt. *lõgoq́ꝫ die mea dona manebunt.
Hæc igitur ſpondente deo, quis fortis, & acer,
Virtutisq́ꝫ capax breue quidq́ꝫ perennibus in ſe
Prætulerit? vel quis ſapiens potiora putarit
Gaudia membrorum, quàm viuæ præmia mentis?
Nónne hominẽ ac pecudem diſtãtia ſeparat vna?
Q̄d bona quadrupedũ ante oculos ſita ſũt, ego cõ
Spero q̄d extra aciem longũ ſeruatᷓ in æuum. (trà
Nam ſi tota mihi cum corpore vita peribit,
Nec poterit ſupereſſe meum poſt funera quicquã,
Quis mihi regnator cœli? quis conditor orbis?
Quis Deus? aut quæ iã merito metuẽda poteſtas?
Ibo per impuros feruente libidine luxus,
Inceſtabo thoros, ſacrum calcabo pudorem,
Inficiabor habens aliquod ſine teſte propinqui
Depoſitum, tenues auidus ſpoliabo clientes,
Longæuam perimam magico cantamine matrem.
Tardat anus dominum dilata morte ſecundum.
Nec formido malum, falluntur publica iura.
Lex armata ſedet, ſed neſcit crimen opertum,
Aut ſi res pateat, iudex corrumpitur auro.
Rara reos iuſta percellit pœna ſecuri.
Sed q̄d ego hęc meditor? reuocat de⁹ ecce ſeuera
Maieſtate minax, negat interitura meorum
Per mortem monimenta operũ: nõ occidit, inquit
Interior qui ſpirat homo, luet ille perenne
Supplicium, quod ſubiectos male rexerit artus.
Nec mihi difficile eſt liquidam circũdare flammis
Naturam, quanuis perflabilis illa feratur
More Noti, capiam tamẽ, & tormenta adhibebo,

Ipſe incorporeus, ac ſpirituum ſator vnus.
Quin & corporibus parilis conſortia pœnæ
Decernam, poſſum quoniam renouare fauillas
Antiquam in faciem, nec deſperanda poteſtas,
Qui potui formare nouum, reparabo peremptũ.
Non deſunt exempla meæ virtutis, in ipſis
Seminibus natura docet reuireſcere cuncta
Poſt obitum, ſiccantur enim pereunte vigore
Quo vixere prius, tunc ſicca & mortua ſulcis,
Aut foueis mandata, latent, & more ſepulchri
Obruta, de tumulis rediuiuo germine ſurgunt.
Nunquid noſſe potes, vel coniectare, quis iſtud
Tam ſollers opifex ſtruat? aut quæ vis agat intus?
*Nil *Ne vos ô miſeri Phyſicorum dogmata fallant.
En ego gignendi dominus, ac reſtituendi
Quod periit, fluxitq; potens: ſicciſſima quæq;
In veteres formas, aut flore, aut fronde reduco.
Idq; ipſum quandoq; homini facturus, inani
Surgat vt ex cinere, ſtructuraq; priſtina conſtet,
Quæ mihi pro meritis, vel per tormenta rependat
Crimina, vel ſummæ virtutis in arce coruſcet,
Non peritura dehinc quacunq; in ſorte manebit.
Interea, dum miſta viget ſubſtantia in vnum,
*artificis Sit memor *autoris proprii, veneretur, & oret
*Autorẽ *Artificem ſub miſſa ſuum. Non condidit alter
Halantis animæ figmentum, & corporis alter,
Nec bona præſentis vitæ numeroſa gubernant
Numina, non alius ſegetes, & ſpicea farra
Suppeditat deus, haud alius dat muſta racemis,
Purpureumq; graui fundit de palmite ſuccum.
Ipſe ego ſum, virides oleas pingueſcere baccis
Qui facio, Graia quas Pallade fingitis ortas,
Et qui Lucinas tribuo naſcentibus horas.
Duplex lege mea per mutua fœdera ſexus
Gignere amat ſobolẽ, generiſq; ꝓpagine gaudet,
Quem vos laſciuis violatis amoribus ignem,

Et ſtupra veſtræ deæ Veneris prætexitis vmbra.
Vnus ego elementa rego, nec mole laboris
Vt miſer, infirmusve aliquis, fragilisve fatigor.
Lux immenſa mihi eſt, nec morte reſolubilis ætas,
Senſibus & veſtris haud intellecta vetuſtas.
Inde miniſteriis ad tot moderamina mundi
Non egeo, nec participes, ſociosq́; requiro.
Porrò autem angelicas legiones, quas mea fecit
Dextera, noſſe meum eſt, & quæ natura creatis
Subſiſtat, qualesq́; mihi ſeruentur ad vſus.
Tu me præterito meditaris numina mille,
Quæ ſimiles parêre meis virtutibus, vt me
Per varias partes minuas, cui nulla recidi
Pars, aut forma poteſt, quia ſum ſubſtãtia ſimplex,
Nec pars eſſe queo. Solis diuiſio rebus
Compoſitis, factisq́; ſubeſt: me nemo creauit,
Vt ſcindi valeam, cunctorum conditor vnus.
Crede, quod ex nihilo formaui, pars mea non eſt.
Quare age mortalis, ſoli mihi conſtrue templum,
Meq́; vnum venerare Deum, cementa remitto,
Et quæ ſaxa Paros ſecat, & quæ Punica rupes,
Quæ viridis Lacedæmõ habet, maculoſaq́; Synna,
Natiuum nemo ſcopuli mihi dedicet oſtrum.
Templum mentis amo, nõ marmoris, aurea in illo
Fundamenta manent fidei, ſtructura niuali
Conſurgit pietate nitens, tegit ardua culmen
Iuſtitia, interius ſpargit ſola picta rubenti
Flore pudicitiæ pudor almus, & atria ſeruat.
Hęc dom⁹ apta mihi eſt, hęc me pulcherrima ſedes
Accipit, æterno, cœleſtiq́; hoſpite digna.
Nec nouus hic locus eſt, fluxit mea gloria in artus,
Vt lux vera dei, Deus illuſtrauit alumnam
Materiem, corpusq́; parens habitabile fecit
Ipſe ſibi, placito vt poſſet requieſcere templo.
Condideram perfectũ hoĩem, ſpectare ſuperna
Mandaram, totis conuerſum ſenſibus in me

Recto

Recto habitu, celſoq; ſitu, & ſublime tuentem,
Sed deſpexit humum, ſeq; inclinauit ad orbis
Diuitias, pepulitq; meum de pectore numen.
Reſtituendus erat mihimet, ſubmiſſus in illum
Spiritus ipſe meus deſcendit, & ædita limo
Viſcera, diuinis virtutibus informauit.
Iamq; hoīem adſumptū ſummus Deus in deitatem
Tranſtulit, ac noſtro docuit recaleſcere cultu.
Scire velim pcepta patris, quibus auribus hæc tu
Accipias, Italæ cenſor doctiſſime gentis.
An veterum tantummodo rem ratione relicta
Eligis, & dici id patitur ſapientis acumen,
Ingeniumq; viri? potior mihi priſtinus eſt mos,
Quàm via iuſtitiæ, pietas quàm prodita cœlo,
Quamq; fides veri, rectæ quàm regula ſectæ.

SYMMACHVS.

*ſuū cuiq; ius eſt.

*SVus cuique mos, *ſuus cuique ritus eſt. Iam ſi longa ætas autoritatem religionibus faciat, ſeruanda eſt tot ſeculis fides, & ſequendi ſunt nobis parentes qui fæliciter ſequuti ſunt ſuos.*

PRVDENTIVS.

SI quicquid rudibus mundi naſcentis in annis
Mos habuit, ſanctè colere, ac ſeruare neceſſe (eſt,
Omne reuoluamus ſua per veſtigia ſæclum
Vſq; ad principium, placeat damnare gradatim
Quicquid poſterius ſucceſſor repperit vſus.
Orbe nouo, nulli ſubigebant arua coloni,
Quid ſibi farra volūt? quid cura ſuperflua raſtri?
Ilignis melius ſaturatur glandibus aluus.
Primi homines cuneis ſcindebant fiſſile lignum,
Decoquat in maſſam feruens ſtrictura ſecures
Rurſus, & ad proprium reſtillet vena metallum.
Induuias cæſæ pecudes, & frigida paruas
Præbebat ſpelunca domos, redeamus ad antra,
Pellibus inſutis, hirtos ſumamus amictus,

Immanes quondam populi feritate ſubacta
Edomiti, iam triſte fremant, iterumq́ꝫ ferinos
In mores redeant, atq́ꝫ ad ſua priſca recurrant.
Præcipitet Scythica iuuenis pietate vietum
Votiuo de ponte patrem, ſic mos fuit olim.
Cædibus infantum fument Saturnia ſacra,
Flebilibusq́ꝫ truces reſonent vagitibus aræ.
Ipſa caſas fragili texat gens Romula culmo,
Sic tradunt habitaſſe Remum, regalia fœno
Fulcra ſuperſternant, aut pelle Libyſtidis vrſæ
Compoſitam chlamydē villoſam corpore geſtēt:
Talia Trincarius ductor, vel Thuſcus habebat.
Roma antiqua ſibi non conſtat, verſa per æuum,
Et mutata ſacris, ornatu, legibus, armis,
Multa colit, quæ non coluit ſub rege Quirino,
Inſtituit quædam melius, nonnulla refugit,
Et morem variare ſuum non deſtitit, & quæ
Pridem condiderat iura, in contraria vertit.
Quid mihi tu ritus ſolito Romane Senator
Obiectas? quum ſcita patrum, populiq́ꝫ frequēter
*Inſtabilis placiti ſententia flexa nouarit? *in tabulis
Nunc etiam quoties ſolitis decedere prodeſt,
Præteritosq́ꝫ habitus cultu damnare recenti.
Gaudemus compertum aliquid, tandemq́ꝫ retectū
Quod latuit, tardis ſemper proceſſibus aucta
Creſcit vita hominis, & longo proficit vſu.
Sic æui mortalis habet ſe mobilis ordo,
Sic variat natura vices: infantia repit,
Infirmus titubat pueri greſſusq́ꝫ, animusq́ꝫ.
Sanguine præcalido feruet neruoſa iuuenta,
Mox ſtabilita venit maturi roboris ætas.
Vltima conſiliis melior, ſed viribus ægra,
Corpore ſuccumbit, mentem purgata ſenectus.
His genus humanum per diſſona tempora fluxit
Curriculis æuum mutabile, ſic hebes inter
Primitias, merſumq́ꝫ ſolo titubauit, & inſtar

Quadrupedis, pueri lactantia viſcera traxit.
Mox tenerũ docili ingenio, iamq́ artibus aptum
Naſcendis, varia rerum nouitate politum eſt.
Inde tumens vitiis, calidos adoleuit in annos,
Donec decocto ſolidaret robore vires.
Tempus adeſt, vt iam ſapiat diuina, ſerenæ
Mentis conſilio, viuacius abdita ſollers
Quærere, & æternæ tandem inuigilare ſaluti.
*tantus amor eſt Quanquam ſi *tantum ſtudium eſt, & cura vetuſti
Moris, & à priſco placet haud diſcedere ritu,
Extat in antiquis exemplum nobile libris,
Iam tunc diluuii ſub tempore, vel prius, vni
Inſeruiſſe deo gentem, quæ prima recentes
Incoluit terras, vacuoq́ habitauit in orbe.
Vnde genus ducit noſtræ porrecta propago
Stirpis, & indigenæ pietatis iura reformat.
Sed quia Romanis loquimur de cultibus, ipſum
Sanguinis Hectorei populũ, probo tẽpore longo
Non multos coluiſſe deos, rariſq́ ſacellis
Contentum, paucas poſuiſſe in collibus aras:
Innumeros pôſt deinde deos virtute ſubactis
Vrbibus, ex claris peperit ſibi Roma triumphis,
Inter fumantes templorum armata ruinas
Dextra victoris, ſimulachra hoſtilia cepit,
Et captiua domum venerans ceu numina vexit.
Hoc ſignum rapuit bimaris de ſtrage Corinthi,
Illud ab incenſis in prædam ſumpſit Athenis,
Quaſdam victa dedit capitis Cleopatra canini
Effigies, quaſdam domitis Ammonis harenis.
Syrtica cornutas facies habuere trophæa.
Roma triumphãtis quoties ducis inclyta currum
Plauſibus excepit, toties altaria diuûm
Addidit, & ſpoliis ſibimet noua numina fecit:
Numina, quæ patriis cum mœnibus eruta, nullum
Præſidium potuere ſuis afferre ſacellis.
Cernis vt antiqui ſemper veſtigia moris

Greſ

Greſſibus incertis varie titubaſſe probentur?
Aſciſcendo deos maioribus incompertos?
Seq; peregrina ſub relligione dicaſſe?
Nec ritus ſeruaſſe ſuos? quodcunq; ſacrorum eſt
Exulat, æternumq; inimicam venit in vrbem.
Fruſtra igitur ſolitis praua obſeruatio inhæres.
Non eſt mos patrius quē diligis, improba, nō eſt.
At ſollers orator ait: fataliter vrbem
Sortitam, quo nam Genio proprium exigat æuū.
Cunctis nam populis, ſeu mœnibus inditur inquit,
Aut fatum, aut Genius, noſtrarum more animarū,
Quæ ſub diſparili ſubeunt noua corpora ſorte.

SYMMACHVS.

Varios cuſtodes urbibus mens diuina diſtribuit. Vt animæ naſcentibus, ita populis fatales Genij diuiduntur.

PRVDENTIVS.

Iam primum qui ſit Genius, vel qui ſtatus illi
Cōpetat, ignoro, & qd poſſit, & vnde oriatur
Spiritus informis, ſine corpore, formáve, an vlla
Sit ſpecies, & quid ſapiat, quæ munera curet.
Contrâ, animas hominum venis vitalibus intus
Sic interfuſas intelligo, ſanguis vt ex his
Accipiat, motumq; leuem tenerumq; vaporem.
Vnde pererratis vegetet præcordia membris,
Frigida ſuccendat, riget arida, dura relaxet.
Sic hominis vitam ſibi temperat, atq; gubernat
Viuida mens, quam tu ficto componere tentas
*Membrorū Genio, qui nuſquā eſt, nec fuit vnq̄. *Murorum
Quin & corporibus verſat mens viua regendis
Summum conſilium, fida vt tutacula nudis,
Inualidiſq; paret, metuenda pericula vitet.
Vtile proſpiciat, varias agitetur ad artes.
*Conſulte cui ſe domino ſubmittat, & orbis *Conſulet &
Quem putat autorem, quæ rerū ſumma ſequatur,

At

At tuus hic vrbis Genius, diſcas volo, quando
Cœpit adhuc paruæ primum ſe infundere Romæ,
Fluxit ab vberibus nemoroſa in valle lupinis,
Infantesq́ aluit dum naſcitur ipſe gemellos?
An cum vulturibus volitans ignota per auras
Vmbra, repentinam traxit de nube figuram?
Culminibus ſummis ſedet, an penetralia ſeruans,
Inſtituit mores, & iura forenſia condit?
An caſtrorum etiam foſſis interuenit? acres
Cogit ad arma viros, lituis ciet, vrget in hoſtem?
Quæ quis non videat ſapientum digna cachinno?
Fingamus tamen eſſe aliquam, quæ talia curet
Vmbram ſiue animã, per quam res publica fatum
Hauſerit, & calidis animetur tota medullis;
Cur non hæc eadem de relligione colenda
Conſultat? cur non proſpectat libera cœlum?
Cur ſibi præſcriptum non commutabile fatum
Vt captiua putat, geneſis cur vincula fingit?
*Cui *Cur iam nolle licet, quod tunc voluiſſe licebat,
Erroresq́ abolere ſuos, ac flectere ſenſus?
Sic ſeptingentis errauit circiter annis,
Lubricaq́ & ſemper dubitans, quę forma placeret
Imperii, & quæ regnandi foret æqua poteſtas.
Regius exortam iam tunc habuit ſtatus vrbem,
Non ſine grandæuis curarum in parte locatis,
Mox proceres de ſtirpe ſenum tractaſſe videmus
Clauum conſilii, plebeias inde cateruas
Collatas patribus miſtim ditionibus æquis,
Imperitaſſe diu, belloq́ & pace regendis.
Conſule nobilitas viguit, plebs fiſa Tribuno eſt.
Diſplicet hic ſubitò ſtatus, & biſquina creantur
Summorum procerum faſtigia, quos duodeni
Circunſtant faſces, ſimul & ſua quenq́ ſecuris.
Rurſus ſe geminis reddit ductoribus, omnis
Publica res, & conſulibus dat condere faſtos.
Vltima ſanguineus turbauit ſæcla Triumuir,

Fluctibus his olim, Fatum, Geniusve, animusve
Publicus errauit, tandem deprendere rectum
Doctus iter, caput Auguſtum diademate cinxit,
Appellans patrem patriæ, populi atq; Senatus
Rectorem, qui militiæ ſit ductor, & idem
Dictator, Cenſorq́; bonus, morumq́; magiſter,
Tutor opum vindex ſcelerum, largitor honorum.
Quòd ſi tot rerum gradibus toties variatis
Conſiliis, ægrè tandem peruenit ad illud
Quod probet, ac ſancto reuerentia publica ſeruet
Fœdere, quid dubitat diuina agnoſcere iura,
Ignorata prius ſibimet, tandemq́; retecta?
Gratemur, iam non dubitat, nam ſubdita Chriſto
Seruit Roma deo, cultus exoſa priores,
Romam, dico viros, quos mentē credimus vrbis
Non Genium, cuius fruſtra ſimulatur imago,
Quanquā cur Genium Romę mihi fingitis vnum?
Quum portis, domibus, thermis, ſtabulis ſoleatis
Adſignare ſuos Genios? perq́; omnia membra
Vrbis perq́; locos, Geniorum millia multa
Fingere, nę ꝓpria vacet angulus vllus ab vmbra.
Reſtat vt & fatum ſimilis dementia cunctis
Ædibus imponat, paries vt quiſq; ſub aſtro
Fundatus, ſtructusq́; ſuo, qua ſorte maneret,
Quando autem rueret, primis acceperit horis,
Adſcribunt ſaxis, Lacheſis male fortia fila,
Tectorumq́; trabes, fuſis pendere rotatis
Credunt, atq; ipſis tribuunt decreta tigillis.
Ceu diſter, cuius ſtellæ ſit fraxinus ortu
Eruta, quæ ſummum conſcenderet ardua culmen.
Deniq; nulla hominū res eſt, nulla actio mūdi,
Cui non fatalem memorent incumbere ſortem.
Quæ quia conſtituunt, dicant cur condita ſit lex
Bis ſex in tabulis, aut cur rubrica minetur,
Quæ prohibet peccare reos, quos ferrea fata
Cogunt ad facinus, & ineuitabile mergunt.

Quin

Quin & velle adigunt, prauum inſinuantia votum,
Ne liceat miſeris vetitum committere nolle.
Cedite, ſi pudor eſt, gladiumq́ue retundite veſtrũ,
Aſpera nil meritos pœnis plectentia iura,
Antrum carcereum diſſoluite, corpora ſub quo
Agminis innocui fato peccante tenetis.
Nemo nocens, ſi fata regunt, quod viuitur, ac fit,
Immò nocẽs, quicũq; volẽs, quod nõ licet, audet.
Alterutrum quia velle ſuum eſt, nec fata reatum
*per am Imponunt homini, ſed fit reus ipſe *ſuopte
plum *Arbitrio, placitumq́ue nefas, & facta rependit
*Inge- Impia ſuppliciis, merito non ſorte peremptus.
nium Quiſq; putat fato eſſe locum, ſciat omniparentem
Eſſe deum, nulli vetitum fatalibus aſtris,
Nec præſcripto aliquo pellit pia vota matheſis.
Spirat enim maiora animus, ſeq́ue altius effert
Syderibus, tranſitq́ue vias, & nubila fati,
Et momenta premit pedibus, quæcunq; putantur
*Fingere *Figere propoſitam natali tempore ſortem,
Huc ades om̃e hoĩm gen⁹, huc cõcurrite & vrbes,
Lux immenſa vocat, factorem noſcite veſtrum,
Libera ſecta patet, nil ſunt fatalia, vel ſi
Sunt aliqua, oppoſito vaneſcunt irrita Chriſto.

SYMMACHVS.

ACcedit utilitas, quæ maxime homini deos adſerit. Nam quum ratio omnis in operto ſit, unde rectius quàm de memoria, atque documentis rerum ſecundarum, cognitio uenit numinum?

PRVDENTIVS.

SEd multi duxere dei per proſpera Romam,
Quos colit ob meritũ magis donata triũphis.
Ergo age bellatrix, quæ vis ſubiecerit æde
Europam, Lybiamq́ue tibi, dic nomina diuûm?
Iuppiter vt Cretæ domineris, Pallas vt Argis,
Cynthius vt Delphis, tribuerunt omine dextro.

Iſis Nilicolas, Rhodios *Venus alma reliquit. *Cytheræa
Venatrix Epheſum virgo, Mars dedidit Hebrum.
Deſtituit Thebas Bromius, conceſſit & ipſa
Iuno ſuos Phrygiis ſeruire nepotibus Aphros,
Et quam ſubiectis dominam dea gentibus eſſe
Si qua fata ſinant, iam tum tenditq́, fouetq́,
Iuſſit Romuleis addictam viuere frenis.
Perfidiá ne deûm indigenum cecidere tot vrbes?
Deſtructæq́ iacent ipſis prodentibus aræ?
O pietas, ô ſancta fides, traduxit alumnos
Maieſtas infida locos, & creditur iſtis
Numinibus, quæ transfugio meruere ſacrari?
An voluit ſeruare ſuos, luctataq́ multum
Religio, infeſtas tentauit pellere turmas
Romanis obniſa globis? ſed fortior illam
Virtus luctifico camporum in puluere fregit?
Immo ita eſt, armis & viribus indiga veri,
Victa ſuperſtitio eſt, & inanem gloria fugit.
Sed nec difficilis fuit, aut ſatis ardua genti
Latæ ad procinctus victoria frangere inertes,
Molliaq́ omnigenum colla inclinare deorum.
Nunc cum Dictæis bellum Corybantibus aſper
Samnitis, Marſusq́ leui ſudore gerebat,
Tum *Maſtigophoris, oleoq́ & gymnadis arte *Marucophoris
Vnctis pugilibus, miles pugnabat Etruſcus,
Nec petaſo inſignis poterat Lacedæmone capta
Mercurius ſeruare ſuas de clade palæſtras.
Appenninicolam peditem, Cybeleius hoſtis
Congreſſu excipiens Aſiam, defendere & Idam
Qui potuit, cogente acies in prælia Gallo?
Idalias niſi forte roſas, laurum cytharœdi
Vatis, Syluicolæ calamos, arcumq́ puellæ
Dedere ſeruitio, calcataq́ ſacra domare
Difficilis operis fuit, immenſiq́ laboris.
Fluctibus Actiacis ſignum ſymphonia belli
Ægypto dederat, clangebat buccina contrà.

*Inſtar erant — *Inſtiterant tenuis cymbæ, fragilisq́ faſeli.
Inter turritas Memphitica roſtra liburnas
Nil potuit Serapis deus, & latrator Anubis.
Stirpis Iuleæ ductor, exercitus ardens
*algidus axis — Præualuit gelido quem miſerat *Alcidus axe,
Non armata Venus, non tunc clypeata Minerua
*vexere auxilium — *Venêre auxilio, non diuûm degener ordo,
Et patria extorris, Romanis adfuit armis,
Victus & ipſe prius, inimica nec agmina iuuit,
Si tamen antiquum norat retinere dolorem.
Sed dicis legiſſe deos, vbi ſanctior vſus
Templorum cultu celebris ſine fine maneret,
Æneadumq́ vltro victricia ſigna virorum
Regis amore Numæ nullo cogente ſecutos.
Num Diomedis item tentoria, & acris Vlyxi
Caſtra, volens Pallas cæſis cuſtodibus vltro
*vt — Legit, *vbi humenti ſudaret mœſta ſigillo?
Aut quoties ductor Macedûm fortiſſimus altos
*ab Indis — Templorum cineres victis cumulauit *Amyclis,
Optarunt prædis domini ſe numina capta
Miſceri, Aſſyriæq́ vehi Babylonis ad arcem?
Non fero Romanum nomen, ſudataq́ bella,
Et titulos tanto quæſitos ſanguine carpi.
Detrahit inuictis legionibus, & ſua Romæ
Præmia diminuit, qui quicquid fortiter actum eſt
Adſcribit Veneri, palmam victoribus aufert.
Fruſtra igitur currus ſummo miramur in arcu
Quadriiugos, ſtantesq́ duces in curribus altis
Fabricios, Curios, hinc Druſos, inde Camillos,
Sub pedibusq́ ducum captiuos poplite flexo
Ad iuga depreſſos, manibusq́ in terga retortis,
Et ſuſpenſa graui telorum fragmina trunco:
Si Brennũ, Antiochũ, Perſen, Pyrrhũ, Mythridatẽ,
Flora, Matuta, Ceres, & Laurentina ſubegit.
His tamen auſpicibus ſucceſſus dextra dederũt
Omina lætificos, & fœlix adfuit ales.

Quid ſibi vult virtus? quid gloria? ſi Coruinum
Coruus Apollineus penna, vel gutture iuuit?
Sed tamen hic coruus cur defuit exitiali
Forte die, infauſtas tegeret quum funera Cannas?
Oppeteretq́; ſuper congeſta cadauera Conſul?
Cur Cremeræ in cãpis, cornice vel oſcine parta,
Nemo deûm monuit perituros Marte ſiniſtro
Tercentum Fabios vix ſtirpe ſuperſtite in vno?
Nullá ne triſtificis Tritonia noctua Carris
Aduolitans, præſtò eſſe deam prænuntia Craſſo
Prodidit? aut Paphiam niueæ vexere columbæ?
Cuius inauratum tremeret gens Perſica Lembum.
Sed video quæ te moueant exempla vetuſtæ
Virtutis, dices domitum terraq́; mariq́;
Orbem, res lætas, & proſpera quæq́; retexis,
Mille triumphorum memoras ex ordine pompas
Ductaq́; per mediam ſpoliorum fercula Romam.
Vis dicam quæ cauſa tuos Romane labores
In tantum extulerit? quis gloria fortibus aucta
Sic *cluat, impoſitis vt mundum frenet habenis? *valet
Diſcordes linguis populos, & diſſona cultu
Regna volens ſociare deus, ſubiungier vni
Imperio, quicquid tractabile moribus eſſet,
Concordiq́; iugo retinacula mollia ferre
Conſtituit, quo corda hominum cõiuncta teneret
Relligionis amor, nec enim fit copula Chriſto
Digna, niſi implicitas ſociet mens vnica gentes.
Sola Deum nouit concordia, ſola benignum
Rite colit tranquilla patrem, placidiſſimus illum
*Fœderis humani conſenſus proſperat orbi, *Seminis
Seditione fugat, ſæuis exaſperat armis:
Munere pacis alit, retinet pietate quieta.
Omnibus in terris, quas continet occidualis
Oceanus, roſeoq́; Aurora illuminat ortu,
Miſcebat Bellona furens mortalia cuncta,
Armarat q́; feras in vulnera mutua dextras.

Hanc frenaturus rabiem Deus, vndiq; gentes
Inclinare caput docuit, ſub legibus hiſdem,
Romanosq; omnes fieri, quos Rhenus, & Iſter,
Quos Tagus aurifluus, quos magnus inũdat Hibe:
Corniger Heſperidũ quos interlabit, & quos (rus
Ganges alit, tepidiq; lauant ſeptem oſtia Nili.
Ius fecit commune pares, & nomine eodem
Nexuit, & domitos fraterna in vincla redegit.
Viuitur omnigenis in partibus, haud ſecus ac ſi
Ciues congenitos concludat mœnibus vnis
Vrbs patria, atq; omnes lare conciliemur auito.
Diſtantes regione plagæ, diuiſaq; ponto
Littora, conueniunt nunc per vadimonia ad vnũ,
Et commune forum, nunc per commertia, & artes
Ad cœtum celebrem, nunc per genialia fulcra
Externi ad ius connubii: nam ſanguine miſto
Texitur alternis ex gentibus vna propago.
Hoc actum eſt tantis ſucceſſibus, atq; triumphis
Romani imperii, Chriſto iam tunc venienti.
Crede parata via eſt, quam dudum publica noſtræ
Pacis amicitia ſtruxit moderamine Romæ.
Nam locus eſſe deo quis poſſet in orbe feroci,
Pectoribusq; hominum diſcordibus, & ſua iura
Diſſimili ratione tuentibus, vt fuit olim?
Sic incompoſitos humano in pectore ſenſus,
Diſiunctasq; animi turbato fœdere partes,
Nec liquida inuiſit ſapientia, nec Deus intrat.
At ſi mentis apex regnandi iure potitus,
Pugnacis ſtomachi pulſus, fibrasq; rebelles
Frenet, & omne iecur ratione coërceat vna,
Fit ſtabilis vitæ ſtatus, & ſententia certa
Haurit corde Deum, domino & ſubiungitur vni.
En ades omnipotens, cõcordibus influe terris,
Iam mundus te Chriſte capit, quẽ congrege nexu
Pax, & Roma tenẽt, capita hæc & culmina rerum
Eſſe iubes, nec Roma tibi ſine pace probatur.

Et pax vt placeat,facit excellentia Romæ,
Quæ motus varios ſimul & ditione coërcet,
Et terrore premit: nec enim ſpoliata prioris
Robore virtutis ſenuit,nec ſæcula ſenſit,
Nec tremulis,cũ bella vocant,capit arma lacertis,
Nec tam degeneri venerandis ſupplicat ore
Principibus,quàm vult prænobilis ille Senator
Orandi arte potens,& callida fingere doctus,
Mentitumq́ graui perſonæ inducere pondus,
Vt Tragicus cantor ligno tegit oſſa cauato,
Grande aliquod cuius per hiatum crimen anhelet.

SYMMACHVS.

Romam nunc putemus adſiſtere, atque his uobiſcum agere ſermonibus: Optimi principes,patres patriæ, reueremini annos meos, in quos me pius ritus adduxit. Vtar ceremonijs auitis,neque enim pœnitet: uiuam more meo,quia libera ſum.Hic cultus in leges meas orbem redegit,hæc ſacra Annibalem à mœnibus,à Capitolio Senonas repulerunt.

PRVDENTIVS.

Si vocem ſimulare licet,nempe aptior iſta
Vox Romę eſt,quã nũc eius ſub noĩe promã,
Quę qa turpe putat templorũ flere repulſam,
Ægidaq́ in dubiis pro ſe pugnaſſe periclis
Dicere, ſeq́ grauem ſenio inclinante fateri,
Ductores complexa ſuos,ſic læta profatur:
O clari ſaluete duces, generoſa propago
Principis inuicti,ſub quo ſenium omne renaſcens
Depoſui,vidiq́ meam flaueſcere rurſus
Canitiem:nam quum mortalia cuncta vetuſtas
Imminuat,mihi longa dies aliud parit æuum,
Quæ viuendo diu didici contemnere finem.
Nunc nunc iuſta meis reuerentia cõpetit annis.
Nunc merito dicor venerabilis,& caput orbis,
Quum galeam ſub fronde oleæ,criſtasq́ rubentes

Concutio, viridi velans fera cingula ſerto,
Atq; armata Deum ſine crimine cædis adoro.
Crimen enim piget, heu crimē perſuaſerat atrox
Iuppiter, vt ſacro iuſtorum ſanguine tincta
Aſſuetum bellis ſcelerarem funere ferrum.
Illius inſtinctu, primus Nero matre perempta
Sanguinem Apoſtolicum bibit, ac me ſtrage piorū
Polluit, & proprium facinus mihi ſæuus iuſſit.
Poſt hunc & Decius, iugulis bacchatus apertis
Inſanam pauit rabiem, mox *hæc ſitis arſit *&
Multorum ſimilis, per vulnera triſtia flagrans,
Extrahere inſignes animas, ac ludere pœnis,
Vndantesq; meum in gremiū diffundere mortes,
Et ſub iure fori non noxia colla ſecare.
Hac me labe ream modo tempora veſtra piarūt,
Viuo pie vobis autoribus, impia pridem
Arte Iouis fateor, quid enim non ille cruentum
Tradidit? aut quid mite ſibi, placidúmve popoſcit?
Qui dum præmetuit cultus inoleſcere Chriſti,
Sæuiit, ac miſerum fœdauit ſanguine ſæclum.
Et ſunt, qui vobis bella exprobrare ſiniſtra
Non dubitent, poſtq̄ templorum ſpreuimus aras,
Affirmentq; Libyn Collinæ à cardine portæ
Annibalem Iouis imperio, Martisq; repulſum.
Victores Senonas Capitoli ex arce fugatos,
Quum ſuper excelſo pugnarent numina ſaxo.
Qui mihi præteritam cladem, veteresq; dolores
Inculcant iterum, videant me tempore veſtro
Iam nil tale pati, nullus meâ barbarus hoſtis
Cuſpide clauſtra quatit, non armis, veſte, comisq;
Ignotus, capta paſſim vagus errat in vrbe,
Tranſalpina meam rapiens in vincula pubem.
Tentauit Geticus nuper delere tyrannus
Italiam, patrio veniens iuratus ab Iſtro
Has arces æquare ſolo, tecta aurea flammis
Soluere, maſtrugis proceres veſtire togatos.
Iam

Iamq; ruens, Venetos turmis protriuerat agros,
Et Ligurum vaſtarat opes, & amœna profundi
Rura Padi, Thuſcũq; ſolũ victo amne premebat.
 Depulit hos nimbos equitũ non peruigil anſer,
Proditor occulti tenebroſa nocte pericli,
Sed vis cruda virûm, perfractaq; congredientum
Pectora, nec trepidans animus ſubcumbere leto
Pro patria, & pulchrã per vulnera quærere laudẽ.
Nunquid & ille dies Ioue contulit auſpice tantum
Virtutis pretium? dux agminis, imperiiq;
Chriſtipotens nobis iuuenis fuit, & comes eius,
Atq; parens Stilico, Deus vnus Chriſtus vtrique,
Huius adoratis altaribus, & cruce fronti
Inſcripta cecinere tubæ, prima haſta draconis
Præcurrit, quæ Chriſti apicem ſublimior effert.
Illic terdenis gens exitiabilis annis
Pannoniæ pœnas tandem deleta pependit.
Corpora famoſis olim ditata rapinis
In cumulos congeſta iacent, mirabere ſeris
Poſteritas ſæclis inhumata cadauera late,
Quæ Pollentinos texerunt oſſibus agros.
Si potui manibus Gallorum exciſa leuare
De cinerum ſqualore caput, & redeunte Camillo
Signa renitendi fumans ſi fronte recepi,
Si potui miſeras ſertis redimire ruinas,
Et male pendentes lauro præcingere turres,
Quo te ſuſcipiam gremio fortiſſime princeps?
Quos ſpargam flores? quibus inſertabo coronis
Atria? quæ feſtis ſuſpendam pallia portis?
Immunis tanti belli, ac te ſtante ſub armis
Libera, & auretenus Geticos experta tumultus.
Scande triumphalem currum, ſpoliisq; receptis
Huc Chriſto comitante veni, data vincula demam
Captiuis gregibus, manicas deponire longo
Tritas ſeruitio matrum, iuuenumq; cateruæ.
Dediſcat ſeruire ſenex laris exul auiti,

Diſcat & ad patrium limen genitrice reuerſa
Ingenuum ſe noſſe puer, timor omnis abeſto.
Vicimus, exultare libet, quid tale repulſo
Pœnorum quondam duce contigit? ille petitæ
Poſtquam pertulerat tremefacta repagula portæ,
Baianis reſolutus aquis duriſſima luxu
Robora deſtituit, ferrumq́ libidine fregit.
At noſter Stilico congreſſum comminus ipſa
Ex acie ferrata virum dare terga coëgit.
Hic Chriſtus nobis deus adfuit, & mera virtus,
Illic laſciuum Campania fertilis hoſtem
Deliciæ vicere tuæ: non Iuppiter acrem
Protexit Fabium, ſed vicit amœna Tarentus,
Quæ dedit illecebris domitum calcare tyrannum.
His ego pro meritis quę præmia digna rependam
Non habeo: membra ſtatuis effingere, vile eſt.
Virtutem nil vile decet: nam vile, quod ætas
Eripit: æra cadunt, aut fuluum defluit aurum,
Aut candor perit argenti, ſi defuit vſus,
Et fuſcata ſitu corrumpit vena colorem.
Viua tibi princeps debetur gloria, viuum
Virtutis precium, decus immortale ſequuto,
Regnator mundi Chriſto ſociabere in æuum,
Quo ductore meum trahis ad cœleſtia regnum.
Nil te permoueat magni vox Rhetoris oro,
Qui ſub legati ſpecie, ſacra mortua plorans,
Ingenii telis, & fandi viribus audet
Heu noſtram tentare fidem, nec te videt, ac me
Deuotos Auguſte deo, cui ſordida templa
Clauſimus, & madidas ſanie deiecimus aras.
Vnus noſtra regat, ſeruetq́ palatia Chriſtus.
Ne quis Romuleas dæmon iam nouerit arces,
Sed ſoli pacis domino mea ſeruiat aula.
Sic affata pios Roma exorauit alumnos,
Spernere Legatum non admittenda petentem,
Legatum Iouis ex adytis ab Aruſpice miſſum,

At non à patria patriæ, nam gloria Chriſtus.
Perſiſtit tamen affirmans iter eſſe viandi
Multifidum, variumq́; deus cum quæritur vnus,
Hinc alios, aſt inde alios properare ſeorſim.
Quemq́; p anfractus proprios, ſed compita eodē
Fine coarctari, ſimul & concurrere in vnum,
Quin etiam cœlũ, atq; ſolum, ventos, mare, nubes
Omnibus in commune dari, vel qui colimus te
Chriſte, vel exta litant ſculptis qui tabida ſaxis.

SYMMACHVS.

AEQuum eſt, quicquid omnes colunt, unum putari. Eadem ſpectamus aſtra, commune cœlum eſt, idem nos mundus inuoluit. Quid intereſt qua quiſque prudentia uerum requirat? uno itinere non poteſt perue niri ad tam grande ſecretum.

PRVDENTIVS.

NOn nego cõmune cũctis viuẽtibus ipſum
Aëris, aſtrorum, pelagi, telluris, & imbris.
Imò etiã iniuſtus pariter, iuſtusq́; ſub vno
Axe habitant, vnas capit impius, & pius auras.
Caſtus, & inceſtus, meretrix, & nupta, nec alter
Ore ſacerdotis, quàm Mirmillonis anhelat
Spiritus, aërio vitam qui temperat hauſtu.
Nubes verna pluit Zephyro impellente, ſed æquè
Furis, & innocui fœcundat rura coloni.
Gurgitis æſtiui ſic pura fluenta viator,
Vt latro feſſus adit: ſic pyratis mare ſeruit
Vt mercatori, nec fluctus ſecius hoſti
Obſequitur, quàm cum dominę fert trãſtra carinę.
Ergo capax vtriuſque rei natura creandis
Se præbet populis, nec habet diſcernere diſpar
Viuentum meritum, quos tantum paſcere iuſſa eſt.
Seruit enim mundus, non iudicat, hoc ſibi ſummus
Naturæ dominus præſcripta in tempora ſeruat.
Nunc adſunt homini data munera legibus hiſdem

Quis

Quis conceſſa ſemel, fons loquitur, amnis inūdat,
Veliuolum ratibus mare finditur, influit imber,
Aura volat tenuis, vegetatur mobilis aër,
Et res naturæ fit publica, promptaq́ꝫ cunctis,
Dum ſeruant elementa ſuum famulantia curſum,
Sic probus, atqꝫ reus capitalis criminis hiſdem
Syderibus, facilisq́ꝫ poli bonitate fruuntur.
Viuere commune eſt, ſed non commune mereri.
Deniqꝫ Roman⁹, Daca, Sarmata, Vādalus, Hun⁹,
Getulus, Garamas, Alemannus, Saxo, Galaulas,
Vna oēs gradiuntur humo, cœlū omnibus vnū eſt,
Vnus & Oceanus, noſtrum qui continet orbem.
Addo aliud, noſtros potant animalia fontes.
Ipſo rore mihi ſeges eſt, quo gramen onagris.
Sordida ſus noſtro amne natat, noſtra intrat & ip
Aura canes, animatq́ꝫ leui fera corpora flatu. (ſos
Sed tantum diſtant Romana & barbara, quantum
Quadrupedes bipedi adiunctæ, mutęve loquenti,
Quantum etiam qui rite Dei præcepta ſequuntur,
Cultibus à ſtolidis, & eorum erroribus abſunt.
Non facit ergo pares in relligione tenenda
Aëris & cœli communio, corpora tantum
Gignit, alit, reparat, recidiuaq́ꝫ ſemina ſeruat.
Nec refert cuius generis, cuiusve figuræ,
Aut cuius meriti, modò ſint vt corpora terra
Ædita, terrenis quibus eſt vigor ex elementis.
Artificis quia patris opus diſcrimine nullo
Influit in medium, nec auaro munere currit,
Ante datum q̃ primus homo ſordeſceret Adam.
Nec vitio vtentum reſtrictum deficit, aut ſe
Subtrahit indignis, nec fœda, & turpia vitat.
Haud aliter Solis radius, quum luminat omnes
Diffuſo ſplendore locos, ferit aurea tecta,
Sed ferit & nigro ſordentia culmina fumo.
Intrat marmoribus Capitolia clara, ſed intrat
Carceris & rimas, & tetra foramina clauſi
Ster

Stercoris,& ſpurcam redolent in fornice cellam.
Sed non illud erunt obſcura ergaſtula,quod ſunt
Regia gemmato laquearia fulua metallo.
Nempe magis non illud erunt,qui numen in vrnis
Quærunt,ac tumulis,& laruas ſanguine placant,
Quot ſunt qui ſummum cœli dominũ venerantur,
Iuſtitiamq; litant,& templum pectoris ornant
Secretum ſed grande nequit rationis opertæ
Quæri aliter,quàm ſi ſparſis via multiplicetur
Tramitibus,& centenos terat orbita calles
Quæſitura Deum variata indage latentem.
Longè aliud verum eſt,nam multa ambago viarũ
Anfractus dubios habet,& perplexius errat,
Sola errore caret ſimplex via,neſcia flecti
In diuerticulum,biuiis nec pluribus anceps.
Non tamen inficior,duplex occurrere nobis
Semper iter,geminis mortalia partibus ire,
Quum dubitant,quó nã ferat ignorantia greſſum.
Altera multifida eſt,at ſimplex altera,& vna.
Vna Deum ſequitur,diuos colit altera plures,
Et tot ſunt eius diuortia, quot templorum
Signa,quot aëriis volitant phãtaſmata monſtris.
Aut hos Thyrſigeri rapit ad Dionyſia Bacchi,
Illicit aut alios ad Saturnalia feſta,
Aut docet occultus quæ ſacra Dieſpiter infans
Inter tinnitus ſolui ſibi poſcat ahænos.
Iamq; lupercales ferulæ,nudiq; petuntur
Diſcurſus iuuenum,Megaleſius hinc ſpado diris
Incenſus furiis,cæca ad reſponſa vocatur.
Sunt qui quadriuiis breuioribus ire parati
Vilia Niliacis venerantur holuſcula in hortis.
Porrum & Cepe deos imponere nubibus auſi,
Alliaq;,& Serapin cœli ſuper aſtra locare.
Iſis enim,& Serapis,& grandi Simia cauda,
Et Crocodilus idem,quod Iuno,Lauerna,Priap⁹.
Hos tu Nile deos colis,& tu Tybris adoras.

Vna ſuperſtitio eſt, quanuis non concolor error.
Hinc alia exoritur tenebroſis tecta frutetis
Semita, quam pecudes, & muta animalia carpunt,
Quæq; latent ſyluis, operitur neſcia cœli
Mens hominum, ſæuo viuens captiua tyranno,
Hæc putat eſſe Deum nullum, nanq; omnia verti
Caſibus, & nullo ſub præſide ſæcla rotari.
Hoc iter haudquaquam magno diſcrimine diſtat
Hiſce viis, quas vos teritis, qui numina multa,
Et portenta deûm ſummûm numeroſa putatis.
Simplicis ergo viæ dux eſt Deus, ille per vnam
Ire iubet mortale genus, quam dirigit ipſe
Sublimem dextro celſam ad faſtigia cliuo.
Prima viæ facies inculta, ſubhorrida, triſtis,
Difficilis, ſed fine ſui pulcherrima, & amplis
Prædita diuitiis, & abundans luce perenni,
Et quæ præteritos poſſit penſare labores.
Multiplici Dæmon ſed adeſt, qui morte ſiniſter
Centifidum confundit iter, trahit inde ſophiſtas
Barbatos, trahit hinc opibus, vel honore potētes,
Illicit & volucrum linguis, & aruſpice fallit,
Inſtigat bacchantis anus, ambage Sibyllæ,
In magicas artes trahit, inuoluitq; matheſin,
Omine ſollicitat, capit augure, territat extis.
Cernis vt vna via eſt multis anfractibus errans
Talem paſſa ducem, qui non ſinat ire ſalutis
Ad dominum, ſed mortis iter per deuia monſtrat?
Deuia picta bonis breuibus, ſed fine ſub ipſo
Triſtia, & in ſubitā præceps immerſa charybdim.
Ite procul gentes, conſortia nulla viarum
Sunt vobis cum plebe Dei, diſcedite longè,
Et veſtrum penetrate Chaos, quô vos vocat ille
Præuius infernæ perplexa per auia noctis.
At nobis vitæ dominum quærentibus, vnum
Lux iter eſt, & clara dies, & gratia ſimplex.
Spē ſequimur, gradimurq; fide, fruimurq; futuris,

Ad quæ non veniunt præſentis gaudia vitæ,
Nec currunt pariter capta,& capienda voluptas.

SYMMACHVS.

QVanto commodo ærarij ueſtri Veſtalium uirginum prærogatiua detracta eſt? Sub largiſſimis Imperatoribus denegatur, quod parciſſimi præſtiterunt. Honor ſolus eſt, in illo uelut ſtipendio caſtitatis, ut uittæ earum capiti decus faciunt, ita inſigne ducitur ſacerdotij uacare muneribus. Nemo me putet tueri ſolam cauſam religionum. Ex eiuſmodi facinoribus orta ſunt cuncta humani generis incommoda. Honorauerat lex parentum Veſtales uirgines, ac miniſtros deorum uictu modico, iuſtiſque priuilegijs ſtetit muneris huius integritas uſque ad degeneres trapezetas, qui ad mercedem uilium baiulorum, ſacræ caſtitatis ſalimenta uerterunt. Sequuta eſt hos fames publica, & ſpem prouinciarum omnium meſſis ægra decepit. Non ſunt hæc uitia terrarum, nihil imputemus Auſtris, nec Rubigo ſegetibus obfuit, nec auena fruges necauit, ſacrilegio annus exaruit: neceſſe enim fuit perire omnibus, quod religionibus negabatur. Quid tale pro aui pertulerunt, quum religionum miniſtros honor publicus paſceret?

PRVDENTIVS.

VLtima legati defleta dolore querela eſt;
Palladiis qđ farra focis, vel qđ ſtipis ipſis
Virginibus, caſtiſq; toris alimẽta negẽtur.
Veſtales ſolitis fraudentur ſumptibus ignes:
Hinc ait & ſteriles frugeſcere rarius agros,
Et triſtem ſæuire famem, totumq; per orbem
Mortales pallere inopes, ac panis egenos.
Quæ tanta extiterit præſenti tempore, tamq;
Inuidioſa fames, quæ Triptolemi, Cererisq;
Mouerit ira penu pro virginis vlciſcendo,
Non memini, nec tale aliquid vel fama ſuſurrat.
Audio per Pharios Nilum diſcurrere campos

Mos

More ſuo, viridiſq; ſata ſtagnare Canopi,
Haud veniat ſicco qui flumine nuntius adferr
Ieiunam ſqualere ſiti ſub puluere Memphim.
Nec Peluſiacæ limum ſudare paludis.
Num fons arcano naturæ tectus operto
Aruit? & tenuem vix ſtillat vena liquorem?
Num refugus noſtras odit perſtringere ripas
Amnis, & exuſtos curſum deflectit ad Indos?
Num tractu in medio bibulus vorat alueus vndam
Fluminis, & ſubito ſtagna abſorbentur hiatu?
Ne ſulcos operire vadis, néve arida poſſint
Ægypti per plana trahi? glebaſq; rigentes
Infuſis ad pingue lutum mollire fluentis,
Vnde ſeges late crinitis fluctuet agris,
Denſius & grauidis ſe veſtiat æquor ariſtis.
Reſpice num Lybici deſiſtat ruris arator
Frumentis onerare rates? & ad oſtia Tybris
Mittere triticeos in paſtum plebis aceruos?
Núm ne Leontini ſulcator ſoluere campi
Ceſſet frugiferas Lylibæo ex littore cymbas?
Nec det vela fretis, Romana nec horrea rumpat
Sardorum congeſta vehens granaria claſſis.
Ergo pyris menſas ſylueſtribus implet arator
Pœnus, & auulſas Siculus depaſcitur herbas.
Iamq; Remi populo quernas Sardinia glandes
Suppeditat, iam corna cibus lapidoſa Quiritum.
Quis venit eſuriens magni ad ſpectacula circi?
Quæ regio gradibus vacuis ieiunia dira
Suſtinet? aut quæ Ianiculo mola nota quieſcit?
Quantos quæq; ferat fructus prouincia, quamq;
Vbere fœcundo large fluat orbis opimus
Indicio eſt annona, tuæ quæ publica plebi
Roma datur, tantæq; manus longa ocia paſcit.
Sit fortaſſe aliquis paulò infecundior annus,
Nil mirum, nec in orbe nouo didicere priores,
Perpeſſi plerunq; famem, ſi tabidus aër

Sic

Siccauit tenues ardenti ſydere nubes.
Nec vernas infudit aquas creberrimus imber
Fruge noua,& viridis ſi meſſis adulta,priuſquàm
Conceptas tenero ſolidaret lacte medullas,
Afflatum calido ſuccum contraxit ab Euro,
Ieiunosq́ tulit calamos,atq; irrita vota
Agricolæ,ſterilis ſtipularum ſylua fefellit.
His (ni fallor) ager vitiis corruptus,& ante
Subiacuit quàm Palladium,quàm Veſta,Penates
Sub lare Pergameo ſeruarent igne repoſto,
Quàm Priami genitor conductis mœnia fabris
Extrueret,quàm virgo ſuas fundaret Athenas
Pallas,in his quo nam veſtalis origo fauillæ
Vrbibus vt memorãt primo de fomite ſumpta eſt,
Sacrarũtq́ focos,aut Phryx,aut Graius alumnos?
Antiquis elementa labant erroribus,ac de
Legitimo diſcuſſa modo plerunq; feruntur
In caſus alios,quàm lex habet,aut iter anni.
Nunc conſumit edax ſegetem rubigo maligni
Aëris ex vitio,nunc culpam Vere tepenti
Poſt Zephyros gelidi glacies Aquilonis inurit,
Ambuſtumq́; caput culmi fuligine tingit.
Seminis aut teneri turgens dum germinat herba,
Continuis,nimiisq́ perit conſtricta pruinis,
Nec potis eſt tenuem telluri adfligere fibram.
Mox eiecta ſolo glacie ſidente ſuperſit,
Nudaq́ ſubducto radix auellitur aruo,
Ancipites tribuli ſubeunt,& carduus horrens:
Hos fert ſicca ſitis,hunc ebrius educat humor,
Temperies effuſa minus,vel plus,agit iſtos
Terrarum morbos, & mundum vulnerat ægrum,
Non aliter noſtri corruptus corporis vſus
In vitium plerunq; cadit, nec in ordine recto
Perſtat,& exceſſu moderaminis adficit artus:
Vnus enim ſtatus eſt,mundiq́,& corporis huius,
Quod gerimus,natura eadem ſuſtentat vtrunq;.
Ædi-

Ædita de nihilo creſcunt, nihilumq́ꝫ futura,
Aut titubant morbis, aut tempore victa ſeneſcũt.
Nec natura caret vitio, cui terminus inſtat.
Semper crede polus variis prouentibus annos
Texuit, hos multa ditauit fruge fluentes,
Quoſdam infelices aſtris damnauit iniquis,
Spe caſſa, & ſterili curam fruſtratus agreſtem.
Sed ſi Veſtalis vlciſcitur iſta puellas
Peſtis, ab infido quæ gignitur improba mundo,
Cur non Chriſticolûm tantum populatur agellos,
Per quos virginibus veſtris ſtata dona negantur?
Vtimur & ruris reditu, & ratione colendi.
Exercere manum non pœnitet, & lapis illic
Si ſtetit antiquus, quem cingere ſueuerat error
Faſceolis, vel gallinæ pulmone rogare
Frangitur, & nullis violatur Terminus extis,
Et quæ fumificas arbor vittata lucernas
Seruabat, cadit vltrici ſuccisa bipenni.
Nec tamen idcirco minor eſt, aut fructus agelli,
Aut tempeſtatis clementia læta serenæ,
Temperat aut pluuius qui culta noualia ventus.
Sed nec magno opus eſt frugi victibus, & quum
Maxima proueniunt, non amplo in gaudia cenſu
Soluimur, inq́ꝫ lucrum ſtudio exultamus auaro.
Nam quibus æternum ſpes informatur in æuum,
Omne bonũ tenue eſt, quod pręſens ingerit ætas.
O felix nimium ſapiens, & ruſticus idem,
Qui terras animumq́ꝫ colens, impendit vtriſq́ꝫ
Curam peruigilem, quales quos imbuit autor
Chriſtus, & adſumptis dedit hęc pręcepta colonis
Semina quum ſulcis committitis, arua cauete
Dura lapillorum in acie, ne decidat illic
Quod feritur primo, quoniam præfertile germen
Luxuriat, ſucco mox deficiente ſub æſtu
Syderis igniferi ſitiens torretur, & aret.
Néve in ſpinoſos incurrant ſemina vepres:
Aſpera

Aſpera nam ſegetem ſurgentem vincula texunt,
Ac fragiles calamos nodis rubus arctat acutis.
Et ne iacta viæ ſpargantur in aggere grana,
Hæc auibus, quia nuda patent, paſſimq́; vorantur,
Immundisq́; iacent fœda ad ludibria coruis.
His Deus agricolam confirmat legibus, ille
Ius cœleſte patris non ſumma intelligit aure,
Sed ſimul & cordis ſegetem diſponit, & agri,
Ne minus interno niteant præcordia cultu,
Quàm cum læta ſuas oſtentant iugera meſſes,
Extirpamus enim ſentos de pectore vepres,
Ne vitioſa necent germen vitale flagella,
Ne frugem, ſegetemq́; animæ ſpinoſa malorum
Impediat ſentis ſcelerum peccamine crebro,
Glarea ne tenuis ieiunis ſiccet harenis
Marcentem ſub corde fidem, ne pectoris æſtus
Flagret, & affectis vrat chariſmata venis.
Deniq; ne iecoris detrita in parte relinquat
Vilis cura deûm, ne ſpem qua veſcimur intus
Deſerat, obſcœnisq́; auibus permittat edendum,
Et proiecta fides hoſti ſit præda volucri,
Talis noſtrorum ſolertia centuplicatos
Agrorum rediget fructus, quibus acrius inſtat,
Nec metuit, ne congeſtum populetur aceruum
Gurgulio, vel nigra cauis formica recondat.
Sunt & virginibus pulcherrima præmia noſtris,
Et pudor, & ſancto tectus velamine vultus,
Et priuatus honos, nec nota & publica forma,
Et raræ, tenuesq́; epulæ, & mens ſobria ſemper,
Lexq́; pudicitiæ vitæ cum fine peracta.
Hinc decies ſeni rediguntur in horrea fructus,
Horrea nocturno nonnunquam obnoxia furi,
Nam cœlum fur nullus adit, cœleſtia nunquam
Fraude reſignantur, fraus terris voluitur imis.
Quæ nunc Veſtalis ſit virginitatis honeſtas,
Diſcutiam, qua lege regat decus omne pudoris.

Ac primum paruæ teneris capiuntur in annis,
Ante voluntatis propriæ quàm libera ſecta
Laude pudicitiæ feruens, & amore deorum,
Iuſta maritandi condemnat vincula ſexus.
Captiuus pudor ingratis addicitur aris,
Nec contempta perit miſeris, ſed adēpta voluptas
Corporis intacti, non mens intacta tenetur.
Nec requies datur vlla toris, quib⁹ innuba cæcum
Vulnus, & amiſſas ſuſpirat fœmina tædas.
Tum, quia nō totum ſpes ſalua interficit ignem,
Nam reſides quandoq; faces adolere licebit,
Feſtaq; decrepitis obtendere flammea canis,
Tempore pſcripto membra intemerata requirens
Tandem virgineam faſtidit Veſta ſenectam.
Tum thalamis habilis tumuit vigor, irrita nullus
Fœcundauit amor materno viſcera partu,
Nubit anus veterana ſacro perfuncta labore,
Deſertiſq; focis, quibus eſt famulata iuuentas,
Transfert emeritas ad fulcra iugalia rugas,
Diſcit & in gelido noua nupta tepeſcere lecto.
Interea dum torta vagos ligat infula crines,
Fataleſq; adolet prunas innupta ſacerdos,
Fertur per medias vt publica pompa plateas,
Pilento reſidens molli ſeq; ore retecto
*expe-ctabilis Imputat attonitæ virgo *ſpectabilis vrbi,
Inde ad conſeſſum caueæ, pudor almus, & expers
Sanguinis it pietas, hominum viſura cruentos
Congreſſus, morteſq;, & vulnera vendita paſtu
Spectatura ſacris oculis, ſed & illa verendis
Vittarum inſignis phaleris, fruiturq; laniſtis.
O tenerum, mitemq; animũ, conſurgit ad ictus,
Et quoties victor ferrum iugulo inſerit, illa
Delitias ait eſſe ſuas, pectuſq; iacentis
Virgo modeſta iubet conuerſo pollice rumpi;
Ne lateat pars vlla animæ vitalibus imis,
Altius impreſſo dum palpitat enſe ſequutor,
Hoc

Hoc illud meritũ eſt, quod continuare feruntur
Excubias, Latii pro maieſtate palatii;
Quod redimunt vitam populi, procerumq́ſ ſalutẽ,
Perfundũt quia colla comis bene, vel bene cingũt
Tempora tæniolis, & litia crinibus addunt.
Et quia ſubter humum luſtrales teſtibus vmbris
In flammã iugulant pecudes, & murmura miſcent,
An quoniam podii meliore in parte ſedentes,
Spectant ærâtam faciem, quam crebra tridente
Impacto quatiant haſtilia, ſaucius & quam
Vulneribus patulis partem perfundat harenæ?
Quum fugit, & quanto veſtigia ſanguine ſignet.
Quod genus vt ſceleris iã neſciat aurea Roma,
Te precor Auſonii dux Auguſtiſſime regni
Et tam triſte ſacrum, iubeas, vt cætera, tolli.
Perſpice, nónne vacat meriti locus iſte paterni?
Quem tibi ſupplendum deus, & genitoris amica
Seruauit pietas, ſolus ne præmia tantæ
Virtutis caperet, partem tibi nate reſeruo,
Dixit, & integrum decus, intactumq́ſ reliquit.
Arripe dilatam tua dux in tempora famam,
Quodq́ſ patris ſupereſt, ſucceſſor laudis habeto.
Ille vrbem vetuit taurorũm ſanguine tingi,
Tu mortes miſerorum hominum prohibeto litari.
Nullus in vrbe cadat, cuius ſit pœna voluptas,
Nec ſua virginitas oblectet cædibus ora,
Iam ſolis contenta feris infamis harena,
Nulla cruentatis homicidia ludat in armis.
Sit deuota deo, ſit tanto principe digna,
Et virtute potens, & criminis inſcia Roma,
Quemq́ſ ducem belli ſequitur, pietate ſequatur.

FINIS.

AVRELII PRVDENTII CLEM. VIRI CONSVLARIS,

in Ἐγχειρίδιον *hiſtoriarum noui & ueteris inſtrumenti*

PRÆFATIO.

Carmen primum eſt Iambicum, Trimetrum, Catalecticum, Hipponactium, conſtans quinque pedibus, & ſyllaba. Sunt autem pedes ferme omnes Iambi, hoc modo:

∪– ∪– ∪– ∪– ∪–

Secundum eſt Trochaicum, Euripidium, Dimetrum, Catalecticum, tribus conſtans pedibus, qui ſunt ex magna parte Trochæi, & ſyllaba, hoc modo:

–∪ –∪ –∪

Pius, fidelis, innocens, pudicus,
  Dona conſcientiæ,
Quibus beata mens abundat intus,
  Alter & pecuniam
Recidit, vnde victitent egeni.
  Nos citos Iambicos
Sacramus, & rotatiles Trochæos
  Sanctitatis indigi.
Nec ad leuamen pauperum potentes,
  Approbat tamen Deus
Pedeſtre carmen, & benignus audit,
  Multa diuitis domo
Sita eſt per omnes angulos ſupellex,
  Fulget aureus ſcyphus,
Nec ære deſit expolita peluis,
  Eſt & olla fictilis,

Non

Grauisq; & ampla argentea eſt paropſis,
Sunt eburna quæpiam.
Nonnulla quercu ſunt cauata,& vlmo,
Omne vas fit vtile,
Quod eſt ad vſum congruens herilem,
Inſtruunt enim domum.
Vt empta magno ſic parata ligno,
Me paterno in atrio,
Vt obſoletum vaſculum caducis
Chriſtus aptat vſibus,
Sinitq; parte in anguli manere
Munus ecce fictile.
Inimus intra regiam ſalutis
Attamen vel infimam
Deo obſequelam præſtitiſſe prodeſt,
Quicquid illud accidit,
Iuuabit ore perſonaſſe Chriſtum,
Quo regente viuimus.

AVRELII PRVDENTII CLEM. VIRI CONSVLARIS, Ἐγχειρίδιον Noui & Veteris *inſtrumenti.*

Carmina ſunt Dactylica Heroica.

ADAM ET EVA

Io. Sichardus. Eua columb.) Inſcriptionem huius libri uulgatam mutauimus,nixi exemplaribus ueteribus, quæ non habebant Dittochæum,ſed Enchiridion,cui planè titulo liber conuenit: nam Veteris & Noui teſtamẽti ſumma quædam eſt perſtricta uerius, quàm deſcripta. An autem hunc librũ Prudentio adiudicare conueniat,nondũ ſatis mecum conſtitui, præſertim quũ uetuſtiſſima quæq; exemplaria in eo mire conueniant, ut Prudentio aſcribant,quanuis dictio eiuſmodi ſit,ut facile probet alterius fuiſſe,& forte Sedulij,niſi malis Amœnum quendam cre

dere autorem fuiſſe, cuius nomen in uetuſto codice Argentoratenſi erat præfixum.

EVA columba fuit tum cãdida, nigra deinde
Facta p anguinũ maleſuada fraude venenũ,
Tinxit & innocuũ maculis ſordētibus Adã.
Dat nudis ficulna Draco mox tegmina victor.

ABEL ET CAIN.

Fratrum ſacra Deus nutu diſtante duorum
Æſtimat, accipiens viua, & terrena refutans.
Ruſticus inuidia Paſtorem ſternit: in Abel
Forma aĩæ exprimit, caro noſtra in munere Cain.

ARCA NOE.

Nuncia diluuii iam decreſcentis ad arcam
Ore columba refert ramum viridantis oliuæ:
Coruus enim ingluuie per fœda cadauera captus
Hæſerat, illa datæ reuehit noua gaudia pacis.

AD ILICEM MAMBRÆ.

Hoſpitiũ hoc dñi eſt, ilex vbi frondea Mambræ
Armentale ſenis protexit culmen, in iſta
Riſit Sarra caſa, ſobolis ſibi gaudia ſera
Ferri, & decrepitum ſic credere poſſe maritum.

MONIMENTVM SARÆ.

Abraham mercatur agrum, quo conderet oſſa
Coniugis, in terris quoniam peregrina moratur
Iuſtitia, atq; fides, hoc illud millibus emptum
Spelæum, ſanctæ requies vbi parta fauillæ eſt.

SOMNIVM PHARAONIS.

Bis ſeptem ſpicæ, vaccæ totidem Pharaoni
*Per ſomnum viſæ portendunt diſpare forma,
Vberis atq; famis, *duo per ſeptemnia tempus
Inſtare, hoc ſoluit Patriarcha interprete Chriſto.

IOSEPH A FRATRIB. AGNITVS

Venditus inſidiis fratrum puer, ipſe viciſſim
Cratera in fratris ſacco clàm præcipit abdi,
Vtq; reos furti Ioſeph tenet, auctio fallax
Proditur, agnoſcunt fratrem, *vaniq; pudeſcunt.

*Portendũt viſæ p ſomnũ diſpare forma
*dum
*veniaq;

IGNIS IN RVBO.

Sentibus inuolitans Deus igneus ore coruſco
Compellat iuuenem, pecoris tunc forte magiſtrū,
Ille capit iuſſus virgam, fit vipera virga,
Soluit vincla pedum, properat Pharaonis ad arcē.

ITER PER MARE.

Tutus agit vir iuſtus iter, vel per Mare magnū,
Ecce Dei famulis *ſciſſim freta rubra dehiſcunt, *ſenſim
Quum peccatores rabidos eadem freta mergant,
Obruitur Pharao, patuit via libera Moſi.

MOYSES ACCIPIT LEGEM.

Fumat montis apex diuinis ignibus, in quo
Scripta decem verbis ſaxorum pagina Moſi
Traditur, ille ſuos ſuſcepta lege reuiſit,
Forma ſed his vituli ſolus deus, & deus aurum.

MANNA ET COTVRNICES.

Panibus angelicis albent tentoria patrum,
Certa fides facti, tenet vrceus aureus exin
Seruatum Manna, ingratis venis altera nubes,
Atꝗ auidos carnis ſaturat congeſta coturnix,

SERPENS AENEVS IN EREMO.

Feruebat via ſicca Eremi ſerpentibus atris,
Iamꝗ venenati per liuida vulnera morſus
Carpebant populum, ſed prudens ære politum
Dux cruce ſuſpēdit, qui virus temperet, Anguem.

LACVS MYRRHAE IN EREMO.

Aſpera guſtatu populo ſitiente lacuna
Triſtificos latices ſtagnanti felle tenebat,
Moſes ſanctus ait, lignum date, gurgitem in iſtum
Coniicite, in dulces vertentur amara ſapores.

DE XII. FONTIBVS ET LXX. Palmis.

Deuenere viri Moſi duce, ſex vbi fontes,
Et ſex forte alii vitreo de rore rigabant
Septenas decies palmas, qui myſticus helim
Lucus Apoſtolicum numerū libris quoꝗ pinxit.

XII. LAPIDES IN EREMO.

In fontem refluo Iordanis gurgite fertur,
Dum calcanda dei populis vada ſicca relinquit,
Teſtes Biſſeni lapides,quos flumine in ipſo
Conſtituere patres,*in formã diſcipulorum. *ad

DOMVS RAAB MERETRICIS.

Procubuit Ierico,ſola aſtant atria Raab,
Hoſpita ſanctorum meretrix,tanta eſt fidei vis
Incolumi ſecura domo ſpectabile coccum
Ignibus aduerſis in ſignum ſanguinis offert.

SAMSON.

Inuictum virtute comæ Leo frangere Samſon
Aggreditur,necat ille feram,ſed ab ore Leonis
Mella fluunt,maxilla aſinæ fontem vomit vltro,
Stultitia exundat lymphis,dulcedine virtus.

DE SAMSON.

Tercentum vulpes Samſon capit,ignibus ármat,
Pone faces caudis circumligat,in ſata mittit
Allophylum,ſegeteſq; cremat quæ callida vulpes
Nunc hereſis flammas vitiorum ſpargit in agros.

DAVID.

Dauid paruus erat,fratrũ vltimus,& modo Ieſſe
Cura gregis,citharam formãs ad ouile paternum,
Inde ad delicias regis,mox horrida bella
Conſerit,& funda ſternit ſtridente Goliam.

REGNVM DAVID.

Regia mirifici fulgent inſignia Dauid,
Sceptrũ,oleum,cornu,diadema,& purpura,& ara;
Omnia conueniunt Chriſto,chlamys,atq; corona,
Virga poteſtatis,cornu crucis,altar oliuum.

ÆDIFICATIO TEMPLI.

Ædificat templum Sapientia per Solomonis
Obſequium,Regina Auſtri graue cõgerit aurum.
Tẽpus adeſt quo tẽplũ hoĩs ſub pectore Chriſtus
Ædificet;quod gaza colant,quod barbara ditent.

FILII PROPHETARVM.

Fortè prophetarum nati dum ligna recidunt
Fluminis in ripa,cecidit diſciſſa bipennis,
Gurgite ſubmerſum eſt ferrũ,ſed mox leue lignum
Iniectum ſtagnis ferrum reuocabile fecit.

CAPTIVITAS ISRAEL.

Gens Hebræorum precamine capta frequenti,
Fleuerat exilium diræ Babylonis ad amnes:
*Tum patrios cantare modos præcepta recuſat, *Dum
Organáq; in ramis ſalicis ſuſpendit amaræ.

DOMVS EZECHIÆ REGIS.

Hic bonus Ezechias meruit ter quinq; p annos
Præſcriptum proferre diem, legem'q; obeundi
Tēdere,tot gradibus,quot veſpera texerat vmbra
Lumine perfuſis,docuit ſol verſus in ortum.

NOVVM TESTAMENTVM.

ADVENTVS DOMINI.

Aduentante Deo deſcendit nuncius alto
Gabriel patris ex ſolio,ſedem'q; repentè
Intrat virgineam,Sanctus te ſpiritus,inquit,
Implebit Maria,Chriſtum paries ſacra virgo.

CIVITAS BETHLEEM.

Sancta Bethlem caput eſt orbis, q̃ ꝓtulit Ieſum
Orbis principium,caput ipſum principiorum.
Vrbs hominē Chriſtū genuit,qui Chriſtus agebat
Ante Deus, quàm ſol fieret, quàm lucifer eſſet.

MAGORVM MVNERA.

Hic pretioſa Magi ſub Virginis vbere Chriſto
Dona ferunt puero,myrrhæ'q; & thuris, & auri.
Miratur genitrix tot caſti ventris honores,
Se'q; deum genuiſſe,hominē,*regem'q; ſupremum. *quoq; ſummū

PASTORES AB ANgelis admoniti.

Peruigiles paſtorum oculos vis luminis implet
Angelici,natum celebrans ex virgine Chriſtum.
Inueniunt tectum pannis,præſepe iacenti

Cuna erat, exultant alacres, & numen adorant.

OCCIDVNTVR INFAN-
tes in Bethleem.

Impius innumeris infantum cædibus hoſtis
Perfurit Herodes, dum Chriſtum quærit in illis,
Fumant lacteolo paruorum ſanguine cauæ,
Vulneribusq́ madent calidis pia pectora matrũ.

CHRISTVS IN IOR-
dane baptizatur.

Perfundit fluuio paſtus baptiſta locuſtis,
Syluarumq́ fauis, & amictus veſte cameli
Trinxerat & Chriſtum, ſed ſpiritus æthere miſſus
Teſtatur tinctum, qui tinctis crimina donet.

PINNA TEMPLI.

Excidio templi veteris ſtat pinna ſuperſtes,
Structus enim lapide ex illo manet angulus, vſq;
In ſæclum ſæcli, quem ſpreuerunt ædificantes,
Nunc caput eſt templi, & lapidũ cõpago nouorũ.

VINVM EX AQVA FACTVM.

Fœdera coniugii celebrabant auſpice cœtu
*Galilæis Forte *Galilæi, iam deerant vina miniſtris,
Chriſtus vaſa iubet properanter aquaria lymphis
Impleri, inde meri veteris defunditur vnda.

PISCINA SYLOA.

Morborum medicina latex quem ſpiritus horis
Eructat variis, fuſam ratione latenti,
Syloam vocitant, ſputis vbi conlita cæci
Lumina, Saluator iuſſit de fonte lauari.

PASSIO IOANNIS.

Præmia ſaltatrix poſcit funebria virgo
Ioannis caput, abſciſum quod lance reportat.
Inceſtæ ad gremium matris fert regia donum
Pſaltria, reſperſis manibus de ſanguine iuſto.

PER MARE AMBVLAT CHRISTVS.

It mare per mediũ dominus, fluctusq́ liquentes
Calce terens, iubet inſtabili deſcendere cymba
Diſ-

Diſcipulum,ſed mortalis trepidatio plantas
Mergit,at ille manum regit,& veſtigia firmat.

DÆMON MISSVS IN PORCOS.

Vincla ſepulchrali ſub carcere ferrea dæmon
Fregerat,erumpit,pedibusq; aduoluitur Ieſu.
Aſt hominē dominus ſibi vindicat,& iubet hoſtē
Porcorum *raptare greges,ac per freta mergi. *furiare

.V. PANES ET .II. PISCES.

Quinq; Deus panes fregit,piſcesq; gemellos,
His hominum large ſaturauit millia quinque.
Implentur nimio micarum fragmine corbes
Biſſeni,æternæ tanta eſt opulentia menſæ.

LAZARVS SVSCITATVS A MORTVIS.

Conſcius inſignis facti locus in Bethania,
Vidit ab inferna te Lazare ſede reuerſum.
Apparet ſciſſum fractis foribus monumentum,
Vnde putreſcentis redierunt membra ſepulti.

AGER SANGVINIS.

Campus Acheldemach ſceleris mercede nefandi
Venditus,exequias recipit tumuloſus humandas.
Sãguinis hoc pretiū eſt Chriſti,Iuda emin⁹ arctat
Infœlix collum laqueo pro crimine tanto.

DOMVS CAIPHÆ.

Impia blaſphemi cedit domus *ecce Caiphæ, *alta
In qua pulſata eſt alapis facies ſacra Chriſti.
Hic peccatoris manet exitus,obruta quorum
Vita ruinoſis tumulis ſine fine iacebit.

COLVMNA AD QVAM flagellatus eſt Chriſtus.

Vinctus in his dñs ſtetit ædibus,atq; columnis
Adnexus tergum dedit vt ſeruile flagellis.
Perſtat adhuc,templumq; gerit venerãda colũna,
Nosq; docet cunctis immunes viuere flagris.

PASSIO SALVATORIS.

Traiectus per vtrunq; latus,laticem atq; cruorē
Chri

Chriſtus agit,ſanguis,victoria,lympha,lauacrum,
Tunc duo diſcordant crucibus hinc inde latrones
Contiguis,negat ilie Deum,fert iſte coronam.

MONS OLIVETI.

Montis oliuiferi Chriſtus de vertice ſurſum
Ad patrem rediit,ſignans veſtigia pacis.
Frondibus æternis præpinguis liquitur humor,
Qui probat infuſum terris de chriſmate donum.

PASSIO STEPHANI.

Primus init Stephanus mercedē,ſanguinis imbri
Afflictus lapidum,Chriſtum tamen ille cruentus
Inter ſaxa rogat,ne ſit lapidatio fraudi
* miſe randa Hoſtibus,ô primæ pietas *miranda coronæ.

PORTA SPECIOSA.

Porta manet templi, Speciosā quā vocitarūt,
Egregium Solomonis opus,ſed maius in illa
Chriſti opus emicuit,nam claudus ſurgere iuſſus
* dam natos Ore Petri,ſtupuit *laxatos currere greſſus.

VISIO PETRI.

Somniat illapſum Petrus alto æthere diſcum
Confertum omnigenis animalibus,ille recuſat
Mandere,ſed dominus iubet omnia mūda putare.
Surgit,& immundas vocat ad myſteria gentes.

VAS ELECTIONIS.

Hic lupus antè rapax veſtitur vellere molli,
Saulus qui fuerat,fit adempto lumine Paulus.
Mox recipit viſum,fit Apoſtolus,ac populorum
Doctor,& ore potens coruos mutare columbis.

APOCALYPSIS IOANNIS.

Bis duodena ſenum ſedes,citharis pateriſq;,
Totq; coronarum fulgens inſignibus,agnum
Cæde cruentatum laudat,qui euoluere librum,
Et ſeptem potuit ſignacula pandere ſolus.

FINIS.

INDEX EORVM QVÆ
hoc opere habentur.

PSYCHOMACHIA. 11

Fidei & idololatriæ pugna. 13
Pudicitiæ & Libidinis pugna. 14
Patientiæ & Iræ congreſſus. 17
Superbiæ & humilitatis pugna. 20
Luxuriæ & Sobrietatis. 24
Auaritiæ & Largitatis. 29
Concordiæ & Diſcordiæ. 37

CATHEMERINON. 45

Ad Gallicantum hymnus. 47
Matutinus 50
Ante cibum. 53
Poſt cibum. 61
Ad incenſum cerei paſchalis. 65
Ante ſomnum. 71
Ieiunantium. 76
Poſt ieiunium. 83
Omni hora. 86
In exequiis defunctorum. 91
Octauo Kalend. Ianuarias. 96
Epiphaniæ. 100

PERI STEPHANON. 105

In honorem ſanctorum martyrum Hemiterii, & Cheledonii Calagurritanorum, Hymnus. 105
De diuo Laurentio. 111
De Eulalia uirgine. 125

De decē & octo martyribus Cæſarauguſtanis. 130
De ſancto Vincentio martyre. 135
De Fructuoſo, Epiſcopo Tarraconenſi, & Augurio, & Eulogio, martyribus. 147
De Quirino martyre, & Epiſ. Siſcianæ Eccle. 151
Locus, ubi Martyres paſſi ſunt, quod Baptiſterium appellatur. 153
Paſſio Caſſiani martyris, in foro Corneliano. 153
Romani martyris ſupplicium. 155
De paſſione Hyppplyti martyris, ad Valerianum Epiſcopum. 187
Petri & Pauli Apoſtolorum paſſio. 191
De Cypriano martyre, & Epiſc. Carthaginenſi. 192
De Agnete uirgine. 193

APOTHEOSIS. 195

In infideles hymnus. 195
Contra hæreſim, quæ patrem paſſum affirmat. 196
Contra Vnionitas, id eſt, Sabellianos hæreticos. 199
Aduerſus Iudæos. 201
Contra Homuntionitas. 204
De natura animæ. 207
Aduerſus Phantaſmaticos, qui Chriſtum negant uerum hominis corpus habuiſſe. 210
De reſurrectione carnis humanæ. 211

HAMARTIGENIA. 212

Aduerſus Marcionitas, qui duos deos affirmant. 212
De integritate uiſionis animæ. 225
Poëtæ peroratio. 226

SYM-

SYMMACHI VIRI CL. RELATIO, *ad Valentinianum, Theodoſium, & Arcadium, Auguſtos, pro ueteri Deorum cultu, aduerſus Chriſtianos.* 227

AVREL. PRVDENTII CLEMENTIS *contra Symmachum libri duo.* 229

Liber prior contra Sym. 230

Liber poſterior contra Sym. 241

ENCHIRIDION NOVI ET VETERIS *teſtamenti, quod & quidam Dittochæum uocant.* 259

F I N I S.

IMPRESSVM ANTVERPIAE,
Anno humanæ ſalutis. 1546.
Typis Ægid. Dieſth.